

P

p Quatorzena letra de l'alfabet (pe).
p. Abreviacion de *per* (dins *p. cent*) e de *pàgina*.
P. (mús.) Abreviacion de *piano*.
p Simbòle de *pico*.
P Simbòle dau fosfòre.
P (metrol.) Simbòle de *peta-*.
P (fis.) Simbòle dau *poise*. Var.: **Po**.
P. (relig.) Abreviacion de *paire*.
Pa Simbòle dau protactini.
Pa Simbòle dau pascal.
Pa.s Simbòle dau pascal-segonda.
pa n.m. Diminutiu afectiu de *paire*, *papà*.
pabalhon n.m. Pavallhon.
pacan, a n. (pej.) Paisan, gus, rústegue.
pacanaria n.f. Vulgaritat.
pacanard, assa adj. Gofàs, paisan, roturier.
pacanardejar vi. Pacanejar.
pacanàs, assa adj. Gofàs.
pacanejar vi. Si comportar coma un pacan. Var.: **pacanardejar**.
pacemaker n.m. (angl.) Estimulador cardiac. Sin.: **pila cardiaca**.
pacha n.f. Pacte, acòrdi, convencion, mercat. Var.: **pache**.
pachà n.m. 1. Títol onorific estacat à d'alti foncions, e espec. à-n-aquela de governaire de província, dins l'Impèri otoman. ◇ (fam.) *Una vida de pachà*: Una vida dins l'abondança, sensa preocupacions. 2. (mar.) Lo comandant d'una nau. Var.: **pashà**.
pachara n.f. *Manjar la pachara*: Viure de parasitisme.
pacharòt n.m. Pacanàs.
pache n.m. Pacte, pacha.
pachòc, a adj. Que pachòca. ◆ n.m. (Eza) Fangàs.
pachocar vi. (*pachòqui*) 1. Manjar gaire, sensa apètit. Sin.: **manjuquejar**. 2. Faire de dificultats per pas grand caua. Sin.: **cercar de nieras**.
pacholear vi. (*pacholei*) Bossonear. Sin.: **landrejar**, **tordolear**, **bossonejar**.
pachon, a adj. e n. 1. Minucios. 2. Indecís.
pachonaria n.f. 1. Minucia. 2. Indecision, esitacion.
pachonear vi. (*pachonei*) Balandrinar. ◆ vt. e vi. Fotrassejar.
pachonesc, a n.m. Fach de lambinar.
pachonier, a adj. Que lambina.
pachoquet, a adj. Diminutiu de pachòc.
paciença (-iència) n.f. 1. Aptituda à suportar embé constança ò resignacion lu maus, lu desagradiments de la vida. Sin.: **endura**. ◇ *Pilhar lo sieu mau en paciença*:

S'esforçar de lo suportar sensa si plànher. ◇ Exclamacion per demandar la calma ò coma formula de menaça. ◇ Exclamacion de resignacion ò de decepcion: *L'ai asperada, ma non es venguda. Paciença!* Sin.: **d'aise, suau**. 2. Qualitat de quauqu'un que pòu asperar longtemps sensa si plànher. ◇ *Perdre paciença*: Plus suportar d'asperar, de subir. Sin.: **si despacientar, venir cabra, s'endurar**. 3. Capacitat à perseverar, constança dins l'esforç. 4. Reüssida (juèc de cartas).

paciença n.f. (bot.) Planta (*rumex aquaticus*) vesina de l'aigreta (Familha dei poligonaceas). ◇ *Paciença sauvatja* (*rumex obtusifolius*). Sin.: **aigreta, lapàs**.

pacient, a adj. 1. Qu'a de paciença; que la manifèsta: *Siés pacient!* Sin.: **tolerant, complasent**. Var.: **pacientós**. 2. Que necessita totplen de paciença, de perseverança: *De pacienti recèrcas*. 3. (filos.) Que subisse l'accion; passiu: *L'èstre es agent ò pacient*.

pacient, a n. Persona que subisse un tratament medical, una operacion cirurgicala, etc.

pacientament adv. Embé paciença.

pacientar vi. Pilhar paciença, asperar sensa irritacion.

pacientós, oa adj. Pacient.

pacific, a adj. 1. Que vòu la patz; que s'esforça de l'establir. Sin.: **acomodant, bravàs, complasent, conciliant, doç, pasible**, (fam.) **boana pasta**. 2. Que si debana dins la patz; que tende à la patz: *Una accion pacifica*.

pacific, a adj. Relatiu à l'ocean Pacific.

pacificacion n.f. Accion de pacificar.

pacifique, airtz adj. e n. Pacificator.

pacificament adv. D'un biais pacific.

pacificar vt. (*pacifiqui*) 1. Restalir la calma, la patz dins una region, un país en estat de guèrra. Sin.: **assuaudar, apagar**. 2. (lit.) Amaisar lo trebolici dins un esperit, una consciença.

pacificator, tritz adj. e n. Qu'amaisa lu trebolicis ò restablisce la patz. Var.: **pacifique**.

pacifisme n.m. Corrent de pensada que preconisa la recèrca de la patz internacionala per la negociacion, lo desarmament, la non-violença.

pacifista adj. e n. Qu'apartèn au pacifisme; partidari dau pacifisme.

pack n.m. (rugbi) Paquet.

pacotilha n.f. 1. Mèrç de gaire de valor. Sin.: **mercantilha**. ◇ *De pacotilha*: De qualitat mediòcra; sensa granda valor. 2. (anc.) Pichin lòt de mèrç qu'un officier, un matalòt ò un passatgier d'una nau avia lo drech d'embarcar per començar per lo sieu còmpte pròpri.

pacotilhaire, airtz n. Persona que vende de pacotilha. Sin.: **mercantilhaire**

pacotilhar vi. Faire lo comèrci de pacotilha. Sin.: **mercantilhar**.

pacs n.m. Pati establit entre doi personas celibatari, de sèxe identic ò desparier.

pacsar (si) v.pr. Establir un pati entre doi personas celibatari de sèxe identic ò desparier.

pacte n.m. Acòrdi, convencion solemna entre Estats ò particuliers. Var.: **pacha, pache, pati**.

pactejar vi. 1. Establir un pacte: *Pactejar mé l'enemic*. 2. Transigir: *Pactejar m'au crimi*. Var.: **pactisar**.

pactisar (-izar) vi. Pactejar.

padan, a adj. e n. Relatiu au Pò, à la planura dau Pò.

padela n.f. Sartaia.

padelada n.f. Cen que si fa cuire dins una padela. Lo sieu contengut. Sin.: **sartaiada**.

padelar vt. Faire cuire dintre una padela. Sin.: **sartaiar**.

padeleta n.f. Padelon.

padelon n.m. Pichina sartaia. Var.: **padeleta**.

padina n.f. Alga bruna que li sieu frondas s'espargon en ventall.

padoan, a adj. e n. De Pàdoa.

padre n.m. Religiós, paire.

padre n.m. Paire.

padre n.m. Botaròt. Sin.: **cuu d'ae, brugairòu, capelan, colomela, lepiòta, ombrela, lepiòta enaurada, magdalena**.

padreto(l) n.m. Paire de Caissotti (peis marin).

padronança n.f. Arrogança, ària de superioritat.

pae n.m. Pai.

paella n.f. Alestiment culinari fach de ris à la valenciana, de carn, de crustaceus, d'ortalhas, ben pimentats (Etim. cast. *paella*).

PAF n.m. inv. (sigla de *Paisatge Audiovisual Francés*) Ensèm de cadenas de radiodifusion autorisadi à emetre sus lo territòri nacional.

paga n.f. 1. Pagament dei salaris, dei tractaments ò dei sòldas: *Jorn de paga*. 2. Salari ò sòlda: *Tocar la sieu paga*. ◇ *Bulletin, fuèlha, ficha de paga*: Pèça justificativa qu'indica lu elements de calcul (nombre d'oras, retengudas, cargás, etc. D'un salari, d'un tractament.

pagable, a adj. Que pòu ò deu èstre pagat (à tala persona, à tala data, etc.).

pagadís, issa adj. Que si pòu pagar.

pagador n.m. Luèc dont si paga un drech per pilhar una autorota, un poant, etc. Sin.: **leudari**.

pagaia n.f. Rem cort, de la pala larga, que si maneja sensa èstre apontelat sus un ponch fixe.

pagaiar vi. Manejar una pagaia.

pagaire, airitz n. Persona que paga.

pagalha n.f. (fam.) Desòrdre, confusion. Sin.: **bolum, champostre**. ◇ *En pagalha*: En granda quantitat.

pagalhós, oa adj. Desordenat.

pagament n.m. Accion de pagar una soma en execucion d'una obligacion; soma pagada: *Pagament per chèc*.

pagan, a adj. e n. 1. Adèpte dei cultes politeïstas de l'Antiquitat e, espec., dau politeïsme grecolatin (per op. à *cristian*). 2. Adèpte d'una religion politeïsta ò fetichista. 3. Mescresent.

paganisar (izar) vt. Rendre pagan.

paganisme n.m. Religion dei pagans, culte politeïsta, per lu cristians, à partir dau s. IVⁿ.

pagant, a adj. 1. Que paga: *De clients pagants*. 2. Que si paga: *Espectacle pagant*. Contr.: à **jaba, à ren non costa, à gratis**.

pagapena n. Martir. Sin.: **poartapena**.

pagar vt. (*pagui*) 1. Versar (una soma deuguda); Aquitar un deute, un drech, una taxa, etc.). 2. Versar la soma deuguda per: *Pagar de cròmphas*. ◇ *Pagar boan pati*: Pagar un prèt modic. ◇ *Pagar car*: Estrapagar. ◇ *Pagar car quauqua ren*: L'obtenir après de grands sacrificis. ◇ *Lo mi pagueràs*: Mi vengeraï de tu. 3. Donar à quauqu'un cen que li es deugut (de sòus, generalament): *Pagar un fornissèire*. 4. Recompensar: *Pagar quauqu'un per lu sieus esfoarç*. ◇ *Pagar quauqu'un en retorn*: Reconóisser lu sieus servicis, la sieu afeccion, etc. per de servicis, una afeccion dau meme niveau. 5. Rescaptor per un castic subir: *Pagar lo sieu crimi*. 3. *Pagar de la sieu persona*: S'engatjar personalament còtra de perills, de dificultats, etc. ◆ vi. (fam.) Rendre, produire de sòus: *Es un affaire que paga*. ◆ **si pagar** v.pr. 1. Retenir una soma en pagament. ◇ *Si pagar de mòts*: Si contentar de mòts, parlar en luèc d'agir. 2. (fam.) S'ofrir lo luxe, lo plaser de: *Si pagar una veitura de corsa*.

pagaria n.f. Bureu d'un tresaurier-pagaire.

page n.m. (anc.) Jove nòble plaçat au servici d'un senhor. Sin.: **donzeu, donzelon**.

pageu n.m. 1. Paire. 2. Peis marin de color gris-ròsa argentat, qu'una espècia es pescada sus li costas d'Espanha e comercialisada sota lo nom de *daurada*.

pàgina n.f. Pàgina.

página n.f. 1. Cadun dei doi costats d'un fuèlh ò d'un fulhet de papier: *Una página blanca*. ◇ (estamp.) *Bèla página*: La página de drecha. ◇ *Página faussa*: Pàgina de seneca. ◇ (fam.) *Èstre à la página*: Èstre au fach de l'actualitat, de la mòda. Sin.: **èstre au fieu, conóisser**. 2. Fuèlh ò fulhet: *Esgarrar una página*. 3. Cen qu'es escrich, estampat sus una página. 4. Tròç d'un òbra literària ò musicala: *Li páginas mai bèli d'Alan Pelhon*. Var.: **pàgina**.

paginacion n.f. Numerotacion dei páginas d'un libre, dei fulhets d'un manescrich.

paginar vt. Numerotar li páginas d'un libre, lu fulhets d'un manescrich.

pagòda n.f. 1. Edifici religiós bodic, en Extrème-Orient. 2. *Mànega pagòda*: Mònega que va en s'alargant vèrs lo ponhet. 3. Moneda d'aur d'Índia, dau s. XVIIⁿ au s. XIXⁿ.

pagre n.m. Peis marin vesin de la daurada, de la carn estimada (Lòng de 50 cm). Var.: **padre**.

pagreto(l) n.m. Paire de Caissotti (peis marin). Var.: **padreto(l)**.

pai, paia adj. Doç, pacific, pasible. Var.: **pae**.

paigrand n.m. Paire de la maire ò dau paire. Var.: **pairegrand**. Sin.: **papet**.

païr vt. (*païssi*) 1. Pagar, expiar. ◇ *La païr*: Portar la pena. 2. Cubar, digerir (lo sieu vin). 3. Avalar (Sospeu).

pairal, a adj. 1. Dau paire: *Domicili pairal*. 2. Qu'es dau costat dau paire: *Lu antenats pairals*. 3. Qu'evòca un paire; protector, indulgent. Var.: **pairau**. Sin.: **patèrne**.

pairalament adv. Coma un paire. Sin.: **paternament**.

pairar vt. Pairir.

pairastre n.m. 1. Segond espós d'una frema, per rapoart ai enfants dau premier. 2. Aqueu qu'a adoptat un enfant que non es sieu. Sin.: **paire adoptiu**.

pairau, ala adj. Pairal.

paire n.m. 1. Aqueu qu'a d'enfants; genitor: *Paire de familia*. ◇ *Paire natural*: Aqueu que lu sieus enfants son naissuts foara lo maridatge. ◇ *Paire noirissier*: L'espós de la baila. ◇ *Un plaçament de paire de familia*: Plaçament segur, ma d'un revengut bas. ◇ *De paire en fiu*: Per transmission successiva dau paire ai sieus enfants. ◇ (En parlant d'un animau) Genitor: *Aqueu caton a per paire lo cat de la mieu vesina*. 2. Aqueu qu'agisse en paire, que manifèsta de sentiments pairals. ◇ *Paire espiritual*: Aqueu que dirigisse la consciéncia de quauqu'un, guida espiritual; per ext., aqueu qu'a un ròtle preponderant dins l'evolucion personala personala de quauqu'un, dins la sieu evolucion intellectuála, etc. 3. (teatre) *Ròtle de paire nòble*: Ròtle seriós e digne de paire vièlh. 4. (M'una majuscula) Dieu, en tant que Creator e e promiera persona de la Trinitat: *Dieu lo Paire*. 5. *Lo paire de*: L'iniciator, lo creator, lo fondator de. 6. *Lo saint paire* (ò apellatiu *Sant Paire*): Lo papa. 7. *Lu Paires de la Glèia*: Lu escrivans de l'Antiquitat cristiana (s. IIe – s. VIIe) que li sieu òbras fan autoritat en matèria de fe. 8. Títol donat ai prèires reguliers e seculiers. 9. (fam.) Per designar un òme ja d'un atge: Lo paire Miqueu. ◆ pl. Lu noastres paires: *Lu noastres antenats*.

pairegrand n.m. Paigrand.

pairin n.m. 1. (relig. cat.) Aqueu que presenta un enfant au batejar ò à la confirmacion e si poarta garant de la sieu fidelitat. 2. Aqueu que dirigisse lo batejar d'una campana, d'una nau, etc. ◇ Aqueu que dona lo sieu nom à quauqu'un, à quauqua ren. 3. Aqueu que presenta quauqu'un dins una associacion, una societat, etc. Per lo faire intrar. 4. Cap d'una organisacion criminala (espec. la mafia).

pairinar vt. 1. Sostèner quauqu'un, s'en portar garent: *Pairinar quauqu'un per lo faire intrar dins una associacion*. ◇ Patronar (una òbra, un projècte). 2. Esponsorisar (angl.). Var.: **pairinejar**. Sin.: **patrocinar** (it.).

pairinatge n.m. 1. Qualitat, foncion de pairin ò de mairina. 2. Sostèn moral acordat à quauqu'un ò à quauqua ren. Sin.: **patrocini** (it.).

pairinejar vt. Pairinar.

pairir vt. (*pairissi*) Aver léser de. Var.: **pairar**.

pairolada n.f. Contengut d'un pairòu.

pairolaria n.f. Pairoliera.

pairolejar vi. Parlar coma un pairòu. Sin.: **desrasonar, estraparlar, batre la barlòca**.

pairolier, a n. 1. Mesteirant que fa, vende, repara de pairòus. 2. Obrier que travailha lu metals en fuèlhs.

pairoliera n.f. 1. Profession, mèrç, fabrega dau pairolier. 2. Travalh dei metals en fuels; fabricacion industrialá dei pèças metalliqui rivetadi, embotidi ò estampadi. Var.: **pairolaria**.

pairòu n.m. Recipient circulari prefond, de coire ò de fonda, m'una manelha en sobre e que sièrve per far cuire per ex. de confitura, de confit, etc.; lo sieu contengut.

país n.m. 1. Territòri d'una nacion; Estat, nacion. ◇ Ensèm dei abitants d'una nacion. 2. Region, contrada envisatjada dau ponch de vista fisic, climatic, economic, etc.: *País cauds*. ◇ *Lo país*: Aqueu dont siam ò que s'en parla: *Li gents dau país*. ◇ *País aut*: Part montanhosa d'un país, d'una encontrada. *Lo País aut niçard*. ◇ *Vin de país*: Produch dins un terrador determinada, ma sensa apellacion contrarotlada. ◇ *Vèire de país*: Viatjar. 3. Luèc, region d'origina. 4. Vilatge, localitat: *Un pichin país de cinquanta abitants*.

país, paísa n. (fam.) Persona dau meme vilatge, de la mema region: *Ai rescontrat un país*. Sin.: **compatriòta**.

paisament adv. Pasiblement.

paisan, a adj. e n. 1. Òme, frema de la campanha, que viu dau travalh de la tèrra. Sin.: **agricultor, cultivator**. 2. (pej.) Rústegue. Var.: **païsan** (e derivats). ◆ adj. Dei paisans; relatiu ai paisans: *La vida paisana*.

paisanada n.f. Grossieretat.

paisanalha n.f. (pej.) Paisanaria.

paisanaria n.f. Ensèm dei paisans. Var.: **paisanalha** (pej.).

païsanàs n.m. Rústegue.

païsanat n.m. (econ.) Ensèm dei paisans; condicion de paisan.

païsanejar vi. Parlar ò si comportar en paisan.

païsanet, a n. Paisan, un pauc rústegue.

païsanòt, a n. Enfant ò enfanton de paisan.

païsanut, uda adj. Rústegue.

païsatge n.m. 1. Estenduda de país que s'ofrisce à la vista. ◇ Una tala estenduda, caracterisada per lo sieu aspècte: *Un païsatge montanhós*. 2. Representacion d'un païsatge, d'un site natural (eventualament d'un site urban) au mejan de la pintura, dau dessenh, de la fotografia, etc. 3. Aspècte d'ensèm: *Païsatge politic, audiovisual*. Sin.: **relarg**.

païsatgier, a adj. Compauat, dispauat per produire un efècte de païsatge natural: *Un pargue païsatgier*.

païsatgista n. 1. Artista que s'es especialisat dins la representacion dei païsatges. 2. Arquitecte ò jardinièr que crea lu plans d'ensèm de jardins e de pargues.

païse, a adj. Pai.

païsser vt. Manjar en brotant: *Païsser l'èrba*. ◆ vi. Manjar d'èrba en brotant: *Menar païsser un estròp*. ◇ (fam.) *Mandar païsser quauqu'un*: Caçar quauqu'un, li refusar brutalament cen que demanda. Sin.: **mandar au boasc, mandar córrer, mandar au diau**.

païssadura n.f. Pastura.

païsseu n.m. Escaraçon, armadura que sostèn una planta, un aubre joves. Sin.: **freu, paligòt**.

païssiera n.f. Bastardeu, levada, enclusa.

pal n.m. 1. Pèça de boasc, de metal, etc., ponchuda d'un costat, per la ficar dins lo soal. Sin.: **fica**. Sin.: **biga** (Lucer.). ◇ *Pal electric, telefonic*: Pal que poarta lu fieus dei linhas electrici, telefonici. ◇ *Suplici dau pal*: Que consistissia à enfonsar un pal dins lo còrs dau supliciat. 2. (arald.) Pèça onorabla, larga benda verticala au mitan de l'escut. 3. (agric.) *Pal injector*: Pichin aparelh portatiu que sièrv à l'injeccion localisada, dins lo soal, de produchs insecticidas ò fertilisants.

pal adj. inv. e n.m. inv. (sigla de l'angl. *phase alternation line*) *Sistema pal*: Sistema de television en colors, d'origina alemanda.

pala n.f. 1. Autís format d'una placa, sovent incurvada e arredonida, ajustada à un mànegue e que sièrve en particulier à cavar la tèrra, à desplaçar de materiaus pulverulents. ◇ (fam.) *À la pala*: En granda quantitat, à brèti. Sin.: **à boudre**, **à molon**, **à cofa**. ◇ *Mèstre de pala*: Fornier qu'enforma lo pan. 2. *Pala mecanica*: Engenh automotor de granda potença per l'execucion dei terrassaments, qu'agisse m'un caisson à l'extremitat d'un braç articulat. 3. Extremitat plata e larga d'un rem. 4. (fam.) Incisiva. 5. Cadun dei elements de forma torçada plaçats à l'axe d'una elìça. 6. Part plana d'un rem, que si mete dins l'aiga. 7. Raqueta de boasc que s'emplega per jugat à la pelòta basca. 8. Paleta d'una ròda à aubas.

palabra n.f. Discussion longassa sensa resultat positiu. Sin.: **parladissa**.

palabraire, airtiz n. Persona que si perde en palabras.

palabrar vi. Parlotejar.

palabreu, ea adj. e n. Mençoneguier. Var.: **palabrèro**.

palabrèro, a adj. e n.m. Palabreu.

palacial, a adj. D'un palais. Var.: **palaciau**.

palaciau, ala adj. Palatial.

palada n.f. 1. Cen que si pòu pilhar de materiau au mejan d'una pala. 2. (mar.) Còup de pala d'un rem. ◇ Espaci entre li palas de doi rems.

paladar vt. Desplaçar au mejan d'una pala.

paladin n.m. 1. Senhor de la seguida de Carles Manhe, dins la tradicion dei cançons de gèsta. 2. Cavalier barrutlaire.

palador n.m. Chorla. Sin.: **plana**, **planon**.

palaficar vt. (*palafiqui*) Plantar en tèrra. Var.: **empalaficar**, **palficar**.

palaficatge n.m. Palficatge.

palafre n.m. Palafren.

palafren n.m. (anc.) Cavau de parada ò de marcha (per op. à *destrier*, cavau de batalha). Var.: **palafre**.

palafrenier, a n. Persona que s'ocupa dei cavaus.

palais n.m. 1. Residència vasta e luxuosa d'un cap d'Estat, d'un personatge important, d'un ric particulier. 2. Vast edifici public destinat à un usatge d'interès general: *Palais des Espòrts*. 3. *Palais de justícia*: Bastiment qu'es sèti d'un tribunal. Var.: **palatz** (forma classica).

palalha n.f. Pichini sardinas que sièrvon en particulier d'esca per la pesca.

palalheta n.f. Sardina, entre la rafanela e la palalha.

palamala n.f. Pichina longuessa de cordatge ò de cadena qu'una dei sieu extremitats es fixada à una bita d'ormejamant.

palamegea n.f. Paramesan.

palamela n.f. (tecn.) Ferradura dobla que permete lo movement de rotacion d'una poarta, d'una fenèstra, d'una persiana, etc., e que li sieu doi parts si poàdon separar. Var.: **paumela**, **pomela**.

palamenta n.f. 1. Designa un element de la galèra tengut per l'apostís. 2. Lo tot dei rems d'una nau (mai que tot de la familha de la galèra). 1469: «... per lur vieure ellos e los autres que an adobat la palamenta de la fusta...» A.C.Arle.

palamida n.f. Peis mediterraneu vesin dau ton.

palamidiera n.f. Ret per pescar la palamida.

palanc n.m. Aparelh de levatge m'un mecanisme desmultiplicaire per levar de cargats m'un esfoarç motor relativament deble.

palanca n.f. 1. Lèva. 2. Tròç de boasc concau e entalhat à cada extremitat per portar sus l'espata doi cargats, doi coàs.

palancar vt. (*palanqui*) Tirar me l'ajuda d'un palanc.

palanceu n.m. 1. Escusson blasonat que, plaçat sus un pal, marcava la termiera d'una juridiccion senhorala. 2. Escut plaçat sus la poarta d'uni aubèrgas. 3. Escut plaçat sus la poarta d'unu oficiers ministerials (notaris, grafiers...).

palancre n.m. Palangre.

palangrar vt. e vi. Pescar au mejan d'un palangre.

palangre n.m. Linha per la pesca en mar, constituïda d'una coarda qu'au lòng son estacadi de moissieras provedidi de mosclars. Var.: **palancre**.

palangrier n.m. Bateu que pesca m'un palangre. 1526: «...un parangue que talhat lo parengue que an descubert dos fustas en la Figuarèto...» A.C.Arle.

palangròta n.f. Linha plombada per la pesca en mar, enrotlada à l'entorn d'una placa de suve e manobrada à la man.

palanquin n.m. Lèva de fèrre.

palanquin n.m. Cadiera ò portantina portada à braç d'òmes ò installada sus l'esquina d'un animau (cameu, elefant), dins lu país orientals.

palarea n.f. Palenca.

palat n.m. Paret sobrana de la boca, que la separa dei fòssas nasali. Sin.: **ceu de la boca**. ◇ *Vòuta dau palat* ò *palat dur*: Part anteriora, ossoa. ◇ *Vel dau palat* ò *palat moal*: Part posteriora, membranoa.

palat, ada adj. (arald.) 1. Partit verticalament en un nombre par de parts egali e d'esmauts alternats. 2. Que comprèn un pal, de pals.

palatal, ala adj. (fon.) Si di d'una vocala ò d'una consonanta qu'a lo sieu ponch d'articulacion situat dins la region dau palat dur (per ex. lo *í* de *aquí*, lo *lh* de *filha*). Var.: **palatau**, **palatin**.

palatalisacion (-izacion) vt. (fon.) Modificacion qu'un fonema subisse quora la sieu articulacion si tròva reportada dins la region dau palat dur. Sin.: **banhadura**.

palatalisar (-izar) vt. (fon.) Faire subir la palatalisacion à (un fonema).

palatau, ala adj. Palatal.

palatatge n.m. Accion de bolegar ò de desplaçar m'una pala.

palatin, a adj. 1. (ist.) Si di d'un senhor encargat d'un ofici dins lo palais d'un sobeiran carolingian au dau Sant Impèri. 2. Dau Palatinat. 3. Que depende d'un palais.

palatin, a adj. (anat.) Dau palat. Var.: **palatal, palatau**.

palatin n.m. (ist.) Promier dei oficiers de la corona d' Ongria.

palatiti n.f. Estomatiti localisada au palat.

palatografe n.m. Aparelh utilizat en palatografia.

palatografia n.f. Metòde de cèrca en fonetica.

palatograma n.m. Figuracion dei ponchs de contacte de la lenga còtra lo palat.

palatoplastia n.f. (cir.) Operacion cirurgicala per radobar una manca palatala.

palatoplegia n.f. Paralisi dau palat moal.

palatz n.m. Palais (forma correnta).

paleantropian n.m. Si d'una forma d'antropian fossile intermediari entre lu arcantropians e lu neantropians, essencialament representada per lu neandertalians.

palejaira n.f. Engenh de trabalhs publics m'una lama oblica.. Sin.: **pala mecanica**.

palenca n.f. Clausura facha me de pals e de taulas de fusta estrechs que son jonchs en lu palaficant. Sin.:

palarea, barralha.

palencada n.f. Palissada.

palencar vt. (*palenqui*) Palissadar.

paleoasiatic, a adj. Paleosiberian.

paleobotanica n.f. Paleontologia vegetala.

paleobotanista n. Persona que practica la paleobotanica.

paleocène n.m. (geol.) Promiera epòca dau paleogène.

paleocristian, a adj. Dei promiers cristians.

paleoclima n.m. Clima d'una anciana epòca geologica.

paleoclimatic, a adj. Dei paleoclimas.

paleoclimatologia n.f. Sciènça dei paleoclimas.

paleoecologia n.f. Estudi dau mòde de viure dei animaues fossiles e dei sieus rapoarts m'au sieu mitan natural.

paleocristic, a adj. Que pertòca la glaça polària datant de mai d'un an.

paleodictioptèr n.m. *Paleodictioptèrs*: Òrdre que recampa la màger part dei insèctes fossiles dau primari.

paleogène n.m. Promier periòde de l'èra terciària, partit en tres epòcas (palocène, eocène e oligocène).

paleogeografia n.f. Geografia dei epòcas anciani dau glòbe terrèstre.

paleogeografic, a adj. Relatiu à la paleogeografia.

paleografe, a adj. e n. Si di d'una persona especialista en paleografia.

paleografia n.f. Sciènça dei escripturas anciani.

plaeografic, a adj. Relatiu à la paleografia, ai escripturas anciani.

paleoïstologia n.f. Estudi dei teissuts dei animaues e vegetaus conservats dins lu fossiles.

paleolit n.m. Pèira dau periòde paleolitic.

paleolitic, a adj. e n. Si di dau promier periòde de la preïstòria, caracterisat per l'aparicion pi lo desvolopament de l'industria de la pèira e per una economia de predacion.

paleologia n.f. Estudi dei antiquitats preïstoriqui.

paleològue, a n. Especialista en paleologia.

paleomagnetic, a adj. Relatiu au paleomagnetisme. Var.: **paleomanhetic**.

paleomagnetisme n.m. Magnetisme terrèstre au cors dei epòcas geologiqui; sciènça que l'estúdia. Var.: **paleomanhetisme**.

paleomanhetic, a adj. Paleomagnetic.

paleomanhetisme n.m. Paleomagnetisme.

paleontografe, a n. Especialista en paleontografia.

paleontografia n.f. Descripcion dei fossiles.

paleontologia n.f. Sciènça dei èstres vivents qu'an poblat la Tèrra ai epòcas geologiqui, fondada sobre l'estudi dei fossiles.

paleontologic, a adj. Relatiu à la paleontologia.

paleontologista n. Especialista de paleontologia. Var.: **paleontològue**.

paleontològue, òga n. Paleontologista.

paleopatologia n.f. Estudi dei malautias dei animaues fossiles segond cen que ne sobra dei ossaments.

paleopitec n.m. Monin fossile antropomòrfe.

paleopsicologia n.f. Psicologia basada sus l'estudi de l'inconscient collectiu e dei sieu traças dins l'inconscient individual.

paleoreleu n.m. Releu ancian recubèrt de sediments.

paleosiberian, a adj. Si di de lengas sensa parentat conoissuda parladi en Sibèria orientala. Sin.: **paleoasiatic**.

paleosoal n.m. Soal format dins de condicions anciani de clima e de vegetacion, recubèrt per de depaus mai recents ò pròche de la susfàcia.

paleotemperatura n.f. Temperatura d'un periòde geologic, obtenguda per lo biais d'una analisi geoquimica.

paleotèri n.m. Mamifèr ongulat fossile dau començament de l'èra terciària, pròche de l'actual tapir.

paleotropical, a adj. Relatiu ai encontradas tropicali dau Monde Ancian. Var.: **paleotropicauc**.

paleotropicauc, ala adj. Paleotropical.

paleovolcanic, a adj. Que pertòca lo volcanisme ancian, anterior au terciari.

paleovolcanisme n.m. Volcanisme anterior au terciari.

paleoxilologia n.f. Estudi botanic dei fustas fossili.

paleozoïc, a adj. e n.m. Si di de l'èra primària.

palermitan, a adj. De Palèrne.

palèstra n.f. (Antiqu.) Terren d'espòrt sobretot destinat à la lucha.

palet n.m. Pèira plata e redona ò disc espès que si lança dins diferents juècs e espòrts (hockey sus glaça, per exemple).

paleta n.f. 1. Batador per lo juèc de pauma. 2. Omoplat. 3. Tròç de carn de l'espata dau bòu; tròç de carn à l'entorn de l'omoplat dau poarc ò de la fea. Sin.: **espatla**. 4. Placa traucada per lo gròs det, sus la quala lu pintres depàun e mèsclon li sieu colors. 5. Ensèm dei colors qu'un pintre emplega abitualament. 6. Plateu de cargament destinat à la manutencion dei mèrç per de carris elevators provedits d'una forca.

paletada n.f. Contengut d'un cargament d'una **paleta**.

paletar vi. Jugar m'un palet. Var.: **paletejar**.

paletejar vi. Paletar.

paletisacion (-izacion) n.f. Organizacion dei mandadís, dei transpòrts, de magasinatge, que fa usança de paletas.

paletisar (-izar) vt. Utilisar de paletas per lo cargament e lo desplaçament dei mèrç.

paletuvier n.m. Non comun relatiu à d'aubres divèrs dei ribatges palunós d'Àfrica e d'Amèrica equatoriali que fórmon la mangròvia.

palfèrre n.m. 1. Lèva de fèrre. 2. Poncha de fèrre à l'extremitat d'una lança. 3. (fig.) Element, grope lo mai eficaç ò lo mai avançat en un relarg: *La lenga es lo palfèrre d'una nacion*.

palficament n.m. Jalonament.

palficar vt. (*palfiqui*) Plantar en tèrra. Var.: **empalaficar, palaficar**.

palficatge n.m. Accion de palficar. Var.: **palaficatge**;

palha n.f. 1. Pen de graminea, e en particulier de cereala, talhada e desbarrassada dau sieu gran. ◇ *Tirar à la palha corta*: Tirar au sòrt e faguent causir d'azard de brots de palha de longuessa inegala. 2. Matèria que fórmon ensèm aquelu pens. ◇ *Vin de palha*: Vin blanc liquorós, obtengut mé de raïms que si l'aisson secar sus la palha. ◇ *Papier palha*: Papier d'emalatge à basa de palha. ◇ *Èstre sus la palha*: Èstre dins la misèria. ◇ *Òme de palha*: Prèstanom dins un afaire malonèste. 3. Pichin tube emplegat per beure un liquide en l'aspirant. 4. (tecn.) Deca intèrna dins lu produchs fargats ò laminats, constituit per una cavitat alongada e de gaire d'essor. ◇ Deca, fendascla au dedintre d'una pèira fina. 5. *Palha de fèrre*: Tampon format de lòngui bofas metalliqui, emplegat per gratar, netejar. ◆ adj. inv. De la color jauna palla de la palha.

palhada n.f. Espandida de palha sus lo soal.

palhar vt. Curbir, garnir de palha.

palhassada n.f. Arlequinada; pantalonada, cauçonada. Sin.: **bofonada**.

palhassa n.f. 1. Grand sac emplit de palha (ò de fuèlhas, etc.) que sièrve de matalàs. 2. Plan de trabalh

d'un aiguier, à costat de la cuva. Sin.: **pila**. 3. Plan de trabalh malonat, dins un laboratòri de quimìa, una farmacia, etc.

palhassada n.f. Arlequinada.

palhassier, a n. Persona que fa de palhassons.

palhassiera n.f. Palhier.

palhasso n.m. Arlèri, cabotin, clown. Var.: **palhassa**.

palhasson n.m. 1. Pichina estòria espessa, en fibras duri per panar li sòlas dei soliers à l'intrada d'una abitacion. ◇ (fig.) Persona servila. 2. (ortic.) Cleda de palha que sièrve à curbir li plantacions per li protegir de la gelada. 3. Palha treçada emplegada en capelaria.

palhassonar vt. (ortic.) Accion de palhassonar.

palhassonatge n.m. (ortic.) Curbir de palhassons.

palhat, ada adj. 1. Qu'a la color de la palha. 2. (tecn.) Que presenta una palha, de palhas: *Fonda palhada*.

palhatge n.m. Accion de palhar.

palhet n.m. (mar.) Cordatges frusts plaçats lo lòng de la cencha d'una nau per l'aparar dei fretaments. Sin.: **butafoara**.

palheta n.f. 1. Pichina palha. Var.: **palhuça**. 2. Pichin tròç d'aur que si tròva dins li sablas aurifèri. 3. Pichina lamella d'una matèria pauc ò pron lusenta e rigida: *Sabon en palhetas*. ◇ Pichina lamella d'una matèria lusenta emplegada per decorar una estòfa, un vestit. 4. Pichina palha dins una pèça metallica, una pèira preciosa.

palhetar vt. Decorar de palhetas.

palhetat, ada adj. Cubèrt, decorat de palhetas.

palhetaire, airitz n. Persona que cèrca de palhetas d'aur dins lu alluvions.

palhetatge n.m. 1. Accion de palhetar. 2. Accion de cercar de palhetas d'aur dins lu alluvions.

palhier n.m. 1. Luèc, local dont es entrepauada la palha. Sin.: **palhassiera**. 2. Garbiera de palha.

palhòla n.f. Borgin. Sin.: **aranhòu**. ◇ Plàia dont si faíon secar li rets de pesca: *La plàia de la Palhòla a Niça dapé dau poart*.

palhòla n.f. Frema en palhòla: Frema que jacilha ò qu'es à mand de jacilhar.

palholada n.f. Jacina.

palholar vt. (*palhòli*) (mar.) Curbir lo fond d'una barca m'un palhòu.

palholier n.m. (mar.) Calier.

palhon n.m. Pichin panier, sensa manelha, doblat de tela, dont si fa levar lo pan denant de l'enfornar.

palhon n.m. Brandon de palha. Var.: **espalhon**.

palhonenc, a adj. Relatiu au Palhon e à la sieu valada.

palhòta n.f. Cabana cubèrta de palha, dins lu país caud.

palhós, oa adj. 1. (tecn.) Palhat. 2. (agric.) *Fem palhós*: Que la sieu palha es gaire descompauada.

palhòu n.m. (mar.) Fond d'una barca fach de taulas.

palhum n.m. Jaça de palha destinada à mantenir la frescura dau soal, à preservar d'unu fruchs dau contacte de la tèrra.

palhuça n.f. Palheta.

pali n.m. Baldaquin. Sin.: **sobreceu**.

paliera n.f. Reng de pals ficats dins lo soal per apontelar un obratge de tèrra ò de maçonaria.

paligòt n.m. Escaraçon, armadura que sostèn una planta, un aubre joves. Sin.: **freu, paiseu**.

palimpsèste n.m. Maneschich sus pergamin que la sieu promiera escriptura es estada lavada ò gratada e sobre lo quau un tèxte novèu es estat eschich.

palindròme, a adj. e n.m. Si di d'un grope de mòts que pòu èstre lejut de seneca à drecha coma de drecha à seneca en conservant la mema significacion.

palinfrasia n.f. Palimgrafia.

palingenesia n.f. 1. Retorn ciclic dei memes eveniments ò d'un meme tipe d'eveniments, dins d'uni concepcions filosofièi ò religioï. 2. (lit.) Retorn à la vida, vida nòva. 3. Regeneracion per lo batejar, dins lu ancians escrivans cristians.

palingenesic, a adj. De la palingenesia.

palingrafia n.f. Repeticion costumiera dins un eschich, d'una idea, d'un mòt, d'una expression identics. Sin.: **palinfrasia**.

palinòde n.m. Ai s. XVⁿ e XVIⁿ, nom donat en li confrairias literari dau Nòrd, ai pèças compauadi en l'onor de la Verge Maria, e particulierament de l'Immaculada Concepcion.

palinodia n.f. 1. Retraccion de cen qu'es estat dich ò fach; brusc cambiament d'opinion. 2. (Antiqu.) Pèça de vèrs dins la quala l'autor retractava cen qu'avia exprimit avant.

palinologia n.f. Estudi dei pollens actuals e fossiles.

palinologic, a adj. Relatiu à la palinologia.

palís n.m. 1. Davant ò parament d'autar. 2. Pal enfonsat mé d'autres per formar una clausadura continua; aquesta clausadura.

palissada n.f. Clausura formada d'una fila de planças ò de pals pauc ò pron jonchs. Sin.: **palarea, palenca, barralha, palencada**.

palissadament n.m. Accion de palissadar; Sin.: **empalament, empalissonament, empalissament**.

palissadar vt. 1. Enlaure de palissadas. 2. Dispauar, talhar en palissada. Sin.: **empalissar, barralhar, palencar**.

palissadic, a adj. (bot.) Si di dau parenquima clorofillian, dei cellulas sarradi, de la faça superiora dei flors.

palissandra n.f. Palissandre.

palissandre n.m. Boasc lord e dur, d'un brun escur violaceu, que provèn de divèrs aubres d'Amèrica dau Sud, recercat en ebanistaria e per faire d'instruments de música. Var.: **palissandra**. Sin.: **boasc de ròsa**.

palissatge n.m. Operacion que consistisse à estacar li brancas d'un aubre à un supoart per li faire créisser en espatliera. Sin.: **ligadura**.

palisson n.m. Barri de verdura fach d'aubres ò d'aubrilhons talhats verticalament.

palla n.f. (liturgia) Linge cairat e rigide que sièrve à curbir lo calici pendent la messa.

palladi n.m. Metal blanc, ductile e dur, qu'absorbisse l'idrogène; element (Pd) de n° atomic 46 e de massa atomica 106,04.

palle, a adj. 1. Gaire colorat, d'una blancor passida, en parlant de la carnason. Sin.: **pallineu, afalit, blanquinàs, foscarin, descolorit, sangbeugut, mortinós**. 2. Blèime. Sin.: **pallineu, afalit, blanquinàs, foscarin, descolorit, sangbeugut, mortinós**. ◇ (mil. fam.) *Si faire portar palle*: Si faire portar malaut. 3. Sensa esclat, sensa foarça, en parlam d'un lume. 4. D'una tonalitat atenuada, en parlant d'una color. 2. (fig.) Sensa esclat: Un palle imitator.

pallejar vi. Venir palle.

palliar vt. (*palli*, calssic *pàlli*) Remediar d'un biais incomplet ò provisòri à: *Palliar li consequenças d'una error*.

palliatiu, iva adj. e n.m. (med.) Si di d'un tractament, d'un remèdi qu'agisse sobre lu simptoms d'una malautia sens s'atacar à la sieu causa: *Servici de curas palliativi*.

palliatiu n.m. Mejan provisòri d'evitar un perilh; expedient per escartar un obstacle.

pallides(s)a n.f. Aspècte, color d'una persona, d'una caua palla. Sin.: **pallitge, pallor**.

pallinàs, assa adj. Blèime. Sin.: **pallineu, sangbeugut, mortinós**.

pallinejar vi. Començar de venir palle.

pallineu, èla adj. Blèime. Sin.: **pallinàs, sangbeugut, mortinós**.

pallir vi. (*pallissi*) 1. Devenir d'un còup palle, blèime: *Pallir de ràbia*. Sin.: **emblaïmar, pallejar**. ◇ (fig.) *Faire pallir quauqu'un de gelosia*: Li inspirar de despièch, una gelosia violenta. 2. Perdre de la sieu luminositat, dau sieu esclat: *Aquela color a pallit au soleu*. ◇ (fig.) *La sieu estela a pallit*: La sieu influença a baissat. ◆ vt. (lit.) Rendre palle: *La malautia a pallit lu sieus trachs*.

pallitge n.m. Aspècte, color d'una persona, d'una caua palla. Sin.: **pallides(s)a, pallor**.

pallium n.m. (lat.) Pèça de vestit liturgic.

pallor n.f. Aspècte, color d'una persona, d'una caua palla. Sin.: **pallitge, pallides(s)a**.

palm n.m. [ˈpaŋ] Anciana mesura de longuessa niçarda valent 12 torns (0,262 m). Var.: **pam, parm**. ◇ *Jugar au palm*: Juèc dins lo quau si lànçon de pèças de moneda vèrs un barri e temptant de li faire restar lo mai pròche possible, à una distança que deu èstre inferiora à l'extension d'una man.

palm de nas n.m. 1. Gèste d'escòrn que si fa en pauant l'extremitat dau gròs det sus la poncha dau nas tot en bolegant lu dets. 2. Per analogia, accion ironica destinada à si garçar (de quauqu'un, de quauqua ren): *Faire un palm de nas à la malautia*.

palmacea n.f. *Palmaceas*: Família d'aubres que recampa li 1200 espècias de paumoliers.

palmar n.m. Palmèr.

palmèr n.m. (tecn.) Instrument de mesura de precision par avalorar li espessors ò lu diamètres exteriors. Var.: **palmar**.

palmipède, a adj. e n.m. Auceu aquàtic qu'a lu dets à pàumola (auca, pelican, àneda, etc.).

palmitat n.m. Sau ò estèr de l'acide palmitic.

palmitic, a adj. Si di de l'acide gras saturat $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_{14}-\text{CO}_2\text{H}$ e dei compausats que n'en derivon.

palmolier n.m. Paumolier.

palmoliera n.f. Paumoliera.

palomb, a n. Colomb, pìjon (fr.). ◇ *Pichin palomb*: Pìjon colombier.

palomba n.f. Palomb fèr.

palombiera n.f. Ret par agantar li palombas.

palona n.f. Pichin peis-can manjadís, correntament sonat *can de mar*.

palonier n.m. Barra que repartisse lu esfoarç que s'aplícon ai sieu extremitats. 1. (aeron.) Barra e, per ext. tot dispositiu de transmission que si manòbra m'au pen e qu'agisse sobre la govèrna de direccion d'un avion. 2. (espòrts) Barra, manelha qu'ai sieu doi extremitats son estacats li doi parts de la coarda de traccion d'un esquilhaire nautic. 3. (agric.) Barra qu'ai sieu extremitats son fixats lu trachs d'un veïcule à traccion animala, d'un araire.

palp n.m. Pichin apendici mobile dei artropòdes, que constitue ordinariament doi pareus, lu *palps maxillaris* e lu *palps labials*.

palpable, a adj. 1. Que si fa sentir au tocar. 2. Verificable; evident, manifèst: *De pròvas palpabli*.

palpacion n.f. (med.) Accion de palpar. Sin.: **palmament**.

palpaire n.m. Aparelh que sièrve à mesurar e contrarotlar una grandor, un estat fisic (calor, en part.): *Palpaire de placa electrica*.

palpaire, airtz n. (fig.) Aqueu, aquela que li agrada foarça de tocar d'una mena pèrvèrsa lo còrs, ò una part dau còrs, d'una altra persona. Sin.: **chaspaire**.

palpament n.m. Palpacion.

palpar vt. 1. Examinar en tocant mé la man, lu dets: Palpar una estòfa. Var.: **palpejar**. 2. Accion de tocar pèrvèrsament una persona. Sin.: **chaspas**. 3. (fam.) Tocar, reçaupre, en parlant de sòus.

palpebral, a adj. Dei parpèlas. Var.: **palpebrau**.

palpebrau, ala adj. Palpebral.

palpejar vt. Palpar.

palpitacion n.f. 1. Movement de cen que palpita. 2. (sobretot au pl.) Bategar accelerat dau coar: *Aver de palpitations*. Sin.: **batecoar**.

palpitant, a adj. 1. Que palpita: *Aver lo coar palpitant*. 2. (fig.) Que suscita un interès viu, mesclat d'emocion: *Una aventura palpitanta*. Sin.: **apassionant, esmovent**.

palpitar vi. 1. Èstre agitat de movements convulsius, en parlant d'un èstre à pena tuat, de la sieu carn. 2. (lit.) Manifestar una mena d'agitacion, en parlant de quauqua

ren: *Una flama que palpita*. Sin.: **bategar, trampelar**. 3. Batre mai foart, mai leu, en parlant dau coar. Sin.: **bategar, trampelar**.

palplanca n.f. Profilat metallic de seccion especiala, ficat mé d'autre dins un soal mòble ò immergit per formar una paret. ◇ Jaina emplegada per lo meme usatge.

palprés n.m. (mar.) Aubre plaçat pauc ò pron oblicament à l'avant d'una nau. Var.: **pauprés, baupret**. 1518: «*Item l'aubre de paupres ambe sas entenas et garniment.*» A.D. 373. (Etim. neerl. *boegspiet*).

palud n.f. Palús.

paludier, a adj. Persona que travailha dins li salinas.

paludisme n.m. Malautia parasitària que la provòca un protozoiari parasite dau sang, lo plasmòdi, e transmesa per una moissara dei regions caudi, l'*anofèle*. Sin.: **malària**.

paludós, oa adj. 1. Deugut au paludisme. Var.: **palunós**. Sin.: **palustre**. 2. Dei palús; de la natura dei palús: *Un soal paludós*.

palun n.f. Palús.

palunalha n.f. Lu paluns.

palunenc, a adj. Paludós.

palunós, oa adj. Paludós. Sin.: **palunenc, palusenc**.

palús n.f. Zòna, pauc ò pron vasta, de terren impermeable ò que non es pron drenat, dins la quala l'aiga de pluèia ò lu cors d'aiga alimènton un bacin, abitualament gaire profond, sovent ocupat per una flòra particuliera. ◇ *Fèbre dei palús*: Paludisme, malària. Var.: **palud, palun**.

palusenc, a adj. Paludós.

palustre, a adj. 1. Que viu ò que creisse dins li palús. 2. Deugut au paludisme: *Fèbre palustra*. Sin.: **paludós**.

pam n.m. Palm.

pam de nas n.m. Palm de nas.

pàmola n.f. Pàumola.

pampa n.f. Vasta prada d'Amèrica dau Sud.

pampalòti n.m. Peis plat dei mars frèii, que lo sieu fetge es ric en vitaminas A e D (Lòng fins à 2 à 3 m; pes de 250 kg; familha dei pleuronectidats).

pampelmós n.m. Fruch dau pampelmossier, manjadís, jaune ò color de portegal, dau gust acidulat e leugierament amar. Var.: **pamplemossa**. Sin.: **limonàs, pomelós**.

pampelmossier n.m. Aubre dau genre citrus (*Citrus grandis*) que dona lu pampelmós. Var.: **pamplemossier**.

pamplemossa n.m. Pampelmós.

pamplemossier n.m. Pampelmossier.

pàmpola n.f. 1. (vitic.) Ram jove de l'an. 2. Ornament que figura un ram de vinha sinuós, me de fuèlhas e de grasas.

pan n.m. 1. Aliment fach d'una pasta compauada essencialament de farina, d'aiga e de crissent (ò de levam), pastada e fermentada pi cuècha au forn. ◇ *Pan de campanha*: De la crosta espessa, fach mé de levam. ◇ *Pan complet*: Que la sieu farina contèn una part de bren. ◇ *Pan negre*: Pan de sègue e de sarrasin. ◇ *Pan vienés*: Pan que la sieu farina contèn de lach. ◇ Lo pan, simbòle

de la noïridura: *Ganhar lo sieu pan.* ◇ *Faire passar lo gust dau pan à quauqu'un:* Lo tuar; lo picar violentament. ◇ *Manjar lo sieu pan blanc:* Aprofichar de circonstanças favorablas que non duraran. ◇ *Non mangi d'aqueu pan:* Non emplegui aquelu procediments (fraudulós, malonèstes). ◇ *Pan ajupit ò pan lis:* Pan mau levat. ◇ *Pan brenós:* Que contèn de bren. ◇ *Pan estaís:* Vièlh pan, qu'es vengut dur. ◇ *Pan gratat:* Que s'emplega per faire, per ex., une escalòpa panada. ◇ *Pan sec:* Sensa acompanhament. 2. Massa formada d'aquel aliment: *Un pan.* ◇ *Pan lòng:* En forma de lòng cilindre aplatit (per op. à *pan redon*). 3. (M'un complement ò un adjectiu, per designar d'uni pastissarias) *Pan d'espècias:* Fach mé de meu e d'espècias. ◇ *Pan de Gènoa:* Fach m'una pasta à bescuèch dont son integradi d'amèndolas pistadi. ◇ *Pan dei Àngels, pan de vida:* Eucaristia. ◇ *Si levar lo pan de la boca:* Si privar per donar lo necessari a quauqu'un. ◇ *Pan perdut:* Pan estaís banhat dins lo lach, mesclat mé d'òus, sucrat e cuèch au forn ò à la sartaia. 4. En coïna, preparacion motlada en forma de pan. 5. Massa d'una matèria motlada: *Un pan de sabon.* ◇ *Pan de sucre:* massa de sucre de cana colada dins un mòtle conic. ◇ (geomorf.) *Pan de sucre:* Piton granitic de la cima arredonida, caracteristic dei regions dau clima tropical umide. ◇ Cirrus.

pan interj. Exprimisse un bosin sec: *Pan! Un còup de fuèc!*

pana n.f. Part estrecha de la tèsta d'un marteu, opauada à la part plana (la *taula*). ◇ Part plana e trencanta d'un piolet.

pana n.f. Estòfa que sembla de velut, ma embé de pels mai lòngs e pas tant sarrats.

pana n.f. Graïssa sota la pèu dau poarc. Sin.: **saïn**.

pana n.f. 1. Arrèst de foncionament accidental e momentaneu: *Pana de motor, èstre en pana.* Sin.: **avaria, gast.** ◇ *Pana seca:* Deuguda à una mancaça de carburant. ◇ (fig.) *Èstre, estar en pana:* Non poder continuar (à faire, à dire, etc.). ◇ (fam.) *Èstre en pana de quauqua ren:* N'en mancar. 2. (mar.) *Metre en pana:* Orientar la vela ò li velas per arrestar la nau.

pana n.f. Pèça orizontala de l'armadura d'una taulissa, que poarta lu cabrilhons. Sin.: **cormiera.**

panada n.f. 1. Sopa facha de pan bulhit dins d'aiga ò de lach. Sin.: **papa.** 2. (fam.) *Èstre dins la panada:* Dins la misèria.

panafrican, a adj. De la totalitat dau continent african, dei nacions que lo compàuon. ◇ Relatiu au panafricanisme.

panafricanisme n.m. Doctrina politica, movement que tende à recampar, à rendre solidari li nacions dau continent african.

panafricanista adj. e n. Relatiu au panafricanisme; partidari d'aquesta doctrina.

panama n.m. Capeu leugier de palha.

panaman n.m. Pèça d'estòfa que sièrve per si panar li mans.

panamenc, a adj. e n. Relatiu au Panama e ai sieus estatjants.

panamerican, a adj. Relatiu ai pòbles dei Amèricas.

panamericanisme n.m. Movement que tende à melhorar e desvolopar li relacions dei repúblicas americanas entre eli.

panamericanista adj. e n. Relatiu au panamericanisme; partidari d'aquesta doctrina.

panapan n.m. Pichina pèça de tela brodada per decorar ò protegir un mòble. Sin.: **toalhon.**

panar vt. Desbarrassar quauqua ren d'un liquide, de la poussa, etc., que n'èra recubèrt. ◆ **si panar** v.pr. Panar una part dau sieu còrs: *Si panar lu pens.* ◆ n.m. Accion de panar, de si panar.

panar vt. Envolopar una carn ò un peis d'òu batut e de pan gratat per faire rostir.

panaràbi, àbia adj. Relatiu au panarabisme.

panarabisme n.m. Movement politic que clina d'acampar lu país de lenga aràbia e de civilisacion musulmana en una comunautat d'interès, bailejat mai que tot per Egipte.

panarabista adj. e n. Relatiu au panarabisme; partidari d'aquesta doctrina.

panari n.m. Panarís.

panarís n.m. Infeccion aguda dau det. Var.: **panari.** Sin.: **naïssedura.**

panasiatic, a adj. Que pertòca lo panasiatisme.

panasiatisme n.m. Movement que pertòca lu pòbles d'Àsia dins lo relarg economic e comercial.

panasiatista adj. e n. Relatiu au panasiatisme; partidari d'aquesta doctrina.

panassar vt. Panificar, panejar.

panat, ada adj. Cuèch envelopat dins d'òu e de pan gratat: *Escalòpa panda.*

panat, ada adj. Qu'es estat panat, secat m'una estraça, un panaman, etc.

panataria n.f. 1. Negòci dont si fa e si vende de pan. 2. (ist.) Ofici de panatier. 3. Luèc dont es conservat e distribuit lo pan dins li comunautats, lu grands establiments.

panatier, a n. 1. Fornier. 2. (ist.) Oficier encargat dau pan à la cort d'un sobeiran.

pan banhat n.m. Especialitat culinària de Niça, facha d'un pichin pan redon talhat en doi, garnit de tomatis, d'òus durs, d'amploas e banhat d'òli d'oliva e de vinaigre.

pança n.f. 1. Promiera pòcha de l'estòmegue dei romiaires, dont lu vegetaus manjats s'amolónon denant d'èstre mastegats. Sin.: **rumen.** (fam.) Ventre; gròs ventre. ◇ *Manjar à crepa-pança:* Bostifalhar. Sin.: **tamponar, bofegar.** 3. Part arredonida d'unu objèctes. 4. Part d'una campana dont pica lo picon. 5. Part arredonida d'uni letras de l'alfabet (a, b, p, q).

pançard n.m. Barbuda (peis).

pancarditi n.f. (patol.) Inflammacion à l'encòup dei tres envelopas dau coar (endocardi, mesocardi, pericardi).

pançassa n.f. Gròssa pança. Sin.: (pop.) **ventresca, ventràs.**

pancatalan, a adj. Relatiu au tot de Catalonha.

pancatalanisme n.m. Doctrina qu'a per estigança l'unitat politica e l'independença catalana.

pancatalanista adj. e n. Relatiu au pancatalisme; partidari d'aquela doctrina.

panclastita n.f. Explosiu constituït d'un mesclum de peroxide d'azòt e d'un combustible liquide.

pancosmisme n.m. Doctrina qu'afortisse que lo monde, eu solet, existisse.

pancosmista adj. e n. Relatiu au pancosmisme; partidari d'aquela doctrina.

pançòta n.f. Gròssa pança.

pancraci n.m. (Antiqu. gr.) Combat gimnic qu'enclausia la lucha e lo pugilat m'ai mans nudi.

pancratic, a adj. Relatiu à un sistema optic que dona un grossiment variadís (*focala variadissa*), per lo biais dau desplaçament dei lentes au dedintre dau sistema.

pancreàs n.m. (anat.) Glàndola voluminosa plaçada darrier l'estòmegue, que secreta lo suc pancreatic per lo compliment de la digestion, e que regula lo metabolisme de la glucòsa.

pancreatectomia n.f. (cir.) Ablacion cirurgicala totala ò parciala dau pancreàs.

pancreatic, a adj. Relatiu au pancreàs.

pancreaticolomia n.f. (cir.) Encisa cirurgicala dau canal pancreatic.

pancreatina n.f. Produch obtengut per lo biais de la dessicacion à temperatura bassa, de la mesola dau pancreàs de poarc, qu'agisse sus la digestion.

pancreatiti n.f. (patol.) Inflamacion dau pancreàs.

pancreatotomia n.f. (cir.) Encisa dau pancreàs.

panchromatic, a adj. Que presenta una sensibilitat à toti li colors, en parlant d'una emulsion, d'una pellicula.

pancronic, a adj. Que travèrsa de periòdes lònchs sensa subir de cambiaments, mai que tot pertocant lu fossiles.

pançut, uda adj. Qu'a una gròssa pança; obèse.

panda n.m. Mamifèr dei forèsts d'Índia e de China, que lus sieu doi espècias, lo grand panda (*Ailuropoda melanoleuca*) vesin de l'ors, que si noïrisse de brots de bambó e lo pichin panda (*Ailuropoda fulgens*) que sembla un gròs cat, que manja de fuèlhas e de fruchas, son encuèi classadi dins doi familhas diferenti.

pandemia n.f. Malautia esandida sus toi lu continents coma la pèsta, la gripa, lo coronavirus...).

pandemic, a adj. Relatiu à una pandemia.

pandemòni n.m. 1. (M'una majuscula) Capitala imaginària dei Infèrns. 2. Luèc d'acampada de gents sovent endemoniadi. Var.: **pandemonium**.

pandemonium n.m. Pandemòni.

pandiculacion n.f. Accion de s'estirar.

pandit n.m. Títol onorific en Índia.

pandòra n.f. Instrument de música de la familha dau laüt me tres coardas, dau temps de la Grècia anciana.

panegiric n.m. Paraula, escrich per laudar quauqu'un, quauqua ren. ◇ Elògi sensa resèrva ò excessiu.

panegirista n. Autor, autritz d'un panegiric.

panejable, a adj. Que si pòu emplegar per faire de pan: *Farina panejabla*.

panejar vt. Panificar.

panel n.m. Estudi estadistic de l'evolucion dei comportaments e dei ideas d'un escapolon de personas causidi.

panellenic, a adj. Relatiu au panellenisme.

panellenisme adj. 1. Que pertòca lo tot dei Grècs. 2. Ideologia qu'amira à recampar politicament lu pòbles grècs.

panellenista adj. e n. Relatiu au panellenisme; partidari d'aquela doctrina.

paneslau, ava adj. 1. De l'ensèm dei Eslaus. 2. Dau paneslavisme; favorable au paneslavisme.

paneslavisme n.m. Ideologia dau s. XIXⁿ e dau començament dau s. XXⁿ, que repauava sobre lo sentiment d'un eiretatge istoric comun à toti lu Esclaus que mirava à restaurar la sieu unitat politica. Var.: **eslavisme**.

paneslavista adj. e n. Dau paneslavisme; que n'es partidari. Var.: **eslavista**.

panetier n.m. Goarba dont si mete lo pan. Sin.: **canèstre**.

paneton n.m. (tecn.) Part d'una clau situada à l'extremitat de l'asta, que li es perpendiculara.

paneu n.m. 1. Element plan d'un obratge de fustaria, de maçonaria, etc., generalament quadrangulari. 2. Element prefabricat, placa destinada à èstre emplegada coma materiau de revestiment, d'empliment, etc.: *Paneu de particulas*. 3. Element plan de boasc, de metal, etc., que poarta d'indicacions, ò destinat à n'en portar: *Paneu d'afichatge*. 4. Placa ò assemblatge de placas que sièrvon de supòrt à una pintura. ◇ Compartiment pintat (d'un retaule, etc.): *Lu paneus d'un triptic*. 5. (mar.) Element plan e rigide que permete de claure una escotilha. ◇ Pichon fèrre que siève per donar fond au davant d'un autre fèrre mai grand per la mantenir au surgidor. ◇ Dubertura redona que permete de penetrar dintre un sotamarin. ◇ 6. Pèça de teissut reportada d'un biais aparent dins un vestit per lo decorar ò li donar d'amplessa. 7. (caça) Ret per pilhar la sauvatgina. ◇ (fig.) *Tombar dins lo paneu*: Si faire enganar, tombar dins una leca. Sin.: **s'empanelar, tombar en la trapela**.

paneuropeanisme n.m. Paneuropeïsme.

paneuropeanisme n.m. Paneuropeïsta.

paneuropeïsta adj. e n. Doctrina que mena toi lu país d'Euròpa à l'unitat.

paneuropeïsta n. adj. e n. Relatiu au paneuropeïsme; partidari d'aquela doctrina. Var.: **paneuropeanista**.

paneuropenc, a adj. Paneuropeu.

paneuropeu, ea adj. Que pertòca lo tot d'Euròpa. Var. **paneuropenc**.

panflet n.m. Escrich satiric generalament cort e violent, dirigit còtra quauqu'un, una institucion, un grope, etc. Sin.: **libèl**.

panfletaire, a n. Persona qu'escriu de panflets. Var.: **panfletista**. Sin.: **libelista**.

panfletista n. Panfletaire.

pangenèsi n.f. Teoria de l'hereditat formulada per Darwin en lo 1868, encuèi abandonada.

pangermanic, a adj. Relatiu au pangermanisme.

pangermanisme n.m. Ideologia e movement qu'amíron d'acampar sota una autoritat unica, lu pòbles d'origina germanica: *Lo pangermanisme d'Hitler*.

pangermanista adj. e n. Relatiu au pangermanisme; partidari dau pangermanisme.

pangolin n.m. Mamifèr desdentat, manjaire de formigas, de formigas boscatieri, m'au còrs totalament recubèrt d'escaumas, que viu en Índia, an Malàisia e au miègjorn d'Àfrica.

panhe n.m. Vestiment caracteristic dei encontradas tropicali, ricament colorit, e portat sobretot à l'entorn dei ancas.

panic n.m. Milhet d'una varietat cultivada coma cereala ò planta ferratgiera e finda sonada *milhet dei auceus*. Sin.: **escalhòla, alpista**.

panic, a adj. *Paur panica*: Granda paur irrationada.

panica n.f. Terror violenta, que non si pòu contrarotlar, sovent de caractèr collectiu. Sin.: **espavent, afre, escombulh**.

panicar vi. (*paniqui*) ò **si panicar** v.pr. Cedir à la panica, s'espaventar. Sin.: **s'escombulhar**. ◆ **panicar** vt. Espaventar: *Li responsabilitats lo panicon*.

panicula n.f. Grapa compauada, de forma conica: *Paniculas de gran turc, d'avena*. Sin.: **espiga**.

paniculat, ada adj. (bot.) Que poarta de flors en panicula. Sin.: **espigat**.

panier n.m. 1. Aisina, sovent provedit d'una manelha ò de doi manelhas, que sièrve à contenir e à transportar de mèrç, de frucha, etc. Sin.: **cavanha, cavanhòu, cabanha** (Lucer.). ◆ *Panier à salada*: Panier mé de traucs que permete de gacilhar la salada per la desbarrassar de la sieu aiga quora es estada lavada. Sin.: **esposcador, escorresalada**. ◆ (fam.) Veitura cellulària. Sin.: **gabiòla**. ◆ *Metre au panier*: Escampar, metre à la rementa. Sin.: (pop.) **metre au classament vertical**. ◆ *Metre dins lo meme panier*: Considerar d'un meme biais pejoratiu. ◆ (fig.) *Un panier traucat*: Si di d'una persona despensiera. 2. Contengut d'un panier. ◆ *Lo fond dau panier*: Cen que li a de mai marrit (per op. au *dessobre dau panier*, cen que li a de melhor). 3. Au basket, ret sensa fond montada sus una armadura circularia; ponchs marcats quora si manda lo balon dintre. 4. (anc.) Jupon bofant garnit de balenas.

paniera n.f. Granda goarba de saure mé doi manelhas.

panierada n.f. Contengut d'una paniera, d'un panier.

panieraire, airtz n. Persona que fa de paniers: *Mirelha s'es enamorada dau panieraire Vincenç*.

panier-past n.m. Panier, etc., que contèn un past frèi destinat à una persona que parte en viatja, en escorreguda, etc.

panificable, a adj. Que si pòu emplegar per faire de pan: *Cereala panificabla*.

panificacion n.f. Transformacion dei matèiras farinoï en pan.

panificar vt. (*panifiqui*) Transformar en pan. Sin.: **panassar**.

panislamic, a adj. Relatiu au panislamisme.

panislamisme n.m. Movement religiós dau clinament politic, qu'amira à l'unitat dau pòble musulman, sota una autoritat unica ligada au panarabisme.

panislamista adj. e n. Relatiu au panislamisme; partidari dau panislamisme.

panissa n.f. Preparacion à basa de farina de cee, d'origina ligura e preada de Niça à Marselha. ◆ *Coar de panissa*: Sin.: **capon, pauruc, pautron, caga-en-braias**.

panlatin, a adj. Que pertòca l'ensèm dei lengas eissidi dau latin.

panlatinitat n.f. Caractèr panlatin.

panlogisme n.m. Doctrina segond la quala tot es fach de relacions logiqui.

panmastiti n.f. (patol.) Fleumon difús qu'envaïsse la totalitat de la possa.

panmieloftisia n.f. (patol.) Malautia caracterisada per la desaparicion de toi lu elements de la meola roja dei oàs, entirant una anèmia grèva mé leucopenia.

panmixia n.f. Reproduccion sensa seleccion naturala.

panoccitan, a adj. De tot l'ensèm occitan: *Una forma verbala panoccitana*.

panoccitanitat n.f. Caractèr panoccitan.

panoftalmia n.f. (med.) Inflamacion generalisada dau glòbe oculari.

panon n.m. Pichin pan.

panonian, a adj. e n. Relatiu à la Panònia; estatjant ò originari d'aquela encontrada.

panoplia n.f. 1. Colleccion d'armas dispauadi sus un paneu per constituir una decoracion. 2. Au Temps Mejan, armadura completa d'un cavalier. Sin. (1 e 2): **armaria**. 3. Juguet d'enfant constituit per un ensèm de pèças de travestiment e d'accessòris caracteristics d'un personatge, d'una profession. 3. Ensèm d'objèctes que si sèmblon; ensèm dei mejans d'accion disponibles dins una situacion donada: *Una panoplia de sancions administrativi*.

panoptíc, a adj. Si di d'un edifici que s'en pòu abraçar per la vista tot lo dedintre, à partir d'un ponch d'observacion.

panorama n.m. 1. Vast paisatge que si descuèrbe circulariament despí una autura. Sin.: **amirador**. 2. (fig.) Vista d'ensèm: Un panorama de la literatura contemporanea. 3. Lòng tableau pintat en *trompe-l'œil*, desvolopat sus lu barris d'una rotonda que l'espectator n'ocupa lo centre.

panoramic, a adj. Qu'ofrisse lu caractèrs d'un panorama; que permete de descurbir un vast paisatge: *Vista panoramica*.

panoramic n.m. (cín.) Movement de càmera que consistisse en una rotacion à l'entorn d'un axe; l'efècte que n'en resulta.

panòrpa n.f. (zool.) 1. Au sens larg, insècte mecoptèr de la familha dei panorpidats e dau genre *Panorpa*. 2. Au sens estrech, *Panorpa communis*, l'espècia de panòrpa

mai comuna en Euròpa occidentala, finda conoissuda sota lo nom de *mecoptèr* ò *mosca escorpion*.

panorpidat n.m. *Panorpidats*: Família de l'òrdre dei mecoptèrs, coma la mosca escorpion.

pan ponchut n.m. Ciclamen. Sin.: **pan porcín**.

pan porcín n.m. Ciclamen. Sin.: **pan ponchut**.

pantagruelic, a adj. Qu'apertèn a Pantagruèl; qu'evòca Pantagruèl, lo sieu apetit desmesurat.

pantataire, airtz n. Que pantaia, qu'es perdut dins li sieu pensadas; qu'es tròup optimista, que s'inventa de causas. Sin.: **somiaire, utopista**.

pantaiar vi. 1. Faire de pantalais en durment. 2. Laisser anar la sieu pensada, la sieu fantasia: *Restar d'oras à pantaiar*. 3. Conceure, exprimir de causas desrasonabli, quimeriqui. Sin.: **somiar, somiejar**. ♦ vt. ind. (*à, de*) 1. Vèire en pantalais pendent la nuèch: *Ai pantaiat d'aquela filha polida*. 2. Desiderar ardentament: *Pantaii d'un viatge à Roma*. ♦ vt. 1. Vèire dins un pantalais: *Ai pantaiat qu'eravam partits à l'estrangier*. 2. Imaginar: *Non es vèr, l'auràs pantaiat!*

pantaiat, ada adj. Que convèn completament; ideal. Sin.: **somiat**.

pantalais n.m. 1. Produccion psiquica que si debana pendent qu'una persona duèrme e que pòu èstre parcialament memorisada. 2. Representacion, pauc ò pron ideala ò quimerica, de cen que si desira, de cen que si vòu faire. Sin.: **farfantèla, enlusiment, utopia**.

pantalons n.m. pl. (fr., d'origina italiana) Braias (corrent): *Un pareu de pantalons*.

pantalónada n.f. n.f. (de *Pantolon*, personatge de la Commedia dell'Arte) 1. Farça grossiera; cauçonada. 2. Demostracion ipocrita d'un sentiment. Sin.: **palhassada, bofonada**.

pantalonet n.m. Bermuda; braias corti.

pantea adj. f. Que pertòca una figura qu'acampa lu atributs de mantu dieus.

panteïsme n.m. 1. Sistema religiós, filosofic, qu'identifica Dieu e lo monde. 2. Divinacion de la natura.

panteïsta adj. e n. Que relèva dau panteïsme; adèpte dau panteïsme.

panteon n.m. 1. Temple que lu Grècs e lu Romans consacràvon à toi lu sieus dieus. 2. Ensèm dei dieux d'una mitologia, d'una religion. 3. Monument dont son depauats lu còrs dei personas illustri d'una nacion.

pantèra n.f. Mamifèr carnassier dei regions tropicali, de la familha dei felides, de la pèu jauna tacada de negre. ♦ *Pantèra d'Àfrica*: Leopard. Sin.: **lera bruna picotada**. (*Amanita pantherina*). ♦ *Pantèra d'Amèrica*: Jaguar. ♦ *Pantèra negra*: Mutant melanic d'Insulíndia.

pantèra adj. inv. *Amanita pantèra*: Fonge dau capeu brun tacat de blanc, velenoa ma non mortala.

pantiga n.f. Carabe daurat. Sin.: **jardiniera**.

panto n.m. Personatge rústegue, maugaubiat. Var.:

pantre, pàntol (lengad.). Sin.: **tagre, peuge**. ♦ *Èstre, restar coma un panto*: Restar plantat, sensa saupre coma reagir.

pantoara n.f. 1. Mena de vela cairada en forma de trapèzi, per vogar m'au vent en popa. 2. Autre nom de la còntrapapafiga de trinquet.

pantofla n.f. Cauçadura d'interior. Sin.: **grola**.

pantoflaria n.f. Fàbrega de pantoflas.

pantoflier, a adj. e n. Si di d'una persona casaniera.

pantoflier, a n. Persona que fa de pantoflas.

pantofobia n.f. Fobia d'un malaut que tòca tot cen que l'entorna.

pantografe n.m. 1. Instrument ormat de quatre astas articuladi, que sièrve à reproduire mecanicament un dessenh, eventualament à una escala diferenta. 2. (c. de f.) Dispositiu articulad per captar lo corrent sus li locomotivas electrici, que freta sus la catenària.

pantografia n.f. Art, biais de si servir d'un pantografe.

pantografic, a adj. Relatiu au pantografe.

pàntol n.m. Panto.

pantom n.m. Poema de forma fixa d'origina malesa compauat d'una seria de coblets de quatre vèrs mé de rimas crosadi.

pantomètre n.m. Instrument d'arpentatge que sièrve per mesurar lu angles e traçar de perpendicularas.

pantometric, a adj. Relatiu au pantomètre.

pantomima n.f. 1. Juèc dau mime; biais de s'exprimir per lu gèsts, li actitudas, lu juècs de fisionomia, sensa emplegar lo lengatge. 2. Pèça mimada. 3. (pej.) Comportament otrat, capriciós: *Faire la pantomima*.

pantotenic, a adj. (bioquim.) *Acide pantotenic*: Acide present dins toi lu teissuts animaues e necessari ai metabolismes dei lipides e dei glucides. Sin.: **vitamina B5**.

pantoranisme n.m. Movement que tende à l'union dei pòbles.

pantre n.m. Panto.

pantropical, a adj. Que si tròva en toti li encontradas tropicali. Var.: **pantropicau**.

pantropicau, ala adj. Pantropical.

pànzer n.m. Carri, veicule blindat de l'armada alemanda.

panzerdivision n.f. Division blindada alemanda.

papa n.f. (it.) Panada.

papa n.m. 1. Cap elegit de la Glèia catolica romana: *Lo papa es l'evesque de Roma*. 2. (fam.) Persona qu'a una autoritat indiscutida. 3. Passeron d'Amèrica, dei colors vivi.

papà n.m. Paire, dins lo lengatge familhier. Abrev.: (fam.) **pa**.

papable adj. m. Susceptible d'èstre elegit papa.

papacau n.m. Mena de boscarla de la tèsta grisa, que va sovent d'un bosquet à un autre en batent lentament dei alas (*Sylvia curruca*).

papafard n.m. Formulari pauc ò pron inutile.

papafiga n.m. Boscarla dei jardins. Var.: **traucafiga**.

papafiga n.m. (mar.) Nom de divers velas, generalament plaçadi en aut. ♦ Vela cairada plaçada en

sobre dau *velachin* ò còntra *papafiga de mèstre*. ◇ *Aubre de papafiga*: Aubre que supoarta aquesta vela. ◇ *Còntra papafiga de trinquer*: Vela plaçada sus l'aubre de trinquet. ◇ *Còntra papafiga de mèstre*: Vela plaçada sus l'aubre mèstre. ◇ *Còntra papafiga de mejana*: Vela plaçada sus l'aubre d'artimon.

papagau n.m. 1. Auceu exotic de granda talha, dau plumatge colorat, capable d'imitar de sons articulats (Família dei psitacides).

papaia n.f. Fruch dau papaier, foarça manjadís.

papaier n.f. Aubre dei encontradas tropicali que si destria en aubre mascle e en aubre femeu.

papaïna n.f. Enzima extracha dau suc de la papaia, foarça eficaça per lo tractament dei trebolicis dei budeus.

papal, a adj. Dau papa. Var.: **papau**.

papalard, a adj. e n. (lit.) Ipocrita. Sin.: **fausson, devòt de senhador**.

papalardia n.f. (lit.) Ipocrisia. Sin.: **faussetat, faussa devocion**.

papalin, a adj. (pej.) Partidari dau papa ò de la Glèia catolica romana. ◆ n.m. 1. Anciana moneda dei Estats pontificals. 2. Sordat dau papa.

papalina n.f. 1. Estòfa leugiera à cadena de seda e trama de lana. 2. Teissut d'armadura derivat de la tela, foarça sarrat, que lu fieus de la sieu cadena son mai nombrós qu'aquels de la sieu trama: Camia de papalina de coton.

papar vt. Manjar golosament. Sin.: **manjar à crepapança, bofalhar, tamponar**.

papardela n.f. Paperassa; escrich troup lòng, verbiatge. ◇ Granda quantitat: *Una papardela de documents*. Sin.: **molon, molonàs, molonada**.

paparotet n.m. Papa; purea. Sin.: **lia, potilha**.

papat n.m. Papautat.

papau, ala adj. Papal.

papautat n.f. 1. Dignitat, foncion de papa. 2. Administracion, govèrn d'un papa; durada dau sieu pontificat. Var.: **papat**.

papaveracea n.f. *Papaveraceas*: Família de plantas mé de flors dialipetali, coma lo pavòt, la rosela, l'èrba de santa Clara.

papeiron n.m. Papieron.

papelonat, da adj. (arald.) Relatiu à un escut recubèrt d'un dessenh que representa d'escalhas semicirculari ajustadi.

paperassa n.f. Papier, escrich considerat de gaire de valor. ◇ Papiers, documents inutiles, qu'embarràsson. Var.: **papierassa**.

papierassaria n.f. Excès de paperassa, abús d'escripturas administratiu. Var.: **papierassaria**.

papierassier, a adj. e n. Que li agrada la paperassa, la papierassaria. Var.: **papierassier**.

papaverina n.f. Un dei alcaloïdes de l'òpi.

papet n.m. (fam.) Paigrand.

papetaria n.f. 1. Negòci dont si vende de papier e finda d'articles de bureau, de quasèrns, etc. 2. Fabricacion dau papier; fàbrega de papier. Sin.: **papiera**.

papetier, a n. 1. Persona que fa de papier. 2. Persona que tèn una papetaria. Sin.: **papieraire**. ◆ adj. Dau papier: *Industria papetiera*.

papier n.m. 1. Matèria facha de matèrias vegetali reduchi en una pasta estendida e secada en una jaça fina, e que sièrve pi à escriure sobre, à estampar, à envelopar, etc. ◇ *Papier de letras*: D'una pasta fina, que s'emplega per la correspondença. ◇ *Papier de dessenh*: Aprestat, blanc e solide. ◇ *Papier de musica*: Que li son estampadi de portadas. ◇ *Papier jornal*: D'una qualitat ordinària, sus lo quau s'estampon lu jornals. ◇ *Papier d'emalatge*: Resistent, destinat à envelopar d'objèctes voluminós ò peants. ◇ *Papier cristal*: papier translucide, glaçat e lustrat sus li doi façes. ◇ *Papier pintat*: Papier colorat e decorat, destinat à èstre pegat sus li parets dei pèças d'abitacion. ◇ *Papier sensible*: Emplegat en fotografia. ◇ *Papier bolat*: Papier sagelat emplegat per d'unu actes oficials. ◇ *Papier calc*: papier translucide que permete de recopiar un dessenh sobre lo quau es aplicat. ◇ *Papier filtre*: papier porós destinat à la filtracion dei liquides. ◇ *Papier moneda*: Moneda fiduciària generalament non convertibla en metal precios. 2. Fuèlh, tròç d'aquesta matèria. 3. *Fuèlh totplen fin d'un metal*: Papier d'argent. 4. Fuèlh escrich ò estampat; document. ◇ (fam.) *Èstre dins lu pichins papiers de quauqu'un*: Aver la sieu favor, la sieu estima. Sin.: *Èstre en la mànega de...* ◇ *Lo papier supoarta tot*: Tot cen qu'es escrich non es veritat. 5. Article dins la premsa escricha. 6. Efècte de comèrci, valors mobilièri. ◆ pl. *Papiers d'identitat* ò *papiers*: Pèças d'identitat.

papiera n.f. Cartiera.

papierassa n.f. Paperassa.

papierassaria n.f. Papierassaria.

papierassier, a adj. e n. Papierassier.

papieron Pichon tròç de papier distribuit dins una estigança de propaganda. *Lu papierons sindicals*. Var.: **papeiron**.

papilhòta n.f. 1. Tròç de papier sobre lo quau s'enròtton en bocla de bèrris per lu frisar. 2. Papier burrat ò onch, ò fuèlh d'alumini, dont s'envolopa una carn ò un peis per lu faire cuire. 3. Papier qu'envolopa una caramèla. 4. Ornament de papier enrotlat e decopat que si mete à l'extremitat d'un cueissòt ò d'una costeleta.

papilionacea n.f. *Papilionaceas*: Família de plantas de la coròlla papilionacea, de l'òrdre dei leguminosas (coma la glicina, la ginèsta, lo faiðu, etc.)

papilionaceu, ea adj. (bot.) *Coròlla papilionacea*: Que lo sieu aspècte ramenta aqueu d'una parpalhòla e que si compau de cinc petales.

papilla n.f. Pichina eminença à la susfàcia d'una mucoa, en particulier de la lenga.

papillectomia n.f; (cirur.) Ablacion cirurgicala de l'ampola de Vater, que presenta una reauça en forma de papilla en lo duodenum.

papilliti n.f. Inflamacion dei papillas.

papillar(i), a (-ària) adj. (anat.) Qu'a de papillas; de la natura dei papillas.

papillòma n.m. (med.) Tumor que si desvolopa sus divèrsi parts dau còrs, especialament sus la pèu e li mucoas. Sin.: **fic** (per li bèstias).

papillomatós, oa adj. Que presenta lu caractèrs e li estructuras d'un papillòma.

papillós, oa adj. Cubèrt de papillas.

papillotomia n.f. (cirur.) Encisa cirurgicala de l'ampola de Vater.

papir n.m. Papirus.

pàpiro n.m. (it.) Papirus.

papirus n.m. 1. Planta dei ribas dau Nil, de la familha dei ciperaceas. 2. Fuèlh per l'escriptura, que fabricàvon lu ancians Egipcians à partir dau pen d'aquesta planta. 3. Manescrich sus papirus. Var.: **papir, pàpiro**.

papirologia n.f. Estudi dei papirus.

papirologic, a adj. Relatiu à l'estudi dei papirus.

papirologue, òga n. Especialista de papirologia.

papisme n.m. (pej. e polemic) 1. Catolicisme roman. 2. Autoritat, governament dau Papa.

papista adj. e n. Catolic roman.

papó adj. (dei doi genres) e n. Relatiu ai Papós e à la sieu lenga.

paprica n.f. Piment doç emplegat en pòuvera coma condiment. Var.: **pàprica**.

pàprica n.f. Paprica.

papula n.f. Pichona lesion en releu de la pèu.

papulós, a adj. Cubèrt de papulas.

paquebòt n.m. (angl. *packet boat*, nau per transportar lo corrier) Granda nau adobada per lo transpoart dei passatgiers en mar larga, qu'assegura una ligason reguliera ò de crosieras. Sin.: **nau de passatgiers, transatlantic**.

paquet n.m. 1. Recampament de divèrsi cauas estacadi ò envelopadi ensèm. 2. Objècte envelopat, estacat per èstre transportat mai facilament. 3. Massa importanta, granda quantitat: Un paquet de libres. Sin.: **rup, fais** (sens 1, 2 e3). 4. En estamparia, acampament de linhas compauadi en caractèrs mobiles e ligadi ensèm. 5. (inform.) Ensèm de donadas organisadi dins una ret d'ordinators. 6. *Paquet de mar*: Gròssa èrsa que s'abate sobre una nau, un enbarcadari, etc. Sin.: **ersada**. 7. (rugbi) Ensèm dei avants. Sin.: (angl.) **pack**.

paquetaire, airtiz n. Persona que fa de paquets, de còlis.

paquetar vt. Metre en paquet.

paquetatge n.m. Ensèm dei efèctes e dei objèctes d'equipament d'un sordat, dispauats reglamentariament.

paqueton n.m. 1. Pichin paquet. Sin.: **faisset**. 2. Colportaire.

paquidèrme n.m. *Paquidèrmes*: Mamifèrs qu'an la pèu espessa e gaire de pels.

paquidermia n.f. Espessiment dermic de la pèu.

paquiglossia n.f. (patol.) Espessiment anormal de la lenga.

paquimeningiti n.f. (patol.) Inflamacion de la dura maire, deuguda à una emorragia d'origina traumatica.

paquipleuriti n.f. (patol.) Espessiment inflamatori de la pleura.

paquistanés, a adj. e n. Originari ò estatjant dau Paquistan.

paquivaginaliti n.f. (patol.) Espessiment inflamatori de la tunica vaginala dau testicule.

par, a adj. 1. Si di d'un nombre que pòu èstre partit en doi. Var.: **parel**. ◇ *Foncion para*: Que pilha la mema valor per doi valors opauadi de la variabla. 2. (anat.) *Organes pars*: Que van per doi.

par n.m. Au gòlf, nombre de còups necessaris per rejónher un trauc ò per acabar la totalitat dau percors, parier à-n-aqueu d'un grand jugaire e que sièrve de referença.

para-à-virar n.m. (mar.) Comandament preparatori per faire virar una nau.

parabanda n.m. Balustrada (2), bastingatge. Sin.: **batalhòla**.

parabasa n.f. (lit.) Part d'una comèdia grèga dont l'autor s'dreïçava ai espectadors, per la votz dau corifeu.

parabellum n.m. Pistolet automatic de gròs calibre que s'emplegava en particulier dins l'armada alemanda.

parabiòsi n.f. (biol.) Procediment experimental d'empeut, que mete en associacion doi organismes animaus e que permete d'observacions fisiologiqui; mejan especial d'empeut, ò empeut siamés.

parabòla n.f. Parangon desvolopat dins un racònte convencional que lu sieus elements vènon de la vida quotidiana e compòrton un ensenhament moral ò religiós. ◇ *Parlar per parabòlas*: D'un biais velat ò escur.

parabòla n.f. (mat.) Corba plana que cadun dei sieus ponchs es equidistant à un ponch fixe, dich *fogau* e à una drecha fixa dicha *directritz*: *La parabòla es una conica*.

parabolic, a adj. Que tèn de la parabòla, de l'allegoria.

parabolic, a adj. 1. (mat.) De la parabòla. 2. En forma de parabòla ò de paraboloïde de revolucion: *Una antena parabolica*.

parabolicament adv. En descriptent una parabòla.

paraboloïde n.m. Susfàcia de segond gra que li sieu seccions plani son sigue de parabòlas ò d'ellipses (*paraboloïde elliptic*), sigue d'iperbòlas ò d'ellipses (*paraboloïde iperbolic*). ◇ *Paraboloïde de revolucion*: Generat per una parabòla que vira à l'entorn dau sieu axe.

parabrisa n.m. Placa de vèire especial ò d'una matèria transparenta à l'avant de l'abitacle d'un veïcule.

paracadena n.m. Dispositiu que recuèrbe la cadena d'una bicicleta Sin.: **cartèr**.

paracaduda n.m. 1. Aparelh destinat à frenar la caduda d'una persona ò d'un objècte que càson d'una granda autessa, constituït essencialament d'una veladura de teïssut leugier religada à un sistema d'estac. ◇ Aparelh semblable per frenar un avion quora si paua sus un espaci cort). 2. Dispositiu de seguretats d'un ascensor, que blòca la cabina en cas de rompedura dau cable. Sin.: **paratombant**.

paracadudar vt. 1. Largar d'una aeronau m'un paracaduda: *Paracadudar de tropas, de material*. 2. (fam.) Nomenar, designar bruscament quauqu'un a una carga, una foncion per la quala la sieu nominacion non èra prevista. ◇ (espec.) Designar per una eleccion una persona originària d'un autre luèc, d'una altra circonscripcion.

paracadudatge n.m. Accion de paracadudar.

paracadudisme n.m. Tecnica, espòrt dau saut en paracaduda.

paracadudista n. 1. Persona que practica lo paracadudisme. 2. Militari qu'apartèn a una unitat aeroportada, especialament adestrada à combatre après èstre estada paracadudada. ◆ adj. (mil.) *Tropas, unitats paracadudisti*: Unitats compauadi de paracadudistas adestrats à combatre per pichins gropes ò d'una granda unitat aeroportada.

paracentèsi n.f. (med.) Poncion practicada per retirar d'una cavitat dau còrs un liquide serós ò purulent.

paracetamol n.m. Nom d'un medicament analgesic e antipiretic.

paraclet n.m. *Lo Paraclet*: Lo Sant Esperit.

paracosia n.f. Trebolici de l'audida, caracterisada per la marrida percepcion de la tonalitat e de l'intensitat dei sons.

paracronisme n.m. Error de cronologia que consistisse à situar un eveniment à una epòca mai tardiva qu'aquela que s'es vertadierament debanat.

parada n.f. 1. Exhibicion de cen que si fa de quauqua ren, per atirar l'atencion, per si faire valer. Sin.: **ufana, vanaglòria**. ◇ *De parada*: Destinats à servir d'ornament. 2. Ceremònia militària dins la quala li tropas son recampadi per una revista, un desfile. 3. (etol.) Ensèm de comportaments instintuals de seduccion, que vèn avant l'acoblament, observat dins diferents espècias animalas. 4. Scena burlesca recitada à la poarta d'un teatre per engatjar lo public à intrar.

parada n.f. 1. Accion de parar un còup, un atac (en bòxa, en escrima, etc.). Sin.: **finta, esquiva, esquivança**. 2. Defensa, respoasta: *Trovar la parada*.

parada n.f. (equit.) Arrèt brusc d'un cavau pendent un exercici.

paradaire, airtiz n. Persona que li agrada de paradar. Sin.: **vanagloriós, ufanós**.

paradar vi. 1. Pilhar una ària avantatjoa per atirar l'atencion; si pavanar. Sin.: **pavanar, pavonejar, faire lo bulo**. 2. Desfilar, manobrar, en parlant de tropas.

paradigma n.m. 1. (ling.) Ensèm dei formas d'un mòt pilhat coma modèl (declinason ò conjugason); aqueu mòt d'espereu. Sin.: **parangon, exemple, modèl, règl**a. 2. (ling.) Ensèm dei unitats que poàdon èstre substituïdi una à l'autra dins un contèxte donat. 3. (econ.) Ensèm de problemas que cau estudiar e dei tecnicas pròpri à-n-aquel estudi.

paradigmatic, a adj. (ling.) Qu'apartèn à un paradigma.

paradís n.m. 1. Sojorn dei ànimas dei justs après la moart. ◇ *Non l'emporteràs au paradís*: Non resteràs

impunit. 2. *Paradís terrèstre ò paradís*: Jardin de delicias dont Dieu placèt Adam e Èva, dins la Genès. 3. Sejorn encantareu; estat de granda felicitat. ◇ *Lu paradís artificials*: Aquelu que son provocats per li drògas. 4. *Paradís fiscal*: País ò plaça financiera dont li personas que li fan de depaus ò d'operacions an d'avantages fiscals importants. 5. Galeria superiora d'una sala de teatre. Sin.: **galinier**. 6. Pomier d'una espècia de pichina talha, emplegat coma poarta-empeut. 7. *Auceu de paradís*: Paradisièr. 8. *Grana de paradís*: Grana de l'amòme. Sin.: **minigueta**.

paradisenc, a adj. Paradisiac. Sin.: **benurós, celestial, divenc, maravilhós**.

paradisiac, a adj. Que fa pensar au paradís: *Un luèc paradisiac*. Var.: **paradisenc**.

paradisièr n.m. Auceu de Nòva Guinea, que lo mascle poarta un plumatge dei colors variadi e lusenti. Sin.: **auceu de paradís**.

parador n.m. Molin per parar l'estòfa de lana. Var.: **paraire**.

paradòxa n.f. 1. Pensada, opinion contrària à l'opinion comuna. 2. (log.) Antinomia.

paradoxal, a adj. 1. Que tèn de la paradòxa. 2. *Soam paradoxal*: Fasa dau soam pendent la quala si debànon lu pantais. Var: **paradoxau**.

paradoxalament adv. D'un biais paradoxal.

paradoxau, ala adj. Paradoxal.

paradura n.f. Ondradura.

paraescolar(i), a (-ària) adj. Qu'es en relacion mé l'ensenhament donat à l'escòla, que lo completa, sensa èstre explicitament mencionat dins lu programas d'una classa donada, d'un nivèu donat.

paraestuba n.f. (neol.) Previst per eliminar l'estuba, per ex. sus lo paravent d'un veïcule.

parafa n.f. 1. (dr.) Signatura abreviada, sovent formada dei inicialas, emplegada especialament per l'aprobacion dei modificacions. 2. Trach de pluma qu'acompanha la signatura. Sin.: **senh**.

parafaire n.m. Classador, dossier dont es plaçat lo corrier destinat à la signatura.

parafanga n.f. Element d'un veïcule (automobila, camion, bicicleta, etc.) que protegisse dei projeccions d'aiga, de fanga, etc.

parafar vt. Marcar, signar d'una parafa. Sin.: **senhar**.

parafarmacia n.f. Ensèm dei produchs sensa usatge terapeuti venduts en farmacia; comèrci d'aquelu produchs.

parafasia n.f. Trebolici dau lengatge oral caracterisat per l'alteracion dei sillabas e dei mòts, espec. per la substitucion e l'inversion.

parafasic, a adj. e n. De la parafasia; pertocat de parafasia.

parafernal, a adj. (dr.) Si diá de l'apoart de l'esposa non comprès dins la dòt, dins lo regime dotal. Var.: **parafernau**.

parafernalitat n.f. Estat dei bens parafernals.

parafernau, ala adj. Parafernal.

parafimòsis n.m. (med.) Estranglament dau gland de la verga per lo prepuci, que constitueisse una dei complicacions dau fimòsis.

parafina n.f. 1. (quim.) Alcan. 2. Substança blanca facha d'un mesclum d'idrocarbures saturats solides caracterisats per la sieu indiferença ai agents quimics, emplegada en particulier per la fabricacion dei candelas e d'unu embalatges. ◇ *Parafina naturala*: Ozocerit.

parafinar vt. Curbir, embeure de parafina.

parafinatge n.m. Accion de parafinar; lo sieu resultat.

parafinic, a adj. Que pertòca lu hidrocarbures saturats de la seria dau metan.

parafinòma n.m. (patol.) Tumor inflamatòria deuguda à una seringada sotacutanea de parafina, complida dins una tòca estetica.

parafinós, oa adj. Que contèn de parafina.

parafiscal, a adj. Relatiu à la parafiscalitat. Var.: **parafiscau**.

parafiscalitat n.m. Ensèm dei taxas e cotisacions versadi à d'administracions, à d'organismes autonòmes, sota l'autoritat de l'Estat.

parafiscou, ala adj. Parafiscal.

parafisi n.f. (bot.) Pel estèrle qu'acompanha lu elements productors d'espòras dei fonges.

parafraza n.f. Parafraasi (forma etimologicament corrècta).

parafrasaire, airtiz n. (lit.) Persona que parafraza, qu'amplifica un fach ò un racontè en lo raportant.

parafrasar vt. Comentar, amplificar m'una parafraasi.

parafraasi n.f. 1. Desvolopament explicatiu d'un tèxto. 2. (pej.) Comentari verbiós e difús d'un tèxto. 3. (ling.) Enonciat sinonime d'un autre enonciat pas tant lòng. 4. (mús.) Novèla escriptura d'un tròç conoissut qu'un autre compositor fa. Var.: **parafraza** (forma generalament retenguda ma etimologicament faussa).

parafraastic, a adj. Qu'a lo caractèr d'una parafraasi.

parafrenè, a adj. e n. Pertocat de parafrenia.

parafrenia n.f. Psicòsi cronica caracterisada per un deliri d'una granda riquesa imaginativa dont dominon lu temas fantastics, que si desvolopa per començar sensa alteracion notabla de l'adaptacion à la realitat. Sin.: **deliri fantastic**.

parafrenic, a adj. De la parafrenia.

parafuèc n.m. 1. Espaci de terren desgatjat ò element de construccion destinats à empachar l'espandiment dei incendis. Sin.: **talhafuèc**. 2. (inform.) Programa que contraròtla li intradas e li sortidas de donadas d'un computador connectat à l'internet. Sin.: **talhafuèc, firewall** (anglés). ◆ adj. inv. Que protegisse dau fuèc, de l'incendi: *Una poarta parafuèc*.

parafum n.m. Dispositiu destinat à aparar dau fum que s'escapa d'una locomotiva mé la vapor.

paragon n.m. Comparason. Var.: **parangon**.

paragonar vt. Comparar. Var.: **parangonar**.

paragrafe n.m. 1. Partiment d'un tèxto en pròsa, marcat per un retorn à la linha. 2. Signe tipografic (§) qu'indica aqueu partiment: *Pàgina 12, § 5*.

paragrafia n.f. Desturbament psicologic caracterisat per la confusion dei mòts de la lenga escricha.

paragraissa n.m. Aisina de coïna plaçada sota lo viralaste ò la grasilha, per reculhir lo jus e la graissa de la cuècha. Sin.: **lecafròia**.

paragranhòla adj. inv. e n.m. Si di d'un dispositiu que sièrve à dissipar li neblas de granhòla e à transformar la granhòla en pluèia.

paraguaian, a adj. e n. Dau Paraguai. Var.: **paragüaian**.

paraire n.m. Parador.

paraire, airtiz n. Persona que para lo drap. Sin.: **baissiator, folonier**.

paralalia n.f. Desturbament dau parlar, caracterisat per la dificultat à trovar lo mòt condrech.

paralengatge n.m. Ensèm dei mejans de comunicacion naturals que non fan partida dau sistema linguistic, ma que poàdon acompanhar e renforçar la paraula (gèsts, etc.).

paralexia n.f. Desturbament de la lectura dins lo quau lo malaut substituisse ai mòts dau tèxto d'autres mòts desprovidits de sens.

paralian, a adj. Que pertòca la Paralia.

paralisaire, airtiz adj. De natura à paralisar. Var.:

paralisant. ◆ n.m. Nom donat à d'imenoptèrs que paralison li sieu predas, per n'en noirir li sieu larvas.

paralisant (-izant), a adj. De natura à paralisar. Var.: **paralisaire**.

paralisar (-izar) vt. 1. Faire sofrir de paralisia. 2. (fig.) Empachar d'agir, de produrre: *L'epidèmia a paralisat l'economia*.

paralisat (izat), ada adj. e n. Que sofrisse de paralisia.

paralisia n.f. 1. Disparicion ò diminucion importanta de la foncion motritz, consecutiva generalament à una lesion nervioa centrala ò periferica. 2. (fig.) Impossibilitat d'agir; arrèst complet: *Paralisia de l'economia*.

paraliterari, ària adj. De la paraliteratura.

paraliteratura n.f. Ensèm dei produccions textuali (benda dessenhada, racontes d'anticipacion, etc.) que lo judici comun non classa dins la literatura.

paralitic, a adj. e n. Que sofrisse de paralisia.

paraliturgia n.f. Ensèm dei ceremònias religioi à despart de la liturgia, engimbrada dins una tòca pedagogica e d'iniciacion.

parallactic, a adj. De la parallaxi.

parallaxi n.f. 1. Desplaçament de la posicion aparenta d'un còrs, deugut à un cambiament de posicion de l'observator. 2. *Parallaxi d'un astre*: Angle sota lo quau si veiria, d'aquel astre, una longor convencionalament causida (raion eqüatorial de la Tèrra), per lu astres dau sistema solari. 3. *Parallaxi de mirada*: Angle format per l'axe optic e l'axe de mirada d'un aparelh. ◇ *Error de*

parallaxi: Comessa en legent oblicament la graduacion d'un aparelh de mesura.

parallèl(e) n.m. 1. Cadun dei cercles imaginaris parallèles à l'equator e que sièrvon à mesurar la latituda. ◇ *Parallèle d'autessa*: Almicantar. 2. Comparason seguida entre diferents subjèctes: *Metre en parallèle*.

parallèl(e), a adj. 1. Si di de drechas coplanari, ò de plans sensa ponch comun ni confonduts. ◇ *Drecha parallèla à un plan*: Drecha parallèla à una drecha d'aqueu plan. 2. Que si desvolopa dins lo meme sens ò dins lo meme temps; parier: *Menar d'accions parallèli*. 3. (etnol.) Si di d'unu parents (oncles, cosins, neps) que descendon d'un parent de meme sèxe qu'aqueu de l'ascendent immediat d'una persona (per op. à *crostat*). 4. Qu'existisse en meme temps qu'una altra caua ma en defoara d'un quadre legal ò oficial: *Un mercat parallèle*.

parallèla n.f. 1. Drecha parallèla à una altra drecha ò à un plan. 2. (mil.) Trencada ò comunicacion enterrada parallelament au front. 3. (electr.) *En parallèla*: En derivacion (per op. à *en seria*).

parallement adv. D'un biais parallèle.

parallelepipedic, a adj. Qu'a la forma d'un parallelepède.

parallelisme n.m. 1. Estat de cen qu'es parallèle. 2. Evolucion pariera de fachs, de cauas que son parangonadi. 3. (geom.) Proprietat que liga d'ensembles qu'an la mema direccion. 4. (inform. e sc. de l'informacion) Fach per diversis accionscoordinadi d'èstre efectuadi en meme temps. 5. (mecan. automobila) Geometria de suspension, que consistisse en un reglatge de l'angle que fórmon li rotas entre eli. 6. (retor.) Figura d'estile. 7. (metrologia) Especificacion geometrica d'orientacion que liga un element per rapoart à una referença.

parallograma n.m. Quàdrilatèr plan que lu sieus costats son parallèles doi per doi.

parallepipède n.m. Polièdre mé 6 faças (parallogramas), parallèli doas per doas. ◇ *Parallelepède drech*: Que li sieu arestas son perpendiculari au plan de basa. ◇ *Parallelepède rectangle*: Parallelepède drech que la sieu basa es un rectangle.

paralogic, a adj. Dau paralogisme.

paralogisme n.m. (didact.) Rasonament faus, fach de boana fe (au contrari dau sofisme).

paralume n.m. Dispositiu que lascia intrar lo lume en lo dirigissent.

paramagnetic, a adj. *Còrs paramagnetic*: Còrs que, plaçat dins un camp magnetic, s'aimanta deblament dins lo meme sens qu'eu.

paramagnetisme n.m. Proprietat dei còrs paramagnetics.

paramar n.m. (mar.) Pèça de boasc plaçada sus la cencha au niveau de la proa per remandar l'aiga dei èrsas.

parameal n.m. Paramesan.

paramecia n.f. Protozoari de l'embranchement dei ciliats, comun dins li aigas docis estagnanti e que pòu mesurar fins à 0,2 mm de lòng.

paramegea n.f. Paramesan.

paramedical, a adj. Que pertòca li curas, la santat, sensa relevar dau còrs dei mètges ni li apartenir: *Professions paramedicali*. Var.: **paramedicau**.

paramedicau, ala adj. Paramedical.

parament n.m. 1. Accion de parar. 2. Davant d'autar. 3. Ornament de ceremònia. 4. (tecn.) Parament de cadena.

paramesan n.m. Pèça de boasc que forma lo fond d'una nau, que religa lu amadiers à la quilha. 1785: «*Item lo parameal de roure...*». Sin.: **parameal, paramijal, paramijau, palamegea, paramegea**.

parametrar vt. (*paramètri*) Programar ò preconfigurar de paramètres. Var.: **parametrisar**.

paramètre n.m. 1. (mat.) Element autre que la variabla ò l'inconoissuda, que designa un coeficient en foncion dau quau si pòu exprimir una proposicion ò li solucions d'un problema. ◇ *Paramètre d'una parabòla*: Distança dau sieu fogau à la sieu directritz. 2. (estad.) Grandor mesurable que permete de presentar, d'un biais mai simple, li caracteristiqui principali d'un ensèms estadistic. 3. Element important que cau pilhar en còmpte per estimar una situacion, capir un fenomène dins lo detalh. 4. Nom dau teissut cellular qu'enròda la matritz.

parametric, a adj. Dau paramètre; que contèn un paramètre. ◇ *Equacions parametriqui d'una corba dau plan*: Coble de doi foncions $x(t)$ e $y(t)$, que dónon per cada valor de t li coordenadas x e y d'un ponch de la corba.

parametrisar (-izar) vt. Parametrar.

parametriti n.f. (patol.) Inflammacion dau teissut conjontiu de la matritz.

paramijal n.m. Paramesan. Var.: **paramijau**.

paramijau n.m. Paramesan. Var.: **paramijal**.

paramilitar(i), a (-ària) adj. Qu'a li caracteristicas d'una armada, que n'a l'estructura e l'organizacion: *Un grope paramilitari*.

paramimia n.f. Trebolèri de la mimica que genèra tocant lu gèsts dau malaut, de disturbaments entirant minga correpondençaa m'ai sentiments e m'ai ideas que vòu exprimir.

paramnesia n.f. Trebolici de la memòria qu'afècta lo rapèl dei sovenirs e que si manifèsta per la fabulacion, la localisacion erronea dei sovenir dins lo temps ò l'illusion dau ja vist.

paramorfic, a adj. Relatiu au paramorfisme.

paramorfisme n.m. Forma de polimorfisme que lo sieu passatge irregulier d'un cristal à un autre si fa sensa degalhs, mé l'orientacion dau niveau cristal sus lo premier.

paramoscas n.m. Caçamoscas. Sin.: **moscalh**.

paramusia n.f. Trebolici que pertòca d'unu musicaires e cantaires, que si manifèsta per lo fach que lo malaut pòu cantar ò sonar, ma en s'enganant sus lu tons e lu intervals.

paraneoplasic, a adj. Si di de manifestacions patologiqui, en partic. de dermatòsis, ligadi à un càncer

en evolucion ma que non son directament causadi per la proliferacion dei cellulas maligni.

paraneoptèr n.m. *Paraneoptèrs*: Superòrdre d'insèctes, que comprèn per exemple lu neoptèrs (moscas, etc.).

parangon n.m. 1. Comparason. Var.: **paragon**. 2. Arquetipe. 3. Diamant, pèrta sensa deca.

parangonar vt. En estamparia, assemblar dins una mema linha de composicion de caractèrs de còrs diferents.

parangonatge n.m. 1. Accion de parangonar; lo sieu resultat. 2. Combinason de caractèrs despariers sus una rega identica d'estampatge.

paraninfa n.m. 1. (Antiqu. gr.) Amic de l'espós qu'anava quèrre l'esposa en cò dei sieus parents; joventa que menava l'esposa au sieu espós. 2. (relig.) Persona qu'acompanha la postulanta per la presa de vel. 3. Ancianament, dins l'Universitat de París, persona qu'acompanhava lo candidat à la licença; lo discors de felicitacions que si faia en aquela ocasion.

paranòia n.f. 1. Psicòsi cronica caracterisada per l'organizacion logica de temas delirants. 2. Comportament de quauqu'un, d'un grope qu'a tendença à si crèire persecutat ò agressat.

paranoïac, a adj. De la paranòia; pertocat de paranòia.

paranoïde, a adj. (psiquiatria) *Deliri paranoïde*: Deliri caracterisat per la sieu incoerença e lo sieu polimorfisme, que constitueisse una dei formas de l'esquizofrenia.

paranormal, a adj. e n. Si di de fenomènes, d'existença establida ò non, que lu sieus mecanismes e li sieu causas, inexplicats dins l'estat actual de la sciènça e de la conoissença, seríon deuguda à de foarças d'una natura desconoissuda, espec. d'origina psiquica (percepcion extrasensoriala, etc.). Var.: **paranormau**.

paranormau, ala adj. e n. Paranormal.

parantròpe n.m. Australantropian descubèrt en Àfrica dau Sud, que representa la forma robusta dei Australopitècs.

paraòs n.m. Pichona jonca que fa lo cabotatge entre Vietnam e China.

parapegme n.m. Taula sus la quala lu astronòmes sirians a fenicians indicàvon lo fa e lo tramont dei astres.

parapenda n.m. Paracaduda concepit per s'abrivar despí un pendís montanhós, d'en aut d'un bauç, etc.; espòrt practicat m'aqueu tipe de paracaduda.

parapendista n. Persona que practica lo parapenda.

parapet n.m. Parapièch.

parapièch n.m. 1. Gardacòrs. 2. (fortif.) Barri, talús que permete ai defensèires d'un obratge fortificat de tirar en estent cubèrts dau fuèc enemic. Sin.: **parabanda, paredon**.

paraplegia n.f. Paralisia dei doi membres inferiors.

paraplegic, a adj. e n. Pertocat de paraplegia.

parapluèia n.f. 1. Accessòri portatiu format d'un mànegue e d'una estòfa atesada sus una armadura

plegadissa destinat à s'aparar de la pluèia. Sin.: **paraiga, paraissa**. ◇ (fig.) *Durbir lo parapluèia*: Pilhar toti li precausions necessari per non assumir una responsabilitat, una error. 2. *Parapluèia nucleari*: Seguretat qu'una granda potença assegura à d'estats aliats gràcias à l'arma nucleària.

parapòde n.m. Organe natatòri dei annelidas marini.

parapraxia n.f. Varietat d'apraxia que lo sieu trebolèri es deugut au fach que lo malaut non reconoisce l'objècte que tòca ò que maneja.

paraprosexia n.f. Direccion anormala de l'atencion, instabilitat atencianala qu'intervèn per exemple en cas d'ipocondria.

parapsicologia n.f. Estudi dei fenomènes paranormal qu'an una origina psiquica ò que son retenguts taus. Sin.:

parapsiquisme.

parapsicologic, a adj. De la parapsicologia. Sin.: **metapsiquic**.

parapsicològue, òga n. Especialista de parapsicologia.

parapsiquic, a adj. Parapsicologic. Sin.: **metapsiquic**.

parapsiquisme n.m. Parapsicologia.

parapsoriasi n.m. Afeccion cutanea caracterisada per de tacas eritematò-escaumoï que resistisse ai tractaments.

parar vt. 1. Garnir d'objèctes per decorar, ornar. Sin.: **afistolar, ondrar**. 2. Revestir de bèi vestits, d'ornaments elegants. Sin.: **apimpar**. 3. Aprestare per lo consum ò l'usatge: *Parar un tròç de carn* (en li levant lu nèrvis, la graissa, etc.). ◇ *Parar una pèu*: La tractar per la rendre mai fina, costat carn. ◇ *Parar una estòfa* (de lana): La rendre mai compacta e espessa per feutratge. 4. Protegir, aparar: *Parar de la pluèia, dau frèi*. 5. Evitar (un còup). 6. (mar.) *Parar lo fèrre, l'ancora*: Mantenir lo fèrre foara de l'acubier denant de donar fond e empachar que vengue picar còtra la cencha. ◆ **si parar** v.pr. S'aparar, si protegir, s'assostar: *Si parar de la pluèia*. ◇ *Si parar lo frèi*: Si tapar per non aver frèi.

pararaissa n.m. Paparapluèia.

pararaubament n.m. Dispositiu de seguretat previst per entravar un raubament. Sin.: **pararaubarici, antiraubament**.

pararaubarici n.m. Pararaubament.

parasartis n.m. (mar.) Mena de plataforma orizontala exteriora en reauça sus la cencha, per donar ai sartis un espaci sufisent.

parascèva n.f. Velha dau sabat, dins la religion judiva.

parasexualitat n.f. (biol.) Ensèm dei fenomènes de sexualitat primitiva, sensa fecondacion ni muiòsa, observats dins de bacterias (transferiment d'un material genetic d'una bacteria à l'autra per un poant citoplasmic).

parasintèsi n.m. (gram.) Formacion d'un mòt per l'ajust combinat d'un prefixe e d'un sufixe. Ex.: *intercostal*, format per lo prefixe *inter*, lo radical *cost* e lo sufixe *al*.

parasintetic, a adj. Relatiu à la parasintèsi.

parasismic, a adj. Pròpri à resistir ai efèctes destructors dei seïsmes.

parasit(e) n.m. 1. Persona que viu sensa ren faire, en profichant dei autres, de la societat. Sin.: (fam.) **manja pan à tradiment, lecaplat, cercadinnar**. 2. (biol.) Èstre vivent que pilha li substànças que li son necessari dins l'organisme d'un autre. ◆ pl. Perturbacions dins la recepcion dei senhals radioelectrics: *Parasites d'origina atmosferica*. ◆ **parasit(e), a** adj. e n. 1. Inutile, embarrassant: De construccions parasiti. 2. Que viu en parasite: *Una planta parasita*.

parasitar vt. 1. Viure en parasite en profichant de (quauqu'un, un autre èstre vivent). 2. Perturbar (un senhal radioelectric) per de parasites.

parasitari, ària adj. 1. Deugat à un parasite; relatiu ai parasites. 2. Que viu, que si desvolopa coma un parasite.

parasitocida adj. e n. Si di d'un produch que destruge lu parasites.

parasitisme n.m. 1. Estat, mòde de vida dau parasite. 2. (biol.) Condicion de vida dei parasites, dei èstres vivents que n'en parasiton d'autres.

parasitologia n.f. Estudi dei organismes parasites: *Parasitologia medicala*.

parasitòsi n.f. Malautia deuguda à un parasite.

parasòl n.m. Objècte plegadís en forma de grand parapluèia, destinat à protegir dau soleu.

parasolar (si) v.pr. (*mi parasòli*) S'aparar dau soleu au mejan d'un parasòl.

parasolier, a n. Persona que fabrica, vende de parasòls.

parasimpatic adj. e n.m. Si di d'un dei doi sistemas nerviós neurovegetatius, antagonista dau sistema *simpatic*.

parasimpatolitic, a adj. Si di d'una substànça que s'opaua à l'accion dau sistema parasimpatic.

parasimpatomimetic, a adj. Si di d'una substànça que lu sieus efèctes son parians à-n-aquelu dau sistema parasimpatic.

parasintetic, a adj. e n.m. (ling.) Si di d'un mòt format en ajustant à una basa un prefixe e un sufixe.

parasoleu n.m. Dispositiu plaçat sus lo davant d'un objectiu, per l'aparar dei rais luminós parasites.

parason n.f. Massa de vèire pastós preparada avant lo sieu façonatge.

parasquista n.m. (arqu. egipt.) Embaumaire de cadavres especialisat dins la tracha dei viscèras.

parat, ada adj. Decorat.

parat n.m. Ornaments.

parat n.m. Rotleu ò pèça de boasc dur sus lu quaus si fan esquilar li barcas sus la grava, per li metre foaraiga. 1469: «*Item plus ay pagat per X libras de ceu per honher las paras per tirar la galeota...*» A.C. Arles.

parataxi n.f. (ling.) Juxtaposicion de frasas, sensa mòt de ligason per explicitar lo rapoart que li unisse: *Fa beu, ai lo temps, vau fins à la mar*.

paratge n.m. Sentit de respècte dei drechs de tot un cadun, drechura, ajuda mutuala: *Paratge e convivença son doi valors màgers de la civilisacion occitana*.

paratge n.m. Alentorns d'un luèc dont si tròva lo vaisseau. Sin.: **encontrada**. ◇ *Dins lu paratges: À l'entorn*.

paratific, a adj. e n. Pertocat de paratifoïdi. ◇ *Bacille paratific*: Bacteria dau genre salmonèla.

paratifoïde, a adj. e n.f. Si di d'una fèbre tifoïda deuguda à un bacille paratific.

paratiroïda n.f. Caduna dei quatre glândolas endocrini situadi darrier la tiroïda, que secrèton la paratormòna.

paratiroïdectomia n.f. Ablacion dei glândolas tiroïdi.

paratiroïdian, a adj. Dei paratiroïdas; qu'es produch per li paratiroïdas.

paratombant n.m. Paracaduda.

paratonia n.f. Trebolèri de la contraccion musculària dintre lo muscle regat, qu'en plaça de si destesar sota l'influença de la volontat, contunha de si contractar en si mantenent en aquel estat.

paratormòna n.f. Ormòna paratiroïda que regula lo taus de fosfòre e de calci dins lo mitan interior.

paratron n.m. Aparelh destinat à preservar lu bastiments dau tron. Var.: **paratròn**.

paratròn n.m. Paratron.

paratuberculós, oa adj. Si di dei bacils que sèmblon à-n-aquelu de la tuberculòsi.

paratuberculòsi n.f. Malautia infeccioa dei romiaires, sovent fatala, deuguda au bacil de Jonhe.

paratubiera n.f. Dispositiu que permete d'eliminar la tubiera que si forma sus lo paraura dei veïcules.

paraula n.f. 1. Facultat naturala de parlar; ton de la votz. 2. Fach de parlar: *Sovent, un silenci es mai expressiu que la paraula*. ◇ Fach parlar davant d'autri personas, en public. ◇ *Pilhar la paraula*: Començar à parlar. ◇ Possibilitat, drech de parlar dins un grope, una assemblea: *Demandar la paraula*. ◇ *Passar la paraula à quauqu'un*: Li permetre de parlar; li demandar de parlar. ◇ *Adreïçar la paraula à quauqu'un*: Li parlar directament. ◇ *Si levar (la) paraula mé quauqu'un*: Èstre en garrolha m'una persona. 3. Capacitat personala à parlar, à s'exprimir oralament: *Aqueu a la paraula facila*. 4. (ling.) Usatge concret qu'una persona fa de la lenga. 5. *La paraula de Dieu, la boana paraula*: L'Evangèli. 6. Mòt ò grope de mòts: *Pòu passar la jornada sensa prononciar una paraula*. ◇ Lo mòt considerat à respiech de la pensada, dau sentiment manifestat: *Paraula castigada*. ◇ *Una paraula en l'ària*: Prononciada à la leugiera. ◇ Dins d'unu juècs de cartas, expression per la quala una persona significa que non a d'atots: *Paraula!* ◇ *De bèli paraulas*: De discors prometèires que demòrn sensa seguida. ◇ *Paraula d'Evangèli*: Que non si pòu contestar. ◇ *Paraula d'assenh*: Mòt just (Luceram). 7. Asssegurança donada à quauqu'un, engatjament, promessa: *Donar la sieu paraula*. ◇ *Rendre la sieu paraula à quauqu'un*: Lo

desligar de la sieu promessa, dau sieu engatjament. ◇ *Èstre de paraula, aver solament una paraula*: Tenir li sieu promessas. ◇ *Sus paraula*: Sus una simpla afirmacion; sus la garantia de la boana fe. ◆ pl. *Li paraulas*: Lo tèxto d'una cançon (per op. à *la música*).

paraulatge n.m. Blablablà, verbiatge, charra, paraulissa, vèrbia.

paraulassa n.f. Paraula bruta, blastema.

parauleta n.f. Pichin mòt.

paraulier, a n. 1. Persona qu'escrivi li paraulas d'una cançon. Sin.: **autor**. 2. Frasaire.

paraulier, a adj. Que parla totplen. Sin.: **babillard**, **charraire**, **lengassut**, **parlós**, **barjacaire**, **parlaire**, **lengatier**.

paraulós, oa adj. Lengassut; verbós.

paraulum n.m. Deca d'aqueu que parla tròup. Sin.: **verbositat**.

paraure n.m. Vitre avant d'un veicule.

paravalanca n.m. Construccion destinada à protegir dei avalancas.

paravent n.m. Mòble compauat de pàneus articulats, que siève à isolar, à protegir dei corrents d'ària.

paravirar vi. (mar.) Virar de bòrd. ◇ Òrdre que l'oficier de manòbra dona au timonier per faire virar la nau.

parc n.m. Pargue.

parcar vt. (*parqui*) 1. Embarrar (de personas) dins un espaci estrech. 2. Metre dins un luèc claus de baranhas: *Parcar de bèstias*. Var.: **empargar**, **pargar**. Sin.: **parquejar**. ◆ vi. Èstre dins un pargue: *Li feas pàrcon*.

parcatge n.m. Accion de parcar.

parcèla n.f. Tròç, briga. ◇ (espec.) Tròç d'un terren.

parcelament n.m. Partiment d'una proprietat, d'un terren, etc, en un cèrt nombre de parcelas. Sin.: **trocejament**, **lotejament**. Var.: **parcelatge**.

parcelar vt. (*parcèli*) Despartir en parcèlas. Sin.: **trocejar**, **lotejar**.

parcelari, ària adj. 1. Que si fa per parcèlas. 2. Que compoarta un partiment en parcèlas. 3. Incomplet.

parcelier, iera n. Persona que partisse quauqua ren m'una outra.

parcelatge n.m. Lotejament.

parcial, a adj. Que manifèsta de posicions, d'opinions injusti, que máncon d'equitat. Var.: **parciau**.

parcial, a adj. 1. Que constitueisse ò pertòca unicament una part d'un tot: *De resultats parcials*. ◇ (mat.) *Derivada parciala*: Derivada d'una foncion $f(x, y, \dots, z)$ de divèrsi variablas per rapoart à una dei variablas, dau temps que li autri sos supauadi constanti, notada f_x ò $\frac{\partial f}{\partial x}$ e dicha derivat per rapoart à x . ◇ *Dividende parcial*: Un dei rèstas successius de la division. 2. Que si debana, qu'existisse unicament per una part; incomplet: *Un eclipsi parcial*. ◇ *Eleccion parciala* ò *parciala*, n.f.: Eleccion facha en defoara dei eleccions generalis, après la moart d'un elegit, la sieu demission, etc. Var.: **parciau**.

parcial, a n.m. 1. Espròva que poarta sobre una part dau programa d'un examèn, dins lo contraròtle continú dei conoissenças, e que constitueisse una part de la notacion finala. 2. (acost.) Cadun dei sons qu'emete un còrs que vibra à caduna dei sieu frequenças de resonança. Var.: **parciau**.

parcialament adv. Per una part, d'un biais incomplet: *Una declaracion parcialament justa*.

parcialitat n.f. Actituda parciala; caractèr parcial (d'una opinion, d'un jutjament, etc.).

parciau, ala adj. e n.m. Parcial.

parcimònia n.f. Parsimònia.

parcimoniós, oa adj. Parsimoniós.

parcimoniosament adv. Parsimoniosament.

parcmètre n.m. Aparelh qu'indica Var.: **parcomètre**.

parcomètre n.m. Parcmètre.

paredon n.m. Pichona paret. Paret que forma lo fond d'un fogau de caminèia.

paréisser vi. 1. Si presentar à la vista, aparéisser. 2. Manifestar la sieu presença en estent asperat: *Paréisser en public*. 3. Èstre visible, si manifestar: *Li sieu qualitats paréisson dins tot cen que fa*. ◇ *Sensa que pareisse*: Sensa que si vegue. 4. Èstre publicat, en parlant d'un libre, d'una revista, etc. 5. (Seguit d'un atribut) Semblar, aver l'aparença de: *Pareisse intelligent*. 6. Si faire remarcar, si metre en avant per la sieu aparença: *A totjorn augut una granda volontat de paréisser*. 7. Pareisse que: Sembleria que, si di que, segond li aparenças, etc.

parejar v.i. Anar de par.

parel, a adj. Par.

parela n.f. (mar.): Encisa que si practica per faire jónher doi tròç d'un aubre. Sin. **cadeu**.

parelia n.f. (meteor.) Fenomène luminós deugut à la reflexion dei rais solaris sus una nebla de cristal de glaça.

parelic, a adj. Relatiu à la parelia.

parença n.f. Aspècte, aparença, semblança.

parenquima n.m. 1. (istol.) Teissut format de cellulas diferenciadi, qu'an una foncion fisiologica especifica: *Parenquima renal*. 2. (bot.) Teissut fondamental dei vegetaus superiors, format de cellulas viventi gaire diferenciadi, dei parets fini e qu'asseguron diferenti foncions.

parenquimatós, oa adj. Dau parenquima; que contèn de parenquima.

parent, a n. e adj. Persona qu'a de ligams de familha mé quauqu'un. ◇ *Tractar quauqu'un en parent paure*: Sensa consideracion. ◇ *Èstre lo parent paure*: Èstre gaire considerat, sobretot quora s'agisse d'autrejar de mejans. ◆ n. Lo paire ò la maire. ◆ pl. Lo paire e la maire. ◆ adj. Qu'a de trachs comuns mé quauqu'un, quauqua ren d'autre: *Doi interpretacions parentis*.

parentalas n.f. pl. Dins l'Antiquitat romana, fèstas annuali en onor dei moarts. Var.: **parentalias**.

parentalias n.f. pl. Parentalas.

parentat n.f. 1. Relacion de consanguinitat ò d'aliança qu'unisse de personas entre eli. ◇ (dr.) Ligam juridic qu'unisse de personas que descèndon una de

l'autra (*parentat dirècta* ò *en linha dirècta*) ò que vènon d'un antenat comun (*parentat collaterala* ò *linha collaterala*). ◇ (antrop.) *Sistema de parentat*: Ensèm dei relacions qu'existisson entre lu parents e li classas d'una mema familha dins una etnia, una societat, e que definisse lu comportaments, lu drechs e li obligacions dei membres de la familha. 2. Ensèm dei parents e aliats de quauqu'un. 3. Semblança, analogia, afinitat. Var.: **parentela**, **parentatge**. Sin.: **linhatge**.

parentatge n.m. Parentat.

parentela n.f. 1. Ligam de parentat. 2. Ensèm dei parents.

parenteral, a adj. (med.) Que si fa per una via altra que la via digestiva, en parlant de l'administracion d'un medicament. Var.: **parenterau**.

parenterau, ala adj. Parenteral.

parentèsi n.f. 1. Element (frasa, tròç de frasa, mòt) qu'interrompe la continuitat d'un discors, d'un tèxto, e qu'adue una informacion accessòria. 2. Cadun dei doi signes tipografics () qu'indícon l'inseriment d'aquel element.: *Durbir, barrar la parentèsi*.

pàreo n.m. [*pareo*] (mòt marquisian) 1. Vestit tradicional tahitian, pèça d'estòfa estacada en dessobre dau pièch ò à la talha e que cuèrbe li cambas fins sota lo genolh. Var.: **pareu**. 2. Faudilhas lònqui drapadi, inspiradi dei pàreos tahitian.

paret n.f. 1. Separacion entre una pèça d'un autre. 2. Susfàcia materiala que delimita lo dedintre d'un objècte vuèi. 3. (anat.) part que delimita una cavitat dau còrs. 4. Susfàcia laterala d'una cavitat naturala: *La paret d'una bauma*. 5. Pendís rocós unit, pròche de la verticala, en montanha.

pareta n.f. Paleta de teissedor.

paretaire n.m. Murador.

pareu n.m. 1. Ensèm de doi cauas parieri ò simetriqui, emplegadi ensèm ò que fórmon un objècte unic: *Un pareu de belicres*. 2. Ensèm de doi elements (èstres, cauas): Un pareu d'amics. ◇ (espec.) Cobla (d'animaus ò d'umans) formada d'un mascle e d'una femèla. 3. (ling.) *Pareu minimal*: Pareu de mòts que son esquasi identics, à la diferença d'un fonema solet. 4. (mat.) Ensèm que compoarta doi elements.

pareu n.m. Pàreo.

pargar vt. (pargui) Parcar.

pargue n.m. 1. Terren pron estendut, lo mai sovent claus e arborat, per la passejada ò que sièrve coma resèrva de sauvatgina. ◇ Grand jardin public. ◇ Grand jardin que depende d'una bastida, d'un casteu. 2. *Pargue nacional, pargue natural regional*: Vasta estenduda de territòri dont la fauna la flòra e lo mitan natural son protegits. 3. *Pargue d'estacionament*: Espaci especialiament adobat per li parquejar li veituras. 4. Ensèm dei equipaments, dei materials, dei installacions d'una mema natura qu'un país ò una empresa possedisce: *Lo pargue automobile, lo pargue immobilier*. 5. Luèc per metre en resèrva defoara divèrsi cauas: *Pargue à ferralhas*. 6. Pichin espaci claus dont si méton lu enfants per que poàscou jugar en seguret. ◇ Espaci claus dont si méton de bèstias (feas, cabras, etc.)

per la nuèch. 7. Installacion en mar per li faire créisser d'animaus marins (peis, etc.). Sin.: **resèrva**, **pesquier**, **vivier**.

pariable, a adj. Analògue, parier.

paride n.m. *Parides*: Familha de passerons de talha pichina à mejan, constituïda de 8 genres e de 59 espècias, que poàrtou totu le nom de *lardiera* e que si tròvon principalament dins l'emisfèr Nòrd e en Àfrica.

parier, a adj. 1. Analògue, identic: *Doi libres pariers*. Sin.: **comparable**. 2. Tau, d'aquesta sòrta: *En parier cas*.

◆ n. Persona egala, semblabla de condition comparabla. Sin.: **semblaire**. ◇ *Non a lo sieu parier*: Es superior à toi lu autres. ◇ *Sensa parier*: Unic dins lo sieu genre. ◇ *Es dau parier à l'identic*: Sensa cambiament ni modificacion. ◆ adv. D'un meme biais: *Siam abilhats parier*. Sin.: **parierament**.

parietària n.f. Erbacea, anuala ò vivaça, que creisse pròche dei barris ò sus lu barris, finda dicha *cambarosseta* (Familha dei urticaceas).

parisenc, a adj. e n. De París.

parisenquisme n.m. Parisianisme.

parisianisme n.m. 1. Expression, biais de dire dau francés parlat à París. 2. Usatge, abitud, biais d'èstre pròpri dei Parisencs. 3. Tendença à n'acordar d'importança qu'à París, à cen qu si fa e si di à París, en mespresant cen que si fa dins lo rèsta dau país e de la francofonia. Sin.: **parisenquisme**.

parisillabic, a adj. (ling.) Si di dei mòts latins qu'an lo meme nombre de sillabas au nominatiu e au genitiu sing. Contr.: **imparisillabic**.

paritari, ària adj. Que pertòca una amassada, una comission qu'an un nombre analògue de representants dins li doi parts en presença.

paritarisme n.m. Tendença à emplegar li negociacions paritari en matèria sociala; corrent d'ideas que preconisa de recórrer ai organismes paritaris per tractar dei acòrdis entre patronat e salariat.

paritat n.f. 1. Egalitat perfècta; conformitat: Paritat salariala entre li fremas e lu òmes. 2. Egalitat dins doi país de la valor de cambi dei sieu monedas; taus de cambi d'una moneda per rapoart à una altra. 3. (mat.) Caractèr par d'un nombre ò d'una foncion. 4. (fis.) Grandor fisica conservada pendent de procèssus que li sieu lèis son invariants per reflexion espaciala.

parlada n.f. 1. Allocucion. 2. Pastrolh.

parladissa n.f. Parlaïssa.

parlador adj. Parlaire.

parlador n.m. Parlatòri.

parladura n.f. Biais de parlar.

parlaire, airtz adj. Que parla totplen. Sin.: **babillard**, **charraire**, **lengassut**, **paraulier**, **parlòs**, **barjacaire**, **lengatier**.

parlaïssa n.f. Discors llong, que la finisse plus. Var.: **parladissa**.

parlament n.m. (Generalament eschich m'una majuscula) 1. Assemblada ò ensèm dei assembladas qu'an lo poder legislatiu. ◇ (espec.) Ensèm dei doi cambras, dins lu país dont existisse aqueu bicamerisme.

2. En França, sota l'Ancian regime, còrs de justícia sobeiran, emanacion de la Cort dau rèi, e que li sieu atribucions, purament judiciari à l'origina, ganhèron progressivament lo camp politic.

parlamentar vi. Discutir en vista d'un acomodament, d'un acòrdi. ◇ (espec.) Negociar m'un enemic lu tèrmes d'un acòrdi. ◇ (per ext.) Parlar longament denant de si decidir.

parlamentari, ària adj. Dau Parlament. ◇ *Regime parlamentari*: Dins lo quau lo govèrn es responsable davant lo Parlament.

parlamentari, ària n. 1. Membre dau Parlament. 2. Persona que, en temps de guèrra, es encargada de negociar mé l'enemic.

parlamentarisme n.m. Regime parlamentari.

parlant, a adj. 1. Expressiu, suggestiu: *Un retrach parlant*. 2. Que non a besonh de comentaris per convèncer: *Una pròva parlanta*. 3. (tecn.) Que reproduèc ènregistra la paraula. ◇ *Lo cinéma parlant è lo parlant*, n.m.: Cíinema dins lo quau s'aude lo son, per op. au *cinéma mut*. 4. (arald.) *Armas parlanti*: Armas que d'unu elements son en relacion m'au nom dau possessor.

parlantín, a n. Ben parlant. Sin.: **bocafina**.

parlaponchut adj. inv. en genre Compassat; que parla m'un accent ponchut, espec. en si donant una ària de superioritat. Sin.: **que parla mé la boca en cuu de galina**.

parlar vi. 1. Articular de paraulas. 2. Manifestar, exprimir la sieu pensada per la paraula. ◇ *Parlar en l'ària*: Parlar à la leugiera, sensa pensar. ◇ *Parlar d'aur*: Mé justessa, mé pertinença. 3. Manifestar, exprimir la sieu pensada autrament que per la pensada, lo lengatge articulat: *Parlar per gèsts, parlar m'ai mans*. 4. Confessar cen que deuria restar escondut: *Lo tieu complici a parlat*. 5. Non necessitar d'explicacion detalhada; èstre eloquent, revelator: *Lu fachs pàrlon d'elu-memes, lo sieu passat parla per eu*. ◆ vt. ind. 1. (à, mé) Comunicar mé quauqu'un per la paraula: *Parlar à un amic*. ◇ *Trovar à cu parlar*: Averà faire m'un adversari, un contradictor capable de resistir, de pilhar lo dessobre. 2. (de) Donar lo sieu vejaire (sobre), discutir (de): *Parlar de quauqua ren, de quauqu'un*. ◇ *A encara fach parlar d'eu*: S'es fach remarcar. ◇ *Fa parlar d'eu*: Es conoissut (en ben è en mau). 3. (seguit d'un infinitiu) Anonciar la sieu intencion, la sieu volontat: *A parlat de venir per Calenas*. ◆ vt. 1. *Parlar una lenga*: L'emplegar per comunicar., n'en faire usatge; èstre capable d'emplegar una lenga. 2. *Parlar politica, affaires*, etc.: S'en entretenir, n'en discutir. ◆ **si parlar** v.pr. Comunicar per lo lengatge articulat; s'adreçar la paraula. ◆ n.m. 1. Lengatge, biais de s'exprimir: *Un parlar agradiu*. 2. (ling.) Mejan de comunicacion lingüistic (lenga, dialècte, etc.) particulier à una region.

parlat, ada adj. Exprimít, realisat per la paraula: *Una lenga parlada*.

parlat n.m. Cen qu'es parlat, dich (per op. à cen qu'es cantat, escrich).

parlatòri adj. Sala dont son recevuts lu visitaires dins d'unu establiments publics (escolaris, religiós, penitenciaris).

parlejadís n.m. Conciliabule; parlotejada.

parlós, oa adj. Que parla totplen. Sin.: **babilhard, charraire, lengassut, paraulier, barjacaire, parlaire, lengatier**.

parlotejada n.m. Conciliabule, parlejadís.

parlotejar vi. Bisbilhar.

parm n.m. Palm (unitat de mesura).

parma adj. inv. e n.m. De la color mauva de la violeta de Parma.

parme e espa loc. Par e impar (juèc d'enfants). Es una alteracion de *par(e)mé despar*.

parmelia n.f. Liquèn foarça comun sus lu barris, lu rocàs e la rusca dei aubres.

parmisan adj. e n.m. De Parma (Itàlia). ◆ n.m. Nom d'un fromai au lach de vaca de la region de Parma (*parmigiano*) e de Reggio-Emília (*parmigiano reggiano*).

parnassian, a adj. e n. (lit.) Qu'apartèn au grope dau Parnàs.

parnassian n.m. Parpalhon dei alas ulhetadi, comun en montanha.

parodia n.f. 1. Imitacion burlesca d'una òbra literària è artistica. 2. Imitacion grossiera: *Una parodia de procès*.

parodiar n.f. (*paròdi classic paròdii*) Faire la parodia de. Sin.: **desgaunhar, escarnir**.

parodic, a adj. Que tèn de la parodia.

parodista n. Que fa una parodia.

parodont n.m. (anat.) Ensèm dei teissuts que sostènon la dent.

parodontal, a adj. Dau parodont. Var.: **parodontau**.

parodontau, ala adj. Parodontal.

parodontiti n.f. Enflament agut dau parodont.

parodontolisi n.f. Degradacion, destruccion dau parodont per de lesionsativis.

parodontologia n.f. Part de l'odontologia qu'estúdia lo parodont.

paronime n.m. Mòt que s'avesina d'un autre dins la sieu forma, la sieu grafia, la sieu sonoritat.

paronimia n.f. Semblança dei paronimes.

paronimic, a adj. Relatiu à la paronimia e ai paronimes.

paronomasia n.f. Figura de retorica que consistisse à apariar de mòts que son vesins au nivèu dau son, ma de sens desparier: *Aqueu que viurà, veirà*.

paronomastic, a adj. Relatiu a la paronomasia.

paropsia n.f. Anormalitat de la vista.

paroptíc, a adj. Relatiu a la paropsia. En defoara de la vista.

parosia n.f. (trol.) Retorn dau Crist, à la fin dei temps, en vista dau Jutjament final.

parosmia n.f. Anormalitat dau sens olfactiu.

parotide, a adj. e n.f. *Glàndola parotida è parotida*: Glàndola salivària para, situada en avant de l'aurelha.

parotidian, a adj. De la parodita, dei paroditas.

parotiditi n.f. Inflamacion de la parotida, dei parotidas.

paroxismal, a adj. Paroxismic.

paroxismau, ala adj. Paroxismal.

paroxisme n.m. 1. Gra mai aut (d'un entiment, d'una dolor, etc.). 2. (med.) fasa d'una malautia pendent la quala toi lu simptommas si manifèston mé l'intensitat màger.

paroxismic, a adj. Dau paroxisme; que presenta lu caractèrs d'un paroxisme. Var.: **paroxismal, paroxistic.**

paroxistic, a adj. Paroxismic.

paroxiton n.m. (ling.) Mòt accentuat sobre l'avant-darriera sillaba.

paroxitonic, a adj. Que pertòca lo paroxiton.

paroxitonisme n.m. (ling.) Caracteristica qu'una lenga a d'accentuar l'avant-darriera sillaba. *Lo paroxitonisme de l'occitan, dau catalan, de l'italian...*

parpalheta n.f. Pichon rotleu sus lo quau s'entornéjon li flòtas de berris per li faire anelar.

parpalhòla n.f. 1. Gròs parpalhon. 2. *Parpalhòla de moart*: Parpalhòla de nuech que la sieu toara parasita lu plans de tantiflas. 3. (fam.) Gansa parpalhon.

parpalhon n.m. 1. Insècte adulte de l'òrdre dei lepidoptèrs, dei quatre alas cubèrti d'escalhas foarça fini e paradi de color pauc ò pron vivi. ◇ *Parpalhon de la soca*: Piralà de la vinha. ◇ *Gansa parpalhon*: Gansa de cravata en forma de parpalhon. Sin.: **parpalhòla**. 2. Estile de deneda, derivat de la braça, dins lo quau lu braç son reportats lateralament sobre l'aiga (si di finda *braça parpalhon*). 3. *Parpalhon de mar*: Gonèla (peis) 4. Avís de contravencion. 5. Bolon mé d'aletas, que si pòu metre e levar manualament. 6. Pèça plata que vira à l'entorn dau sieu axe de simetria e que sièrve à reglar un dèbit en tapant gradualament una dubertura.

parpalhonar vi. Parpalhonear.

parpalhonatge n.m. Accion de parpalhonear.

parpalhonear vi. (*parpalhonei*) 1. Èstre agitat d'un movement que fa pensar à-n-aqueu dei alas d'un parpalhon. 2. Passar sensa relambi d'una caua ò d'una persona à una altra. Var.: **parpalhonejar, parpalhonar.**

parpalhonejar vi. Parpalhonear.

parpalhòt, a n. (pej.) Protestant.

parpantèla n.f. Farfantèla, berluga, enlusiment.

parpèla n.f. Cadun dei doi vels muscolo-membranos que, en s'avesinant, recuèrbon lu uèlhs per n'en protegir la part anteriora. ◇ *De parpèlas d'agaças*: De cauas sensa importança. ◇ *Plegar parpèlas*: Morir.

parpelada n.f. Accion de parpelejar.

parpelejar (*parpelei*) vi. Parpelejar.

parpelejar vi. Cilhar, clinhar. Var.: **parpelejar.**

parpelós, a adj. Que presenta un comportament sevèr, auturós.

parquet n.m. 1. Assemblatge de pòsts (dichs *lams de parquet*) que sièrvon à revestir lo soal d'uni pèças d'abitacion. Var.: **postam**. 2. (mar.) Assemblatge de tòlas que fórmon una plataforma ò que constituïsson lo soal d'un compartiment de la nau. 3. *Parquet d'elevatge*:

Pichin pargue claus per li galinas. 4. Sistema de latas de manteniment ajustats au revèrs d'un tableu pintat sus boasc, per l'empachar de pilhar de juèc. 5. (dr.) Ensèm dei magistrats dau ministèri public. Sin.: **ministèri public**. 6. Ensèm dei agents de cambi dins una Borsa dei valors.

parquetaire, airtz n. Persona que fa de parquets, de pòsts per lu parquets.

parquetar vt. 1. Garnir de parquet: *Parquetar una cambra*. 2. Pauar un parquet au revèrs d'un paneu, d'un tableu pintat sus boasc. Sin.: **postamar**.

parquetaria n.f. 1. Atalhier dont si fan de parquets. Fabricacion e comèrci de parquets; luèc dont si vèndon de parquets.

parquetatge n.m. Accion de parquetar; lo sieu resultat.

parricida adj. e n. Persona qu'a comés un parricidi.

parricidi n. 1. Accion de tuar son paire, sa maire ò tot ascendent legitime. 2. Accion de tuar lo sobeiran, dins lo drech ancian.

parròquia n.f. Territòri dau ministèri d'un curat, d'un pastor.

parroquial, a adj. De la parròquia. Var.: **parroquiau.**

parroquian, a n. Fidèle d'una parròquia. ◇ (faù.) *Un dròlle de parroquian*: Un dròlle d'individú.

parroquian n.m. Missau à l'usatge dei fidèles.

parroquiau, ala adj. Parroquial.

parroquier, a n. Perruquier, penchenaire, barbier.

parsec n.m. (astr.) Unitat de mesura utilisada en astronomia, egala à la distança d'una estela que la sieu parallaxi annuala seria d'una segonda. Equivau à l'entorn de 3, 26 annadas-lutz.

parsí adj. e n.m. Zoroastrian d'Índia.

parsisme n.m. Religion dei Parsís.

parsimònia n.f. Esparnha rigorosa, fins dins li cauas mai pichini. ◇ *Mé parsimònia*: M'una mesura extrèma. Var.: **parcimònia**. Sin.: **mesquinatge**.

parsimoniós, oa adj. Que manifèsta de parsimònia. Var.: **parcimoniós**.

parsimoniosament adv. Embé parsimònia. Var.: **parcimoniosament**.

part n.f. 1. Porcion d'un tot, que resulta d'un partiment, d'un partatge. Sin.: (corrent) **partida**. ◇ *Part de pesca*: Part de peis que li a drech cada òme de la marinaria d'un bateu de pesca. ◇ *Faire la part de*: Tenir còmpte de. ◇ *Faire la part dau fuèc*: Abandonar, per non perdre tot, cen que non pòu èstre sauvat. Sin.: **tenir rason de**. 2. Cen que revèn à quauqu'un: *Recevre la part melhora*. ◇ *À part entiera*: Totalament, sensa restriccion, qu'a toi lu drechs d'una categoria donada. ◇ *Pilhar part à quauqua ren*: Li participar, li jugar un ròtle. Sin.: **èstre de, formar part de**. ◇ *Faire part de quauqua ren, d'un grope, etc.*: Li appartenir. Var.: **faire partida**. ◇ *Faire part de quauqua ren à quauqu'un*: L'en informar. Sin.: **assabentar**. ◇ *Pilhar en boana, en marrida part* (una nòva, etc.): Pilhar ben, mau. Sin.: **la si pilhar boana, marrida**. 3. Cen qu'un poarta: *Pagar la sieu part, fornir la sieu part d'esfoarç*. 4. (dr.) *Part sociala* ò *part*:

Porcion determinada dau capital d'una societat à responsabilitat limitada, d'una cooperativa, d'una societat en participacion, etc. ◇ Cada fraccion d'un patrimonni atribuida à una persona. ◇ *Part virila*: Resultat dau partiment de la valor d'un ben indivís per lo nombre de proprietaris. 5. (dr. fisc.) Unitat de basa que sièrve au calcul de la taxa sus lo revengut. 6. À *part*: Qu'es diferent dei autres, dau rèsta: *Es un cas à part*. Sin.: **à despart**. ◇ Separadament. Sin.: **à despart**. ◇ En defoara de, à l'excepcion de. 7. *Autra part*: Alhors. ◇ *De part en part*: Au travèrs, d'un costat à l'autre, en passant d'un costat au costat opauat. Sin.: **de banda en banda**. ◇ *De tota part*: Dapertot, d'en pertot, dins cada caire. ◇ *D'una part, de l'autra part*: D'un caire, de l'autre. 8. *De la part de (quauqu'un)*: En lo sieu nom.

part n.m. Jacilha. Var.: **parto**.

partatge n.m. 1. Accion de partatjar, de partir en porcions, en parts: *Lo partatge d'una torta de blea*. Sin.: **partiment, parcelatge**. ◇ (mat.) Partiment d'una grandor ò d'un nombre en parts. ◇ *Partatge proporcional*: Dins lo quau li parts son proporcionali à de coeficients donats. 3. (dr.) Acte que règla li parts d'una succession ò que mete fin à una indivision. ◇ *Partatge d'ascendent*: Qu'una persona fa denant de la sieu moart, per testament ò per donacion. 4. Fach de partatjar, d'aver quauqua ren en comun mé quauqu'un, mé d'autres. ◇ *Sensa partatge*: Solet; total: *Una autoritat sensa partatge*. ◇ (geogr.) *Linha de partatge dei aigas*: Linha de penda que partatja doi bacins hidrografics. Sin.: **aigavèrs**. ◇ *Recevre en partatge*: Coma don natural.

partatjable, a adj. Que pòu èstre partatjat. Var.: **partejable**. Sin.: **partible, devesible**.

partajaire, airitz adj. e n. 1. Si di d'una persona que complisse un partiment. 2. . Si di d'una p ersona que balha dau sieu de boan agrat. Var.: **partejaire**.

partatjar vt. 1. Partir en porcions, fraccionar: *Partatjar un terren*. ◇ Partir en parts destinadi à èstre atribuidi à de personas diferenti, à d'usatges diferents, etc.: *Partatjar lu sieus bens entre lu sieus enfants*. ◇ Separar en doi parts: *Una baranha que partatja un camp*. 2. Donar una part de: *Partatgerai lo mieu pan m'un paure*. 3. Aver en comun mé quauqu'un, mé d'autres: *Partatjar un apartament, partatjar un sentiment*. 4. Partir en gropes que lu sieus vejaires son diferents, opauats: *Es una decision que partatja l'opinion publica*. 5. *Partatjar egalament*: Mièg partir. Var.: **partejar**. Sin.: **partir, despartir, entrepartir, compartir**.

partatjat, ada adj. 1. Que doi personas, diferenti personas ò gropes an en comun: *Un sentiment partajat, autoritat partajada*. Sin.: **compartit**. 2. Devesit en manti parts. 3. *Èstre partatjat*: Esitar entre doi sentiments contradictòri, doi possibilitats opauadi. Var.: **partejat**.

parte, a adj. e n. Dau pòble Parte. ◆ n.m. Lengua de la familha iraniana.

partejable, a adj. Partatjable.

partejaire, airitz n. Partatjaire.

partejar vt. Partatjar.

partejat, ada adj. Partatjat.

partenari, ària n. 1. Persona mé cu si fa una associacion còtra d'autri, dins un juèc. Sin.: **associat, sòci, companh**. 2. Persona mé cu si practícon d'uni activitats (dança, espòrt, etc.). ◇ Persona mé cu una altra a una relacion sexuala. 3. Si di de país qu'entretèn m'un autre ò mé d'autres de relacions politiqui, economiqui, etc.: *Lu partenaris europeus*. 4. *Partenaris socials*: representants dau patronat e dei sindicats d'una branca professionala, de la direccion e dau personal d'una empresa, considerats en tant que partidas dins d'acòrdis, de negociacions.

partenariat n.m. Sistema qu'assòcia de partenaris socials ò economics.

partença n.f. Fach de partir. ◇ *En partença*: Sus lo ponch de partir: *Nau en partença*.

partenocarpia n.f. (bot.) Tresmudament de l'ovari en fruch, sensa fecondacion ni formacion de granas, desenclavada per la pollenisacion ò per d'autri rasons, que balha de fruchs sensa granetas.

partenologia n.f. Estudi dei elements sexuals masculins.

partenogenèsi n.f. (biol.) Reproduccion à partir d'un ovule ò d'una oosfèra non fecondats.

partenogenetic, a adj. (biol.) De la partenogenèsi; que vèn d'una partenogenèsi. Sin.: **agame, a**.

partenopean, a adj. e n. Relatiu à Nàpols e ai sieus estajants.

partent, a adj. (fam.) *Èstre partent per*: Èstre dispauat à.

partent, a n.m. 1. Aqueu, aquela que parte. 2. Concurrent (persona, cavau, veïcule, etc.) qu'es present(a) sus la linha de partença au començament d'una corsa.

partesana n.f. Alabarda leugiera m'un fèrre triangulari. Var.: **pertusana**.

particion n.f. 1. Fach de partir, de separar. Sin.: **separacion, desseparament**. 2. Partatge politic d'una unitat territoriala: *La particion de l'Alemanha après la guèrra*. 3. (mat.) *Particion d'un ensemble*: Familha de partidas non vuèii d'aquel ensemble, doi à doi disjonchi e que la sieu reünion es egala à l'ensemble. 4. (mús.) Ensèms dei partidas d'una composicion musicala acampadi per èstre lejudi dins lo meme temps; fuèlh, quasèrn dont aqueli partidas son transcrichi. 5. (arald.) Partiment d'un escut en un nombre par esmalhs alternats. 6. (inform.) Part d'un disc dur.

particionar vt. (inform.) Organisar en diferenti particions.

participacion n.f. 1. Accion, fach de participar: *A confirmat la sieu participacion à l'espectacle*. Sin.: **participament**. 2. Fach de recevre una part d'un benefici. ◇ Sistema dins lo quau lu salariats son associats ai beneficis e, eventualament, à la gestion de l'empresa. 3. Fach d'aver una fraccion dau capital d'una societat. ◇ *Societat en participacion*: Societat non immatriculada, que non a la personalitat morala, e qu'un dei sieus associats es encargat de negociar m'ai tèrç. 4. (dr.) *Participacion ai aquisits*: Regime matrimonial dins

lo quau, à la dissolucion dau maridatge, cadun dei espòs a drech à una soma egala à la mitan dei aquists que l'autre a realisat.

participacionista adj. e n. Sòci d'un partit ò d'un grope parlamentari, que pensa qu'aqueu d'aquí deu participar au poder ò estar representat dins lo ministèri.

participament n.m. Participacion.

participant, a adj. e n. Que participa.

participar vt. ind. (à) 1. S'associar, pilhar part à: *Participar à una manifestacion*. 2. Pagar la sieu part (*de*). 3. Recevre la sieu part de: *Participar ai beneficis d'una societat*. 4. (lit.) *Participar de (quauqua ren)*: N'en presentar de caractèrs. Sin.: **s'associar, s'afrairar, èstre de, concórrer, contribuir, cooperar, partejar**.

participatiu, iva adj. 1. Que correspoande à una participacion financiera. 2. *Democracia participativa*: Procèssus politic dins lo quau un partit ò un govèrn demanda ai cituadans lo sieu vejaire, d'ideas de metre en òbra.

participi n.m. (gram.) Mòde, forma verbala impersonala, que pòu aver lo ròtle d'adjectiu (variable) ò aqueu de vèrbo: *Participi present (cantant, finissent, vendent), participi passat (cantat, finit, vendut)*.

participial, a adj. Dau participi, de la natura dau participi. ◇ *Proposicion participiala ò participiala*, n.f.: Que lo sieu vèrbo es un participi. Var.: **participiau**.

participiau, ala adj. Participial.

partícula n.f. (it.) Particula.

particula n.f. 1. Part totplen pichina d'un element material, d'un còrs. ◇ (fis.) *Particula (elementària ò fondamental)*: Constituent essencial de la matèria (electron, etc.) ò de la luz (foton) qu'aparéisson, dins l'estat actual dei conoissenças, coma non descomposables en d'autres elements. 2. (ling.) Pichin mòt invariable que sièrve à precisar lo sens d'autres mòts ò à indicar de rapoarts gramaticals. ◇ *Particula de ligason*: Conjonccion de coordinacion. 3. Preposicion de plaçada davant d'unu noms (nòbles, en particulier). Var.: (it.) **partícòla**.

particular, a adj. e n. Particulier (forma correnta).

particularament adv. Particulierament (forma correnta).

particularisacion (-izacion) n.f. Accion de particularisar.

particularisar (-izar) vt. Diferenciar per de caractèrs particulars.

particularisme n.m. Fach, per un grope social, una etnia, etc., d'affirmar ò de revendicar li sieu particularitats (espec. culturali e lingüistiqui) e de temptar de li preservar; ensèm de aqueli particularitats.

particularista adj. e n. Que manifèsta de particularisme.

particularitat n.f. Caractèr particulier de quauqua ren, de quauqu'un; caracteristica.

particulier, a adj. 1. Pròpri à quauqua ren, à quauqu'un: *Una planta particuliera à un clima*. 2. Afectat en pròpri à quauqu'un, à quauqua ren: *Aver una veitura particuliera*. 3. Personal, individual: *De rasons*

particulieri. 4. Remirable, especial, especific: *Un signe particulier*. 5. Pas ordinari, pas corrent: *Un affaire particulier*. 6. *En particulier*: Especialament, particulierament. ◇ À despart, confidencialament: *L'ai rescontrat en particulier*. Var.: **particular** (classic).

particulier n.m. 1. Persona privada (per op. ai collectivitats professional, administratiu, etc.). 2. Cen qu'es particulier; ensèm de detalhs, detalh: *Lo particulier e lo general*. Var.: **particular** (classic).

particulierament adv. D'un biais particulier; especialament. Var.: **particularament** (classic).

partida n.f. 1. Part: *Una partida de la poblacion pensa coma ieu*. ◇ *Faire partida de*: Èstre un element de; appartenir à. Sin.: **èstre de, formar part de**. ◇ *En partida*: Parcialament. ◇ (mat.) *Partida d'un ensemble*: Sotensemble d'aquest ensemble. ◇ *Ensemble dei partidas d'un ensemble*: Ensemble qu'a per elements toi lu sotensembles d'aquel ensemble. 2. (mús.) Caduna dei votz, instrumentali ò vocali, d'una composicion musicala. 3. Durada pendent la quala d'adversaris s'opàon, dins un juèc, un espòrt; totalitat dei còups que cau faire, dei ponchs que cau ganhar per determinar cu vence e cu perde: *Una partida de cartas, una partida en 10 ponchs*. 4. Lucha, competicion; conflicte: *Ganhar, perdre la partida*. ◇ *Laissar, quitar la partida*: Abandonar la lucha, renonciar. 5. Divertiment en grope: Una partida de caça. 6. Profession, especialitat: *Èstre de la partida, èstre foart dins la sieu partida*. 7. (dr.) Caduna dei personas que plaidéjon una còtra l'autra. ◇ *Aver à faire à foarta partida*: À un adversari potent, còtra lo quau la lucha es dificila. 8. Caduna dei personas que pìlhon part à una negociacion ò que s'engàjon mutualament per una convencion, un contracte. 9. *Partida fina*: Relacions sexuali un pauc particulars. 10. (dr.) *Partida civila*: Persona qu'intenta una accion davant una juridiccion penala, per obtenir una reparacion tocant un prejudici. ◆ pl. (pop.) *Li partidas*: Lu organes genitals masculins. Sin.: **alibòfis, balas, colhas** (pej.).

partidament adv. Parcialament, en partida.

partidari, ària adj. e n. 1. Qu'es favorable à: *Partidari de la lenga unica*. Sin.: **tenent, fideu, adèpte**. 2. Qu'espròva ò que manifèsta un patriotisme sovent agressiu; que remira d'una mena sobriera lo sieu país, la sieu vila... Sin.: **estrech, fanatic, intolerant, cocardier**.

partidarisme n.m. Estat d'una persona partidària: *Lo partidarisme francés*. Sin.: **fanatisme, intolerança, cocardisme**.

partidor n.m. (mat.) Nombre per lo quau si partisse un autre nombre. ◇ *Partidor d'un nombre entier*: Nombre que, dins lo partiment d'aquel entier, dona un rèsta nul. ◇ *Comun partidor*: Nombre que partisse diferents nombres entiers. ◇ *Mai grand comun partidor*: Lo mai grand dei partidors comuns à diferents nombre (coma 15 per 30, 45 e 150). Sin.: **devesor, divisor**.

partiment n.m. 1. (mat.) Accion de partir un nombre per un autre. Sin.: **division**. 2. Dins la literatura dei trobadors, debat ò dialògue en forma de poesia. Sin.: **juèc partit**.

partir vi. (*parti*) 1. Laisser un luèc, si metre en camin: *Partir en vacances*. 2. *Partir de*: Aver coma començament, coma origina, coma poch de partença: *Partir dau centre, aquò parte d'una boana intencion*. ◇ À *partir de*: Despí; en tenent còmpte dei donadas disponibli. ◇ *Partent d'aquí*: Despí, à datar dau. Sin.: **d'en daquí**. ◇ *Èstre ben, mau partit*: Aver començat dins de boani, de marridi condicions. 3. *Èstre aviat*: Lo motor es partit. 4. Disparéisser: *La taca es partida*.

partir vt. (*partissi*) 1. Partatjar: *Partir una soma, una terren*. Sin.: **partejar**. 2. (mat.) Efectuar una division, calcular quant de còups un nombre es contengut dins un autre. Sin.: **compartir, empartir, despartir**.

partisan, a n. Resistent, combatent voluntari que non apartèn à una armada.

partison n.m. Partiment, desseparament.

partit n.m. 1. Associacion de personas constituïda en vista d'una accion politica: *Li militants d'un partit*. ◇ *Sistema dei partits*: Organizacion de la vida politica qu'acòrda un ròtle màger ai partits. ◇ *Sistema dau partit unic*: Organizacion de la vida politica dont un partit solet es autorisat (per op. à *bipartisme, multipartisme*). ◇ *Esperit de partit*: Sectarisme, parcialitat en favor dau pròpri partit. 2. Ensèm dei personas qu'an d'opinions, d'aspiracions d'afinitats comuni. 3. (lit.) Resolucion, decison; solucion: *Esitar entre doi partits*. ◇ *Pilhar partit*: Si prononciar per ò còtra, si decidir. ◇ *Partit pres*: Vejaire preconceput, resolucion pilhada d'avança. 4. *Faire un marrit partit à quauqu'un*: Lo mauctar. ◇ *Tirar partit de quauqua ren*: L'emplegar, s'en servir lo mai ben possible. Sin.: **aprofechar**. 5. Persona à maridar (considerada dau ponch de vista de la sieu situacion sociala, de la sieu riquesa): *Es un beu partit*.

partit, ida adj. (fam.) Embriac: *Es un pauc partit*.

partit, ida adj. (arald.) *Escut partit*: Partatjat verticalament en doi parts egali.

partita n.f. (it., mús.) Variacion ò seria de variacions sus un tema. ◇ Seguida de danças ò de movements coregrafics. ◇ Sonata de cambra per lo violon ò lo clavier e la guitarra.

partitiu, iva adj. e n.m. (ling.) Qu'exprimisse l'idea de partida per rapoart au tot: *Un article partitiu*.

partitor n.m. (agric.) Aparelh destinat à repartir l'aiga d'un beal d'irrigacion.

parto n.m. Infantament. Var.: **part**.

parton n.m. (fis.) Constituent ipotetic dau nucleon.

partoricion n.f. Parturicion.

partorir vt. Parturir.

parturicion n.f. 1. (med.) Infantament natural. 2. Fach de donar lo jorn, en parlant dei bèstias. Var.: **partoricion**.

parturienta n.f. (med.) Maire qu'enfanta.

parturir vt. (it.) 1. Enfantar. 2. (fig.) Crear, provocar. Var.: **partorir**.

parulia n.f. (med.) Abcès dei gengivas.

parum n.m. Ondradura.

parura n.f. Ondradura.

P.A.S. n.m. (med.) Acide paraminosalicilic, medicament antituberculós.

pas adv. Advèrbi de negacion, que si substituïsse à *non* en si plaçant totjorn après lo vèrbo: *Non vèni / vèni pas*. ◇ Si pòu finda emplegar sensa vèrbo: *Pas dau tot, pas ges, perquè pas?*

pas n.m. 1. Movement que l'òme e la bèstia fan en portant un pen davant l'autre per si desplaçar. ◇ *Pas à pas*: Lentament. ◇ À *grands pas*: À grandí encambadas, rapidament. Sin.: **à bèli cambadas**. ◇ À *pas de lop*: Sensa faire de bosin. Sin.: **cauta-cauta, sus la poncha dei pens**. ◇ *Faire lu cent pas*: Anar e venir, en asperant embé impaciença. Sin.: **faire l'araira**. ◇ *Faire un faus pas*: S'acipar, embroncar. Sin.: **faire un contrapàs, una trabucada**; (fig.) Faire una error. Sin.: **faire una cagada**.

◇ (fig.) *Faire lo promier pas (lu promiers pas)*: Pilhar l'iniciativa (d'una relacion). Sin.: **entamenar lo pas**. 2. Biaï de caminar: *Un pas lord, graciós*. ◇ *Pas de corsa*: De quauqu'un que corre. ◇ (mil.) *Pas de rota*: Pas normal, cadençat; *pas accelerat*: Pas cadençat mai rapide que lo pas normal; *pas redoblat*: Pas doi còups mai rapide que lo pas cadençat normal; *pas de carga*: Foaça rapide.

◇ *Pas de l'auca*: Pas de parada en d'uni armadas forastieri, alemanda notadament. 3. Biaï de caminar mai lent dei animaïus quadrapèdes, caracterisat per lo fach de païar successivament lu quatre pens. 4. Longuessa d'una encambada: *Avançar d'un pas*. ◇ (fig.) Progression, avançada: *Lu promiers pas vèrs la libertat*. 5. Peada: *De pas dins la neu*. ◇ *Caminar sus lu pas de quauqu'un*: Seguir lo sieu exemple, agir dau sieu biaï. Sin.: **caminar sus li peadas de quauqu'un**. 6. (coregr.) Movement qu'un dançaire fa m'ai sieus pens, à tèrra; fragment d'un balèti interpretat un dançaire ò divers dançaires: *Pas de doi, pas de quatre*. 7. *Pas de tir*: Emplaçament adobat per tirar, sus un camp ò un estand de tir. ◇ Ensèm dei installacions que perméton de mandar un lançaire espacial. 8. Passatge estrech, eventualament perilhós; destrech. ◇ Clua, passatge entre li ròcas, bassa entre li montanhas. Sin.: **encisa, bassa**. ◇ Pagament d'un drech feudal de passatge. ◇ *Marrit pas*: Passatge dificile; (fig.) Situacion dificila. ◇ *Laisser, ceder lo pas à una persona*: La laisser passar. Sin.: **donar pas**. ◇ *Pilhar lo pas sobre*: Pilhar lo dessobre, l'avantatge sobre.

pasca n.f. 1. Fèsta annuala judiva que commemòra la sortida d'Egipte dau pòble ebraïc, la sieu liberacion e la sieu naissença en tant que pòble. 2. Anheü pascal: *Manjar la pasca*.

pascal n.m. Unitat mecanica de constrencha e de pression (simb. Pa), equivalent à la constrencha ò à la pression unifòrma que, agissent sus una susfàcia plana de 1m², exercisse perpendiculariament à-n-aquesta susfàcia una foarça totala de 1 newton. (10⁵ Pa = 1 bar).

pascal, a adj. Que pertòca la fèsta de Pascas ò la pasca judiva. Var.: **pascau**.

pascalian, a adj. Relatiu à Blaise Pascal, ai sieu ideas.

pascal-segonda n.m. (pl. *pascals-segonda*) Unitat de mesura de viscositat dinamica (simb. Pa.s).

pascas n.f. pl. (M'una majuscula) Fèsta annuala de la Glèia cristiana, que commemòra la resurreccion de Jèsus-Crist.

pascau, ala adj. Pascal.

pashà n.m. Pachà.

pasiblement adv. D'un biais pasible. Sin.: **quietament, tranquilament, pacificament, moderadament, doçament, placidament, suadament, calmament.**

pasible, a adj. Pacific, suau, pai. Sin.: **doç, moderat, pacific, quiet, tranquille.**

pas'ncar [paŋ'ka] Pas encara.

pas'ncara [paŋ'kara] Pas encara.

paso doble n.m. (esp.) Dança de ritme viu, d'origina espanhòla.

passa n.f. 1. (espòrts) Accion de donar lo balon ò lo palet à un partenari. ◇ (belòta) *Faire la passa*: Non jugar un as, una carta mestressa, en esperant de pilhar mai de ponchs au torn d'après. 2. (tecn.) Passatge de l'autís, repetitiva, ciclica: *Passa de finicion*. 3. (pop.) Rescòntre pagant d'una prostituida m'un client. ◇ *Maion, ostalaria de passa*: De prostitucion. Sin.: **bordeu, maion de tolerança**. 4. Movement per lo quau lo torero fa passar lo taur pròche d'eu. 5. Movement de la man dau magnetisaire, de l'ipnotisaire, pròche dau subjècte, de la sieu cara. 6. *Passa d'armas*: Encadenament d'atacs e de paradats en escrima. ◇ (fig.) Escambi verbal viu. 7. (mar.) Passatge practicable à la navigacion. Sin.: **frieu, friòu, boca**. ◇ *Èstre en passa de*: Èstre à mand de. ◇ *Una boana passa, una marrida passa*: Un periòde facile, dificile. ◇ *Mòt de passa*: Mòt, frasa, seguida de caractèrs per si faire reconòisser, s'identificar (à un poaste de garda, dins un programa informatic, etc.). Sin.: **mòt de santa Clara, senhal**. 8. Moment, periòde. Sin.: **epòca, èra**. ◇ *D'aquesta passa*: En aquesto moment. 9. Seria de numèros de 19 à 36, au juèc de la rotleta. 10. En estamparia, ensèm dei fuèlhs prevists en mai dau tiratge oficial, per compensar li perdas ocasionali e lu fuèlhs d'aviament. 11. Accion de passar.

passa-aut adj. inv. *Filtre passa-aut*: Filtre que lascia passar toti li frequenças à partir d'una frequença dicha *frequença de partença*.

passabala n.m. Instrument que servia à verificar lo calibre d'un projectile.

passabaranha n.m. Jòquer.

passa-bas adj. inv. Filtre passa-bas: Filtre que lascia passar li bassi frequenças.

passabenda adj. inv. *Filtre passabenda*: Filtre electric que lascia passar unicament una benda de frequenças donada.

passablement adv. D'un biais passable, mejan. Sin.: **condrechament, sufisentament, suportablement, bastantament.**

passable, a adj. D'una qualitat mejana, acceptabla. Sin.: **condrech, sufisent, bastant, suportable, pron ben.**

passabolhon n.m. Passadoira metallica emplegada per desbarrassar un bolhon de la graissa calhada e dei pichins tròç de carn e de legumes que contèn.

passabraç n.m. Dubertura d'un vestit per la quala es possible de passar lu braç.

passacalha nf. Vièlha dança mé de variacions, escricha en mesura simpla tripla e executada en movement greu.

passacarreu n.m. Tròç de boasc lòng qu'emplégon lu sartres per passar li cordaduras au fèrre.

passacarriera n.m. Accion de desfilar per carriera, per una manifestacion, per Carenaval, etc.

passacavau n.m. Mena de pichin bac destinat à passar un cavau d'una riba d'un cors d'aiga à l'autra.

passacoarda n.m. Gròssa agulha de brilier.

passacopa n.f. Ai cartas, accion de faussar la copa en inversant li doi partidas dau paquet copat.

passacordon n.m. Gròssa agulha per passar un laç, un cordon dins un ulhet, un elastic dins un orlet, etc. Sin.:

passagansa, passacordela, passaestaca.

passacorridor n.m. Vestit sensa mànegas, cort e ample, pichina capa que si pua sus li espatlas per s'aparar dau frèi.

passada n.f. Clars.

passada n.f. Relacion intima, amorosa, de corta durada. Sin.: **amoretta, aventura galanta, caprici.**

passadís, issa adj. Passatgier, que dura gaire.

passadisme n.m. Estacament excessiva au passat.

passadista adj. e n. Estacat au passat; partidari dau retorn au passat.

passadoira n.f. Aisina de coïna mé de traucs, per escolar d'aliments ò per filtrar somariament de liquides.

passadrech n.m. Favor autrejada còntre lo drech, l'usatge, lo reglament.

passafieu n.m. (med.) Instrument destinat à passar un fieu de ligadura à l'entorn d'un vaisseau ò d'una diafisi.

passaflor n.f. ò n.m. Anemòna finda dicha flor de Pascas.

passagansa n.m. Passacordon.

passagin n.m. 1. Ponchut que faía la naveta per traversar lo poart de Niça (promiera mitan dau s. XXⁿ). Var.: **pasegin**. 2. *Juèc dau passagin*: Juèc dins lo quau si sauta sobre un autre jugaire que si tèn corbat. Sin.: **sautamotons.**

passagrand, a adj. Que la sieu larguessa despassa li dimensions correnti. ◆ n.m. Pèu pron granda per li poder talhar tres gancs.

passalach n.m. Filtre m'un disc d'oata ò doi entre de discs d'alumini traucats, per eliminar li impuretats macroscopiqui: pels, palhas.

passalia n.m. Passapura.

passaman n.m. Cordeliera, riban replegat, fixat au mànegue d'un parapluèia e que permete de lo portar au braç.

passaman nm. 1. Torn de passa-passa. 2. Galon que sièrve à decorar una tenda, un vestit, etc.

passamanar vt. Ornar de passamans.

passamanaria n.f. Ensèms dei articles teissits ò treçats (passamans, galons, etc.) emplegat per garnir de mòbles ò de vestits.

passamanier, a n. Persona que fa ò vende de passamanaria.

passamontanha n.m. Cofa de tricòt que cuèrbe la tèsta e lo coal, laissant solament la cara à descurbèrt.

passamuralha n. (lit.) Persona qu'auria la facultat de passar au travèrs dei barris. ◇ (per ext.) Persona capabla de s'escapar misteriosament d'un luèc ò de traversar un obstacle.

passamuscat n.m. Varietat de raïm muscat.

passapaïs n. Vagabond, barrutlaire. Sin.: **baronaire, barrotlier**.

passaparaula n.m. (vièlh) Comandament donat à la tèsta d'una tropa, que si fa passa d'òme à òme.

passa-passa n.m. inv. *Torn de passa-passa*: Torn de prestidigitacion. Sin.: **passaman**. ◇ (fig.) Engana gaubioa.

passapertot n.m. 1. Clau que duèrbe diferenti serrallhas. Sin.: **tropeliera, trompeliera**. 2. Enquadrament de carton ò de papier dins lo quau si pòu plaçar un dessenh, una gravadura, una fòto; quadre que lo sieu fond si duèrbe. 3. Sèrra de la lama larga, m'una manelha de cada costat, per talhar de pèças gròssi de boasc, de pèira, etc. ◆ adj. inv. Que s'en pòu faire usatge dapertot, en tota circonstança; banala, d'un emplec foarça estendut: *Una respoasta passapertot*.

passaplat n.m. Dubertura practicada dins una paret per passar directament lu plats e li sietas de la coïna au cenador.

passapoart n.m. Document qu'una autoritat administrativa dona ai sieus ressortissents en vista de certificar la sieu identitat à la demanda d'autoritats estrangieri e per li permetre de circular liurament en defoara dei frontieras.

passapom n.m. Varietat de pom foarça precòça e boana per la taula.

passapurea n.m. Esquiçapurea. Sin.: **passalia**.

passar vi. 1. Anar, si desplaçar dins un movement continu. ◇ Anar au travèrs, traversar: *Passar per Niça, per la seuva*. Sin.: **traçar per**. ◇ (fig.) Si trovar dins una situacion, un estat: *Passar per de gròssi dificultats*. ◇ *Passar per la tèsta*: Venir en ment. ◇ *Laïssar passar*: Non s'opauar à; non remarcar. Sin.: **laïssar perdre, laïssar còrrer, laïssar búlher**. ◇ (m'un infinitiu) Èstre à-n-un moment donat dins un luèc per faire quauqua ren: *Passar crompar de pan, passar pilhar lu pichoi à l'escòla*. ◇ *En passant*: Sensa s'atardar. ◇ (fig.) *Passar sobre*: Non s'arrestar à, non considerar, laïssar de caire: *Passar sobre lu detalhs*. ◇ Anar, faire movement en là d'un obstacle, d'una interdiccion: *Passar en contrabanda, una fenèstra que laïssa passar l'ària*. ◇ S'escòrrer au travèrs d'un filtre: *Lo cafè passa*. Sin.: **escompassar**. ◇ *Èstre digerit*: *Lo dinnar a de mau à passar*. ◇ (fam.) *Èstre acceptat, non èstre acceptat*: Una decision que passa, una observacion que non passa. ◇ *Èstre admés*: Passar dins la classa superiora; obtenir un

diplòma. ◇ Venir dins una posicion donada: *Lo sieu interès passa avant l'interès general*. ◇ *Despassar*: *La mànegà de la camia passa sota lo ponhet de la vèsta*. ◇ Anar d'un luèc à un autre: *Passar en coïna*. ◇ Aver una promocion à una autre foncion: *Es passat capitani*. ◇ Si jónher, rejónher (un autre camp, un autre partit, etc.): *Passar à l'enemic*. ◇ Si transmetre à un autre possessor: *À la sieu moart, lo sieu aver passerà ai sieus enfants*. ◇ Si sotametre à, subir: *Passar una visita medicala*. ◇ *Li passar*: Subir una necessitat contrària; (fam.) Morir, defuntar. ◇ Si produrre en public; èstre representat: *Passar à la television, passar au teatre*. ◇ *Passar per malhas*: Passar sensa èstre vist, d'escondons, au travèrs de. ◇ *Passar per*: Èstre considerat coma. Sin.: **èstre tengut per**. 2. S'escòrrer: *Son passadi tres minutas*. ◇ Aver una durada limitada; cessar d'èstre: *La mòda passa, la dolor ti passerà*. ◇ Perdre lo sieu esclat, en parlant d'una color, d'una estòfa. ◆ vt. 1. Traversar: *Passar lo fluvi, passar lo soal d'una maion*. ◇ *Passar país*: Vagabondar. 2. Subir: *Passar un examèn, una espròva*. 3. Faire anar d'un luèc à una autre; faire traversar: *Passar de dròga, passar la tèsta à la fenèstra*. 4. Expauar, sotametre à una accion: *Passar lo coteu au fusiu*. 5. Filtrar: *Passar un liquide*. 6. Donar, transmetre: *Passe-mi la sau!* 7. Laïssar darrier: *Passar quauqu'un à la corsa*. Sin.: **despassar**. 8. Anar en là de: *Aquò passa li mièu foarças*. ◇ (Absolut) S'abstenir de jugar ò d'anonciar, dins d'unu juècs (de cartas, etc.). 9. *Passar quauqua ren à quauqu'un*: Lo li perdonar, lo li permetre, l'excusar: *Passar toi lu capricis à un enfant*. 10. Laïssar s'escòrrer, emplegar: *Passar de temps en riba de mar*. 11. Satisfaire, contentar: *Passar una envuèia*. 12. Ternir: *Lo soleu a passat li colors*. 13. Estendre sus una susfàcia: *Passar de pintura sus li persianas*. 14. Si metre, enfilar rapidament: *Passar un mante denant de sortir*. 15. Inscriure (una escriptura comptabla): *Passar un article en còmpte*. 16. Conclure (una acòrdi, etc.): *Passar una convencion*. Sin.: **s'endevenir**. ◆ **si passar** v.pr. 1. Si debanar: *La scena si passa à Antíbol*. 2. S'escòrrer: *Doi setmanas si son passadi despi la tieu darriera visita*. 3. *Si passar de*: S'abstenir de, faire sensa. ◇ Non necessitar: *Aquò si passa de comentaris*.

passaràbia n.m. (lit.) Objècte sobre lo quau la ràbia si passa, s'amaisa. ◆ n.f. Planta que passava per garir de la ràbia (Família dei crucifèras).

passarela n.f. 1. Mena de poant sovent estrech e reservat ai personas à pen. 2. Escalier ò plan inclinat mobile que permete l'accès à un avion, à una nau. Sin.: **escala de barcarissa**. 3. (fig.) passatge, comunicacion: *Una passarela entre doi cicles d'estudi, una classa-passarela*. 4. (mar.) Plataforma situada en sobre dau poant superior d'una nau e que s'estende sus tota la sieu longuessa: *Passarela de navegacion*. Sin.: **poant de comanda**. 5. (teatre e cín.) Supoart dei projectors, à la partida superiora d'un pontin, d'un estúdio de cínema ò de television.

passarilhar v.t.. Faire secar lu raïms au soleu.

passarilhas n.f. pl. Raïms secats. Sin.: **asebic**.

passasaussa n.m. Passadoira fina. Sin.: **chinés**.

passat n.m. 1. Temps escorrut fins à un present donat: *Lo passat, lo present e l'avenir*. ◇ *Dins lo passat, per lo passat*: Ancianament, dins un temps. Sin.: **d'aquí en darrièr**. 2. (gram.) Ensèm dei formas dau vèrbo que plàçon l'enonciat dins un moment anterior au moment present. ◇ *Passat anterior*: Qu'exprimisse quauqua ren que s'es debanat avant un autre fach dins lo passat (ex.: *Quora auguèt acabat, s'en anèt*). ◇ *Passat compauat*: Format m'un auxiliari au present de l'indicatiu, per indicar un fach que s'es debanat li a gaire (ex.: *Aquesta setmana, ai travalhat*). ◇ *Passat simple*: Temps que marca un fach completament acabat dins un passat luenchenc ò istoric (ex.: *Rancher naissèt en lo 1785*). Sin.: **preterit**. 3. (coregr.) Temps de preparacion à un pas mai important; temps d'abriva d'un saut, d'un torn.

passat prep. En là de: *Passat lo poant*.

passat, ada adj. 1. Escorrut, acabat, en parlant dau temps: *L'an passat*. ◇ *À passat temps*: Dins lo passat. 2. Qu'a perdut dau sieu esclat, en parlant d'una estòfa ò d'una color. Sin.: **descolorit**.

passatè n.m. Pichina passadoira per lo tè, de metal ò de bambó.

passatemp n.m. Ocupacion, divertiment agradiu.

passatge n.m. 1. Accion, fach de passar: *Lo passatge dei aucas*. ◇ (dr.) *Drech de passatge*: Drech de passar sus la proprietat d'una altra persona. 2. Luèc dont si passa: *Leve-ti dau passatge!* 3. Pichina carriera que passa au manco en partida sota lo premier plan d'un immòble. ◇ *Galaria cubèrta* dont pàsson solament de personas à pen. Sin.: **vòuta**: *La carriera dei vòutas en Niça Vièlha*. 4. *Passatge per pedons*: Susfàcia balisada d'una carriera que lu pedons dévon pilhar per traversar. ◇ *Passatge sosterranh*: Que passa sota una rota, una via ferrada, per lu pedons, lu veïcules. ◇ *Passatge protegit*: Crosament dont la prioritat es acordada à la via principala e non à-n-aquela de drecha. ◇ *Passatge à niveu*: Crosament au meme niveu d'una rota, d'un camin e d'una via de camin de fèrre. ◇ *Passatge superior (inferior)*: Dont si pòu passar la via ferrada au mejan d'una rota que passa en dessobre (en dessota). Sin.: **passatge sobran (sotran)**. 5. Soma pagada per pilhar una via, un mejan de transport (espec. maritime ò fluvial), etc.: *Pagar un passatge elevat*. 6. Fragment, extrach (d'una òbra literària, musicala). 7. Moment que si passa. ◇ *De passatge*: Que demòra gaire de temps dins un luèc. ◇ *Auceu de passatge*: Auceu migrator; (fam.) Persona que càmbia sovent de luèc. ◇ *Aver un passatge à vuèi*: Un moment dificile, de lassatge, mé de complicacions, d'ideas confusi, etc. 8. (astron.) Moment qu'un astre s'interpaua davant un autre. ◇ *Passatge d'un astre au meridian*: Instant qu'aquel astre travèrsa exactament lo plan peridian. 9. (antrop.) Rites de passatge: Rites, cerimònias que mârcon l'accession d'un individú d'un grope à un autre, espec. dau grope dei joves à-n-aqueu dei adultes; temps d'aquela accession: *Lo passatge à l'atge adulte*.

passatgier, a adj. 1. Que passa dins un luèc, sensa s'arrestar. 2. Que dura gaire: *Una crisi passatgiera*. Sin.: **passadís**.

passatgier, a n. Persona que pilha un mejan de transport sensa n'assegurar la marcha ni faire partida dau personal. ◇ *Nau de passatgiers*: Nau destinada à transportar de personas.

passat-ièr adv. Avant-ièr.

passa-tot adj. inv. *Filtre passa-tot*: Filtre m'un afebliment nul à toti li frequenças.

passa-tot-gran n.m. Vin roge de Borgonha obtengut en faguent fermentar lo most de divèrsi varietats de raïms.

passavelhada n.f. Velhada.

passavelós n.m. Mena d'amaranta.

passavant n.m. Sauconduch, laisser-passar.

passavin n.m. 1. Instrument que siève à faire passar una liquor au travers d'una altra mai lourda, sensa li mesclar. 2. Licença, autorisacion per transportar de vin.

passavista(s) n.m. Encastre mé doi duberturas contigüi, qu'esquilha dins la caneladura d'un aparelh de projeccion fixe e permete de menar successivament li vistas davant la fenèstra de projeccion per un movement de va-e-vèn.

passavòga n.f. (mar.) Accion de remar, en s'apontelant sus lo rems mé lo mai de foarça possible, per acréisser la velocitat d'una galèra. 1666: «*Afin de n'aprendre la voga / Nous fan fa sié e passo.vogo...*»

passa-volant n.m. Sordat suplementari que si presentava ai revistas sota l'Ancian regime, per justificar d'estats de solda majorats.

passagin n.m. Passagin.

passajada n.f. 1. Accion de passejar, de si passejar: *Faire una passajada*. 2. Luèc, via adobada per si passejar. 3. (coregr.) Dins un pas de doi, percors que lo dançaire fa en caminant à l'entorn de la sieu partenària, que si tèn sus li pochassas e qu'eu mantèn per la faire virar.

passajador n.m. 1. (anc.) Partida d'una sala d'espectacle dont si podia circular ò si tenir drech. 2. Luèc cubèrt destinat à la passajada.

passajant, a n. Persona que passeja.

passajar vt. 1. Menar defoara per donar d'ària, d'exercici, per divertir: *Passejar un enfant*. 2. Laisser anar d'un caire e de l'autre: *Passejar lo regard d'una taula à l'autra*. ◆ vi. Si passejar. ◆ **si passejar** v.pr. Anar d'un luèc à un autre, m'una tòca ò sensa tòca, per si divertir: *Si passejar en riba de mar*. Sin.: **s'espaçar, s'espacejar**.

pàssera n.f. 1. Auceu dei passerifòrmes abondós dins li vilas e dins lu camps (Família dei ploceïdats). ◇ *Pàssera piemontea*: Auceu present dins lo Bacin mediterranèu e en Àsia centrala (*Passer hispaniolensis*). ◇ *Pàssera sarda*: Pàssera qu'a un plumatge intermediari entre la pàssera domestica e la pàssera piemontea (*Passer italiae*). ◇ *Pàssera montanhiera*: Pàssera mai pichina que la pàssera domestica, que lo mascle e la femèla an gaire de diferença dins l'aparença (*Passer montanus*).

passeriera n.f. Passeron d'Amèrica, de la talha d'una pàssera, dei colors esclatanti, que diferenti espècias poàdon èstre tengudi en captivitat.

passerifòrme n.m. *Passerifòrmes*: Òrdre d'auceus de talha generalament pichina, arboricòlas, cantaires e bastissèires de nidos, qu'an de patas mé quatre dets (tres davant e un darrier), coma la pàssera, lo mèrlo e lo rossinhòu.

passerina n.f. Boscarla, buscarèla.

passeron n.m. 1. Passerifòrme. 2. Auceu, en general. 3. (fam.) Sèxe de l'òme. Sin.: **auceu** (pop.), **bícol** (pop.).

passeronalha n.f. Lu passeron d'una mena generica.

passibilitat n.f. Fach d'èstre capable de provar de sensacions.

passible, a adj. *Passible de*: Que risca (una pena) ò que pòu provocar la sieu aplicacion: *Un crimi passible de vint ans de preson.*

passidura n.f. Blasidura.

passiera n.f. Luèc de passatge dei animaus.

passiflòra n.f. Planta tropicala dau fruch comestible (*fruch de la Passion*), finda dicha *flor de la Passion* à causa de la forma de la sieu flor que lu sieus organes evòcon lu instruments de la Passion (corona d'espinas, claveus, marteus, etc.).

passifloracea n.f. *Passifloraceas*: Família de plantas (òrdre dei parietalas) que lo tipe n'es la passiflòra, caracterisadi per una flor que presenta una corona franjada.

passiment n.m. Blasidura.

passion n.f. 1. Movement violent, impetuós, de l'èstre vèrs cen que desidèra; emocion potenta e coninua que domina la rason: *La passion amoroa*. 2. Objècte d'aqueu desidèri, d'aqueu estacament: *Es estada la granda passion de la mièu vida*. 3. Interès important: *Provar de passion per lo sieu mestier*. 4. (M'una majuscula) (relig.) *La Passion*: L'ensèm dei eveniments de la vida de Jèsus-Crist, de la sieu arrestacion fins à la sieu moart. ◇ (mús.) Oratòrio sobre lo subjècte de la Passion. ◇ *Fruch de la Passion*: Fruch manjadís d'uni passiflòras.

passionadament adv. Embé passion.

passionaire n.m. Libre de la Passion de Jèsus-Crist.

passional, a adj. 1. Que la passion inspira: *Un crimi passional*. 2. De la passion; relatiu ai passions: *Un estat passional*. Var.: **passionau**.

passionalment adv. D'un biais passional.

passionant, a adj. Que passiona; que retèn tota l'atencion: *Un libre passionant*.

passionar vt. 1. Interessar vivament. 2. Donar un caractèr animat, violent: *Passionar un debat*. Var.: **apassionar**. Sin.: **afebrir**, **afogar**, **estrambordar**, **abramar**. ◆ **si passionar** v.pr. (*per*) Pilhar un interès viu à. Var.: **s'apassionar**, **s'enfebrir**, **s'afogar**, **s'estrambordar**, **s'abramar**.

passionat, ada adj. e n. Que la passion l'anima: *Un debat passionat, un passionat de poesia*. Var.: **apassionat**. Sin.: **enfebrit**, **afogat**, **estrambordat**, **abramat**.

passionau, ala adj. Passional.

passionista n.m. Membre d'una congregacion fondada en lo 1720 per sant Pau de la Crotz, que la sieu

tòca es la propagacion, per de missions, de la devocion à la Passion de Jèsus-Crist.

passir vt. Secar, dessecar, en parlant d'una planta, d'una flor; blasir. Sin.: **blagir**. ◆ **si passir** v.pr. Si dessecar.

passit, ida adj. Sec, dessecat.

passiu, va adj. 1. Que non agisse d'espereu, que non fa d'accion: *Èstre lo testimòni passiu d'un eveniment*. 2. Que s'accontenta de subir; flac, que manca d'energia. Sin.: **apatie**, **inactiu**, **moal**, **molastrós**. Contr.: **actiu**. 3. (gram.) *Via passiva* ò *passiu*, n.m.: Ensèm dei formas verbali (constituïdi de l'auxiliari *èstre* e dau participi passat dau vèrbo actiu) qu'indícon que lo subjècte subisse l'accion, que la complisse l'agent. 4. (quim.) Qu'es devengut non reactiu per passivacion, en parlant d'un metal, de la sieu susfàcia. 5. (electr.) Que non compoarta de foant d'energia, en parlant d'un element de circuit, d'un circuit. 6. (ist.) Ciutadan passiu: Ciutadan que, dins lo sufragi censitari, non avia lo drech de vòte (per op. à *actiu*).

passiu n.m. 1. Ensèm dei deutes d'una persona fisica ò morala. 2. (comptab.) Cen que, dins lo bilanç d'una empresa, d'una societat, d'una associacion, figura l'ensèm dei deutes. 3. (gram.) *Via passiva*.

passivacion n.f. (quim.) Modificacion de la susfàcia dei metals, que lu rende plus pauc sensible ai agents quimics. ◇ (tecn.) Tractament de la susfàcia dei metals e dei aliatges ferrós (fosfatacion, en particulier) que produe aquesta modificacion.

passivament adv. D'un biais passiu.

passivar vt. 1. (quim.) Rendre passiu (un metal). 2. (tecn.) Faire subir la passivacion à.

passivitat n.f. Caractèr passiu (de quauqua ren, de quauqu'un); inercia, apatia, flaquitge, lassitge, flaca.

past n.m. Noiridura que si pilha cada jorn, generalament à d'oras donadi: *Lo dinnar e lo sopar son doi pasts*.

pasta n.f. 1. Preparacion à basa de farina mé d'aiga ò de lach, pastada lo mai sovent mé d'autres ingredients (crissent, sau, sucre, etc.) e destinada principalament à èstre manjada cuècha, sota forma de pan, de pastissaria, etc. 2. *Pasta, pastas, pastas alimentari*: Preparacion à basa de sèmola de blat dur, que si presenta sota divèrsi formas (parpallhons, spaguètis, etc.). ◇ *Pasta(s) au sec*: Pasta just escolada, manjada m'un pauc de burre e eventualament un pauc de fromai gratat. 3. Preparacion de composicion variabla, de consistença intermediària entre lo liquide e lo solide, e destinada à d'usatges divèrs: *Pasta de fruchs, pasta dentifrici*. ◇ En pintura, color preparada, travalhada sus la paleta ò directament sus la tela, m'una consistença pauc ò pron espessa. 4. *Pasta de papier*: Matèria que sièrve à fabricar lo papier, constituïda de fibras d'origina vegetala (boasc, palha, estraças, etc.) en suspension dins l'aiga addicionada ò non de substànças coma cargás, colorants, adesiús, etc. 5. (miner.) Substànça constituïda de pichins cristalls negats dins de vèire e que son à l'entorn dei fenocristalls, dins una ròca volcanica microlitica.

pastable, a adj. Que pòu èstre pastat.

pastada n.f. 1. Accion de pastar. Var.: **pastatge**. 2. Alestiment culinari de carn, de sauvatgina, de peis mé d'ortalhas, cuèch dintre una aisina de tèrra. Sin.: **terrìn, terrina, tian, çaçoleta**.

pastador n.m. Murador qu'aprèsta la mauta.

pastaire, airtiz adj. e n. Que trabalha la pasta (espec. aquela dau pan). ◆ n. Persona qu'alestisse una pastada.

pastamauta n.m. Bòcha qu'apresta la mauta.

pastar vt. 1. Trabalhar, malaxar (una pasta e, espec. aquela dau pan). 2. Preissar, malaxar dins la man. 3. Trempar e malaxar (de gip, de ciment, de betum, etc.). 4. (fig.) Donar la sieu marca à, formar (un esperit, quauqu'un, etc.). ◇ *Èstre pastat d'orguèlh, de contradiccions, etc.*: N'èstre clafit.

pastat, ada adj. malaxat, trabalhàt coma una pasta.

pastatge n.m. 1. Accion de pastar. 2. Pastada.

pasteca n.f. 1. Fruch 2. (fam.) Simèc. gautàs, balorda, bofa, virasoleu, viragauta, gautada, pastisson, morrejada, emplastre, baceu.

pastejar vt. Faire de pastissaria. ◆ vi. Faire un festin.

pastel n.m. 1. Bastonet d'un materiau colorat aglomerat. Dessenh fach au pastel. ◆ adj. inv. Si di de colors docis e clari.

pastel n.m. Planta cultivada per li sieu fuèlhas, que fornisson una color blava (Família dei crucifèras).

pastèla n.f. Massa de metal ò d'aligatge, de forma parallelepipedica, obtenguda per lo biais d'un molatge.

pastenaga n.f. Pastenaga.

pastenaga n.f. 1. Peis selacian plat dei costas europeï, qu'a sus la coa un agulhon verinós (Lòng fins à 1,50 m). 2. Pastenarga.

pastenarga n.f. 1. Caròta. Var.: **pastenaga, pastenaga**. Sin.: **ferassa**. 2. (espec.) Planta bisannuala que d'una varietat (*Pastinaca saticea*) se manja la raïç que sembla la caròta (Família dei ombellifèras).

pasteurella n.f. Bacteria patogena, agent dei pasteurellòsis.

pasteurellòsi n.f. (veter.) Infeccion deuguda à una pasteurella, que pòu eventualament èstre transmissibla à l'èstre uman.

pasteurian, a adj. De pasteur; que constiutisse una aplicacion dei sieu teorias. Var.: **pastorian**. ◆ n. Trabalhaire scientific de l'Institut Pasteur.

pastichaire, airtiz n. Persona que retipa. Sin. retipaire, imitator.

pastichar vt. Contrafaire, retipar, imitar.

pastiche n.m. Òbra literària ò artistica dins la quala es imitat l'estile d'un autor, sigue per assimilar lo sieu biais, sigue dins una intencion parodica. Sin. retipe, imitacion.

pastiera n.f. Còfre, aparelh dins lo quau si malaxa la pasta dau pan. Sin.: **mastra**.

pastilha n.f. 1. Pichin tròç de pasta per suçar, de forma generalament redona, en confisaria ò en farmacia: *Pastilha à la menta*. ◇ Comprimit: *Pastilha d'aspirina*. 2. Motiu decoratiu de forma redona: *Un teissut à pastilhas*.

pastilhatge n.m. 1. Fabricacion dei pastilhas. 2. Imitacion en pasta de sucre d'un objècte, en confisaria. 3. Procediment decoratiu que consistisse à reportar sus un vas de motius modelats à despart.

pastís n.m. 1. Preparacion à basa de carn ò de peis molinats, cuècha dins una terrina ò au dedintre d'una pasta fulhetada (*pastís en crosta*). 2. Aperitiu alcolisat perfumat à l'anís, que si beu estendut d'aiga. 3. (fig.) Embrolh, complicacion; pastrolh: *Faire tot un pastís per pas grand caua*.

pastissada n.f. (fam.) Cagada (pop.), falhiment.

pastissaire, airtiz n. Que pastissa, que fa d'embrolhs. Sin.: **gastasaussa, trebolafèsta, secamolea, secadoaça, rompechicòria, pega, secafetge**.

pastissar vt. 1. Faire un pastís; faire de pastissaria. 2. Confús, tròp cargat en pintura, en ornamentals, en parlant d'un dessenh. 3. (fig.) Faire d'embrolhs, de pastrolhs. Sin.: **secar, sansonhar, tarabastar, tavanejar**.

pastissaria n.f. 1. Preparacion, sucrada ò salada, de pasta trabalhada, garnida de divers biais e cuècha au forn. 2. Profession, comèrci, botiga de pastissier.

pastissier, a n. Persona que fa ò vende de pastissaria. ◆ adj. *Crema pastissiera*: Crema cuècha, pusleu espessa, sovent perfumada, que garnisse d'uni pastissarias.

pastisson n.m. 1. Preparacion de pastissaria. 2. (fig.) Simèc. 3. Varietat de cogorda qu'a la forma d'un disc canelat.

paston n.m. 1. Tròç de pasta per lo pan mes en forma denant de lo far cuire. 2. (agric.) Mesclum d'aliments pastats per la volalha. 3. Noiridura que si dona ai cans e ai cats.

pastonar v.t. Talhar la pasta en pastons.

pastor n.m. 1. (lit.) Prèire ò evesque, en tant qu'a la carga d'amas (li sieu « feas»). ◇ *Lo Boan Pastor*: Jèsus-Crist. 2. Ministre dau culte protestant.

pastoral, a adj. 1. Dei pastres: *La vida pastorala*. ◇ (geogr.) Relatiu à l'elevatge nomade. 2. Qu'evòca la campanha, la vida rurala, sus un mòde idealisat: *Una poesia pastorala*. 3. (relig.) Dau pastor, dau ministre dau culte. ◇ *Letra pastorala*: Mandament. Var.: **pastorau**.

pastorala n.f. 1. Pèça de teatre que mete en scena de pastres, de pastressas. ◇ (espec.) Pèça de teatre de la tradicion provençala, generalament mé totplen de partidas cantadi, que celèbra la Nativitat.

pastoralisme n.m. Elevatge extensiu sus de pastura e de percors e relacion independenta entre lu pastres, li sieu bèstias e la natura.

pastorat n.m. Dignitat, foncion de pastor ; la durada d'aquesta foncion.

pastorau, ala adj. Pastoral.

pastorèl n.m. Jove pastre. Var.: **pastoreu**.

pastorèla n.f. 1. Jove pastressa. Var.: **pastoreta**. 2. Dins la lirica dei trobadors, mena de cançon dialogada dins la quala un cavalier temptava de sedurre una pastressa. 3. Chollh. Sin.: **enganapastre, galapastre, guinhacoa, perracha**.

pastoreta n.f. Bergiera, pastorèla.

pastorian, a adj. e n. Pasteurian.

pastreu, ela n. Pastre, pastressa. Var.: **pastorèl, pastorèla**.

pastorisacion (-izacion) n.f. Esterilizacion d'una bevenda fermentabla (lach, cervesa, etc.) per escaufament sensa ebullicion

pastorisar (-izar) vt. Operar la pastorisacion.

pastós, oa adj. 1. Qu'a la consistança d'una pasta, intermediària entre lo liquide e lo solide: *Una matèira pastoa*. ◇ *Fusion pastoa*: Passatge progressiu de l'estat solide à l'estat liquide, caracteristica dei vèires. ◇ Aver la boca pastoa: Coma se siguesse cargada d'una pasta (per una persona embriaga, espec.). ◇ *Una votz pastoa*: Confusa, mau plaçada. 2. (fig.) Confús, embarrassat: *Un discors, un estile pastós*.

pastre, pastressa n. Persona que garda de feas. Sin.: **bergier**. ◆ n.f. Frema ò filha d'un pastre.

pastrolh n.m. 1. Empacha, obstacle. 2. (fig.) Comairatge. Sin.: **parladissa, parlaïssa, charradissa**. 3. Situacion embrolhada, confusa.

pastrolhaire, airtz adj. e n. Si di d'una persona que pastrolha. Sin.: **barjacaire, charraire**. Var.: **pastrolhier**.

pastrolhar vt. Empachar. ◆ vi. Faire de pastrolhs, de comairatges: «*La polalhiera pastrolha, laisse-la pi pastrolhar!*». Sin.: **barjacar, charrar**.

pastrolhier, a adj. e n. Que pastrolha. Var.: **pastrolhon, pastrolhaire**.

pastrolhon, a adj. e n. Pastrolhier.

pastrum n.m. Desacòrdi passatgier.

pastura n.f. 1. Luèc dont lo bestiari paise. Var.: **pasturatge, apasturatge**. 2. Accion, drech de faire pàisser lo bestiari. Sin.: **apasturada, bandida** (drech suprimit en lo 1963). 3. Noiridura dei bèstias. 4. (fig.) Cen qu'alimenta un desidèri, una facultat; cen que pòu èstre l'objècte d'una activitat: Jetar un escandale en pastura à la premsa.

pasturable, a adj. Que si pòu emplegar coma pastura.

pasturar vt. e vi. Pàisser. Var.: **apasturar**.

pasturatge n.m. Pastura.

pasturenc, a adj. Relatiu à la pastura.

pasturon n.m. (anat.) Part de la camba dau cavau, que correspoande à la promiera falanja.

pata n.f. 1. Membre ò apendici dei animaus que supoarta lo còrs e assegura lo saut, la marcha, la preension, etc.: *Lu insèctes an tres pareus de patas*. ◇ *Braias à patas d'elefant*: Que li sieu cambas van en s'alargant vèrs li cavilhas. ◇ *Bolegar li patas*: Arpatejar. ◇ *Copar li patas*: Despatar. ◇ (en parlant de personas) *Caminar à quatre patas*: Sus li mans e lu genolhs. Sin.: **de patas, d'apatons, de gratapatas**. ◇ *Mostrar pata blanca*: Presentar toti li garentias necessari per intrar dins un luèc, una organizacion, etc. ◇ (fam.) *Còup de pata*: Allusion, critica facha au passatge. Sin.: **patada**. ◇ (fam.) *Tirar dins li patas de quauqu'un*: Li metre d'empachas. ◇ (fam.) *Retombar sus li sieu patas*: Sortir sensa dam d'un marrit pas. Sin.: **s'espataassar**. 2. (fam.) Pen, camba: *Si rompre una pata*. 3. (fam.) Man:

Lèva li tieu patas d'aquí! 4. Gaubi de la man particuliera à un artista: *La pata dau mèstre*. 5. Placa lòngra e plata que sièrve à fixar, mantenir, assemblar. 6. Lengueta de cuer, d'estòfa, etc., que sièrve à mantenir, à clavar, à decorar un vestit. 7. (mar.) Pèça triangulària de cadun dei braç de l'àncora.

pata d'auca n.f. 1. Planta annuala de la familha dei amarantaceas, totplen presenta dins lu luècs cultivats, originària d'Euròpa, d'Orient Mejan e d'Àfrica dau Nòrd, naturalisada dins d'autri regions. Deu lo sieu nom à la forma dei sieu fuèlhas d'un vèrd blancastre. Sin.: **anserina blanca**. 2. Caireforc format per doi tròç de rotas ò de camins que si jónhon à un tronc comun.

patà n.m. Patau.

pataca n.f. Anciana moneda de gaire de valor qu'èra en usatge en Flandra.

patacar vt. (*pataqui*) Abandonar, laisser. Var.: **pataclar**.

patacha n.f. 1. (anc.) Veitura publica gaire confortabla. 2. (mar.) Bateu dei doganas. ◇ Nau granda que servia de poast de garda à l'intrada d'un poart (1785).

pataclar vt. Patacar.

patada n.f. Còup de pata.

patafi, patàfia n. (fam.) Persona gròssa e desgaubiada: *Un gròs patafi*. Sin.: **pataloc**.

patagon, ona adj. e n. De Patagònia. ◆ n. Individú d'un pòble indigena d'Amèrica dau Sud, format dei pòbles *ona* (que vivíon en Tèrra de Fuèc) e *tehuelte*, (que vivíon en Patagònia).

patairòu n.m. 1. Tot linge brut. 2. Estraça banhada à l'extremitat d'una pèrtega; escobalhon de fornier. 3. Servieta igienica. 3. Persona bruta, chautron.

patalar vt. (fam.) Raubar.

pataloc, a adj. Patafi.

pata-maissèla n.f. (zool.) Maxillipède.

patamineta n.f. *Faire patamineta*: Manifestar de doçor, per escondre una marrida estigança.

patamoala n.f. (fam.) Persona indolenta, flaca. Sin.: **patanha, molastrós**.

patanha n.f. 1. Frema bruta, desbauchada. 2. Patamoala.

pataquin n.m. Merilhon de caroba.

pataràs n.m. 1. (mar.) Sàrtia que parte d'en aut de l'aubre fins ai doi bandas d'un vaisseau. 2. Auvari, malastre.

patassòla n.f. (fam.) Frusta, rosta donada en picant sus li gautas dau cuu. Var.: **patasolada**.

patassolada n.f. Patassòla.

patassolar v (*patassòli*) Picar sus li gautas dau cuu.

patata n.f. 1. Planta de la familha dei convolvuvaceas, cultivada en Amèrica e en Àsia per lo sieu tubercule manjadís; aqueu tubercule. Sin.: **patata doça**. 2. (fam.) Tantifla.

patatin-patatan loc. Patin-cofin.

pataton interj. Bosin d'una caua que tomba embé fracàs. ◇ *Faire pataton*: S'acipar, caire.

patau n.m. 1. Anciana moneda de coire de gaire de valor; liard. 2. Falabrac, incapable.

pataud, a adj. Desgaubiat, maladrech.

pataudàs, assa adj. e n. Totplen desgaubiat, maladrech.

pateca n.f. Varietat de cogorda de Niça.

patela n.f. Simèc.

patena n.f. Pichin plat redon destinat à recevre l'òstia.

patent, a adj. 1. Evident, manifèste: *Es patent que...*
2. (ist.) *Letras patenti*: letras que servíon à notificar una decision dau rèi de França e qu'èron mandadi dubèrti e sageladi dau grand sageu.

patenta n.f. 1. Taxa annuala que pagàvon lu negociants, lu industrials, lu membres d'uni professions liberali, que l'a remplaçada la taxa professionala. 2. (mar.) *Patenta de santat*: Certificat sanitari donat à una nau en partença.

patentable, a adj. Que pòu èstre constrench à pagar una patenta.

patentar vt. 1. Sotametre à una patenta. 2. Donar una patenta à. 3. Brevetar.

patentat, ada adj. 1. (anc.) Que pagava una patenta. 2. Confirmat: *L'aparaire patentat d'una institucion*.

patentatge n.m. Accion de trempar dins un banh de plomb ò de sau de fieus d'acier que dévon presentar de caracteristicas particulieri (resistença à la torsion, etc.).

patèr n.m. Preguiera en latin que comença per li paraulas *Pater Noster* (Nòstre Paire). Var.: **paternòster**.

patèra n.f. 1. (Antiqu.) Copa per beure larga e gaire profunda. 2. Ornament en forma de rosaça. 3. Supoart fixat à una part per li suspendre de vestits ò per tenir una tenda, de draparias, etc. Sin. **poartavestits, poartacapeus**.

paterfamílias n.m. inv 1. (Antiqu.) Paire de familha. 2. Paire autoritari.

paternament adv. Pairalament.

paternalisme n.m. Actituda de quauqu'un que si compoarta m'ai personas sobre li quali a una autoritat coma un paire sobre lu sieus enfants; biais de dirigir, de comandar m'una benvolença autoritària e condescendent.

paternalista adj. e n. Dau paternalisme; que manifèsta de paternalisme.

patèrne, a adj. Pairel.

paternejaire, airtz n. Persona que prega en recitant de patèrs.

paternejair vi. Recitar de patèrs.

paternitat n.f. 1. Estat, qualitat de paire. ◇ Ligam juridic entre un paire e lu sieus enfants: *Paternitat legitima (dins lo quadre d'un maridatge) e paternitat illegitima (en defoara dau maridatge)*. ◇ *Paternitat adoptiva*: Que resulta d'una adopcion. 2. Qualitat d'autor, d'inventor: *La paternitat d'una òbra*.

paternòster n.m. Preguiera. Var.: **patèr**. ◇ (espec., pej.) Preguiera dicha maquinament e à votz bassa, sensa articular.

patés n.m. 1. Varietat d'un dialècte qu'es parlada unicament dins una contrada gaire estenduda, lo mai sovent rurala. 2. Tèrme donat pejorativament per lu

Francimands ai parlars de l'Exagòne autres que lo francés.

patesejant, a adj. e n. Relatiu au patés; que parla patés.

patesejar vi. Parlar patés.

patet n.m. adj. Meticulós. Sin.: **menimós, escrupulós, finaudeu, rusion, cavilhaire**.

patetament adv. Meticulosament. Sin.: **menimosament, escrupulosament, rusadament**.

patetum n.m. Meticulositat.

patetear vi. Balandrinar. Var.: **patetejar**. Sin.: **pachonear, longanhejar, la menar lònnga, flandrinar, landrinar**.

patetic, a adj. 1. Que tòca profundament, que provòca una emocion viva per lo sieu caractèr dolorós ò dramatic. Sin.: **esmovent, pertocant**. 2. (anat.) *Nèrvi patetic* ò *patetic*, n.m.: Nèrvi dau muscle grand oblic de l'uèlh. ◆ n.m. Caractèr patetic: *Lo patetic d'una situacion*.

pateticament adv. D'un biais patetic.

patetisme n.m. (lit.) Caractèr de cen qu'es patetic.

pati n.m. Cloaca (1); comun, cagador (pop.), latrinas.

pati n.m. Pacte, acòrdi, convencion. Sin.: **acordament**. ◇ *Èstre de pati*: Èstre d'acòrdi. ◇ *À pati*: À condicion (venda, cròmpa). ◇ *(À) boan pati*: Pas car, (à) boan mercat. ◇ *Faire pati*: Pactejar, si metre d'acòrdi. ◆ adj. *Èstre pati*: Èstre liberat d'un deute, d'un dever moral, d'una obligacion. Sin.: **quite**.

patibular(i), a adj. Pròpri à un individú que si merita la forca; inquietant, suspècte: *Aver la mina patibularia*.

patiment n.m. Sofrença.

patin n.m. 1. Pèça, mobila ò fixa, adaptada à un objècte, per li permetre d'esquilhar sus un supoart. ◇ Pèça de teissut (generalament de feutre) sobre la quala si paua lo pen per avançar sus un parquet sensa li faire de marcas. ◇ *Patin à glaça*: Dispositiu constituït d'una lama fixada sota una cauçada e destinada à esquilhar sus la glaça. ◇ *Patin à rotletas*: Dispositiu montat sobre de rotletas e que s'adapta au pen au mejan de lanieras, ò qu'es fixat directament sota una cauçada especiala. 2. Organe mobile que vèn fretar sus una susfàcia, dont si vèn pauar un ensèm en movement (guidatge) ò per absorbir la potença en excedent (frenatge) dins una màquina, un mecanisme. ◇ Cadun dei elements rigides articulats que constituïsson una canilha d'un veïcule. 3. (c. de f.) Supoart d'un ralh, que repaua sus li travèrsas.

pàtina n.f. Patina.

patina n.f. 1. Aspècte que pílhon m'au temps d'uni objèctes, d'uni susfàcias: *La patina d'un tableau*. ◇ Alteracion quimica, naturala e establada, de la susfàcia dau bronze. 2. Lustratge, coloracion artificiala de divèrs objèctes per lu protegir ò lu embelir. Var.: **pàtina**.

patinadoira n.f. Luèc adobat per practicar lo patinatge.

patinaire, airtz n. Persona que patina. Sin.: **resquilhaire**.

patinar vt. Revestir d'una patina (en particulier d'una patina artificiala). ◆ **si patinar** v.pr. Si recurbir d'una patina (en parlant d'un bronze, per ex.).

patinar vi. 1. Esquilhar, avançar mé de patins. Sin.: **resquilhar**. 2. Esquilhar per mancaça d'aderença: *La ròda patina*.

patinatge n.m. 1. Practica dau patin. Sin.: **resquilhatge**. ◇ *Patinatge artistic*: Exhibicion sus la glaça, compauada de figuras impauadi ò liuri, de sauts acrobatics e de dança, presentada en competicion ò en spectacle. ◇ *Patinatge de velocitat*: Corsa sus glaça mé de patins. 2. Rotacion sensa efècte dei ròdas motritz d'un veïcule, en seguida à una mancaça d'aderença.

patin-coffin loc. (fam.) Per evocar ò resumir una lònga charradissa, de paraulas que si poàdon facilament devinar. Sin.: **patatin-patatan, e que ti sabi ieu**.

patineta n.f. Trotineta.

patin-patan loc. Patatin-patatan, patin-coffin.

patintena n.f. Vagabondatge. ◇ *Córrer la patintena*: Cercar d'aventuras galanti.

patir vt. e vi. (*patissi*) Sofrir; mancar de; endurar quauqua ren de penible; aver de mal à far quauqua ren: Patir lo set (la set), patir la fam, patir lo pan, patir de caud, patir de frèi, patir de vielhum, patir à córrer, à caminar).

patiràs n.m. 1. Martir; persona que sofrisse totplen. 2. Persona que subisse de marrits comportaments au sieu endrech, à l'escòla, dins lo luèc dont trabalha, etc. Sin.: **poartapena**.

patirassa n.f. Misèria granda, granda dolor.

patissent, a adj. e n. Persona que patisse. Sin.: **sofrent**.

patofobia n.f. Paur malautissa dau patiment.

patogène, a adj. Que provòca ò pòu provocar una malautia: *Un virus patogène*.

patogenèsis n.f. Estudi dau mecanisme per lo quau de causas patogèn, conoissudi ò non, provòcon una malautia, perqué n'a la caracteristica. Var.: **patogenia**.

patogenesis n.f. (omeop.) Lo tot sei senhals e simptòmas provocats à respiech d'una persona sana, per l'aplicacion d'una substança organica, minerala, vegetala, au mejan de dòsis omeopatiqi.

patogenetic, a adj. Relatiu à la patogenesis.

patogenia n.f. Patogenèsis.

patogenic, a adj. Relatiu à la patogenia.

patognomonic, a adj. (med.) *Signe, simptòma patognomonic*: Que permete d'establir lo diagnostic segur d'una malautia, perqué n'es caracteristic.

patografia n.f. Istòria ò descripcion d'una malautia.

patolha n.f. Patrolha.

patolhaire, airtz n. Patrolhaire, airtz.

patolhaire, airtz n. Persona que patolha.

patolhar vi. 1. Caminar dins un aiga fangoa, sus un soal foarça banhat. 2. Se remenar dins l'aiga. 3. (fig.) S'embrolhar, si perdre dins li dificultats. Sin.: **gabolar, pautejar, bolhaquejar, s'engabolhar**.

patolhar vi. Patrolhar.

patolhatge n.m. Accion de patolhar.

patolhós, oa adj. Fangós, pautós.

patologia n.f. 1. Sciènça dei causas e dei simptòmas e de l'evolucion dei malautias. 2. Ensèm dei manifestacions d'una malautia, dei efèctes morbides que provòca.

patologica, a adj. 1. Que tèn de la patologia; anormal, morbide: *Una paur patologica de l'aiga*. 2. Que pertòca la patologia en tant que sciènça: *Anatomia patologica*.

patologicament adv. 1. D'un biais patologic. 2. Dau ponch de vista de la patologia.

patologista n. Especialista d'anatomia patologica.

patomimia n.f. (psiquiatria) Simulacion, voluntària ò patologica, de simptòmas, per atirar l'atencion dei autres ò dins una tòca utilitària.

paton n.m. (fam.) Gròssa man. Var.: **patassa**.

patona n.f. Pichona pata.

patòs n.m. Recèrca inoportuna d'efèctes d'estile dramatics; prepaus plens d'enfasi e gaire clars.

patrac, a adj. 1. Un pauc las ò fatigat. Sin.: **malautís, alassat, flacós**. 2. Que fonciona mau, en parlant d'un mecanisme.

patranàs n.m. Incapable.

patraniera n.f. Patrassiera.

patrassiera n.f. 1. Frema que cèrca d'aventuras amoroi. Sin.: **correntina, choaspa**. 2. Frema desordenada, sensa redrís.

patria n.f. Pàtria.

pàtria n.f. 1. Comunautat politica d'individús que vívon sus lo meme soal e ligats per un sentiment d'apartenença à una mema collectivitats (culturala, lingüistica); país dont viu aquesta comunautat. 2. País, província, vila d'origina d'una persona. Var.: **patria**.

patrial, a adj. Relatiu à la pàtria. Var.: **patriau**.

patrialement adv. D'un biais patrial.

patriarca n.m. 1. Grand antenat dau pòble d'Israèl, dins la Bibla. 2. Vièlh òme respectable, que viu enviroat d'una familha nombroa. 3. (relig.) Títol onorific qu'es donat dins la Glèia latina à quaucu evesques de sèti importants e ancians. ◇ Evesque d'un sèti episcopal qu'a autoritat sobre de sètis segondaris, dins li Glèias orientali. ◇ *Patriarca ecumenic*: Títol que poàrton lu patriarcas de Constantinòple.

patriarcal, a adj. 1. Dei patriarcas de la Bibla. 2. (relig.) D'un patriarca; que pertòca la sieu autoritat. 3. (sociol.) Relatiu au patriarcat. ◇ *Societat patriarcala*: Que la sieu organisacion seguisse lu principis dau patriarcat. Var.: **patriarcau**.

patriarcalament adv. D'un biais patriarcal.

patriarcat n.m. 1. (relig.) Dignitat, foncion de patriarca. ◇ Territòri sobre lo quau qu'exercisse l'autoritat d'un patriarca. 2. (sociol.) Organizacion familiala e sociala fondada sobre la descendença per lu mascles e sobre lo poder exclusiu ò preponderant dau paire.

patriarcau, ala adj. Patriarcal.

patriau, ala adj. Patrial.

patrici n.m. Auta dignitat qu'acordàvon lu emperaires romans, à partir de Constantin.

patricial, a adj. Relatiu ai patricis, à la dignitat de patrici. Var.: **patriciau**.

patrician n.m. 1. Dins l'Antiquitat romana, ciutadan qu'apartenia à la classa aristocratica. 2. (lit.) Nòble: *Una familha patriciana*.

patriciat n.m. 1. Reng de patrician. 2. Dignitat de patrici.

patriciau, ala adj. Patricial.

patricida adj. e n. Persona que tua son paire.

patricidi n.m. Accion de tuar son paire.

patriclan n.m. (antrop.) Clan que repaua sobre la filiacion patrilineària.

patricolada n.f. Patricolatge.

patricolaire, airitz n. Persona que praticòla. Sin.: **trafegaire, tramador, combinaire**.

patricolar vi. (*patricòli*) Practicar lo praticolatge. Sin.: **combinar, trafegar, tramar, manejar**.

patricolatge n.m. Accion de patricolar; lo sieu resultat. Var.: **patricolada**.

patric-patrac adv. Galaup dau cavau.

patrilinhatge n.m. (antrop.) Linhatge ò grope de filiacion unilneari per lu òmes.

patrilineari, ària adj. (antrop.) Que pilha en còmpte unicament l'ascendença pairala, en parlant d'un mòde de filiacion ò d'organizacion sociala (per op. à *matrilineari*).

patrilocal, a adj. (antrop.) Si di d'un mòde de residença dins lo quau l'esposa vèn abitar dins la familha de l'espós. Var.: **patrilocau**.

patrilocau, ala adj. Patrilocal.

patrimòni n.m. 1. Ensèm dei ben eiretats dau paire e de la maire; bens de familha. 2. Ben eiretatge comun d'una collectivitat, d'un grope uman. 3. (biol.) *Patrimòni genetic, ereditari*: Ensèm dei caractèrs ereditaris, genotipe d'un individú, d'una linhada.

patrimonial, a adj. Dau patrimòni. Var.: **patrimoniau**.

patrimonialisar, (izar) vt. Rendre patrimonial.

patrimonialitat n.f. *Patrimonialitat dei cargars*: Sistema vesin de la venalitat dei oficis, segond lo quau lu oficiers ministerials tènnon la sieu carga dei sieus davanciers, au mejan d'una soma de moneda.

patrimoniau, ala adj. Patrimonial.

patriòta adj. e n. 1. Qu'aima la sieu pàtria, que s'esfoarça de la servir. 2. Partidari de la Revolucion francesa en lo 1789: *Lo cant dei patriòtas marselhés*.

patriotard, a adj. e n. Que manifèsta de sentiments desmesurats de patriotisme. *Lu patriotards francimands*.

patriotic, a adj. Relatiu au patriotisme.

patrioticament adv. En patriòta.

patriotisme n.m. Amor de la pàtria.

patrisar vi. Tirar dau paire, li semblar.

patristic, a adj. Relatiu ai Paires de la Glèia. ◆ n.f. Estudi de la vida e de la doctrina dei Paires de la Glèia. Sin.: **patrologia**.

patrocinar vt. (it.) 1. Pairinar. 2. Patricolar.

patrocini n.m. (it.) 1. Pairinatge. 3. Patricolatge.

patrolha n.f. Mission d'observacion, de susvelhança, d'informacion ò de ligason donada à una pichina formacion militària (terrèstra, aerenca ò navala) ò policièra; aquela formacion. ◇ *Batre patrolha*: Patrolhar. ◇ Dins l'armada aerenca, la mai pichona dei formacions en vòl de l'aviacion de caça. Var.: **patolha**.

patrolhaire, airitz n. Persona qu'es dins una patrolha. Var.: **patolhaire, airitz**. ◆ n.m. Engenh, veïcule qu'es dins una patrolha. ◇ (mar.) Pichina nau especialament adaptada per li patrolhas e li missions de contraròtle.

patrolhar vi. Efectuar una patrolha, anar en patrolha. Var.: **patrolhar**.

patrologia n.f. 1. Colleccion dei escrichs dei Paires de la Glèia. 2. Patristica.

patron, a n. 1. Cap d'una empresa industrialia ò comerciala; emplegaire per rapoart ai sieus emplegats. Sin.: **mèstre, baile**. 2. (fam.) Mèstre de maion. 3. Professor de medecina; persona que dirigisse un servici espitalier. ◇ Professor, mèstre que dirigisse un trabalh de recèrca. 4. (mar.) Comandant d'una nau de pesca. 5. Sant, santa de cu si poarta lo nom; santa protector, santa protectritz (d'una vila, d'una profession, etc.). 6. Dins l'Antiquitat romana, ciutadan qu'autrejava la sieu proteccion à d'autres ciutadans (lu sieus *clients*).

patron n.m. 1. Modèle (de teissut, de carton, etc.) d'après lo quau si talha un vestit. ◇ *Talhas mièg patron, patron, grand patron*: Caduna dei tres talhas masculini, en bonetaria. 2. Modèle que sièrve à faire divers travalhs d'artesanat, d'arts decoratius. 3. Estampon per lo coloriatge.

patrona adj. f. *Galèra patrona*: Galèra mai granda que li galèras ordinari, sota lo comandament d'un luectenant-general dei galèras.

patronal, a adj. 1. Dau patronat. 2. Dau sant patron: *Fèsta patronala*. Var.: **patronau**.

patronar vt. Donar lo sieu patronatge à. Sin.: **pairinar**.

patronat n.m. Ensèm dei patrons, dei caps d'entrepresas: *Una discussion entre lo patronat e lo salariat*. ◇ Organisme que recampa lo tot dei patrons (industria, comèrci, etc.).

patronatge n.m. 1. Sostèn qu'un personatge important ò una organizacion acòrdon à quauqu'un, à un projècte. 2. Proteccion d'un sant. 3. Organizacion, òbra per s'ocupar d'enfants, d'adolescents, en particulier, en organisant per elu d'activitats pendent li vacanças; sèti de tala organizacion.

patronau, ala adj. Patronal.

patronessa n.f. *Dòna patronessa*: Que patrona una òbra de benfasença.

patús, usa adj. 1. Qu'a li patas gròssi. Var.: **patut**. 2. Que lo sobran dei patas que poarta de plumas.

patusso, a adj. Desgaubiat.

patut, uda adj. Patús.

patz n.f. 1. Situacion d'un país que non es en guèrra. ◇ *Patz armada*: Dins la quala cadun es lèst à si batre. 2. Cessacion dei ostilitats; tractat que mete fin à la guèrra:

Signar, ratificar la patz. 3. Estat de concòrdia, d'acòrdi entre lu membres d'un grope, d'una nacion: *Viure en patz m'ai sieus vesins.* ◇ *Faire la patz:* Si reconciliar. 4. Tranquillitat, quietuda sesa minga bosin ni agitacion: *La patz de la natura.* 5. Tranquillitat, serenitat de l'esperit: *Aver la consciença en patz.* ◆ interj. (Per reclamar lo silenci: *La patz!*)

paua n.f. 1. Arrèst momentaneu d'una activitat, d'un trabalh, generalament emplegada per lo repaus. Var.: **pauva, pausa, pauvada, pauada, pausada.** Sin.: **aplant, tancada.** 2. Suspension dins lo debanar d'un procèssus: *Marcar una paua dins li refòrmas.* 3. (mús.) Silenci de la durada d'una mesura, d'uni mesuras; signe (barra horizontala sota la quarta linha d'una portada) que nòta aqueu silenci. 4. Accion de pauar, de metre en plaça, d'installar quauqua ren: *La paua d'una poarta.* Sin.: **pauament, pauvement, pausament.** 5. Biais de si tenir: *Una paua gracioa.* Sin.: **comportament, mantèn, postura.** ◇ Posicion que pilha un modèl per un artista, un fotografe: *Tenir la paua.* 6. (fot.) *Temps de paua:* Durada necessària per l'exposicion corrècta d'una jaça sensibla.

pauada n.f. Paua: *Farai una pauada dins l'après-dinnar.* Var.: **pausada, pauvada.**

pauaire, airitz n. Persona que s'ocupa de la paua de divers objèctes: *Un pauaire de parquets.* Var.: **pausaire, pauvaire.**

pauar vi. (mús.) Faire una paua. ◆ vt. 1. Cessar de portar, de tenir; metre sus quauqua ren, còtra quauqua ren: *Pauar un libre sus la taula.* ◇ *Pauar li armas:* Cessar lo combat e faire la patz. Var.: **pausar, pauvar, depausar, depauar.** 2. Metre en plaça, installar: *Pauar de tendas ai fenèstras.* 3. Escriure, conformament ai règlas de l'aritmética, de l'algèbra: *Pauar una multiplicacion.* 4. Establir dins lu sieus tèrmes, formular: *Pauar una question.* ◇ *Pauar la sieu candidatura:* La presentar dins li formas vorgudi. 5. Provocar: *Cen que m'as dich mi paua un problema.* 6. Admetre ò avançar (una veritat establida, una ipotèsi): *Pauar en principi que...* 7. Contribuir à consolidar la reputacion de: *Aqueli capitadas ti pàuon un òme!* 8. Observar un temps de paua en fotografia. ◆ **si pauar** v.pr. 1. Cessar de volar (per un avion, un passeron, etc.). 2. Pilhar de repaus. Var.: **si repauar, si repausar, si repauvar.** 3. S'apontelar, s'aplicar sus (en parlant d'una partida dau còrs): *La sieu man s'es pauada sus la mieua.* 4. S'arrestar, restar fixat, en parlant dau regard: *Toi lu uèlhs si son pauats sobre ieu.* 5. *Si pauar en, coma:* Si donar per, si definir coma: *Si pauar en victima.* 6. Èstre installat ò lo poder èstre: *Aqueli fenèstras si pàuon facilament.* 7. Èstre d'actualitat, intervenir, existir, en parlant d'una question, d'un problema: *Es una question que si paua.*

pauat, ada adj. Calme e mesurat dins lu sieus actes, li sieu paraulas; ponderat, seriós. Var.: **pausat, pauvat.** Sin.: **seriós, ponderat, suau.**

pauc n.m. adv. Feblament, en pichina quantitat, gaire. ◇ *Un pauc de:* Una pichina quantitat de. ◆ loc. adv. À *pauc près:* À quauqua ren pròche. Sin.: **esquasi.** ◇ *Pauc*

à pauc: Plan plan, progressivament. ◇ *Per un pauc* (seguit d'un condicional ò d'un imperfècte): Mancava pas grand caua per que: *Per un pauc, ganhavi à la lotaria!* Sin.: **de gaire, d'un pauc mai.** ◇ *Pauc ò pron:* Mai ò mens. ◇ *Despí pauc:* Despí gaire de temps, recentament, non fa gaire. ◇ *Tant si pauc:* En pichina quantitat, en un temps cortet. ◇ *Tant pauc que,* Basta que. *Per tant pauc que plouguesse estarii à maion.* ◇ *D'aquí pauc de temps:* D'aquí un momenton.

paulian, a adj. (dr.) *Accion pauliana:* Per la quala un creancier demanda la revocacion d'un acte. Sin.: **accion revocatòria.**

paulinian, a adj. De sant Pau.

paulinisme n.m. Doctrina de sant Pau.

paulista n.m. Missionari catolic que la sieu congregacion, fondada en lo 1858 à New York, es dedicada à sant Pau.

paulista adj. e n. De Sant Pau (São Paulo).

pauma n.f. 1. Interior de la man, entre lo ponhet e lu dets. Sin.: **cròs de la man.** ◇ *Juèc de pauma:* Juèc de bala que si juèga m'una raqueta en terren dubèrt (*pauma lònga*) ò claus (*pauma corta*). Sin.: **pelòta** (Puget de Tenias). 2. Pàumola.

paumadís n.m. Rebomb, drible.

paumareda n. f. Luèc plantat de paumoliers. Sin.: **paumoliera.**

paumari n.m. Sèrva dont son cultivats lu paumoliers.

paumela n.f. Palamela.

paumifòrme, a adj. Dins l'arquitectura egipciana, si di d'un capiteu de colomna que retipa la forma d'un faisseau de fuèlhas de paumoliers.

paumista adj. *Caulet paumista:* Grelhon terminal manjadís d'unu paumoliers.

pàumola n.f. 1. Fuèlha dau paumolier. ◇ La fuèlha, en tant que simbòle de la victòria: *Remportar la pàumola.* ◇ *À pàumola:* Que la sieu estructura, la sieu forma, fan pensar à-n-aqueli d'una pàumola. 2. Decoracion, distincion que representa una pàumola ò divers pàumolas: *Pàumolas academiqui, pàumola d'aur.* 3. Nadarèla de cauchó que s'ajusta au pen e qu'augmenta la velocitat, la potença de la deneda. Var.: **pauma, pàmola.**

paumolier n.m. 1. Aubre dei regions caudi dau glòbe, dei flors unisexuadi, que lo pen s'acaba m'un ramelet de fuèlhas (pàumolas), e que li 1200 espècias constituïsson la familha deu palmaceas. 2. Pastissaria seca, plata, en pasta fulhetada, que la sieu forma evòca vagament una pichina pàumola.

paumoliera n.f. Luèc dont créisson de paumoliers. Sin.: **paumareda.**

paumon n.m. 1. Organe par de la respiracion, situat dins lo torax, e qu'es l'organe principal de l'aparelh respiratòri. ◇ *Respirar à plens paumons:* Mé de movements toracics importants, en aspirant e en expirant à fond. 2. (med.) *Paumon d'acier* ò *paumon artificial:* Aparelh d'assistança respiratòria dins lo quau si faia intrar lo malaut fins au coal (aüra remplaçat per lu respirators artificials).

paumonar(i), a (-ària)

paumonar(i), a (-ària) adj. Dau paumon, dei paumons. ◇ (med.) *Congestion paumonària*: Ancianament, si diáa d'un engombrament sanguin dau paumon, que resulta dau frèi, d'una infeccion, d'una insufisença cardiaca. Var.: **pulmonar(i)**.

paumonària n.f. Paumonèla. Var.: **pulmonària**.

paumonat n.m. *Paumonats*: Sotaclasse de molluscs gastropòdes terrèstres ò d'aiga doça que respíron per un paumon, coma la limaça.

paumonèla n.f. Planta erbacea dei flors blavi, que s'emplegava autrifés còtra li malautias dau paumon (familha dei borrirogenaceas). Sin.: **èrba dau paumon, paumonària, pulmonària, èrba plagada**.

paunàs n.m. 1. Rosèla. 2. Roge viu. 3. (quim.) Colorant que sièrve à donar la color roge viu. ◆ adj. inv. Dau roge viu de la rosèla.

paupable, a adj. 1. Que si fa sentir au tocar. 2. Verificable; evident, manifèst: *De pròvas palpabli*.

paupadura n.f. Paupament. Sin.: **tocament, tocada, tocadís**.

paupacion n.f. (med.) Accion de paupar.

paupaire n.m. Captaire que sièrve à contrarotlar una dimension ò à regular una grandessa, un estat fisic (calor, en particulier).

paupament n.m. Accion de paupar. Var.: **paupadura**. Sin.: **tocament, tocada, tocadís**.

paupar vt. Examinar en tocant mé la man, m'ai dets: *Paupar una estòfa*.

paupatòri, òria adj. (med.) Qu'es fach en paupant: *Un examèn paupatòri*.

paupigrade n.m. *Paupigrades*: Òrdre de minuscules aracnides.

pauprés n.m. Palprés, baupret.

paur n.f. Sentiment de granda inquietuda, d'alarma, en presença ò à la pensada d'un perilh, d'una menaça: *Aver paur, pilhar paur, faire paur à quauqu'un*. Sin.: **tremor, crenta, escombulh, espavent**, (pop.) **petoira, caganha**. ◆ loc. prep. e conj. *De paur de* (+ infinitiu), *que* (+ subjonctiu): En crehent que.

pauralha n.f. pej. Ensèm dei paures. Var.: **pauruèlha**.

paurament adv. 1. Dins la pauretat: *Viure paurament*. 2. Mediocrament, maladrechament: *Es paurament dich*.

pauràs, assa n. Persona bravament paura. Sin.: **mesquin**.

paure, a adj. e n. Qu'a gaire de ressorsas, de bens, de sòus. ◆ adj. 1. Que non a de bens, de riquessas, de ressorsas; miserós. 2. Qu'es la manifestacion d'una manca de sòus: *De vestits paures*. 3. *Paure en*: Que contèn gaire de; que manca de: *Un aliment paure en sucre*. 4. (Avant lo nom) Qu'atira la pietat, la commiseracion: *Lo paure òme!* Sin.: **paure mesquin!** 5. Que produe gaire: *Una tèrra paura*. 6. Que non sufisse; mediòcre: *Un vocabulari paure*. 7. *Art paure*: Tendènça de l'art contemporaneu caracterisada per un refut dei tecnicas tradicionali e dei materiaus nòbles de la creacion

artistica. 8. Defuntat: *La paura ma maire, la mieu paura sòrre*.

pauret, a adj. e n. (fam.) Paure: *Pauret!*

pauretat n.f. 1. Manca de sòus; estat d'una persona paura. Var.: **paurem**. 2. Aspècte de cen que fa vèire una manca de ressorsas. 3. Infèconditat: *La pauretat d'un soal*.

paurós, oa adj. e n. Qu'a paur, que si preocupa davant un perilh. Sin.: **temorós, crentós**, (pop.) **caga en bralhas, capon, petafoira, petós**, (pop.) **cagaire, caganhós, foirós, crentiu, pautron**.

paurosament adv. D'un biais paurós. Sin.: **temorosament, crentosament, petosament, foirosament, crentivament**.

pauruelha n.f. Pauralha.

pausa n.f. Paua, pauada.

pauta n.f. Fanga. Sin.: **bachàs, pautassa**.

pautàs n.m. Babeu, colhon.

pautassa n.f. Pauta.

pautra n.f. Depaus que si fa au fond d'un recipient que contèn de vin, de liquides fermentats. Sin.: **rausa, pautròla**.

pautrada n.f. Depaus de l'òli. Sin.: **grapa**.

pautrejar vi. Nigaudejar.

pautròla n.f. Pautra.

pautron, a adj. e n. Si di d'un grand paurós.

pautronaria n.f. Comportament dau pautron. Sin.: **caponaria, coardia**.

pautronàs, assa adj. e n. Aumentatiu de *pautron*.

pauvar vt. Pauar.

pavaire n.m. Obrier que fa de pavatges. Sin.: **caladaire, encaladaire, empeiraire, malonier**.

pavalhon n.m. 1. Part exteriora de l'aurelha, lama cartilagina recubèrta de pèu, dont si duèrbe lo tube auditiu. 2. Extremitat en forma de còne un instrument de música à vent. 3. Dispositiu de forma variabla (cornet, còne, etc.) que sièrve à concentrar, à dirigir d'ondas acoustiqui. 4. Tenda (en particulier sus lu camps de batalha, ancianament). 5. (mar.) Bandiera que s'arborà à la cima d'un aubre, à la popa d'un vaisseau.

pavana n.f. 1. (fam.) Espavent. 2. Dança anciana, lenta, d'anament majestuós, de ritme binari. Tombada en abandon, fuguè esricha per de seguidas instrumentali.

pavanar (si) v.pr. Si pavonejar.

pavanejar (si) v.pr. Si pavonejar.

pavar vt. Revestir de pavats. Sin.: **caladar, encaladar, malonar**.

pavat n.m. 1. Blòc espès d'un materiau dur (pèira, ma s'es augut emplegat lo boasc), generalament de forma cubica, emplegat per lo revestiment d'uni vias. 2. Lo revestiment fach d'aquelu blòcs. 3. (mat.) Ensèm dei ponchs d'un espaci metric que caduna dei sieu coordenadas es pilhada dins un interval bornat e que lo parallelepipède rectangle n'es la representacion mai simpla.

pavat, ada adj. Cubèrt de pavats. Sin.: **encaladat, caladat, malonat**.

pavés n. (de Pavia) Boclier. (mar.) 1462: «*Item tres paveses ambe las armas d'Aragon*». Var.: **pavesia**. Sin.: **targa**.

pavesada n.f. 1. Fach de pavesar. 2. (mar.) Lo tot dei bandieras auçadi sus una nau, per marcar una victòria, una commemoracion, un jorn de fèsta. ◇ À l'origina, linha d'aparament sus l'apostís (òrle) d'una galèra. 1518: «*Item tota la pavesada de la dicta nau.*»

pavesar vt. Ornar (una nau, un edifici, etc.) de bandieras.

pavesia n.f. Pavés.

paviment n.m. 1. Revestiment de pavats. 2. Luèc pavat. 3. Accion de pavar.

pavon n.m. 1. Auceu de la familha dei gallinaceas originari d'Àsia, que lo mascle es blau mé de rebats metallics e a una coa lònca mé de plumas ulhetadi qu'auça à formar una ròda dins la parada 2. Parpalhòla dei alas ulhetadi (noms comun à diferenti espècias).

pavona n.f. Femèla dau pavon.

pavonet n.f. Pichin de la pavona.

pavonejar vi. Si pavanar. ◆ **si pavonejar** v.pr. Paradar, faire l'important. Var.: **si pavanar**, **si pavanear**. Sin.: **faire lo bulo**.

pavòt n.m. Planta cultivada sigue per li sieu flors ornamentali, sigue, dins lo cas dau pavòt somnifèr, per li sieu capsulas, que fornisson l'òpi, e per li sieu granas, que fornisson un òli (Familha dei papaveraceas).

Pb Simbòle dau plomb.

PbS Simbòle dau sulfat de plomb, minerau natural principal de plomb. Sin.: **galena**.

Pd Simbòle dau palladi.

P.D.G. n.m. President director general.

peaç n.m. 1. (Sovent au pl.) Rectangle de teissut per faissar un enfanton; linge absorbent per lo meme usatge. 2. L'enfanton ensida faissat.

pea-acide n.m. Areomètre per mesurar la concentracion dei solucions acidi.

pea-alcòl n.m. inv. Areomètre, aparelh per mesurar la proporcion d'alcòl dins lu vins e liquors. Sin.: **pea-esperit**.

peable, a adj. Que pòu èstre peat.

peada n.f. 1. Fach de pear. 2. Traça de pas; pas: *Caminar sus li peadas de quauqu'un*. Var.: **pesada**.

peador n.m. Persona encargada de pear e de verificar li peadas. Var.: **pesador**.

pea-esperit n.m. inv. (vièlh) Pea-alcòl.

pea-lach n.m. Instrument per mesurar la densitat dau lach. Sin.: **lactodensimètre**, **lactomètre**.

pea-letra n.m. Pichina balança per pear li letras.

pea-liquor n.m. Areomètre.

peanha n.f. Traça de pas. Sin.: **peada**.

peant, a adj. 1. Que pea, qu'es lord à portar. ◇ (fig.) Penós moralament: *Una atmosfèra peanta*. Var.: **pesant**. Sin.: **peós**, **pesós**, **gravós**. 2. Lent, sensa vivacitat: *De gèsts peants*. ◇ (fig.) Sensa finessa, sensa elegança: *Un estile peant*. 3. (mar.) *Crosaire peant*: Que lo sieu

desplaçament es superior dins la sieu categoria. ◇ *Camion peant*: Camionàs.

peantament adv. 1. Lordament, m'un grand pes: *Èstre peantament cargat*. 2. Sensa gràcia: *Dançar peantament*. Var.: **pesantament**. Sin.: **gravosament**, **peosament**, **pesosament**.

peantor n.f. 1. Resultanta dei acceleracions exercidi sobre li divèrsi parts d'un còrs au repaus à la susfàcia de la Tèrra; foarça d'atraccion que n'en resulta. 2. Sensacion d'embaràs dins un organe, una partida dau còrs. 3. (fig.) Mancança de finessa de leugieretat; lentessa: *Peantor d'esperit*. 4. (Sobretot au pl.) Foarça d'inercia, resisença au cambiament, en particulier dins lo camp social: *Li peantors administrativi*. Var.: **pesantor**.

pea-persona n.m. Pichina balança sobre la quala una persona va per si pear.

pear vt. (*pei*) 1. Determinar, per parangon embé l'unitat de massa, la massa de; mesurar lo pes de. 2. Examinar embé atencion: *Pear li consequenças d'un acte*. ◇ *Pear li sieu paraulas, lu sieus mòts*: Lu causir embé atencion, en mesurant la sieu portada. ◆ vi. 1. Aver un pes donat: *Lo fèrre pea mai que la pluma*. ◇ (absolut) Èstre lord: *Aquesta valisa pea*. 2. *Pear sobre*: Exercir una pression sobre. ◇ (fig.) Influençar: *Lu tieus conseus an peat sobre la mieu decision*. 3. *Pear à*: Èstre penós per, importunar: *La sieu absença mi pea*. Var.: **pesar**.

pea-sau n.m. inv. Aparelh per mesurar la concentracion dei solucions salini.

pea-siròp n.m. Aparelh per mesurar la tenor en sucre dei siròps.

peatge n.m. Drech que si paga per passar sus una autorota, un poant, etc.; lo luèc dont si paga aqueu drech. Sin.: **leuda**.

peatgier, a n. Peatgista.

peatgista n. Persona encargada de faire pagar un peatge. Var.: **peatgier**. Sin.: **leudier**.

pea-vin n.m. inv. Pea-alcòl per lo vin.

pebrada n.f. 1. Saussa cauda acompanhada de grans de pebre esquichats. 2. Saussa mé de vinaigre e de pebre. 3. Santopeu, bila, ràbia.

pebrar vt. Condir mé de pebre.

pebrat, ada adj. 1. Condit de pebre. 2. (fig.) Licenciós ò grossier: *Una istòria ben pebrada*.

pebre n.m. 1. Condiment d'una sabor que ponhe, fach dau fruch (pebre negre) ò de la grana (pebre blanc) dau pebrier. ◇ *Pebre vèrd*: Que li sieu granas non son maduri. ◇ *En l'an pebre*: Fa foarça longtemps. ◇ *Costar lo pebre*: Costar foarça car. ◇ *Pebre de Caiena*: Condiment tirat d'una espècia de pebreta. ◇ *Pebre d'ae*: Planta aromatica dau genre de la farígola, que s'emplega coma condiment (*Satureia montana*, familha dei labiadas).

pebreta n.f. 1. Pebre lònq. 2. Planta de la familha dei solanaceas que lo sieu fruch s'emplega coma espècia: *Pebreta d'Espeleta*.

pebrier n.m. 1. Aubrilhon dei regions tropicali, que produe lo pebre (familha dei piperaceas). 2. Pebriera (aisina de taula).

pebriera n.f. 1. Plantacion de pebriers. 2. Pichina aisina de taula dont si mete lo pebre. Sin.: **pebrier**.

pebrina n.f. Malautia dei manhans, caracterisada per de tacas negri qu'evòcon una esposcada de pebre.

pebron n.m. 1. Planta de la familha dei solanaceas, que lu sieus fruchs jaunes ò roges (ma finda consumats vèrds), son mai gròs qu'aquelu de la pebreta. 2. Lo fruch d'aquesta planta, que s'emplega en coïna, crud ò cuèch.

pèça n.f. 1. Cadun dei espacis abitables delimitats per de barris ò de parets e que l'ensèm constitue un lotjament. Sin.: **membre**. 2. Tròç de metal plat, generalament en forma de disc, que sièrve de valor d'escambi, de moneda: *Una pèça de 2 euros*. ◇ *Donar la pèça à quauqu'un*: Li donar una estrena. 3. Òbra dramatica: *Una pèça en cinc actes*. ◇ Composicion literària, musicala: *Una pèça de vèrs, una pèça per guitarra*. 4. Document escrich que sièrve à establir un fach, à portar una informacion, etc.: *Li pèças d'un dossier, de pèças justificatiu*. ◇ *Pèça d'identitat*: Document que permete d'establir l'identitat d'una persona (carta d'identitat, passapoart, etc.). ◇ *Pèça à conviccion*: Destinada à servir de pròva dins un procès, etc. ◇ *Jutjar sus pèças*: Si faire una opinion en si basant sobre d'element constatats personalament. 5. (arald.) Mòble. 6. Partida constitutiva d'un tot; tròç, fragment. ◇ *Tot d'una pèça*: En un tròç solet. ◇ Element d'un ensèm, d'una colleccion: *Un servici de taula de dotze pèças*. ◇ *Un vestit una pèça, doi pèças, etc.*: Compauat d'un element, de doi elements, etc. ◇ Partida constitutiva d'un ensèm mecanic: *Li pèças d'un motor*. ◇ *Pèça destacada, de recambi*: Que si pòu crompar per remplaçar una pèça frusta, degalhada. ◇ *En pèças destacadi*: Desmontat, que toti li sieu partidas son desjonchi. ◇ Figura ò pedon dau juèc dei escacs. ◇ (med.) *Pèça anatomica*: Partida d'un cadavre alestida per l'estudi. ◇ *Metre en pèças*: Rompre, destrúger. Sin.: **peçar**. - (fig.) Vèncer completament, violentament. 6. Objècte considerat d'espereu coma un tot, considerat segond la sieu foncion: *Una pèça de fustaria*. ◇ *Pèça d'aiga*: Bacin dins un pargue, etc. ◇ *Pèça de vin*: Bota. ◇ *Pèça de drap, de coton, etc.*: Rotleu d'estòfa. ◇ *Pèça de tèrra*: Estenduda de tèrra cultivabla. ◇ *Pèça de bestiari*: Tèsta de bestiari. ◇ *Pèça d'artilharia*: Canon. ◇ Tròç de teissut que si mete per pedaçar un vestit esgarrat, traucat. Sin.: **pedaç**. ◇ (pesca, caça) *Una bèla pèça*: Una bèla presa. ◇ *Una pèça de colleccion, de museu*: Un objècte rare, beu, que porria figurar dins una colleccion, dins un museu. ◇ *Pèça montada*: Pastissaria arquitecturada, d'efècte decoratiu, sovent en forma de piramide. ◇ *Èstre pagat à la pèça*: En foncion dau trabalh realisat. Sin.: **à pretzfach**. ◇ *Un euro (la) pèça*: Un euro cada unitat. ◇ *Pèça à pèça*: Un element après l'autre.

pecadilha n.f. Colpa leugiera, pas grèva: *Mi repròchis de pecadilhas*. Sin.: **pecatucho, fauteta, pecaton**.

pecador, airtz n. Pecaire, pecairitz.

pecaire, airtz n. Persona qu'a comés ò que comete de pecats. Var.: **pecador, pecator**.

pecaire interj. Per exprimir la commiseracion.

pèça-oàs n.m. Rasclussier.

pecar vi. (*pequi*) Cometre un pecat, de pecats. Sin.: **fautar, mancar**.

peçar vt. (*pèci*) Fragmentar, metre en pèças. Sin.:

pecejar, frandalhar, trocejar, espeçar, despeçar, pecejar.

pecat n.m. 1. (relig.) Transgression conscienta e voluntària de la lèi divina. Sin.: **fauta, colpa, error**. 2. (corrent) *Pecat minhon*: Pichin travèrs, qu'una persona li si abandona facilament.

pecatàs n.m. Gròs pecat.

pecator, tritz n. Pecaire.

pecatucho n.m. Pichin pecat, pecadilha.

pecejar vt. Fragmentar, metre en pèças. Sin.: **peçar**.

peceta n.f. 1. Pichina pèça de moneda. 2. (arquit.) Pichin disc vist de tres quarts, que la sieu reparticion en cadena constitue un ornament. Sin.: **piastra**.

pechblenda n.f. Oxide natural d'urani, de color negre-gris, de forma cubica, minerau màger d'urani, que s'en tira finda lo radi. Sin.: **uraninita**.

pechehear vi. (*pechehei*) Pequequear. Sin.: **tartalhar, bletonejar, betegar**.

pechet n.m. (zool.) Microcòsme de la Coasta mediterranea, de la pèu violeta, manjadís, foarça preat a Marselha. (*Arcadia microcosmus*). Sin.: **figa de mar**.

pecol n.m. 1. Part estrecha que religa lo limbe d'una fuèlha au pen. 2. Estructura anatomica alongada que poarta un organisme viu ò que religa un organe (espec. un organe terminal) à l'ensèm dau còrs. ◇ (bot.) Coa d'una flor ò d'un fruch.

pecolat, da adj. Provedit de pecol. Var.: **pecolhut**.

pecolhut, uda adj. Portat per un pecol. Var.: **pecolat**.

pècora n.f. 1. Fea. 2. (pej.) Frema nèscia, pretencia. Sin.: **pèca, bèstia, bestiassa, cagòla**.

pectasa n.f. Enzima que tresmuda la pectina en acide pectic.

pectic, a adj. *Matèrias pectiqui*: Contengudi dins la carn e l'envolopa dei fruchs, dins la pectina.

pectina n.f. Substança gelificanta contenguda dins divèrs fruchs e emplegada per espessir de preparacions dins l'industria alimentària e dins l'industria farmaceutica.

pectinat, ada adj. En forma de penche. ◇ *Muscle pectinat* ò *pectinat*, n.m.: Muscle adductor de la cuèissa.

pectinibranca n.m. *Pectinibranças*: Òrdre de molluscs gastropòdes, caracterisats per un coar m'una soleta aurelheta, una soleta gaunha en forma de penche, e un ren solet.

pectisable, a adj. Que pòu èstre pectisat.

pectisacion (-izacion) n.f. Tresmudament indefugible de matèrias colloidali en matèrias insolubli sota l'aflat d'accions dau defoara.

pectisar (-izar) vt. Generar la pectisacion.

pectografia n.f. Metòde d'estudi dei solucions colloidali.

pectolita n.f. Silicat natural de sòdi e de calci.

pectoral, ala adj. 1. Dau pièch: *Muscles pectorals*. ◇ (liturgia) *Crotz pectorala*: Que lu evesques e lu canonges poàrton sus lo pièch. ◇ *Nadarèlas pectorali*: Nadarèlas pari anteriori dei peis. 2. Si di de medicaments destinats au tractament dei afèccions broncopulmonari. ◇ *Flors pectorali*: Flors de mauva, de violeta e de rosèla, que s'en fa de tisanas. ◇ *Pasta pectorala*: Medicament que calma lo tus. Var.: **pectorau**.

pectoral, ala n.m. Ornament ò proteccion que cuèrbe lo pièch. 1. Lord pendentiu trapezoïdal, atribut dei faraons. 2. Pèça d'estòfa preciosa que lo grand prèire dei Ebreus portava. 3. Partida de l'armadura que protegissia lo pièch, dins l'Antiquitat romana. Var.: **pectorau**.

pectorau, ala adj. e n.m. Pectoral.

pectòsa n.f. Complèxe glucidic d'unu vegetaus.

peçuc n.m. Pichina quantitat d'una matèria en pòuvera ò en granulats, que si pòu pilhar entre doi ò tres dets: *Un peçuc de sau*.

peçuga n.f. Pinça.

peçugada n.f. 1. Accion de peçugar. Sin.: **pinçada, pinçament**. 2. Marca que rèsta sus la pèu peçugada.

peçugar vt. (*pecugui*) 1. Tenir quauqua ren, d'un biais pauc ò pron estrech, entre lu dets. ◇ *Peçugar li coardas d'un instrument de música*: Li faire vibrar en li tirant m'ai dets. Sin.: **tocar**. *Tocar la guitarra*. 2. Donar la sensacion d'èstre peçugat; pónher: *Lo frèi ti peçugava li gautas*. 3. (arbor.) Operar lo pinçament de. 4. Sarrar estrechament: *En barrant la poarta, m'as peçugat un det*. 5. (fig.) Arrestar, pilhar sus lo fach: *Lo ladre s'es fach peçugar*.

peçugueta n.f. Pinceta.

peculat n.m. (anc.) Destornament dei sòus publics.

peculi n.m. 1. Soma amolonada plan planin. 2. Soma donada à una persona à la sieu sortida de preson, en pagament dau trabalh fach pendent la sieu incarceration. 3. Esparnha qu'un tutor constituísse au profièch d'un sieu enfant minor sobre lo produch dau sieu trabalh. 4. Soma donada à un militari que laissa l'armada sensa aver servit pron longtemps per aver drech à una pension.

pecuniari, ària adj. 1. Relatiu ai sòus: *Una situacion pecuniària dificila, aver de dificultats pecuniari*. 2. Qu'es constituït de sòus: *Una ajuda pecuniària*.

pecuniariament adv. Dau ponch de vista dei sòus.

pecuniós, oa adj. Qu'a totplen e sòus. Sin.: **ric**.

pedaç n.m. 1. Tròç de teissut que si mete per tapar un una esgarradura, un trauc dins un vestit. Sin.: **pèça, tacon**. 2. (inform.) Programa que s'installa per corregir ò completar un autre programa. Sin.: **patch** (anglés).

pedaçar vt. Tapar lu traucs, li esgarraduras d'un vestit en li cordurant una pèça d'estòfa. Sin.: **taconar**.

pedaçat, ada adj. Reparar per pedaçatge. Sin.: **taconat**.

pedaçatge n.m. Accion de pedaçar; lo sieu resultat. Sin.: **taconatge**.

pedagogia n.f. 1. Teoria, sciènça de l'educacion. 2. Qualitat dau boan pedagògue; sens pedagogic. 3. Metòde d'ensenhament: *Emplegar una pedagogia originala*.

pedagogic, a adj. 1. De la pedagogia. 2. Confòrme ai exigenças de la pedagogia.

pedagogicament adv. Dau ponch de vista de la pedagogia.

pedagògue, òga n. 1. Antiqu.) Esclau que menava lu pichoi à l'escòla. 2. Ensenhaire, educador. 3. Teorician de la pedagogia. ◆ adj. e n. Qu'a lo sens, lo don de l'ensenhament.

pedala n.f. 1. Organe d'un aparelh, d'una màquina, d'un veïcule, que s'acciona m'au pen. ◇ (fam.) *Perdre li pedalas*: Plus saupre cen que si di, cen que si fa. 2. Lèva, clau d'un instrument de música que s'acciona m'au pen (a un ròtle diferent en foncion de l'instrument). 3. (mús.) Son tengut ò repetit, sovent emplegat à la bassa e qu'apartèn ò non ai acòrdis qu'intervènon pendent la sieu durada.

pedalar vt. 1. Accionar la pedala, li pedalas (espec. d'una bicicleta). 2. Si desplaçar en bicicleta.

pedalatge n.m. Accion de pedalar.

pedalfèrre n.m. Lavatge complet dei soals carbonats, que correspoande ai climats aigaiós, que provòca un acreissement de l'alumini e dau fèrre. Contr.: **pedocal**.

pedalier n.m. 1. Ensèm mecanic que comprèn li pedalas, li manivèlas e lo plateau ò lu plateus d'una bicicleta. 2. Clavier dei nòtas bassi de l'òrgue, que l'instrumentista acciona m'ai pens. 3. Sistema de pedalas dau piano. Var.: **pedaliera**.

pedaliera n.f. Pedalier.

pedalo n.m. Mena de bateu enançat au mejan d'una eliya ò d'un rodet.

pedanha n.f. (mar.) Sus li galèras, pèça de fusta en forma d'escalon sus la quala lu remadors metíon un pen per poder vogar.

pedant, a adj. e n. Que fa moastra dei sieu conoissenças pretenciosament.

pedantaria n.f. Afectacion de conoissença, d'erudicion dau pedant. Var.: **pedantisme**.

pedantejar vi. Faire lo pedant.

pedantesc, a adj. Fach d'un biais pedant; qu'a un caractèr pedant. Sin.: **pretensiós, auturós**.

pedantisme n.m. Pedantaria.

pederasta n.m. Aqueu que s'adona à la pederastia.

pederastia n.f. 1. Atirança sexuala d'un òme adulte per lu pichoi; relacion fisica dins aqueu cadre. 2. (correntament e abusivament) Omosexualitat masculina.

pederastic, a adj. De la pederastia.

pedestal n.m. Sòcle d'una colomma, d'una estàtua, d'un vas, compauat d'una basa, d'un dat e d'una corniç. ◇ (fig.) *Metre quauqu'un sus un pedestal*: Li manifestar una viva admiracion ò l'idealisar, lo considerar superior ai autres. ◇ *Calar, tombar dau sieu pedestal*: Perdre tot lo sieu prestitge. Var.: **pedestau, piedestal**.

pedestau n.m. Pedestal.

pedestrament adv. À pen.

pedèstre, a adj. 1. Que si fa à pen. 2. Que representa un personatge à pen: *Una estàtua pedèstra*.

pedian, a adj. 1. Estatjant de la plana d'Atica (Grècia). 2. Sòci dau partit terrian e conservator à Atenas dau temps de Solon.

pediatre, a n. Mètge especialista de pediatria.

pediatric, a adj. De la pediatria.

pedicèl n.m. Pedicelle.

pedicellari n.m. (zool.) Minuscule organe de defensa de la pèu dei equinodèrmes, en forma de pinça.

pedicellat, ada adj. Qu'es portat per un pedicelle. Sin.: **pecolat**.

pedicelle n.m. Pichin pecol. Var.: **pedicèl, pediceu**.

pediceu n.m. Pedicelle.

pedicul(e) n.m. Pecol.

pediculari, ària adj. Dei peolhs; qu'es causat per lu peolhs.

pediculària n.f. Planta erbacea qu'una espècia, la *pediculària dei paluns*, es finda sonada *èrba dei peolhs* (Família dei escrofulariaceas).

pediculat, ada adj. Qu'a un pecol.

pediculat n.m. *Pediculats*: Òrdre de peis ossòs dei profundors, m'ai nadarèlas pectorali plaçadi e la cima d'un manchon coma lo janèli.

pediculòsi n.f. (med.) Contaminacion per lu peolhs; ensèm dei lesions que provòdon.

pedicur(e), a n. Especialista que tracta dei afeccions de la pèu e dei onglas dei pens.

pedicuria n.f. Mestier de pedicure; ensèm dei tractament que prodiga.

pedigrat n.m. (angl. *pedigree*) Genealogia d'un animau domestic.

pediluvi n.m. Banh de pens.

pediman n.m. (zool.) Animau que lo gròs det dau sieu pen de darrier es opauable.

pediment n.m. (geomorf.) Glacís d'erosion desvolopat dins una ròca dura au pen d'un releu, dins li regions aridi ò miègi-aridi.

pedina n.f. Pèça de divers juècs, coma li damas, lu escacs. Var.: **pedon**.

pediós, oa adj. (anat.) Dau pen.

pedipalp n.m. (zool.) Apendici par pròpri dei aracnides, situat en arrier dei quelicèrs e desvolopat en pinça dins lu escòrpis.

pediplana n.f. Estenduda esquasi plana dei regions aridi, deuguda à l'extension dei pediments.

pedobiologia n.f. Branca de la pedologia qu'estúdia lu organismes que vívon dintre lo soal.

pedocal n.m. Soal caracterisat per lo lavatge incomplet dei carbonats, que correspoande ai climas secarós. Contr.: **pedalfèrre**.

pedoclimax n.m. Formacion naturala que tende à un equilibri, en mancança de tresmudament ecologic.

pedodontia n.f. Partida de la cirurgia dentària que s'ocupa dei enfants.

pedofil(e), a adj. Que manifèsta de pedofilia.

pedofilia n.f. Atirança sexuala d'un adulte per lu enfants.

pedogenèsi n.f. (pedol.) Procèssus de formacion e d'evolucion dei soals.

pedologia n.f. Estudi dei soals, dei sieus caractèrs quimics, fisics e biologics, de la sieu evolucion.

pedologic, a adj. Que pertòca la pedologia.

pedològue, òga n. Especialista de pedologia.

pedomètre n.m. Podomètre.

pedon n.m. 1. En l'armada dei Temps Mejans, sordat que si desplaçava à pens. 2. Persona que si desplaça à pens. 3. Pedina.

pedonalha n.m. 1. En l'armada dei Temps Mejans, lo tot dei pedons. 2. (fam.) Encuèi, tèrme per designar li tropas que van à pens, per oposicion ai tropas motorisadi.

pedonculari, ària adj. Relatiu à un pecol.

pedonier, a adj. Que pertòca lu pedons. ◇ *Zòna pedoniera*: Luèc reservat ai pedons.

pedopsiquiatre, a n. Psiquiatre especialisat en pedopsiquiatria.

pedopsiquiatria n.f. Psiquiatria de l'enfant e de l'adolescent.

pedor n.f. Marrida odor. Sin.: **pudentor, pudor** (m.).

pega n.f. 1. Mescladissa de resinas e de quitrans vegetals. 2. Per ext., substança ò preparacion que permete de faire tenir ensèm de materiaus en contacte. Sin.: **còla**. 3. *Pega doça*: Pasta de regalícia; goma per mastigar, chewing-gum (angl.). 4. *Pega de Borgonha*: Vesicatòri. 5. (fam.) Persona importuna, noioa. Sin.: **secadoaça, secamolea, secafetge, rompetantiflas, rompebalas**. Var.: **pegós**.

pegacòrs n.m. Partida dau vestit que cuèrbe lo còrs de la talha fins ai pens: *Collants de dança*. ◇ Braias dei cambas estrechi. ◇ Sota-vestiment dei fremas, qu'assòcia li braietas e lu bas: *De collants de seda*. Sin.: **colant**.

pegadís, issa adj. Que pega. Sin.: **pegós, viscós**.

pegar vt. Faire tenir au mejan de pega. Var.: **empegar**. Sin.: **colar, encolar, emplastrar, empastrar**. ◆ vi. 1. Aderir. 2. Donar au tocar una impression de pega: *Ai lu dets que pégon*.

pega-rosina n.f. Carafuènha.

pegàs n.m. Embroilh.

pegasolet n.m. Supoart de tèxto ò d'imatges que dispaua sus la sieu fàcia inferiora d'una fina jaça d'adesiu que permete de lo fixar sus una susfàcia, à títol generalament definitiu.

pegaveituras n.m. (fam.) Embotelhatge, encombrament.

pegin n.m. e n.f. Chispa.

pegmatita n.f. Ròca magmatica dei grands cristals (de 1 cm fins à quaucu mètres).

pegoliera n.f. 1. Fàbrega de pega. 2. Vas en lo quau si faia cuèire la pega e lo quitan. (1848). 3. Embarcacion m'au fond plat que carrejava li caudieras per faire escaufar lo quitran e la pega, per lo calafatge dau defoara d'una nau. (1856). 4. Encuèi, nom donat au

veïcule que si desplaça dins lo tercenau de Tolon per divèrsi activitats. Var.: **pigoliera**.

pegon n.m. Cordonier. Var.: **pegòt**. Sin.: **nhaf**.

pegòt n.m. Cordonier.

pèile n.m. Pène.

peiòtl n.m. Cactacea mexicana.

pèira n.f. Matèria minerala dura, element essencial de la crosta terrèstra, que si tròva à l'estat natural aglomerada en blòcs ò en massas de talha inegala, sota divèrsi varietats. ◇ *Atge de la pèira talhada, de la pèira polida*: Epòcas preïstoriqui caracterisadi per la talha, lo polissatge dei instruments de pèira (aüra, si di *paleolitic e neolitic*). ◇ (fig.) *Un coar de pèira*: Una persona dura, insensibla. ◇ *Pèira filosofala*: Substança subjècte dei recèrcas dei alquimistas, devia permetre de cambiar lu metalls en aur ò en argent, de garir li gents e de prolongar la vida. ◇ *Pèira d'escandale*: Dificultat importanta, que si pòu dificilament véncer. 2. Tròç, fragment d'aquesta matèria que s'emplega per bastir, pavar, etc. ◇ *Pèira d'autar*: Pèira benedida encastrada au mitan de l'autar e sobre la quala lo prèire oficia. ◇ En construccion, pèira de pauc ò pron 100 kg. ◇ *Pèira d'angle, de canton*: Pèira plaçada à la joncion de doi barris, que sièrve à lu fixar solidament un à l'autre; (fig.) Element important qu'assegura la capitada d'una accion, d'un projècte... ◇ *Pèira de caucina*: Cauquier, ensinda sonat perqué contèn la *calcita* (CaCO₃) necessària à la produccion de la caucina. ◇ *Pèira dura, pèira à fuèc*: Silèx. ◇ *Pèira elevada, ficada, plantada*: Menir. ◇ *Pèira de forn*: Pèira refractària, emplegada per bastir lu forns. ◇ *Pèira de gip*: Ròca que s'en tira lo gip. ◇ *Pèira medicamentosa*: Remèdi farmaceutic d'aspècte solide: *Pèira à cautèrs* (per entretenir la supuracion d'una incision facha exprèssi), *pèira infernala* (facha de nitrat d'argent, per netejar divèrsi afeccions de la pèu). ◇ *Pèira moala, de molin*: Pèira qu'esquicha lu grans. ◇ *Pèira de paragon, viva*: Jaspe que s'emplegava per destriar l'aur de l'argent dins lo metal en fusion; (fig.) Cen que sièrve d'escandalh per evaluar una concepcion: *Lu auvaris son la pèira de paragon de l'amistat*. ◇ *Pèira de tòca*: Varietat de jaspe negre que sièrve à esprovar l'aur e l'argent. ◇ *Pèira picada*: Pèira talhada. ◇ *Pèira ponce*: Pèira facha de ponce, leugiera e foarça dura, emplegada per polir. Sin.: **pèira esponga**. ◇ Fragment d'un mineral recercat per n'en faire de jòias ò per la decoracion: *Pèira preciosa* (emplegada per faire de jòias, coma lo diamant, lo safir, etc.), *pèira fina* (coma l'ametista, lo topazi, etc., que s'emplega coma jòia ò per esculptar d'objèctes pichins). ◇ *Pèira negra*: Pèira dei Qorequitas preïslamics de La Mèca, conservada dintre la Kaaba. ◇ *Pèira de tallh*: Pèira per amolar. ◇ *En pèiras sequi*: Sensa ciment ni mortier. Sin.: **aberge**. ◇ *La pèira*: L'immobilier: *Investir dins la pèira*. 3. Calcul dins lu rens, la vessiga, etc. 4. Cadun dei pichins grans durs que si fórmon dins divèrs fruchs (la pèira, en particulier).

peirada n.f. (arquít.) Tableau inferior d'una fenèstra. Sin.: **abain**, **suelha** (n.f.), **peiral** (n.m.).

peirada n.f. Silèx foarça dur, que servia fins au s. XIXⁿ à generar una beluga per faire espetar la carga dei armas de fuèc.

peiral n.m. (arquít.) Peirada. Sin.: **produch brut, reblaria**.

peiratge n.m. Molon de calhaus concassats; obratge fach m'aquestu calhaus.

peirau n.m. Bòrna.

pèiravòuta n.f. Caduna dei pèças que fórmon la cindra d'una vòuta ò d'un pòrtegue.

peiregau n.m. Breca. Sin.: **rocareda**.

peiregós, oa adj. Peirós, rocalhós.

peireta n.f. Pichina pèira.

pèirafiga n.m. Pèira ficada.

peiregada n.f. Tombada de pèiras. Sin.: **fracha**.

peiregar vt. (*peiregui*) Apeiregar. Sin.: **acodolar, apeïassar, apeïrar, clapairar, espeïrar, lapidar, arrocar**.

peïrier n.m. Peïriera (màquina de guèrra).

peïriera n.f. 1. Carriera de pèiras. 2. Luèc dont lo soal es cubèrt de pèiras. 3. Màquina de guèrra mé contrapés per lançar de projectiles (en usatge fins au s. XVIIⁿ). Var.: **peïrier**.

peïrigordian, a adj. e n. Periòde de cultura preïstorica dau Peïrigòrd.

peïrigordin, a adj. e n. De Peïrigòrd. ◆ n.m. Dialècte occitan parlat en Peïrigòrd, vesin dau Lemosin.

peïrigordina n.f. Dança dau Peïrigòrd.

peïron n.m. Escaliers exteriors de quaucu gras que si finisse m'una plataforma sobre la quala dona una poarta d'intrada.

peïrós, oa adj. 1. Cubèrt de pèiras: *Un camin peïrós*. Sin.: **peïregós**. 2. De la natura de la pèira, que fa pensar à la pèira: *Una concrecion peïroa*.

peis n.m. 1. Vertebrat aquàtic generalament ovipare, de la respiracion branquiala, provedit de nadarèlas pari (pectorali e pelviani) e impari (dorsali, caudala e anali), de la pèu recubèrta d'escalha. ◇ *Peis àngel* (=àngel), *peis-can*: Esquale. ◇ *Peis-cat*: Silur. ◇ *Peis-lamea*: Esquale làmia. ◇ *Peis-lop*: Lop. ◇ *Peis-palon*: Esquale milandre. ◇ *Peis-rato*: Esquale rainard. Var.: **peis-rata**. ◇ *Peis verdon*: Esquale ferotge. 2. (*Pichin*) *peis d'argent*: Lepisme. 3. *Lu Peis*: Constellacion e signe dau zodiac. ◇ *Un peis*: Una persona dau signe dei Peis. 4. (expr.) *Siés un peis*: Siés quauqu'un de valor, de boana fama.

peis nòu n.m. Peis de passatge.

peïssalha n.f. Peïssonalha.

peïsset n.m. Pichin peis.

peïssonalha n.f. Pichins peis. Var.: **peïssalha**.

peïssonaria n.f. Mercat, negòci dont si vèndon de peis, de crustaceus, etc. Sin. **chapa**.

peïssonier, a adj. e n. Persona que vende de peis, de crustaceus, etc.

peïssoniera n.f. Recipient de coïna de forma oblònga per far coaire lo peis.

peissonós, oa adj. Abondós en peis.
peitavin, a adj. e n. De Peitau.
peitrina n.f. Petrina.
pèjor adv. [ˈpɛdʒu] Comparatiu e superlatiu de *marrit*.
 Sin.: **pièger**. ◆ n.m. Cen que li a de plus marrit. ◇
Practicar la politica dau pèjor: Provocar una situacion
 mai marrida per n'en tirar partit.
pejoracion n.f. (ling.) 1. Valor pejorativa ajustada ò
 ligada à un mòt. 2. Accion de rendre pejoratiu ò de venir
 pejoratiu.
pejorament n.m. Fach de pejorar, de si degalhar.
pejorar vi. Devenir pèjor. Var.: **apejorar**,
empejorar, agreujar.
pejoratiu, iva adj. Que compoarta un sens
 desfavorable, una idea depreciativa: «-às» es un *suffixe*
pejoratiu. Sin.: **depreciatiu**.
pejorativament adv. D'un biais pejoratiu.
pel n.m. 1. Produccion filifòrma de l'epidèrma, que
 cuèrbe la pèu d'uni bèstias e, en divèrs luècs, lo còrs
 uman; Bèrri. ◇ *Aver un pel dins la man*: Èstre pigre,
 pelandron. 2. Pelatge: *Lo pel d'un cavau*. 3. Partida
 veluda dei estòfas: *Teissut dau pel lòng*. 4. (bot.) Organe
 filamentós e lanós que naisse sus divèrsi partidas dei
 plantas.
pelada n.f. Malautia que fa cascar per placas lu bèrris
 e lu pèls.
peladura n.f. 1. Accion de pelar (un fruch, un
 legume). 2. Alopecia.
pelafiga n.m. Becafiga. Sin.: **traucafiga, boscarla**
quinsoniera negra.
pelagianisme n.m. Doctrina dau monge Pelagi, que
 contestava lo ròtle de la gràcia e exaltava la primautat e
 l'eficacitat de l'esfoarç personal dins la practica de la
 vertut.
pelagian, a adj. e n. Partidari dau pelagianisme;
 relatiu au pelagianisme.
pelagic, ica adj. De la mar larga. ◇ *Depaus pelagics*:
 Depaus dei fonds marins.
pelagra n.f. Malautia deuguda à la maunutricion, que
 pòu donar de dermatiti, de diarrea, de demença e pòu
 menar fins à la moart.
pelam n.m. Pelatge.
pelanchon n.m. Peluca. Sin.: **borra**.
pelanchós, a adj. Qu'es cubèrt de pelanchon.
pelandron, a adj. e n. 1. Pigre. 2. Enfant qu'empara
 gaire.
pelandronear vt. (*pelandronei*) Si comportar en
 pelandron.
pelar vt. (*pèli*) 1. Levar la pèu de (un fruch, un legume,
 una bèstia), la rusca (d'un aubre). Sin.: **espelhar**
 (bèstias), **desruscar** (aubres). 2. (tecn.) Levar lu pèls de
 (una pèu). ◆ vi. 1. Perdre la sieu pèu per placas, per
 lamellas. 2. (fam.) *Pelar de frèi*: Aver totplen frèi.
pela-sòus n. Persona que demanda totjorn de sòus.
pelat, ada adj. 1. Qu'a perdut lu pèls, lu bèrris. 2. Que
 la sieu vegetacion es paura: *Una montanha pelada*.

pelatge n.m. 1. Ensèm dei pèls d'una bèstia. Sin.: **pel**,
pelam, rauba. 2. (tecn.) Accion de pelar una pèu.
pelatier, a n. Persona qu'adoba, trabalha ò vende de
 pèus. Var.: **peletier**.
pelegan n. Pelican.
peleganta n.f. Membrana., peloira.
pelegrin, a adj. e n. 1. Persona que fa un pelegrinatge.
 2. Lingostat migrator que la sieu zòna s'estende d'Índia
 fins au Marròc e que lu sieus vòls degalhon la vegetacion,
 li culturas. 3. Grand esqüale (15 m de lòng) que si noïrisse
 de plancton, inofensiu per l'òme. 4. Faucon d'Occitània,
 lo mai emplega per la caça.
pelegrina n.f. Manteu sensa mànegas, que cuèrbe li
 espatlas. Sin.: **capa**.
pelegrinacion n.f. Barrutlatge.
pelegrinatge n.m. 1. Viatge fach vèrs un luèc de
 devocion; aqueu luèc. 2. Visita facha per onorar la
 memòria de quauqu'un dins un luèc dont a viugut; visita
 fach dins un luèc qu'evòca un sovenir personal.
pelègro, a n.m. Maliciós. Sin.: **ruson, furbo**.
pelejada n.f. Bastonada. Sin.: **frandacion, rasclada**,
tanada, forra de còups.
pelejar (si) v.pr. Si garrolhar.
pelenc n.m. Terren semenat d'una èrba tenguda corta
 e densa. Var.: **pelhenc, pelens**. Sin.: **pelosa, tepa**.
pelens n.m. Pelenc.
peleta n.f. Bronza, ganarra, pèu.
peleta n.f. Pèu pichona que si forma sus lo lach.
peletaria n.f. 1. Travalh e comèrci dei pèus. 2. Pèus
 travalhadi.
peletier, a n. Persona qu'adoba, trabalha ò vende de
 pèus. Var.: **pelatier**. Sin.: **pelipaire, pelissier**.
pelhandra n.f. Estrança, androlha.
pelhandrós, oa adj. e n. Cubèrt, vestit de pelhandras.
 Sin.: **estraçat, androlhós**.
pelhasc, a adj. e n. Originari ò estatjant de Pelha.
pelhenc n.m. Pelenc.
pelhonenc, a adj. e n. Originari ò estatjant de Pelhon.
pèlica n.f. 1. Trescalan. 2. Milapertús.
pelican n.m. Auceu palmipède dau bèc lòng provedit
 d'una pòcha extensibla dont mete lu peis destinats à la
 noïridura dei joves. Var.: **pelegan**.
pelicon n.m. Argàs. Sin.: **pipidon**.
peliconar vt. Desbarrassar dei peolhs. Var.:
peliconear.
peliconear vt. (*peliconei*) Peliconar.
pelin n.m. Autre nom de la *corona*, element fach en
 malhas de 40, que constitueisse lo fond d'una sàvega.
pelipaire, airtiz n. Peletier, peletiera.
pelissa n.f. Manteu forrat mé de pèu.
pelissier, a n. Peletier.
pelletierina n.f. (quim.) Alcaloïde extrach de la raïç
 dau miugranier, emplegat coma vermifuge.
pellicula n.f. 1. Fuèlha de matèria soplà recubèrta
 d'una jaça sensibla, destinada à la fotografia, au cínema.
 2. Pichina lamella epidermica que si destaca de la pèu sus
 la tèsta. 3. Fuèlh fin de matèria soplà. 4. Pèu, membrana

fina: *Pellicula dau raïm*. 5. Matèria solidificada ò depauada en jaça fina à la susfàcia de quauqua ren: *Una pellicula de glaç sus lu vitres*.

pellicular vt. Procedir au pelliculatge de.

pelliculari, ària adj. Que forma una pellicula, una fina membrana.

pelliculatge n.m. 1. Aplicacion d'una pellicula transparenta sus un supoart generalament estampat, destinada à lo protegir, à n'en melhorar l'aspècte. 2. (fot.) Operacion que consistisse à transferir una jaça sensibla dau sieu supoart à una autre supoart.

pelliculós, oa adj. Qu'a de pelliculas: *De bèrris pelliculós*.

pellucide, a adj. Transparent e translucide.

pelofa n.f. Caua sensa importança, guingalha. Sin.:

pachonaria, charcheli, babòia, besucaria, parpèla d'agaça.

peloira n.f. Membrana, peleganta, tela, teleta, aponeuròsi.

peloirós, oa adj. Membranós.

pelon n.m. Ferratge paure, mesclat d'agulhas de pin, que sièrve pusleu de liechiera.

pelós, oa adj. Cubèrt de pels. Var.: **pelut**.

pelosa n.f. Terren semenat d'una èrba tenguda corta e densa. Sin.: **pelenc**.

pelòta n.f. 1. Bola formada de fieus, de coardas, de ribans, etc., enrotlats à l'entorn. 2. Bala, balon (cf. catalan *pilota*). ◇ (espec.) Bala dau juèc de pelòta, dau juèc de pauma. ◇ *Pelòta basca* ò *pelòta*: Espòrt tradicional dau País basc, dins lo quau lo jogaire (*pelotari*) manda la bala (*pelòta*) còtra un fronton, à man nuda, m'una raqueta de boasc (*pala*) ò encara m'una mena de panier estrech recorbat (*chistera*). 3. Coissinet per li ficar d'agulhas d'esplingas.

pelotaire, airtz n. (fam.) Que pelòta. Sin.: **chaspaire, paupaire**.

pelotar vt. (*pelòti*) (fam.) Careïçar, calinejar mé la man, palpar. Sin.: **chaspar, paupar**.

pelotari n.m. Jogaire de pelòta basca.

pelotatge n.m. (fam.) Accion de pelotar. Sin.: **paupatge, chaspatge**.

peloton n.m. 1. Pichina pelòta. 2. Grope de personas. ◇ (espòrts) Grope compacte de concurrents dins una corsa. ◇ *Peloton d'execucion*: Grope de sordats encargats de fusilhar un condemnat. ◇ (mil.) Pichina unitat elementària constitutiva de l'esquadrone. ◇ (mil.) *Peloton d'instruccion* ò *peloton*: Grope de militarís que recévon una formacion particuliera per devenir gradats, especialistas. ◆ pl. Pichoi fais de budeus fins d'anheu, alestits à la sartaia mé d'alhet e de juvèrd.

pelotonament n.m. Accion de pelotonar, de si pelotonar. Sin.: **agromelament, amolonament**.

pelotonar vt. Metre (de fieu, etc.) en pelòta, en peloton. Sin.: **agromelar, amolonar**. ◆ **si pelotonar** v.pr. S'agromelar, en metent braç e cambas pròche dau torax. Sin.: **s'acoconar**.

peluc n.m. Duvet que s'estaca ai vestits; brot, pel: *Un peluc d'èrba*.

peluca n.f. Peluc. Sin.: **pelanchon, borra, fèrpa, fèrpilha**.

pelucar vi. (*peluqui*) Pilhar un aspècte que fa pensar à la peluca, en parlant d'un teissut qu'en si frustant a de fibras, de pels que si destàcon. Var.: **peluquejar**.

pelucon n.m. Peluc.

peluelha n.f. Peluèrha.

peluèrha n.f. Pèu dei fruchs, dei legumes: Una peluèrha de patata. Var.: **peluelha**.

peluquear vi. (*peluquei*) Pelucar.

peluquejar vt. e vi. Fotrassajar.

pelusiàc, a adj. Relatiu au braç mai occidental dau Nil.

pelut n.m. 1. Aranhàs. 2. Sordat de l'armada francesa pendent la promiera guèrra mondiala.

pelvectomia n.f. (cir.) Ablacion cirurgicala dei organes contenguts dins lo pèlvis pichon.

pelvian, a adj. (anat.) Dau pèlvis, dau bacin. ◇ *Cencha pelviana*: Formada, per lu mamifèrs, dei doi oàs iliàcs e dau sacrum. ◇ (zool.) *Nadarèlas pelviani*: Nadarèlas abdominali pari dei peis, inseridi en foncion de l'espècia à l'avant ò à l'arrier de la faça ventrala.

pelvigrafia n.f. (med.) Radiografia dau bacin.

pelvimètre n.m. Instrument emplegat per la pelvimetria.

pelvimetria n.f. Examèn clinic que permete l'evaluacion dei diamètres dau bacin de la frema prenha.

pelvipèritoniti n.f. (patol.) Peritoniti localisada au peritòni dau pèlvis.

pèlvis n.m. (anat.) Bacin.

pelvisupoart n.m. Aparelh previst per sostenir lo pèlvis dins lo debanament d'uni intervencions cirurgicali de l'abdomèn ò dau pèlvis.

pelvoligia n.f. Estudi dau pèlvis normal ò patologic, dins lo relarg obstretician.

pemont n.m. (geog.) Plana d'amolonament fluvial que forma un repen, au davau d'una cadena de montanhas foarça pertocadi per l'erosion. (Etim. it. *piemonte*). Var.: **piemont, pimont**.

pemontés, esa adj. e n. Piemontés.

pen n.m. 1. Partida de l'extremitat de la cama, que sièrve à l'èstre uman per si sostenir e caminar. ◇ *Pen plat* ò *pen doç*: Pen tròup larg e tròup aplatit per abaissament de la vòuta plantària. ◇ *Pen de pinha, pen toart*: Pen afectat per una desformacion congenitala deuguda à la retraccion dei muscles e à de mauformacions ossoi. ◇ (fam.) *Pens descauç*: Miserós. ◇ *Pen de pola*: Desformacion dau pen dau cavau. ◇ *À pen*: En caminant. ◇ *Metre à pen un salariat*: Suspèndre la sieu activitat, lo sieu salari per un temps donat, especialament per de rasons disciplinari. ◇ *Metre lu pens dins quauque luèc*: Li anar, li passar. ◇ *Levar lo pen*: Diminuir la pression sus l'accelerator d'una veitura, etc.; (fig.) Aleugierir la sieu implicacion dins lo trabalh, dins una activitat. ◇ (fam.) *Aquò li farà lu pens*: Aquò li

servirà de leiçon. ◇ *Faire dau pen à quauqu'un*: Li tocar lo pen m'au pen per atirar la sieu atencion (espec. dins una intencion galanta). ◇ *Lo pen d'un lièch*: L'extremitat dau lièch dont si tròvon lu pens de la persona. ◇ *Tenir lu pens cauds à*: Entretienir de boani relacions (sovent ipocriti) m'una persona, en vista d'obtenir un eiretatge. ◇ *Pen negre*: Francés d'Argeria, en particulier vengut viure en França après la guèrra d'independença. 2. Lo *pen* en tant qu'aponteu per una estacion verticala e la marcha. ◇ *Èstre sus pen*: Èstre restablit après una malautia. ◇ *Pilhar pen*: S'establir solidament, fermament. Sin.: **trobar aponteu**. ◇ *Aver pen*: Dins l'aiga, trovar sota lu sieus pens lo soal de tau biais que la tèsta rèste à l'ària. ◇ *Perdre pen*: Perdre lo sieu equilibri sus lo fond de l'aiga; (fig.) Plus poder seguir cen que si di, cen que si fa. Sin.: **mançar lo pen**. ◇ *Retrach en pen*: Que representa la totalitat dau còrs d'una persona que si tèn drecha. ◇ *Metre quauqua ren sus pen*: Lo metre en plaça, l'organisar, lo metre en estat de foncionar. 3. Lo *pen* dins lo biais de caminar, d'agir. ◇ *Pen à pen*: Plan planin, progressivament. ◇ *À pen copet*: En sautant sus un pen. ◇ *À pens jonchs*: M'ai doi pens un còtra l'autre. ◇ *De la tèsta ai pens*: D'una extremitat de la persona à l'autra. Sin.: **de cap en cima**. ◇ *Trabalhar de pens e onglas*: Me totpen d'esfoarç. 4. Partida terminala de la pata dei mamifèrs e dei auceus. ◇ *Organe musculós dei molluscs*, que li sièrve à si desplaçar. 5. Partida inferiora (d'una caua elevada): *Lo pen d'un barri*, *lo pen d'una montanha*. ◇ (fig.) *Metre quauqu'un au pen dau barri*: Lo constrénher à respoandre, à pilhar partit. ◇ (mat.) *Pen d'una perpendicularària*: Ponch de rescòntre d'aquesta perpendicularària mé la drecha ò m'au plan sus lo quau es abaissada. ◇ Partida d'un objècte (mòble, etc.) que sièrve de supoart: *Lu pens d'un taulier*. ◇ *Donar de pen à una escala*: Aluenchar dau barri la partida bassa per ganhar en equilibri. ◇ Part dau fust d'un aubre ò d'una planta que si tròva lo mai pròche dau soal. ◇ Aubre, planta, en tant qu'unitat: *Un pen de vinha*. ◇ *Sus pen*: Denant que lo vegetau sigue meissonat, culhit. 6. Anciana mesura de longuessa, que valia pauc ò pron 33 cm. ◇ Anciana unitat de mesura anglo-saxona que valia 12 poces, sigue 30,48 cm. ◇ *Sus un pen de*: En pilhant coma basa; sus un plan de: *Discutir sus un pen d'egalitat*. 7. (constr.) *De plan pen*: Si di d'una maion d'un plan solet. 8. *Pen de cabra*: Aisina per levar de claveus. 9. Dins la metrica grèga e latina, grope de sillabas que constituïssa la mesura elementària dau vèrs. ◇ Sillaba dins un vèrs.

pena n.f. 1. Cen qu'afècta penosament l'esperit, lo coar; afliccion, dolor morala. Sin.: **maucoar**, **lagui**, **patiment**. 2. Tristessa: *Faire de pena à quauqu'un*. 3. Inquietuda, preocupacion. ◇ *Si metre en pena*: S'inquietar, si preocupar. ◇ *Èstre en pena de*: Èstre embarrassat per quauqua ren, s'inquietar per quauqua ren: *Serii ben en pena de respoandre à la tieu question*. Sin.: **èstre entravat**, **aver lagui**. 4. Punicion, sancion aplicada à quauqu'un per una infraccion à la lèi. ◇ (dr.) *Pena infamanta*: Pena criminala que lèva au condemnat la libertat (ò la vida) e l'onor. ◇ *Sota pena de*: Sota la menaça d'aquela pena; (fig.) Per evitar lo risc d'un

eveniment contrari: *Non cau rotlar tròup vito, sota pena d'aver un accident*. 5. Castic que Dieu dona au pecador. ◇ *Penas etèrni*: Aqueli de l'infèrn. ◇ *Èstre coma una ama en pena*: Si sentir triste, desorientat. 6. Travalh, esfoarç per combatre una dificultat; lassitge. ◇ *Perdre la sieu pena*: Faire d'esfoarç per ren. ◇ *Aver de pena à*: Aver de mau à, li arribar dificilament. ◇ *Valer la pena*: Èstre pron important per justificar lu esfoarç fachs. Sin.: **valer lo còup**. ◇ *À pron pena*: penosament, à mala pena. ◇ *Poarta pena*: Persona ò animau acarats à de marrits comportaments dau sieu enrodatge. ◇ (Dins una formula de cortesia) *Donatz-vos la pena de*: Se volètz ben. ◆ loc. adv. *À pena*. 1. Despí gaire de temps: *Es à pena partit*. 2. Esquasi pas, tot just: *Sabia à pena lièger*.

pena n.f. (mar.) Part posteriora de l'antena d'una vela latina. Var.: **penna**.

penachin n.m. Martingala de baupret.

penal, a adj. Relatiu ai infraccions e ai penas que poàdon tocar lu sieus autors. ◇ *Còdi penal*: Recuèlh de lèis e de reglaments relatius ai infraccions (contravencions, delictes, crims), e determinon li penas que li son aplicabli. ◆ n.m. 1. Via penala (per op. à *civil*). 2. Juridiccion penala. Var.: **penau**.

penalament adv. Dau ponch de vista penal.

penalisacion (-izacion) n.f. 1. (espòrts) Desavantatge infligit à un concurrent, à una equipa qu'a comés una falta au cors d'una espròva, d'una partida. 2. Fach d'èstre penalizat desavantatjat.

penalisant (-izant), a adj. Que penalisa, desavantatja: *Una reglamentacion penalisanta per li exportacions*.

penalisar (-izar) vt. 1. Condamnar à una penalitat; sotametre à una penalizacion. 2. Èstre la causa d'una inferioritat, constituir un desavantatge per: *Aqueli disposicions fiscals penalison l'economia*.

penalista n. Especialista de drech penal.

penalitat n.f. 1. Pena, sancion. ◇ (espec.) Sancion per un delicte d'òrdre fiscal. 2. (espòrts) Sancion per un mancamet ai règlas: *Còup de pen de penalitat, au rugbi*.

penalti n.m. Au balon, sancion pilhada còtra una equipa per una falta grèva comessa dins la susfàcia de reparacion: *Sublar un penalti*. ◇ *Ponch de penalti*: Ponch dont si paua lo balon per tirar un penalti.

penar vt. Faire de pena à: *La sieu moart m'a penat*. ◆ vi. Aver de mau: *Pena à capir*. Sin.: **venir à mau de**.

penatas n.m. pl. 1. (mit. rom.) Divinatas dau fogau; estàtuas, efigias d'aqueli divinitats. 2. (fam.) Maion, domicili. Var.: **penats**.

penats n.m. Penatas.

penau, ala adj. Penal.

penbalon n.m. Balon, fotbòl. Sin.: **butabala**.

pencha n.f. Aisina per separar la filassa dau lin ò dau cànebe. Var.: **penche**, **piencha**.

penche n.m. 1. Instrument mé de dents fini e sarradi que sièrve à metre en òrdre lu bèrris. Sin.: **pinha**. 2. Instrument analògue, de forma generalament incurvada, que sièrve à retenir lu bèrris. 3. Aisina ò part d'aisina mé de dents, qu'evòca un penche. ◇ *Pencha*. ◇ Instrument

per penchenar, per cardar li fibras textili. ◇ Encastre montat sus un mestier per téisser, provedit d'un grand nombre de lamas entre li quali pàsson lu fieus de cadena. 4. Reng de pels à l'extremitat dei patas d'unu artropòdes (aranha, abelha).

penchenada n.f. 1. Còup de penche. 2. (pop.) Rasclada, frandacion.

penchenador n.m. 1. Vestit ample, en teissut esponga, que si mete quora si soarte dau banh. 2. Vestit d'interior, en teissut leugier. 3. Blòda destinada à protegir lu vestits, dins lo salon d'un perruquier, dins un institut de beutat.

penchenadura n.f. Bèrris que tómbon quora una persona si penchena.

penchenaire n.m. 1. Barbier, perruquier. 2. Penchenier. 3. Persona que penchena la lana ò d'autres textiles.

penchenar vt. 1. Metre en òrdre au mejan d'un penche. Sin.: **pinhar, desberrir**. 2. Aprestar de fibras textili au mejan d'una pencha. (Expr.): *Si penchenar en espina de peis*: Èstre emberrit. ◆ **si penchenar** v.pr. Si pinhar.

penchenaria n.f. 1. Fàbrega de penches. 2. Mestier de penchenaire.

penchenat, ada adj. 1. Teissut realisat mé de fibras penchenadi. 2. Riban compauat de lòngui fibras parallèli.

penchenatge n.m. Accion de penchenar lu textiles.

penchenier, a n. 1. Persona que fabrica de penches. 2. Barbier. 3. Persona que penchena li fibras textili.

penda n.f. 1. Declivitat, inclinason (d'un terren, d'una susfàcia). Sin.: **tombant, pendent, pendís, baixa, clinada, devèrs, abaissada, versant, repen, riba, calada**. ◇ *Rompedura de penda*: Cambiament brusc de l'inclinason d'aquesta penda. ◇ Aquesta inclinason, considerada dins la sieu expression aritmetica ò algebrica, la sieu figuracion geometrica.: *Una penda de 3 per 100*. ◇ *Penda d'una drecha*: Tangenta de l'angle qu'aquesta drecha fa m'au plan dei abscissas. ◇ *Linha de penda d'un plan per rapoart à un autre*: Perpendicularità quala que sigue menada dins una d'aqueli plans à la drecha de la sieu interseccion. ◇ *Linha de penda mai granda ò linha de penda d'un plan*: Drecha que, de toti li drechas d'aqueu plan, fa l'angle mai grand m'un plan orizontal. ◇ *Linha de penda mai granda ò linha de penda d'una susfàcia*: Que copa à angle drech li corbas de niveau. ◇ *Escala de penda d'una drecha*: Projeccion orizontala d'aquesta drecha, m'ai quòtas de doi ponchs que li apartènon, en geometria quotada. ◇ (geomorf.) *Penda limit*: Valor de l'inclinason en sota de la quala lu procèssus de formacion dei pendís non agisson plus. 2. Terren, camin inclinat per rapoart à l'orizontala. ◇ (fig.) *Remontar la penda*: Èstre dins una situacion que melhora, après un periòde de dificultats. 3. Inclinason, gust perilhós: *Èstre sus una marrida penda*.

pendable, a adj. Que s'amerita d'estar pendut. Sin.: **empicable**.

pendatge n.m. (geol.) Penda d'un jaç sedimentari, d'un filon.

pendença n.f. Penda d'una montanha.

pendent prep. Dins lo periòde de: *Pendent l'estiu*. Sin.: **dins l'afaire de, de** (+ subst.): *de nuèch, d'estiu...., durant*. ◆ loc. conj. *Pendent que*: Dins lo temps que, allora que, mentre. Sin.: **mentre que, dau temps que, dementre que, mentretant que**. ◇ *Vist que, donat que*: *Pendent que li pensi*.

pendent, a adj. 1. Que pende: *Lenga pendent*. Sin.: **pendolier**. 2. (dr.) En instança. 3. (arquít.) *Clau pendent*: Clau de vòuta sus crosada d'ogivas que presenta un element decoratiu sota li nervaduras. ◇ Inclinat: *La Torre pendent de Pisa*.

pendent n.m. 1. Caduna dei doi pèças de mobilier ò de decoracion, dei doi òbras d'art, etc., que constituïsson un pareu destinat à formar una simetria. 2. Persona, caua pariera, egala, complementària. Sin.: **egal, parier, omològue**.

pendeson n.f. Empicada, empicadura.

pendilhar vi. Pendolar.

pendilhon n.m. Jòia que pende au bot d'una colana.

pendin n.m. Jòia que si poarta ai aurellhas.

pendís n.m. 1. Caduna dei doi pendas qu'enquàdron lo fond d'una vau. Pendís virats au nòrd ò *ubac*, pendís virat au miègjorn ò *adrech*. 2. Plan inclinat d'una teulada.

pendolar vi. Èstre suspendut en oscillant leugierament. Sin.: **pendilhar, pendolejar**.

pendolejar vi. Pendolar.

pendolet n.m. Barlòca, pendilhon. Var.: **pendolina**.

pendolier, a adj. Pendent. ◇ (espec.) Si di d'un olivier que li sieu brancas son enarcadi e clinadi coma aqueli d'un saure ploraire.

pendoliera n.f. Vinha que pende d'un barri d'un terren en terrassa.

pendolina n.f. Barlòca. Var.: **pendolet**.

pendolon, a adj. Pendent.

pendon n.m. 1. Assemblatge conic de flors, de fruchs, à l'entorn d'un pecol comun: *Una grapa de raïm*. Sin.: **grapa**. 2. (fig.) *Pendon de forca*: Ladre, just digne d'èstre empicat.

pendre vt. 1. Estacar (quauqua ren) per la partida superiora, de tau biais que la part inferiora vague liurament vèr lo soal; suspendre. 2. Empicar. ◆ vi. 1. Èstre pendut, suspendut. Sin.: **pendolar**. 2. Èstre inclinat; èstre en penda: *Pende dau costat que va tombar*.

pendula n.f. 1. Pichin relòtge que pòu èstre pauat ò fixat còtra una paret. 2. (tecn.) Relòtge que lo sieu balancier es un pendule. Sin.: **relòri**.

pendular vi. En alpinisme, efectuar m'una coarda un movement pendulari.

pendular(i), a (-ària) adj. 1. Dau pendule. 2. (fig.) *Migracion pendulària*: Desplaçament quotidian dau domicili au luèc de trabalh e dau luèc de trabalh au domicili. 3. *Trens pendulars*: Trens de que la motritz e lu vagon si clínon en li corbas en rason de la velocitat, dau rai de la corba e dau devèrs de la via, per mantenir à l'encòup l'aviadessa dau tren e lo confoart dei passatgiers.

pendule n.m. 1. Còrs solide suspendut à un ponch fixe e qu'oscilla sota l'accion de la pesantor. ◇ (fis.) Tot sistema material animat, sota l'accion d'una foarça que tende à lo reportar à la sieu posicion d'equilibri, d'un movement oscillatòri à l'entorn d'un ponch ò d'un axe. 2. Instrument de radiestesia que consistisse en una pichina massa, sovent esferica, d'un còrs peant qu'oscilla à l'extremitat d'un fieu ò d'una pichina cadena que l'autre extremitat es tenguda entre lu dets de l'operator. Var.: **pèndulo**.

penduleta n.f. Pendula pichina, sovent portadissa.

pendulier, a n. Persona especializada dins la fabricacion de pendulas e lo montatge de mecanisme de relotjaria de granda talha.

pèndulo n.m. Pendule.

pendut, uda adj. Suspendut. ◇ (fig.) *Èstre pendut au telefòne*: L'emplegar sovent, longtemps. ◇ *Èstre pendut ai labras, ai paraulas de quauqu'un*: L'escotar embé atencion e passion. ◆ adj. e n. Empicat.

pène n.m. Pèça mobila d'una serralha, que, accionada au mejan d'una clau, clava la poarta en s'engatjant dins la gacha. Sin.: **pestèl, pèile**. ◇ *Pène mièg-torn*: Que la sieu extremitat, talhada en biseu, fonciona sensa clau.

penec n.m. Accion de durmir per un temps relativament cort: *Faire un penec*. ◇ (espec.) Aquela accion quora si fa dins l'après-dinnar. Sin.: **siesta**.

penecar vi. Faire un penec. Sin.: **penequejar, entredormir**.

peneplana n.f. (geomorf.) Releu caracterisat per de pendas debli, de valadas largui e de depaus superficials, estadi final dau cycle d'erosion.

penequejar vi. Penecar. Sin.: **entredormir**.

penequet n.m. Penec de corta durada.

penetrabilitat n.f. Qualitat de cen qu'es penetrable, de cen que si laissa penetrar.

penetrable, a adj. 1. Que si pòu penetrar, dont si pòu penetrar. 2. Intelligible, que si pòu capir. Contr.: **impenetrable**.

penetracion n.f. 1. Accion de penetrar. 2. Facultat de capir de cauas dificili; persplicitat, sagacitat.

penetrant, a adj. 1. Que penètra: *Una pluèia penetranta*. 2. (fig.) Dotat de persplicitat, de penetracion: *Un esperit penetrant*. Sin.: **clarveent**.

penetranta n.f. Via de comunicacion que va de la periferia vèrs lo centre d'una vila ò d'una region: *La penetranta de Palhon*.

penetrar vt. (*penètri*) 1. Passar au travèrs, intrar dins: *La pluèia a penetrat mon impermeable*. 2. Arribar à devinar, à descurbir (lu sentiments, li ideas de quauqu'un): *Penetrar li intencions de quauqu'un*. 3. Tocar profundament, intimament: *Una emocion que ti penètra lo coar*. ◆ vi. Intrar, s'introdure dins: *Penetrar dins una maion*. ◆ si **penetrar** v.pr. (*de*) S'emprenhar pefondament de (una idea, un sentiment, etc.): *Si penetrar d'una veritat*.

penetrat, ada adj. Emplit (d'un sentiment, d'una opinion); convençut: *Un òme penetrat de la sieu*

importança. Sin.: **tocat, pertocat, esmogut**. ◇ *Ària penetrada*: Grèva, ma sovent afectada. Sin.: **embeguda**.

penetratiu, iva adj. Qu'a la propietat d'èstre penetrat.

penetromètre n.m. (tecn.) Instrument que permete de mesurar, per penetracion, la resistança, la duretad d'un còrs, d'una susfàcia, d'un revestiment.

penh n.m. 1. Objècte mobilier remés en depaus per garantir lo pagament d'un deute; contracte, drech relatiu à n-aquel objècte. 2. Soma qu'una partida vèrsa à la conclusion d'un contracte per n'assegurar l'execucion.

penhèire, eiritz n. Pintre, pintor.

pénher vt. Pintar.

peniblement adv. Penosament, embé dificultat. Sin.: **malaisadament, dolentament,, laboriosament, fastidiosament**.

penible, a adj. 1. Penós, que dona de mau, que demanda un gròs esfoarç. Sin.: **malaisat, dolent, laboriós, fastigós, secant, fastidiós**. 2. Noiós, dificile à suportar: *Un enfant penible*.

penicilli n.m. Fonge ascomicèt que si desvolopa sota la forma d'una mofadura vèrda dins divèrs fromai (rocafoart, blau, etc.), sus la frucha (agrumes) e li marmeladas, e qu'una espècia, lo *Penicillium notatum*, fornisse la penicillina.

penicillat, ada adj. (sc. de la vida) Qu'a la forma d'un pinceu.

penicillina n.f. Antibiotic isolat à partir dau *Penicillium notatum*, qu'a de proprietats antibacteriani (fuguèt una descubèrta d'Alexander Fleming en lo 1928).

penicillinasa adj. Enzima que si tròva dins divèrsi bacterias, que destruge la penicillina.

penicillinoresistent, a adj. (med.) Que resistsisse à l'accion de la penicillina.

penicillòsi n.f. Micòsi provocada per una mofidura.

penier n.m. 1. Plumier. 2. Encrier, tenchier.

peninsula n.f. Penísola.

peninsular(i), a (ària) adj. e n. Relatiu à una penísola; estatjant d'una penísola.

penís n.m. Sèxe de l'òme. Sin.: **bícol** (pop.), **verga, viech** (pop.).

penísola n.f. Porcion de tèrra qu'un istme estrech religa au continent; part de tèrras emergidi restacada à una massa continentala per un dei sieus costats: *La penísola italiana*. Sin.: **peninsula** (etim. lat. *paeninsula*)

penitènça (-éncia) n.f. 1. (relig.) Pentiment, regret d'aver un peccat, mé l'intencion fèrma de jamai recomençar: *Faire penitènça*. 2. Un dei sèt sacraments de la Glèia catolica, per lo quau lo prèire dona l'absolucion. 3. Pena que lo confessaire impaua au penitent. ◇ Mortificacion qu'una persona s'impaua per expiar lu sieus peccats.

penitencial, a adj. (relig.) 1. Relatiu à la penitènça: *Liturgia penitenciala*. Var.: **penitenciau**. 2. *Saumes penitencials*: Gropes de sèt saumes qu'an per tema la penitènça.

penitenciar, ària adj. Relatiu ai presons, à l'incarceracion, ai detenguts.

penitenciària n.f. (relig.) 1. Foncion, dignitat de penitencier. 2. *Sacrada Penitencària Apostolica*: Tribunal dau Sant Sèti encargat dei cas reservats e de la concession dei indulgenças.

penitenciau, ala adj. Penitencial.

penitencier n.m. 1. (anc.) Establiment dont èron subidi de penas lònqui privativi de libertat. 2. (relig.) Prèire que l'evesque designa m'un poder d'absolucion de cas reservats.

penitent, a n. (relig.) Persona que confèssa lu sieus pecats au prèire. ◆ n.m. Membre de divèrsi confrarias que, per esperit de penitença, s'impauon de practicas de caritat e de pietat, e que son encagolats pendent li solemnitats religioi. Sin.: **batut**.

peniti n.f. (patol.) Enflament dau penís.

peniu n.m. Bas-ventre de la frema que pilha la forma d'una eminença triangulara que, à partir de la pubertat, si cuèrbe de pels. Sin.: **mont de Vènus**.

penna n.f. Pelissa.

penna n.f. (mar.) Pena.

penna n.f. Cresta de montanha, rocàs escalabrós, etc... (L'occitan a conservat aqueu tèrme eissut d'una raïç preindo-europea *penn*. [cf. lo vilatge de *La Penna* ò bessai *Sa Penna*,] dapé dau Val d'Esteron).

penon n.m. Estendard, bandiereta, bandiera. 1426 «*pagat a Martha la teliera per VI pals de tela perun penon...*» A.C. Arle.

penós, oa adj. Que dona de mau, que demanda un gròs esfoaç. Sin.: **laboriós, penible, fastidiós, secant, malaisat, dolent**.

penosament adv. Embé dificultat, pena. Sin.: **peniblement, malaisadament, fastidiosament, dolentament, laboriosament**.

pensabèstia n.m. (fam.) Lista, indicacion quala que sigue per si sovenir de quauqua ren que cau faire.

pensable, a adj. Que si pòu pensar. Sin.: **imaginable, concevable, evident, precís, comprensible, clar, destriat**.

pensada n.f. 1. Facultat de pensar, activitat de l'esperit. ◇ *Metre ai pensadas*: Laisser supauar. 2. Esperit: *Caçar una idea de la sieu pensada*. Sin.: **èime**. ◇ *En pensada, per la pensada*: Dins l'esperit, per l'imaginacion. 3. Biais de pensar; opinion, ponch de vista: *Parlar sensa escondre la sieu pensada*. 4. Ensèm dei ideas, dei doctrinas (d'un individú, d'un grope): *La pensada d'un filosòfe*. Sin.: **èime, soscadissa**. 5. Axe particulier de l'esperit que si poarta sobre un objècte. 6. Sentença: *Una pensada d'un grand filosòfe*. Sin.: **jutjament**. ◇ *Liura pensada*: Facultat de conceure una pensada, un vejaire, foara de tot ligam religiós, filosofic, etc.

pensadament adv. 1. D'un biais deliberat, voluntariament. 2. Pensivament.

pensadís, issa adj. Qu'es en mesura, en capacitat de pensar.

pensador, airtiz n. Pensaire. Var.: **pensator**.

pensaire, airtiz n. 1. Persona que s'aplica à pensar, à meditar. ◇ *Liure pensaire*: Partidari de la liura pensada. 2. Persona que la sieu pensada personala a una influença notabla per la sieu qualitat. Var.: **pensador, pensator**.

pensament n.m. Preocupacion, cruci, inquietuda. Sin.: **pensier, lagui, ànsia, frapacion, lanha**.

pensamentar (si) v.pr. Si faire de bila, s'inquietar, si laguiar, si frapar, s'alarmar.

pensamentós, a adj. Ansiós, laguiós, inquietós, lanhós, soscadís.

pensant, a adj. Que pensa, qu'es capable de pensar. ◇ *Ben pensant*: Persona que profèssa de vejaires segond l'òrdre establít.

pensar vi. 1. Formar d'ideas dins lo sieu esperit; concevre de nocions, d'opinions, per l'activitat de l'intelligença, la reflexion. Sin.: **soscar, cogitar**. 2. Aver una opinion: *Pensi coma tu*. ◆ vt. 1. Aver dins l'esperit, aver per opinion: *Dii totjorn cen que pensi*. 2. Crèire, aver la conviccion que, de: *Pensi qu'as rason*. Sin.: **pensar de, considerar, supauar**. 3. Aver l'intencion de: *Pensi partir deman*. Sin.: **pensar de**. 4. Concevre, imaginar, metre au ponch: *Pensar un projècte*. ◆ vt. ind. 1. (*de*) Crèire, aver la conviccion que, de: *Pensi d'aver rason*. Sin.: **pensar de**. 2. (*de*) Aver l'intencion de: *Pensi de partir deman*. 3. (*à*) Dirigir la sieu pensada vèrs, s'aplicar à; aver en tèsta: *Pensar à quauqu'un d'autre*. ◇ *Faire pensar à*: Evocar per una semblança de forma, d'aspècte, de comportament, etc. ◇ *Sensa pensar à mau*: Sensa aver de marridi intencions. 4. (*à*) Si sovenir de, non denembrar: *Ai pensat au tieu anniversari*. 5. (*à*) *Pilhar en consideracion*: Cau pensar ai consequenças. ◆ v.pr. *Pensar*: *Mi siéu pensat que t'auria agradat*.

pensat, ada adj. Calculat, alestit mé precision: *Un projècte ben pensat*. Sin.: **imaginat, conceput**.

pensatiu, iva adj. Pensiu. Sin.: **pensós, perpensós, pensierós**.

pensator, airtiz n. Pensaire. Var.: **pensador**.

pensèia n.f. Planta ornamentala dei flors velutadi ròsi, blanqui, jauni, violeti, que lu sieus petales laterals son vesins d'aquelu superiors (Familha dei violaceas). Sin.: **èrba de la Trinitat**.

penseirós, oa adj. Pensierós.

pensier n.m. 1. Pensada. 2. Preocupacion, pensament. **pensierós, oa** adj. pensatiu, preocupat. Var.: **penseirós**.

pensierosament adv. M'au pes de pensiers; pensivament.

pension n.f. 1. Soma que l'Estat, un organisme social, etc., vèrsa à una persona per retribuir de servicis ancians, l'indemnizar, etc.: *Pension de guèrra*. ◇ *Pension de retirada* ò *pension*: Pension qu'una persona tòca quora es à la retirada. ◇ *Èstre en pension*: Èstre à la retirada. 2. Soma qu'una persona vèrsa per èstre lotjada, noirida. ◇ Fach d'èstre lotjat, noirit en pagant: *Pilhar pension en cò de quauqu'un*. 3. Establiment dont si pilha pension. ◇ Establiment d'ensenhament privat dont lu escolans poàdon èstre intèrnes. Sin.: **internat**. ◇ *Pension de familha*: Dont de personas que pàgon son lotjadi dins de

condicions que fan pensar à la vida en familha (past pilhat en comun, etc.). 4. (banca) *Pension d'efectes*: Operacion que consistisse à la cession d'efectes, associada à una recròmpa à tèrme à una data convenguda.

pensionar vt. Autrejar una pension à.

pensionari, ària n. 1. Persona lotjada e noirida en pagant una pension (dins una ostalaria, en cò d'un particulier, etc.). 2. Escolan intèrne, dins una escòla. 3. Actor, actritz que tòca un tractament fixe: *Pensionaris e societaris*. 4. Estudiant, artista jove qu'una fondacion ò l'Estat paga lo sieu sojorn. 5. (ist.) *Grand pensionari*: Cap dau poder executiu dins li Províncias Unidi (s. XVIⁿ-s. XVIIIⁿ), qu'èra à l'encòup governaire (pensionari) de la província d'Olanda.

pensionat n.m. Establiment d'ensenhament privat qu'acuèlhe d'intèrnes; internat; ensèm dei escolans d'aquel establiment.

pensionat, ada adj. e n. 1. Que tòca una pension: *Un pensionat de guèrra*. 2. Qu'es à la retirada. Sin.: **retirat**.

pensiu, iva adj. Pilhat dins lu sieus pensiers, dins li sieu pensadas. Var.: **pensós, pensatiu**.

pènsom n.m. ['peɲsum] Pensum.

pensós, oa adj. Pensiu.

pensum n.m. 1. Dever suplementari impauat à un escolan per lo punir. 2. Travalh intellectual penós, noiós. Var.: **pènsom**.

pentacle n.m. Talisman en forma d'estela de cinc brancas.

pentacoarda n.m. (mús.) 1. Dins l'Antiquitat, lira mé cinc coardas. 2. Sistema de cinc sons conjonchs que forma la quinta justa, en usança en cò dei Grècs.

pentadactil(e) adj. Qu'a a cinc dets.

pentacrin n.m. Equinodèrme que viu fixat ai fonds marins, finda sonat *liri de mar*, à causa dei sieu formas vegetali.

pentadecagòne n.m. Poligòne qu'a quinze costats. Var.: **pentedecagòne**.

pentadesma n.m. Nom generic de l'aubre dau burre de la Sierra Leone, que li sieu granas porgísson una graissa industrial.

pentaèdre, a adj. e n.m. Polièdre mé cinc faças.

pentaeteride n.m. (Antiqu.) Espaci de quatre ans que si debanava entre doi celebracions consecutivi dei Grands Juècs.

pentagonal, a adj. (geom.) Qu'a per forma, per basa, un pentagòne; relatiu à un pentagòne. Var.: **pentagonau**.

pentagonau, ala adj. Pentagonal.

pentagòne n.m. (geom.) Poligòne qu'a cinc cimas e, per consequença, cinc costats.

pentamèr, a adj. e n.m. 1. Que presenta una simetria raionada de basa cinc: *Una estela pentamèra*. 2. Que lo sieu tars es partit en cinc parts, en parlant d'un insècte.

pentametòri n.m. Medicament qu'apertèn au grope dei amònis, en usança en anesthesiologia e per lo tractament dei arteritis.

pentamètre n.m. Vèrs de cinc pens, dins la poesia grèga e latina.

pentan n.m. (quim.) Hidrocarbure saturat C₅H₁₂.

pentapetal(e), a adj. Que presenta cinc petales.

pentapil(e), a n.m. Edifici mé cinc poartas.

pentapòli n.f. (ist.) Union politica ò aliança de cinc ciutats.

pentarca n.m. Sòci de la pentarquia punica.

pentarcat n.m. Foncions d'un pentarca.

pentarquia n.f. 1. (Antiqu.) Govèrn de cinc caps. 2. Ensèm de cinc nacions qu'exercíson una supremacia de fach.

pentarquic, a adj. Relatiu au pentarca ò à la pentarquia.

pentateuc n.m. Nom donat per lu reviraires grècs ai cinc primiers libres de la Bibla: Genèsi, Exòde, Levitic, Nombres e Deuteronomi.

pentatlon n.m. 1. (Antiqu. gr.) Ensèm dei cinc exercicis dei atletas (lucha, corsa, saut, disc e javelina). 2. *Pentatlon modèrne* ò *pentatlon*: Disciplina olimpica que compoarta cinc espròvas (cròss, equitacion, natacion, esgrima, tir).

pentatòma n.f. Mena de bertau comun sus li fuèlhas dei aubres e dei aubrilhons.

pentatonic, a adj. (mús.) Constituit de cinc tons: *Gamma pentatonica*.

pentecontòra n.f. (mar.) Galèra enançada per cinquanta remadors.

pentedecagòne n.m. Pentadecagòne.

penença n.f. Pentiment.

pentiment n.m. Contricion; viu regret d'aver fach quauqua ren de mau ò de non aver fach cen que calia. Sin.: **penença, repentida, repenença, repenença, dolència, languiment, planh, lanha, languison**.

pentobarbital n.m. Barbituric ipnotic emplegat per via intravenoa per l'anestesia generala de corta durada e la narco-analisi. Sin.: **tiopental**.

pentir (si) v.pr. Regretar: *Si pentir dei fieu fauta*.

pentit, a adj. e n. Que s'es pentit. Var.: **repentit**.

pentit, ida n. Ancian membre d'una organizacion clandestina, criminala (espec. la màfia), qu'accepta de collaborar m'ai autoritats en escambi d'una remessa de pena.

pentòde n.m. Tube electronic mé cinc electròdes.

pentolita n.f. Explosiu constituit per un mesclatge de pentrita e de tolita.

pentòsa n.f. (quim.) Òsa mé cinc atòmes de carbòni (nom generic).

pentotal n.m. Compauat quimic medicamentós, utilizat en tant qu'inductor dins lo debanament de la fasa d'alestiment à una anestesia generala.

pentrita n.f. Explosiu constituit d'un estèr nitric cristallizat, foarça potent e foarça sensible.

penultime, a adj. e n. Avant-darrier. Var.:

penúltimo. ♦ adj. e n.f. Si di de l'avant-darriera sillaba (d'un mòt, d'un vèrs).

penúltimo, a adj. e n. Penultime.

penuria n.f. Mancança de cen qu'es necessari: *Penuria d'energia, de man d'òbra*. Sin.: **carestia, escarssetat, arrariment, manca, crisi, defauta**,

indigència, mancament, privacion, defalhiment, defalhença, desprovediment, misèria.

peolh n.m. Insècte sensa alas, parasite extèrne dei mamifèrs e de l'òme, que n'en suça lo sang (Lòng de 2 mm). ◇ *Peolh de l'olivier, peolh dau paumolier*: Cochenilha. ◇ *Peolh revengut*: (pej.) Persona que s'es enauçada en dessobre de la sieu condicion promiera sensa aver lu biais ni la cultura dau sieu noveu mitan. Sin.: **pervengut, nòu ric.**

peolhar vt. Levar lu peolhs de. Var.: **espeolhar, despeolhar.**

peolhon, peolheta n. Persona noioa, importuna.

peòn n.m. [pe'ɔn] (mòt espanhòu) Paisan, obrier agricòla, en Amèrica dau Sud.

peònia n.f. Planta à bulbe cultivada per li sieu gròssi flors rogi, ròsi ò blanqui (Familha dei renonculaceas). Sin.: **peuna, pimpanèla** (*peònia oficala*).

peós, oa adj. Que pea. Var.: **peant**. Sin.: **pesant, pesós, faissós, gravós.**

peosament adv. Peantament.

peòta n.f. Granda gondòla de l'Adriatica.

pepé n.m. (fam.) Paigrand. Var.: **papet.**

pepia n.f. Pellicula que si forma sus la lenga dei aucus pertocats per d'afeccions respiratòri e que li empacha de manjar, ma non de beure. ◇ (fig. fam.) *Aver la pepia*: Aver una granda set.

pepida n.f. (anat.) Glota.

pepidejar vi. Èstre pertocat per la pepia.

pepin n.m. Grana de divèrs fruchs, coma lu agrumes. Sin.: **grinhon, graneta.**

pepiniera n.f. 1. Luèc dont son cultivats de vegetaus joves destinats à èstre plantats. ◇ Ensèm d'aquesti plantas. 2. Luèc, establiment de dont soàrton en grand nombre de personas pròpri à una profession, una activitat.

pepinierista adj. e n. Si di d'una persona que cultiva una pepiniera.

pepita n.f. Pichina massa de metal natiu, en particular d'aur.

peplum n.m. (Antiq.) Tunica de frema, sensa mànegas, facha d'una pèça d'estòfa rectangularia, engrafatada sobre li espatlas. (Etim. gr. *peplos*)

pepon n.m. Fruch dei cucurbitaceas. Var.: **peponide.**

peponide n.m. Fruch dei cucurbitaceas. Var.: **pepon.**

pepsina n.f. Una dei enzimas dau suc gastric, que comença la digestion dei proteïnas.

peptic, a adj. Relatiu à la pepsina.

peptide n.m. Molecula constituïda per l'union d'un pichin nombre de molèculas d'acides aminats.

peptidasa n.f. Enzima que rompe li ligasons peptidiqui dei proteïnas.

peptisacion n.f. Degradacion d'un protide en peptonas.

peptogène, a adj. e n.m. Nom donat à una substança qu'a la propietat d'afavorir e d'acréisser lo flus dau suc gastric.

peptona n.f. Substança protidica solubla que resulta de l'accion de la pepsina sobre li proteïnas (espec. la carn).

peptonisacion (-izacion) n.f. Proprietat d'unu colloïdes que s'espantègon dins un liquide, quora son en contacte m'eu.

peptonisar (izar) v.t. Realisar la peptonisacion de.

peptonuria n.f. Presença de peptonas dins l'urina.

pequequè n.m. Persona que tartalha. Sin.: **peteté, tartalhon, bletonaire, bletonejaire.**

pequequear vi. (*pequequei*) Tartalhar. Var.: **pechehear**. Sin.: **petetear, bletonar, bletonejar.**

pequinés, esa adj. e n. Originari, estatjant de Pequin.

per prep. 1. Indica lo luèc dont si passa: *Passar per Tolosa*. 2. Dins la direccion de: *Regarjava per aquí*. ◇ À destinacion de: *Es partit per Montpelhier*. 3. Indica lo temps: *Agisse coma per lo passat*. ◇ (Relativament au temps que fa) *Preferissi navegar per beu temps*. 4. Lo mejan emplegat: *Es arribat per bateu, s'en tornerà per la rota nacionala*. 5. Indica la motivacion: *Agisse solament per interès*. 6. Indica l'agent: *La maion es estada bastida per un boan murador*. Sin.: **da** (it.). 7.

Indica la distribucion: *Vorrii ben ganhar un milion per mes*. 8. Indica l'equivalença, la substitucion: *Emplegar un mòt per un autre*. 9. Indica la relacion, lo rapoart: *Es grand per lo sieu atge*. 10. En rason de, à causa de: *Es estat punit per lo sieu comportament*. Sin.: **per l'encausa de**. 11. L'interès, lo ponch de vista: *Per ieu, non es important; plaidejar per un acusat*. ◇ Èstre per quauqu'un, quauqua ren, una idea: *Siéu per la libertat de parlar la lenga que voali; voterei per aqueu que mi sauprà capir*. Sin.: **èstre partidari de**. 12. Indica lo temps, la durada: *Es partit per doi jorns*. 13. La circumstança, lo moment: *Per aquesto còup, va ben*. ◇ Èstre per (+ infinitiu): Èstre à mand de. ◆ loc. conj. *Per que*: Dins la tòca que: *Li dii aquò per que fague lo trabalh coma si deu*. Sin.: **per dire que**. ◇ *Per pauc que* (*seguit d'un subjontiu*): Se li circumstàncias lo perméton: *Per pauc que lo temps s'esclarcisse, anerèm en passejada*. ◇ *Per ensin* (*ensinda*): Per consequent.

per n.m. Lo boan costat dei cauas, lo tot de cen que tende à provar, à establir quauqua ren: *Lo per e lo còtra*. Sin.: **pron.**

pera n.f. 1. Fruch mé de pepins, carnut, de forma oblònga, de la periera. ◇ (expr.) *Si gardar una pera per si levar lo set*: Reservar quauqua ren per l'avenidor. 2. Objècte en forma de pera: *Pera electrica*.

perada n.f. Bevenda que provèn unicament de la fermentacion dau suc de peras fresqui. Var.: **perat.**

perasina n.f. Resina jauna, solida, transparenta, que sobra après la destillacion de la terebentina e mé la quala lu musicians frèton lu crins dei arquets. Sin.: **carafuèha, colofònia, pega-rosina, arcanson.**

perautre adv. Pura, pasmens. Sin.: **d'un autre caire, d'un autre costat, d'un autre latz, per lo demai.**

perborat n.m. Nom generic de saus que contènon mai d'oxigène que lu borats, qu'un còup decompausats per

l'aiga m'una produccion d'aiga oxigenada, son en usança en lu lessieus.

perbulhir vt. Passar de liumes dins l'aiga bulhenta denant de lu çoïnar. Var.: **desbulhir**.

perca n.f. Peis dei lacs e dei cors d'aiga lents, mé doi nadarèlas dorsali, voraç, de la carn estimada (Lòng fins à 50 cm). ◇ *Pèrca de mar*: Varietat de serran (*serranus scriba*).

percaç n.m. Accion de percaçar, de cercar embé acaniment. Var.: **percaça**. Sin.: **perseguida**, **corsejada**. ◇ *Au percaç de*: En cèrca obstinada de.

percaçaire, **airitz** n. Persona que percaça quauqu'un. Sin.: **corsejaire**.

percaçar vt. Corsejar, córrer après quauqu'un per temptar de l'agantar: *Lu policiers percaçon un bandit*. Sin.: **acorsar**, **consegre**, **assegre**, **asseguir**, **perseguir**, **persegre**, **acorsejar**, **ensegre**, **enseguir**, **trassegre**.

percala n.f. Teissut de coton ras e foarça sarrat.

percalina n.f. Tela de coton leugiera e lustrada, emplegada dins li dobladuras.

percaça n.f. Percaç.

percarbonat n.m. Nom generic de saus que contèn mai d'oxigène que lu carbonats e que son decompauats per l'aiga, donant una produccion d'aiga oxigenada.

perçaupre vt. Capir per lo sens, per l'esperit. Var.: **perceure**, **percevre**.

percent n.m. 1. Percentatge. 2. Taus d'interès dei sòus, calculat à partir d'una soma de 100 unitats. 3. Comission calculada au percentatge.

percentatge n.m. 1. Chifra dau taus dei sòus. Var.: **percent**. 2. Proporcion d'una quantitat, d'una grandor, per rapoart à una altra, basada sobre lo nombre 100. 3. Comission calculada au percentatge.

percepcion n.f. 1. Recobrament dei taxas per lo perceptor. 2. Foncion, emplec de perceptor. ◇ Bureu dau perceptor. 3. Accion, fach de percevre per lu sens, per l'esperit: *La percepcion dei colors*. 4. (psicol.) Representacion conscienta à partir dei sensacions; consciença d'una sensacion, de divèrsi sensacions.

percèpte n.m. (filos.) Objècte de la percepcion, per op. à *conçèpte*.

perceptibilitat n.f. Qualitat, caractèr de cen qu'es perceptible.

perceptiblement adv. D'un biais perceptible.

perceptible, **a** adj. 1. Que lu sens poàdon percevre: *Un objècte perceptible à la vista*. 2. Que l'esperit pòu capir: *Una ironia perceptibla*.

perceptiu, **iva** adj. (psicol.) Relatiu à la percepcion.

perceptor n.m. Foncionari dau Tresaur, encargat particulierament dau recobrament dei impòsts dirèctes.

percidat n.m. *Percidats*: Familha de peis de l'emisfèri nòrd, que comprèn pauc ò pron 200 espècias e 10 genres, que lo sieu tipe comun es la perca.

percifòrme, **a** adj. e n.m. Percimòrfe.

percinta n.f. Camin rural entre doi tenements. Sin.: **rara**.

perclorat n.m. Sau de l'acide percloric.

percloric adj. m. *Acide percloric*: Lo mai oxigenat dei acides dau clòre, HClO₄.

percnoptèr n.m. Pichin tamisier dei regions mediterranèi, que pòu faire fins à 70 cm de lòng. Sin.: **pelacan** (*neophron percnopterus*).

percolacion n.f. 1. (geogr.) Penetracion lenta dei aigas de pluèia dins lo soal. 2. Rafinatge dei òlis de petròli per lo biais de la descoloracion.

percolator n.m. Aparelh que sièrve à faire de cafè à la vapor en granda quantitat.

percomòrfe, **a** adj. e n.m. Òrdre de peis qu'an la forma que sembla aquela de la perca. Var.: **percifòrme**.

percórrer vt. 1. Traversar, visitar dins tota la sieu estenduda, en anant e en venent dins divèrsi direccions: *Percórrer una vila*. Sin.: **escórrer**. 2. Seguir un itinerari determinat: *Percórrer una rota*. 3. Examinar, lièger rapidament: *Percórrer un libre*. Sin.: **donar una escorsa**.

percors n.m. 1. Camin, itinerari seguit per anar d'un ponch à un autre. Sin.: **correguda**, **trajècte**. 2. Circuit, itinerari determinat dont si debana una competicion esportiva, un adestrament. ◇ *Incident de percors*: Dificultat que non èra prevista dins la realizacion d'un projècte. 3. *Percors dau combatent*: Percors que lu militar fan per s'adestrar au combat, sus un terren especialament adobat mé d'obstacles variats; aqueu terren. ◇ (fig.) Ensèm d'obstacles, de dificultats que si méton en travèrs d'un projècte, d'una accion: *Demandar l'ajuda de l'Administracion es un vertadièr percors dau combatent!* 4. (coregr.) Aptituda à si propulsar en avant.

percussion n.f. 1. (didact.) Fach per un còrs de venir picar brusquement un autre còrs. Sin.: **acip**, **acipada**, **bassacada**, **embroncada**. ◇ (espec.) Picar dau percutor d'una arma de fuèc, que provòca la detonacion. ◇ (espòrts) Fach d'anar au contacte de l'adversari per lo desfidar (rugbi, balon). 2. (mús.) *Instruments à percussion*: Que lo son es produch en picant m'ai mans, mé de baguetas, etc. ◇ Ensèm dei instruments de música qu'au mejan de sons picats, màrcon un accent, sotalínhon un ritme, en ajustant un demai de color à l'orquestra. 3. (med.) Metòde d'examen clinic que consistisse à picar m'ai dets d'uni regions dau còrs e que permete de descurbir per lo son lu limits d'un organe e lo sieu estat de replecion ò de vacuitat.

percussionista n. Musician qu'emplega un instrument à percussion.

percutaneu, **a** adj. (med.) Que si fa au travèrs de la pèu.

percutent, **a** adj. 1. Que produe una percussion. ◇ (arm.) *Projectile percutent*: Que la sieu fusada-detonator esclata solament en tocant l'objectiu, un obstacle. ◇ *Tir percutent*: Qu'emplega un tau projectile. 2. Que tòca mé foarça, seguretat: *Un argument percutent*.

percutir vt. 1. Urtar, picar mé violença. 2. (med.) Explorar, examinar per la percussion. ◆ vi. 1. Petar en urtant l'objectiu, un obstacle, en parlant d'un projectile percutent. 2. (espòrts) Anar au contacte de l'adversari per lo desfidar (rugbi, balon). ◆ vt. e vi. Urtar m'una granda violença: *La veitura a percutat (còntra) un barri*.

percutor n.m. 1. Pèça metallica que la sieu poncha pica l'amòrsa e la fa detonar, dins una arma de fuèc. 2. (preïst.) Aisina destinada à picar sus de ròcas per n'en tirar d'esclats.

perda n.f. 1. Fach d'aver perdut quauqua ren, de plus lo trovar: *La perda d'un document important*. 2. Fach d'èstre privat de cen qu'èra noastre, de cen que n'en podiavam dispauar (ben material ò moral; facultat fisica ò intellectuala; avantatge): *La perda d'una fortuna, la perda d'un membre*. ◇ À *perda de vista*: Tant luènh que s'estende la vista. 3. Fach de perdre de sòus; soma perduda. ◇ À *perda*: En perdent de sòus. 4. Fach d'èstre privat de la presença d'un pròche per la moart ò la separacion; lo dam qu'aquela disparicion, aquela absença provòca: *La perda d'un èstre car*. 5. Fin maluroa; falhiment: *La perda d'un procès*. 6. Marrit emplec, degalhatge: *Una perda de temps*. 7. Disparicion, destruccion (d'un ben material): *La perda d'una nau*. 8. Roïna materiala ò morala: *Córrer à la sieu perda*. ◇ (teol.) *Perda d'una ànima*: Damnacion. 9. *Avion en perda de velocitat*: Que la sieu velocitat es venguda tròup bassa per tenir en l'ària. ◇ (fig.) *Èstre en perda de velocitat*: Perdre de la sieu popularitat, dau sieu prestigi, dau sieu dinamisme, etc. Sin.: **perda de celebritat**, **baissa de fama**. 10. *Perda (de potença)*: Diferença entre la potença absorbida e la potença utila d'un dispositiu. ◇ *Perda de carga*: Diminucion de la pression d'un fluide que circula dins un dispositiu idraulic. 11. (geogr.) Disparicion totala ò parciala d'un cors d'aiga que devèn soterran e torna aparéisser mai luènh. ◆ pl. 1. Militarís qu'una armada perde en seguida à una batalha, un conflicte. 2. *Perdas blanqui*: Leucorrea. ◇ *Perdas rogi*: Metrorragia.

perdable, a adj. Que pòu èstre perdut.

perdent, a adj. e n. Que perde: *L'equipa perdenta*. ◇ *Partir perdent*: Entreprenre quauqua ren sensa crèire à la sieu capitada. Sin.: **perditor**.

perdessús n.m. Vestit llong d'òme que si poarta en dessobre dei autres vestits; manteu.

perdicion n.f. 1. *En perdicion*: Si di d'una nau en perilh de naufragte, que risca de si perdre; menaçat d'èstre arroïnât, en parlant d'una empresa, d'un grope financier, etc. Sin.: **en aigas marridi**. 2. (teol.) Estat de pecat que mena à la roïna de l'ànima; roïna morala: *Un luèc de perdicion*. Var.: **perdiment**.

perdidia n.f. Traités(s)a, faussetat.

perdigalon n.m. Perdiguau.

perdigau n.m. Perditz de l'annada. Var.: **perdigalon**.

perdigona n.f. Pruna d'una varietat de la carn moala e de la pèu violacea.

perdiment n.m. Perdicion.

perdinchi interj. Per Dieu!, Ti cresi!

perditança n.f. (fis.) Conductança equivalenta, que representa li perdas, dins una installacion electrica.

perditemps n. (it.) Perda de temps.

perditor, tritz adj. e n. Perdent.

perdriz n.f. Perdriz.

perdon n.m. 1. Accion de perdonar; remission d'una falta, d'una ofensa. 2. Pelegrinatge religiós annual e fèsta populària. 3. Mòt emplegat coma formula de cortesia, per s'excusar: *Perdon per lo mau que t'ai fach*. ◇ Mòt emplegat coma formula de cortesia, per faire repetir quauqua ren que non es estat capit, audit: *Perdon?* Sin.: **qu'avètz dich? que diètz?** ◇ (pop.) Per sotalinhar la pensada, renforçar l'expression: *Eu es ja niais, ma son fraire, perdon!* Sin.: **excusatz!**

perdonable, a adj. Que pòu èstre perdonat: *Una error perdonabla*.

perdonaire, airtiz n. Persona que perdona.

perdonament n.m. Accion de perdonar; lo sieu resultat. Var.: **perdon**. Sin.: **remission**.

perdonança n.f; (relig.) Indulgença papala.

perdonar vt. 1. Renonciar à punir (una falta), à si venjar de (una ofensa). Sin.: **faire gràcia**, **redemir** (pecats). 2. Aver d'indulgença per, excusar. 3. Acceptar sensa despièch, sensa gelosia: *Non li perdoni lu sieus succès*. ◆ vt. ind. 1. *Perdonar à quauqu'un*: Cessar d'entretenir de rancuna ò d'ostilitat vèrs aquesta persona per li sieu fautas. 2. (absolut) *Aquò non perdona*: Aquò a totjorn de consequenças grèvi.

perdre vt. 1. Cessar de possedir, d'aver à la sieu disposicion (un ben, un avantatge): *Perdre lo sieu emplec*. 2. Cessar d'aver (una partida, un caractèr essencial), èstre privat de (una facultat): *Perdre lu sieus bèrris, perdre lo sieu esclat*. ◇ *Perdre la rason*: Perdre lo boan sens, devenir foal. Sin.: **perdre la tramontana**.

◇ Abandonar (un comportament); cessar de provar (un sentiment): *Perdre una abituda, perdre coratge*. 3. Plus trovar: *Ai perdut li mieu claus*. ◇ Plus seguir, plus contrarotlar: *Perdre la traça de quauqu'un*. ◇ *Perdre de vista*: Cessar d'èstre en relacion mé (quauqu'un), de s'ocupar de (quauqua ren). Sin.: **escapar de vista**. 4. Èstre separat de quauqu'un per la moart: *Perdre un pròche*. ◇ Èstre abandonat per (quauqu'un): *L'entrepresa a perdut una granda part dau sieu efectiu*. 5. Pas remportar, aver lo dessota dins (una comptecion, una lucha): *Perdre un procès, una batalha*. ◇ *Perdre de terren*: Anar mai lentament que l'adversari, lo concurrent. 6. Faire un marrit emplec de: *Perdre una oportunitat*. 7. Faire subir un prejudici greu, material ò moral; causar la roïna ò la moart de: *Lo juèc ti perdrà*. ◆ vi. 1. Aver lo dessota; èstre batut: *A encar perdut*. 2. Faire una perda de sòus: *Perdre gròs*. ◆ **si perdre** v.pr. 1. Plus trovar lo sieu camin: *Si perdre dins la seuva*. Sin.: **s'estraviar, si descaminar, s'estancar** (en parlant d'un cors d'aiga). ◇ (fig.) *Si perdre dins de detalhs*: Li s'atardar tròup longament. 2. Disparéisser: *Si perdre dins la fola*. 3. Demorar inutilisat, si degalhar: *Mé la calorasa, la frucha s'es perduda*. ◇ Cessar d'èstre en usatge: *Aquesta tradicion s'es perduda*.

perdriz n.f. Auceu gallinaceu dau còrs espés, que fa lo sieu nido dins un cròs dau soal (Longuessa 30 cm). ◇ *Perdriz colombana*: Bartavèla. ◇ *Perdriz de la pança blanca*: Varietat de perdriz, que sembla pusleu una calha. (*Turnix sylvaticus*). ◇ *Perdriz trèbola*: Perdriz

dau pièch cendrat (*Starna cinerea*). ◇ *Perdritz blanca*: Perdritz dei montanhas, que vèn totalament blanca en ivèrn (*Lagopus muta*). Var.: **perditz**.

perdudament adv. Totplen, violentament coma un foal: *Aimar perdudament*. Sin.: **a la perduda**. ◇ *Si garçar perdudament de quauqua ren*: S'en garçar completament.

perdurablement adv. D'una mena perdurabla. Sin.: **permanentament, eternalament, immemorablement, immortalament, indefinidament, perpetuament, sempiternalament**.

perdurable, a adj. Que pòu perdurar. Sin.: **permanent, eternal, immemorial, immortal, immudable, indefinit, perpetual, sempiternal**.

perdurar vi. (lit.) 1. Durar eternament. 2. Contunhar, durar longtemps: *Una idea faussa que perdura*.

perdut, uda adj. 1. Que n'en siam definitivament privats, en parlant d'un avantatge, d'un ben: *Una fortuna perduda*. 2. Que non si retròva: *Lu objèctes perduts*. 3. Qu'escapa à tota direccion, à tot contraròtle. ◇ *Bala perduda*: Qu'a mancat lo sieu objectiu e pòu anar picar dapertot. 4. Qu'es estat mau emplegat ò emplegat sensa profièch; devengut inutile ò inutilisable: *Temps perdut, pena perduda*. ◇ *Ai mieus (tieus, etc.) moments perduts*: Quora ai ren d'autre à faire. 5. Roïnât: *Un òme perdut*. 6. Qu'es menaçat dins la sieu vida; que la sieu situacion, lo sieu cas es desesperat: *Un malaut perdut*. 7. Situat à l'escart, isolat: *Un vilatge perdut*. 8. Èstre perdut dins li sieu pensadas, li sieu reflexions: Li èstre completament absorbit, fins à non faire cas dau rèsta. 9. *Filha perduda*: Filha de marrida vida. ◆ n. *Coma un perdut, una perduda*: Mé tota la sieu energia, de toti li sieu foarças.

perea n.f. Mancaça d'interès per l'esfoarç, per lo trabalh; gust per l'inaccion. Sin.: **pigrícia, pigres(s)a, pigrítge, laissa-mi 'star, fleuma**.

perempcion n.f. 1. (dr.) Prescripcion qu'anienta lu actes de procedura quora un temps donat s'es escorrit sensa qu'un acte noveu intervengue. 2. *Data de perempcion*: En là de la quala un produch non deu plus èstre consumit, emplegat.

peremptòri, òria adj. 1. Categori, que ren li pòu èstre opauat. 2. (dr.) Qu'a foarça obligatòria.

peremptoriament adv. D'un biais peremptòri.

pereós, oa adj. Pigre. Sin.: **pelandron, gastalançòus, farassonnier**.

perennant, a adj. (bot.) Que pòu viure, subsistir longtemps: *Organes perennant*.

perenne, a adj. (geogr.) *Ribiera, foant perenna*: Qu lo sieu escorrement es permanent.

perennisacion (-izacion) n.f. Accion de perennisar; lo sieu resultat.

perennisar (-izar) vt. 1. Rendre duradís, perpetual. 2. Titularisar dins la sieu foncion.

perennitat n.f. Caractèr de cen que dura totjorn ò longtemps.

pereós n.m. Bradipe.

pereosament adv. D'una mena pereosa. Sin.: **pigrament**.

perequacion n.f. 1. Repartiment dei cargas à la ratapart dei possibilitats dei talhapagants ò d organismes financiers que li dèvon suportar. 2. Política economica que liura ai consumaires, segond de prètz vesins, de mèrç de que lo prètz de cost varia segond la sieu origina (per ex. prètz nacionau ò importat).

peresina n.f. Resina, pega.

perfach n.m. (gram.) Temps dau vèrbo que marca un estat present que resulta d'una accion passada. Var.: **perfècte, perfiech**. Sin.: **perfectiu, preterit, passat simple**.

perfaire vt. Acabar, menar au sieu desvolopament complet, à la perfeccion. Sin.: **melhorar, complir, afinar**.

perfeccion n.f. 1. Qualitat, estat de cen qu'es perfècte, de cen qu'es ben au ponch de non poder èstre melhorat. Sin.: **compliment**. ◇ *À la perfeccion*: D'un biais perfècte. 2. Persona, caua perfècta dins lo sieu genre.

perfeccionaire, airtz n. Persona que perfecciona.

perfeccionament n.m. Accion de perfeccionar, de si perfeccionar; melhorament.

perfeccionar vt. Rendre mai pròche de la perfeccion, melhorar. ◆ **si perfeccionar** v.pr. 1. Devenir melhor. Sin.: **s'afinar**. 2. Melhorar li sieu conoissenças, faire de progrès.

perfeccionisme n.m. Recèrca excessiva de la perfeccion en tota caua.

perfeccionista adj. e n. Que manifèsta de perfeccionisme.

perfectament adv. 1. D'un biais perfècte: *Conoïsser perfectament una lenga*. 2. Totalament, completament: *Un luèc perfectament calme*. 3. Aí, segur.

perfècte, a adj. 1. Que recampa toti li qualitats; sensa decas: *Un travalh perfècte*. Var.: **perfach, perfiech**. Sin.: **acomplit**. 2. Que presenta toti li caracteristicas pròpri à la sieu categoria, à la sieu espècia. 3. *Boasc perfècte*: Que lu sieus vaisseus constituïts de cellulas lignificadi fórmon de tubes coninús. 4. (mat.) *Nombre perfècte*: Nombre egal à la soma de toi lu sieus partidors (en defoara d'eumeme) ò à la mitan dei sieus partidors s'es comptat dins lo calcul.

perfècte n.m. (gram.) Perfach. Var.: **perfiech**.

perfectibilitat n.f. Qualitat de cen qu'es perfectible.

perfectible, a adj. Que pòu èstre melhorat ò qu'es susceptible de si pòu melhorar.

perfectiu, iva adj. e n.m. (gram.) Perfach.

perfendre v.t. 1. Fendasclar d'un talh d'espada. Sin.: **sagatar**. 2. Atacar rufament.

perfidament adv. (lit.) Embé perfidia. Sin.: **faussament, desleialament, indidelament, traitosament**.

perfide, a adj. (lit.) Desleial, que cèrca à faire de mau en dessota. Var.: **perfidios**. Sin.: **faus, fausson, infideu, traite, traïdor**.

perfidia n.f. 1. Caractèr d'una persona perfida, dau sieu comportament. 2. Acte perfide, paraula perfida.

perfidios, oa adj. Perfide.

perfièch, a adj. Perfècte, perfach.

perfièch, a n. Dins la religion catara, crescent qu'a reçauput lo consolament e èra sotamés à una recèrca constanta de la perfeccion. Sin.: **bonòme, patarin, bons cristians, bogre**.

perfièchament adv. Perfectament. Sin.: **à plec, de segur**.

perfièu n.m. 1. Contorn, aspècte d'una cara vista de costat. ◇ (art) *Perfièu perdut* ò *fugissent*: Que fa vèire mai la nuca que la cara. ◇ Aspècte, contorn general exterior de quauqua ren vist de costat: *Lo perfièu d'una veitura*. ◇ *De perfièu*: Vist de costat (per op. à *de façà, de tres quarts, de darrier*). 2. Ensèm de trachs que caracteríson quauqu'un per rapoart à la sieu aptituda per un emplec, una foncion: *A lo perfièu per èstre directritz dei vendas*. ◇ *Perfièu psicologic*: Corta representacion obtenguda en notant lu resultats dei divèrs tèsts qu'un meme subjècte a passat. ◇ Configuracion generala d'una situacion, d'una evolucion, à un moment donat: *Lo perfièu dei vendas en junh*. 3. Seccion d'un objècte per un plan perpendiculari à una direccion donada: *Perfièu d'una ala d'avion*. 4. *Drecha* ò *plan de perfièu*: Drecha ò plan ortogonal à la linha de tèrra, en geometria descriptiva. 5. (geomorf.) *Perfièu d'equilibri*: Perfièu longitudinal ideal d'una riviera que lo sieu dèbit non s'apaurisse vèrs l'aval. ◇ *Perfièu longitudinal*: Corba que representa sus un plan vertical lo traçat d'un cors d'aiga entre la foant e la boca. ◇ *Perfièu transversal*: Copa dau lièch d'un cors d'aiga perpendiculari à l'escorrement. Var.: **profieü**.

perfilada n.f. Seguida d'objèctes vists de perfièu. Var.: **profilada**.

perfiladura n.f. Accion de perfilar; lo sieu resultat. Var.: **profiladura**.

perfilaire n.m. Instrument que permete de dessenhar sus lo papier, lu perfièus d'una via de camin de fèrre, d'una rota. Var.: **profilaire**.

perfilament n.m. Materialisacion sus lo terren, dau perfièu d'un obratge fortificat en bastison. Var.: **profilament**.

perfilar v.t. 1. Representar en perfièu. 2. Donar de contunh à un produch metallic ò plastic lòng, un perfièu especial sus la sieu trencadura plana. Var.: **profilar**. ◆ **si perfilar** v.pr. 1. Si presentar, si destacar de perfièu. Començar d'aparéisser, s'anonciar: *Una solucion si perfila à l'orizont*.

perfilat n.m. Produch metallurgic de granda longuessa, provedit d'una trencadura plana constanta de perfièu particulier, obtengut per lo biais de l'estiratge: *Perfilat en U*. Var.: **profilat**.

perfilat, ada adj. Que li es estat donat una cèrt perfièu. Var.: **profilat**.

perfilatge n.m. (tecn.) Operacion per la quala si dona un perfièu determinat à una pèça, una carroçaria, etc., en particulier per presentar lo mens de resistença e l'enançament. Var.: **profilatge**.

perfilografe n.m. Aparelh que permete de reprodure sus lo papier, à escala reducha, li ondulacions dei carrejadas. Var.: **profilografe**.

perfin adv. Fin finala.

perfoliat, ada adj. (bot.) *Fuèlha perfoliada*: Que la sieu basa envolopa completament lo pen que la poarta.

perforacion n.f. 1. Accion de perforar; trauc que n'en resulta. 2. (med.) Dubertura accidentalà ò patologica dins la paret d'un organe. Sin.: **pertuatge**.

perforadoira n.f. Màquina, autís que sièrve per traucar, per perforar. Sin.: perforatriz.

perforant, a adj. Que perfòra. ◇ *Projectile perforant*: Provedit d'un nucleu metallic que li dona la possibilitat de pertuar un blindatge.

perforar vt. (*perfòri*) Practicar un trauc de part en part. Sin.: **traucar**.

perforatge n.m. Accion de perforar.

perforator, tritz adj. Que perfòra, que sièrve à perforar. Var.: **perforaire, pertuaire**.

perforator, tritz n. Persona encargada de transcriure d'informacions codadi sus un supoart mecanografic (cartas, bendas perforadi). Var.: **perforaire, pertuaire**.

perforatriz n.f. 1. Màquina que sièrve à establir de cartas, de bendas perforadi. 2. Aisinas rotativi per faire de traucs de mina. Sin.: **perforadoira**.

perfin n.f. Fin, moment ultime: *À la perfin, a acceptat*.

performança n.f. 1. Resultat qu'un atleta, un cavau de corsa, etc., poàdon obtenir dins una espròva; chifra que mesura aqueu resultat. 2. Capitada remirable: *Faire un trabalh parier en tant pauc de temps, es una performança!* 3. Resultat obtengut dins l'execucion d'un trabalh, d'un pretzfach. ◇ (psicol.) *Tèst de performança*: Espròva non verbala destinada à mesurar divèrsi capacitats intellectuàli. Sin. (1, 2,3): **benança, esplech**. 4. Ensèm de indicacions chifradi que caracteríson li possibilitats optimali d'un material; aqueli possibilitats: *Li performanças d'una automobila (velocitat, acceleracion, etc.)*. Sin.: **benança, qualitats tecniqi**. 5. (ling.) Messa en òbra per lu locutors de la competença lingüistica dins la produccion e la recepcion d'enonciats concrets.

performant, a adj. Capable de boani performanças; competitiu. Sin.: **satisfasent, condrech, onorable**.

performatiu, iva adj. e n.m. (ling.) Qua constitueisse à l'encòup l'accion qu'exprimissee en parlant d'un vèrbo, d'un enonciat: *Prometi, juri*.

perfum n.m. 1. Odor agradiva, sentor: *Lo perfum de la lavanda*. Var.: **esperfum**. Sin.: **redolença, sente boan** (fam.), **aròma, aromat, exalacion, flairor sentor**. 2. Substança aromatica d'origina naturala ò sintetica emplegada per donar una odor agradiva à la pèu, au còrs, ai vestits; combinacion de divèrsi substanças d'aqueu tipe. 3. Aròma donat à divèrs aliments (en particuliers li glaças, lu sorbets). 4. (fig.) Aspècte, impression: *Un perfum de vacanças*. 5. (pop.) *Èstre au perfum*: Èstre au corrent. ◇ *Metre au perfum*: Metre au corrent.

perfumaire, airtz n. 1. Persona que crea e fa de perfums. 2. Persona que fa comèrci de perfums e de produchs de beutat. Var.: **esperfumaire**.

perfumar vt. 1. Emplir, emprénher d'una boana odor. 2. Emprénher de perfum: *Emprénher una estòfa*. 3. Aromatisar: *Perfumar una glaça au limon*. Var.: **esperfumar**. Sin.: **embaumar, enflairar, embausermar**.

◆ **si perfumar** v.pr. Si metre de perfum.

perfumaria n.f. 1. Fabricacion ò comèrci dei perfumas. 2. Negòci, part d'un negòci dont si vèndon de perfums e de produchs de beutat à basa de perfum.

perfusar vt. Practicar una perfusion sobre.

perfusion n.f. Introduccion lenta e continua d'una substança medicamentosa ò de sang dins un organisme.

pèrga n.f. Pèrtega.

pergelisòl n.m. Permagel.

pergamin n.m. 1. Pèu d'animau (sobretot de moton, de cabra) especialament tractada per l'escriptura ò la religadura. 2. Document establìt sus un pergamin. 3. (fam.) Diplòma universitari.

pergaminar vt. Rendre semblable au pergamin.

pergaminaria n.f. 1. Fàbrega dont s'alestisse de pergamins. 2. Art d'alestir de pergamins.

pergaminier, a n. Persona qu'aprèsta de pergamins.

pergaminós, a adj. De la natura ò la parença dau pergamin.

pergaminat, ada adj. Qu'a la consistença ò l'aspècte dau pergamin. ◇ Pèu pergaminada: *Plena de rugas*.

pergelisoal n.m. Permagel.

pèrgola n.f. Pichina construccion de jardin compauada de de jainas orizontali que repauon sobre de pals leugiers e destinada à servir de supòrt à de plantas. Sin.: **sotalàupia, autin**.

perianal, a adj; Que si tròva à l'entorn de l'anus. Var.: **perianau**.

perianau, ala adj. Perianal.

periant n.m. (bot.) Ensèm dei envelopas florali que son à l'entorn dei estaminas e dau pistil.

periantari, ària adj. (bot.) Dau periant.

periarteriti n.f. (patol.) Inflammacion dei teissuts qu'envolòpon una artèria.

periarticular(i), a (-ària) adj. Qu'enròda una articulacion.

periartriti n.f. Inflammacion dei teissuts à l'entorn d'una articulacion.

periastre n.m. (astron.) Ponch de l'orbita d'un astre que gravita à l'entorn d'un autre dont la distança entre lu doi es minimala. Contr.: **apoastre**.

perible, a adj. Perissable.

peribòle n.m. Dins l'Antiquitat grèga, encencha monumentalà à l'entorn d'un temple grèc; espaci plantat qu'aquesta encencha delimita.

pericardi n.m. (anat.) Membrana formada de doi fulhets, un serós e un fibrós, qu'envolopa lo coar.

pericardic, a adj. Dau pericardi.

pericardiectomia n.f. (cir.) Ablacion parcialà ò totala dau pericardi.

pericarditi n.f. Inflammacion dau pericardi.

pericarp(e) n.m. (bot.) Part dau fruch qu'es à l'entorn e protegisse la grana.

perícia n.f. (it.) Fach d'èstre expèrt; ensèm dei conoissenças, de competenças d'un expèrt (messi au servici d'una empresa, etc.). Sin.: **expertesa, expertitge**.

pericicle n.m. (bot.) Zòna mai extèrna dau cilindre central dau pen e de la raïç.

pericle n.m. (it.) Perilh; destressa.

periclinal, a adj. (geol.) Tèrme donat à la terminason d'un plec anticlinal drech. Var.: **periclinau**.

periclinau, ala adj. Periclinal.

periclitat vi. Anar à la roïna. Sin.: **baissat, s'aflaquir, descréisser, s'acabar, demenir, desaparéisser, degenerar, calar (s'en anar) en dogat** (pop.), **declinat, anar à la desbranda**.

pericolós, a adj. (it.) Perilhós.

pericondre n.m. (anat.) Membrana que revestisse lu cartilages non articulari.

pericondriti n.f. Inflammacion dau pericondre.

pericrani n.m. (anat.) Periòsti de la susfàcia exteriora dau crani.

peridèrma n.m. Basa generatritz segondària dicotiledonea que porgisse lo suve.

peridi n.m. Genre tipe de la classa dei peridinides.

peridinian n.m. Protiste marin e d'aiga doçamé doi flagèlas, que contèn de pigments jaunes ò bruns.

peridinid(e) n.m. *Peritínides*: Família qu'enclau lo peridi e lu genres vesins.

peridoira n.f. Embarcacion lònca e estrecha, lo mai sovent desplaçada au mejan d'una pagaia dobla. Sin.: **barqueton**.

peridor, dritz adj. Perissable.

peridòt n.m. (miner.) Silicat natural de magnèsi e de fèrre present dins li ròcas basiqui e ultrabasiqui, que la sieu varietat mai correnta es l'olivina.

peridotita n.f. (miner.) Ròca ultrabàsica constituïda principalament d'olivina e que pòu contenir de piroxènes, de grenat, etc.

peridròme n.m. Galaria, espaci dubèrt à l'entorn d'un edifici, destinats à la passejada.

peridural, a adj. (med.) Que si tròva, que si fa à l'entorn de la dura-maire. ◇ *Anestesia peridurala* ò *peridurala*, n.f.: Anestesia regionala dau bacin, practicada sobretot en obstetrica. Var.: **peridurau**.

peridurau, ala adj. Peridural.

perièli n.m. Perielia.

perielia n.f. (astr.) Ponch de l'orbita d'una planeta lo mai pròche dau Soleu. Var.: **perièli**. Contr.: **afèli**.

perier n.m. Periera.

periera n.f. Aubre fruchier dei region temperadi que produe la pera (Família dei rosaceas). ◇ Boasc d'aquel aubre, que s'emplega per faire de mòbles. Var.: **perier, perús, perussier**.

periescolar(i), a (-ària) adj. Que completa l'ensenhament escolari: *Activitats periescolari*. Var.: **periscolar(i)**.

periferia n.f. 1. Ensèms dei quartiers alunhats dau centre d'una vila. 2. (econ.) Ensèms dei país en cors de desenvolopament, dei sieu economias (per oposicion au centre que constituïsson lu país desenvolopats).

periferic, a adj. 1. De la periferia; situat à la periferia. ◇ *Bolevard periferic*: Via sensa crosaments à niveau, que facilita la circulacion à l'entorn d'una vila. ◇ *Ràdio periferica, estacion periferica*: Que lu sieus emetors son situats en defoara dau territòri nacional, dins un país limitròfe. 2. (inform.) Qu'apartèn ni à l'unitat de tractament, ni à la memòria centrala, en parlant d'un sistema informatic. ◆ n.m. 1. Boulevard periferic. 2. (inform.) Element periferic d'un sistema.

periflebiti n.f. (med.) Inflamacion dau teissut à l'entorn d'una vena (distinta de la *flebiti*).

perifrasa n.f. Perifراس (forma etimologicament corrècta).

perifrasar vi. Parlar per perifrasis.

perifراسi n.f. 1. Expression formada de mòts que son mes à la plaça d'un mòt unic: *La messatgiera de la prima, per l'arèndola*. 2. Circonlocucion: *Parlar per perifrasis*. Var.: **perifراسa** (forma generalament retenguda ma etimologicament faussa).

perifراسtic, a adj. Que forma una perifrasi.

perifراسticament adv. Que fonciona per perifrasi.

perigeu n.m. n.m. (astron.) Ponch mai vesin de la Tèrra, sus l'orbita d'un còrs que li gravita à l'entorn. Contr.: **apogeu**.

periglaciari, ària adj. (geol.) Si di dei regions pròchi dei glaciers, dont l'alternança de gel e de desgel juèga un ròtle primordial dins lu fenomènes d'erosion: *Erosion preglaciària*.

peri-informatica n.f. Ensèms dei activitats que pertòcon lu compauants periferics d'un sistema informatic; ensèms d'aquelu compauants.

perilh n.m. Cen que constituïsse una menaça, un risc, que compromete l'existença de (quauqua ren, quauqu'un); situacion menaçanta: 1300: «*Temps lo periyll de la marina...*» R. Feraut; 1518: «*la dicha nau sera al dis perilh et fortuna...*». Sin.: **mauparat, malamanha**.

perilhar v.t. Metre en perilh. ◆ vi. 1. Riscar la sieu vida. 2. Naufragar. 1178: «*...com home de mar quau se sent perilhar...*» R.Jordan.

perilhós, oa adj. Que presenta un perilh, dont li a de perilh. Var.: **pericolós** (it.)

perilhosament adv. D'un biais perilhós.

periment n;m. Perda, arroïna, avaliment, finiment, degalh, desastre, mauparada, anientament, destruccion.

perimetral, a adj. Relatiu au perimètre. Var.: **perimetrau, perimetric**.

perimetrau, ala adj. Perimetral.

perimètre n.m. 1. (geom.) Longuessa d'una corba clavada. 2. Contorn d'un espaci quau que sigue: *Lo*

perimètre d'un camp. ◇ Estenduda, susfàcia: *Un vast perimètre*. ◇ Zònas que s'espandisson à l'entorn d'una comuna, d'ont li utilitats publiqui son bailejadi per la collectivitiat.

perimetria n.f. Estudi dei perimètres.

perimetric, a adj. Perimetral.

perimir (issi) vi. Perdre la sieu valor, passat una data precisa.

perimit, da adj. Qu'a perdut la sieu validitat.

perimorfia n.f. Estudi dei figuras geometriqui au mejan d'un trièdre.

perinatal, a adj. (med.) De la perinatalitat: *Medecina perinatale*. Var.: **perinatau**.

perinatau, ala adj. Perinatal.

perinatalitat n.f. (med.) Periòde qu'es just avant e just après la naissença.

perinatalogia n.f. Part de la medecina que tracta de la perinatalitat.

perineal, ala adj. Dau perineu. ◇ *Enterocelia perineala*: Mòde d'aparicion dau celòma dei equinodèrmes. Var.: **perineau**.

perineau, ala adj. Perineal.

perinefretic, a adj. Que si tròva à l'entorn dau ren.

perinefriti n.f. (patol.) Inflamacion dau teissut qu'enròda lu rens.

perineoplastia n.f. (cir.) Operacion plastica dau relarg perineal.

perineorrafia n.f. (med.) Reconstitucion cirurgicala dau perineu de la frema.

perineu n.m. (anat.) Region dau còrs que si tròva entre l'anús e li partidas genitai.

perinevre n.m. Peleganta lamellada de teissut conjonctiu enrodada à l'entorn dei faisseus de fibrilhas nervoi.

perinevriti n.f. (patol.) Inflamacion dau perinevre.

periòde n.m. 1. Espaci de temps: *Lu travalhs si van esperlongar per un periòde foarça lòng*. 2. Espaci de temps caracterisat per divers eveniments; epòca: *Traversar un periòde dificile*. ◇ (med.) Fasa d'una malautia: *Periòde d'incubacion*. ◇ (mil.) Temps d'una instruccion militària d'una durada limitada, destinat à preparar lo reservista au sieu emplec de mobilisacion. ◇ (etol.) *Periòde critic ò sensible*: Moment privilegiat de l'ontogenèsi, pendent lo quau si fa l'aquisicion ò lo desenvolopament d'unu esquemas motors. ◇ Subdivision d'una èra geologica, caracterisada per la sieu flòra, la sieu fauna e d'unu episòdis orogenics. ◇ (mús.) Part d'una melodia que forma un tot coerent. ◇ Nombre d'annadas que dessepara d'uni copas regulari dins una fustada. *Periòde electoral*: Periòde qu'escorre entre la convocacion dei electors e li votacions. ◇ (mar.) *Periòde de bidorsada*: Temps mesurat en segondas que mete una nau per completar una balançada d'òrsa à poja, e inversament. ◇ *Periòde de jacilha*: Palhòla. 3. (fis.) Interval de temps constant que separa doi passatges successius d'uni grandors variabli (dichi *periodiqui*) per la mema valor, m'un meme sens de variacion; invèrse de

la frequença d'un fenomèn periodic. ◇ *Periòde d'un radioelement*: Temps en cap dau quau la mitan de la sieu massa s'es desintegrada. 4. (astron.) *Periòde de revolucion*: Interval de temps entre doi passatges consecutius d'un astre en un ponch quau que sigue de la sieu orbita. 5. (mat.) Seguida de chifras que, dins lo desvolopament decimal d'uni fraccions (dichi *periodiqui*), revènon à l'infinit, sigue à partir de la virgula, sigue à partir d'una decimala donada. ◇ Nombre fixe mai pichin que si pòu ajustar à la variabla d'uni foncions per que tórnon pilhar la mema valor. 6. (quim.) Ensèm dei elements que figúron sus una mema linha dins lo tableau de la classificacion periodica dei elements. 7. (ret.) Frasa de pròsa lònca e d'estructura complèxa, que lu sieus constituents son organisats per donar una impression d'equilibri e d'unitat. ◆ pl. *Periòdes menstruals* ò *periòdes*: Règlas.

periodic, a adj. (quim.) Si di de l'acide HIO₄.

periodic, a adj. 1. Que torna, que si reproduèc à intervals fixes: *Una publicacion periodica*. ◇ (med.) *Malautia periodica*: Caracterisada per d'accès febriles pendent 2 ò 3 jorns, que s'observa dins de subjèctes originaris dau bacin mediterraneu. ◇ (psiquiatria) *Psicòsi periodica*: Psicòsi maniacodepressiva. ◇ *Servieta, tampon, garnidura periodics*: Benda absorbenta ò pichin rotleu d'oata de cellulòsa que constituïsson una proteccion extèrna ò intèrna per li fremas pendent li sieu règlas. 2. (quim.) *Classificacion periodica dei elements*: Tableau dei elements d'après l'òrdre creissent dei sieus numèros atomics, que recampa per colonnas lu elements que presènton de qualitats reaccionali vesini. 3. (mat.) *Foncion periodica*: Que repilha la mema valor quora la variabla subisse un acreissement de periòde egal à un multiple quau que sigue d'una quantitat fixa (dicha periòde). ◇ *Fraccion periodic*: Que lo sieu desvolopament decimal compoarta un periòde, una seguida de chifras que si reproduon indefinidament.

periodic n.m. Publicacion (jornal, revista) que pareisse à intervals reguliers.

periodicament adv. D'un biais periodic; per periòdes.

periodicitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es periodic; frequença. 2. (omeop.) Tornada periodica dei senhaus e simptòmas presentats per una persona, e especifica de la partogenèsi d'un remèdi.

periodonte n.m. Lo tot dei teïssuts qu'entórnon la dent, enclaus l'oàs maxiliari.

periodontiti n.f. (patol.) Inflamacion dau periodonte.

perioesofaguan, a adj. Plaçat à l'entorn de l'esofague.

perioftalme n.m. Peis ossós de la mangròvia.

perioestat, da adj. Relatiu au periòsti.

periosteogenèsi n.f. Formacion de l'oàs, partent dau periòsti.

periòsti n.m. (anat.) Membrana conjontiva à l'entorn dei oàs, qu'assegura la sieu creissença en espessor.

periostiti n.f. (med.) Inflamacion dau periòsti.

periovular(i), a (-ària) adj. Qu'enròda l'ovule.

peripatetic, a adj. Relatiu au peripatetisme.

peripatetician, a adj. Que seguísse la doctrina d'Aristòtel.

peripateticiana n.f. Prostituida que racòla per carriera. Sin. (pop.): **petan, gandaula, puta de carriera**.

peripatetisme n.m. Filosofia d'Aristòtel e dei sieus disciples.

peripaumonia n.f. Malautia contagiosa dei bovidats, deuguda à un virus. Var.: **peripneumonia**.

periepatiti n.f. Inflamacion de l'envolopa exteriora dau fetge.

peripecia n.f. 1. Cambiament imprevist; incident. 2. (lit.) Revirament imprevist dins una situacion, una intriga, que mena au desnodament (teatre, roman). Sin.: **auvari, revirament**.

periple n.m. 1. Viatge de descubèrta, d'exploracion per via maritima, à l'entorn dau glòbe, d'un continent, d'una mar. 2. (abusiu e corrent) Viatge per via terrèstra; escoreguda.

peripneumonia n.f. Peripaumonia.

periptèr, a adj. e n.m. (arquit.) Qu'es enviroat de toi lu costats per una colomnada que forma un pòrtegue au lòng dei barris, en parlant d'un edifici.

perir vi. (*perissi*) (lit.) 1. Morir: *Perir d'enuèi*. Sin.: **defuntar, finir, passar, trepassar**, (pej.) **crepar**. 2. Disparèisser; s'en anar en dogà. Sin.: **s'avalir**, (mar.) **naufregar**.

periscolar(i), a (-ària) adj. Periescolar(i).

periscòpi n.m. Instrument d'optica format de lentilhas e de prismas à reflexion totala, que permete de vèire sobre d'un obstacle. ◇ *Periscòpi d'un sotamarin*: Que permete l'observacion en susfàcia en restant immergit à una pichina profundor.

periscopic, a adj. 1. Dau grand camp, en parlant d'un dispositiu optic: *Objectiu periscopic*. 2. (mar.) Que permete l'observacion au periscòpi. ◇ *Immersion periscopica*: Immersion limitada en profundor, que permete au sotamarin de navegar m'au periscòpi.

periselène n.m. (astron.) Ponch de l'orbita d'un astre que gravita à l'entorn de la Luna dont la distança entre lu doi es minimala. Contr.: **apotelène**.

perisigmoiditi n.f. (patol.) Enfeciment de la cavitat sigmoïda.

perispèrma n.m. (bot.) Teïssut de resèrva de divers granas (nenufar, pebre).

perispleniti n.f. (patol.) Peritoniti localisada dins la region de la ratèla.

perisprit n.m. Per lu esperitistas, element fluidic intermediari entre l'esperit e lo còrs.

perissable, a adj. 1. Susceptible de s'alterar: *D'aliments perissables*. 2. (lit.) Qu'es subjècte à perir, à disparèisser: *L'òme es un èstre perissable*. Sin.: **perible, peridor, alterable**.

perissodactile, a adj. e n. *Perissodactiles*: Sota-òrdre dei ongulats, coma lo tapir, lo cavau, l'ae, etc., que lo sieu pen presenta un det predominant e repaua sobre lo soal per un nombre impar de dets. Sin.: **imparidigitat**.

perissologia n.f. (gram.) Repeticion dins l'expression de la pensada (pleonasme, procediment d'insistença).

perissoploïde, a adj. e n. Organisme poliploïde m'un nombre de genòmas impar.

peristafilin (anat.) Nom de doi pichoi muscles que constituïsson lo ceu de la boca.

peristaltic, a adj. *Movements peristaltics, contraccions peristaltiqui*: Que si produon dins lu organes tubularis (espec. aquelu dau tube digestiu) e provòcon lo desplaçament dau contengut de l'organe (aliments, etc.).

peristaltisme n.m. (med.) Activitat peristaltica (de l'esofague, de l'intestin, etc.).

peristasa n.f. (biol.) Accion dau mitan ambient.

peristil(e) n.m. Colomnada que forma un pòrtegue à l'entorn d'un edifici ò de la cort interiora d'un edifici, ò davant un edifici.

peristòma n.m. 1. (bot.) Bòrd de la dubertura de l'urna dei mofas, provedit de dents que, per temps sec, s'escarton e l'aisson escapar li espòras. 2. (zool.) Bòrd de la dubertura de la gruèlha dei molluscs gastropòdes. ◇ Selhon à la susfàcia d'unu protozoaris ciliats (paramecia), au fond dau quau si tròva la dubertura bucala.

perit, da adj. Sabent, scienciat, sapient.

peritèci n.m. Envolopa de la fructificacion d'unu fonges.

peritelefonìa n.f. Ensèm dei servicis qu'emplègon d'aparelhs associats à un poast telefonic (respondèire, comptaire de taxas individuali, etc.).

peritelevision n.f. Ensèm dei aparelhs que poàdon èstre religats à un televisor.

peritifliti n.f. (med.) Inflamacion dau peritòni qu'es à l'entorn dau cec.

peritoneal, a adj. Dau peritòni. Var.: **peritoneau, peritoneu**.

peritoneau, ala adj. Peritoneal.

peritoneu, ea adj. Peritoneal.

peritoneoscopia n.f. Exploracion de la cavitat abdominala.

peritoneo-vaginal, a adj. Pertòca lo canal peritoneal que seguisse lu testicules dins la sieu migracion cap ai borsas. Var.: **peritoneo-vaginou**.

peritoneo-vaginou, ala adj. Peritoneo-vaginal.

peritòni n.m. (anat.) Membrana seroa que cuèrbe la màger part de la cavitat abdominala (*peritòni parietal*) e lu organes que li son lotjats (*peritòni visceral*).

peritonisacion (zacion) n.f. Fasa d'una laparotomia en la quala si recuèrbe lo tot dei parts empenhadi de sang.

peritonisar (-izar) v.t. Practicar una peritonisacion.

peritoniti n.f. Inflamacion dau peritòni.

peritrofic, a adj. Que pertòca una mena de sac qu'entorna lu aliments dintre lo budeu mejan d'unu insèctes.

periurban, a adj. Qu'es situat au vesinatge immediat d'una vila.

periurbanisacion (-izacion) n.f. Urbanisacion de la periferia pròcha.

periuterin, a adj. Plaçat à l'entorn de l'utèrus.

perivisceral, a adj. Plaçat à l'entorn dei viscèras. Var.: **periviscerau**.

periviscerau, ala adj. Periviscerau.

perivisceriti n.f. Enfeciment dau peritòni à l'entorn dei viscèras.

perizòni n.m. Linge enrodat a l'entorn dei rens dau Crist sus la crotz.

perjurament n.m. Esperjurament.

perjurar vi. S'esperjurar; jurar lo faus.

perjuri n.m. Esperjuri, esperjurament.

pèrla n.f. 1. Concrecion globuloa, lusenta e dura, formada de nacra aglomerada en jaças concentriqui à l'entorn d'un còrs estrangier entre lo manteu e la gruèlha de divers molluscs, en particulier dei òstregas. 2. Pichin glòbe traucat per èstre enfilat. ◇ *Nacra de pèrlas*: Substança interiora de la gruèlha dei òstregas. ◇ *Pèrla de cultura*: Pèrla obtenguda artificialament en lu pargues de noiriguiers. ◇ (fig.) *Enfilat de pèrlas*: S'ocupar de futilitats. 3. Gota de liquide redonda e lusenta: *Pèrla d'aigalh, de sang*. 4. (arquít.) Pichina bòcha figurada en mièg-releu, que la sieu multiplicacion, au lòng d'una motladura, constituïsse un ornament. 5. Persona, caua remirabla, sensa deca: *Aquela emplegada de maion es una pèrla*. 6. (fam.) Error grossiera, ridicula. 7. Insècte pròche de l'efemèra, que viu pròche de l'aiga, dont la sieu larva si desvolopa.

perlar vi. (*pèrlt*) Si transformar en gotetas: *La sudor li pèrla dau front, la marmelada pèrla au bot dau culhier*.

◆ vt. Ornar au mejan de pèrlas. Var.: **emperlar**.

perlat, ada adj. 1. Ornat de pèrlas: *Un teissut perlat*. Var.: **emperlat**. 2. Que ramenta la pèrla per la sieu forma, lo sieu esclat, la sieu disposicion. ◇ *Coton perlat*: Coton mercerisat.

perlecar (si) vi. S'esperlecar.

perlejar vi. Lúser coma una pèrla.

perlier, a adj. 1. De la pèrla: *Industria perliera*. 2. Que contèn, que produe de pèrlas.

perlingüal, a adj. (med.) Que si fa per la lenga e la mucoa bucala. ◇ *Via perlingüala*: Mòde d'administracion dei medicaments que consistisse à lu laisser fondre sota la lenga. Var.: **perlingüau**.

perlingüau, ala adj. Perlingüal.

perlita n.f. (miner.) 1. Riolita, ròca volcanica emplegada coma isolant dins l'industria dau frèi. 2. Constituent microscopic dei aliatges ferrós, format de lamellas alternadi de ferrita e de cementita.

perlitic, a adj. Que contèn de perlita.

perlon n.m. 1. Peis teleostean de l'Atlantique e de la Mediterranea, dei pectoralas de granda talha e bordadi de negre. 2. Peis-can primitiu, rare en Mediterranea e dins lo Golfe de Gasconha.

perlongament n.m. Esperlongament.

perlongar vt. Esperlongar.

permafròst n.m. (angl.) Permangel.

permagel n.m. Soal mineral brut dei regions frèii, gelat en permanença à una profundor donada. Sin.: **pergelisoal, permafrost**.

permanença (-éncia) n.f. 1. Caractèr de cen qu'es permanent. ◇ *En permanença*: Sensa interrupcion. 2. Servici encargat d'assegurar lo foncionament d'una administracion, d'un organisme, etc., d'un biais continú; luèc dont si tèn aqueu servici. 3. Sala d'un collègi, d'un liceu, dont lu escolans travàlhon sota susvelhança en defoara dei oras de cors.

permanencier, a n. Persona qu'assegura una permanença.

permanent, a adj. 1. Que dura sensa discontinuar ni cambiar. 2. Que non cessa; qu'a una activitat continuala. ◇ *Cinema permanent*: Que dona de films en continú. Sin.: **duradis, constant, contunh, immudable, enraïçat, endemic, inalterable, invariable, perpetual, estable, persistent**.

permanent, a n. Membre qu'una organisacion politica, sindicala, etc., remunèra per assegurar un travalh administratiu, etc.

permanenta n.f. Tractament que si fa subir ai bèrris per li donar d'ondulacions duradissi. Sin.: **indefrisabla**.

permanganat n.m. (quim.) Sau de l'acide permanganic.

permanganic, a adj. (quim.) Si di de l'anidride Mn_2O_7 e de l'acide correspondent $HMnO_4$.

permeable, a adj. 1. Que si lascia traversar per de liquides (e espec. per l'aiga), per de gas. Sin.: **penetrable**. 2. Qu'es dubèrt ai influenças exteriori: *Èstre permeabla ai ideas nòvi*.

permeabilitat n.f. 1. Proprietat dei còrs permeables. ◇ *Permeabilitat selectiva*: Proprietat dei membranas biologiqui que làisson passar unicament d'uni substànças. 2. *Permeabilitat magnetica (absoluda)*: Capacitat d'una substànça à si laisser traversar per un flux magnetic, exprimida per lo rapoart de l'induccion magnetica creada dins aquesta substànça au camp magnetic inductor.

permeamètre n.m. 1. Aparelh que determina divers caracteristicas magnetiqui. 2. Instrument que siève de mesurar la permeabilitat d'un escapolon de terren.

permés, essa adj. Autorisat. Sin. **acordat, admés, gradit, consentit, tolerat**.

permés n.m. Autorisacion oficiala, document escrich necessari per aver d'uni activitats, efectuar d'unu actes: *Permés de caça, permés de menar*.

permetre vt. 1. Donar la libertat, lo poder de faire, de dire: *Lu sieus parents li perméton tròup de causas!* 2. Acceptar qu'una causa sigue; autorisar, tolerar. Sin. (1 e 2): **acordar, admetre, gradir, consentir**. 3. Donar lo mejan, l'oportunitat de; rendre possible: *Vendrai se li mieu ocupacions lo mi perméton*. ◆ **si permetre** v.pr. Pilhar la libertat de, s'autorisar à: *S'es permés de lo li dire*.

permian n.m. (geol.) Periòde de l'èra primària, que vèn après lo carbonifèr, d'una durada aproximativa de 40 milions d'annadas. ◆ **permian, a** adj. e n. Dau pernian.

permission n.f. Accion de permetre; autorisacion. Sin.: **acòrdi, agradiment, drech, libertat, tolerança, licença**. 2. Conget de corta durada autrejat à un militari.

permissionari, ària adj. e n. Si di d'un militari, d'una militària qu'a una permission.

permissiu, iva adj. Caracterisat per una tendença generala à permetre, à tolerar, pusleu qu'à enebir e à punir. Sin.: **indulgent, benvolent, tolerant, clement**, (pej.) **complasant, laxista, flacós**.

permissivitat n.f. Fach d'èstre permissiu. Sin.: **benvolença, bontat, caritat, compreson, compenença, umanitat, paciència, tolerança**, (pej.) **flaquitge, laxisme, laisser anar**.

permutivitat n.f. Grandor caracteristica d'un dielectric, rapoart de l'induccion electrica au camp electric. Sin.: **constanta dielectrica**.

permelectiu, iva adj. (quim.) Si di de membranas que la sieu permeabilitat agisse d'un biais selectiu en foncion dei anions ò dei cations.

permutabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es permutable.

permutable, a adj. Que pòu èstre permutat.

permutacion n.f. 1. Accion, fach de permutar; lo sieu resultat. Sin.: **escambi, interversion, transposicion**. ◇ *Escambi d'un emplec m'un autre*. 2. (mat.) Bijeccion d'un ensemble sobre d'eu-meme: *Lo nombre de permutacions d'un ensemble de m objèctes es m!* (factoriala m). 2. (ling.) Metatèsi.

permutaire, airtz n. Permutant.

permutant, a n. Persona qu'escàmbia la sieu plaça, lo sieu emplec m'una altra. Var.: **permutaire**.

permutar vt. Intervertir doi causas, li substituir una à l'autra, li cambiar reciprocament de plaça. Sin.: **alternar, escambiar, transpauar**. ◆ **permutar** vi. Escambiar un emplec, un orari mé quauqu'un: *A permutat m'un collèga*.

perniciós, oa adj. 1. Perilhós, qu'es marrit per la santat: *Un excès perniciós*. Sin.: **deletèri, maufasant, mausan, nociu, nosible, toxic**. 2. (med.) Si di de divers afeccions particulierament grèvi (m'una evolucion rapida, dificilament curabli, etc.): *Un accès perniciós de paludisme*. ◇ *Anemia perniciosa*: Anemia deuguda à una absença d'absorpcion de la vitamina B12 que l'alimentacion poarta, qu'encuèi si di *anemia de Biermer*. 3. Perilhós, qu'es marrit dau ponch de vista moral, social: *Doctrinas perniciòs*.

perniciosament adv. D'una mena perniciosa.

perniciositat n.f. Caractèr de cen qu'es perniciós, valent à dire nosible, perilhós per la santat.

pernitz n.f. Perditz. ◇ *Pernitz de mar*: Auceu escacier dau relarg occitan.

pèrno n.m. (it.) Pèça cilindrica que siève de supoart à una altra pèça e li permete de virar sus ela-mema. Sin.: **torrilhon, mandre, pòli**.

peron n.m. Peiron.

peroneu n.m. (anat.) Oàs llong de la part extèrna de la camba, parallèle au tibia.

peronier, a adj. Relatiu au peroneu.

peronoesporala n.f. (micol.) *Peronoesporalas*: Òrdre de fonges oomicèts, enclausant totplen de parasits dei plantas cultivadi coma la rolha.

peroperatòri, òria adj. (cir.) Que si debana e si deu faire perndent una operacion.

peroracion n.f. 1. (ret.) Clavadura d'un discors. 2. (pej.) Discors lòng, noiós, enfatic, de quauqu'un que peròra. Var.: **perorason, paraulum**.

peroraire, airtz n. Persona que peròra. Sin.: **paraulejaire, barjacaire, charraire, palabraire**.

perorar vi. (*peròri*) (pej.) Charrar longament e embé enfasi. Sin.: **paraulejar, barjacar, palabrar**.

perorason n.f. Peroracion.

perovian, a adj. e n. Dau Perú.

peroxidacion n.f. Accion de peroxidar.

peroxidar vt. Transformar en peroxide.

peroxidasa n.f. (biol.) Enzima que catalisa li reaccions d'oxidacion.

peroxide n.m. (quim.) Oxide que contèn mai d'oxigène que d'oxide normal.

perpendicul(e) n.m. 1. Fieu à plomb. ◇ *Niveu à penpendicule*: Niveu constituit d'un fiu à plomb estacat en cima d'un triangle isocèle. Sin.: **plombeu, plombin, plombon**. 2. Zenit. 3. Linha perpendiculària. Var.: **perpèdiculo** (it.).

perpendicular(i), a (-ària) adj. (geom.) 1. Que forma un angle drech m'una altra drecha, m'un plan. ◇ *Drecha perpendicularària à un plan*: Qu'es perpendicularària à toti li drechas dau plan que rescoantra. ◇ *Plans perpendicularis*: Taus qu'una drecha d'un es perpendicularària à una drecha de l'autre. 2. (arquit.) *Estile perpendiculari*: Estile de la darriera fasa dau gotic anglés, apareissut dins la segonda mitan dau s. XIVⁿ, caracterisat per de grands fenestratges dei subdivisions rectilinh e de vòutas en ventalh. Var.: **perpendicularier**.

perpendicularara n.f. Drecha perpendicularara. Var.: **perpendicularària**.

perpendicularament adv. Perpendicularament.

perpendicularària n.f. Drecha perpendicularària. Var.: **perpendicularara**. ◇ (mar.) *Dimension entre perpendicularàrias*: Distança que dessepara en lo plan longitudinal doi verticalas, valent à dire doi perpendicularàrias à respiech de la linha de carga d'una nau.

perpendiculariament adv. Segond una perpendicularària. Var.: **perpendicularament**.

perpendicularitat n.f. Caractèr de cen qu'es perpendiculari.

perpendicularier, a adj. Perpendiculari.

perpèdiculo n.m. Perpendicul(e).

perpensament n.m. Accion de perpensar. Sin.: **soscada, soscadissa, meditacion, pensada, vejaire, rasonament, idèa, estigança, tòca, pensadissa**.

perpensar vi. e vt. 1. Formar d'ideas en lo sieu èime. Sin.: **soscar, meditar, pensar, cogitar**. 2. Conceure tala ò tala mena de vèire, de jutjar. 3. Sotametre à una profunda soscada.

perpensós, oa adj. 1. Preocupat, soscitós, lanhós, laguiós, ansiós, pensatiu. 2. Que velha sus, estacat à. Sin.: **atencionat**.

perpetracion n.f. Accion de perpetrar (un forfach). Sin.: **compliment**.

perpetrar vt. Cometre (un acte criminal). Sin.: **complir, portar prejudici, atemptar a, cometre**.

perpetuacion n.f. (lit.) Fach de perpetuar, de si perpetuar.

perpetual, a adj. 1. Que dura totjorn; que non a una fin: *Movement perpetual*. 2. Continú, incessant: *Un cruci perpetual*. ◇ Foaça frequent, abitual: *De planhs perpetuals*. 3. Que dura tota la vida: *Una renda perpetuala*. ◇ Si di d'una carga donada per tota la vida: *Secretari perpetual*. ◇ *Vòts perpetuals*: Vòts que lígon lo religiós definitivament. Var.: **perpetuau, perpetuós**.

perpetualament adv. D'un biais perpetual; totjorn. Var.: **perpetuament**. Sin.: **definitivament, de contunh, de lònga, perdurablament, eternalament**.

perpetuament adv. Perpetualament.

perpetuar vt. (*perpetuï*) (lit.) Rendre perpetual; faire durar totjorn ò longtems. ◆ **si perpetuar** v.pr. (lit.) Continuar, durar. Sin.: **perdurar**.

perpetuau, ala adj. Perpetual.

perpetuïtat n.f. (lit.) Durada perpetuala ò totplen lònga; caractèr de cen qu'es perpetual. Sin.: **eternitat**. ◇ *À perpetuïtat*: Per totjorn; per tota la vida: *Èstre condamnat à perpetuïtat*.

perpetuós, oa adj. Perpetual.

perpinhanenc, a adj. e n. De Perpinhan. Var.: **perpinhanés**.

perpinhanés, esa adj. e n. De Perpinhan. Var.: **perpinhanenc**.

perplèxe, a adj. Indecís, embarrassat davant una situacion; que non saup quala decision pilhar. Sin.: **empensat, entrepensat, incertan, embarrassat, entreprés, enviscat, trastejaire, dubiós**.

perplexitat n.f. Embarràs d'una persona perplèxa; indecision irresolucion. Sin.: **vira e va, esitacion, dubitança, dubi, tira-moala, embarràs, incertituda, trastejadís**.

perpont n.m. Vestiment ajustat d'òme, en usatge dau s. XIIⁿ au s. XVIIⁿ, que curbia lo còrs dau coal fins à la cintura. Var.: **perponh**. Sin.: **gambaisson, gipon**.

per que loc. conj. Vèire *per*.

perqué adv. Per quala rason: *Si siam garrolhats sensa saupre perquè*. ◇ (dins una question) *Perqué siatz partits?*

perqué conj. 1. (Per exprimir la causa, lo motiu) *Si caufam perquè fa frèi*. 2. (fam.) Per marcar una coordinacion: *Volètz partir? Perqué aviè quauqua ren per vos*.

perqué n.m. 1. Causa, rason: *Lo perquè de tota caua, lo coma e lo perquè*. 2. Question: *Respoandre à toi lu perquè*.

perquerir vt. Cercar, refestonar.

perquisicion n.f. (dr. pen.) Acte d'enquista ò d'instruccion que consistisse en una inspeccion menimoa qu'es facha per un jutge ò un oficièr de polícia dins un luèc dont si poàdon trovar d'elements de pròva d'una infraccion (sovent, lo domicili d'un prevengut). Sin.: **visita domiciliària, recèrc, furgada**.

perquisicionar vi. Faire una perquisicion. ◆ vt. Frugar au cors d'una perquisicion. Var.: **perquisir** (it.).

perquisir vt. e vi. (*perquisissi*) Perquisicionar.

perracha n.f. Passeron que viu au bòrd dei aigas, insectivòre, que camina en bolegant la sieu coa lònca (lòng fins à 15 ò 20 cm). Sin.: **enganapastre, pastorèla, pastoreleta**.

perruca n.f. Cofadura faussa de bèrris naturals ò artificials.

perrucar vt. (*perruqui*) Metre una perruca à. Var.: **emperrucar**.

perrucaria n.f. Obrador dont son fabregadi li perrucas.

perruquier, a n.m. 1. Persona que fa, vende de perrucas. 2. Barbier, penchenaire.

pèrs, a adj. 1. D'una color dont lo blau domina. 2. Que tira vèrs una altra color, en parlant d'un blau.

pèrsa adj. e n. De Pèrsia. Var.: **persan**.

persan, a adj. e n. De Pèrsia: *La literatura persana*.

◆ n.m. Lengua dau grope iranien parlada en Iran, en Afganistan e au Tadjiquistan.

persan n.m. e adj. m. Cat dau pel lòng e sedós.

persau n.f. (quim.) Sau que deriva d'un peroxide que, au contacte de l'aiga, dona d'aiga oxigenada.

persecucion n.f. 1. Accion de persecutar. 2. Tractament repressiu arbitrari de l'autoritat constituïda, còntra un grope religiós, politic, etnic, etc. Sin.: **barbaria, senhoratge, dominacion, intolerança, opression, crudelitat, ferocitat, feres(s)a, secutament**. 3. (psicopat.) *Deliri de persecucion*: Dins lo quau lo malaut es segur d'èstre persecutat.

persecutar vt. 1. Oprimir per de mesuras tiraniqui e crudèla. 2. Importunar sensa relambi; s'encaïnair còntra quauqu'un. Var.: **secutar**. Sin.: **perseguir** (it.), **persegre, perseguitar, molestar, tarabustar, importunar, maumenar, desvariar, tormentar, ponchonar**.

persecutat, ada adj. e n. Si di d'una persona que subisse (ò pensa de subir) una persecucion. Var.: **secutat**. Sin.: **molestat, tarabustat, importunat, maumenat, desvariat, tormentat, ponchonat**

persecutor, tritz adj. e n. Que persecuta. Sin.: **tormentaire, tiran, opressor, despòta, secutaire, desvariaire**.

persecutòri, òria adj. Relatiu à la persecucion.

persegre vt. Perseguir, acochiarar, ensegre, enseguir, percaçar, consegre, corsejar, conseguir, acorsar, escorsar, corsar, aconsegre, aconseguir.

pèrsegue n.m. [*'pesege*] Fruch manjadís dau perseguier. ◆ *Pèrsegue molan*: Pèrsegue dau merilhon destacable. ◆ *Pèrsegue amberge*: Pèrsegue de la carn blanca adherenta au merilhon. Var.: **pèssegue**.

perseguire, eiritz n. Persona que persegueisse quauqu'un. Sin.: **corsejaire, percaçaire, secutaire**.

perseguida n.f. Accion de perseguir. Var.: **perseguiment**. Sin.: **corsejada, percaç**.

perseguier n.m. [*pese'gje*] Aubre originari d'Àsia, cultivat dins li regions temperadi, que lo sieu fruch es lo pèrsegue (Família dei rosaceas). Var.: **pèsseguier**.

perseguitar vt. (it.) Persecutar.

perseïdas n.f. pl. (astron.) Meteòres que paréisson irradiar la constellacion de Perseu, en particulier vèrs lo 12 d'avost.

perseveracion n.f. (med.) Comportament patologic que consistisse à reprodure d'un biais inapropriat li memi respoastas verbali ò gestuali, sensa tenir còmpte d'un cambiament dei questions ni de la situacion.

perseverança n.f. Qualitat ò accion de quauqu'un que persevèra; constança, tenacitat. Sin.: **testarditge, obstinacion, opinhastritge, opinhastretat**.

perseverant, a adj. Que persevèra. Sin.: **testard, obstinat, opinhastre, pacientàs**.

perseverantament adv. Embé perseverança.

perseverar vi. (*persevèri*) Persistir, tenir boan, demorar fèrme e constant sobre una decision, una accion d'entrepresa.

persiana n.f. Contravent fach de lamellas inclinadi qu'arrèston lu rais dau soleu tot en laissant passar l'ària.

persic, a adj. De l'anciana Pèrsia.

persicària n.f. Planta dei luècs umides (Família dei poligonaceas).

persistença (-éncia) n.f. 1. Accion de persistir; onstinacion. 2. Fach de persistir; caractèr de cen que persistisse: *La persistença dau marrit temps*.

persistent, a adj. Que persistisse. 1. Que non desapareisse; duradís. 2. (bot.) Que rèsta vèrd en toti li sasons (per op. à *caduc*): *Fulhatge persistent*.

persistir vi. (*persistissi*) 1. Demorar fèrme, constant dins li sieu decisions, li sieu accions, etc.; s'obstinar, perseverar. ◆ (dr.) *Persistisse e signa*: Formula conclusiva dei declaracions fachí à la polícia, à l'autoritat judiciària, dins un procès-verbal. 2. Durar, continuar d'existir: *Un simptòma que persistisse*. Var.: **persistre**.

persistre vi. Persistir.

persona n.f. 1. Èstre uman, individú: *Un grope d'un vintanau de personas*. ◆ *Granda persona*: Persona adulta, considerada dins lu sieus rapoarts m' ai enfants. 2. Individú considerat en eu-meme: *Contèsti li sieu ideas ma respècti la sieu persona*. ◆ Individú considerat per lo sieu aspècte fisic: *Es ben facha de la sieu persona*. ◆ *En persona*: Si-meme. ◆ *En persona*: Personificat: Es la bontat en persona. ◆ *Per persona interpauada*: Per l'intermediari de quauqu'un. 3. (dr.) Individú en tant que subjècte de drechs e de devers: *La persona umana*. ◆ (dr.) *Persona morala*: Gropament d'individús à cu la lèi reconoisce una personalitat juridica separada d'aquela dei sieu membres (per op. à la *persona fisica*, l'individú). 4. (relig. cat.) Li tres personas divini: Lo Païre, l'Enfant e lo Sant Esperit (la Trinitat). ◆ (teol.) Principi liure e responsable d'activitat. 5. (gram.) Forma de la

conjugason que permete de destriar lo locutor ò lu locutors (*promiera persona*), l'auditor ò lu auditors (*segonda persona*), aqueu, aquelu de cu si parla, cen que s'en parla (*tèrça persona*).

persona grata loc. adj. inv. 1. En parlant d'un membre dau còrs diplomatic, si di d'una persona qu'a l'agradiment dau país dont es acreditat dins li sieu foncions de representant d'un Estat (per op. à *persona non grata*). 2. Ben considerat, en parlant de quauqu'un.

personal, a adj. 1. Pròpri à quauqu'un, à una persona: *Una fortuna personala*. 2. Que poarta la marca d'una individualitat particuliera; original: *A d'ideas personali sobre la question*. 3. Egoïsta, que pensa solament à eumeme. 4. (gram.) *Mòde personal*: Mòde de la conjugason que li sieu terminasons indicon lo cambiament de persona (indicatiu, condicional, imperatiu e subjontiu). ◇ *Pronom personal* ò *personal*, n.m.: Pronom que designa un èstre ò una caua e que sièrve à marcar la persona gramaticala, que sígon subjèctes (*ieu, tu, etc.*) ò complements (*mi, ti, etc.*): Var.: **personau**.

personal n.m. Ensèm dei personas emplegadi dins un servici public, una empresa, per un particulier, etc. Var.: **personau**.

personala n.f. *Personalas*: Òrdre de planta dei flors personadi.

personalament adv. 1. En persona: *S'es desplaçat personalament*. 2. Dau sieu caire: *Personalament, non lo cresi*.

personalisacion (-izacion) n.f. Accion de personalisar.

personalisar (-izar) vt. 1. Donar (à quauqua ren qu'existisse en totplen d'exemplaris) un caractèr original, personal. 2. Adaptar à cada cas particulier, à cada persona: *Personalisar una pena, un crèdit*.

personalisme n.m. Filosofia que fa de la persona umana, dau subjècte individual, la valor esenciala, la tòca principala.

personalista adj. e n. (filos.) Dau personalisme; relatiu au personalisme.

personalitat n.f. 1. Ensèm dei comportaments, dei aptitudas, dei motivacions, etc., que la sieu unitat e la sieu permanença constituïsson l'individualitat, la singularitat de cadun. ◇ (psicol.) *Tèst de personalitat*: Tèst projectiu. ◇ (antrop.) *Personalitat de basa*: Ensèm dei comportaments ligats à l'educacion especifica d'una societat, d'un grope social. 2. (dr.) *Personalitat morala, juridica*: Capacitat à èstre subjècte de drech. 3. Foaça, energia mé la quala s'exprimisse lo caractèr, l'originalitat de quauqu'un: *Aver de personalitat*. 4. Persona conoissuda en rason dau sieu ròtle social, de la sieu influença: *Una personalitat politica*. ◇ *Culte de la personalitat*: Estrambòrd sobrier dei qualitats e dei meritis (vèrs ò supauats) d'un decidèire, mai que mai en lo relarg politic. 5. Caractèr de cen qu'es personal, de cen que s'aplica à una persona en tant que tala: *La personalitat d'una taxa*.

personat, ada adj. (bot.) *Flor personada*: Clausa per una salhida intèrna que li dona l'aspècte d'una màsquera de teatre ò d'un morre d'animau.

personatge n.m. 1. Persona imaginària representada dins una òbra de ficcion; ròtle d'un actor. 2. Biaï de si comportar dins la vida correnta: *Aquò es ben dins lo sieu personatge!* 3. Persona en vista, influenta: *Un personatge important*. 4. Persona considerada dau ponch de vista dau sieu comportament, dau sieu aspècte exterior: *Un brut personatge*.

personatjar vt. Jugar un personatge.

personau, ala adj. e n.m. Personal.

personificable, a adj. Que pòu èstre personificat.

personificacion n.f. Accion de personificar; incarnation, tipe.

personificar vt. (*personifiqui*) 1. Representar (una caua inanimada, una idea abstracta) sota l'aparença d'una persona; constituer una tala representacion. 2. Realisar dins la sieu persona (una qualitat, un estat, etc.) d'un biaï exemplari. Sin.: **incarnar, encarnar**.

perspectiu, iva adj. Que dona una representacion en perspectiva: *Una vista perspectiva*.

perspectiva n.f. 1. Art, tecnica de la representacion en doi dimensions, sus una susfàcia plana, dei objèctes en tres dimensions coma aparéïsson vists d'una distança donada e dins una posicion donada. ◇ *Perspectiva cavaliera*: Establida d'un ponch de vista remandat à l'infinit, en foncion d'un sistema que consèrva lo parallelisme dei linhas. ◇ *Perspectiva aerenca*: Aquela que s'exprimisse en pintura per la degradacion dei valors e dei tenchas. 2. Aspècte que presènton, dau luèc dont si regàrjon, divèrs objèctes vists de luènh ò considerats coma un tot: *Una vasta perspectiva*. ◇ (arquít.) *Obratge en perspectiva* ò *en perspectiva accelerada*: Concevut de tau biaï que produe l'efècte d'un espaci en profundor mai grand que cen qu'es en realitat. 3. Vast desgatjament, granda via en linha drecha que si pòu vèire dins la sieu totalitat. Sin.: **esperlongada**. 4. *Perspectiva demografica*: Evolucion futura d'una poblacion segond d'uni ipotèsis de feconditat, de mortalitat e de migracion. Sin.: **aspèra, amira**.

perspectivisme n.m. Doctrina segond la quala tota conoissença es relativa au noastre vejaire general dau monde, ò au noastre estament e ai noastri tendenças personali.

perspicaç, açà adj. Qu'a de penetracion; que capisse, jutja mé sagacitat. Sin.: **clarveent, avisat**.

perspicacitat n.f. Qualitat d'una persona, d'un esperit perspicaç; sagacitat. Sin.: **judici, intelligença, èime, finessa, sentida, avisament, clarveença**.

perspiracion n.f. (fisiol.) 1. Ensèm dei escambis respiratòris que si fan au tràvers de la pèu, dei teguments. 2. Evaporacion de l'aiga à la susfàcia de la pèu, transpiracion insensibla.

persuadir vt. (*persuadissi*) Menar (quauqu'un) à crèire, à faire, à voler quauqua ren; convèncer. ◇ *Èstre persuadit de*: Èstre segur de. Var.: **persuadre**. ◆ **si persuadir** v.pr. 1. Arribar à si convèncer de quauqua ren.

2. S'imaginar à toart, si figurar: *S'es persuadit que quauqu'un li volia de mau.*

persuadre vt. Persuadir.

persuasible, a adj. Que pòu èstre persuadit.

persuasion n.f. 1. Accion de persuadir. 2. Fach d'èstre persuadit; conviccion.

persuasiu, iva adj. Qu'a lo poder, lo gaubi de persuadir.

persulfat n.m. (quim.) Persau obtenguda per electrolisi d'un sulfat.

persulfur(e) n.m. (quim.) Compauat que contèn mai de sofre que lo sulfure normal.

persulfuric, a adj. Nom donat à divèrs acides oxidants energics que li sieu saus porgisson d'aiga oxigenada au contacte de l'aiga.

perta n.f. Perda.

pertant conj. Pura, maugrat tot, totun.

pèrtega n.f. 1. Pèça lònca e fina e de seccion redonda d'una matèria dura (boasc, en particulier). 2. (espòrts) En atletisme, lònca barra de fibre de vèire (ancianament de boasc ò d'un metal leugier), emplegada per passar sobre d'una barra horizontala dins l'espròva dicha dau *saut à la pèrtega*. ◇ Especialitat esportiva dau saut à la pèrtega. 3. (cín., telev.) Lòng supoart mobile qu'à la sieu extremitat si mete un microfòne per lo plaçar en sobre dei actors, en defoara dau camp de la càmera. 4. Barra metallica que permete au tram de captar lo corrent dei fieus aerens. 5. Pèça lònca e rigida qu'un esquilhaire aganta per èstre tirat.

pertèrra n.m. 1. Part d'un jardin dont li flors e d'autri plantas son dispauadi per formar una composicion decorativa. 2. Part d'una sala de teatre situada darrier lu sètis d'orquèstra; espectators que li son plaçats. Sin.: **tèrrasoal**.

pertinença (-ència) n.f. 1. Caractèr de cen qu'es pertinent. 2. (dr.) Qualitat dei mejans de drech, dei pròvas, dei articles invocats, que son adaptats au fond de la causa. 3. Rapoart entre lo fach que si vira de provar e la pròva porgida. Sin.: **justessa**.

pertinent, a adj. 1. Apropiat; que si rapoarta exactament à cen qu'es en question: *Una remarca pertinenta*. 2. (ling.) Que juèga un ròtle distintiu dins l'estructura d'una lenga: *Un trach pertinent*.

pertinentament adv. 1. Perfiechament, segurament: *Saber pertinentament quauqua ren*. 2. D'un biais pertinent: *Parlar pertinentament*.

pertrach n.m. Retrach.

pertús n.m. 1. Dubertura que travèrsa un objècte de banda a banda. 2. Pas estrech per traversar una montanha. Sin.: **baissa, dros, encisa**.

pertuaira n.f. (tecn.) Mâquina per forar. Sin.: **traucaira, foraira, verunaira**.

pertuaire, airtiz adj. e n. Professional que fa de traucs dins li minas; especialista dau foratge. Sin.: **traucaire, foraire, verunaire**.

pertuar vt. (*pertuï*) Forar.

pertusana n.f. Partesana.

pertusanier n.m. Soldat qu'èra armat d'una pertusana.

perugin, a adj. e n. Natiu ò estatjant de Perosa (Itàlia). ◇ n.f. Saussissa de Piemont, de Liguria e dau País Niçard.

perum n.m. 1. Odor d'un plat. 2. Odor e gust particulier dei auceus eissuts d'un mitan aquàtic. Sin.: **sauvatjum**.

perús n.m. Periera sauvatja.

perussier n.m. Periera.

pervalent n.m. Succedaneu.

pervenca n.f. 1. Planta erbacea dei luècs ombrós, dei petales incurvats (Família dei apocinaceas). 2. Flor d'aquesta planta, qu'es lo simbòle dei felibres mantenèires. 3. (fam.) Ancianament, agenta de la polícia francesa, vestida d'un unifòrme blau pervenca. ◇ adj. inv. De la color blau clar ò blau mauve de la pervenca.

pervengut, uda n. (pej.) Persona que s'es enauçada en dessobre de la sieu condicion promiera sensa n'aver lu biais, la cultura, lo gaubi que convendria au sieu noveu mitan. Sin.: **peolh revengut**.

pervenir vi. 1. Arribar, venir fins à un tèrme, un ponch donat, dins una progression. 2. Arribar à destinacion: *La mieu letra li es pervenguda*. 3. *Pervenir à* (+ inf.): Arribar à, capitar. 4. S'enuçar socialament, faire fortuna.

pervenguièra n.f. Luèc plantat de pervencas.

pervèrs, a adj. e n. 1. Que comete per plaser d'actes immorals ò crudeus. Sin.: **marrít, catiu, viciós, marridàs**. 2. (psiquiatria) Tocat de perversion, espec. de perversion sexuala. ◇ adj. 1. Fach per perversitat, que fa vèire de perversitat: *Un acte pervèrs*. 2. Efecte pervèrs: Consequença indirècta, incidença destornada d'una accion concertada, que non es confòrma ò qu'es contrària au resultat esperat, recercat.

perversament adv. D'un biais pervèrs; embé perversitat. Sin.: **marridament, viciosament, cativament**.

perversion n.f. 1. Accion de pervertir; fach d'èstre pervertit. 2. Deviacion patologica dei tendenças, dein instints, que si tradue per de trebolicis dau comportament. ◇ (espec.) Recèrca pauc ò pron exclusiva dau plaser sexual en defoara dau coït m'un partenari dau meme atge e de sèxa opauat. 3. Alteracion, corrupcion: *La perversion dei institucions politiqui*. ◇ (med.) Alteracion (d'una foncion): *Perversion dau gust*.

perversitat n.f. 1. Tendença à voler faire lo mau, sovent embé plaser; marridetat sistematica. Sin.: **vici**. 2. Accion pervèrsa.

pervertidor, oira adj. e n. Persona que pervertisse.

pervertiment n.m. (lit.) Accion de pervertir; estat de cen qu'es pervertit, corrupcion.

pervertir vt. (*pervertissi*) 1. Transformar, cambiar en mau; corrompre. Sin.: **degalhar, gastar**. 2. Alterar, desnaturar: *Pervertir lo gust*. Var.: **pervèrtre**. ◇ **si pervertir** v.pr. Devenir marrít; si corrompre.

pervèrtre vt. Pervertir.

pervibracion n.f. Pervibratge.

pervibrar vt. (tecn.) Sot metre (lo betum) à la pervibracion.

pervibratge n.m. (tecn.) Tractament dau betum au mejan d'un pervibrator. Var.: **pervibracion**.

pervibrator n.m. Aparelh que vibra e que, introduch dins la massa d'un betum fresc, aumenta la sieu fluiditat e facilita la sieu messa en cofratge.

pes n.m. 1. Foaça egala au produch de la massa d'un còrs per l'acceleracion de la pesantor: *Lo pes de l'ària*. ◇ (fis., ancian) *Pes moleculari*: Massa molecularària. ◇ *Pes volumic ò específic*: Massa específica. 2. Mesura d'aquesta foarça per rapoart à una unitat determinada: *Una pèira d'un quilo*. ◇ (fig.) *Au pes de l'aur*: Foaça car. 3. Caractèr, efècte d'una caua peanta. ◇ *Faire lo pes*: Èstre pron peant per equilibrar la balança; per un boxaire, un luchaire, etc., aver lo pes que correspoande à la categoria dins la quala vòu combatre; (fig.) Aver l'autoritat, li qualitats que cau. ◇ *Pes moart*: Massa d'una partida en moviment d'una màquina, sensa utilitat dirècta per lo sieu boan foncionament; (fig.) Carga inutila. 4. Tròç de metal de massa determinada, que sièrve à pear d'autres còrs. ◇ (fig.) *Aver doi pes, doi mesuras*: Jutjar diferentament en foncion de la situacion, de la diversitat dei interès. ◇ Còrs peant à l'extremitat dei cadenas d'un relòtge, per li dona un moviment. ◇ (espòrts) Esfèra metallica de 7,257 kg per lu òmes, 4 kg per li fremas, que si lança m'un braç solet lo mai luènh possible, dins lu concors d'atletisme. 5. (cam.de f.) *Pes aderent*: Pes transmés à la via per l'ensèm dei aisseus motors d'una locomotiva. 6. Sensacion fisica de peantor, d'opression: *Aver un pes sus l'estòmegue*. Sin.: **aver un codonh sus l'estòmegue**. ◇ Cen que si supoarta dificilament; cen que tormenta: Lo pes dau remordiment. 7. Importança, influença: *Aquò dona de pes ai sieu paraulas*. ◇ *De pes*: Important: *Un argument de pes*.

pesada n.f. Peada.

pesador n.m. Peador.

pesanha n.f. Chopina (malautia dau moton). Sin.: **ranquiera**.

pesant, a adj. Peant.

pesantament adv. Peantament.

pesantor n.f. Peantor.

pesar vt. e vi. Pear.

pesatge n.m. Peatge.

pesca n.f. 1. Accion, biais de pescar: *Anar à la pesca*. 2. Peis, produchs pescats: *Vendre la sieu pesca*. 3. Luèc dont si pesca: *Pesca gardada*.

pescador, airtz n. Aqueu que pesca per profession.

pescaire, airtz n. Persona que pesca per divertiment: *Pescaire de cana s'en manja mai que s'en ganha*.

pescairitz n.f. Frema ò filha de pescador.

pescairòla n.f. 1. Becassina. 2. Nom de diferents escaciers de la familha dei pluviers. ◇ *Pescairòla dau pièch ros*: Corcolin. ◇ *Pescairòla d'arena*: Pichin escacier que viu sus li coastas (Lòng de 15 cm). ◇ *Pescairòla cambeta*: Auceu limicòla vesin de la

becassina (*Philomachus pugnax*). ◇ *Pescairòla vòutapèira*: Auceu limicòla (*Arenaria interpres*).

pescaminas n.m. Nau especializada dins l'eliminacion dei minas.

pescar vt. (*pesqui*) 1. Pilhar temptar de pilhar (de peis, d'animaus aquàtics). ◇ (fig.) *Pescar en l'aiga trèbola*: Cerca à profichar d'una situacion confusa. 2. (fam.) Anar cercar, trovar (quauqua ren d'inabitual, d'estonant): *Dont siés anat pescar una idea pariera?*

pescaria n.f. 1. Luèc dont si pesca. 2. Luèc dont lo peis pescat es tractat (fumat, en particulier). ◇ Quartier de Niça-Vièlha (Marina) dont si vendia lo peis.

peseta n.f. Anciana unitat monetària principala d'Espanha.

peso n.m. Unitat monetària de divèrs país d'Amèrica latina.

pesós, oa adj. Peós, peant.

pesosament adv. Peantament.

pesosament adv. Peantament.

pesquier n.m. 1. Bacin en maçonaria; lavador. 2. Vivier.

pesquiera n.f. Piscina, nadadoira.

peissaire n.m. 1. (med.) Aneu que mantèn en plaça l'utèrus en cas de prolapsus. 2. Diafragma anticoncepcional.

pèsegue n.m. Pèsegue.

pesseguier n.m. Perseguier.

pesèrvi n.m. Merisier. Sin.: **amarovier**.

pessimisme n.m. Biais d'esperit que poarta à envisatjar solament li causas, lu eveniments, sota lo sieu aspècte pèjor, à estimar que tot va mau.

pessimista adj. e n. Que manifèsta de pessimisme; portat au pessimisme.

pest n.f. 1. Pèsta. 2. Pudentaria.

pèsta n.f. 1. Malautia infeccioa e epidemica, deuguda au bacille de Yersin e transmesa dau garri à l'òme per l'intermediari dei nièras. Var.: **pèst**. 2. Persona ò caua perilhoa, nosibla. ◇ *Enfant despiechós*. 3. (veter.) Malautia virala que tòca la volalha, lu bovins e lu porcins (nom comun à divèrsi afeccions).

pestar vi. (*pèsti*) Manifestar en paraula de marrida umor, d'irritacion còtra quauqu'un, còtra d'eveniments contraris.

pestèl n.m. Pène.

pesteu n.m. Garibaud, clavisteu, ferrollh.

pesticida adj. e n.m. Si di d'un produch destinat à luchar còtra lu parasites nosibles ai culturas.

pestifèr, a adj. e n. 1. Pestiferat. 2. Que transmete la pèsta.

pestiferat, ada adj. e n. 1. Que sofrisse de la pèsta. Sin.: **empestat**. 2. (fig.) À cu degun parla, que cadun s'en tèn alunhat: *Toi lo considèron coma un pestiferat*. Var.: **pestifèr**.

pestilença (-ència) n.f. Odor infècta. Sin.: **enverinadura**.

pestilencial, a adj. Que manda una odor infècta: *Una ària pestilenciala*. Var.: **pestilenciau**. Sin.: **empestat, empoisonat, pudent, empudesinat**.

pestilenciau, ala adj. Pestilencial.

pestilent, a adj. Relatiu à la pèsta.

peston n.m. Instrument per pilar una substança à la man dins un mortier. Sin.: **pilador, moledor, trisson**.

pestós, oa adj. 1. De la pèsta: *Bacille pestós*. 2. Qu'a la pèsta: *Un garri pestós*.

pet n.m. (fam.) Gas intestinal que soarte de l'anús en faguent de bosin. Sin.: **vent**. ◇ *Pet de cabreta*: Caua de pauc de valor.

peta- Prefixe (simbòle P.) que, plaçat davant una unitat, la multiplica per 10¹⁵.

peta n.f. (Turbia) Petolha, petola.

petacha n.f. Mortairet.

petada n.f. Espetadura, explosion, espetament.

petador n.m. 1. (mús.) Instrument fach d'una pinhada (de tèrra ò talhada dins un cogordon) m'una pèu atesada dont si vèn ficar una cana. En fretant la cana, si mete la pèu en vibracion. Lo petador sièrve de bassa ritmica. 2. (fam.) Ciclomotor, mobileta.

petal(e) n.m. Cadun dei elements que compàuon la coròlla d'una flor. Var.: **petala** (pop.).

petala n.f. (pop.) Petal(e).

petalisme n.m. (Antiqu. gr.) Procedura de bandiment en vigor à Siracusa, equivalenta à l'ostracisme atenenc, e dins la quala lu sufragis èron exprimits mé de fuèlhas d'olivier.

petalit n.m. Aluminosilicat natural de liti.

petaloïde, a adj. (bot.) Que sembla un petale.

petan n.f. (pop.) Putan.

petanca n.f. (de *pens tancats*) Juèc de bòchas originari de Provença, dins lo quau si juèga sus un terren non preparat e cau mandar li bòchas lo mai pròche possible d'una bòcha de boasc mai pichina (lo *bochin*).

petancaire, airitz n. Persona que juèga à la petanca.

petar vt. 1. (pop.) Rompre. 2. (pop.) *Faire petar*: Pilhar, subtilisar: *Faire petar un emplec à quauqu'un*. Sin.: **raubar**. ◆ vi. 1. (pop.) Faire un pet, de pets. Var.: **petear**. 2. (fam.) Faire audir un pichin bosin sec e cort, ò de detonacions: *Lo boasc peta dins lo fuèc*. 3. Crepar, si rompre. 4. (pop.) Morir. 5. (pop.) *Mandar petar*: Refudar d'escotar (quauqu'un). 6. *Petar de (dau) rire*: Rire foart, s'escracanhar.

petarada n.f. 1. Seguida de detonacions. 2. Bosin anormal d'un motor termic. 3. Seguida de pets que fan li bèstias en s'aventant. Sin.: **peteada**.

petaradant, a adj. Que petarada.

petaradar vi. Faire audir una petarada.

petardier, a adj. Que crea d'escandale.

petassar v.t. Fendasclar (Lucer.).

peteada n.f. Petarada.

peteaire, airitz adj. e n. Que petea.

petear vi. (*petei*) 1. Petar. *Petear mai gròs que lo sieu trauc*: Aver de pretencions mai auti que li sieu possibilitats. 2. Petaradar.

petègola n.f. Frema que parla toplen, que barjaca. Sin.: **pastrolhiera**.

petegolesc n.m. (sobretot au pl.) Pastrolh, prepaus reportats de boca en boca.

petejant, a adj. Petilhan.

petejar vi. Petilhar.

petelin n.m. Terebint. Sin.: **boasc ros, fustet**.

petèquia n.f. (patol.) Pichina taca roja sota la pèu, deuguda à una infiltracion de sang, caracteristica dau purpura.

petequial, a adj. (patol.) Relatiu ai petèquias. Var.: **petequiau**.

petequiau, ala adj. Petequial.

peticion n.f. 1. Escrich adreçat à una autoritat per exprimir una opinion, si plànher, faire una demanda. 2. (dr.) *Peticion d'ereditat*: Accion en justícia que permete à un eiretier de faire reconóisser lo sieu títol. 3. *Peticion de principi*: Rasonament viciós que consistisse à tenir per vèr cen qu'es l'objècte de la demostracion.

peticionar vi. Presentar una peticion; protestar per peticion.

peticionari, ària n. Persona que repesenta ò signa una peticion.

petilhan, a adj. 1. Que petilha: *Un vin petilhan*. 2. Que lue foartament: *D'uèlhs, un agach, petilhants*. Sin.: **petejant**.

petilhar vi. Beluguejar. Sin.: **petejar, repetenar**.

petita n.f. Pupilla. Sin.: **viston**.

petitòri, òria adj. (dr.) *Accion petitòria* ò *petitòria*, n.f.: Accion en justícia relativa à un drech immobilièr.

petoa n.f. Auceu vesin de la boscarla, de l'esquina verdastra e dau ventre jaune que nidifica dapé dau soal dintre lu entoascs.

petoïn n.m. Nom generic de divèrs auceus du genre de la petoa. Sin.: **traucabartàs, traucaromegàs, rèi pichon**.

petoira n.f. (pop.) 1. Diarrea; Sin.: **caganha, foira**. 2. Paur. Var.: **petolha**. ◇ (pop.) *Aver la petoira*: Aver pauc.

petoïrar vi. (pop.) 1. Aver la diarrea. 2. (fig.) Aver pauc.

petola n.f. (pop.) Fabrècola; petola.

petolha n.f. (pop.) *Aver la petolha, èstre petolhós*: Aver pauc de tot. (*peta, aver a peta* en vivaroalpenc d'en Turbia).

petolhós, oa adj. (pop.) Si di d'una persona qu'a pauc de tot. Sin.: **paurós, caga en bralhas, petafoira**.

petrarquisme n.m. Retipe de la mena de Petrarca.

petrarquista adj. e n. Qu'apertèn à l'estile de Petrarca; que lo retipa.

petrarquisar (-izar) vi. 1. Retipar la mena de faire de Petrarca. 2. Si limitar à un amor platonic.

petresc n.m. Filha manierada ò pretenciaoa. Sin.: **ufanoa**.

petrificacion n.f. 1. Transformacion de la substança d'un còrs organic en una matèria peiroa. 2. Incrustacion d'un còrs que, plonjat dins d'uni aigas calcaris, si cuèrbe d'una jaça peiroa; aqueu còrs petrificat.

petrificant, a adj. 1. Si di d'una aiga que petrifica, qu'incrusta de cauquier. 2. (lit.) Que paralisa: *Una paur petrificanta*. Sin.: **palaficant**.

petrificar vt. (*petrifiqú*) 1. Cambiar en pèira. ◇ Transformar (la substança d'un còrs organic) en una matèria peiroa. 2. Curbir, incrustar d'una jaça peiroa. 3. Estupefaire, paralisar per l'emocion, la paur, etc. Sin.: **palaficar**.

petrina n.f. Part inferiora de la gàbia toracica d'un animau de maselaria: *Petrina de vedeu*. ◇ (espec.) Aqueu tròç dau poarc, salat e pauc ò pron secat. Var.: **peitrina**. Sin.: **pièch**.

petrodòlar n.m. Dòlar que provèn d'un país exportaire de petròli e plaçat gràcias au sistema bancari internacional.

petrogal n.m. Pichin kangoró dei regions rocoï australiani.

petrogenèsi n.f. (geol.) Genèsi dei ròcas, particulariement dei ròcas metamorfiqui e endogeni.

petroglife n.m. Marca, dessenh preïstoric sus li ròcas.

petrografe, a n. Especialista de petrografia.

petrografia n.f. Branca de la geologia qu'a per objècte la descripcion e la sistematica dei ròcas. Sin.: **litologia**.

petrografic, a adj. De la petrografia. Sin.: **litologic**.

petrografista n. Especialista de petrografia.

petrolatge n.m. Accion de recurbir au mejan d'una man de petròli.

petròli n.m. Òli mineral natural combustible format principalament d'idrocarbures, d'una color foarça escura e de l'odor caracteristica, d'una densitat que vària de 0,8 à 0,95. ◇ *Equivalent petròli*: Quantitat d'energia producha per una foant donada (carbon, energia idroelectrica, nucleària, etc.), egala à-n-aquela que doneria una massa de petròli pilhada coma referença.

petrolier n.m. 1. Nau-cistèrna per lo transpòrt dau petròli. 2. Tecnician, industrial dau petròli.

petrolier, a adj. Relatiu au petròli: *Lu produchs petroliers*.

petrolifèr, a adj. Que contèn de petròli.

petrolisme n.m. Ensèm dei manifestacions patologiqui toxiqui deugudi au petròli (trebolicis generals e manifestacions cutaneï).

petrologia n.f. (geol.) Estudi dei mecanismes de formacion dei ròcas au travèrs de la sieu distribucion, la sieu estructura, li sieu propietats.

petroquimia n.f. (tecn.) Quimia dei derivats dau petròli; ensèm dei sieus desvolopaments scientifics, tecnicis, industrials.

petroquimic, a adj. De la petroquimia.

petroquimista n. Especialista de petroquimia.

petulança n.f. Vivacitat, ardor exuberanta.

petulant, a adj. Que manifèsta de petulança; viu, impetuós. Sin.: **bolequet, abelugat**.

petúnia n.f. Planta ornamentala dei flors violeti, ròsi ò blanqui, vesina dau tabat (Família dei solanaceas).

pèu n.f. 1. Organe que constitueisse lo revestiment exterior dau còrs de l'òme e dei animaus. ◇ *Si metre, èstre dins la pèu de quauqu'un*: Si metre, èstre mentalament à la sieu plaça per capir la sieu pensada, li sieu reaccions. ◇ *Èstre ben (ò mau) dins la sieu pèu*: Si sentir ben, èstre content dau sieu sòrt. ◇ (pop.) *Aver quauqu'un dins la pèu*: Èstre totplen amorós de quauqu'un. ◇ *Riscar la sieu pèu*: Riscar la sieu vida. ◇ *Vendre caramente la sieu pèu*: Si defendre vigorosament denant de sucumbir. ◇ (pop.) *Faire la pèu à quauqu'un*: Lo tuar. 2. Cuer destacat dau còrs d'un animau: *Una pèu d'anheu*. 3. Envolopa dei fruchs, d'uni plantas: *Una pèu de banana*. 4. Crosta leugiera que si forma sobre divèrsi substanças liquidi ò onchoï, coma lo lach bulhit, lo fromai, etc. 5. (electr.) *Efècte de pèu*: Dins lo quau la valor eficaça de la densitat dau corrent creisse exponencialament dau centre à la periferia d'un conductor sèti d'un croorent d'auta frequença.

pèu n.m. 1. Planta annuala cultivada dins li regions temperadi per li sieu granas, destinadi à l'alimentacion umana ò animala (*Pisum comune*). ◇ *Pèu manjator*: Que si mánjon la gruèlha e li granas. 2. Grana d'aquesta planta. 3. *Pèu d'odor* ò *pèu sauvatge*: Planta ornamentala que sembla lo pèu (*Lathyrus odoratus*).

peuge, ja adj. Peant.

peuge n.m. Panto.

peuna n.f. Peònia.

ph Simbòle dau fòt.

pH n.m. (abreviacion de *potencial Idrogène*) Coeficient que permete de determinar lo caractèr acide ò basic (una solucion es acida s'a un pH inferior à 7, basica s'es superior à 7).

pi n.m. 1. Letra de l'alfabet grèc (π), que correspoande au *p* de l'alfabet latin. 2. (mat.) Simbòle que representa lo rapoart constant de de la circonferença d'un cercle au sieu diamètre, sigue à quauqua ren pròche 3,1416.

pi conj. Indica una succession dins lo temps: *Vau à l'escòla, pi anerai trovar ma maire*. ◇ *E pi*: Dau rèsta, en mai d'aquò. ◇ (per renforçar) *Non es pi tant ric*: Non es tant ric qu'aquò.

piaculari, ària adj. Expiatòri.

piada [pi'ada] n.f. 1. Juguèt (tradicionalament per li filhetas), que representa un personatge generalament femenin ò d'enfant. Var.: **piata**. Sin.: **tité, tita**. 2. Crustaceu decapòde, foarça comun sus li costas d'Euròpa occidentali, que protegisse lo sieu abdomèn moal dins la gruèlha vuèia d'un gastropòde.

pian n.m. Malautia contagioa provocada per un espiroqueta en seguida à una ponhedura d'una mosca. Genèra una febrassa e una reaccion cutanea.

pianissimo adv. (mús., it.) [pja'nisimo] M'una intensitat foarça debla dau son (Abrev. *PP.*).

pianissimo n.m. (mús., it.) Passatge jugat pianissimo.

pianista n. Persona que fa abitualament de música m'un piano.

pianistic, a adj. (mús.) Relatiu au piano: *Tecnica pianistica*.

piano n.m. (mòt italian, de *pianoforte*) [ˈpjano] 1. Instrument de música dei coardas picadi au mejan de pichins marteus e provedit d'un clavier. ◇ *Piano drech*: Que li sieu coardas e la taula d'armonia son verticali. ◇ *Piano à coa*: Que li sieu coardas e la taula d'armonia son horizontali. ◇ *Piano preparat*: Que li sieu coardas son provedit d'objèctes divers (claveus, tròç de boasc, de metal, etc.) per n'en modificar lo son. 2. (tecn.) Granda installacion per coïnar, plaçada au mitan de la coïna d'un restaurant, d'una ostalaria.

piano adv. (mús.) M'una intensitat debla dau son. Abrev.: *P.* ◇ (fig., fam.) Plan, doçament: *Anar piano, li anar piano.*

piano-bar n.m. Bar dins lo quau un pianista netretèn una música d'ambient.

pianoforte n.m. (it.) Instrument à coardas picadi e à clavier, inventat au s. XVIIIⁿ, que la sieu evolucion a donat naissença au piano.

pianotar vi. (*pianòti*) 1. Sonar lo piano sensa gaubi. 2. Picar doçament dei dets sobre quauqua ren. 3. (fam.) Picar sobre lu tasts d'un aparelh informatic, d'un telefòne.

pianotatge n.m. Accion de pianotar.

piastro n.f. 1. Unitat monetària principala ò divisionària de divers país. 2. (arquít.) Peceta.

piata n.f. Piada.

P.I.B. Produch interior brut.

pibala n.f. Anguila jove au moment de la sieu montada dins lu cors d'aiga.

pibla n.f. (mar.) *Aubre de mèstre à pibla*: D'una pèça soleta.

píbola n.f. Aubre dei regions temperadi e umidi, que lo sieu fust estrech si pòu quilhar foarça aut e que lo sieu boasc es recercat en fustaria e en papetaria (Familha dei salicaceas).

piboleda n.f. Luèc plantat de píbolas. Var.: **piboliera**.

piboliera n.f. Piboleda.

pic n.m. Auceu que pica dau bèc sus la rusca dei aubres per n'en faire sortir li larvas: *Pic vèrd, pic cendrainòu*. Var.: **picon**.

pic n.m. Instrument compauat d'un fèrre ponchut, sovent leugierament corbat, ajustat à un mànegue, per rompre un barri, per cavar la tèrra, etc. Sin.: **picador, picon**.

pic (à) loc. adv. Verticalament, perpendicularament.

◇ *Colar à pic*: Directament au fond de l'aiga.

pica n.f. 1. Arma anciana compauada d'una poncha plata de fèrre plaçat à l'extremitat d'una aste de boasc. ◇ (fam.) *Mandar de picas à quauqu'un*: Li faire de reflexions desagradivi, lo tarabustar. 2. Ai cartas, color que lo sieu simbòle es una pica estilizada: *Mandar à pica*.

picacrosta n.f. Baioneta, talhacaulet.

picada n.f. Accion de batre, de picar. Var.: **picadura**.

◇ *Picada de mans*: Aplaudiment.

picador n.m. Pic (autís).

picador n.m. (esp.) Cavalier que, dins una corrida, alassa lo taur m'una pica.

picadura n.f. Picada.

pica en tèrra n.m. Auceu (*Glareola pratincola*) de la familha dei glareolidats.

pica-fava n.m. Instrument fach de doi pèças de boasc que si picon una còtra l'autra per donar un senhal.

picaire n.m. Obrier qu'emplega un pic ò un marteu pneumatic.

picalhons n.m. pl. (pop.) Moneda, sòus.

picanhaire, airitz adj. Bostegon. Sin.: **picanhós, bostigaire, atissós, tissós**.

picanhar vt. Bostegar. Sin.: **atissar**.

picanhós, oa adj. Bostegon. Sin.: **picanhaire, bostigaire, atissós, tissós**.

picant, a adj. Que ponhe: *Saussa picanta*. ◆ n.m. Espina d'una planta.

picapèira n. Obrier que talha la pèira. Var.: **picapeirier**.

picapeirier, a n. Obrier que talha la pèira. Var.: **picapèira**.

picapol n.m. Vin blanc de Lengadòc. Var.: **picpol**.

picapola n.f. Fabrècola.

picapolier n.m. Fabrecolier.

picar vt. 1. Batre, donar de còups à: *L'an picar per li raubar lo sieu telefonet*. Sin.: **barcelar, bastonar, tustar, martelar, mauctractar**. ◇ *Picar me la màquina d'escriure*: Faire usança d'aquela màquina. 2. Talhar (la pèira). 3. Cordurar (un teissut, etc.) m'una màquina. ◆ vi. 1. Dardalhar, en parlant dau soleu. 2. Cordurar m'una màquina. 3. (pop.) *Picar dau cuu*: Faire falhida. ◇ *Picar dei mans*: Aplaudir. ◇ *Picar dau morre*: Cabussar faça còtra tèrra, si rompre lo morre. ◆ **si picar** v.pr. *Si picar en tèrra*: Picar dau morre.

picard, a adj. e n. De Picardia.

picardan n.m. Socatge de Lengadòc; vin blanc e liquorós (*muscat*) que n'en provèn.

picaresc, a adj. Si di dei romans, dei pèças de teatre que lo sieu erdi es un aventurier volontiers barrutlaire, raubaire, mendicant.

pica-rèsta loc. *Faire pica-rèsta*: Au juèc dei bòchas, si di quora la bòcha tirada pilha la plaça de la bòcha que lèva.

picareu n.m. Peis ossós manjadís, comun en Mediterranea. Sin.: **gavaron, gèrle blavier, mèndola, saura**.

pica-tenèbra(s) n.m. Pichin instrument de boasc constituït d'un molinet dentat e d'una lengüeta de boasc fexibla.

picat, ada adj. 1. Cordurat. 2. Si di d'un vin, d'una bevenda qu'a pilhat un gust aigre.

picat n.m. 1. Estòfa de coton formada de doi teissuts aplicats un sobre l'autre e units per de ponchs que fòrmon un dessenh. 2. (mil.) *Bombardament en picat*: Fach per un avion que davala rapidament e repilha immediatament d'altituda. 3. (coregr.) Movement que consistisse à faire passar lo pes dau còrs d'un pen à l'autre en estent sus la poncha ò la mièja poncha.

picatge n.m. Accion de cordurar m'una màquina; lo sieu resultat.

piccolo n.m. (it.) Pichin flaüt traversier, acordat à l'octava superiora dau grand flaüt. Sin.: **octavin**.

pichin, a adj. 1. Que li sieu dimensions, la sieu superficia, lo volume son inferior à la mesura normala ò ordinària: *Un pichin jardin*. Var.: **pichon, pichòt**. 2. D'una talha gaire auta; d'una autessa reducha: *Un aubre pichin, un òme pichin*. 3. Que non a encara rejonch lo tèrme de la sieu creissença; enfant encara jove: *Un enfant pichin*. 4. Que la sieu valor es bassa: que non es elevat en nombre, en quantitat: *Una pichina soma*. 5. Que non a gaire d'interès, d'importança: *Un affaire pichin*. 6. Mediòcre, mesquin, sensa elevacion ni portada: *Un pichin esperit*. ◆ adv. 1. Mesquinament, sensa ambicion: *Vèire pichin*. 2. *En pichin*: À pichina escala.

pichin, a n. 1. Persona de pichina talha: *Lu pichins davant*. 2. Enfant jove. Var.: **pichon**. ◇ Enfant de quauqu'un: *Lo pichin Estofagarri*. 3. Animau jove: *La cata m'ai sieus pichins*. ◇ *Faire de pichins*: Metre bas; (fig.) Grandir, en parlant de quauqua ren, d'un ben: *Ai plaçat lu mieus sòus à la banca, an fach de pichins*. 4. Persona, grope, empresa que, per rapoart à d'autres, si situa en bas de l'escala. 5. Ai taròts, atots mai deble. 6. Cen qu'es pichin: *L'infinidament pichin*.

pichinalha n.f. Pichinilha, pichonalha.

pichinilha n.f. (fam. pej.) Enfantuènha, marmalha.

picholin adj. e n.m. Varietat d'olivier.

picholina adj. e n.f. Varietat d'oliva pichina.

pichon, a adj. Pichin. ◆ n. 1. Enfant: *Es lo mieu pichon, la mieu pichona*. 2. Jovent, joventa: *Una bèla pichona*.

pichonalha n.f. Garçonilha, marmalha, pichinalha.

pichonar vi. (fam.) Acochar, metre un pichon au monde. Sin.: **jasilhar, jacilhar**.

pichonet, a adj. Totplen pichin, minuscule.

pichonetat n.f. Estat, caractèr de cen qu'es pichin, de pichina dimension.

pi(c)vèrd n.m.

picnogonide n.m. Pichin artropòde marin dau tronc provedit de lòngui patas arpioi, de l'abdomèn cort sensa apendici.

picnomètre n.m. Pichin flascon que sièrve à mesurar la densitat d'un solide ò d'un liquide.

picnòsi n.f. Degenerescença dau nucleu cellulari, caracterisada per una condensacion de la cromatina.

pico- Element (simbòle p.) que, plaçat davant una unitat, la partisse per 10¹².

picon n.m. 1. Pic (autís). 2. Batalh de campana. ◇ Aver mai de picons que de campanas: *Aver mai de deutes que de capital*. ◇ DARRIER CÒUP DE campana. ◇ Sonalha en forma de pera à l'envèrs. 3. Mena de pichin marteu plaçat sus una poarta, que vèn picar sus una placa metallica. 4. Puèi, cima. 5. Varietat de pic mai expandida en Euròpa (*Dendrocopos major*).

piconet n.m. Sonalha mai pichin qu'un picon.

picòssa n.f. 1. Merlin per esclapar. 2. (mar.) Manaira emplegada per lu mèstres d'aissa provençaus.

picossin n.m. Pichina destrau. ◇ (pop.) *Morre de picossin*: Morre de tòla.

picòt n.m. Pichina dent au bòrd d'una dentèla.

picòta n.f. 1. Malautia infeccioa de la fea, deuguda à un virus variolic e caracterisada per l'erupcion de vesiculas recubèrti d'una pèu dessecada qu'a la forma d'un claveu. 2. Vièlh nom de la vairòla.

picotada n.f. Pizzicato (it.).

picotament n.m. Sensacion de ponhedura corta e repetida.

picotar vi. (*picòti*) Gratar.

picotat, ada adj. Marcat d'un grand nombre de pichins ponchs. Sin.: **vairolat**.

picotin n.f. Mesura d'avena per un cavau.

picpol n.m. Socatge blanc; vin obtengut m'aqueu socatge. Var.: **picapol**.

picrat n.m. (quim.) Sau de l'acide picric.

picric, a adj. *Acide picric*: Obtengut per l'accion de l'acide nitric sobre lo fenòl.

pictografia n.f. 1. Escriitura formada de pictogramas. 2. Usatge de pictogramas per la comunicacion de messatges.

pictografic, a adj. Si di d'una escriitura dins la quala lu concèptes son representats au mejan de scenas figuradi ò de simbòles complèxes.

pictograma n.m. Dessenh, signe d'una escriitura pictografica. ◇ (espec.) Dessenh esquematic normalisat destinat à significar, en particulier dins un luèc public, divers indicacions simpli (direccion de la sortida, emplaçament dau comun, etc.).

pictorialisme n.m. Corrent artistic dins la practica de la fotografia de la fin dau s. XIXn fins ai annadas 1920, que s'esforçava de rendre l'imatge fotografic unic coma òbra pintada.

pictural, a adj. De la pintura, relatiu à la pintura en tant qu'art. Var.: **picturau**.

picturau, ala adj. Pictural.

pidgin n.m. Parlar rudimentari naissut de la simplificacion de lengas en contacte e que sièrve unicament à de besonhs limitats (comercials, en particulier), sensa èstre la lenga mairala de degun: *Lo pidgin english es una mescladissa d'anglés e de chinés*.

pièch n.m. 1. Part dau còrs entre lo coal e l'abdomèn, que contèn lo coar e lu paumons; torax. ◇ *Aver de pièch*: Aver de coratge. 2. Region anteriora dau còrs de divers animaus, entre lo coal e lo ventre. ◇ Davant dau còrs dau cavau e dei quadrupèdes domestics, situat sota l'encoladura, entre li espatlas.

pièch ros n.m. Rigau.

pedestal n.m. Pedestal.

pielectasia n.f. (patol.) Dilatacion dau bacinet renal.

pielic, a adj. Relatiu au bacinet renal.

pieliti n.f. (patol.) Infeccion dau bacinet dau ren.

pielocalicial, a adj. Relatiu au bacinet e au calici renals. Sin.: **pielocaliciau**.

pielocaliciau, ala adj. Pielocaliciau.

pielocistiti n.f. (patol.) Que pertòca à l'encòup la pieliti e la cistiti.

pielografia n.f. Radiografia dau bacinet renal.

pielonefriti n.f. (patol.) Associacion d'una nefropatia microbiana, d'una mieliti e d'una infeccion urinària.

pielostomia n.f. (cir.) Derivacion per eliminar l'urina.

pielotomia n.f. (cir.) Entalh dau bacinet renal.

piemont n.m. (geogr.) Plana alluviala que s'estende en un glacís continú, de la penda pusleu foarta, au pen d'una montanha e formada de cònes de dejeccion estacats un à l'autre. Var.: **pimont**, **pemont**.

piemontés, ea adj. e n. Dau Piemont. Var.: **pimontés**, **pemontés**.

piencha n.f. Pencha.

pietadós, oa adj. 1. Sensible, tendre. 2. Misericordiós. 3. Que fa pietat. 4. Piu, qu'a pietat dei autres. Var.: **pietós**.

pietadosament adv. D'un biais que fa pietat.

pietat n.f. 1. Misericòrdia, compassion. 2. Devocion. 3. Composicion que representa la Verge desconsolada, soleta ò portant sus lu sieus genolhs lo còrs dau sieu Enfant crucificat. (Etim. it. *pietà*).

pietisme n.m. Movement religiós naissut dins la Glèia luteriana alemanda dau s. XVIIⁿ, que metia l'accent sobre la necessitat de l'experiéncia religioa individuala.

pietista adj. e n. Que pertòca lo pietisme; que lo practica.

pietós, oa adj. Pietadós.

pietosament adv. Embé pietat.

pièze n.m. (fis.) Unitat de pression (simb. pz), egala à la pression unifòrma que produe sobre una susfàcia plana de 1m² una foarça normala de 1 estène.

piezoelectric, a adj. Relatiu à la piezoelectricitat.

piezoelectricitat n.f. (fis.) Aparicion de cargats electrici à la susfàcia d'unu cristals sotamés à una constrencha (efècte dirècte) ò, inversament, variacion dei dimensions d'aquestu cristals quora li es aplicada una tension electrica (efècte invèrse).

piezografe n.m. (fis.) Aparelh de mesura piezoelectrica dei pressions ò dei foarças vibratòri.

piezomètre n.m. Instrument per mesurar la compressibilitat dei liquides.

piezometria n.f. 1. Mesura dei pressions e particulierament dei pressions auti. 2. Part de la fisica que li es ligada.

piezometric, a adj. Que pertòca la piezometria.

pif adj. m. Criptorquide.

piga n.f. Efelida. Var.: **pigalha**.

pigala adj. e n.f. Varietat d'oliva que s'atròva dau costat de Nimes.

pigalha n.f. Efelida.

pigalhar vi. En parlant dei auceus, mandar de crits aguts e repetits. Sin.: **piular**.

pigargue n.m. Aigla de la coa blanca, que pòu faire fins à 2,50 d'envergadura. Sin.: **aigla de mar**, **aigla marina**.

pigat, ada adj. Que presenta de pigas.

pigau adj. e n.m. Varietat d'olivier.

pigista n. Persona qu'escrivi d'articles de premsa, pagada à la linha. Sin.: (pop.) **pissacòpia**.

pigment n.m. 1. Substança naturala colorada que produon lu organismes vivents, en particulier aquelu vegetals. 2. Substança insolubla dins l'aiga e dins la màger part dei mitans de suspensions abituals, dotada d'un poder colorant e opacificant aut, destinada à donar una coloracion superficiala au supòrt sus lo quau es aplicada.

pigmentacion n.f. 1. Formacion, amolonament de pigments dins lu teissuts vivents, en particulier de la pèu. 2. Coloracion per un pigment.

pigmentar vt. Colorar m'un pigment.

pigmentari, ària adj. Relatiu à un pigment.

pigmentat, ada adj. Colorat m'un pigment.

pigmentogène, a adj. Que dona naisença à un pigment.

pigmeu, ea adj. e n. Dei Pigmeus.

pigoliera n.f. Pegoliera.

pigrament adv. D'una mena pigra. Sin.: **pereosament**.

pigre, a adj. Qu'a gaire envuèia de trabalhar, de faire d'esfoarç. Sin.: **pereós**, **pelandron**, **farassonnier**, **pautron**, **gastalançòus**.

pigrejar vi. Faire lo pigre. Sin.: **pelandronejar**.

pigres(s)a n.f. Comportament d'una persona pigra. Var.: **pigrícia**. Sin.: **perea**, **perea**, **pautronaria**, **pelandronaria**, **laisa m'estar**, **laisse-mi-'star**.

pigrícia n.f. Pigrèssa.

pijon n.m. 1. Auceu de l'òrdre dei colombins, granivòre, dau plumatge diversament colorat en foncion dei espècias, dei alas corti e largui. ◇ *Pijon viatjaire*: Que s'en torna au sieu nido quau que sigue lo luèc de dont parte, totplen utilizat dins lo passat per portar de messatges. 2. (fig.) Niais, que si laissa facilament enganar. Sin.: **colhon**. 3. *Pijon d'argila*: Disc d'argila que sièrve de bersalh au ball-trap.

pijonier n.m. Colombier. Var.: **pijoniera**.

pijoniera n.f. Pijonier.

pila n.f. 1. Amolonament d'objèctes plaçats un sobre l'autre: *Una pila de libres*. 2. *Pila electrica* ò *pila*: Aparelh que transforma directament en energia electrica l'energia desvolopada dins una reaccion quimica. ◇ *Pila à combustible*: Aparelh que transforma en energia electrica l'energia quimica d'un pareu combustible-comburant, contengut en defoara. ◇ *Pila solària*: Fotopila. ◇ *Pila atomica*: Reactor nucleari. 3. Element de maçonaria que tèn lu arcs d'un poant, la retombada de doi vòutas successivi. 4. *Pila d'un aiguier*: Part plana à costat de l'aiguier. 5. Costat d'una pèça de moneda opauada à la *faça*, e que poarta generalament l'indicacion de la valor: *Jugar à pila ò façà*. Sin.: **jugar à cara ò crotz**.

pilador n.m. Trissador, peston, moledor, trisson.

pilaf n.m. Ris au gras totplen condit e cuèch ò servit mé de carn, de peis, etc. ◇ En apos.: *Ris pilaf*.

pilar vt. Concassar, pistar, trissar.

pilar n.m. Colomna de pèira, de fusta, supoart metallic vertical. Sin.: **pilastre**.

pilari, ària adj. Relatiu ai pels.

pilastra n.f. 1. (arquít.) Pilastre en pichina salhida, sensa basa ni capiteu, còtra lo quau s'apontèla un autre pilastre ò una colomna. 2. (tecn.) Pèça de boasc ò de metal que renfoarça lo revèrs d'una sèrra.

pilastre n.m. (arquít.) Membre vertical format d'una salhida debla d'un barri, generalament provedit d'una basa e d'un capiteu pariers à-n-aquelu de la colomna. 2. Montant à jorn plaçat entre li travadas d'una grasilha per la renforçar.

pilatge n.m. Accion de pilar. Sin.: **pistatge, trissatge**.

pilha n.f. Butin.

pilhaire, airtz n. Persona que rauba, que saqueja. Var.: **pilhard**. Sin.: **arlòt, arlandier, raubafiga, sautabaranha, rapinaire, bassacaire**.

pilhament n.m. Pilhatge. Sin.: **raubarria, raubament, rapina, saquejament, bassacatge, sacatge**.

pilhar vt. 1. Agantar, sasir: *Pilhar un libre, pilhar quauqu'un per lo braç*. Sin.: (toi lu sens) **prendre, prene, préner**. 2. Emportar quauqua ren, s'en munir: *Pilhar un manteu*. 3. Aquistar, crompar: *En passant, pilherai lo pan*. 4. Causir: *Pilhi aqueu d'aquí*. 5. Menar: *Ti pilherai à 8 oras*. 6. Emplegar (un mejan de transpòrt): *Pilhar lo tren*. ◇ Passar per (una via de comunicacion, una direccion): *Pilhar una escorcha, pilhar la promiera à drecha*. 7. Absorbir (d'aliments, un liquide): *Pilhar una tisana, un remèdi*. 8. Si procurar, recampar d'informacions: *Pilhar de nòvas de quauqu'un*. 9. Emplegar (un mejan): *Pilhar de mesuras, de precaucions*. 10. Fitar, reservar: *Pilhar una cambra dins una ostalaria*. 11. Engatjar: *Pilhar una secretària*. 12. *Pilhar lo sieu temps*: Si donar lo temps de faire li cauas. 13. Si faire mèstre de quauqua ren, lo levar à quauqu'un: *M'a pilhat lu mieus sòus*. ◇ Raubar per lo biais de la foarça; arroïnar una vila: 1394: «...pilheron e rauberon la nau ... de tots los draps e autres mercanderias...». Sin.: **saquejar, raubassar, rapinar**. ◇ Si faire mèstre militarment: *Pilhar una vila*. 14. Demandar (de sòus): *Pilhar 100 euros de l'ora*. 15. Arrestar, capturar (quauqu'un): *Lo ladre s'es fach pilhar*. Sin.: **peçugar** (fam.). 16. Absorbir tota l'activitat, tot lo temps de de: *Aqueu trabalh m'a pilhat una setmana*. 17. S'encargar de quauqua ren per quauqu'un: *Lo postier a pilhat la mieu letra*. 18. Acceptar de recevre: *Aquela escòla pilha finda d'intèrnes*. 19. Recevre cen qu'es ofèrt: *Pilha, es per tu*. ◇ Recevre, si faire donar: *Pilhar de cors d'informatica*. 20. Aquistar (un aspècte una caracteristica): *Lo projècte pilha forma, aquesta persona a pilhat de pes*. 21. *Contractar una malautia*: L'agantar, n'èstre tocat. 22. (fam.) Recevre sensa lo voler: *Pilhar de còups*. 23. Laisser penetrar: *Lu mieus soliers pilhon l'aiga*. ◇ (fig.) *La defensa de l'OGCN pilha l'aiga*: Laisser passar facilament lu atacants de l'adversari. 24. Abordar quauqu'un, intrar en contacte m'eu, dins una direccion donada: *Pilhar l'enemic de front*. ◇ Neutralisar quauqu'un, ganhar la sieu favor: *Pilhar un enfant per la*

doçor. ◇ Abordar (una question) d'un biais donat: *Pilhatz mau lo problema*. 25. Interpretar (un prepaus, un eveniment): *A mau pilhat lo mieu conseu*. 26. *Pilhar (quauqu'un, quauqua ren) en ...*: Si metre à provar un sentiment envèrs aquela persona, aquela caua: *Pilhar quauqu'un en òdi*. 27. *Pilhar (quauqu'un, quauqua ren) per ...*: Lu regarjar à toart coma: *L'ai pilhat per un autre*. 28. Associat à de noms, forma diversis locucions equivalenti à un vèrbo. ◇ *Pilhar un banh*: Anar dins l'aiga (per si lavar ò per denedar). ◇ *Pilhar una fòto*: Fotografiar. ◇ *Pilhar li armas*: S'armar per s'aparar ò per atacar. ◇ (mar.) *Pilhar la mar*: S'embarcar. ◇ (mar.) *Pilhar lo vent*: Presentar li velas au vent. ◇ *Pilhar lo doi de copas*: S'escapar. ◇ *Pilhar paur*: S'espaventar. ◇ *Pilhar garda à*: Prestar atencion à, si maufidar de. ◆ vi. 1. Espessir: La saussa a pilhat. 2. Crèisser, s'aclimatar: *Una planta que pilha facilament*. 3. Començar la combustion, en parlant d'un fuèc. 4. Produire l'efècte recercat: *Lo vaccin a pilhat, aquesta pega non pilha sus lo fèrre*. 5. Seguir una direccion: *Pilhar à drecha*. 6. Èstre cresut, acceptat: *La tieu mençonega pilherà pas mé ieu*. ◆ **si pilhar** 1. *Si pilhar per*: Si crèire, si faire passar per: *Si pilha per una persona importanta*. 2. (fam.) *La si pilhar cauda*: Si preocupar, s'embarlar. ◇ *La si pilhar mé quauqu'un*: S'embila mé quauqu'un, ver de cauas à li reprochar.

pilhard, a n. Pilhaire. Sin.: **arlandier, arlòt, rapinaire**.

pilhatge n.m. Raubarici, accion de pilhar. Var.: **pilhament**.

pilifèr, a adj. (bot.) Que poarta de pels.

pilifòrme, a adj. En forma de pel.

pilo n.m. Juèc tradicional niçard, dins lo quau cau mandar dins lo cercle de l'adversari un volant fach de papier ficat dins una pèça traucada, en jonglant m'ai pens, m'ai genolhs, m'au pièch ò mé la tèsta; lo volant que sièrve à jugar.

pilocarpina n.f. Alcaloïde antagonista fisiologic de l'atropina.

pilomotor adj. m. Si di d'un reflèx qu'a per resultat l'ereccion dei pels.

pilon n.m. Instrument per pilar, trissar una substança manualament dins un mortier. Sin.: **trissador, trisson, moleador, estrissador, peston, pilador**. ◇ Massa peanta accionada mecanicament, destinada à un emplec parier: *Pilon per lo papier*. ◇ *Metre un libre au pilon*: Lo destrúger, especialament en parlant d'un invendut).

pilòne n.m. 1. Supoart (metallic, de betum, etc.) d'un poant suspendut, d'una linha electrica aerenca, etc. Var.: **pilon**. Sin.: **pilastre**. 2. (arqueol.) Massís quadrangulari de pèira, construch de cada costat dei portaus successius d'un temple egipcian.

pilòr(e) n.m. (anat.) Orifici que fa comunicar l'estòmegue e lo duodenum.

piloralgia n.f. Dolor au pilòr.

pilorectomia n.f. (cir.) Reseccion dau pilòr.

pilòri n.m. Torreta ò pal dont èron expauats de delinquents en signe d'infamia. Var.: **espitlòri**. ◇ *Metre au pilòri*: Senhalar à l'indignacion publica.

piloric, a adj. Dau pilòre: *Antre piloric*.

piloroduodeni n.f. (patol.) Inflammacion à l'encòup dau pilòr e dau duodenum.

pilorisme n.m. Restrenhiment espasmodic dau pilòr.

piloriti n.f. (patol.) Inflammacion de la mucoo pilorica.

pilorotomia n.f. (cir.) Entalh dau pilòr.

pilós, oa adj. Pelós.

pilosebaceu, ea adj. (anat.) Relatiu ai pels e à la glanda sebacea que li es annexada.

pilosèla n.f. Esparèla que creisse dins lu luècs arides e montanhós d'Euròpa (Familha dei composeas).

pilosisme n.m. (med.) Desvolopament anormal e localisat dei pels.

pilositat n.f. (fisiol.) Revestiment que lu pels fórmon sus la pèu.

pilòt n.m. 1. Persona que mena un avion, una veitura de corsa, un engenh blindat, etc. ◇ *Pilòt d'assai*: Professional encargat de verificar en vòl li performanças e la resisença d'un avion noueu. ◇ *Pilòt de linha*: Pilòt encargat de menar un avion sus una linha comerciala. 2. (mar.) Professional qualificat que guida li naus dins lu passatges dificiles, à l'intrada dei poarts. ◇ (mar.) 1664 / 1785: Responsable encargat de la navegacion d'una galèra ò d'un vaisseau, pertocant l'eissèrva de la nau, e tanben de coordenar lo sieu ancoratge, e de s'entreviar dei instruments de navegacion. ◇ Cap dei servicis de pilotatge. ◇ (lit.) Persona que sièrve de guida. 3. *Pilòt automatic*: Dispositiu, generalament giroscopic, que permete de menar un avion sensa intervencion de l'equipatge; dispositiu mecanic ò electronic qu'assegura à una nau la conservacion d'un cap fixat, sensa intervencion umana. 4. Pichin peis dei mars caudi e temperadi que seguísse li naus e passava per guidar lu peis-cans. 5. (En aposicion) Que sièrve d'exemple, de modèl, que duèrbe lo talh: *Una classa pilòt*. Var.: **pilòta**.

pilòta n.m. (it.) Pilòt.

pilotar vt. (*pilòti*) 1. Menar (un avion, una veitura, una nau, etc.) en tant que pilòt. 2. Guidar (de personas) dins una vila, un museu, etc. 3. Dirigir (un projècte, una accion, etc.): *Un grand professor es cargat de pilotar la campanha de vaccinacion*.

pilotatge n.m. Accion de pilotar.

pilotin n.m. Escolan oficièr que prepara lu sieus diplòmas de la marina mercanda sus una nau de comèrci.

pilula n.f. 1. Medicament de forma esferica, destinat à èstre engolit. 2. (fam.) La pilula: *Pilula contraceptiva*.

pilular(i), a (-ària) adj. En forma de pilula. ◇ *Massa pilulària*: Mesclum per faire de pilulas. ◆ n.m. (veter.) Instrument que s'emplega per faire qu'una bèstia pilhe una pilula.

pilulària n.f. Feuse d'aiga dei fuèlhas filifòrmi.

pilulier n.m. 1. Instrument que sièrve à faire li pilulas. 2. Pichina boita per metre de pilulas.

pilum n.m. (Antiqu.) Bigatana de l'infantaria romana.

pimontés, esa adj. e n. Piemontés.

pimpalhar (si) v.pr. Si parar, si pimpanar.

pimpanar (si) v.pr. Si parar. Sin.: **s'afistolar, s'abricar** (Còntes), **s'apimpar, si pimpalhar**.

pimpanela n.f. 1. Margarideta. 2. Rosacea aromatica. Var.: **pimpinela, armentela**.

pimparat, ada adj. Fresc, elegant. Sin.: **faròt, aliscat, corós, lisquet**.

pimpinela n.f. Pimpanela.

pimpinòto n.m. Archicòta.

pimprinela n.f. Planta erbacea dei flors porpri; pimpanela. (Familha dei rosaceas).

pin n.m. Aubre dau fulhatge persistent e dei fuèlhas en agulhas (ò *garnas*), sovent inseridi per doas, que lo sieu boasc s'emplega en particulier en fustaria. Lo sieu fruch, de forma conica, si di *la pinha*.

pinacea n.f. *Pinaceas*: Familha d'aubres resinós provedits d'agulhas e que poàrton de fruchs en còne que si duèrbon à maturitat e que comprèn la màger part dei espècias de conifèrs. Sin.: **abietacea, abietinea**.

pinacle n.m. (arquít.) Amortiment que si finisse en forma de còne ò de piramide e que si plaça en particulier en cima d'una culada, dins l'arquitectura gotica. ◇ *Portar au pinacle*: Plaçar foarça aut, faire un elògi foarça grand de. Sin.: **encimelar**.

pinacologia n.f. Estudi scientific dei colors e de l'òbra dei tableus ancians, au mejan dei rais X ò ultraviolets.

pinacoteca n.f. Museu de pintura.

pinassa n.f. (mar.) Nau de carga en usança dins la Mar Granda, m'ai sieu extremitats ponchudi.

pinastre n.m. Pin maritime.

pinateu n.m. Pin jove. Var.: **pinhateu**.

pinca n.f. (mar.) (1876-1886) Nau pichona me lo palhòu plat e la popa redona sobrenauçada.

pinça n.f. 1. Autís mé de brancas articuladi que li sieu extremitats, plati ò redoni, sièrvon à agantar, à tenir quauqua ren. Sin.: **peçuga**. ◇ *Pinça universal*: Pinça que recampa divèrsi foncions (pinça plata, pinça talhanta, etc.) 2. Dispositiu mé doi brancas per pinçar: *Pinça per epilar*. Sin.: **peçuga**. 3. Extremitat dei gròssi patas de divèrs crustaceus. Sin.: **peçuga**. 4. Davant de l'esclòp d'un cavau. 5. Incisiva mediana dei mamifèrs erbivòres. 6. Plec cordurat sus l'envèrs d'un vestit per l'ajustar au mai pròche dau còrs.

pinçada n.f. Peçugada.

pinçament n.m. 1. Accion, fach de pinçar, de peçugar. 2. (arbor.) Supression dei grells ò de l'extremitat dei brancas per faire anar la saba dins d'autri parts dau vegetau. Sin.: **pinçatge**. 3. (autom.) Diferença d'escartament foarça pichina qu'existísse à l'arrèst entre lo darrièr e l'avant dei ròdas directritz d'una automobila, e que s'anulla à la velocitat d'utilisacion dau veicule.

pinçar vt. 1. Peçugar. ◇ *Pinçar li coardas de la guitarra*: Tocar la guitarra. 2. (arbor.) Efectuar lo pinçament de. 3. Cordurar una pinça à (un vestit).

pinçat, ada adj. Qu'exprimísse de freior: *Pilhar una ària pinçada, aver lo morre pinçat*. Sin.: **peçugat**. ◇ Aver li labras pinçadi: *Fini e sarradi*.

pinçatge n.m. (arbor.) Pinçament.

pinçelier n.m. Recipient à l'usatge dei pintres, m'un compartiment que contèn l'òli per li colors e un autre d'essença per netejar lu pinceus. Sin.: **escudelon**.

pinceta n.f. Pichina pinça. Sin.: **peçugueta**.

pinceu n.m. 1. Instrument format d'un assemblatge estrech de pels ò de fibras que si fíxon à l'extremitat d'un mànegue, emplegat per pintar, per pegar, etc.: *Pinceu de seda*. 2. Fais luminós de pichina dubertura. 3. (pop.) Pen, camba: *S'emmesclar lu pinceus*.

pindaresc, a adj. Qu'evòca Pindar. Var.: pindaric.

pindaric, a adj. De Pindar; qu'evòca Pindar. Var.: **pindaresc**.

pindarisaire (-izaire), airtiz adj. e n. Persona que pindarisa.

pindarisar (-izar) vi. 1. Escriure en retipant Pindar. 2. Escriure d'una mena enfatica.

pindarisme n.m. Retip dau lirisme de Pindar. Lirisme enfatic, fosc.

pindorlet n.m. (pop.) Clitòris.

pinea n.f. Luèc plantat de pins. Var.: **pineda**.

pineal, a n. e adj. m. Pichin còrs plaçat dintre la part posteriora dau cerveu. Var.: **pineau**.

pinealòma n.m. Tumor desvolopada au despens dei cellulas dau còrs pineal.

pineau, ala adj. e n.m. Pineal.

pineda n.f. Luèc plantat de pins. Var.: **pinea**.

pinène n.m. (quim.) Hidrocarbure terpenic, compauant essencial de l'essença de terebentina.

pingoin n.m. Auceu dei mars arctiqui, piscivòre, dei pens palmats, que fa lo nido sus li coastas d'Euròpa occidentala (Lòng de 40 cm pauc ò pron). Sin.: **maumaridat, agaça marina**. Var.: **pingüin**.

ping-pòng n.m. (engl.) Tennis de taula.

pingponguista n. Jugaire de ping-pòng.

pingüin n.m. Pingoin.

pinha n.f. Fruch dau pin.

pinha n.f. Pèça tronconica, provedida de pichins trauca, que s'adapta à un romairòu per espantegar l'aiga. Sin.: **poma**.

pinha n.f. 1. Instrument mé de dents fini e sarradi que sièrve à desbrolhar lu bèrris à lu metre en òrdre. Sin.: **penche**. ◇ *Pinha gròssa*: Pinha m'ai dents mai espaçadi per desbrolhar lu bèrris. ◇ *Pinha fina*: Pinha m'ai dents mai sarradi. 2. Objècte dau meme tipe, cort, que sièrve à tenir lu bèrris.

pinhada n.f. Luèc plantat de pins maritimes.

pinhadas n.f. pl. Pinhaduras, penchenadas.

pinhaduras n.f. pl. Bèrris que càscun quora una persona si penchena. Var.: **pinhadas**. Sin?: **penchenaduras**.

pinhairòu n.m. Socatge blanc.

pinhanenc, a adj. e n. Originari ò estatjant de Pinhans.

pinhar vt. Metre en òrdre (lu bèrris) m'una pinha. Sin.: **penchenar**.

pinhata n.f. Recipient m'un cubiceu, sensa mànegue, generalament provedit de manelhas, per faire cuèire d'aliments; lo sieu contengut. Sin.: **marmita, ola**.

pinhatada n.f. Contengut d'una pinhata.

pinhateta n.f. Pichina pinhata.

pinhateu n.m. Pinateu.

pinhatier, a n. Persona que fa de pinhatas.

pinhatiera n.f. Atalhier dont si fan li pinhatas.

pinhaton n.m. 1. Pichin pòt de grès que contèn de caffè e que si plaça davant lo fuèc per lo tenir au caud. 2. Caçaròla de tèrra ò de metal espès m'un mànegue vuèi.

pinhòla n.f. (vulg.) Masturbacion.

pinhon n.m. Grana manjadissa d'una varietat de pin. Var.: **pinhòu**.

pinhon n.m. La mai pichina dei ròdas dentadi d'un engranatge cilindric ò conic. ◇ Ròda dentada situada sus l'axe de la ròda de darrièr d'una bicicleta (per op. au *plateu*).

pinhon n.m. Flòc de bèrris.

pinhòu n.m. Grana manjadissa d'una varietat de pin. Var.: **pinhon**.

pinifèr, a adj. Luèc abondós en pins.

pinna n.f. Mollusc bivalve de la gruèlha triangulària (Lòng de 60 cm).

pinnipède n.m. *Pinnipèdes*: Òrdre de mamifèrs carnivòres adaptats à la vida marina, dei patas transformadi en nadarèlas e dau còrs fusifòrme, coma la fòca, la vaca marina, l'otaria.

pinnula n.f. 1. Placa metallica traucada d'un ulheton, plaçada à angle drech ai extremitats d'una alidada e que sièrve à pilhar d'alinhaments sus lo terren. 2. (bot.) Foliòla de feuse.

pinocitòsi n.f. (biol.) Inclusion, dins una cellula, d'una pichina gota de liquide dau mitan ambient, que forma una vacuòla.

pinós, oa adj. Si di d'un luèc cubèrt de pins.

pinòt n.m. Socatge famós.

pin-pan Onomatopea, qu'exprimisse un còup, un bosin violent.

pinta n.f. 1. Anciana mesura dei liquides niçarda valent 0,786250 l. 2. Unitat de mesura anglosaxona de capacitat que vau 1,136 l au Canadà e 0,568 l en Grand-Bretanha. 3. Anciana mesura de capacitat francesa que valia 0,93 l à París; recipient d'aquesta capacitat; lo sieu contengut.

pintaire, airtiz n. Persona que practica l'art de la pintura. Sin.: **penheire**. Var.: **pintre, pintor**.

pintar vt. 1. Revestir de pintura: *Pintar un barri*. 2. Representar per l'art de la pintura: *Pintar un paisatge*. 3. Figurar, dessenhau au mejan de pintura: *Pintar un numèro sus una poarta*. 4. Descriure, representar per la paraula, l'escriptura: *Rancher a pintat lo croton embé gaubi*.

pintarda n.f. Galina faraona.

pinto n.m. *Pinto ròsso*: Mena de boscarla mé de pichini tacas.

pintor n.m. Pintre (forma mai correnta): (alliter.) *Lo pintor que pintava la poarta dau pissador de la plaça Pasquetta.*

pintoresc, a adj. e n.m. Pitoresc.

pintorescament adv. Pitorescament.

pintorlar vt. Barbolhar. Var.: **pintorlejar**.

pintorlatge n.m. Barbolhatge.

pintorlejar vt. Barbolhar.

pintre n.m. 1. Persona, artista que practica l'art de pintar, que sigue professionalament ò non. 2. Obrier que lo sieu mestier es d'aplicar de pintura sus de materiaus, de susfàcias, à pauar de papiers pintats. Var.: **pintor**. Sin.: **penhèire**.

pintura n.f. 1. Matèria coloranta liquida que sièrve à revestir una susfàcia, constituïda de pigments de color espantegats dins un ligant fluïde ò pastós destinat à secar. 2. Accion de revestir una susfàcia, un supòrt, m'aquesta matèria. 3. Art e tecnica de la representacion, au mejan au mejan de pintura, de subjèctes vèrs ò imaginaris., ò de la combinason non figurativa de formas e de colors. 4. Òbra d'un artista pintre; tableau. ◇ *Non poder vèire quauqu'un en pintura*: Non lo poder suportar. Sin.: **non poder niflar quauqu'un**. 5. Ensèm de dei òbras d'un pintre, d'un país, d'una epòca. 6. Descripcion, evocacion: *La pintura de la vida medievals*.

pinyin n.m. (mòt chinés) Sistema de transcripcion fonetica dei ideogramas chinés, adoptat en República populària de China despí lo 1958.

piobacillòsi n.f. (patol.) Enfeciment provocat per lo piobacille, que pertòca lo poarc e lu romiaires.

piocianic, a adj. (med.) *Bacille piocianic*: Que forma de postema blava.

piocianina n.f. Substança tracha de la postema blava.

piodermi n.f. (patol.) Inflamacion aguda de la pèu, m'una formacion postemoa coma lo floronc.

pioenièsi n.f. (patol.) Vomidura de postema.

pioftalmia n.f. (patol.) Amolonament de postema dintre l'uèlh.

piogène, a adj. Pertòca de micròbis (estafilocòcs, pneumocòcs, estreptocòcs, gonocòcs, etc..) que provòcon la formacion de postema.

piogenèsi n.f. Condicions e mecanismes de la formacion de postema. Var.: **piogenia**.

piogenic, a adj. Relatiu a la piogenèsi.

pioïde, a adj. Que sembla de postema.

piòla n.f. Pichina calandra dau bèc fin e lòng, dau plumatge brun-roge.

piolin n.m. Passeron de talha pichina à mejana (de 11 à 25 cm), dei patas lòngui e de la coa lònga, dau plumatge discret (*Anthus pratensis*).

piomia n.f. Ensèm de dei trebolicis morbides, provocats per lo passatge dins lo sang de micròbis patogènes, entirant d'apostemiduras multipli.

piomic, a adj. Relatiu à la piomia.

pionaire n.m. Àneda foarça comuna que migra vèrs lo sud en fin d'estiu (*Mareca penelope*).

pionar vt. 1. Repepiar. 2. Piular, pigalhar, en parlant dei auceus. Var.: **pipionar**.

pionefròsi n.f. (patol.) Apostemidura dau ren e dau bacinet.

pionier, a n. 1. Persona que fa li promieri recèrcas dins un camp donat, que duèrbe lo talh, que prepara la rota per lu autres: *Lu pioniers de l'espaci*. 2. Persona que parte ocupar e desvolopar de contradas inabitadi: Lu pioniers de l'oèst american.

piorrea n.f. Escorrement de postema.

piorreïc, a adj. Relatiu à la piorrea.

piós, oa adj. Qu'a de pietat, que manifèsta de pietat, de religiositat.

piosament adv. D'un biais piós.

piòta n.f. Pata.

pipa n.f. Objècte format d'un forneu e d'un tube, que sièrve per fumar; lo sieu contengut (tabat, òpi, etc.). Sin.: **tubanta, cachimbau**. ◇ *Cargar la pipa*: Emplir lo forneu me de tabat. ◇ *Fumar la pipa*: Si di d'un cavau que sofrisse dau vici d'immobilitat e que garda lo forratge entre li dents.

pipaire, airtz n. Que tuba la pipa.

piperacea n.f. *Piperaceas*: Família de plantas cotiledoneï apetalis que lo pebrier n'es lo tipe.

piperada n.f. Especialitat de la coïna basca, compauada de tomatis e de pebrons cuèchs, m'un ajust d'òus batuts en trochada.

piperazina n.f. Compausat quimic emplegat per lo tractament de la diatèsi urica.

piperin n.m. Piperina.

piperonal n.m. (quim.) Eliotropina.

piparina n.f. Alcaloïde dau pebrier. Var.: **piperin**.

pipeta n.f. Pichin tube per prelevar un liquide.

pipí n.m. n.f. (fam.) Urina. Sin.: **pissin, pissà** (pop.). ◇ *Faire pipí*: Urinar.

pipidon n.m. Argàs, peolh de la volalha.. Sin.: **pelicon**.

pipier, a n. Persona que fabrega de pipas. ◆ n. Que pertòca li pipas, la sieu fabricacion.

pipionar vi. Piular, pionar.

piquet n.m. Pichin pal destinat à èstre ficat dins la tèrra. Sin.: **pal, palisson, palficat**.

piquet n.m. Juèc que si juèga à doi mé trenta-doi cartas.

piqueta n.f. 1. Bevenda que s'obten en mandant d'aiga sobre la raca dau raïm ò sobre d'autres fruchs sucrats e en laissant pi fermentar. 2. (fam.) Vin marrit, gaire alcolisat. Sin.: **trempa, vineta**.

piqueta n.f. Gròssa desfacha: *Pilhar la piqueta*. Sin.: **frusta, rosta, frandacion, rasclada**.

piquetar vt. 1. Tacar de pichins ponchs isolats. Var.: **picotar**. 2. Faire lo traçat d'una rota, d'una construccion, etc., au mejan de piquets.

piquetatge n.m. Accion de piquetar. Sin.: **marcatge**.

piquier n.m. Sordat armat d'una pica.

piracant n.m. Genre botanic de boisson persistents e espinós que donon de flors blanqui e de pichins fruchs roges, jaunes ò color d'orange, leugierament toxics. Sin.: **boisson ardent, aubre de Moïses**.

pirala n.f. Parpalhon crepusculari que li sieu toaras son sovent marridi per li culturas: *Pirala de la vinha* (*parpalhon de la soca*), *pirala dei poms*.

piralène n.m. Compauat organic liquide per l'isolacion e lo refreïament dei transformators.

piramidal, a adj. 1. Qu'a la forma d'una piramide. 2. (bot.) Que lo sieu aspècte evòca una piramide: *Una píbola piramidala*. 3. Si di d'una organisacion estructurada que parte d'un cap en s'alargant fins à la basa. 4. (anat.) *Fais piramidal*: Fais de fibras nervioï que van dau cortèx à la mesolha dei oàs. Var.: **piramidau**.

piramidat, ada adj. Que presenta una forma de piramide.

piramidau, ala adj. Piramidal.

piramide n.f. 1. Grand monument de la basa rectangularària e qu'a quatre façs triangulari, sepultura reiala de l'Egipte anciana. ◇ Monument qu'a una forma pariera, ma que compoarta de gras e que la sieu cima troncada fa una plataforma que sièrve de basa à un temple, dins lo Mexic precolombian. 2. Polièdre format d'un poligòne convèxe plan (sonat *basa*) e de toi lu triangles qu'an per basa lu diferents costats dau poligòne e una cima comuna (*cima* de la piramide). ◇ *Piramide reguliera*: Qu'a per basa un poligòne regulier e que la sieu cima si projècta ortogonalament au centre d'aquesta basa. 3. Representacion grafica qu'evòca la forma d'una piramide. ◇ *Piramide dei atges*: Representacion grafica que dona, à una data determinada, la reparticion per atge e per sèxe d'un grope d'individús. ◇ *Piramide alimentària*: Representacion grafica dau rapoart en nombre, en massa ò en energia, qu'existisse entre una preda, lo sieu predator, lo predator d'aqueu predator, etc. 4. Amolonament d'objèctes que s'enaira en forma de piramida. 5. (anat.) *Piramide de Malpighi*: Element triangulari dau ren.

piramidion n.m. Pichina piramide quadrangulària sobre un obelisc.

piranha n.m. Peis carnassier que viu en gropes dins li aigas amazoniani.

piranne n.m. Compauat eterociclic de formula C_5H_6O .

piranografe n.m. Piranomètre enregistraire.

piranomètre n.m. Instrument que mesura la radiacion dau Soleu e dau ceu, que tomba sus una susfàcia horizontala.

pirata n.m. 1. Bandit que percorria li mars per raubar. s. XVⁿ: «... *en la partida maritimals ... vengon fusta de corsari e pirata enemis de la dicha reginal majestat...*»; 1467 «... *las galeas de Alonso pirata e corsaris que eran a la boca del Rose ...*» A.C. Arle. Sin.: **escumaire**, **bocanier**, **falabustier**, **felibustier**, **Fraires de la Coasta**, **barbaresc**. 2. *Pirata de l'ària*: Persona que, sota la menaça d'una arma, destorna un avion. 3. Òme d'affaire cupide e sensa escrupules. 4. *Pirata informatic*: Persona que pilha fraudulosament lo contraròtle dau computador d'una altra persona, d'una empresa, etc., per obtenir de sòus ò recuperar d'informacions.

piratar vi. Agir coma un pirata. Sin.: **escumar li mars**. ◆ vt. 1. Reprodure (una òbra) sensa pagar lu drechs de reproduccion; imitar fraudulosament. 2. (inform.) Pilhar fraudulosament lo contraròtle dau computador d'una altra persona, d'una empresa, etc.

pirataria n.f.1. Crimi, actes de depredacion comés en mar còntre una nau, lo sieu equipatge ò lo sieu cargament. 2. *Pirataria aerenca*: Destornament d'un avion per una persona ò un grope de persona à bòrd. 3. Raubarici, trufaria. ◇ *Pirataria comerciala*: Imitacion frauduloa de produch de granda marca. Sin.: **contrafaçon**.

piratatge n.m. Accion de piratar.

pireliografe n.m. Pireliomètre enregistraire.

pireliomètre n.m. Aparelh de laboratòri que mesura la radiacion solara dirècta m'una granda precision.

pireliometric, a adj. Que pertòca lo pireliomètre.

pirelioterapia n.f. Metòde de tractament que fa usança de la fèbre.

pirene n.m. (quim.) Idrocarbure policiclic aromatic que si tròva dins lu quitrans de carbon.

pireneïta n.f. Grenat negre dei Pireneus.

pirenenc, a adj. e n. Dei Pireneus.

piretic, a adj. 1. De la natura de la fèbre. 2. Relatiu a la fèbre.

piretogeneu, ea adj. Que provòca la fèbre. Var.: **pirogène**.

piretre n.m. Crisantema sauvatge que fornisse un insecticida potent, la *pòuvera de piretre*.

pirexia n.f. (med.) Fèbre, malautia febrila.

pirgeomètre n.m. Instrument que mesura li radiacions emessi per la Tèrra.

piridazina n.f. La piridazina (ou *1,2-diazine*) es una molecula diazotada eterociclica de formula quimica $C_4H_4N_2$.

piridina n.f. Compauat eterociclic de formula C_5H_6N , que si tròva dins la composicion dei basas pirimidiqui.

piridoxina n.f. Vitamina B6.

pirimidic, a adj. *Basas pirimidiqui*: Basas azotadi que vènon de la pirimidina e qu'ièntron dins la composicion dei acides nucleïcs.

pirimidina n.f. Compauat eterociclic de formula $C_4H_4N_2$, qu'ièntre dins la constitucion dei basas pirimidiqui.

pirimidina n.f. Molecula azotada eterociclica aromatica ($C_4H_4N_2$) vesina de la piridina e que compoarta doi atòmes d'azòt. Es finda isomèra de posicion de la piridazina (1,2-diazina) e la pirazina (1,4-diazina). Dins un sens mai larg, lu sieus derivats dei basas pirimidiqui son finda sonats *pirimidinas*. Si retròvon especialament dins li basas nucleïqui que constituïsson li moleculas d'ADN e d'ARN: citosina, timina, uracile. Sin.: **miatzina**.

pirita n.f. Sulfure natural de fèrre (FeS_2), que dona de cristals dei rebats daurats.

piritifèr, a adj. Que contèn de pirita.

piroclastic, a adj. Si di d'una ròca formada de projeccions volcaniqui.

pirocorise n.m. Mena de bertau dei boasc, roja, tacada de negre, abondoa pròche dei barris (Òrdre dei eteroptèrs).

pirodinamica n.f. Part de la balistica qu'estúdia lo mòde d'accion de la pòuvera dintre li bocas de fuèc.

piroelectricitat n.f. Polarisacion electrica de divèrs cristals sota l'accion d'una variacion de temperatura.

piroeta n.f. (coregr.) Vireta.

pirofit, a adj. e n.f. Si di d'una planta que resistisse ben ai incendis ò que n'en tira profièch.

pirofòre n.m. Substança que pilha fuèc espontaneament a l'ària.

piroforic, a adj. Que s'enflamba espontaneament au contacte de l'aire.

pirofosforic adj. m. (quim.) *Acide pirofosforic*: Acide $H_4P_2O_7$, obtengut per escaufatge de l'acide fosforic.

pirogallic adj. m. *Acide pirogallic*: Pirogallòl.

pirogallòl n.m. Fenòl derivat dau benzène, emplegat coma revelator fotografic.

pirogenacion n.f. Reaccion quimica producha per l'accion d'una foarta calor.

pirogène, a adj. (med.) Que provòca de fèbre. Var.:

pirogeu.

pirografe n.m. Aparelh electric emplegat en pirogravadura.

pirogravadura n.f. Decoracion dau boasc, dau cuer, etc., au mejan d'una poncha metallica portada au roge viu.

pirogravar vt. Decorar per pirogravadura.

pirolacea n.f. (bot.) *Pirolaceas*: Família de plantas erbaceas vesini dei ericaceas.

pirolenhós, oa adj. e n.m. (quim.) Si di de la partida aigoa dei produchs de la destillacion dau boasc, que contèn sobretot d'acetona, de metanòl e d'acide acetic.

pirolisi n.f. Descomposicion quimica obtenguda per escaufatge, sensa catalisaire.

pirolusita n.f. (miner.) Bioxide natural de manganès MnO_2 .

piroman, a n. Persona pertocada de piromania; incendiari.

piromania n.f. Impulsion que mena de personas à metre lo fuèc.

piromètre n.m. Instrument per la mesura dei temperaturas auti.

pirometria n.f. Mesura dei temperaturas auti.

pirometric, a adj. Relatiu à la pirometria.

pirop n.m. Silicat natural d'alumini e de magnesi.

piros n.m. Aligatge de niquèl, de tungstène e de cròme, emplegat en lu piromètres.

piroscafe n.m. La primera nau mé la vapor.

pirosfèra n.f. Part dau glòbe terrèstre situada entre la litosfèra e lo nifé.

pirosis n.m. Sensacion de cremadura que remonta au lòng de l'esofague, despí l'epigastre fins à la faringe.

pirostat n.m. Aparelh de seguretat previst per revelar un augment de la temperatura d'un fogau, e per comandar

li manòbras necessari per arrestar lo foncionament de l'aparelh aparat.

pirosulfuric adj. m. *Acide pirosulfuric*: Acide $H_2S_2O_7$, obtengut en escaufant l'acide sulfuric.

pirotecnià n.f. Sciença dei explosius; tecnica de la messa en plaça dei explosius e dei composicions pirotecniqui que sièrvon à produrre de fuècs d'artifici. 2. Establiment dont si fan aqueli composicions.

pirotecnic, a adj. Que pertòca la pirotecnià. ◇ *Composicions pirotecniqui*: Mesclums que sièrvon à produire de fuècs d'artifici.

pirotecnician, a n. Especialista en pirotecnià.

pirotita n.f. (miner.) Sulfure natural de fèrre FeS , ferromagnetic.

piroxène n.m. Silicat de fèrre, de magnès, de calci, eventualament d'alumini, present dins li ròcas eruptivi e metamorfiqui.

piroxène n.m. Silicat de fèrre, de magnès, ò de calci, de còups que li a d'alumini, present dintre li ròcas volcaniqui e metamorfiqui.

piroxilat, ada adj. Si di dei pòuversas à basa de nitrocellulòsi, de piroxile.

piroxile n.m. Produch que resulta de l'accion de l'acide nitric sobre una matèria cellulosica (boasc, papier, etc.), e que sièrve d'explosiu.

pirrica n.f. (Antiqu. grèga) Dança guerriera que faon un dançaire en armas ò de mai.

pirrocoris n.m. Mena de bertau roge, picotat de negre, comun en lu oarts.

pirròl(e) n.m. Compauat eterociclic C_4H_5N , dau cicle pentagonal, extrach dau quitran de carbon.

pirrollic, a adj. Que pertòca lu pirròles.

pirronian, a adj. e n. Qu'apartèn au pirronisme.

pirronisar (-izar) vi. Dubitar de tot.

pirronisme n.m. Doctrine dau filosòfe Pirron; scepticisme.

pis n.m. Fontana ò cascada que laissa s'escòrrer un pichin filet d'aiga.

pisan, a adj. e n. De Pisa.

piscicòla adj. Relatiu à la piscicultura.

piscina n.f. Bacin artificial per denedar. Sin.: **nadadoira**.

piscicultor, tritz n. Persona que fa de piscicultura.

piscicultura n.f. Produccion de peis per l'elevatge.

piscifòrme, a adj. En forma de peis.

piscivòre, a adj. Que si noirisse de peis.

pisolita n.f. (geol.) Concrecion de la talha d'un pèu.

pisolitic, a adj. Que contèn de pisolita.

pisque conj. Vist que.

pissa n.f. (pop.) Urina. Var.: **pissin**.

pissacan n.m. Bolet porprat.

pissacauda n.f. (pop.) Blenorragia.

pissada n.f. (pop.) 1. Giscle d'urina. 2. Ramada, raissa.

pissador n.m. (pop.) Installacion sanitària publica per urinar. Sin.: **pissareu**.

pissafreï n.m. (pop.) Persona de natura glaciala qu'empacha lu autres de si rire ò de badinar.

pissaire, airtz adj. e n. (pop.) Que pissa.

pissaladiera n.f. Especialitat niçarda facha d'una mena de torta m'una pasta à pan garnida de cebas, de pissalat, d'amploas e d'olivas negri.

pissalat n.m. (de peis *salat*) Preparacion à basa d'amploas saladi esquiçadi, foarça emplegada dins la coïna niçarda.

pissamar n.m. Nom de divèrs equinodèrmes marins dau còrs moal e llong, m'un cercle de tentacules à l'entorn de la boca.

pissanlièch n.m. (bot.) Planta compauada dei fuèlhas denteladi, que deu lo sieu nom ai sieu proprietats diuretiqüi. Sin.: **engraissapoarcs**, **pairin**, **tèsta de monge**, **molin de prat**.

pissar vt e vi. (pop.) 1. Urinar. ◇ *Pissar de sang*: Evacuar de sang embé l'urina; laisser escapar totplen de sang, en parlant d'una plaga, d'un organe. 2. Colar ò s'escórrer foart: *Lo tube pissa dapertot*.

pissarada n.f. (pop.) Gròssa gisclada d'urina.

pissareu n.m. Pissador.

pissaròta n.f. Cascada. Var.: **pissaròu**.

pissaròu n.m. Cascada. Var.: **pissaròta**.

pissavinagre n.m. Pissavinaigre.

pissavinaigre n. (fam.) 1. Persona foarça avara. 2. Persona totjorn trista. Var.: **pissavinagre**.

pisseta n.f. 1. Aparelh de laboratòri que produe una gisclada de liquide. 2. (pop.) Pichon gisclè d'urina. Sin.: **pissolet**.

pissin n.m. (pop.) Urina.

pissós, oa adj. 1. Qu'es embeugut d'urina. 2. (fam.) Si di d'una color jaunida, passada: *Un vèrd pissós*.

pissuèha n.f. (pop.) Envuèia d'urinar.

pista n.f. 1. Traça qu'un animau laissa. 2. Ensèm d'indicacions, d'indicis, que perméton d'orientar de recèrcas; camin, via ensinda traçats: *Seguir, perdre una pista*. 3. Camin rudimentari. 4. Camin reservat ai ciclistas, ai cavaliers, etc. 5. Penda balisada per esquilhar. 6. Terren especialament adobat per d'espòvas d'atletisme, de corsas de cavaus, l'espòrt automobila, etc. ◇ Emplaçament, sovent circulari, dont si debana un spectacle de circ, dont si bala dins una discoteca, etc. 7. Terren adobat per permetre ai avions pilhar lo vòl e de si pauar. 8. (electron.) Element lineari d'un supoart mobile d'informacions enregistradi (benda magnetica, disc). ◇ *Pista sonòra*: Part de la benda d'un film ò d'una benda magnetica que sièrvon à enregistrar e à reproduire lu sons.

pistacha n.f. Grana dau pistachier, que s'emplega en particulier en pastissaria. ◆ adj. inv. *Vèrd pistacha*: Vèrd clar.

pistachier n.m. Aubre dei regions caudi que produe li pistachas (Família dei anacardiaceas).

pistachier adj. m. e n.m. Òme que corre li fremas.

pistafum n.m. Arlèri.

pistaire, airtz n. 1. Persona que s'ocupa dei pistas d'esquí. 2. Persona que cèrca li pistas, li traças laissadi per d'animaus fèrs.

pistamorre n.m. Tombada violenta, en particulier d'una persona que corre.

pistapauta n.m. Fantassin.

pistapebre n.m. Molin per lo pebre.

pistar vt. Seguir à la pista.

pistar vt. 1. Pilar, chaplar. 2. Caucar, trapiar. Sin.: **trissar**. 3. *La si pistar*: Pachonear.

pistard n.m. Corredor ciclista especialisat dins li espòvas sus pista.

pistatge n.m. Accion de pistar, de seguir à la traça.

pistil(le) n.m. Ensèm dei pèças femèli d'una flor. Sin.: **gineceu**.

pisto n.m. Saussa à basa de balicòt pilat mé d'alh: *Pastas au pisto, sopa au pisto*.

pistòla n.f. 1. Anciana moneda d'aur espanhòla. 2. Anciana moneda de còmpte francesa, que valia 10 liuras. 3. Pruna secada de Brinhòlas. 4. Arma de fuèc individuala, leugiera, dau canon cort, que si tèn d'una man soleta. Sin.: **pistolet**.

pistolada n.f. Còup de pistolet.

pistolaire n.m. Persona que pinta m'un pistolet.

pistolet n.m. 1. Pistòla (arma de fuèc). Sin.: **rabatin**. 2. Pulverisator de pintura. 3. (fam.) Urinal.

pistolet-mitralhaire n.m. Arma automatica individuala. Sin.: **mitralheta**.

piston n.m. 1. Disc que si desplaça dins lo còrs d'una pompa ò dins lo cilindre d'un motor à explosion ò d'una màquina à vapor. ◇ *Piston rotatiu*: Organe motor d'unu motors à explosion, d'una forma especiala, que vira à l'entorn d'un axe en plaça d'èstre animat d'un movement alternatiu. Sin.: **motor wankel**. 2. Mecanisme de divèrs instruments de música à vent, que permete d'aver toi lu gras de l'escala cromatica: *Cornet à pistons*. 3. (fam.) Ajuda donada à quauqu'un per qu'obtenue mai facilament una favor, un avantatge, una promocion. Sin.: **recomandacion**, **aparament**, **sosta**, **sostèn**.

pistonar vt. (fam.) Recomandar, ajudar per un avantatge, una favor, etc. Sin.: **sostar**, **ajudar**, **aparar**, **sostenir**.

pistonat, ada adj. (fam.) Qu'aprofiècha d'un piston. Sin.: **sostat**, **aparat**, **sostengut**, **ajudat**.

pitablat n.m. Auceu de la família dei emberisidats (*Emberiza calandra*), que manja d'insèctes e d'invertebrats quora es jove e de granas e de frucha quora es adulte.

pitadura n.f. 1. Còup de bèc (dins un fruch, etc.). 2. Excrement de mosca, de nièra. Sin.: **cagadura de mosca** (pop.).

pitafiga n.m. Maion de campanha.

pitagoric, a adj. 1. Pitagorician. 2. (aritm.) *Nombres pitagorics*: Triplet d'entiers naturels (a, b, c), que verifícon la relacion $a^2 = b^2 + c^2$, per la quala s'exprimisse lo teorema de Pitagòras.

pitagorician, a adj. e n. Qu'apartèn au pitagorisme; que n'es partidari.

pitagorisme n.m. Doctrina de Pitagòras.

pitança n.f. (fam.) Noiridura jornaliera: *Una maigra pitança*.

pitançar vt. e vi. Manjar la sieu pitança.

pitanha n.f. 1. Ponhedura. 2. Còup de bèc. 3. Pitança.

pitaostia n. Faus devòt.

pitapin n.m. Nom generic divers passerons dau genre Loxia (Família dei fringillides). ◇ *Pitapin-papagau*: Auceu de la família dei fringillides (*Loxia pytyopsittacus*).

pitatar vt. Agantar m'au bèc (en particular lu aliments, en parlant d'un auceu). ◆ vi. 1. Moardre à l'esca (finda au figurat). 2. Manjar gaire: *Non avii fam, mi siéu contentat de pitatar*.

pitassòus n.m. Cròcasòus.

pitassar vt. Pitar.

pitecantròp(e) n.m. (antrop.) Arcantropian descubèrt à Java.

pitecantròpian, a adj. Relatiu au pitecantròpe.

pitecoïde, a adj. Que presenta la parença dau monin. Sin.: **simiesc**.

pitia n.f. (Antiqu. grèga) Profetessa de l'oracle d'Apollon à Dèlfes.

pitian adj. m. *Apollon pitian*: Apollon vencedor de la sèrp Piton.

pitian, a adj. Que pertòca la pitia.

pitiatic, a adj. Relatiu au pitiatisme; que sofrisse de pitiatisme.

pitiatisme n.m. Ensèm de trebolis de poàdon tocar una persona e son garits per suggestion.

pitics adj. m. pl. (Antiqu. grèga) *Juècs pitics*: Juècs panellenics, celebrats cada quatre ans à Dèlfes, en l'onor d'Apollon.

pítima n.f. Autre nom de la becaruda.

pitiriasi(s) n.m. (med.) Dermatòsi que provòca una desquàmacion en escaumas fini.

pitiriasic, a adj. Que pertòca lo pitiriasis.

pitocar vt. (*pitòqui*) Ornar (un teissut) de pastilhas.

pitocat, ada adj. Ornat de pastilhas, en parlant d'un teissut.

pitòco n.m. 1. Vèrp de la bota. 2. Pastilha sus una estòfa.

pitóllica n.f. (fam.) 1. Pichin còup donat m'un det replegat e bruscament destendut. 2. Còup de pistòla.

piton n.m. 1. Claveu de vitz que la sieu tèsta es en forma d'aneu de cròc. Sin.: **cima, pic, poncha, brec**. 2. Poncha d'una montanha auta.

piton n.m. Sèrp d'Àsia e d'Àfrica, non verino, que pòu mesurar fins à 10 m de lòng e pear 100 kg, qu'estofa li sieu predas dins lu sieus aneus.

pitonar vt. Plantar de pitons.

pitonatge n.m. Accion de pitonar.

pitonissa n.f. 1. (Antiqu. grèga) Frema qu'a lo don de profecia. 2. (lit.) Profetessa.

pitoresc, a adj. e n.m. 1. Qu'atira l'atencion, la vista, per la sieu beutat, la sieu originalitat. 2. Qu'a de releu, d'originalitat, de fantasia; vivent, colorat: *Un personatge, un raconte pitoresc*. Var.: **pintoresc**.

pitorescament adv. D'un biais pitoresc. Var.: **pintorescament**.

pitòs n.m. pl. 1. Dindon. 2. (fam.) Sòus. Sin.: **escalhòla, picalhons, moneda**.

pitospòr(e) n.m. (bot.) Aubret dei contradas tropicali, mé de flors odoranti e de fuèlhas drudi.

pitrau n.m. 1. Davant dau còrs dau cavau e dei quadrupèdes domestics, situat sota l'encoladura, entre li espatlas

pituita n.f. (patol.) Vòmit glairós dau matin que pertòca de subjèctes que sofrisson de gastriti de que son alcolics.

pituitari, ària adj. Relatiu à l'ipofisi. 2. Relatiu à la mucoa dei fòssas nasali. 3. Relatiu à la pitúita.

pituitina n.f. Extrach dau lòbe posterior de l'ipofisi.

pituitós, oa adj. e n. Persona foarça pertocada per la pituita.

piu, pia adj. Qu'a pietat dei autres.

piucelatge n.m. (fam.) Virginitat. Var.: **piuselatge**.

piuceu, piucela adj. e n. (fam.) Si di d'una persona verge. ◇ *La piucela d'Orleans*: Joana d'Arc. Var.: **piuseu, piusela**.

piulada n.f. Accion de piular. Sin.: **pipionada, pionada, piunada**.

piulaire, airtz adj. e n. Aucelon, polon de persona que piula.

piular vi. 1. Pigalhar, en parlant d'un auceu. Sin.: **pionar, piunar, pipionar**. 2. Cridassar, en parlant d'una persona.

piu-piu n.m. Crit dei aucelons e dei polons.

piuria n.f. Presença de postema dins li urinas.

piuselatge n.m. Piucelatge.

piuseu, piusela adj. e n. (fam.) Piuseu, piusela.

piva n.f. Passeron dei boascs e dei jardins, dei alas negri, de l'esquina grisa e dau ventre ròsa, que si noirisse de frucha e de granas (Lòng de 18 cm, família dei fringillides). Var.: **pivona**. Sin.: **trombetier**.

pivelaire, airtz n. Persona, animau, que pivèla. Sin.: **encantaire, emmascaire, ipnotisaire, embelinaire**;

pivelar vt. (*pivèli*) Atrair, dominar, immobilisar, un èstre viu en l'entrayant de reaccion aparairitz, unencament per lo biais de la potença de l'agach. Sin.: **encantar, enlusir, emmascar, ipnotisar, embelinar**.

pivetatge n.m. Accion de pivelar. Sin.: **ipnòsi, embelinament, encantament, enlusiment, emmascatge, emmascament**.

pivial n.m. (it.) Capa liturgica de ceremònia, finda sonada *pluvial*.

pivier n.m. Auceu escacier que viu au bòrd dei aigas e qu'ivèrna dins li regions caudi (família dei caradriidats): *Pivier gris de pivier argentat (Pluvialis squatarola), pivier daurat (Pluvialis apricaria)*. Var.: **pluvier**.

pivierassa n.f. Pivier argentat.

pivona n.f. Piva.

pixel n.m. (contraccion de l'anglés *picture element*) (tecn.) L'element mai pichin de tencha omogèna d'un imatge enregistrat (fotografia, television, etc.).

píxida n.f. 1. (arqueol.) Boita m'un cubeceu de formas divèrsi. 2. (liturgia) Boita que contèn li òstias. 3. (bot.) Capsula que la part superiora s'auça coma un cubeceu.

pizza n.f. (mòt it.) Especialitat italiana, torta salada garnida de tomatis, de fromai e de balicòt (*pizza Margherita*), e finda d'amploas, d'olivas (e d'autres ingredients variats dins divèrsi recèptas).

pizzeria n.f. (mòt it.) Restaurant dont si fan e si manjon de pizzas; negòci dont si vèndon de pizzas per emportar.

pizzicato n.m. (mús., it.) Fach de peçugar li coardas d'un instrument per lo quau s'emplega abitualament un arquet (violon, en particulier). Sin.: **picotada**.

pK n.m. Constanta que caracteriza lo gra de dissociacion ionica d'un electrolit à una temperatura donada.

placa n.f. 1. Element d'una matèria quala que sigue, plen, relativament gaire espés per rapoart à la sieu susfàcia, e rigide: *Una placa de marmo*. ◇ (fam.) *Èstre à costat de la placa*: S'enganar, non aver capít la situacion. 2. Placa metallica ò d'una altra matèria que poarta una indicacion; insigne de divèrsi professions, de divèrs grades: *Placa d'immatriculacion, placa de gardacaça*. 3. Jaça gaire espessa pauc ò pron estentuda, de divèrsi matèrias: *Una placa de verglaç*. ◇ (geol.) Unitat estructurala rigida, d'un centenau de km d'essor, que constitue mé d'autri unitats parieri l'envolopa extèrna de la Tèrra. Sin.: **placa litosferica**. 4. (fot.) Lama de vèire recubèrta d'una emulsion sensibla au lume. 5. Fogau per cuèire, sovent de forma redonda, d'un aparelh electric. 6. (electron.) Anòde d'un tube electronic. ◆ *Placa d'accumulator*: Cadun dei electròdes d'un accumulator, constituïda d'un encastre inèrte que supoarta una pasta de matèria activa. 7. (rel.) Pèça de metal gravada, fíxada sus la premsa per decorar la cubèrta d'un libre religat. 8. (med.) Taca colorada que si forma sus la pèu; susfàcia cubèrta de botons. 9. (anat.) *Placa motritz*: Joncion entre lo nèrvi e lo muscle, au nivèu de la quala l'influx nerviós libèra un mediator quimic que comanda la contraccion dau muscle. 10. *Placa dentària*: Revestiment viscós e pegós, que si forma à la susfàcia dei dents.

plaça n.f. 1. Espaci qu'una persona, una caua, pòu ocupar. ◇ *Sus plaça*: Dins lo luèc en question. ◇ *Demorar en plaça*: Non bolegar. ◇ *Non tenir en plaça*: S'agitar sensa relambi. ◇ *Èstre en plaça*: Èstre au luèc que convèn per foncionar, per intrar en accion. ◇ *Faire plaça à*: Èstre remplaçat per. ◇ *Pilhar la plaça de*: Remplaçar. ◇ *En plaça de*: Pusleu que de. Sin.: **au luèc de**. ◇ *À la tieu (la sieu, etc.) plaça*: Dins lo tieu (lo sieu, etc.) cas. Sin.: **se siguessi tu, eu, ...** 2. Reng obtengut dins un classament; reng qu'una persona ò una caua deu ocupar: *Restar à la sieu plaça*. ◇ *Tornar metre*

quauqu'un à la sieu plaça: Li dire coma si deu comportar, se fa un escart. 3. Reng dins una fila. 4. Emplaçament reservat à un viajaire dins un mejan de transport, à un espectator dins una sala, un estadi, etc. 5. Emplaçament per parquejar una veitura. 6. Carga, emplec: *Cercar una plaça, perdre la sieu plaça*. ◇ *Òme en plaça*: Qu'ocupa una foncion que li dona de consideracion. 7. Espaci public descubèrt, dins una vila, un vilatge: *La plaça de la glèia*. ◇ *Plaça d'armas*: Luèc dont s'acampàvon lu aparaires d'una vila; emplaçament destinat ai presas d'armas e ai desfilats. 8. *Plaça foarta* ò *plaça*: Vila aparada per de fortificacions; tota vila de garnison. ◇ *Intrar dins la plaça*: S'introduire dins un mitan (en partuclier un mitan claus). ◇ *Èstre mèstre de la plaça*: Agir en mèstre. 9. (comèrci) Ensèm dei negociants, dei banquiers d'una vila.

placabilitat n.f. Caractèr de cu pòu èstre calmat.

placable, a adj. Que si laissa calmar.

placaire, airtz n. (rugbi) Que placa l'adversari.

plaçaire, airtz n. 1. Persona encargada de plaçar lo public en un teatre, un cínema, etc. 2. Persona encargada de plaçar lu bancs d'un mercat e de la percepcion dau drech correspondent.

plaçament n.m. 1. Accion de plaçar de sòus; lu sòus ensinda plaçats, investment. ◇ *Plaçaments liquides* ò *à cort tèrme*: Rapidament mobilisables. 2. Accion de procurar un emplec à quauqu'un: *Bureau de plaçament*. 3. Accion de metre dins un òrdre donat. 4. *Plaçament d'ofici, plaçament voluntari*: Modalitats d'internament en espitau psiquiatric, qu'intervèn à la demanda de l'autoritat administrativa (*plaçament d'ofici*), dau malaut ò de la sieu familha (*plaçament voluntari*) e ratificadi per un certificat medical.

placamina n.f. Caqui.

placaminier n.m. Aubre que dona lo caqui.

placa-modèle n.f. Placa de fondaria que constitue lo modèl dins li màquinas per motlar.

placar vt. (*plaqui*) 1. Aplicar fortament, estrechament còntre quauqua ren: *Lo buf de l'explosion a placat la victima còntre lo barri*. 2. Aplicar per rendre plat e lisc: Placar lu sieus bèrris sus lo front. 3. (espòrts) Au rugbi, faire tombar un adversari que poarta lo balon en l'agantant per li cambas. 4. (mús.) *Placar un acòrdi*: N'en jugar dins lo meme temps toti li nòtas, au piano, à la guitarra. 5. Curbir d'un fuèlh fin de metal preciós una autre metal mai comun. 6. Aplicar de fuèlhs de boasc preciós ò de bèla qualitat sobre de boasc ordinaris. 7. (fam.) Laisser, abandonar quauqu'un brutalament: *La sieu calinhera l'a placat*.

placar vt. (*plaqui*) Calmar. ◆ **si placar** v.pr. Si calmar, s'assuausar.

plaçar vt. 1. Metre à una plaça donada, à un luèc determinat: *Plaçar de gents à l'entorn d'un taulier*. Sin.: **establir, pauar, dispauar, metre**. ◇ (espòrts) *Plaçar la bala*: La metre precisament dont si vòu. ◇ (mús.) *Plaçar la sieu votz*: Li donar lo registre que convèn lo mai à la sieu tessitura. ◇ *Èstre ben, mau plaçat*: Dins una posicion favorabla, desfavorabla. 2. Donar una plaça, un

reng à quauqua ren: *Plaçar lo sieu interès personal en dessobre dau rèsta.* ◇ *Persona aut plaçada:* Qu'a una posicion sociala ò ierarquica elevada, una foncion importanta. 3. Procurar un emplec à: *L'escòla plaça lu sieus escolans à la fin dau cycle d'estudis.* 4. Donar una plaça à: *Plaçar una citacion dins un discors.* ◇ (fam.) *N'en plaçar una:* Intervenir dins una conversacion, respoandre à un interlocutor (sovent dins un sens negatiu): *Non n'en poadi plaçar una.* 5. ◆ **si plaçar** vt.pr. 1. Pilhar un reng donat. 2. (fam.) Si metre en boana posicion, si faire valer abilament: *Es quauqu'un que si saup plaçar.* 3. En parlant d'un cavau, arribar segond ò tèrç dins una corsa.

placard n.m. 1. Armari fach dins un barri ò còtra un barri: *Placard per li ramassas.* Sin.: **despenson, armarin, armari murau.** ◇ *Metre quauqua ren au placard:* Lo metre à l'escart provisoriament. 2. Avís afichat publicament. Sin.: **carteu, empega.** ◇ *Placard publicitari:* Anonci publicitari qu'ocupa una susfàcia importanta, dins un jornal, una revista. 3. (estamparia) Espròva en columnas, per li correccions.

placardar vt. Afichar (un tèxto estampat, una aficha) sus lu barris. Sin.: **cartelar, empegar.**

placardatge n.m. Accion de placardar. Sin.: **cartelatge, empegatge.**

placat n.m. 1. Metal comun recubèrt d'aur ò d'argent: *Un objècte de placat aur.* 2. Boasc recubèrt d'un fuèlh de placatge.

placatge n.m. 1. Accion de revestir una susfàcia, de la placar. 2. Lo revestiment emplegat per placar. 3. Au rugbi, accion de placar.

plaçatge n.m. 1. Distribucion dei plaças dins un mercat, una fiera. 2. Drech perceput per aquela distribucion.

placebo n.m. [pla'sebo] (mòt latin) Substança inactiva substituïda à un medicament per estudiar l'activitat reala d'aqueu medicament en eliminant tota participacion psicologica dau pacient.

placenc, a adj. e n. Persona vesina ò estatjanta d'una plaça publica.

placenta n.f. 1. Organe que religa l'embrion à l'utèrus mairal pendent la gestacion. Sin.: **segonda, vièsta.** 2. (bot.) Region de l'ovari dont son fixats lu ovules.

placentacion n.f. 1. Formacion de la placenta. 2. (bot.) Disposicion dei ovules dins l'ovari.

placentari, ària adj. Relatiu à la placenta.

placentari n.m. *Placentaris:* Sotaclasse de mamifèrs provedits d'una placenta. Sin.: **euterian.**

placet n.m. (mòt latin) 1. (dr.) Còpia de l'assignacion que contèn li pretensions dau demandaire adreçada au tribunal per èstre messa au ròtle. 2. Ancianament, demanda escriha per obtenir justícia, demandar una gràcia, etc. Sin.: **suplica.**

placeta n.f. Pichina plaça dins una vila, un vilatge.

placidament adv. Embé placiditat.

placide, a adj. Que consèrva la sieu calma, la sieu serenitat, en tota circonstança. Sin.: **pacient, quiet, calme, tranquille, seren, suau.**

placiditat n.f. Caractèr placide; serenitat. Sin.: **suavitat, suaudor, paciença.**

placier n.m. 1. Representant de comèrci que prepaua lu sieus articles à de particulars. 2. Persona que fa pagar li plaças d'un mercat public ai comerciants e li autreja una plaça per s'installar.

plafonaire, airtz n. Obrier, obriera que la sieu especialitat es de realisar de plafonds.

plafonament n.m. Accion de plafonar; estat de cen qu'a rejonch lo sieu limit superior: *Lo plafonament dei prètz.*

plafonar vi. Rejónher lo sieu limit (de valor, d'autessa, de velocitat). ◆ vt. 1. Fixar un plafond à una valor: *Plafonar un salari, lu fits.* 2. Realisar lo plafond d'una pèça.

plafonatge n.m. Accion de plafonar.

plafond n.m. 1. Susfàcia horizontala que forma la part superiora d'una pèça, d'un luèc cubèrt, d'un veïcule, etc. Sin.: **travada.** ◇ (constr.) *Faus plafond:* Segond plafond, plaçat en dessota dau premier, per demenir l'autessa de la pèça. Sin.: **soal moart.** ◇ *Plafond flotant:* Independent de l'estructura dau soal superior. ◇ (Expr.) *Crepar lo plafond:* Escompassar lo limit establìt. 2. Pintura que decòra un plafond: *Lo plafond de la Capèla Sixtina.* 3. Limit superior d'una velocitat, d'una valor, etc.: *Un prètz plafond.* 4. Altituda maximala qu'una aeronau pòu rejónher. ◇ *Plafond neblós:* Autessa mejana de la basa dei neblas en dessobre dau soal.

plafonier n.m. Sistema d'esclairatge fixat au plafond d'una pèça, d'un veïcule, etc. Sin.: **lumenier.**

plaga n.f. 1. Esgarradura qu'una feridura provòra dins la carn: *Una plaga à la man.* Sin.: **ferida.** 2. (fig., lit.) Causa de dolor, de tristessa. Sin.: **calamitat, flageu, deceupuda, destressa, malafortuna.** ◇ *Metre lo det sus la plaga:* Trovar exactament cen que non va. Sin.: **metre lo det dont fa mau.** 3. Persona desagradiva, eveniment desagradiv: *Que plaga!* Sin.: **rompedoça, secamolea, rompechicòria, secaire, rompetantiflas.**

plagal, a adj. Si di d'un mòde musical medieval que comença una quarta en sota dau mòde principal. ◇ *Cadença plagala:* Movement de la sotadominanta sobre la tonica, que poàrton una e l'autra l'acòrdi perfècte. Var.: **plagau.**

plagar vt. (*plagi*) Ferir.

plagat, ada adj. Ferit. ◇ *Èrba plagada:* Nom de divèrsi plantas que la sieu forma evòca aquela d'un paumon. Sin.: **paumonària.**

plagau, ala adj. Plagal.

plagiar vt. (*plagi*, classic *plàgii*) Copiar (lu obratges d'una altra persona) en si faguent passar per lo creator.

plagiari, ària n. Persona que plàgia lu òbras dei autres.

plagiat n.m. Accion dau plagiari.

plagiocefal(e), a adj. e n. Pertocat per la plagiocefalia.

plagiocefalia n.f. Conformacion asimetrica dau crani.

plagioclasí n.m. Feldespat que contèn de calci e de sòdi en cristals prismatics blancs ò gris.

plagiotropic, a adj. Relatiu au plagiotropisme.

plagiotropisme n.m. Tropisme que si debana de travèrs.

plagista n. Persona que s'ocupa de fitar e de mantenir li cabinas, lu parasòls, lu matalàs, etc., sus una plaja.

plagós, oa adj. Cubèrt de plagas.

plaia n.f. Plaja. Sin.: **arenalh, marina, ribatge.**

plaid n.m. (mòt anglés) Cubèrta de viatge à caireus. 2. Granda pèça de teissut de lana à caireus, que sièrve de manteu dins lo costume tradicional escocés. Sin.: **capa, cubèrta.**

plaid n.m. Procès.

plaidable, a adj. Plaidejable.

plaidar vt. Plaidejar.

plaidaria n.f. Plaidejat.

plaidejable, a adj. Que pòu èstre plaidejat.

plaidejaire, airtiz n. Persona que plaidejar la sieu causa dins un procès, qu'es en procès.

plaidejament n.m. Plaidejaria, plaidaria, plaidejat.

plaidejar vt. 1. Defendre oralament en justícia la causa d'una partida. ◇ *Plaidejar colpable*: Si defendre en reconoisent l'acusacion portada. ◇ *Plaidejar li causas perdudi*: Sostèner de causas desesperadi. 2. Expauar dins la sieu defensa: *Plaidejar la legitima defensa*. ◆ vi. Intervenir oralament dins un procès per defendre una causa, un acusat, davant una juridiccion. ◇ *Plaidejar còtra quauqu'un*: L'atacar en justícia. ◆ n.m. 1. Discors prononciat davant un tribunal per defendre una causa. 2. Defensa en favor d'una opinion, d'una causa.

plaidejaria n.f. Expauat oral que la sieu tòca es de defendre un acusat, de sostèner una causa. Var.: **plaidejat, plaidejament.**

plaidejat n.m. Plaidejaria.

plaja n.f. 1. Estenduda esquasi plana recubèrta de sabla ò de còdols en riba de mar ò en riba d'un cors d'aiga, d'un lac. Sin.: **marina, maratge** (riba de mar): *Lo quartier de la Marina à Niça, au pen de Casteu*. 2. Estacion balneària. 3. Susfàcia delimitada d'una caua, d'un luèc, etc.: *La plaja arrier d'una nau*. Sin.: **poant de popa**. ◇ *Plaja arrier d'una veitura*: Tauleta situada sota la luneta arrier. ◇ *Plaja d'un disc*: Rega continua d'una mema faça d'un disc vinil, que supoarta un enregistrament. 4. Durada limitada: *Una plaja musicala entre doi programas de ràdio, una plaja orària*. 5. Escart entre doi mesuras, doi possibilitats. Var.: **plaia.**

plan, a adj. 1. Plat, unit. 2. (mat.) *Susfàcia plana*: Plan. ◇ *Geometria plana*: Estudi dei figuras plani. ◇ *Figura plana*: Que toi lu sieus ponchs son sus un meme plan. 3. (lit.) *Trobar plan*: Poesia d'un aspècte mai simple, aparentament pas tant recercat que lo *trobar ric* ò lo *trobar clus*.

plan n.m. 1. Niveu d'una maion: *Restar au segond plan*. 2. Representacion grafica d'un ensèm de construccions, d'un bastiment, d'una màquina, etc.: *Dessenhar un plan*. ◇ Representacion à diferenti escalas

d'una vila, d'un quartier, etc.: *Lo plan de Niça*. ◇ *Plan d'ocupacion dei soals* (P.O.S.), encuèi *Plan local d'urbanisme* (P.L.U.): Document d'urbanisme que fixa li condicions d'afectacion e d'usatge dei soals per un territòri determinat, generalament una comuna. ◇ *Plan d'alinhament*: Document que fixa ò modifica lu limits dei vias publiqui. 2. Susfàcia plana. ◇ *Plan de trabalh*: Susfàcia orizontala que forma una taula. ◇ *Plan de cuècha*: Placa encastrabla que comprèn de brutlaires à gas ò de placas electricui. 3. *Plan d'aiga*: Estenduda d'aiga sus la quala si pòu, en particulier, practicar d'espòrts nautics. 4. (geogr.) Part plana d'un pendís. ◇ Cima plata d'una montanha. ◇ Planisteu. 5. (mat.) Susfàcia illimitada que contèn tota drecha que jonhe doi dei sieus ponchs. ◇ Espaci de dimension 2. 6. Projècte elaborat denant d'èstre realisat: *Faire lo plan d'un viatge*. ◇ Disposicion generala d'un obratge: *Lo plan d'una comèdia, d'una dissertacion*. ◇ *Laissar en plan*: Laissar inacabat, abandonar. 7. (aeron.) *Plan de vòl*: Document que lo pilòt d'un avion escriu, que poarta d'indicacions sobre l'itinerari, l'altituda, etc. 8. (mil.) *Plan de fuècs*: Document que definisse l'ensèm dei tirs prevists dins una operacion. 9. Ensèm dei mesuras qu'un govèrn pilha en vista de planificar l'activitat economica. 10. Extension d'un programa d'informatica: *Plan-calcul*. 11. (estat.) *Plan d'experiença*: Programa d'experimentacion fach en vista dau tractament dei informacions. 12. Programacion de la publicitat en foncion dau public à cu es destinada. 13. Alunhament relatiu dei objèctes dins la percepcion visuala: *Au promier, au segond plan*. ◇ (cín.) Seguida continua d'imatges enregistrats au cors d'una mema presa. ◇ *Plan fixe*: Plan enregistrat m'una càmera immobila. ◇ *Plan sequença*: Plan, generalament lòng, obtengut tota una sequença sensa arrestar la càmera. ◇ Biais de quadrar la scena filmada: *Plan general* ò *d'ensèm* (que fa vèire tot lo decòr), *plan mejan* (que fa vèire un personatge ò quaucu personatges en entier), *plan american* (dins lo quau l'actor es quadrat à mièja-cuèissa), *plan raprochat* (dins lo quau lo personatge es quadrat à l'autessa dau pièch ò de la talha), *gròs plan* (dins lo quau que fa vèire una cara ò un objècte). 14. Aspècte sota lo quau si considèra quauqu'un, quauqua ren: *Sus toi lu plans*. 15. Importança. ◇ *Sus lo meme plan*: Au meme niveu. ◇ *Sus lo plan de, au plan de*: Dau ponch de vista de: *Sus lo plan estetic, espiritual*.

plan adv. 1. À votz bassa: *Parlar plan*. 2. Lentament: *Anar plan*. Sin.: **plan plan, plan planin.**

plana n.f. Chorla. Sin.: **palador.**

plana n.f. Estenduda plata, dei valadas gaire enfonsadi dins lo soal. ◇ *Plana abissala*: Fonds plats carateristics dei grandi profundors oceaniqui.

planaire n.m. Aeronau sensa motor que si desplaça dins l'ària en utilisant lu corrents atmosferics.

planar vt. Aplanir.

planar vi. En parlant dei auceus, si sostèner dins l'aire, li alas alargadi, sensa movement aparent. Parierament per un aeroplan, motors arrestats, que si desplaça en l'aire. Sin.: **tamisar.**

planasteu n.m. Planisteu.

planca n.f. 1. Pèça de boasc serrada, mai larga qu'èsspa: *Assemblar doi planças*. Var.: **plancha** (fr.). Sin.: **taula, tavela**. ◇ *Planca per pressar*: Planca recubèrta de teissut, sovent montada sobre de pens e qu'una dei sieu extremitats es arredonida, emplegada per pressar lo linge. ◇ *Planca à dessenh*: Plateu de boasc plan, sobre lo quau lu dessenhaires fíxon lo sieu papier; taula de dessenhaires que lo sieu element principal es un plateu inclinable. ◇ *Planca per copar, planca à pan, à pastissaria*: Taula de boasc per talhar la carn, lo pan, etc. ◇ *Faire la planca*: Restar estendut sus l'esquina à la susfàcia de l'aiga e sensa faire de movements. Sin.: **faire lo moart**. 2. *Planca à rotletas*: Planca montada sobre quatre pichini ròdas, sobre la quala una persona si desplaça, fa de sauts, de figuras, etc.; espòrts ensinda practicat. Sin.: (angl.) **skate, skateboord**. ◇ *Planca à vela*: Flotejaire plat m'una vela fixada à un aubre articulad, per lo divertiment ò la competicion; l'espòrt ensinda practicat. 3. *Planca de sauvament*: Darrier espèr, darriera possibilitat dins una situacion desesperada. 4. (mar.) passarelà installada entre una nau e l'embarcadari. ◇ *Jorns de planca*: Temps acordat au capitani d'un bastiment per cargar ò descargar una nau. 5. Illustracion ò ensèm de illustracions relatiu à un meme subjècte e qu'ocúpon dins un obratge la màger part ò la totalitat d'una pàgina. 6. Placa de metal, de boasc, etc., sobre la quala lo gravaire traça de dessenh, de letras. ◇ Estampa tirada à partir d'aquesta planca. ◇ *Planca à bilhets*: Placa que sièrve à estampar lu bilhets de banca. 7. Part d'un oart afectada à una cultura donada: *Una planca de tomatis*. Sin.: **taula, taulada, bancau**. ◆ pl. Li planças: Lo monde de l'espectacle, lo teatre, la scena.

plancau n.m. Part superiora d'una maion. Var.: **planchier**. Sin.: **granier**.

planca n.f. Planca.

planchier n.m. (fr.) Planchier.

plan-concau, ava adj. Que presenta una part plana e l'autra concava: *Una lente plan-concava*.

plan-convèxe, a adj. Que presenta una part plana e l'autra convèxa.

plancton n.m. Ensèm de èstres microsopics en suspension dins la mar ò l'aiga doça. Sin.: **bronda**.

planctonfague, a adj. Planctonivòre.

planctologia n.f. Planctologia.

planctologista n.m. Planctologista.

planctonic, -ica adj. Relatiu au plancton.

planctonivòre, a adj. Que si noirisse de plancton.

Sin.: **planctonfague**.

planctologia n.f. Estudi scientific dau plancton.

Var.: **planctologia**.

planctologista n.m. Especialista en planctologia.

Var.: **planctologista**.

planeïtat n.f. Caractèr plan d'una susfàcia.

planejar vt. Rendre plan.

planela n.f. Pichina placa de boasc, de plastic, de metal, m'una manelha d'un costat, que sièrve à estendre lo gip ò lo ciment sus un barri, un plafond. Sin.: **talòssa**.

planes(s)a n.f. (geogr.) Plan, susfàcia plana.

planasteu n.m. Planisteu.

planet n. 1. Plataforma à cada plan, dins d'escaliers. 2. (geogr.) Pichin plan.

planeta n.f. Pichina plana.

planeta n.f. ò n.m. Còrs celèste sensa lutz pròpria, que gravita à l'entorn d'una estela, especialament dau Soleu. ◇ *Planeta inferiora, superiora*: Planeta mai pròcha, mai alunhada dau Soleu que la Tèrra.

planetari, ària adj. 1. Relatiu ai planetas: *Movement planetari*. ◇ Qu'a l'aspècte d'una planeta: *Nebulosa planetària*. ◇ *Sistema planetari*: Ensèm de planetas que graviton à l'entorn d'una estela, en particulier dau Soleu. 2. Qu'a lo comportament d'una planeta: *Electron planetari*. 3. Que pertòca la Tèrra, lo monde: *Un fenomène planetari*.

planetari n.m. 1. Pinhon montat directament sus lu aubres, dins un mecanisme diferencial. 2. Modèl reduch dau sistema solari, que reproduch lo movement dei planetas.

planetariament adv. Sus tota la planeta.

planetariom n.m. Installacion que representa lu movements dei astres sus una vòuta emisferica, gràcias à de projeccions luminoi. Var.: **planetarium**.

planetarium n.m. Planetarium.

planetarisacion (-izacion) n.f. Propagacion dins lo monde entier d'un fenomène uman local.

planetoïde n.m. (astron.) 1. Asteroïde. 2. Planeta en cors de formacion. Sin.: **protoplaneta**.

planetologia n.f. Sciènça qu'a per objècte l'estudi dei planetas e, mai generalament, de toi lu còrs dau sistema solari, en defoara dau Soleu.

planetològue, òga n. Astronòm especialisat en planetologia.

plan-film n.m. S'emplega dins de cambras fotografiqui grand format, en plaça dei placas fotografiqui sus vèire qu'èron encara en usatge fins ai annadas 1960.

planh n.m. Forma trobadorenca, medievals, lirica e occitana de la lamentacion.

planha n.f. (geogr.) Susfàcia plana estendida.

planhent, a adj. e n. Persona que fa un procès à una autra ò que fa una denòncia.

plànher vt. Provar de compassion per quauqu'un: *Non lo planhi*. ◇ *Èstre, non èstre à plànher*: Meritar ò non la compassion dei autres. ◆ **si plànher** v.pr. Si lamentar, exprimir la sieu sofrènça. Manifestar lo sieu maucontentament: *Si planhe dau bosin que fan lu vesins*. Sin.: **si lanhar, si rancurar**. Var.: **si complànher**.

planhòu n.m. (totpol.) Pichin plansteu, pichina plana. Var.: **planhòla**.

planhòla n.f. Planhòla.

planhum n.m. Dolenças. Sin.: **lament, lamentacion**.

planièdre, a adj. Relatiu à un cristal qu'a li sieu façs plani.

planier, a adj. *Cant planier*: Cant de glèia medieval à una votz, de ritme liure, recitat, melodic ò ornat.

planificacion n.f. 1. Accion de planificar. 2. Enquadrament dau desvolopament economic d'un país per lu poders publics.

planificar vt. (*planifiqui*) Organisar, reglar lo desvolopament en foncion d'un plan: *Planificar l'economia*.

planificador, tritz adj. e n. Que s'ocupa de planificacion.

planigrafia n. f. (med.) Procediment que permete d'obtenir artificialament l'imatge radiografic d'una encisa d'organe ò d'organisme. Sin.: **tomografia, radiotomia, laminografia, estratigrafia**.

planimètre n.m. Instrument que sièrve à mesurar l'aira d'una susfàcia plana.

planimetria n.f. 1. Geometria aplicada à la mesura dei susfàcias plani. 2. Determinacion de la projeccion, sus un plan horizontal, de cada ponch dau terren que s'en vòu levar lo plan.

planimetric, a adj. Que pertòca la planimetria.

planin adv. Plan, dins l'expression *plan planin*: Totplen lentament. Sin.: **suau, d'aise**.

planipènne n.m. *Planipènnas*: Òrdre d'insèctes dei alas finament nervaduradi e reportadi en dessobre dau còrs au repaus.

planisfèri n. m. Carta que representa lu doi emisfèrs terrèstres ò celèstes. ◇ Carta que representa lu doi emisfèrs d'un astre autre que la Tèrra: *Planisfèri de la Luna*.

planisme n.m. (didact.) Tendença à planificar l'activitat economica, politica, etc.

planista adj. e n. Relatiu au planisme; partidari dau planisme.

planistèu n.m. Zòna plana e rocalhoa, situada à d'altitudas mejani. Var.: **planestèu, planastèu**. Sin.: **cauma**.

planon n.m. Aisina m'una lama concava provedida de doi manelhas ai sieu extremitats, per desgrossir li pèças de boasc. Sin.: **palador**.

planpen n.m. Plan d'una maion au niveau dau terren. Sin.: **plan-tèrra, plan-terren**.

plan pen (de) loc. adv. Au meme niveau: *Doi pèças de plan pen*.

plan-releu n.m. Maqueta que representa en elevacion e à escala reducha una vila, una plaça foarta.

planqueta n.f. Pichona planca.

planquista n. Persona que practica la planca à vela.

plant n.m. 1. Planta jove à pena plantada ò que si deu repicar: *Ai crompat de plants de tomatis*. 2. Ensèm de vegetaus plantats dins un meme terren; aqueu terren: *Un plant de faiòus*.

planta n.f. 1. Tot vegetau que viu fixat en tèrra e que la sieu part superiora espelisse dins l'ària ò dins l'aiga doça. 2. Vegetau de pichina talha ò que la sieu part principala non si transforma en matèria lenhoa (per op. à *aubre*). 3. (fig.) *Una bèla planta*: Una bèla frema, de l'aspècte san e vigorós.

planta n.f. Part sota lo pen dei òmes e dei animaús, dau talon fins au començament dei artèlhs. Sin.: **sòla**.

plantacion n.f. 1. Accion de plantar, biais de plantar ò d'èstre plantat. Var.: **plantament**. 2. Ensèm de vegetaus plantats dins un meme luèc; terren plantat. Sin.: **plantier**. 3. Grand tenement agricòla dins lu país tropicals: *Una plantacion de bananiers*.

plantada n.f. Planta foarça comuna que la sieu semença sièrve à noirir lu pichins aucus, finda dicha *coa de garri*. Sin.: **lenga de can, cinoglòssa**.

plantadoira n.f. Aisina facha d'una poncha metallica emmanegada, que sièrve per encavar de traucs prevists per receure de joves plants.

plantaire, airtz n. Proprietari d'una plantacion. Sin.: **mèstre, pagés**.

plantament n.m. Accion de plantar. Sin.: **plantacion**.

plantar vt. 1. Metre en tèrra una planta, un aubrilhon, un tubercule, per que li créisson. Sin.: **ficar, aficar**. 2. Garnir (un luèc) d'aubres, de vegetaus: *Una avenguda plantada d'aubres*. Sin.: **palaficar**. 3. Enfonsar dins una matèria pauc ò pron dura: *Plantar un claveu*. Sin.: **palaficar**.

4. Pauar, metre drech, installar: *Plantar una tenda*. ◇ (fam.) *Plantar cavilha*: S'installar. 5. (fam.) Abandonar, laisser tombar d'un còup solet. Sin.: *virar l'esquina*. ◇ 6. *Plantar lu sieus uèlhs, lo sieu regard sobre quauqu'un*: Lo fixar embé insistença. ◆ vi. 1. (pop.) Coïtar. 2. (fam.) Si blocar, arrestar de foncionar: *Lo mieu computador a plantat*. ◆ **si plantar** v.pr. 1. Si tenir drech e immobile. Sin.: **si tancar**. 2. (fam.) Picar violentament dins un obstacle e aver un accident de veitura, de mòto, etc. 3. (fam.) Faire una error, s'enganar: *S'es plantat sus tota la linha*. 4. (fam.) Falhir: *A montat un affaire, ma s'es plantat*. Sin.: **picar dau cuu** (pop.).

plantari, ària adj. De la planta dau pen.

plantat n.m. (esquí) *Plantat de baston*: Accion de plantar lo baston per provocar un movement de rotacion.

plantatge n.m. 1. Accion de plantar (un vegetal). 2. Susfàcia plantada.

plantatge n.m. (fam.) Fach de si blocar, d'arrestar de foncionar: *Lo plantatge d'un computador*.

plan-tèrra n.m. Planpen.

plan-terren n.m. Planpen.

plantier n.m. Plantacion, luèc plantat.

plantigrad(e), -ada adj. e n. Que camina sus la planta dei pens, e non unicament sus lu dets: *L'ors es un plantigrade*.

plantolier, a n. Persona encargada dau manteniment dei plantolieras. Var.: **plantolierista**.

plantoliera n.f. Terren dont si fa grellhar de plantas e d'aubrilhons destinats à èstre transplantats.

plantolierista n. Persona encargada dau manteniment dei plantolieras. Var.: **plantolier**.

planton n.m. Persona (militari en particulier) qu'assegura de ligasons entre diferents servicis. ◇ (fam.) *Faire lo planton*: Asperar drech despí longtemps.

plantula n.f. Embrión d'una planta contengut dins una grana.

plantum n.m. Ensèms de plants joves en general.

planura n.f. Plana.

plaqueta n.f. 1. Pichin libre gaire espés, libret de presentacion d'un projècte, etc. 2. Pichina placa, sovent rectangularia, de produchs alimentaris: *Una plaqueta de burre*. 3. (farm.) Condicionament sota plastic, mé d'alveòles que cadun contèn un comprimit, una gelula. 4. (autom.) Pèça que supoarta la garnidura d'un fren à disc: *Cambiar li plaquetas*. 5. Pichina placa metallica, coma una medalha, facha en onor d'un personatge, en sovenir d'un eveniment, etc. 6. (med.) Pichin element figurat dau sang, qu'a un ròtle fonamental dins la coagulacion e l'emostàsia (normalament au nombre de 150 000 à 400 000 per mm³). Sin.: **ematoblast**, **trombocit**.

plaquista n. (cosntr.) Obrier qu'installa li placas per faire de parets, de plafonds.

plasença (-ència) n.f. 1. *De plasença*: Que s'emplega ò si practica per si divertir, per passar lo temps: *Navigacion de plasença*. 2. *La plasença*: La navigacion de plasença. 3. Jardin d'agradança.

plasencier, a n. Persona que practica la navigacion de plasença.

plasant, a adj. Agradiu, que fa sorrir. Sin.: **agradant**, **plasentier**.

plasant n.m. Costat plasant, estranh de quauqua ren. ◇ *Un marrit plasant*: Quauqu'un que fa de marridi farças.

plasantament adv. D'un biais plasant, agradivament.

plasantat n.f. Encantament, agradança, agradiment; charma.

plaser n.m. 1. Estat de contentament, que lo crea la satisfaccion d'un besonh, d'un desidèri: *Vendrai embé plaser*. Sin.: **agradança**, **aise**, **benestar**, **benestança**, **contentament**, **delici**, **jòia**, **gaug**, **gaudiment**, **satisfaccion**, **voluptat**, **congosta**. ◇ *Faire plaser à quauqu'un*: Li èstre agradiu. ◇ *Embé plaser*: Volontiers. ◇ (pop.) *Au plaser*: Formula d'adieu. 2. Cen qu'agrada, cen que procura un sentiment de contentament. 3. Gaudiment, plaser dei sens, satisfaccion sexuala. 4. (psican.) *Principi de plaser*: principe que regisse lo foncionament mental e tende à satisfaire li pulsions, quali que n'en s'igon li consequenças. Var.: **plesir** (fr.).

plaser vi. Plàser.

plàser vi. Èstre agradiu, atraire, provocar d'interès. Sin.: **agradar**. ◆ **si plàser** v.pr. 1. Si convenir, s'aimar: *Si son vists, si son plasuts, si son aimats*. 2. Pilhar de plaser à faire quauqua ren. 3. Prosperar, en parlant dei vegetaus, dei animaus: *Aquesta planta si platz à l'ombra*.

plasma n.m. 1. (biol.) Liquide clar dins lo quau li cellulas dau sang son en suspension. 2. (fis.) Fluide compausat de moleculas gasoï, d'ions e d'electrons, que constitue 99% de l'Univèrs. 3. Nom donat ai gas ionisats, sotamés à d'auti temperaturas.

plasmaferèsi n.f. Operacion que consistisse à separar lo plasma dei globules dau sang.

plasmageneu, a adj. Que dona naissença à un plasma.

plasmalemma n.m. Membrana citoplasmica.

plasmaterapia n.f. Eplec terapeuti dau plasma sanguin.

plasmatic, a adj. Relatiu au plasma.

plasmatròn n.m. (fis.) Tube de gas utilizat coma amplificator.

plasmic, a adj. Relatiu au plasma dau Soleu.

plasmidi n.m. (biol.) Element genetic dei bacterias, format d'un fragment d'A.D.N. independent dau cromosòma.

plasmidic, a adj. Relatiu au plasmidi.

plasmificar vt. (*plasmifiqui*) (fis.) Transformar (un gas) en plasma.

plasma n.f. Enzim que pòu degalhar lo fibrogeneu dau plasma sanguin.

plasmoblast n.m. Cellula granda que n'en deriva lo plasmocit.

plasmocit n.m. (biol.) Cellula liura dei teissuts, dau nucleu excentric e dau citoplasma basofile, qu'intervèn dins l'immunitat umorala.

plasmocitari, ària adj. Dau plasmocit.

plasmocitoïd(e), a adj. e n. Que sembla un plasmocit.

plasmocitòma n.m. (patol.) Tumor ossoa dont predominon lu plasmocits.

plasmocitomatòsi n.f. (patol.) Proliferacion de plasmocits.

plasmocitosarcòma n.m. (patol.) Plasmocitòma constituït de plasmocits que víron en tumor maligna.

plasmocitòsi n.f. (patol.) Preséncia de plasmocits dins lo sang.

plasmòde n.m. Cellula mé mai d'un nucleu.

plasmòdi n.m. Ematozoari.

plasmodia n.f. Ematozoari de la malària. Var.: (lat.)

plasmodium.

plasmodicida n. Que tua lo plasmodium de la malària.

plasmodium n.m.

plasmolisi n.f. Reaccion (diminucion de volume, etc.) d'una cellula viventa ficada dins una solucion ipertonica.

plasmopara n.m. Fonge parasite de la vinha, agent dau mildio (Classa dei sifomicèts, òrdre dei peronosporales).

plasmocimia n.f. Estudi quimic dei plasmas.

plast n.m. (bot.) Organit dei cellulas vegetali cargat especialament d'amidon ò de clorofilla. Sin.: **leucit**.

plastatge n.m. Revestiment totau ò parciau en mans relativament teuni, d'un objècte au mejan d'un plastic delegat ò dissòut.

plastia n.f. Intervencion cirurgicala destinada à restablir de formas anatomiqui ò de foncions fisiologiqui normalis.

plastic, a adj. 1. Que pòu èstre faïçonat per modelatge: *L'argila es plastica*. 2. *Matèria plastica* ò *plastic*, n.m.: Matèria sintetica constituïda essencialament de macromoleculas e susceptible d'èstre modelada ò motlada, generalament à caud e sota pression. 3. *Explosiu plastic* ò *plastic*, n.m.: Explosiu à basa de pentrita ò

d'exogène e d'un plastificant, d'una consistença vesina à-n-aquela dau mastic, e qu'a besonh d'un dispositiu d'amorsatge per provocar l'explosion. 4. Que tende à donar dei còrs, dei objèctes, una representacion, una expression estetiقي: *La belessa plastica d'una messa en scena*. 5. *Arts plastics*: Que prodúon de volumas, de formas (en particulier esculptura e pintura). 6. *Cirurgia plastica*: Especialitat cirurgicala que, à la basa, tende à restaurar li formas normalis en cas d'accident, de mauformacion, etc. 7. (biol.) Si di dei substanças que pílhon part à l'edificacion e à la creissença dei diferenti parts dei organismes vivents (carbòni, idrogène, azòte...).

plastic n.m. Matèria plastica.

plastic n.m. Explosiu plastic.

plastica n.f. 1. Art d'esculptar: *La plastica grèga*. 2. Tipe de beutat: *La bèla plastica d'una balerina*.

plastiqueire, airtiz n. Persona que fa un atemptat au plastic.

plasticar vt. (*plastiqui*) Faire sautar, degalhar mé de plastic.

plasticatge n.m. Accion de plasticar.

plastician, a n. 1. Artista que practica lu arts plastics: *Lo plastician Ben a totjorn aparat li lengas regionalis*. 2. Especialista de cirurgia plastica. 3. Persona que travailha dins l'industria de la matèria plastica.

plasticitat n.f. 1. Caractèr d'una matèria foarça malleabla. 2. Possibilitat per quauqu'un de s'adaptar à una situacion nòva. 3. (fisiol.°) Aptituda d'un teissut lesat à si tornar constituir.

plastificacion n.f. Accion de plastificar.

plastificar vt. (*plastifiقي*) 1. Recurber d'una pellicula de matèria plastica trasparente: *Plastificar una carta d'identitat*. 2. Ajustar un plastificant à.

plastificant n.m. (tecn.) Produch ajustat à una matèria per n'acréisser la plasticitat.

plastigèl n.m. Plastisòl que si presenta sota forma de gèl.

plastisòl n.m. Pasta obtenguda per dispersion d'una resina pouveroa dins un plastificant liquide.

plastràs n.m. pl. Lo tot dei matèrias de demoliment d'un edifici. Sin.: **escombras, clapissas, terradas**.

plastràs, assa n. Persona flaca, moala, sensa energia. Sin.: **empastre, molastrós**.

plastron n.m. 1. Empeçament cordurat sus lo davant d'un corsatge ò d'una camia d'òme. 2. Pèça de davant de la coirassa. ◇ Pèça de cuer ò de tela que cuèrbe lo pièch d'un escrimaire per lo protegir. 3. Part ventrala de la coirassa d'una tartuga. 4. Destacament militar que figura l'enemic dins un exercici.

plastronar vt. Revestir d'un plastron. ◆ vi. Si crèire quauqu'un. Sin.: **bravassar, faire lo bulo**.

plasturgia n.f. Sciença e tecnica de la produccion dei matèrias plastiqui.

plat, a adj. 1. Que la sieu susfàcia es unida, qu'a gaire de releu. Sin.: **plan, egal, suèli, lisc, planier, unit**. 2. *Mar plata*: Sensa èrsas. Sin.: **bonassa, mar chatelina**. 3. Qu'a solament un cròs gaire profond: *Una sieta plata*. ◇

Vagon plat: Vagon qu'a solament una plataforma, un plateau. 4. Que la sieu susfàcia es plana e vesina de l'horizontala. ◇ (geom.) *Angle plat*: Angle de 180° que lu sieus costats son doi miègi-drechas opauadi. 5. Gaire espès: *De soliers plats*. ◇ *Nos plat*: Nos format de doi extremitats que tórnon sus elu-memes après s'èstre crosats. 6. Sensa foarça, sesa sabor: *Un vin plat*. ◇ *Aiga plata*: Aiga non gasoa. 7. *Tencha plata*: Pintada d'un solet passatge, sensa degradat. 8. (lit.) *Rimas plati*: Que vènon un vèrs après l'autre (en poesia classica, doi masculinis pi doi femeninis ò lo contrari). 9. Que si moastra servile: *Es tròup plat davant lu sieus superiors*. ◇ *Faire d'excusas plati*: Presentar d'excusas m'un excès d'umilitat. 10. (zool.) *Vèrps plats*: Platelmins. Sin.: **platòdes**. 11. *À plat*: Sus la susfàcia mai larga. ◇ *Èstre à plat*: Èstre desgonflat, en parlant d'un pneumatic; èstre descargat, en parlant d'una bateria; (fam.) Èstre foarça las, mancar de coratge, d'energia. Sin.: **anequelit, estrac, desanat, alassat**, (fam.) **bulhit**. ◇ *Tombar à plat*: Falhir, demorar sensa efècte. ◇ *Metre, tornar metre quauqua ren à plat*: N'en tornar considerar un après l'autre toi lu elements, tornar examinar tot denant de pilhar una decision.

plat n.m. 1. Part plata de quauqua ren: *Lo plat de la man*. 2. Produch siderurgic en forma de lama fina, que s'emplega en construccion metallica. 3. (rel.) Caduna dei doi costats de la cubèrta d'un libre. 4. *Plat de coastas*: Part dau bòu que comprèn li coastas pilhadi dins la sieu longuessa e lu muscles correspondents. Sin.: **agulheta**. 5. *Corsa de plat*: Corsa sus una pista sensa obstacles. Sin.: **corsa planiera**.

plat n.m. 1. Pèça de terralha mai granda qu'una sieta, que pòu aver de formas diversis, jata; lo sieu contengut. 2. Cadun dei elements d'un past: *Alestir un plat*. ◇ *Plat dau jorn*: Plat principal, diferent cada jorn, inscrich à la carta d'un restaurant.

plata n.f. 1. Canòt dau fond plat. 2. Òstrega plata de la carn blanca. 3. Caduna dei placas que formàvon l'armadura de fèrre plen.

platada n.f. Contengut d'un plat.

plabòrd n.m. (mar.) Lata de boasc à l'entorn dau poant d'una nau. Sin.: **breganeu, braganeu**.

plataforma n.f. 1. Estenduda de terren relativament plana, naturala ò artificiala, en autessa per rapoart au terren à l'entorn. Sin.: **replan, planier, terraplen**. 2. (c. de f.) Susfàcia superiora d'una levada, que supoarta lo balast.

platana n.f. 1. Aubre comun, plantat au lòng dei avengudas, dei rotas ò per faire d'ombra davant un mas, una bastida, que la sieu rusca si destaca per placas. 2. Faussa platana: *Erable sicomòre*. Sin.: **blae**.

platea n.f. Au teatre, partida de la sala darrier lu sètis d'orquestra; espectators que li son assetats.

platea n.f. (constr.) Massís de fondacion que comprèn tota l'estenduda d'un bastiment.

platèla n.f. 1. Chaploira, chaplador, talhador. 2. (anat.) Omoplat. Sin.: **palette**. 3. (zool.) Espècia de limaça mediterranea de la gruèlha aplatida (*Zonites algerus*).

platelmint n.m. *Platelmints*: Embrancament de vèrps dau còrs aplatit, partit en tres classas, lu *turbellaris*, lu *trematòdes* e lu *cestòdes*. Sin.: **vèrp plat**, **platòde**.

platet n.m. Pichin planistèu.

plateu n.m. 1. Supoart plat e rigide que sièrve à transportar, à presentar d'objèctes divèrs (en particular d'aliments). 2. Partida d'una balança dont si méton lu pes ò lu objèctes que si voàlon pear. 3. *Plateu de cargament*: Dispositiu mobile que la sieu basa supoarta una quantitat donada de mèrç que constituísse una unitat de carga. 4. Estenduda de terren relativament plana, que pòu èstre situada à d'altitudas divèrsi, ma qu'es tojorn entalhada de valadas encavadi (au contrari de la plana). Sin.: **platet**.

◇ *Plateu continental*: Prolongament dau continent sota la mar, limitat per la riba continentala. Sin.: **plataforma continentala (litorala)**. 5. Partida auta d'una corba, d'un grafic, qu'es esquasi orizontala; nivèu estacionari d'un fenomèn susceptible de variacions: *Un plateu de contaminacions*. 6. Pontin d'un teatre, d'un estudi de television. Sin.: **empoant**. 7. Pèça circulària d'un viradiscs, dont si pàuon lu discs. 8. Ròda dentada que sièrve à mòure, per l'intermediari d'una cadena, la ròda arrier d'una bicicleta. 9. Pèça de boasc bruta que presenta doi façes parallèli e d'una espessor superiora à 22 mm.

plateu-past n.m. Plateu compartimentat dont si poàdon metre toi lu elements d'un past.

platín(e) n.m. Platina.

platina n.f. Metal preciós blanc-gris; element (Pt) de n° atomic 78 e de massa atomica 195,09. Var.: **platín(e)**. ◇ *Mossa de platine*: Platina espongioa qu'a de qualitats catalitiqui. ◆ adj. inv. *Blond platina* ò *platina*: Blond esquasi blanc.

platina n.f. 1. Placa d'un electrofòne que recampa lo motor, lo dispositiu que mòu lo disc e li comandas de l'aparelh. 2. Placa que sostèn li pèças dau movement d'un relòri. ◇ Placa traucada que laissa passar l'agulha d'una màquina per cordurar ò la clau d'una serralha. ◇ Plataforma que sièrve de supoart à un microscòpi e dont si plaça l'objècte que si vòu estudiar. ◇ Dins li vièlhi armas de fuèc, placa que religava toti li pèças utili au còup.

platina n.f. Fleuma.

platinaire, airtiz n. Obrier encargat dau platinatge de l'aram e dei sieus aligatges.

platinar vt. 1. Recurbir de platina. 2. Tenchar en blond foarça clar.

platinat, ada adj. 1. D'un blond foarça clar: *De bèrris platinats*. 2. *Vitz platinada*: Pastilha au tungstène que permete l'alumatge d'un motor d'automobila, de mòto, etc.

platinatge n.m. Operacion qu'a per estigança de recurbir una susfàcia quala que sigue, per li donar la parença de la platina, ò per l'aparar de l'accion corrosiva d'agents quimics.

platinid(e) n.m. *Platinides*: Família de mineraus qu'enclau la platina e li sieu combinasons.

platinifer, a adj. Que contèn de platina.

platiniridi n.m. Aligatge de platina e d'iridi.

platinita n.f. Aliatge de fèrre e de niquèl, qu'a lo meme coeficient de dilatacion que la platina.

platinoïde n.m. (quim.) Cadun dei metals de la miniera de la platina; nom generic de seis metals: ruteni, ròdi, palladi, òsmi, iridi e platina.

platinós, a adj. Relatiu à la platina.

platipodia n.f. Pen doç.

platirinia n.f. (anat.) Larguesa dau nas. Contr.: **leptorinia**.

platirinian n.m. Monina d'Amèrica, dei nharras separadi per una larga paret.

platitud(a) n.f. 1. Mancança d'originalitat: *Un estile d'una granda platituda*. 2. Paraula banala, luèc comun. 3. Marcança de servilitat. Sin.: **bassessa**, **viles(s)a**, **aviliment**.

platòde n.m. Platelmint.

platoníc, a adj. 1. Imaginari, que devèn jamai realitat: *Viure un amor platonic*. Sin.: **ideal**, **teoric**, **pur**, **formal**, **etereu**. 2. (lit.) Sensa efècte, qu'abotisse à ren: *De protestacions platoniqui*.

platonícament adv. Dun biais platonic.

platonician, a adj. e n. Relatiu à la filosofia de Platon; partidari d'aquesta filosofia.

platonisme n.m. 1. Filosofia de Platon e dei sieus disciples. 2. (log.) Doctrina segond la quala li entitats matematiqui an una existença pròpria, en defoara dau monde perceptible.

plausibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es plausible, de cen que pòu èstre admés.

plausiblement adv. D'un biais plausible.

plausible, a adj. 1. Que pòu èstre considerat coma vèr. 2. Que si pòu admetre coma valide: *Una ipotèsi plausible*. Sin.: **valedor**, **concevable**, **versemblable**.

play-back n.m. (angl.) Interpretacion mimada qu'acompanha la difusion, la reproduccion d'un enregistrament sonòre efectuat prealablement: *Cantar en play-back*. Sin.: **presonorisacion**, **preenregistrament**.

play-boy n.m. (angl.) Jovenòme elegant e fortunat, à la mòda, que recèrca lu succès femenins e lu plasers de la vida facil. Sin.: (pej.) **macareu**, **friscolet**, **foitamoina**, **mistofla**.

plèba n.f. Plèbe.

plebalha n.f. (pej.) Populaça.

pleban n.m. Canonge encargat dau ministèri parroquial dins una catedrala qu'es finda una parròquia.

plèbe n.f. 1. (Antiqu. rom.) Classa populària de la societat romana, per oposicion au *patriciat*. 2. (lit e pej.) Pòble, populaça. Var.: **plèba**. Var.: **plebalha**. Sin.: **bas pòble**, **rafatalha**, **sarsavalha**, **gusalha**.

plebeu, ea adj. 1. De la plèbe. 2. (pej.) Sensa educacion, gaire rafinat.

plebiscitar vt. Elegir, aprovar à una majoritat foarça larga.

plebiscit(e) n.m. 1. Escrutin per lo quau una persona au poder demanda à l'ensèm dei ciutadans de li manifestar lo sieu sostèn en si prononciant per un òc ò un non. 2. Consultacion au cors de la quala la populacion d'un territòri deu causir l'Estat au quau vòu appartenir. 3.

(Antiqu.) Lèi votada per l'assemblada de la plèbe, dins la Ròma antica.

plebiscitari, ària adj. Relatiu à un plebiscite.

plec n.m. 1. Pinçatge d'un vestit. ◇ (fig.) *Pilhar lo plec*: S'abituà. ◇ (fig.) Un marrit plec: *Una marrida abitudà*. 2. Partida replegada d'una estòfa, d'un papier, etc. 3. Marca que demòra sus quauqua ren qu'es estat plegat. 4. Partida de la pèu que fa una mena de borrelet. 5. Ondulacion dei jaças d'un terren. 6. Levada au juèc de cartas. Var.: **plega**. 7. Letra. Var.: **plic**.

plecoptèr n.m. *Plecoptèrs*: Òrdre d'insectes dau còrs alongat, dei antenas lòngui, de la larva aquatica.

plectre n.m. (mús.) Mediator.

plega n.f. Levada ai cartas. Var.: **plec**.

plegable, a adj. Que si pòu plegar facilament. Sin.: **plegadís**.

plegada n.f. Cen que si plega en un còup solet.

plegadís, issa adj. Que si pòu plegar facilament. Sin.: **plegable**.

plegadoira n.f. Plegaira.

plegadura n.f. 1. Marca qu'un plec forma. ◇ Plissadura (per una estòfa). 2. Accion de plegar li pàginas d'un libre. Var.: **plegament**. ◇ Atlahier dont si fa aquesta operacion.

plegaira n.f. Màquina per plegar (lo papier, en particulier). Var.: **plegadoira**.

plegaire, airtz n. Persona que plega.

plegament n.m. Accion de plegar; fach de si plegar ò de plegar; plissament.

plegant, a adj. Articulat per poder èstre plegat facilament: *Un lièch plegant*. Var.: **plegable, plegadís**.

plegar (*plegui*) vt. 1. Metre en doble un còup ò mai, en rebatent sobre d'ela-mema una caua soplà: *Plegar un lançòu*. ◇ Provedir de plecs (una estòfa). Sin.: **plissar**. 2. Rebate una sus l'autra li partidas articuladi d'un objècte. 3. Corbar (una caua flexibla). 4. Assubjectir; faire cedir: *Plegar quauqu'un à la sieu volontat*. ◆ vi. 1. Si corbar: *Li brancas plégon sota lo pes dei fruchs*. 2. Cedir, recular, si sotametre: *Plegar davant l'autoritat*. ◆ si **plegar** v.pr. (à) Si sotametre à quauqu'un, à quauqua ren.

plegat n.m. (coregr.) Exercici d'assopliment que consistisse à plegar lu genolhs: *Faire de plegats*.

plegatge n.m. Accion de plegar; plissatge.

plegon n.m. Fais de bilhets, de letras, de papiers...

pleguet n.m. Mortairet, fusada.

pleiada n.f. (lit.) Grope important (de personas, en particulier).

pleiocitòsi n.f. (patol.) Aumentacion màger de cellulas.

pleiomorfic, a adj. Relatiu au pleiomorfisme.

pleiomorfisme n.m. Proprietat d'uni bacterias de cambiar de forma, segond d'influenças determinadi.

pleiotropia n.f. Determinacion de caractèrs multiples per lo biais d'un gène unic. Var.: **pleiotropisme**.

pleiotropic, a adj. Relatiu à la pleiotropia.

pleiotropisme n.m. Pleiotropia.

pleïstocène n.m. e adj. Si di dau periòde mai ancian dau quaternari.

plen, a adj. 1. Qu'es completament emplit: *Un gòt plen d'aiga, una sala plena de monde*. ◇ (fam.) *Plen coma un òu*: Non poder contenir de mai. 2. Que contèn quauqua ren en granda quantitat: *Una letra plena d'errors*. 3. Total, complet: *Donar plena satisfaccion*. ◇ *Plens poders*: Delegacion de poder legislatiu qu'un Parlament autreja à un govèrn; autorisacion de tractar ò de negociar en nom de la persona que si representa. ◇ Entier: *Plena luna, trabalhar à temps plen, à plena durada*. ◇ *Plen emplec*: Situacion que caracteriza l'emplec dau tot de la man d'òbra disponibla dins un país. ◇ Que tota la sieu massa es ocupada per una matèria: *Una poarta plena*. 4. Redond, gròs: *Una cara plena*. ◇ *Votz plena*: Votz foarta, sonòra. 5. Si di d'una femèla que poarta de pichoi. 6. Infatuat: *Una persona plena d'elamema*. 7. Totalament ocupat, preocupat: *Un romancier plen dau sieu subjècte*. 8. (pop.) *Èstre plen*: Èstre embriagat. 9. *En plen*: Dins lo mitan; completament: *Donar en plen dins una leca*. ◇ *En plena ària*: À l'ària liura, foara. ◇ *En plena carriera*: Per carriera. ◇ *En plen vent*: Expauat au vent. ◇ *En plena tèrra*: Directament dins lo soal: *Cultivar li saladas en plena tèrra*. ◇ *En plen jorn, en plena nuèch*: Au mitan de la jornada, au mitan de la nuèch. 10. (vulg.) *N'aver li colhas pleni*: N'aver pron, n'aver lo gonfle.

plen n.m. 1. Espaci que la matèria ocupa completament. Sin.: **totalitat**. 2. Contengut total d'una cistèrna, etc.: *Faire lo plen d'essença*. ◇ *Faire lo plen d'una sala, dei votz à una eleccion, etc.*: Emplir la sala tant que si pòu, obtenir lo nombre de votz mai aut possible, etc. 3. Partida foarta e larga d'una letra calligrafiada. 4. (mar.) *Plen de la mar*: Marea auta, plena.

plen prep. Totplen, foarça: *Li a plen de monde*. Sin.: **totplen**. ◇ (fam.) *N'en metre plen la vista à quauqu'un*: L'impressionar, lo sedurre.

plena n.f. 1. Montada importanta de l'aiga dins un cors d'aiga. 2. Marea auta.

plenament adv. Completament, sensa resèrva: *Es partit plenament rassegurat*. Sin.: **entierament**.

plenari, ària adj. Plenier.

plenier, a adj. Si di d'una amassada à la quala toi lu membres son convocats. Var.: **plenari**.

plenipotença (-éncia) n.f. *Potença màger, absoluta*: La plenipotença imperiala.

plenipotenciari, ària n.m. Agent diplomatic qu'a lu plens poders. ◆ adj. *Ministre plenipotenciari*: Grade mai aut de la carriera diplomatica.

plenitud(a) n.f. (lit.) Totalitat, integralitat: *Conservar la plenituda dei sieu facultats mentali*. Sin.: **plenor**.

plenor n.f. Apogeu, plenituda.

pleonasme n.m. Repeticion de mòts que lo sieu sens es identic: «*Sortir foara*» es un pleonasme.

pleocroïc, a adj. Que presenta de pleocroïsme. Sin.: **policroïc**.

pleocroïisme n.m. Proprietat de divèrs cristals de presentar divèrsi coloracions, segond lo sens dei rais luminós que lu travèron. Sin.: **policroïisme**.

pleomorfic, a adj. Que pertòca lo pleomorfisme.

pleomorfisme n.m. Cambiament de forma que presènton d'uni bacterias, segond lo mitan dont vívon.

pleonast n.m. Aluminat natural de magnèsi.

pleonastic, a adj. Que constitueisse un pleonasme.

plesentear vi. (*plesentei*) Galejar.

plesiosaure n.m. Reptile marin fossile dau segondari, que pòu jónher fins à 5 m de lòng.

plesir n.m. Plaser.

pletòra n.f. 1. Abondança excessiva d'una produccion quala que sigue, de personas, etc. Sin.: **sobrabondança**. 2. (med.) Abondança excessiva de sang, dins la medecina anciana. ◇ Obesitat.

pletoric, a adj. 1. En nombre excessiu, en quantitat excessiva. Sin.: **sobrabondós**. 2. (med.) Que sofrisse de pletòra. ◇ Obèsse.

pleu n.m. Garantida, caucion. Sin.: **plevença, plevina, plevi**.

pleura n.f. Membrana seroa que tapissa lo torax e envolopa lu paumons. Var.: **plora**.

pleural, a adj. Relatiu à la pleura. Var.: **pleurau**.

pleurau, ala adj. Pleural.

pleurectomia n.f. (cir.) Trencament d'una part de la pleura.

pleurèsi n.f. Pleuresia.

pleuresia n.f. (patol.) Inflamacion de la pleura m'un escorrement de liquide dins la cavitat pleurala. Var.:

pleurèsi, pluresia.

pleuretic, a adj. e n. Que sofrisse de pleuresia; relatiu à la pleuresia.

pleuriti n.f. Inflamacion de la pleura sensa escorrement.

pleurodinia n.f. Foarta dolor que pertòca lu muscles toracics ò lo teissut sotapleurau. Sin.: **ponch de costat**.

pleuronècte n.m. Peis de la familha dei pleuronectidats.

pleuronectidat n.m. *Pleuronectidats*: Familha de peis, coma lo pampalòti, la sòla, la limanda, que poàrton lu doi uèlhs dau meme costat.

pleuropericarditi n.f. (patol.) Pleuriti mé pericarditi.

pleuropneumonia n.f. (patol.) Pleuriti mé pleurèsi.

pleuroscòpi n.m. Aparelh per examinar la cavitat pleurala.

pleuroscopia n.f. Examèn de la cavitat pleurala au mejan d'un pleuroscòpi.

pleuròt n. Fonge basidiomicèt manjadís, que viu sus lo fust dei aubres. ◇ *Pleuròt bana d'abondança*: Aurelha de cat. Sin.: **negret**.

pleurotomia n.f. (cir.) Dubertura de la pleura.

plevença n.f. Caudion, garantida. Sin.: **pleu**.

plevi n.f. Caudion, garantida. Sin.: **pleu**.

plevina n.f. Caudion, garantida.

plexiglàs n.m. (nom depauat) Matèria plastica dura, transparenta, desformabla à caud, emplegada en particularier coma vitre de seguretad.

plexiti n.f. (patol.) Inflamacion dau plèxus raquial.

plèxus n.m. (anat.) Amolonament de filets nerviós entrebescats.

plíc n.m. Plec, letra.

plinenc, a adj. Plinian.

plinian, a adj. Que pertòca un tipe d'erupcion volcanica, coma aquela dau Vesuvi en l'an 79, que Plini lo Jove observèt e descrivèt. Var.: **plinenc**.

plinta n.f. (constr.) Benda, salhida en bas d'una paret, d'una colomna, etc. Var.: **plinto** (it.).

plinto n.m. (it.) Plinta.

pliocène n.m. Darrier periòde de l'èra terciària, que vèn après lo miocène.

pliocenic, a adj. Relatiu au pliocène.

pliosaure n.m. Pliosaurus

pliosaurus n.m. Grand reptile marin dau jurassic europeu, vesin dau plesiosaure. Var.: **pliosaure**.

plissadura n.f. Plissat. Sin.: **plegadura**.

plissement n.m. 1. Accion de plissar. 2. Desformacion dei jaças geologiqui ligada à l'orogenèsi. ◇ Ensèm de plecs. Sin.: **plegament**.

plissar vt. Marcar de plecs: *Plissar un teissut*. Sin.:

plegar, canonar. ◆ vi. Faire de plecs, presentar de plecs: *Aquela estòfa plissa*.

plissat n.m. 1. Seria de plecs: *Lo plissat d'una camia*. 2. *Tipe de plissatge*: Plissat soleu. Sin.: **plegatge, canonatge**.

plissatge n.m. Accion de plissar. Sin.: **plegatge, canonatge**.

plocèidat n.m. *Ploceïdats*: Familha d'auceus comuns qu'un representant n'es la pàssera.

plomb n.m. Metal dense, d'un gris blavastre; element (Pb) de n° atomic 82 e de massa atomica 207,21. ◇ (fig.) *Non aver de plomb dins la tèsta*: Èstre un pauc destartavelat, agir sovent à la leugiera. ◇ *Soleu de plomb*: Soleu foarça caud, solelhàs. 2. (electr.) Copacircuit m'un fieu de plomb. Sin.: **fusible**. 3. Pichina massa de plomb ò d'un autre metal, que sièrve à lestar un fieu à plomb. ◇ *À plomb*: Verticalament. 4. Bala, gran de plomb que si mete dins una arma de fuèc. Sin.:

granon, granalha. ◇ *Aver de plomb dins l'ala*: Èstre tocat dins la sieu santat, la sieu fortuna, la sieu reputacion. Sin.:

n'aver en l'esquina. 5. Composicion tipografica formada de caractèrs en aliatge à basa de plomb: *Corregir sus lo plomb*. 6. (mar.) Tròc de metal (plomb, fonda, etc.) fixat à-n-una linha de sonda, à una linha de pesca, à una ret, per li lestar. Var.: **plombin**. 7. Sageu dei doganas que certifica qu'un còlis, un camion, una cargason, etc., son en règla m'ai drechs deuguts. 8. Amalgama que si mete per tapar un trauc dins una dent. 9. Asta de plomb que presenta una seccion en H e que sièrve à mantenir lu vèires decopats d'un vitralh.

plombada n.f. 1. Ensèm dei plombs que lèston una ret de pesca. 2. Ancianament, maçuga garnida de plomb.

plombadura n.f. 1. Ensèm de plombs d'un vitralh. 2. Plombatge.

plombagina n.f. Grafit natural finda sonat *mina de plomb*.

plombaginacea n.f. *Plombaginaceas*: Família de plantas que comprèn d'èrbas vivaci coma la dentelària.

plombaie n.m. 1. (agric.) Gròs rotleu que sièrve à tassar la tèrra. 2. Persona que plomba de caus.

plombar vt. 1. Garnir de plomb. 2. Sagelar (un còlis, un vagon, etc.) d'un sageu de plomb. 3. (constr., tecn.) Verificar, au mejan d'un fieu à plomb, la verticalitat de (un barri, etc.). ◇ Fixar de placas de plomb à la cima d'una teulada. 4. (metall.) Aplicar de plomb sus una pèça metallica, per la protegir. 5. *Plombar una dent*: La tapar m'una aliatge, una amalgama. 6. (lit.) Donar una color gris escur coma lo plomb: *La chavana plomba l'horizont*. 7. Pear fortament sobre, empachar lo boan foncionament, la realisacion de quauquau ren (un projècte, una activitat, etc.); compormetre: *Aquest afaire plomba la sieu reputacion*. 8. Lestar una linha de pesca, una ret. 9. (mar.): Assemblar doi cordatges, doi caus electricis en encordelant lu torons que lu compàuson. var.: **emplombar**. ◆ vi. Plonjar.

plombaria n.f. 1. Mestier, obratge, atalhier dau plombier. 2. Ensèm d'installacions e de canalisacions domestiqui ò industriali d'aiga e de gas.

plombat, ada adj. 1. Garnit de plomb. 2. Sagelat au mejan d'un plomb, de plombs. 3. *Dent plombada*: Tapada au mejan d'una amalgama, d'una resina.

plombatge n.m. 1. Accion de plombar. Var.: **plombadura**. 2. Amalgama que s'emplega per tapar una dent traucada.

plombemia n.f. Presença de plomb dins lo sang; taus que la mesura.

plombet n.m. Fieu à plomb.

plombier n.m. Persona qu'installa, mantèn e repara li canalisacions e lu aparèlhs de distribucion d'aiga e de gas.

plombifèr, a adj. Que contèn de plomb.

plombeau n.m. Fieu à plomb.

plombin n.m. Fieu à plomb.

plombon n.m. 1. Plonjon. Sin.: **cabussada**. 2. Fieu à plomb. 3. Nom de divers auceus que plonjon per cercar de peis. ◇ *Plombon mejan*: Varietat de plombon de la Mar dau Nòrd (de *loom*, rango en lapon). ◇ *Plombon pichon*: Lo mai pichin dei gaviidats (*Gavia stellata*). ◇ *Plombon pichon ros*: Peis d'Euròpa dei lacs, paluns m'una vegetacion densa sus li ribas (*Tachybaptus ruficollis*). ◇ *Plombon gròs*: Auceu gaviiforme, pusleu grand, d'Euròpa e dau Canadà (*Gavia immer*). ◇ *Plombon cornut*: Auceu protegit d'Euròpa (*Podiceps auritus*).

plonjada n.f. 1. Accion de plonjar, de s'enfonsar dins l'aiga; sojorn pauc ò pron long en immersion completa. Sin.: **cabussada**. ◇ Activitat que consistisse à calar sota la susfàcia de l'aiga dins una tòca esportiva, scientifica ò

militària. 2. Movement de calada pauc ò pron rapide: *L'avion a fach una bèla plonjada!* Sin.: **davalada**.

plonjaie, airitz n. 1. Persona que plonja, qu'es abila a plonjar. Sin.: **cabussaire, cabussier, escafandrier**. 2. Persona que practica la plonjada sotamarina. Sin.: **sotaire**.

plonjament n.m. Accion de plonjar quauqua ren dins un liquide. Sin.: **immersion, cabussament**.

plonjar vt. 1. Faire intrar (quauqua ren) completament ò en partida dins un liquide: *Plonjar la blea dins l'aiga*. 2. Enfonsar vivament, introdure: *Plonjar la man dins un sac*. 3. *Plonjar lo sieu regard, lu sieus uèlhs sobre quauqu'un, quauqua ren, dins quauqua ren*: Lu regarjar d'aut en bas ò d'un biais insistent. Sin.: **ficar, tancar l'agach**. Sin.: **sotar, cabussar**. 4. (fig.) Metre brusquement dins un estat fisic ò moral donat: *Aquela nòva l'a plonjat dins una tristessa profunda*. ◆ vi. 1. S'enfonsar completament dins l'aiga. 2. Sautar dins l'aiga, mé la tèsta e lu braç en avant. ◇ Au balon, efectuar un plonjon. 3. Anar rapidament d'aut en bas. Sin.: **s'aventar**. ◇ Demenir brusquement: *Lu cors de la Borsa an plonjat*. ◆ **si plonjar** v.pr. Si liurar totalament à-n-una activitat. Sin.: **s'aprefondar**.

plònjo n.m. Plonjon.

plonjon n.m. 1. Accion de si butar dins l'aiga d'una autessa pauc ò pron granda. 2. Cabussada de quauqu'un, de quauqua ren que tomba en avant ò d'una granda autessa. 3. (espòrts) Au balon, gèst dau portier que si lança m'ai braç en avant en direccion de la bala ò d'aqueu que l'a. Var.: plònjo.

plor n.m. (lit., sobretot au plural) Làgrima: *Versar de plors*. Var.: **plorada, ploradissa, lamentacion**.

plora n.f. Pleura.

ploraira n.f. Frema sonada especialament per plorar un moart, dins divers regions d'Euròpa dau Sud.

ploraie, airitz adj. e n. 1. Aqueu que si plora sovent, que si lanha sensa rason. Sin.: **plorinhós, plorós, plorínós**. 2. Si di d'unu aubres que li sieu brancas retómbon vèrs lo soal: *Saure ploraie*.

plorament n.m. Accion de si plorar.

plorant n.m. Esculptura funerària que representa un personatge plen d'affliccion, mé la cara generalament esconduda sota un capuchon.

plorar vi. 1. Versar de làgrimas: *Plorar de ràbia, de rire*. ◇ *Plorar à bolhons*: Plorar abondosament. ◇ *Plorar lu sieus sòus*: Si pentir dei sieu despensas. ◇ *Plorar sobre*: Deplorar. 2. Èstre afectat de ploratge. 3. Laissat escapar la saba, en parlant de la vinha e dei aubres talhats de fresc. ◆ vt. Deplorar la moart, la disparicion de quauqu'un ò la perda de quauqua ren. ◆ **si plorar** v.pr. Plorar.

ploratge n.m. (electroacost.) Variacion parasita de l'autessa dei sons, sus un disc ò una benda magnetica.

plorinejar vi. Plorinhar.

plorinhar vi. (fam.) 1. Plorar sovent e sensa rason. Var.: **plorinejar**. 2. Si lamentar. 3. Èstre plen de làgrimas, en parlant dei uèlhs. ◆ n.m. Fach d'èstre plen de làgrimas, en parlant dei uèlhs.

plorinheta n. Si di d'una persona que plora sovent.
plorinhós, oa adj. Que plorinha, si lamenta sovent.
 Var.: **plorós**.
plorinós, oa adj e n. Ploraire.
plorós, oa adj. Plorinhós. Sin.: **ploraire, plorinós**.
plòt n.m. 1. (electr.) Pèça metallica que fa contacte. 2. Bilha de boasc.
plotocracia n.f. 1. Govèrn dins lo quau lo poder apartèn ai rics. 2. País, regime politic dont es en plaça un govèrn plotocratic.
plotocrata n. (didact. ò pej.) Personatge influent potent per la sieu riquesa. Sin.: **capitalista, milionari, potentat**.
plotocratic, a adj. De la plotocracia.
plòure v. impers. def. Tombar, en parlant de la pluèia. *Plòure de ròdas de molins, à vèrsa*: Plòure foarça. Sin.: **deluviar**. ♦ vi. Tombar en abondança: *Li criticas plouïon*.
plovina n.f. Breniada. Sin.: **fosquin, bruniada, poscada**.
plovinejar vi. Breniar. Var.: **bruniar**. Sin.: **fosquinejar, aigalejar** (Utèla), **bresinhar** (Lucer.), **poscar**.
plovinós, a adj. Bruniós.
plua n.f. 1. Dent (d'un autís, d'una forqueta, d'una pinha, etc.). 2. Dispositiu de brancament electric religat a una linha sota tension. Var.: **pluga**.
pluèia n.f. 1. Precipitacion d'aiga atmosferica sota forma de gotas. ◇ *Pluèias acidi*: Cargadi d'ions acides (sobretot sulfurics e nitrics) d'origina industrial, que fan totplen de mau à la vegetacion, en particulier ai forèsts. ◇ *Faire la pluèia e lo beu temps*: Aver una granda influença, poder decidir de tot. ◇ *Parlar de la pluèia e dau beu temps*: Parlar de cauas banali. 2. Tombada d'objèctes en grand nombre: *Una pluèia de cendres*. ◇ (fig.) Cen qu'es donat, distribuit en grand nombre: *Una pluèia d'insults, una pluèia de còups*.
plueiós, oa adj. Pluviós.
pluga n.f. 1. (electr.) Part mascla d'un cuu de lampa, etc. Sin.: **bròca**. ◇ Plua. 2. Juèc dins lo quau un dei jugaires a lu uèlhs cubèrts e deu temptar d'agantar lu autres e de lu identificar.
plugar vt. Barrar, clavar.
pluquet n.m. Lampejaire. Sin.: **fotolume**. ◇ *Faire pluquet*: Cluquejar.
pluquetant, a adj. Cluquejant.
pluquetar vi. Cluquejar.
pluma n.f. 1. Organe que l'epidèrma dei auceus produe, format d'un tube sople que poarta de barbas e que sièrve à volar, à protegir lo còrs e à mantenir una temperatura constanta. ◇ *Cacilha de pluma*: Ferum que pertòca lu auceus. ◇ (fam.) *Volar dins li plumas de quauqu'un*: L'atacar bruscament. 2. Tube dei gròssi plumas de l'auca, etc., talhat en poncha, que servia per escriure. ◇ Tròç de metal que, fixat à un poartapluma, un estilo, sièrve à escriure. ◇ *Pilhar la pluma*: Escriure. ◇ *Viure de la sieu pluma*: Faire la profession d'escrivan.

3. (espòrts) En bòxa, categoria entre 54 e 57 kg per lu amators.

plumachon n.m. Plumet.
plumada n.f. Bastonada.
plumaire, airtiz n. Persona que pluma (toi lu sens).
plumalh n.m. Escobet. Sin.: **plumasseu**.
plumar vt. 1. Arrancar li plumas d'una volalha, d'un auceu. 2. (fam.) Pilhar toi lu sòs de quauqu'un en l'enganant, en jugant.
plumason n.f. Accion de plumar un auceu, una galina, etc.
plumassaria n.f. Mestier, trabalh e comèrci dau plumassier.
plumasseu n.m. 1. (med.) Tampon d'escarpida utilisada coma pansament. 2. (med., veter.) Plumassier que lu manechaus fíçon per li barbas dans li nharras d'un cavau, à l'efècte d'excitar un flux abondós de l'umor qu'es secretada au nivèu dei glandas de la membrana pituitària. 3. (tecnol.) Pichin tròç de pluma que garnisse li languetas de clavecin, li saetas. 4. Plumalh.
plumassier, a n. 1. Persona qu'alestisse e vende de plumas dins la tòca que sígon emplegadi dins la mòda e l'ornamentacion. 2. Escrivan de gaire de valor. Sin.: **escribachon, plumitiu**.
plumatge n.m. Ensèm dei plumas que recuèrbon lo còrs d'un auceu.
plumatjat, ada adj. Emplumat.
plumet n.m. Fais de plumas per ornar un capeu, un casco. Sin.: **plumachon**.
plumetat, ada adj. (arald.) Si di d'un figura que poarta un plumetat. ♦ n.m. (arald.) Camp semenat de plumas.
plumier n.m. Boita dins la quala un escolan metia lu sieus gredons, etc. Sin.: **penier**.
plumitiu n.m. 1. (fam.) Escrivan mediòcrae ò, mai rarament, emplegat ai escripturas. Sin.: **escribachon, plumassier**. 2. Registre dont son inscrichs lu principals fach d'una audiència au tribunal.
plumós, oa adj. 1. Que sembla de plumas. 2. Qu'a totplen de plumas.
plumula n.f. (zool.) Caduna dei pichini plumas qu'ensèm fòrmon lu duvet.
plural, a adj. Que marca la pluralitat, lo plural. Var.: **plurau**.
plural n.m. (gram.) Forma d'un mòt qu'indica un nombre superior à l'unitat: *En niçard, «s» es la marca dau plural, ma demòra mut; «i» es la marca dau plural dei adjectius femenins*. Var.: **plurau**.
pluralisme n.m. 1. Concepcion qu'admèta la pluralitat dei opinions e dei tendenças en matèria politica, sociala, economica, sendicala, etc. 2. (filos.) Sistema segond lo quau li a solament d'èstre individuals sensa ligam entre elu (per op. à *monisme*, à *dualisme*).
pluralista adj. e n. Dau pluralisme; partidari dau pluralisme.
pluralitat n.f. Fach d'èstre en nombre: *La pluralitat dei partits*.
plurau, ala adj. e n.m. Plural.

plurèsi n.m. Pleuresia.
pleuresia n.f. Pleuresia, plurèsi.
pluriannual, a adj. Que dura mai d'un an: *Un plan economic pluriannual*. Var.: **pluriannuau**.
pluriannuau, ala adj. Pluriannual.
pluricausal, a adj. Qu'a mai d'una causa. Var.: **pluricausau**.
pluricausau, ala adj. Pluricausal.
pluricellular(i), ara (-ària) adj. Multicellulari.
pluricellularitat n.f. Estat de cen qu'es pluricellulari.
pluricentric, a adj. Que non es unifòrme, que tèn còmpte dei diferenças: *Una vision pluricentrica de la lenga occitana*.
pluridimensional, a adj. Qu'a mai d'una dimension. Var.: **pluridimensionau**.
pluridimensionau, ala adj. Pluridimensional.
pluridisciplinari, ària adj. Que pertòca à l'encòup divèrsi disciplinas: *Un projècte pluridisciplinari*. Sin.: **multidisciplinari**.
pluridisciplinaritat n.f. Caractèr de cen qu'es pluridisciplinari: *Un ensenhament pluridisciplinari*.
plurilingüe, a adj. Multilingüe. Var.: **plurilingue**.
plurilingüisme n.m. Multilingüisme. Var.: **plurilinguisme**.
plurilocular(i), a (-ària) adj. Multilocular(i).
plurinacional, a adj. Que pertòca à l'encòup divèrsi nacions. Var.: **plurinacionau**.
plurinacionau, ala adj. Plurinacional.
plurinominal, a adj. Que compoarta mai d'un nom. Var.: **plurinominau**.
plurinominau, ala adj. Plurinominal.
pluripartisme n.m. Sistema politic qu'admete l'existença de divèrs partits.
plurivalent, a adj. 1. (quim.) Que pòu aver divèrsi valenças. 2. Que pòu pilhar diferenti valors, diferenti formas. 3. *Logica plurivalenta*: Logica qu'admete mai de doi valors de veritat (per op. à *logica bivalenta*).
plurivòque, òca adj. Qu'a diferenti valors, diferents sens.
plus adv. Indica una quantitat, una addicion. Quora es precedit de l'article definit ò dau pronom possessiu, marca lo niveau mai aut au dedintre d'un grope: *Lo plus malaisat de realisar es de capitar, lo mieu libre pus beu qu'augui jamai legit*. Var.: **pus**. Sin.: **e, e mai**. 2. Indica un gra, un niveau; comparatiu ò un superlatiu de superioritat: *Es plus beu que tu*. Sin.: **mai**. 3. Marca la cessacion d'una accion, d'un estat: *Travalha plus*.
plus n.m. 1. (mat.) Signe de l'addicion (+). 2. *Un plus*: Quauqua ren de mai ben, un progrès, un melhorament: *Aqueu jardin poarta un plus à la tieu maion*.
plusors adj. e pron. ind. pl. Mai d'un, mantun (arcaïsme).
plus que perfècte n.m. (gram.) Temps dau vèrbo que determina una accion passada, denant una altra accion passada: *Avii cantat*. Var. **plus que perfach**.

plus que perfach n.m. (gram.) Var. **plus que perfècte**.

plutòni n.m. Metal obtengut per irradiacion de l'urani, emplegat dintre lu sobregenerators e per la fabricacion dei armas nucleari; element (Pu) de n° atomic 94.

plutonic, a adj. (geol.) Qu'es estat produch dintre li prefondors de la tèrra sota l'accion dei foarças intèrni.

plutonigène, a adj. Que genèra de plutòni: *Reactor plutinogène*.

plutonisme n.m. (geol.) Teoria abandonada qu'explicava la formacion dei ròcas, en invocant unicament l'accion dau fuèc central.

pluvial, a adj. 1. Relatiu a la pluèia. 2. Pivial. Var.: **pluviau**.

pluvian n.m. Auceu escacier de la valada dau Nil, que si noirisse de parasites e d'insèctes que tròva dins la boca dei cocodriles (Família dei glareolidats).

pluviau, ala adj. e n.m. Pluvial.

pluvier n.m. Auceu escacier que viu en riba dei aigas e ivèrna dins li regions caudi (Família dei caradriidats). Var.: **pivier**. Sin.: **correntin**. ◇ *Pichon pluvier*: Auceu de la família dei caradriidats que manja de coleoptèrs, de moscas, de vèrps, de pichins molluscs, de pichins fruchs e de granas.

pluviomètre n.m. Instrument que sièrve per mesurar la quantitat d'aiga de pluèia en un endrech determinat.

pluviometria n.f. Branca de la climatologia qu'estúdia la reparticion dei pluèias dins l'espaci e dins lo temps.

pluviometric, a adj. Relatiu à la pluviometria e au pluviomètre.

pluvionival, a adj. Que pertòca un regime pluvial que la sieu alimentacion es caracterisada per la predominança dei pluvièas à respiech de la neu.

pluviós, oa adj. Que tende vèrs la pluèia, en parlant dau temps. Var.: **plueiós**.

pluviòsi n.m. Segond mes dau printemps dins lo calendrier revolucionari francés.

pluviositat n.f. Quantitat de pluèia mesurada en un luèc, una enconrada, en un periòde determinat.

Pm Simbòle dau prometi.

P.N.B. Produch nacional brut.

pneuma n.m. Principi de natura espiritual, considerat coma un quint element. ◇ (per ext.) Buf de vida, principi de vida.

pneuma n.f. (notacion musicala anciana) 1. Ensèm de nòtas que si cànton sus una soleta sillaba. Melodia corteta que vèn après l'alleluia de la messa.

pneumallergène n.m. Allergène que provòca una allergia respiratòria.

pneumartrografia n.f. Radiografia d'una articulacion au mejan d'una seringada de gas dins la sinoviala.

pneumartròsi n.f. (patol.) Preséncia d'aire dins una sinoviala articulara.

pneumatic n.m. Nom que lu gnostics donàvon ai òmes «esperitaus».

pneumatic, a adj. 1. Relatiu à l'ària, ai gas. ◇ *Màquina pneumática*: Màquina que sièrve à faire lo vuèi. 2. Que fonciona mé d'ària comprimida: *Marteu pneumática*. 3. Que pilha la sieu forma utilisabla quora es gonflat d'ària: *Un matalàs pneumática*. 4. Relatiu ai oàs vuèi dei auceus, que la sieu cavitat es plena d'ària que provèn dei sacs aerencs. 5. *Carta pneumática* ò *pneumatic*, n.m.: Corrspondença sus un papier especial que si mandava dins d'uni vilas, d'un bureu postal à un autre, per de tubes à ària comprimida.

pneumatic n.m. 1. Goma per li ròdas, bendatge. 2. Carta pneumática.

pneumatisacion (-izacion) n.f. (patol.) Formacion d'una cavitat aerenca dintre un teissut ò un organe.

pneumatocèla n.f. (patol.) Espandiment gasós entre lu organes.

pneumatòfore n.m. Organe respiratòri de raïç de divèrs aubres que créisson dins l'aiga e dins li regions de palun.

pneumatòsi n.f. (patol.) Estat mausan provocat per l'amolonament de gas dintre li cavitats naturali dei organes ò dei teissuts, coma l'estòmegie (aerofagia), etc...

pneumaturia n.f. (patol.) Emission à l'encòup de gas e d'urina per l'urètra.

pneumectomia n.f. (cirur.) Ablacion parciala ò totala d'un paumon. Var.: **pneumonectomia**.

pneumobacil(le) n.m. Bacille qu'intervèn segondariament dintre la pneumonia. Es l'agent d'uni broncopneumonias e d'uni pleuresias.

pneumocefalia n.f. (patol.) 1. Presença d'ària dins la cavitat craniana. 2. Enfisema pericranian.

pneumocistòsi n.f. Pneumopatia sevèra, que constitueisse una complicacion frequenta dau sida.

pneumocòc n.m. Bacteria que si presenta sota forma de diplocòc, agent de divèrsi infeccions (en particularier la pneumonia).

pneumococemia n.f. (patol.) Septicemia ligada au passatge dau pneumocòc dins lo sang.

pneumococia n.f. (patol.) Lo tot dei malautias determinadi per lo pneumocòc (pneumonia, pleuresia, endocarditi...).

pneumoconiòsi n.f. Malautia dei paumons, deuguda à l'inalacion de pòuveras e de particulas solidi.

pneumoconiosic, a adj. Relatiu à la pneumoconiòsi.

pneumoftisiologia n.f. Partida de la medicina que recampa la pneumologia e la ftisologia.

pneumoftisiologue, òga n. Mètge especialista de pneumoftisiologia.

pneumogastric (ajustar):

pneumogastric n.m. e adj. m. Nèrvi cranian qu'apertèn au sistema parasimpatic, que parte dau bulbe e va vèrs lu bronquis, lo coar, l'aparelh digestiu, lu rens. Sin.: **nèrvi vague**.

pneumografe n.m. Aparelh qu'enregistra lu cambiaments de la circonferença toracica durant lu movements respiratòris.

pneumografia n.f. Estudi grafic dei movements respiratòris.

pneumolit n.m. Concrecion solida que si pòu trovar dintre lo parenquisma paumonari.

pneumologia n.f. Especialitat medicala que tracta dau paumon e dei sieu malautia.

pneumologic, a adj. Relatiu a la pneumologia.

pneumològue, òga n. Mètge especialista en pneumologia.

pneumonectomia n.f. (ajustar): Pneumectomia.

pneumonectomia n.f. (cir.) Ablacion d'un paumon. Var.: **pneumectomia**.

pneumonia n.f. Infeccion aguda d'un lòbe entier de paumon deuguda, lo mai sovent, au pneumocòc.

pneumonic, a adj. Relatiu à la pneumonia; que sofrisse de pneumonia.

pneumopatia n.f. Tota afeccion dau paumon.

pneumoperitòni n.m. Escorrement de gas dins lo peritòni.

pneumotomia n.f. (cir.) Encisa cirurgicala dau paumon.

pneumotorax n.m. 1. Escorrement de gas dins la cavitat pleurala, sigue accidental (plaga dau paumon), sigue terapeutica. 2. *Pneumotorax artificial*: Insuflacion de gas dins la cavitat pleurala dins una tòca terapeutica.

Po Simbòle dau polòni.

Po Simbòle dau poise.

poador n.m. 1. Persona que poa, que rebronda lu aubres e la vinha. 2. Cassuu per l'òli. Sin.: **ratochin**.

poadura n.f. Accion de talhar, de rebrondar lu aubres, la vinha. Sin.: **rebrondatge**.

poaire n.m. Caisson de nòria, de ròda idraulica.

poant n.m. 1. Obratge, construccion que permete de passar una depression dau soal, un cors d'aiga, un obstacle, una rota, etc. ◇ *Poant à bascula*: Poant que lo sieu taulier es mobile à l'entorn d'un axe de rotacion orizontal. ◇ *Poant levant*: Poant que lo sieu taulier si auça per translacion verticala, en demorant orizontal. ◇ *Poant canal*: Poant que permete lo passatge d'un canal au dessobre d'un cors d'aiga, d'una rota, etc... ◇ *Poant levats*: En li ancianas fortesas, poant que si podia auçar e abaissar à volontat au dessobre d'un valat, d'una doga. ◇ *Poant mobile*: Que lo sieu taulier, mobile parcialament ò en totalitat, permete d'interrompre lo passatge. ◇ *Poant suspendut*: Poant que lo sieu taulier es tengut per de cables metallics. ◇ *Poant viradís*: Que lo sieu taulier vira à l'entorn d'un axe vertical. ◇ *Poant de bateus*: Poant fach de bateus religats entre elu. 2. (mar.) Ensèm dei taulas dispauadi per fins de realisar una susfàcia totala per curbir lo dedintre de la cencha d'una nau, ò per lo compartir orizontalament. Sin.: **cubèrta**. ◇ *Poant de proa, de popa*: Poant situat sus lo davant d'una nau. ◇ *Poant de popa*: Poant que cuèrbe la part arriera d'una nau. ◇ *Poant d'enaument*: Part sobrana d'un poartavions per l'apontatge e l'envòl dei aeronaus. ◇ *Poant sobran*: Poant mai aut que s'espandisse sus lo tot de la longuessa d'una nau. 3. *Poant elevator*: Aparelh de levatge per lo manteniment e la reparacion dei veïcules.

◇ *Poant rotlant*: Aparelh de levatge m'un camp d'accion paralelepipedic. 3. *Poant aerenc*: Ligason aerenca entre doi ponch separats per una zòna dont lu autres mejans de comunicacion son impossibles ò tròup lents. 4. Cen qu'evòca un poant per la sieu forma, la sieu disposicion, la sieu foncion. ◇ (mús.) Partida musicala à l'interior d'una cançon. ◇ Figura d'acrobacia au soal dins la quala lo còrs, arcat en arrier, repaua sus lu pens e li mans. ◇ (electr.) Dispositiu format de quatre brancas plaçadi en quadrilatèr e que compoàrton d'elements coma de resistenças, de condensators, etc., e de doi brancas diagonali, una que poarta la foant de corrent, l'autra un aparelh de mesura, e que sièrve à produire de desfasatges, etc. ◇ *Poant arrier d'una automobila*: Ensèm format per l'aisseu e divers organes de transmission, en particulier lo diferencial.

poar vt. [pu'a] (*poi*) Rebrondar. Var.: **podar**.

poarc n.m. 1. Mamifèr omnivòre foarça expandit dins lo monde, dau morre acabat per un grunhe. ◇ *Poarc domestic*: Elevat per la sieu carn e lo sieu cuer. ◇ *Poarc sauvatge*: Singlar. 2. Carn d'aquesto animau. 3. Pèu alestida d'aquesto animau. 4. (fig., fam.) Òme brut, galavard, desbauchat. 5. *Poarc marin*: Peis de la familha dei oxinotidats. ◇ *Poarc de mar*: Mamifèr cetaceu vesin dau daufin, comun dins l'Atlantic, dont seguissè li naus. (*Phocaena phocaena*). 6. *Èrba dau poarc*: Flor de la familha dei araceas.

poarc-espin n.m. Mamifèr rosegaire mé d'espinas dorsali lòngui, que viu dins lo sud d'Euròpa, en Àsia e en Àfrica.

poàrger vt. Porgir.

poarre n.m. Ortalécia dei fuèlhas lòngui vèrdi que fórmon à la sieu basa un cilindre blanc que n'en constituísse la part mai preada (Familha dei liliaceas). Var.: **pòrre**.

poart n.m. 1. Sosta naturala ò artificiala per li naus, adobada per embarcar e desbarcar de mèrç e de passatgiers: *Poart maritime, fluvial*. ◇ *Poart autonòme*: Grand poart maritime de comèrci, que l'administra un establiment public nacional. ◇ *Poart franc*: Dont li mèrç poàdon transitar sensa pagar de drech de doana. ◇ (fig.) *Arribar à boan poart*: Sensa accident. 2. Vila bastida à costat, à l'entorn d'un poart.

poart n.m. Còl, dins li Pireneus. sin.: **baissa, coal, dros, pas**.

poart n.m. 1. Accion de portar. ◇ (mil.) *Poart d'armas*: Actituda dau sordat que presenta li armas. ◇ *Permés de poart d'arma*: Autorisacion autrejada à una persona de portar una arma. 3. Accion, fach de transportar. ◇ (mar.) *Poart en lord*: Massa totala qu'una nau pòu cargar, exprimida en toneladas metriqui. ◇ Prètz dau transport. 4. Biaís qu'una persona a de caminar, de si tenir: *Un poart de regina*. Sin.: **anament, tenguda, portadura**. 5. Disposicion dei brancas e dei fuèlhas d'un vegetau: *Lo poart elegant d'un aubre*.

poart n.m. (angl., inform.) 1. Cen que permete de connectar lu periferics entre elu: *Poart logical, poart*

material. ◇ *Poart USB*: Connector per una clau USB. 2. Portatge informatic.

poarta n.f. 1. Dubertura que permete d'intrar dins un luèc claus e de n'en sortir: *Durbir, clavar la poarta*. ◇ *De poarta en poarta*: De maion en maion, d'apartament en apartament. ◇ *Operacion (matinada, jornada, etc.) poarta dubèrta (poartas dubèrti)*: Pendent la quala lo public pòu intrar liurament dins una empresa, una escòla, etc., per visitar, s'informar. ◇ *Pilhar, ganhar la poarta*: Sortir. ◇ *Metre à la poarta*: Caçar, remandar, metre foara; licenciar. 2. Paneu mobile que permete de barrar una dubertura, l'intrada d'una maion, etc. ◇ Paneu que barra un part d'un mòble, un armari, etc. 3. (fig.) Biaís d'accès; introduccion: *La poarta dau succès, dei onors*. ◇ (fig.) *Intrar per la granda poarta (per la pichina poarta)*: Accedir immediatament à una foncion importanta dins una carriera (ò en passant un à un toi lu escalons en començant per un emplec modèste). ◇ (fig.) *Picar à la boana poarta*: S'adreçar à la persona, au servici que convèn. ◇ (fig.) *Laiassar la poarta dubèrta à quauqua ren*: Li donar la possibilitat d'acapitar. ◇ (fig.) *Durbir, barrar la poarta à quauqua ren*: Lo permetre ò l'empachar. 4. Ancianament, dubertura dins lu barris d'una vila fortificada: *Poarta Marina dins Niça Vièlha*. ◇ Emplaçament d'una anciana poarta de vila, quartier qu'es à l'entorn: *La Poarta Faussa, dins Niça Vièlha*. 5. En esquí, espaci contengut entre doi pals. ◇ Dins divers espòrts, gàbia dont si deu faire intrar lo balon per faire un ponch. 6. (electron.) Circuit logic elementari que possedisce una sortida e divers sortidas e divers intradas, imaginat per fournir un senhal de sortida quora un nombre donat de condicions son verificadi.

poarta adj. (anat.) *Vena poarta*: Que mena lo sang despí l'intestin greule, lo pancreàs, la rata e l'estòmegue fins au fetge.

poartabagatges n.m. inv. 1. Dispositiu accessòri d'un veicule per li metre de bagatges. 2. Ret, casier, etc., destinat à recevre lu bagatges à man, dins un veicule de transports en comun.

poartabaguetas. Estug estacat au tamborn, dont si méton li baguetas.

poartabaioneta n.m. Pèça de cuer dont si fixa la fòdra de la baioneta.

poartabandiera n. Persona que poarta una bandiera.

poartabilhets n.m. inv. Pichin poartafuèlh destinat à contenir de bilhets de banca.

poartabaston n. Aqueu, aquela qu'a un baston coma arma.

poartabèc n.m. Pichin tube qu'à la sieu extremitat es fixat lo brutlaire dins un aparelh à gas.

poartabelicres n. (pej.) Persona que poarta de belicres.

poartabicicleta(s) n.m. Fixacion que permete d'estacar una bicicleta sobre una veitura.

poartablòda n.m. Persona que poarta una blòda de travalh.

poartaboasc n.m. Larva de frigana que s'enviròuta d'un estug fach de degalhs vegetals, emplegada coma esca per la pesca.

poartabobina n.m. Pèça que sièrve de supoart à una bobina, dins una màquina per cordurar, un magnetofòne, etc.

poartabota(s) n.m. Supoart dont si mete una bota (de botas).

poartabonur n.m. Poartafortuna.

poartabotelhas n.m. 1. Casier per metre li botelhas à plat. 2. Panier, generalament partit en casas, per portar de botelhas.

poartabraç n.m. 1. Corrèia plaçada provisòriament sus un mestier per téisser e que sièrve de supoart à l'avant-braç de l'obrier encargat de donar lu fieus de cadena à passar dins lu malhons dei lamas dau mestier. 2. Corrèia en passamentaria, que si plaça de cada costat interior d'una veitura per li poder passar un braç e lo laisser ensinda repaular.

poartabrida(s) n.m. Aisina d'escudaria que sièrve à suspendre una brida (de bridas) après usatge.

poartabròssa(s) n.m. Supoart per metre de bròssas entre doi utilisacions.

poartacadièra n.m. Persona que portava una cadiera à portaire.

poartacambas n.m. Aparelh que si fixa à una taula per permetre d'examinar comodament lu malauts pertocats d'afeccions dei organes genito-urinaris.

poartacanas n.m. Aisina, pichin mòble per depaular li canas (dins una intrada, per exemple).

poartacandelier n.m. Aqueu qu'es encargat de portar lo candelier dins lu oficis pontificals.

poartacanon n.m. Veicule que sièrve au transpoart dau tube de diferents canons.

poartacapeus n.m. Mòble provedit de patèras dont si poàdon metre de capeus ò patèra simpla per metre un capeu solet.

poartacarbons n.m. inv. (tecn.) Dispositiu que tèn en plaça lu carbons d'una màquina electrica que vira (motor, generator).

poartarcàs n.m. (en apos., m'una valor d'adj.) *Lo dieu poartarcàs*: Lo dieu Amor.

poartacarga n.m. 1. Camalo. 2. (en apos., m'una valor d'adj.) Qu'es destinat au transpoart de cargás: *Un carri poartacarga*. ◇ Qu'ajuda à portar un carga: *Lo camalo mete de coissins poartacargas sus li sieu espatlas*.

poartacarretiera n.f. Poarta que permete lo passatge dei veicules dins la cort d'un bastiment. Sin.: **porton**.

poartacartas n.m. inv. 1. Pichin poartafuèlh per li pèças d'identitat, li cartas de visita, li cartas bancari, etc. 2. Estug plegadí per li cartas rotieri.

poartacarteus n.m. Poartafichas.

poartacartons n.m. Pichin mòble en forma de X qu'entre li sieu brancas superiori si poàdon metre lu cartons ò lu poartafuèlhs de dessenh.

poartaccessòris n.m. Supoart dont si poàdon plaçar d'accessòris.

poartacellula n.m. Pèça que sièrve de supoart à la cellula de lectura d'un electrofòne.

poartachequier n.m. Estug que sembla un poartafuèlh, provedit d'un solet compartiment, dins lo quau si mete lo libret de chècs.

poartacièrge n.m. Aqueu qu'es encargat de portar un cièrge dins un cortègi religiós. Sin.: **poartaciri**.

poartacigarretas n.m. Estug per li cigarretas.

poartacigarros n.m. Estug per lu cigarros.

poartacilindres n.m. Bastit fixe que supoarta lu cilindres dins li diversis màquinas d'estiratge utilizadi en filatura.

poartacimbala n.m. Supoart per una cimbala.

poartaciri n.m. Poartacièrge.

poartaciviera n.m. Pèça de l'arnesc que mantèn una civiera de veitura ipomobila.

poartaclus n.m. 1. Aneu ò estug per portar li claus. 2. Aqueu que poarta li claus (d'una preson, etc.).

poartacoa n.m. Macaon.

poartacombinat n.m. Pichin instrument de cauchó que permete de mantenir lo combinat telefonic sus l'espatla.

poartacorona n.m. Persona que poarta una corona. ◇ (en apos., m'una valor d'adj.) Que poarta una corona: *Un àngel poartacorona*.

poartacoronas n.m. Supoart sus lo quau si plàçon li coronas mortuari.

poartacontenèires n.m. inv. Nau especialament adobada per lo transpoart dei contenèires.

poartacòpia n.m. Supoart, pupitre destinat à recebre lu documents copiats à la màquina.

poartacoteu n.m. Aisina de taula sus la quala si paua l'extremitat dau coteu, per evitar de brutar la toalha.

poartacoton. Asta qu'à la sieu extremitat si fixa lo coton que si vòu utilizar.

poartacrotz n.m. 1. Aranha (Familha dei argiopidats). 2. Dins li processions, persona que poarta la crotz.

poartadestrau n.m. Estug fixat à la cintura per transportar un destrau.

poartadiamant n.m. Còrs de metal dins lo quau si sertisse un esclat de diamant, emplegat per lo dreïçatge dei ròdas de rectificacion, ò per la rectificacion dei pèças de bronze, de loton ò d'alumini.

poartadièu n.m. (vièlh, pej.) Prèire, en tant que poarta lo viatic ai malauts.

poartadinnar n.m. (vièlh) Recipient destinat au transpoart d'un past caud, dins lo quau lu aliments son plaçats dins de sietas ò de boitas pauadi una sobre l'autra.

poartadocuments n.m. inv. Cartela que comprèn un compartiment solet.

poartadrapeu n.m. 1. Aqueu, aquela que poarta lo drapeu d'un regiment, la bandiera d'una associacion, de la sieu delegacion ai juècs Olimpics, etc. 2. Cap actiu e reconoissut. 3. Persona qu'incarna un ideal, una idea: *Lo poartedrapeu d'una politica novèla*.

poartaelicoptèrs n.m. inv. Nau de guèrra especialament equipada per lu elicoptèrs.

poartaempeut n.m. Subjècte sus lo quau si fixa l'empeut.

poartaensenha n.m. Ancianament, poarta drapeu.

poartaeronaus n.m. inv. Bastiment de guèrra especialament adobat per lo transpòrt e lu movements dei aèronaus. Sin.: **poartavions**.

poartaescudèla n.m. Pichin peis ossós dei mars d'Euròpa que poarta doi ventosas sota lo ventre. Sin.: **barbier**.

poartaespatletas n.m. (pej.) Oficièr.

poartaesperon n.m. Corrèia de cuer que sièrve à sostenir l'esperon.

poartaesquís n.m. Fixacion que permete d'estacar d'esquís sobre una veitura.

poartaespada n.m. 1. Pèça de cuer ò d'estòfa fixada à la cintura per sostenir la fòdra de l'espada. 2. Xififòre.

poartaestafas n.m. Sistema de corrèias estacadi à la sèla, que servíon à auça li estafas, per li empachar de balançar quora lo caval non èra montat.

poartaestandard n. Oficièr que poarta l'estandard d'un còrs de cavalaria.

poartaestraças n.m. Persona que poarte d'estraças, de marrits vestits.

poartaestriviera n.m. Cadun dei supòrts metallics fixats de cada costat de la sèla e dins lu quaus pàsson li estrivieras.

poartaetiqueta n.m. Pichin quadre que si fixa sus un objècte e dins lo quau si pòu ficar una etiqueta.

poartafais n.m. Camalo.

poarta-faussa n.f. Poarta secreta. ◇ (M'una majúscula) Nom d'un quartier de Niça Vièlha.

poartafen n.m. (en apos. à valor d'adj.) Que porte de fen.

poarta-fenèstra n.f. Poarta vitrada, que duèrbe sus una terrassa, un balcon, etc.

poartafichas n.m. inv. Quadre dont si méton d'afichas. Sin.: **poartacarteus**, **poartapanèus**.

poartafilanha n.m. Petit cavalet destinat à mantenir una filanha dins la direccion que li es estada donada.

poartafilm n.m. Mena de placa metallica qu'a doi fulhaduras parallèli dins li quali si fica lo plan-film.

poartafiltre n.m. 1. Dispositiu montat sus un aparelh optic, que sièrve de supòrt à un filtre. 2. Dispositiu que sièrve de supòrt à un totairòu provedit d'un filtre destinat à la filtracion de liquors.

poartaflageus n.m. Aqueu que causa de flageus.

poartaflambeu n.m. 1. Aqueu que poarta un flambeau dins una procession. 2. (fig.) Aqueu que duèrbe la via, que mena l'aparament d'una causa.

poartaflingue n.m. (fr.) Garda dau còrs; nèrvi.

poartaflorier n.m. Poartavàs.

poartaflors adj. inv. Que poarta de flors: *Un aubrilhon poartaflors*. ◆ n.m. inv. Supòrt per metre un vas m'una planta, mé de flors. Sin.: **poartavàs**.

poartafoart n.m. inv. (dr.) Engatjament que garantisce l'acceptacion d'un tèrç; persona que pilha aquel engatjament.

poartafortuna n.m. Objècte, jòia, etc., qu'una persona pensa que li van adurre la fortuna. Sin.: **poartabonur**.

poartafotografias n.m. Mena de poartafuèlh simple que sièrve de quadre per li fotografias.

poartafuèlh n.m. 1. Estug, provedit de compartiments, dins lo quau si méton de bilhets de banca, lu papiers d'identitat, la carta de crèdit, etc. 2. Títol, foncion de ministre; departament ministerial. 3. Lo tot dei efèctes de comèrci, dei valors mobiliari, qu'apèrtènon à una persona ò una empresa.

poartagladi n.m. 1. (rare) Persona que poarta un gladi. 2. Xififòre (peis).

poartagrana(s) n.m. Planta destinada à fornir de grana.

poartagredon n.m. Tube metallic dins lo quau si mete un gredon, un tròç de gredon.

poartaguidon n.m. Sota-oficièr encargat de portar le guidon.

poartagulha n.m. inv. 1. (cir.) Pinça d'acier que sièrve à tenir l'agulha à suturas. 2. (tecn.) Pèça, dins una màquina, dont si fixa l'agulha: *Lo poartagulha d'una màquina per cordurar*.

poartagulhas n.m. inv. Estug dont si méton li agulhas per cordurar.

poartagulhon n.m. Insècte imenoptèr provedit d'un agulhon à l'extremitat de l'abdomèn.

poartaiga n.m. Canal aerenc ò sosterran, que mena l'aiga per alimentar una vila; obratge que supòrta aqueu canal: *Lo poartaiga de Gard*.

poartaigla n.m. Oficièr encargat de portar l'aigla dau batalhon, pi dau regiment, dins li armadas francesi dau premier Empèri.

poartaïnsigne n.m. Aqueu qu'est encargat de portar un dei insignes de l'evesque.

poartaïsolator n.m. Supòrt dei isolators dont pàsson lu fieus d'una linha electrica, telegrafica ò telefonica.

poartacambaligas n.m. inv. Pèça de linjaria femenina à la quala son fixadi li cambaligas.

poartaisina n.m. Poartautís.

poartajòias n.m. Mòble format à la sieu basa d'una mena de còfre à tiradors embé en dessobre una pichina goarba destinada à recevre li jòias quora una persona li lèva.

poartalama(s) n.m. Part d'una màquina que sièrve de supòrt à la lama ò ai lamas.

poartalana adj. Si di d'una fea, etc., que poarta, que dona de lana.

poartalança n.m. 1. Aqueu que poarta una lança. 2. Gancho acotat à la sèla, ò corrèia estacada à la lança, utilizats per lu lanciers.

poartaletras n.m. inv. 1. Mena d'estug ò de pichin poartafuèlh dins lo quau si méton de letras e de papiers, e que si poarte dins la borniera. 2. Mena d'estug ò

d'envolopa dont si méton de letras e de papiers per lu presentar à un cap que lu deu signar.

poortalira n.m. Poeta.

poortalira n.m. Auceu lira.

poortalume n.m. Persona capabla de mostrar lo camin ò d'explicar quauqua ren.

poartamaganha n.m. Poartamalur.

poartamala n.m. Part d'una veitura ipomobila dont si podíon cargar li malas.

poartamalastre n.m. Poartamalur.

poartamalur n.m. inv. Èstre, objècte qu'an la reputacion de provocar de problemas à quauqu'un, de li portar malur. Sin.: **poartamaganha**, **poartamalastre**.

poartaman n.m. Part d'una rambarda dont si paua la man.

poartamanchon n.m. Asta metallica que sostèn lo manchon dins lu bècs à incandescença.

poartamanteu n.m. 1. Supoart mural ò sus pen per suspendre lu manteus, lu vestits d'exterior. 2. (mar.) Potença que permete d'issar una embarcacion au lòng de la muralha d'una nau. Sin.: **arganòt**, **arganeu**.

poartamenut n.m. 1. Supoart que permete de presentar lo menut sus lo taulier davant cada persona. 2. Quadre dont es presentat lo menut, davant un restaurant.

poartamessatge n.m. Supoart sus lo quau si poàdon fixar de messatges.

poartamina n.m. Mena de gredon que la sieu mina si desplaça sota l'accion d'un boton-pression.

poartamisèria n. Persona qu'es dins un estat de misèria, que subisse la misèria.

poartamissau n.m. Sus un autar, pupitre sus lo quau si paua lo missau.

poartamitra n.m. (pej.) Prelat, archivesque.

poartamitra n.m. Aqueu qu'est encargat de portar la mitra.

poartamoart(s) n.m. Necrofòre.

poartamoastra n.m. Supoart, de taula ò mural, dont si pòu plaçar una moastra (ò d'uni moastras).

poartamoletas n.m. Còrs d'acier mièg-dur sus lo quau son montadi li moletas que sièrvon au moletatge ò à la talha dei metals.

poartamoneda n.m. Estug fach d'una matèria soplà (cuer, matèria plastica, etc.) per metre li pèças de moneda.

poartamoquetas n.m. Placa de metal destinada à recevre li moquetas.

poartamòrs. Pichina cengla dau montant d'una brida, que sostèn lo mòrs.

poartamòrsa n.m. Pèça supoart de l'amòrsa dins un canon ò dins un lançafusada: *Tube poartamòrsa*.

poartamusc n.m. Pichin cèrvi dei montanhas dau centre e dau nòrd-èst de l'Àsia, desprovedit de boasc, e que poarta sota lo ventre una glanda à musc.

poartamúsica n.m. Poartaparticion.

poartaniston n.m. Dispositiu que permete de transportar un niston sus l'esquina ò sus lo pièch; en partic., mena de sac dins lo quau lo niston es assetat.

poartanom n.m. Persona que, dins li relacions sociali e afectivi, à un ròtle que sembla aqueu de l'òme de palha en affaires.

poartanòvas n.m. (rare) Messatgier.

poartaobjècte n.m. *Lama poartaobjècte*: Lama de vèire sus la quala si plaça cen que si vòu examinar au microscòpi.

poartaobjectiu n.m. Part d'un instrument optic que sièrve de supoart à l'objectiu.

poartaòli n.m. Oleoduc. Sin.: **poartapetròli**.

poartapaneus n.m. Poartafichas.

poartapaquet n.m. Poartabagatge d'una bicicleta.

poartaparapluèia(s) n.m. Aisina, pichin mòble per depaular lu parapluèias (dins una intrada, per exemple).

poartaparaula n. 1. Persona que parla en nom d'autri personas, d'un grope. 2. Jornal que si fa l'interprèt de quauqu'un, d'un grope.

poartaparruca n. 1. Persona que poarta una parruca. 2. Membre de l'auta societat sota l'Ancian Regime.

poartaparticion n.m. Mena de pupitre destinat à portar una particion. Sin.: **poartamúsica**.

poartapena n. n. Martir. Sin.: **pagapena**.

poartapens n.m. Aparelh que supoarta lu pens quora, peur l'examinar, si plaça una frema en posicion ginecologica.

poartapetròli n.m. Poartaòli.

poartapipa n.m. (pop.) Boca.

poartaplanta(s) n.m. Poartavàs. Sin.: **poartaflorier**.

poartaplat n.m. Aisina per pauar lu plats sus lo taulier.

poartapluma n.m. Pichin instrument que sièrve de mànegue per li plumas per escriure ò per dessenhar.

poartaquadres n.m. en apos. Poartacontenèires: *Un tren poartaquadres*.

poartaramassa(s) n.m. Supoart per metre de ramassas.

poartarasteu n.m. Dins la premsa litografica, lèva verticala plaçada au dessobre dau rasteu.

poartarcabusa n.m. Oficier encargat de portar l'arcabusa (pi lo fusiò) dau rèi ò d'un grand senhor, quora anàvon à la caça.

poartareliquiari n.m. Aqueu qu'es encargat de portar lo reliquiari dins un cortègi religiós.

poartarevistas n.m. Pichin mòble dins lo quau si poàdon plaçar li revistas e lu jornals per lu laissar accessibles.

poartarmas n.m. Mena de mòble dins lo quau si poàdon metre en plaça d'armas.

poartasabon n.m. Supoart ò recipient dispauat pròche d'un aiguier, d'una vasca de banh, etc. per recevre lo sabon.

poartasabre n.m. 1. (pej.) Aqueu que poarta un sabre. 2. Pòcha de cuer fixada à la sèla d'un cavau, dins la quala lo cavalier fica la fòdra dau sieu sabre.

poartasac(s) n.m. Persona que poarta des sacs.

poartasàrtias n.m. Pèça de boasc en salhida sus la muralha d'una nau, destinada à donar d'envergadura ai sàrtias.

poartascèptre n.m. Aqueu que detèn lo scèptre; rèi.

poartasèrra n.m. Insècte imenoptèr que la sieu femèla a una tariera, lo mai sovent en forma de sèrra, e que li sièrve non solament à depauar lu òus, ma finda à preparar la plaça per lu depauar.

poartaservieta n.m. inv. Supoart per suspendre li servietas.

poartasieta n.m. Supoart m'un rebòrd dins lo quau si pòu metre una sieta ò un plat caud. Var.: **poartassieta**. Sin.: **poartaplat**, **sotaplat**.

poartasoam n.m. Cen que causa lo soam.

poartassieta n.m. Poartasieta.

poartaste n.m. Persona que poarta un aste (per rostir).

poartatap n.m. Aneus pichins adaptats au pen d'un olier per recevre lu taps dei buretas.

poartatimbres n.m. Supoart que sièrve à li metre de timbres.

poartatoarca n.m. Persona que poarta una toarca.

poartatorpilha(s) n.m. sovent en apos. Nau emplegada fins à la fin du s. XIXⁿ, que s'aprovava dau sieu objectiu de nuèch ò per sorpresa per li faire petar una torpilha.

poartatotairòu n.m. Aparelh destinat à suportar lu totairòus pendent la filtracion dei liquors.

poartatrapan n.m. Aubre destinat à suportar e à estirassar lu mandrins en rotacion e en translacion.

poartatròn n.m. Aqueu que poarta lo tròn; l'aigla, que lu poetas n'an fach l'auceu de Jupitèr e lo sieu poarta tròn, perquè viu dins lu luècs dont si fòrmon li chavanas.

poartautís n.m. inv. Organe d'una màquina-autís que reçaup l'autís. Sin.: **poartaisina**.

poartavagons n.m. en apos. m'una valor d'adj. Qu'es destinat au transpoart de vagons.

poartavàlola n.m. Pèça de coire circulària que fa partida dau còrs de pompa e sus la quala repaua la vàlola.

poartavàs n.m. Supoart, independent ò que si fixa à una paret, per de vas que contènon de plantas. Sin.: **poartaplanta(s)**, **poartaflorier**.

poartaveïcül(e)s n.m. Nau de carga adobat per lo transpoart de veïcules e d'engenhs rotlants divers.

poartaveitura(s) n.m. inv. Veïcule rotier per portar una veitura, de veituras.

poartavent n.m. Tube, conduch d'alimentacion en ària sota pression (dins un òrgue, un forneu).

poartaveruna n.m. Part d'una perforadoira dont si pòu fixar una veruna.

poartavestit n.m. Supoart sus lo quau si pòu metre un costume, un vestiment.

poartavions n.m. inv. Nau de guèrra especialament adobat per lo transpoart, l'envòl e l'apontatge dei avions. Sin.: **poartaeronaus**.

poartavirus n.m. Èstre que poarta un virus e lo pòu transmetre.

poartavotz n.m. inv. Intrument destinat à dirigir e à amplificar la votz.

poast(e) n.f. Pèça de fust pusleu lònga, mai larga qu'espesa. ◇ *Poast de l'estòmegue*: Esternum.

poast(e) n.m. 1. Local, luèc afectat à una destinacion particuliera, dont una persona, un grope exercisse una foncion determinada. ◇ *Poast(e) d'equipatge*: Part d'una nau ò d'un avion dont es l'equipatge. ◇ *Poast(e) de secors*: Dont si tènnon de mètgès, d'infirmiers, etc., per portar secors ai personas en perill ò ai ferits. ◇ *Poast(e) de polícia* ò *poast(e)*: Locals d'un comissariat ò de l'antena d'un comissariat. ◇ *Si sentir ben à poast(e)*: Si sentir d'aise. 2. Emplec professional; luèc dont s'exercisse aquesta activitat: *Ocupar un poast(e) important*. 3. Installacion per assegurar una distribucion; emplaçament per d'uni installacions tecniqi. ◇ *Poast(e) d'incendi*: Installacion idraulica per luchar còntre lu incendis. ◇ (c. de f.) *Poast(e) d'agulhatge*: Cabina dont si comàndon e si contraròtton lu senhals e li agulhas d'una estacion. ◇ *Poast(e) de trabalh*: Emplaçament dont si fa una fasa dins l'execucion d'un trabalh; centre d'activitat que comprèn tot cen qu'es necessari per un trabalh definit (màquinas, autís, etc.). ◇ *Poast(e) de combat*: Luèc atribuit à cada membre de la marinaria, sigue per de manòbras ò exercicis en temps de patz, sigue tambèn au moment que la nau es amenaçada ò participanta à un afrontament mé l'enemic en periòde de guèrra. 4. Aparelh receptor de television ò de ràdio. 5. Cadun dei aparelhs d'una installacion telefonica interiora. 6. Luèc fixat à un militari ò à una pichina unitat per assegurar una mission de susvelhança ò de combat; ensèm dei militaris encargats d'aquesta mission: *Un poast(e) avançat*. ◇ *Poast(e) de comandament (P.C.)*: Emplaçament dont s'establisce un cap per dirigir una mission. ◇ *Èstre fidèle au poast(e)*: Fach per una persona de restar fidelament dont es estada plaçada; (fig.) non mancar ai sieu obligacions. 7. Article de budget, capítol d'un còmpte.

poasta n.f. 1. Fragment de ret de pesca. ◇ *Pilhar la poasta*: S'escapar. 2. Endrech dont una barca de pesca es à l'òbra; 1431: «*nengun pescador non deia pescar au tonnayra per la posta de morgils...*» ◇ *Poasta de pescador*: Endrech causit per un pescador per practicar la pesca. 3. Emplaçament atribuit à un òme de la marinaria sus una nau de guèrra. 4. Emplaçament d'una galèra ò de tota nau d'una mena generala, sigue au surgidor, sigue en navigacion en escadra ò en companhia. Var.: **poast(e)**.

poasta n.f. 1. Administracion publica encargada de recampar, de transportar e de distribuir de corrier e d'unu còlis, ma finda d'assegurar de foncions financièri à l'usatge dau public. 2. Bureu, local dont si fan li operacions postali: *Anar à la poasta*. ◇ *Poasta restanta*: Mencion que si deu notificar sus lu objèctes de correspondença, per indicar que dévon èstre conservats en un bureu de poasta, fins au moment que seran recobrats per lo sieu destinatari. 3. (anc.) Luèc, relais sus un itinerari dont si cambiàvon lu cavaus dau temps dei

transpoarts ipomobiles. ◇ Distança (generalament doi legas) entre doi relais.

poata n.f. 1. Vulva. 2. Lescas de poms ò de peras secadi. 3. Labra. ◇ *Poata de lèbre*: Bèc de lèbre. Sin.: **bocafenduda, poatafenduda, labra de lèbre**.

poatafenduda n.f. Bèc de lèbre. Sin.: **bocafenduda, poata de lèbre, labra de lèbre**.

poatafin, a adj. e n. Besuquet, fifi.

poblada n.f. 1. Societat umana incomplidament organizada. 2. Pòble primitiu.

poblament n.m. 1. Accion de poblar. 2. Estat d'un territòri, d'una region poblada: *Poblament foart, deble*.

poblar vt. (pòbli) 1. Establir, installar (un gropament uman, una espècia animala ò vegetala) dins una region, sus un territòri. 2. Viure dins un luèc en grand nombre; ocupar: *Lu promiers òmes qu'an poblat aqueu territòri*.

◆ **si poblar** v.pr. S'emplir de monde, d'abitants.

poblat, ada adj. Dont li a d'abitants, dont viu una populacion pusleu importanta.

pòble n.m. 1. Ensèm d'èstres umans que constituïsson una comunautat sociala ò culturala: *Lo pòble occitan, lo pòble còrse*. 2. Ensèm d'èstres umans que vívon sus un meme territòri, que seguïsson li memi lèis e fórmon una nacion. 3. Ensèm dei ciutadans quora exercïsson un drech politic: *Un elegit dau pòble*. 4. *Lo pòble*: La massa dei personas sensa privilègis, que vívon solament dau sieu trabalh, per oposicion à l'aristocracia, à la borgesia, etc.

poce n.m. 1. Anciana unitat de mesura, que valia 27,07 mm. 2. Mesura emplegada dins lu país anglosaxons, que vau 25,4 mm.

pòcha n.f. 1. Part d'un vestit en forma de pichin sac, dont si poàdon metre d'objèctes pichins. Sin.: **borniera**. ◇ *De pòcha*: Si di d'un objècte de pichini dimensions, que si pòu metre dins la pòcha. ◇ *Libre de pòcha*: Libre editat en format reduch, en grand nombre, e vendut à boan mercat. Sin.: **pòcha**. ◇ *S'emplir li pòchas, s'en metre plen li pòchas*: S'enriquir (sovent malonestament). ◇ *Pagar de la sieu pòcha*: M'ai sieus sòus. ◇ *N'èstre de la sieu pòcha*: Conóisser una perda de sòus. ◇ *Non aver la lenga dins la sieu pòcha*: Parlar mé facilitat. 2. Saquet: *Una pòcha de papier*. 3. Cavitat de l'organisme, naturala ò patologica. 4. Fluide contengut dins una cavitat sota tèrra: *Pòcha de gas*. 5. *Pòcha de colada*: Recipient que reçaup un metal en fusion e lo transpoarta fins au mòtle de colatge.

pòcha n.m. Libre de pòcha.

pochada n.f. 1. Pintura facha rapidament, en quaucu còups de pinceu. 2. Òbra literària sensa pretension, escricha tròup rapidament.

pocheta n.f. 1. Envlopa, saquet de papier, de teïssut, etc., que sièrve à contenir un objècte, d'objèctes: *Metre de fòtos dins la sieu pocheta*. Sin.: **borseta**. 2. Estug plat per protegir divèrs objèctes: *Una pocheta de disc*. 3. Pichin sac de frema plat e sensa manelha. 4. Mocador de fantasia destinat à agrementar la pòcha superiora d'una vèsta. 5. Ancianament, violon foarça pichin.

pocion n.f. Preparacion medicamentosa liquida, aigoa e sucrada, destinada à èstre beuguda. Sin.: **beuratge, bevenda, abeure**.

podagra adj. e n. Que sofrisse de la gota. Sin.: **uricemia**. Var.: **podraga**.

podagrós, a adj. e n. Pertocat per la podagra. Var.: **podragós**.

podar vt. Poar, rebrondar.

poder vt. 1. Èstre capable de; aver la facultat, la possibilitat de. ◇ *N'en plus poder*: Èstre completament las, frust, èstre acablat de pena, èstre completament sadol. ◇ *Ren poder à quauqua ren*: Non poder empachar que quauqua ren acapite, si debane, non poder modificar lo debanament de quauqua ren. 2. Aver lo drech, l'autorisacion de: *Podètz partir*. 3. Eventualitat, possibilitat: *Pòu faire soleu deman*. ◆ **si poder** v.pr. impers. Èstre possible (que + subjontiu): *Si pòu que vengue deman*.

poder n.m. 1. Capacitat, possibilitat de faire quauqua ren, de complir una accion, de produire un efècte. 2. Autoritat, potença, de drech ò de fach, detenguda sobre quauqu'un, sobre quauqua ren: *Abusar dau sieu poder*. Sin.: **facultat, mestritge**. 3. Mandat, procuracion; aptituda à agir per lo còmpte de quauqu'un: *Donar un poder per una amassada generala*. ◇ Document que constata aquesta delegacion. 4. Autoritat constituïda, govèrn d'un país: *Pilhar lo poder*. Sin.: (pej.) **poderalha**. ◇ *Poder temporal*: Govèrn civil d'un Estat. ◇ Foncion juridica que consistisse à edictar li règlas d'organizacion politica e administrativa d'un Estat e à n'assegurar lo respècte. 5. Foncion de l'Estat, que corresponde à un camp determinat e qu'un organe particulier exercisse. ◇ *Poder constituent*: Cargat d'elaborar e de modificar la Constitucion. ◇ *Poder legislatiu*: Encargat d'elaborar li lèis. ◇ *Poder executiu ò governamental*: Encargar de l'administracion de l'Estat e de velhar à l'execucion dei lèis. ◇ *Poder judiciari*: Encargat de rendre la justícia. ◇ *Poder reglamentari*: Poder reconoissut à divèrsi autoritats governamentals ò administrativi (prefècte, cònse, etc.) d'edictar de reglaments (decrets ò arrèsts). ◇ *Plens poders*: Autorisacion de tractar definitivament au nom de la potença ò de la persona que si vòu representar: *Aver lu plens poders*. ◇ En lo relarg politic, poders particuliers d'un govèrn que legifèra per lo biais d'ordenanças ò de decrets-lèis. 5. Tota autoritat constituïda. ◇ *Poder esperital*: Autoritat de la Glèia en matèria religioa. ◇ *Poder disciplinari*: Aqueu que s'exercisse au mejan de sancions, en particulier dins l'Administracion, li empresas, etc. ◇ *Poder central*: Aqueu que participa ai organes principals. 6. Proprietat, qualitat particuliera de quauqua ren; grandor que la caracteriza. ◇ *Poder calorific*: Quantitat de calor desgatjada pendent la combustion, dins de condicions normalisadi, d'una quantitat donada d'un còrs, d'una substança. ◇ *Poder de cròmpa*: Quantitat de bens e de servicis qu'una soma determinada permete d'obtenir, per una unitat de basa donada (individú, familha, etc.). ◆ pl. *Poders publics*: Ensèm dei autoritats que ménon l'Estat. ◇ *Separacion dei poders*: Principi de drech public

segond lo quau l'executiu, lo legislatiu e lo judiciari son independents un dei autres.

poderalha n.f. Poder.

poderós, oa adj. Potent.

poderosament adv. D'una mena poderoa.

podestat n.m. Pormier magistrat de divèrsi ciutat italians ai siècles XIIIⁿ e XIVⁿ. Var.: **potestat**.

podicipedidat n.m. *Podicipedidats*: Família d'auceus coma lo cabussaie.

podiom n.m. Plataforma munida d'escalons, dont son representats lu primiers concurrents en seguida à una espròva esportiva.

podologia n.f. Estudi dei pens.

podologic, a adj. Relatiu à la podologia.

podològue, òga n. Auxiliari medical qu'abiaissa la podologia.

podomètre n.m. Instrument destinat à mesurar lo pen dei animaues que si deu ferrar.

podraga n.f. Podagra.

podragós, oa adj. Podagrós.

poema n.m. 1. Tèxto en vèrs ò en pròsa qu'a lu caractèrs de la poesia: *Poema epic*. ◇ Si di especialament d'un tèxto relativament llong: *Calendau es un poema de Frederic Mistral*. Sin.: **lai, òda, balada, cançon, elegia, tròba**. ◇ *Poema de la forma fixa*: Que la sieu estructura (nombre de vèrs e dei estròfas, natura e disposicion dei rimas) es donada per avança. 2. (mús.) *Poema sinfonic*: Òbra orquestrala bastida sobre un argument literari, filosofic, etc. ◇ Libret versificat d'un òpera. ◇ Pèça musicala per instrument solista.

poemenet n.m. Poemet.

poemet n.m. Pichin poema, cort e sensa granda ambicion. Var.: **poemenet**.

poesia n.f. 1. Art de combinar li sonoritats, lu ritmes, lu mòts d'una lenga per evocar d'imatges, suggerir de sensacions, d'emocions. 2. Genre poetic: *La poesia cortesa, la poesia epica*. 3. Òbra, poema cort: *Recitar una poesia*. 4. Caractèr de cen que tòca la sensibilitat, provòca l'emocion: *La poesia d'un paisatge*.

poeta n.m. 1. Escrivan que practica la poesia. Sin.: **trobador, joglar, trobaire**. 2. (fam.) Persona sensibla à cen qu'es beu, à cen que pòu provocar una emocion. 3. Pantaiaire, idealista.

poetar vt. Poetisar.

poetastre, a n. Marrit poeta. Sin.: **rimassaire**.

poetessa n.f. Frema poeta.

poetic, a adj. 1. Relatiu à la poesia: *Òbra, estile poetic*. ◇ *Licença poetica*: Mena de poetisar au còtra dei règlas gramaticali, ma autorisada ai poetas. 2. Plen de poesia, que tòca: *Un subjècte poetic*.

poetica n.f. 1. Estudi critic dau foncionament de l'escriptura poetica. 2. Sistema poetic pròpri à un escrivan, à un epòca, etc.: *La poetica de Pelhon*.

poeticament adv. D'un biais poetic.

poetisacion (-izacion) n.f. Accion de poetisar.

poetisar (-izar) vt. Rendre poetic, idealisar: Poetisar lu sieus sovenirs. Var.: **poetar**.

pof n.m. Coissin foarça espès, que fa ofici de sèti.

pofs n.m. pl. (fam.) *Faire de pofs, aver de pofs*: Faire de deutes, aver de deutes.

pofit, a adj. Grassolhet. Sin.: **grassoton burrat, grasset**.

poget n.m. Pichin puèi. Var.: **puget**.

poïllocitòsi n.f. Desformacion dei globules roges, presenta en lu cas d'anemia sevèra.

poïliquodermia n.f. Afeccion cutanea de la cara e dau coal.

poïquilotèrme, a adj. e n.m. Si di dei bèstias que la sieu temperatura vèria m'aquela dau mitan, coma lu reptiles, lu peis, etc. Sin.: **eterotèrme**. Contr.: **omeotèrme**.

poiridier n.m. Poiridura.

poiridura n.f. 1. Estat d'un còrs en descomposicion. Sin.: **poiridier**. 2. (fig.) Corrupcion morala de quauqu'un, d'un mitan. 3. (agric.) Malautia criptogamica de dei vegetaus (vinha, aubres fruchiers): **poiridura grisa, grassa**.

poiriment n.m. 1. Descomposicion, putrefaccion. Sin.: **enfeciment**. 2. (fig.) Degradacion, deterioracion: *Lo poiriment d'un conflicte*.

poirir vi. (*poirissi*) 1. Intrar en putrefaccion, per l'accion dei bacterias. Sin.: **enfecir**. ◇ (fig.) Si degalhar, si deteriorar: *Una situacion que poirisse*. 2. (fig.) Restar longtemps, tròup longtemps: *Poirir en preson*. ◆ vt. Degalhar, corrompre per descomposicion: *L'aiga poirisse lo boasc*. 2. Corrompre moralament: *La fortuna l'a poirit*. 3. (fig.) Degalhar: *A fach tot cen que podia per poirir la situacion*.

poirissable, a adj. Degalhabla, gastable.

poirissatge n.m. 1. Accion de far poirir. 2. (tecn.) Conservacion dei pastas ceramicas dins una umiditat favorabla à la sieu plasticitat e à la sieu omogeneïtat.

poirissent, a adj. Que poirisse.

poirit, ida adj. 1. Degalhat: *Un fruch poirit*. Sin.: **gastat**. ◇ *Enfant poirit*: Mau elevat, tròup gastat. ◇ (fam.) Èstre poirit de quauqua ren: N'aver à brèti. 3. *Temps poirit*: Temps umide, pluvios.

poirit n.m. Partida poirida de quauqua ren.

poiron n.m. Serpeta.

poirós, oa adj. Que presenta de francés poreux

poise n.m. ['pwaz] (fr.) Unitat CGS de viscositat dinamica, de simbòle P ò Po, que vau 10⁻¹ pascal-seconda.

poison n.m. 1. Tota substànça que destruge ò altèra li foncions vitali. Sin.: **veren, verin, tuèissegue, velen**. 2. (fig.) Cen qu'a una influença perilhoa, pernicioa: *Aquela doctrina es un poison*. 3. (fam.) Persona marrida, desagradiva. ◇ *Enfant despiechós, insuportable*. ◇ (esports) Jugaire que representa un perilh constant, una menaça per lu adversaris: *Aqueu es un poison per li defenses adversi*.

poisonaria n.f. Lu poisons d'una mena generala.

poisonier, a n. Empoisonaire.

poissança n.f. Potença.

poitós, oa adj. Pròpre, que non es brut, en parlant d'una persona. Sin.: **net, corós**.

poja n.f. (mar.) 1. Partida sota lo vent d'una nau. 2. Balancina. 3. Part dèstra d'un vaisseau.

pojar vi. (mar.) Laisser portar, laisser arribar: «*Ades pueg a plena vella*» (R. d'Aurenja).

poker n.m. (angl.) 1. Juèc de cartas d'origina americana. ◇ (fig.) *Còup de poker*: Tèmpativa asarhoa, escomessa riscada. ◇ *Partida de poker*: Negociacion, operacion complicada, dont lu intervenents li van à l'esbrofa coma au poker. 2. Acampament de quatre cartas d'una mema valor à-n-aqueu juèc. 3. *Poker d'as*: Juèc que si juèga mé de dats que li sieu façes representèn de cartas, e que li sieu combinasons son parieri à-n-aqueli dau juèc de cartas (de l'angl. *poker dice*). Var.: **poquèr**.

pol n.m. Gal.

pola n.f. Galina. ◇ *Pola blava*: Raça de galina domestica elevada per l'agrement dei jardins. Sin.: **galina sultana**. ◇ *Pola dei valats*: Espècia d'auceus de l'òrdre dei gruifòrmes e de la familha dei rallides. (*Gallinula chloropus*). Sin.: **pola d'aiga**.

polacra n.f. 1. Anciana nau de Mediterranea, qu'avia un trinquet latin, sensa fòc. 2. Vela latina emplegada coma fòc.

polalha n.f. Volalha.

polalhier n.m. Galinier.

polalhier, a n. Persona que vende de galinas. ◆ n.f. Pastrolhiera: «*La polalhiera pastrolha, laisse-la pi pastrolhar*» (cançon populària).

polar(i), a (-ària) adj. 1. D'un pòle, dei pòles. ◇ (astronaut.) *Orbita polària*: Orbita d'un satellit situada dins un plan que contèn lu pòles de la planeta à l'entorn de la quala aqueu stellit gravita. ◇ *Dau vesinatge d'un pòle terrèstre*: Region polària. ◇ *Cercle polari*: Cercle parallèle à l'equator e situat à 66°34' de latituda nòrd ò sud, que marca lo limit dei zònas polari, dont, pendent lu periòdes dei solsticis, fa jorn ò nuèch pendent 24 oras. ◇ *Estela polària*: Estela de la constellacion de la Pichona Orsa que dona l'endrechiera dau Pòle celestial, que sièrve à l'orientacion dins l'emisfèri boreal. Sin.: **estela arctica, estela marina, trasmontana**. ◇ Qu'evòca li regions polari: *Un paisatge polari*. ◇ (fig.) Glacial: *Temperatura polària, vent polari*. 2. (electr.) Dei pòles d'un aimant ò d'un electroaimant. 3. (quim.) Si di d'una molecula, assimilabla à un pòle electric.

polara (-ària) n.f. 1. (aeron.) Corba que representa li variacions dau coeficient de tirassiera d'una ala ò d'un avion, quora vèria l'angle d'atac. 2. (mat.) *Polària d'un ponch O per rapoart à una conica*: Drecha que toi lu sieus ponchs M son taus que OM e li extremitats de la coarda definida per OM fòrmon una division armonica.

polard n.m. Pol gròs.

polard, a adj. e n. Galina jove engraissada per la taula.

polarda n.f. Galina grassa.

polardar vt. Crestar, castrar.

polarimètre n.m. (opt.) Instrument que sièrve à mesurar la rotacion dau plan de polarisacion de la lutz.

polarimetria n.f. (opt.) Mesura de la la rotacion dau plan de polarisacion de la lutz, emplegada en particulier en analisi per determinar la concentracion d'una solucion en substança opticament activa.

polarimetric, a adj. Relatiu à la polarimetria.

polarisable (izable), a adj. Que pòu èstre polarisat.

polarisacion (izacion) n.f. 1. Proprietat dei ondas electromagnetiqui (e mai especialament de la lutz) de presentar una reparticion privilegiada de l'orientacion dei vibracions que li compàuon. 2. Proprietat dei particulas elementari, dei nucleus, de presentar una orientacion privilegiada. 3. Tension continua aplicada à un tube electronic ò à un transistor e destinada à reglar la sieu zòna de foncionament. 4. *Polarisacion dielectrica*: Creacion, per un camp electric, de dipòles dins un dielectric. 5. Produccion, dins un electrolisaire, una pila, un accumulator qu'un corrent percorre, d'una foarça electromotritz de sens opauat à-n-aquela que genèra lo corrent. 6. (fig.) Concentracion de l'atencion, dei activitats, dei influenças sobre un meme subjècte: *La polarisacion de l'opinion*.

polarisador (izador), airtz adj. Que polarisa.

polarisar (izar) vt. 1. Sotametre à la polarisacion. 2. Concentrar, acampar en un ponch ò sus doi ponchs opauats. 3. (fig.) Atrair l'atencion. ◆ **si polarisar** v.pr. Concentrar, orientar tota la sieu atencion sobre (quauqua ren, quauqu'un) ◇ *Èstre polarisat*: Si preocupar solament d'una question soleta, d'un problema solet.

polarisat, ada adj. 1. Qu'a subit una polarisacion. 2. (electr.) Que presenta doi pòles de signes opauats.

polarisator n.m. e adj. m. Aparèlh que sièrve à polarisar la lutz.

polariscòpi n.m. Instrument conceput per verificar se una lutz es naturala ò polarisada.

polaritat n.f. 1. Qualitat que permete de destriar un de l'autre cadun dei pòles d'un aimant o d'un generator electric. 2. Estat caracteristic d'un sistema, d'un còrs, d'una estructura viventa, dont si poàdon destriar doi pòles.

polarografe n.m. Aparelh electric que mesura l'intensitat dau corrent que si desplaça, quora una tension determinada es aplicada entre doi electròdes plaçats dintre un liquide à analizar.

polarografia n.f. Metòde d'analisi dei metals dins de solucions salini que repaua sobre la mesura de la tension de polarisacion dins l'electrolisi.

polaroid n.m. (nom depauat) 1. Aparèlh fotografic m'un desvolopament instantaneu. 2. Fuèlh transparent que polarisa la lutz que lo travèrsa.

polàs n.m. Gal, galina que si manja; la sieu carn.

polassa n.f. Galina gròssa.

polassaria n.f. Espaci dont barrutla la polalha; mercat de la polalha.

polassier, a n. Mercant de polalha. ◆ adj. e n.m. (pop.) Òme à fremas.

polastre n.m. Pol gròs.

polastrin n.m. Pichin polàs. Sin.: **polastron**.

polastron n.m. Polastrin.

pòlca n.f. 1. Dança pusleu viva, de doi temps, importada de Polonha au començament dau s. XIXⁿ. 2. Ària, música sobre li quali si bala aquesta dança.

pòlder n.m. (del neerlandés *polder*) Terren ganhat sus la mar.

polderisacion (-izacion) n.f. Transformacion d'una region en pòlder.

pòle n.m. 1. Caduna dei extremitats de l'ais d'una esfèra, de l'ais virtual de la Terra: *Lo pòle nòrd, lo pòle sud*. ◇ *Pòle celestial*: Cadun dei doi ponchs dont l'ais dau monde encòtra l'esfèra celestiala. 2. Caduna de las extremitats d'un generator ò d'un receptor electric: *Lu doi pòles d'una pila electrica, lo pòle positiu, lo pòle negatiu*. 3. Caduna dei extremitats d'un aimant.

poleja n.f. 1. Carrèla; cigonha de potz. 2. Galha, claveta. Var.: **polelha**. Sin.: **boisseu, rià**.

polelha n.f. Poleja, carrèla.

polemarca n.m. (Antiqu. gr.) Magistrat qu'exercisse d'auti foncions militari e eventualament politiqui, dins divèrsi ciutats.

polemarquia n.f. Foncion dau polemarca.

polemic, a adj. Que critica, que tròva à redire, que polemica.

polemica n.f. Discussion violenta, viva controvèrsa publica. Sin.: **contèsta, garrolha, controvèrsa**.

polemicar vt. (*polemiqui*) Far de polemica. Sin.: **debatre, discutir, argumentar, contestar**.

polemista n. Persona que fa de polemica. Sin.: **critic, cronicaire, editorialista**.

polemologia n.f. Estudi de la guèrra considerada coma fenomène d'òrdre social e psicologic.

polemografe, a n. Autor, autritz qu'escrivi sus li batèstas, la guèrra.

polemològue, òga n. Especialista de polemologia.

polemoniacea n.f. *Polemoniaceas*: Família plantas erbaceas d'Amèrica dau fruch en capsula.

polena n.f. 1. Poncha de proa d'una nau. 2. Comuns de l'equipatge d'una nau.

polenta n.f. (mòt it.) Preparacion piemontesa à basa de farina de granturc ò, en Còrsega, de castanhas.

polentada n.f. Plat de polenta.

pole position n.f. (angl.) 1. Posicion de partença en promiera linha e à la coarda, dins una competicion automobila. 2. (fig.) Plaça melhora, plaça de tèsta que quauqu'un detèn.

polet n.m. Gal pichon.

poleta n.f. 1. Pola jove. 2. (fam.) Tèrme afectiu. ◆ adj. *Saussa poleta*: Saussa alestida mé de burre e un ros d'òu, m'un rai de vinaigre.

poleton n.m. Pichin de la galina ò auceu jovenet. Sin.: **polon, polalhon**.

pòles n.m. Pòlex.

pòlex n.m. [ˈpɔlɛs] Gròs det de la man. Var.: **pòles, det gròs**.

polhera n.f. Aisina dau mànegue cort, m'un fèrre plat e larg, que sièrve à talhar li brancas. Sin.: **sèrpa**.

pòli n.m. Torrilhon. Sin.: **mandre**.

poliacide adj. e n.m. (quim.) Còrs que possedisce diferenti foncions acide.

poliaddicion n.f. (quim.) Reaccion de formacion de polimèr sensa eliminacion de molecula.

poliadeniti n.f. (patol.) Enflament de manti cadenas de ganglis.

poliadenòma n.m. (patol.) Tumor dei ganglis ò dei revestiments epitelials. Sin.: **polip(e)**.

polialcòl n.m. Còrs que possedisce mai d'una foncion alcòl. Sin.: **poliòl**.

poliamide n.m. Copolimèr que resulta de la policondensacion sigue d'un diacide e d'una diamina, sigue d'un aminoacide sobre eu-meme, emplegat dins la fabricacion de fibras textili.

poliamina n.f. (quim.) Compauat que comprèn divèrsi foncions amina.

poliandre, a adj. 1. (sociol.) Si di d'una frema que practica la poliandria: *Frema poliandra*. 2. Qu'a totplen d'estaminas: *Planta poliandra*.

poliandria n.f. 1. Estat d'una persona qu'a mai d'un espòs. 2. Estat d'una planta poliandra.

poliandric, a adj. Relatiu à la poliandria.

poliaquène n.m. (bot.) Fruch compauat de mai d'un aque, coma la vinalha.

poliarquia n.f. Govèrn d'un país ai mans de mai d'una persona.

poliarquic, a adj. Relatiu à la poliarquia.

poliartriti n.f. Artriti sus diferenti articulacions.

poliatomic, a adj. Qu'a mai d'un atòme.

polibutadiène n.m. (quim.) Polimèr dau butadiène, emplegat dins la fabricacion dei cauchós sintetics.

poliça n.f. (forma etimologica) Document escrich que menciona li clausas d'un contracte d'assegurança. Var.: **polissa**.

poliocarpic, a adj. Que florisse e fructifica mai d'un còup: *La pata de lop es poliocarpica*. ◆ n.f. (bot.) Ranala.

policefal(e), a adj. Qu'a mai d'un cap: *Mostre policefal*.

policeman n.m. (angl.) Agent de polícia, dins lu país de lenga anglesa.

poli-centric, a adj. Qu'a mai d'un centre de decision, de direccion.

poli-centristme n.m. Existença de diferents centres de direccions, de decision, dins una organisacion, un sistema.

polichinela n.m. 1. (M'una majuscula) Personatge grotesc dau teatre de mariòtas, que vèn de la comèdia italiana. ◇ *Secret de Polichinela*: Pretendut secret, conoissut de toi. 2. (M'una minuscula) Juguèt, personatge en forma de Polichinela. Sin.: **palhasso**. 3. Persona ridicula, que non s'en podèm fidar; arlèri, palhasso. Var.: **pronchinela**.

polícia n.f. 1. Ensemble dei reglaments que mantèn la seguretat publica. 2. Administracion, foarça publica cargada de l'aplicacion d'aqueli règlas: *Organisar la polícia d'un Estat, un agent de polícia*.

policiar vt. (lit.) (*polici*, classic *polícii*) Civilisar, adocir li mòrs de. Sin.: **aborgalir**.

policiat, ada adj. (lit.) Qu'a rejonch un niveu important de civilitat, de refinament.

policiclic, a adj. (quim.) Que presenta diferenti cadenas carbonadi clavadi (*cicles*), en parlant d'un compauat organic.

policier, a adj. 1. De la polícia, relatiu à la polícia. *Una enquista policiera*. 2. Que s'apontèla sobre la polícia: *Un Estat policier*. 3. *Roman, film policier*: Que repaua sobre lo racontè d'una enquista de polícia.

policier, a n. Persona que fa la polícia.

policlinica n.f. 1. (dau gr. *πολύς*, totplen) Clinica que diferenti malautias li son tractadas per de mètges especialistas. 2. (dau gr. *polis*, vila) Establiment dont lu malauts son tractats sensa èstre espitalisats.

policlorur(e) n.m. *Policlorure de vinil*: Polimèr dau clorure de vinil, classa importanta de matèrias plástiqui. Abrev.: **PVC**.

policologia n.f. Estudi de l'organizacion de la polícia, dau sieu foncionament.

policondensacion n.f. (quim.) Reaccion de formacion de macromoleculas que mete en juèc d'espècias quimiqui que contènon divèrs monomèrs diferents.

policondensat n.m. Resultat d'una policondensacion.

policòpia n.f. 1. Procediment de duplicacion à l'identica d'un document original. 2. Còpia ensinda obtenguda.

policopiar vt. (*policòpi*, classic *policòpii*) Reprodure per policòpia.

policopiat, ada adj. Reproduch per policòpia. ◆ n.m. Fuèlh policopiat. ◇ Si di especialament d'un cors policopiat distribuit à d'escolans, à d'estudiants.

policroïc, a adj. Pleocroïc.

policroïsme n.m. Proprietat d'un còrs transparent de presentar de colors diferenti en foncion de l'incidença de la luz. Sin.: **pleocroïsme**.

policoria n.f. Anomalia congenitala de la color de l'uèlh, que presenta manti fendasclas, sensa trebolat la vision.

policromatofilia n.f. Modificacion sanguina que diversifica la color dei globets roges.

policromat, ada adj. Pintat, colorat de diferenti colors.

policròme, a adj. De diferentas colors: *Una Verge policròma*.

policromia n.f. Caractèr de cen qu'es policròme.

policultura n.f. Culturas d'espècias vegetali diferenti dins un meme luèc, una mema region.

polida n.f. Mostela.

polidactil(e), a adj. e n. Que presenta una polidactilia.

polidactilia n.f. Mauformacion caracterisada per la presença de dets suplementaris. Var.: **polidactisme**.

polidactilisme n.m. Polidactilia.

polidament adv. Gentament, agradivament.

polideja n.f. Qualitat de cen qu'es polit, beu. Var.: **polides(s)a, poliditge**. Sin.: **belessa**.

polides(s)a n.f. 1. Belessa; gentilessa; 2. Onestetat, cortesia.

polidet, a adj. Agradivament polit, qu'a totplen de gràcia, de gaube, de delicadessa. Var.: **polidon, polidoneu**.

polidipsia n.f. (med.) Besonh exagerat de beure, frequentat constatat dins lo diabète.

poliditge n.m. Polidessa.

polidoira n.f. Polidor.

polidon, a adj. Polidet.

polidoneu, èla adj. Polidet.

polidor n.m. Aplech ò màquina utilisats per polir. Var.: **polidoira**.

polidòt, a adj. Polidet.

polidura n.f. Esmeradura, afinatge (accion de polir lo vèire; lo sieu resultat)

polièdre, a adj. *Angle ò sector polièdre*: Porcion illimitada d'espaci que la sieu frontiera es una seguida barrada d'angles plans de meme som, sonats faças.

polièdre n.m. Solide qu'a per frontiera de poligòns plans sonats *faças ò facetas*, que lu sieus costats comuns son li arestas; frontiera d'aqueu solide. ◇ *Polièdre convèxe*: Situat tot entier dau meme costat dau plan d'una dei sieu faças quala que sigue.

poliedric, a adj. Relatiu à un polièdre; qu'a la forma d'un polièdre.

poliembrionia n.f. (biol.) Formacion de divèrs embrions à partir d'un òu solet, que si partisse après la fecondacion.

polier n.m. Ajocador per li polas (li galinas).

poliestèr n.m. (quim.) Copolimèr que resulta de la condensacion de poliácides mé d'alcòls non saturats ò embé de glicòls.

polietilène n.m. Matèria plastica que resulta de la polimerizacion de l'etilène.

polietnic, a adj. Qu'enclau mai d'una etnia.

polifasat, ada adj. (electr.) Que compoarta diferenti grandors sinusoidali de mema frequença e desfasadi una per rapoart à l'autra d'un angle constant: *Tension polifasada*. ◇ *Circuit polifasat*: Alimentat en corrent polifasat.

polifille, a adj. Dotat de foarça fuèlhas.

polifonia n.f. 1. Art, tecnica de l'escriptura musicala mé divèrsi partidas (en particulier mé divèrsi partidas sobrepauadi vocali en contraponch). 2. Pèça cantada à mai d'una votz.

polifonic, a adj. 1. Relatiu à la polifonia; que constitue una polifonia. 2. Que representa mai d'un son: *La letra « c » es polifonica*: carri, cera... ◇ (mús) Instrument de música que pòu far audir à l'encòup la linha melodica d'una pèça, e lu sieus ornaments musical: *La guitarra, lo piano son d'instruments polifonics*.

polifonista n. Especialista de polifonia.

polifòrme, a adj. 1. Multifòrme (que presenta diferenti formas: *Accions polifòrmas*). 2. (mat.) Capable de prendre diferenti valors: *Foncions multifòrmas*.

poligala n.m. Planta erbacea ò lenhoa segond li espècias, tipe de la familha dei poligalaceas (*Polygala monspeliaca*). Sin.: **èrba du lach**.

poligalacea n.f. *Poligalaceas*: Familha de plantas dicotelidoneï, que comprèn 800 espècias repartidi en 17 à 20 genres (plantas erbaceas, aubres, aubrilhons, lianas).

poligame adj. e n.m. Si di d'un òme qu'a doi esposas ò mai, d'un mascle qu'a doi femèlas ò mai.

poligame, a adj. (bot.) Si di d'una planta qu'a de flors ermafroditi e unisexuali sus lo meme pen.

poligamia n.f. 1. Estat d'un òme, d'un animal o d'una planta que son poligames. 2. (sociol.) Fach d'èstre maridat à l'encòup à mai d'un espòs (*poliandria*) ò à mai d'una esposa (*poliginia*).

poligara n.f. Caramida, compàs.

poligenèsi n.f. Pluralitat d'origina.

poligenetic, a adj. Qu'a una origina multipla.

poligenic, a adj. 1. Relatiu au poligenisme. 2. (geol.) Qu'es estat format dins de condicions successivi diferenti, en parlant d'un releu.

poligenisme n.m. (antrop.) Doctrina qu'admete la pluralitat d'origina de l'espècia umana. Contr.: **monogenisme**.

poligenista adj. e n. Relatiu au poligenisme; persona qu'admete lo poligenisme.

poliginia n.f. Fach d'èstre maridat à mai d'una esposa (cas particulier de la poligamia).

poliglobulia n.f. (patol.) Afeccion caracterisada per una augmentacion dau nombre dei globules roges dau sang.

poliglòt, a adj. e n. Persona que parla diferenti lengas.

poligonacea n.f. *Poligonaceas*: Familha de plantas que lu sieus fruchs an la forma d'un trièdre.

poligonacion n.f. (topogr.) Metòde de mesura topografica per transformacion dei susfàcias en poligònes. Var.: **poligonisacion**.

poligòne n.m. 1. (mat.) Figura geometrica clausa, formada d'un plan limitat per de segments de drecha consecutius (*costats*) que cadun a un som comun m'au seguent e m'au precedent. ◇ *Poligòne convèxe* (ò *concau*): Situât (ò non) tot entier dau meme costat de tota drecha que poarta un dei sieus costats. 2. (mil.) Camp de tir e de manòbra, dont si fan en particulier lu assags de projectiles e d'explosius.

poligonal, a adj. 1. Qu'a mai d'un angle; relatiu à un poligòne: *Forma poligonala*. 2. Que la sieu basa es un poligòne, en parlant d'un solide. Var.: **poligonau**.

poligonau, ala adj. Poligonal.

poligonisacion (-izacion) n.f. Poligonacion.

poligonum n.m. (lat.) Nom generic de diversis plantas vivaci de terren ordinari à fresc.

poligrafe, a n. (sovent pej.) Persona qu'escriu à prepaus de matèrias foarça diversis sens èstre un especialista.

poligrafia n.f. Art d'escriure mé d'escripturas secreti e art de li lièger.

poligrafic, a adj. Relatiu à la poligrafia.

poliibridisme n.m. Crosament de doi animaús ò de doi vegetaus divers per lo fach dei sieus nombrós caractèrs.

polilobat, ada adj. Qu'a mai d'un lòbe.

polimastia n.f. Anomalia caracterisada per l'aparicion de possas suplementari.

polimelodia n.f. (mus.) Tèrme que caracteriza una forma anciana de la polifonia, dins la quala cada part consèrva una valor melodica individuala.

poliment n.m. Polissatge.

polimèr adj. e n.m. Si di d'un còrs format per polimerisacion.

polimeria n.f. (quim.) Isomeria particuliera entre doi polimèr, qu'un a un pes moleculari egal à 2, 3, *n* còups superior à *n*-aqueu de l'autre.

polimerisable (-izable), a adj. Que pòu èstre polimerisat.

polimerisacion (-izacion) n.f. (quim.) Reaccion que, à partir de molèculas de massa molèculària debbla (monomèrs), forma, per li ligasons d'aqueli molèculas, de compausats de massa molèculària elevada (macromolèculas).

polimerisar (-izar) vt. (quim.) Produire la polimerisacion de.

polimerisme n.m. (biol.) Teoria qu'afortisse que li parts dau còrs son formadi per la repeticion d'una unitat identica, diversament modificada.

polimodalitat n.f. (mús.) Superposicion de melodias qu'apertènon caduna à un mòde desparier.

polimòrfe, a adj. 1. (didact.) Que si presenta sota diferenti formas. 2. (sc.) Que presenta un polimorfisme.

polimorfic, a adj. Capable de polimorfisme.

polimorfisme n.m. 1. Proprietat, qualitat de cen qu'es polimòrfe. 2. (quim.) Proprietat que possedisson d'uni substànças d'afectar diversis formas cristallini diferenti. 3. (biol.) Caractèr dei espècias que lu sieus individús d'un meme sèxe presènton de formas diversis d'un individús à un autre.

polin, a n. Cavau ò ega joves qu'an pas encara trenta mes. Sin.: **cavalon, polinon**. ◆ n.m. 1. Aplech fach de dos madriers parallèles escartats de cinc o sièis palms e religats per una travèrsa, per far davalar li barricats dins la cròta. 2. Pèça de fustam de molin d'òli. 3. Cabra de ressaire.

polinada n.f. Escapada.

polinar vi. e vt. Faire un polin ò una polina. ◆ vt. Faire tombar de cavau.

polinejar vi. Folastrejar.

polinesian, a adj. e n. De Polinesia. ◆ n.m. Grope de lengas parladi en Polinesia, branca de la familha austronesiana.

polineuriti n.f. Afeccion simultanea de diferents nèrvs per una intoxicacion (*polineuriti alcolica*) ò una infeccion (*polineuriti virala*).

polineuropatia n.f. Neuropatia periferica, afeccion que poarta sus mai d'un nèrvi.

poliniera n.f. Ega per faire polinar.

polinòmi n.m. (mat.) Expression algebrica que contèn doi tèrmes ò mai.

polinomial, a adj. Relatiu ai polinòmis. Var.: **polinomialu**.

polinomialu, ala adj. Polinomial.

polinuclear(i), a (-ària) adj. Qu'a mai d'un nucleu.

polinuclear(i) n.m. (biol.) Granulocit (globule blanc polinucleari).

polinucleòsi n.f. Aumentacion dels leucocits polinuclearis.

polioencefaliti n.f. Forma de poliomièliti que tòca lo cerveu.

poliòl n.m. Polialcòl.

poliolefina n.f. *Poliolefinas*: Classa de fibras sintetiqui obtengudi à partir de polimèrs hidrocarbonats coma l'etilène e lo propilène.

polioloside n.m. Glucide format d'un grand nombre d'òsas, coma l'amidon, la cellulòsa, lo glicogène. Sin.:

polioside, polisacaride.

poliomièliti n.f. Malautia infeccioa deuguda à un virus que si fixa sus lu centres nerviós, en particulier la mesolha dau rasteu de l'esquina, e que pòu provocar de paralisis grèvi.

poliomièlitic, a adj. e n. Relatiu à la poliomièliti; que sofrisse de poliomièliti.

poliopia n.f. Percepcion de mai d'un imatge per un uèlh solet.

poliopsia n.f. Vici de la percepcion visuala que fa paréisser lu objèctes multiples.

poliorcetic, a adj. e n.f. Relatiu à l'art d'assediàr li vilas.

poliorquidia n.f. Presença de mai de doi testicules.

polioside n.m. Polioloside.

polip(e) n.m. (patol.) Forma fixada dei cnidaris (per op. à la forma liura, ò medusa), que compoarta un còrs cilindric m'una paret dobla e una cavitat digestiva sensa eissida; individú qu'afecta aquesta forma. 2. (patol.) Tumor generalament pediculada que si desvolopa sus una mucoa. Sin.: **poliadenòma**.

polipeptide n.m. (quim.) Substança que la sieu molecula es formada per la combinason en cadena d'un nombre important (de 10 à 100) de moleculas d'acides aminats.

polipeptidic, a adj. Dei polipeptides.

polipier n.m. Esquelèt secretat per lu polipes, solitaris ò colonials, d'un grand nombre de cnidaris (en particulier d'aquelu que participon à la constitucion dei esteus corallins).

poliplacofòre n.m. *Poliplacofòres*: Classa de molluscs marins de mai d'una placa dorsala, coma lu quitrons. Sin.: **anfineures**.

poliploïde, a adj. e n.m. (biol.) Que compoarta una seria ò diversis serias sobrenumerari de cromosòmas (nombre de cromosòmas egal à 3 n, 4 n, etc.): *Nucleu poliploïde, cellula poliploïda*. ◇ *Organisme poliploïde*: Que li sieu cellulas son poliploïdi.

poliploïdia n.f. (biol.) Estat d'un nucleu, d'una cellula, d'un organisme diploïde.

polipnea n.f. (med.) Acceleracion dau ritme respiratòri.

polipòdi n.m. Feuse dei ròcas e dei barris umides, dei fuèlhas lobadi, tipe de la familha dei *polipodiaceas*, que comprèn esquasi toi lu feuses occitans (*Polypodium vulgare*).

polipodiacea n.f. *Polipodaceas*: Familha de feuses, que recampa un cinquantenau de genre e un milier d'espècias.

polipòre n.m. Fonge sensa pen, que totplen d'espècias crèisson sus lo fust dei aubres.

polipós, oa adj. (med.) De la natura d'un polipe: *Tumor polipoa*.

polipropène n.m. Polipropilène.

polipropilène n.m. Matèria plastica obtenguda per polimerisacion dau propilène, foarça emplegada en particulier en cordaria. Sin.: **prolipropène**.

poliptèr n.m. Peis ossósdei aigas docí d'Àfrica (Lòng 1,20 m). Var.: **poliptèri**.

poliptèri n.m. Poliptèr.

poliptic n.m. Ensèm de paneus pintats ò esculptats ligats entre elu e que si replègon generalament sus una partida centrala.

poliquèt n.m. (zool.) *Poliquèts*: Classa d'anelides marins mé de sedas laterali nombroï.

poliradiculoneuriti n.f. Inflamacion que tòca diversis raïç dei nèrvis raquidians.

polir vt. (*polisssi*) 1. Aplanar finament, rendre totalament lisc: *Polir un metal*. 2. Adornar, embelir; perfeccionar, afinar: *Polir li sieu frasas*.

polirelha adj. Multirelha, polisòc: *Aüra, un tractor es mai que mai polirelha*.

poliritmia n.f. (mus.) Emplec simultaneu de doi ò manti estructuras ritmiqui diversis dins la sieu constitucion (Stravinsky, Messiaen).

polisarcia n.f. Obesitat.

polisacaride n.m. Polioloside.

polisemia n.f. Natura d'un mòt qu'a mai d'una significacion: *La vida es cara, La mieu amiga m'es cara*.

polisemic, a adj. Qu'a mai d'una significacion; relatiu, à la polisemia: *Tèrme polisemic*. Contr.: **monosemic**.

polisensorial, a adj. Que pertòca mai d'un sens à l'encòup. Var.: **polisensoriau**.

polisensoriau, ala adj. Polisensorial.

polisillabe, a adj. De mai d'una sillaba. Var.: **polisillabic**. Contr.: **monosillabe**.

polisillabic, a adj. De mai d'una sillaba. Var.: **polisillabe**. Contr.: **monosillabic**.

polisillabisme n.m. Caractèr de cen qu'es polisillabe.

polisinodia n.f. (ist.) Sistema de govèrn dins lo quau cada ministre es remplaçat per un conseu, que fuguèt aplicat en França dau 1715 au 1723.

polisintèsi n.f. Caractèr dei lengas polisintetiqui.

polisintetic, a adj. (ling.) Si di d'una lenga dins la quala li diferenti partidas de la frasa s'estacon dins una

mena de lòng mòt compauat: *Lo basc es una lenga polisintetica*.

polisòc adj. Polirelha.

polispermèma adj. Polispermè.

polispermè, a adj. (bot.) Si di d'una planta qu'a totplen de granas. Var.: **polispermèma**.

polispermia n.f. 1. Natura dei plantas polispermè. 2. Penetracion de mantu espermatozoides dintre l'ovocit de la fecondacion dei animaues.

polissa n.f. (dau catalan *pólissa*) Document escrich que menciona li clausas d'un contracte d'assegurança. Var.: **poliça**.

polissable, a adj. Que pòu èstre polit. Sin.: **aliscable**.

polissard n.m. Instrument de dentista per arrancar li dents.

polissatge n.m. Accion de polir; lo sieu resultat. Sin.: **poliment**.

polissèire, eiritz n. 1. Persona especialisada dins lo polissatge. 2. Produch per faire lúser una carroçaria de veitura. Sin.: **aliscaire**.

polisson, a n. 1. Enfant despiechós. 2. Libertin. Sin.: **fotisson, tarabustèri, pistachier, coquinàs, capon, porcàs, vilan, pudent, desconvenent, joan-fotre, pistolet, fotriquet**. ◆ adj. e n. Licenciós: *Una cançon polissona*.

polissonar vi. Si comportar d'una mena libertina: Sin.: **caponejar, caponar, libertinar**.

polissonaria n.f. Accion, prepaus de polisson. Sin.: **caponaria, caponada, galimandaria, vilania, libertinatge**.

poliste n.m. Vèspa d'Euròpa que fa à l'ària liura de nidos compauat unicament de quaucu alveòles.

polistile n.m. (arquít.) Qu'a totplen de colomnas: *Un temple polistile*.

polistirène n.m. Matèria termoplastica obtenguda per polimerisacion d'estirène.

polisulfur(e) n.m. Compauat sulfurat que contèn mai de sofre que lo sulfure normal.

polit, ida adj. 1. Que fa una impression agradiva per la sieu gràcia, la sieu polidessa, la sieu netetat. Sin.: **polidet, minhòt**. 2. Cortés. Sin.: **ben ensenhat, ben educat, aborgalit, onèst, aimable, avenent, agradiu, graciós**.

politecnic, a adj. 1. Qu'abraça mantuna tecnica, mantun art, mantuna sciènça: *Institut politecnic*. 2. *Escòla politecnica*: Politecnica (m'una Majuscula).

politecnica n.f. (M'una majuscula) Escòla superiora per li estudiar d'engenhair.

politecnician, a n. Estudiant ò ancian estudiant de l'Escòla politecnica.

politeïsme n.m. Doctrina, religion qu'admete mai d'un Dieu solet. Contr.: **monoteïsme**.

politeïsta adj. e n. Que pertòca ò que professa lo politeïsme. Contr.: **monoteïsta**.

politène n.m. Nom depauat d'un polietilène, que sièrve à protegir, à recurbir de sèrras.

politène adj. m. *Cromosòma politène* ò *politenic*: Cromosòma gigant que si tròva dins li cellulas de divèrs organes dei larvas d'insèctes, coma dins li glàndolas salivari de diptèrs.

politènia n.f. Estat provocat per una mitòsi dins la quala lu cromosòmas duplicats non si sepàron, cen qu'abotisse à de cromosòmas gigants.

politènic adj. m. Politène.

politèrme, a adj. e n.m. Si di d'una nau de carga concepida per lo transpoart à diferenti temperatura de mèrç refrigeradi variadi.

polyterpène n.m. Idrocarbure terpenic de formula generala (C₅H₈)_n (embé n superior à 3) e, per extension, compauat que n'en deriva.

politerpenic, a adj. Que pertòca lu politerpènes.

polites(s)a n.f. Cortesia. Sin.: **civilitat, boana educacion, atencion, graciosetat, consideracion, onestetat**.

politic n.m. Cen qu'es politic: *Lo politic e lo social*.

politic, a adj. 1. Relatiu à l'organizacion dau poder dins l'Estat, au sieu exercici: Li institucions politiqui. ◇ *Òme politic, frema politica*: Que s'ocupa dei afaires publics. ◇ *Filosofia politica*: Estudi comparatiu dei formas de poder practicadi dins lu estats e dei autri formas possibli. ◇ *Sciènça politica*: Analisi dei formas de poders exercits dins lu estats e dei institucions. ◇ *Drech politics*: Drech que permèton à un ciutadan de participar à l'exercici dau poder, directament ò per lo sieu vòte. ◇ *Presonier(a) politic(a)* ò *politic(a)*, n.: Persona empresonada per de motius politics. 2. (lit.) Abile, interessat: *Una invitacion politica*.

politic, a n. 1. Òme, frema que fa de politica. *Lu braves politics non son nombrós*. 2. Presoneir politic, presoniera politica.

politica n.f. Política.

política n.f. 1. Ensèm dei practicas, fachs, institucions e determinacions dau govèrn d'un Estat ò d'una societat: *Política exteriora*. 2. Biais d'exercir l'autoritat dins un Estat ò una societat. 3. Biais concertat d'agir, de menar un affaire; estrategia: *Una política comerciala, la política dei prètz*. Var.: **politica**.

politica-ficción n.f. Política-ficción.

política-ficción n.f. Ficción fondada sobre l'evolucion, imaginada dins lo futur, d'una situacion politica presenta; aqueu tipe de ficcion en tant que genre literari (roman, film, etc.). Var.: **politica-ficción**.

politicaire, a n. (pej.) Persona que fa de marrida política. Var.: **politicon**.

politicalharia n.f. (fam., pej.) Política bassa, mesquina. Sin.: **politicaria**.

politicament adv. 1. D'un ponch de vista politic. 2. Embé abiletat, gaubi.

politicar vi. (*politiqui*) Faire de marrida politica sensa tenir rason dei realitats necessari e essenciali.

politicard, a adj. e n. (pej.) Politician, politiciana sensa envergadura, que li agrada de faire de pastrolhs politics.

politicaria n.f. Politicalharia.

politician, a n. Persona que fa de política, qu'exercisse de responsabilitats politiqui (Sovent pej.).
 ◆ adj. Que pertòca una política interessada: *La política politiciana*.

politicocultural, a adj. Que pertòca à l'encòup la politica e la cultura. Var.: **politicoculturau**.

politicoculturau, ala adj. Politicocultural.

politicoeconomic, a adj. Que pertòca à l'encòup la politica e l'economia.

politicoestrategic, a adj. Que pertòca à l'encòup la politica e l'estrategia, dins l'amira de limitar ò de menar un conflicte eventual.

politicologia n.f. Politologia.

politològue, òga adj. Politològue.

politicon n.m. Politicair.

politizacion (-izacion) n.f. Accion de politisar, d'èstre politisat ; lo sieu resultat.

politisar (-izar) vtr. 1. Donar un caractèr politic à: *Politisar un affaire*. 2. Donar una consciença politica, una formacion politica à: *Politisar lu obriers d'una fabrica*.
 ◆ si politisar v.pr. 1. Pilhar un caractèr politic. 2. Si formar politicament, si donar una consciença politica.

politologia n.f. Estudi dei fachs politics dins l'Estat e dins la societat. Sin.: **politicologia**.

politològue, òga adj. Especialista de politologia. Sin.: **politològue**.

politonal, a adj. (mús.) Relatiu à la politonalitat. Var.: **politonau**.

politonalitat n.f. (mús.) Sobreposicion de melodias dins de tonalitats diferenti.

politonau, ala adj. Politonal.

politraumatizat (-izat), ada adj. e n. (med.) Si di d'una persona nafrada que presenta à l'encòup divers lesions.

politric n.m. Mofa dei boasc, que pòu faire fins à 10 cm d'autessa.

poliuria n.f. (med.) Emission d'una quantitat d'urina en dessobre de la normala. Sin.: **uroragic**.

poliuric, a adj. e n. Relatiu à la poliuria; que sofrisse de poliuria.

polivalença n.f. Caractèr de cen qu'es polivalent, d'una persona polivalenta.

polivalent, a adj. 1. Qu'es eficaz dins divers cas diferents: *Un remèdi polivalent*. Sin.: **multivalent**. 2. Qu'a diferents usatge possibles: *Una sala polivalenta*. 3. Qu'a d'aptitudas, de capacitats variadi. 4. (quim.) Que la sieu valença es superiora à 1. 5. *Inspector polivalent* ò *polivalent*, n.m.: Foncionari que pòu verificar l'exactituda dei declaracions fiscals dins li empresas, en cò dei negociants, etc. 6. Si di d'un professor qu'ensenha mai d'una matèria, normalament atribuidi à d'especialistas despariers.

polivalent, a n. Inspector polivalent, inspectritz polivalenta.

polivinil n.m. Polimèr obtengut à partir de monomèrs derivats dau vinil e qu'a d'aplicacions nombroï.

polivinilic, a adj. Si di de resinas obtengudi per polimerizacion de monomèrs derivats dau vinil.

pollaquiuria n.f. (med.) Trebolici de l'evacuacion de l'urina caracterisat per de miccions totplen frequent e gaire abondoï.

pollèn n.m. Pòuvera formada dei grans microscopics produchs per li estaminas e que son lu elements mascles dei plantas à flors.

pollicitacion n.f. (dr.) Ofèrta de conclure una convencion.

pollicitant, a n. Persona que fa una pollicitacion.

pollinia n.f. Massa de grans de pollèn aglomerats (dins li orquidaceas, li asclepiadaceas).

pollinic, a adj. Relatiu au pollèn, à la pollinia. ◇ *Analisi pollinica*: Analisi dei pollèns fossilisats dins li sediments, que permete de reconstituir l'evolucion de la flòra dei epòcas geologiqui.

pollinifer, a n.f. Que produe ò transpoarta de pollèn dei estaminas fins ai estigmas d'una flor de la mema espècia, que permete la fecondacion.

pollinisacion (-izacion) n.f. Transpoart de pollèn sus un estigma.

pollinisar (-izar) vt. Fecondar una flor.

pollinòsi n.f. (med.) Allergia ai pollèns.

polluaire, airtz adj. e n. Polluèire, pollueiritz.

polluar vt. Polluir.

pollucion n.f. 1. Degradacion d'un mitan natural per de substanças quimiqui, industrialis, etc. ◇ Degradacion dau mitan ambient per de substanças diversis, per un bosin, etc.: *La pollucion sonòra*. 2. Evacuacion naturala d'espèrma.

polluèire, eirtz adj. e n. Si di d'un produch, d'un agent que polluisse, d'una persona responsabla d'una pollucion: *Lu polluèires dévon pagar*. Var. : **polluaire**.

polluir vt. (polluissi) 1. Brutar, degalhar, rendre mausan ò perilhós per pollucion. 2. (fig.) Trebolar, degalhar: *Lu tieus dubis vènon polluir la noastra relacion*. Var.: **polluar**.

polmon n.m. Paumon.

pòlo n.m. [pɔlo] (mòt angl., dau tibetan) 1. Espòrt qu'opaua doi equipa de quatre cavaliers provedits cadun d'una lònca maçòla qu'emplégon per mandar una bala dins la poarta de l'adversari. 2. Camia d'espòrt tricotada, dau coal replegat.

poloïsta n. Persona que juèga au pòlo.

polomar n.m. (mar.) 1. Fieu de vela. 2. Estac gròs per engimbrar de rets per la pesca dau ton.: 1426 «*cordalha de canebe et fil de pollomar e senglas ...*» A.C. Marselha.

polon n.m. 1. Galet; poleton. 2. *Pichin polon*: Auceu de la familha dei rallides (*Zapornia pusilla*). 3. Tèrme afectiu.

polonés, esa adj. e n. 1. De Polonha. 2. (mat.) *Notacion polonesa*: Notacion dei operacions logiqui ò logicomatematici dins li quali lu operators son davant (notacion prefixada) ò darrièr (notacion postfixada) lu operands sobre lu quaus poàrton. ◆ n.m. Lengua eslava parlada en Polonha.

polonesa n.f. 1. Dança nacionala polonesa. 2. Composicion musicala dins lo tempo e lo caractèr d'aquesta dança.

polòni n.m. Metal radioactiu sovent associat au radi dins lu sieus mineraus; element (Po) de n° atomic 84.

polpa n.f. 1. Part tendra e carnuda dei fruchs, de divèrs lieumes. 2. Extremitat carnuda dei dets. 3. Teissut conjontiu de la cavitat dentària. Sin.: **popa**, **porpa**.

polpat, ada adj. Que contèn de polpa.

polpari, ària adj. De la polpa dei dents. Var.: **pulpari**.

polpós, oa adj. Que contèn de polpa, que n'a la consistença.

polput, uda adj. Carnut. Var.: **porput**.

pols n.m. 1. Ponhet. 2. *Pols* ò *pols arterial*: Percepcion dau flux sanguin pulsat per lo coar per la palpacion d'una artèria.

pols n.m. ['pus] Part laterala de la tèsta, compresa entre l'uèlh, lo front, l'aurelha e la gauta.

poltron, a adj. e n. Qu'a sovent paur. Sin.: **paurós**, **pautron**, **capon**, **coar de panissa**, **pauruc**, **coard**, (pop.) **caga en bràias**.

poltròna n.f. (it.) Cadieràs.

poltronaria n.f. Caractèr d'una persona poltrona. Sin.: **caponaria**, **pautronaria**, **coardia**.

poltronejar vi. S'espaventar per pas ren. Sin.: **pautronejar**, **caponar**.

pom n.m. Fruch dau pomier, que si manja fresc ò en compòstas, en geladas, en binhetas, e que lo sieu jus fermentat fornisse lo cidre. ◇ *Pom de maravilha*: Fruch de la momordica. ◇ *Pom paradís*: Fruch de l'aubespín. Var.: **pomparadís**.

poma n.f. 1. *Poma d'amor*: Tomati. 2. Objècte que la sieu forma arredonida evòca aquela d'un pom. ◇ *Poma de romairòu*: Pèça tronconica, provedida de pichins traucs, que s'adapta au tube d'un romairòu. Sin.: **pinha**, **pomela**. ◇ (mar.) Pichina pèça de boasc en forma de forma esferica ò esquasi esferica, plaçada en cima d'un aubre: *Poma de l'aubre mèstre*. Var.: **pometa**.

pomada n.f. 1. Composicion moala, formada d'un excipient e de medicaments, que s'aplica sus la pèu ò li mucoas. 2. Preparacion cosmetica perfumada, emplegada per lu bèrris ò la pèu. 3. (fam.) *Passar la pomada à quauqu'un*: Lo flatar per n'obtenir quauqua ren. Sin.: **aliscar la codena a**, **flatejar**, **encensar**.

pomadardar vt. Curbir de pomada. Var.: **empomadardar**.

pomar vi. Pilhar una forma arredonida, en parlant dei caulets, dei lachugas. Sin.: **abonhar**, **arredonir**.

pomareda n.f. Luèc plantat de pomiers. Var.: **pomaret**.

pomastre n.m. Pomier sauvatge.

pomaret n.m. Luèc plantat de pomiers. Var.: **pomareda**.

pomat, ada adj. Arredonit coma un pom: *Un caulet pomat*.

pomela n.f. 1. Placa metallica traucada plaçada à l'intrada d'una conducha per arrestar d'elements solides; poma de romairòu. 2. Palamela.

pomelar (si) v.pr. Si curbir de pichini neblas, en parlant dau ciel. Sin.: **si teular**.

pomelat, ada adj. 1. Marcat de tacas redoni mescladi de gris e de blanc: *Un cavau pomelat*. 2. Cubèrt de pichini neblas blanqui ò grisi, en parlant dau ciel. Sin.: **teulat**.

pomelós n.m. Pampelmós.

pomeranian, a adj. e n. De Pomerània.

pometa n.f. 1. Pichin pom. 2. Partida salhenta de la gauta, sota l'uèlh.

pometat, ada adj. (arald.) Que li sieu extremitats s'acàbon mé de bòchas, en parlant d'una figura araldica.

pomeu n.m. 1. Extremitat arredonida d'un baston, d'un parapluèia, d'una espada, etc. 2. Part anteriora de l'arçon d'una sèla.

pomier n.m. Aubre dei fuèlhas ovali e dentadi, dei flors blanqui ò ròsa, e que lo sieu fruch, ò *pom*, es una drupa manjadissa mé de merilhons, redona e carnuda (Familha dei rosaceas).

pomologia n.f. Part de l'arboricultura que tracta dei fruchs qu'an de merilhons.

pomològue, òga n. Especialista de pomologia.

pompa n.f. (lit.) Ceremonial somptuós, fastuós: *La pompa d'un coronament*. Sin.: **ufana**. ◇ *En granda pompa*: Mé totplen d'esclat. ◇ pl. 1. *Servici dei pompas funèbri*: Servici public ò privat encargat de l'organizacion dei funeralhas. 2. (relig.) Vanitats dau monde, faus prestitges.

pompa n.f. 1. Aparelh per aspirar, rebutar ò comprimir lu fluides. ◇ *Pompa aspiranta*: Dins la quala lo liquide monta dins lo còrs de la pompa per l'efècte de la pression atmosferica, quora lo piston s'enuça. ◇ *Pompa d'aspiracion e de foarça*: Dins la quala lo liquide, d'en promiera aspirat dins lo còrs de pompa per l'ascension dau piston, es pi regetat per l'accion dau meme piston dins un tube lateral. ◇ *Pompa à incendi*: Pompa per amurcir lo fuèc en faguent gisclar d'aiga sota pression. ◇ *Pompa de bicicleta*: Pichina pompa d'aria per gonflar li gomias dei biciletas. ◇ *Pompa d'injeccion*: Pompa per introdure directament lo combustible sota pression dins lu cilindres, dins un motor mé combustion intèrna. ◇ *Pompa d'òli*: Dins un motor à doi temps, dispositiu que mescla lo carburant e l'òli denant de lu mesclar à l'aria; dins un motor à quatre temps, dispositiu que fa circular lo lubrificant dins toti li pèças que n'an besonh. 2. Aparelh emplegat per la distribucion dei carburants. 3. *Pompa à calor*: Aparelh que recupèra li energias exteriori à una maion, que vèngon dau soal, de l'aria ò de l'aiga, per li transformar e li transferir au dedintre sota forma de calor ò de frescura. 4. *Serralha à pompa*: Serralha de seguretad, dins la quala la clau deu accionar de moalas denant de poder durbir.

pompa n.f. *Pompa à l'òli*: Un dei tretze dessèrts de Provença, mena de fogassa mé d'òli d'oliva.

pompador adj. inv. e n.m. inv. Si di d'un estile de mobilier (1750-1774), intermediari entre lo Loís XV e lo Loís XVI, dei mòbles fachs dins aquel estile.

pompaire, airtiz n. Especialista dei travalhs de pompatge.

pompar vt. Aspirar (un fluide) au mejan d'una pompa.

pomparadís n.m. Fruch de l'aubespín. Sin.: **acina**.

pompareleta n.f. (bot.) Globulària. Var.: **èrba dau tondut**.

pompatge n.m. 1. Accion de pompar. ◇ *Estacion de pompatge*: Installacion sus l'oleoduc per pompar lo fluide transportat. 2. (fis.) *Pompatge hertzian, optic*: Tecnica que consistisse à sotametre un còrs à una irradiacion hertziana ò luminoà per modificar la reparticion dei atòmes dins lu sieus divèrs niveus d'energia.

pompeian, a adj. Relatiu à la ciutat de Pompèi. *Estile pompeian*: Estile dei pinturas e dei frescs descubèrts a Pompèi. Var.: **pompeienc**.

pompeienc, a adj. Pompeian.

pompeta n.f. Expr. *Èstre pompeta*: Èstre embriac, aver la ganara, la peleta.

pompier, a n. Persona que fa partida d'un còrs organisat per combatre lu incendis e intervenir en cas de sinistres.

pompier adj. m. Enfatic, pretenciós. ◇ *Estile pompier*: (mús.) Mena de composicion musicala de gaire de valor que retipa una forma d'escriptura sensa releu ni prefondor.

pompierisme n.m. Atrach per l'estile pompier.

pompil(e) n.m. Insècte de l'abdomèn roge e negre, portaire d'un agulhon (Òrdre dei imenoptèrs).

pompinhanenc, a adj. e n. De Pompinhan.

pompista n. Persona que s'ocupa d'un aparelh de distribucion de carburant.

pompon n.m. Flòc, floquet, flòca.

pompós, oa adj. Plen d'una solemnitat excessiva ò desplaçada: *Un discors pompós*. Sin.: **ufanós, sobrebeu, fastuós**, (pej.) **bodenflat, bofigat**.

pomosament adv. Embé enfasi. Sin.: **ufanosament, fastuosament**.

ponçaira n.f. Màquina per ponçar.

ponçar vt. 1. Polir m'un abrasiu, à la man ò m'una màquina. 2. Reprodure un dessenh m'au procediment dau ponçís.

ponçatge n.m. Accion de ponçar.

ponce adj. e n.m. *Pèira ponce* ò *ponce*, n.m.: Ròca volcanica poroa, leugiera, foarça dura, que sièrve per polir. Sin.: **pèira esponga**.

poncelet n.m. Anciana unitat de potença que valia cent quilogramas per mètre cairat.

ponch n.m. 1. Signe de puntuacion: *Ponch final, ponch d'interrogacion*. ◇ Pichin signe superior en dessobre dei letras *i* e *j*. 2. (mús.) Signe (.) plaçat à costat d'una nòta ò d'un silenci per aumentar la sieu durada de 50%. ◇ *Ponch d'òrgue*: Signe (☉) plaçat en dessobre d'una nòta ò d'un silenci per n'alongar la durada à

volontat. Sin.: **escotada**. 3. (tipografia e inform.) Signe (●) que si mete à cada començament de linha per indicar lu elements d'una enumeracion. 4. (mat.) Signe que si pòu trovar à la plaça de la virgula dins la numerotacion decimale. ◇ Signe que marca lo produch de doi factors. 5. Unitat d'una escala de notacion d'un travalh d'escòla, d'una espròva, etc. ◇ Unitat de còmpte dins un juèc, una partida: *Jugar una partida en cent ponchs*. ◇ *Marcar (faire) un ponch*: Pilhar un avantatge, marcar un but; (fig.) Mostrar la sieu foarça, la sieu superioritat. ◇ *Rendre de ponchs*: Donar de ponchs d'avança à un adversari; (fig.) autrejar un avantatge à quauqu'un considerat coma mai deble. 6. Unitat de còmpte dins un sistema de calcul (percentatge, indici, etc.): *Aqueu partit a perdut tres ponchs dins lo darrier sondatge*. 7. Unitat de comptatge dei avantatges d'assegurança vielhessa, dins divèrs regimes de pension. 8. (estamp.) Unitat de mesura emplegada per determinar la foarça dau còrs dei caractèrs. 9. (fis.) *Ponch de fusion, d'ebullicion, de liquefaccion*: Temperatura à la quala un còrs ientra en fusion, en ebullicion ò si liquefica. 10. *Au ponch de la moart*: Au moment de morir. Sin.: **en ponch de moart**. 11. Seguida de doi ponheduras fachi dins una estòfa au mejan d'una agulha enfilada de fiu, de coton, etc. ◇ *Ponch avant (darrier)*: Ponch fach en ficant totjorn l'agulha en avant (en darrier) dau darrier ponch efectuat. ◇ Biais particulier d'entrebescar lo fiu ò lu fieus dins un travalh d'agulhas, etc. ◇ *Ponch d'Alençon*: M'un motiu floral assemblat sus una ret de tule. 12. Luèc precis e clarament delimitat: *Ponch de partença*. ◇ *Ponch d'aiga*: Dont si tròva una foant, un potz, dins una region arida. ◇ *Ponch caud*: Luèc perilhós (sovent per una question de contestacions territoriali); (fig.) Question litigioa, subjècte de discòrdia. ◇ (geol.) Luèc de la Tèrra dont l'espessor de la crosta terrenala es pas tant espessa, generalament dintre lo fond dei oceans, qu'afavorisse la montada dau magma e dona naissença ai volcanes. ◇ *Ponch astronomic*: Determinacion de la posicion geografica d'un aeronau, d'una nau, partent d'amiras immobili dau ceu. 13. *Ponchs cardinals*: Lo nòrd, lo sud, l'èst e l'oèst. 14. (mat.) Figura geometrica sensa dimension; interseccion de doi linhas. 15. *Faire lo ponch*: Determinar la posicion d'una nau, d'un avion, etc. ◇ (fig.) Determinar la situacion à-n-un moment donat d'un afaire, d'un procèssus. 16. *Ponch moart*: (tecn.) Luèc de la corsa d'un organe mecanic dont non reçaup d'impulsion de la part dau motor. ◇ *Ponch moart, aut*: Posicion d'un piston mai vesina, mai alunhada dau virabrequin. ◇ Estat de quauqua ren, d'una situacion blocada denant d'arribar au sieu tèrme. ◇ Posicion de comanda d'un dispositiu de cambiament de velocitat d'un veicule, tala que minga velocitat es en presa. Sin.: **neutre**. ◇ Chifra d'affaires minimal qu'una empresa deu faire per curbir la totalitat dei sieu cargás fixi e variabli. 17. *Ponch sensible*: (mil.) Luèc dont un sabotatge ò una destruccion faríon baissat grevament lo potencial de guèrra. ◇ Subjècte sobre lo quau una persona es susceptible. 18. (mil.) *Ponch inicial*: Luèc d'un itinerari vèrs lo quau van toi lu elements constitutius d'una colomna à pen ò motorisada. 19. *Ponch negre*:

Amolonament de sebum que tapa un pòre de la pèu. ◇ Luèc dont la circulacion dei veïcules es dificila ò perilhoa; (fig.) Dificultat, obstacle. 20. (med.) *Ponch de caud, de dolor, de frèi, de tacte*: Ponchs de la pèu dont son localisats lu receptors que transmèton aqueli divèrsi sensacions. ◇ *Ponch de Venècia*: En acuponchura, endrech de la susfàcia cutanea, sensibla dins lo càs dau disfoncionament d'un organe determinat; lu ponchs son gropats sus de linhas nomenadi *meridians*. ◇ *Ponch de costat*: Dolor aguda lo mai sovent localisada dins la part drecha dau torax. Sin.: **esponch de costat, mau de costat, ponchada**. 21. *Ponch dau jorn*: Moment que soleu comença à paréisser. Sin.: **lo far de (dau) Soleu**. 22. À *ponch*: Cuèch coma cau, espec. en parlant de la carn. 23. *Si picar de ponch*: Metre un ponch d'onor. 24. *Au ponch que, à tau ponch que* (expression que mena una consequença): Tament que. 25. Question particuliera, problema precis: *Non cau insistir sobre aqueu ponch*. ◇ Question precisa (dins un camp donat): *Un ponch de drech*. 25. Estat, situacion: *N'en siam totjorn au meme ponch*. ◇ *Lo ponch deble*: Defaut, feblesa de quauqu'un. 26. *Au ponch*: Lèst, reglat. 26. (joel.) Centena part d'un carrat. 27. *Ponch arrestat*: (aeron.) Manòbra d'un aeronau en cima de pista d'envòl, en faguent virar lu motors à regime plen denant de s'enlairar. 28. (mar.) *Èstre en ponch de*: Èstre en estament de, lèst à. 1484: «...per un (laut) armar e metre lo en ponch per anar a Tharascon.» A.C. Arle.

pònch n.m. (angl.) Bevenda cauda compauada de ròm e de limon mesclats.

poncha n.f. 1. Extremitat aguda d'un objècte que sièrve à pònher, à traucar: *La poncha d'una agulha*. ◇ À *la poncha de l'espada*: Per la foarça dei armas. 2. Extremitat mai fina d'un objècte, d'una caua: *La poncha d'un cloquier*. ◇ *Poncha d'espargue*: Grèlh terminal manjadís d'un espargue. ◇ *Poncha de coar* (c. de f.): Blòc plaçat à l'intrada d'un crosament de vias, per dirigir e canalisar lo tràfegue ferroviari, en tot demenissent l'aviadessa dei trens. ◇ *Poncha de diamant* (arquít.): Ornament dei arcaduras, dei arquivòutas e dei corníç en l'art romaníc. 3. (arald.) Part inferiora de l'escut. 4. *La poncha dei pens*: L'extremitat dei pens, dei arteus. 5. Lenga de tèrra que s'avança dins la mar. ◇ (mar.): 1524: «...(l'armada de Genoa) s'en va sensa fayre pron camin devers la poncha de Cepet...» A.C. Arles. 6. Element mai avançat d'un ensèm ofensiu: *Poncha d'una armada*. ◇ (fig.) À *la poncha de, de poncha, en poncha*: D'avant-garda. ◇ À *la poncha de l'ataca* (espòrts): À la plaça mai avançada. 7. *En poncha*: Que la sieu extremitat s'acaba per una partida ponchuda. 8. Aisina que sièrve à pònher, à traçar, à traucar. ◇ *Agulha m'un mànegue* que s'emplega per gravar à l'aigafoarta. ◇ *Poncha seca*: Agulha ò estilet que s'emplega en talha doça dau metal. ◇ *Poncha per traçar*: Asta fina, d'acier foarça dur, per traçar de marcas sus una pèça que si vòu travallar. 8. Claveu m'una tèsta ò sensa tèsta, d'una seccion pariera sus tota la sieu longuessa. ◇ (fig.) *Mandar de ponchas à*: Adreïçar de trachs d'esperit pauc ò pron marrits à. Sin.: **tarabustar**. 9. Pèça d'estòfa triangulària que li fremas

s'en cuèrbon li espatlas. 10. (med.) *Poncha de fuèc*: Estilet portat au roge, emplegat en particulier per de cauterisacions cutaneï. ◇ (espec. au pl.) Aquesti cauterisacions. 11. À *poncha d'aua, à la poncha dau jorn*: Pròpi au moment que lo soleu pareisse; de boan matin, d'ora. 12. Trach d'esperit, juèc de mòts ò d'ideas, allusion ironica: *Mandar una poncha à quauqu'un*. 13. Pichina quantitat de (quauqua ren de foart): *Una poncha d'alh*. Sin.: **un peçuc**. ◇ (fig.) *Una poncha d'ironia*. 14. Moment qu'una activitat, un fenomène, conóisson la sieu intensitat maximala. ◇ *Oras de poncha*: (en parlant dau consum d'electricitat, de gas, de la circulacion rotiera, dei transpoarts publics, etc.). ◇ *Poncha d'aviades(s)a, de velocitat*: Velocitat mai granda d'un mobile. ◆ pl. 1. (coregr.) Actituda, pas de la balarina (ò mai rarament dau dançaire) que si tèn sus la poncha dau pen. 2. *Cauçons à ponchas ò ponchas*: Cauçaduras emplegadís per la practica de l'atletisme.

ponchada n.f. Esponch. Sin.: **ponch de costat, mau de costat**.

ponchadura n.f. Accion de ponchar, de dirigir (una arma, un instrument oculari, etc.) sus un objectiu. Var.: pontadura.

ponchaire, airtiz n. 1. Persona que fa lo ponchatge dei armas. 2. Jugaire de bòchas que poncha. Var.: **pontaire**.

ponchament n.m. Accion de ponchonar; lo sieu resultat.

ponchapen n.m. Còup donat m'au pen.

ponchar vt. 1. Talhar, amolar en poncha (arma, agulha, etc.). 2. Dirigir vèrs: *Ponchar una arma sobre quauqu'un*. 3. Au juèc de bòchas, mandar (una bòcha) lo mai pròche possible dau bochin. Sin.: **afustar**. Var.: **pontar**. ◆ vi. Mandar una bòcha lo mai pròche possible dau bochin: *Alora, ponches ò tires?* Var.: **pontar**.

ponchat, ada adj. Marcat d'un ponch. ◇ (mús.) *Nòta ponchada*: Nòta seguida d'un ponch, qu'augmenta la sieu durada de 50%. ◇ *Zèro ponchat*: Zèro m'un ponch au centre (⊙), per lo diferenciar de la letra O; (fig. pej.) Nòta nulla à un travalh d'escòla, etc.

ponchatge n.m. Accion de ponchar (una arma, una bòcha). Var.: **pontar**.

ponch de vista n.m. 1. Plaça de l'observator, luèc dont si ve mai ben (un edifici, un paisatge, etc.). Sin.: **panorama, miranda**. 2. Biais de considerar li causas, opinion particuliera, vejaire.

ponchejar vi. 1. S'enuçar en formant una poncha: *Lu auciprès ponchéjon vèrs lo ciel*. Sin.: **banejar**. 2. Aparéisser, en parlant dau jorn, de l'aua, dau soleu. Var.: **ponchonear**. Sin.: **aubejar**.

poncheta n.f. 1. Pichina poncha. 2. Ensèm de rocàs, generalament à cima d'aiga. ◇ *Li Ponchetas*: À Niça, luèc de la riba de mar que costèja la calanca sant Lambèrt, au pen de Casteu. 3. Pichin claveu de la tèsta plata, mé la poncha fina, par acotar de papier, de carton, de mapas tancadi à la paret, etc. 4. À *ponchetas*: Sus la poncha dei pens.

ponchier n.m. (mar.) 1. Supoart que sostèn li latas d'una nau. 2. Aponteu que mantèn la nau sus la sieu quilha durant la sieu bastison ò en periòde de carenatge. 1447: «...se era necessari reparar, gaffas, talhas, ponchiers...» A.D. 351 777.

ponchineri n.m. Aloès.

ponchon n.m. 1. Asta de metal que sièrve à gravar ò à traucar. Sin.: **mandrilh**. 2. Tròç d'acier gravat en releu per formar li matritz dei monedas, dei medalhas. Sin.: **mandrilh**, **sageu**, **senhau**. 3. Marca aplicada ai pèças d'aurivelaria. Sin.: **sageu**, **senhau**. 4. Empoartapèça à compression que sièrve à talhar, formar, etc. 5. Pèça de fustaria. 6. Espina. 7. Poncha que sièrve à marcar la plaça dont si vòu faire un trauc. Asta metallica conica per reglar lo dèbit d'un fluide au travèrs d'un orifici. 8. (fig.) Marrit, maliciós, tarabustèri.

ponchonada n.f. 1. Còup d'agulhon. 2. Tarabustèri, ponchas, fach d'importunar.

ponchonaira n.f. Màquina per ponchonar.

ponchonaire, airtiz n. Persona que ponchona.

ponchonar vt. 1. Marcar m'un ponchon sus un objècte d'aur, d'argent. Sin.: **sagelar**, **senhar**. 2. Traucar, decopar m'una ponchonaira. 3. Traucar (de bilhets de tren, etc.) per atestar d'un contraròtle.

ponchonatge n.m. Accion de ponchonar.

ponchonear vi. (*ponchonei*) Ponchejar.

ponchut, uda adj. 1. Que s'acaba en poncha, agut. 2. Foaça especialisat: *Aver una formacion ponchuda*. ◆ adv. *Parlar ponchut*: Dau biais sec e afectat dei Parisencs.

ponchut n.m. Barca dau fond plat de la coasta mediterranea.

ponch-virgula n.m. Signe de puntuacion qu'indica una paua intermediària entre la virgula e lo ponch.

poncho n.m. [*ˈpɔntʃo*] (esp.) Mena de manteu fach d'una pèça de lana rectangularia m'una dubertura per passar la tèsta, d'usatge particulierament en Amèrica dau sud.

poncion n.f. 1. (cir.) Introduccion d'una agulha dins un organe ò una cavitat per faire una exploracion ò prelevament. 2. Accion de prelevar una partida importanta de quauqua ren (de sòu, en particulier). Sin.: **prelevament**.

poncionar vt. 1. (cir.) Prelevar ò vuar m'una poncion. 2. Pilhar de sòu à; prelevar (de sòus) sus lo còmpte de.

poncís n.m. Dessenh que li sieu linhas e contorns, traucats, poàdon èstre reproduchs sus de papier ò de teissut au mejan d'una pòuvera coloranta (d'un temps à basa de ponce).

ponciu n.m. (litt.) Òbra, realisacion banala, sensa originalitat ni valor.

pondèire, èira adj. 1. Que ponde; que ponde sovent. 2. *Galina pondèira* ò *pondèira*, n.f.: Galina elevada per produrre d'òus destinats à l'alimentacion.

ponderabilitat n.f. Qualitat de cen qu'es ponderable.

ponderable, a adj. Que pòu èstre peat; qu'a una massa mesurable.

ponderacion n.f. 1. Caractèr d'una persona ponderada. 2. Just equilibri de tendenças contrari dins lo camp politic ò social. 3. Atribucion à cadun dei elements que sièrvon à elaborar una nòta, un indicati, etc., d'una plaça proporcionala à la sieu importança vertadièra.

ponderador, airtiz adj. e n. Ponderator.

ponderal, a adj. Relatiu au pes: *Carga ponderala*. Var.: **ponderau**.

ponderar vt. (*pondèri*) 1. Equilibrar quauqua ren per quauqua ren d'autre que l'atenua: *Ponderar lu poders de l'executiu per l'independença dau legislatiu*. 2. Menar quauqu'un à la ponderacion, lo calmar. Sin.: **apagar**, **assuaudar**, **moderar**. 3. Procedir à la ponderacion dei variablas en calculant un indicati, etc.

ponderat, ada adj. 1. Que si saup contrarotlar; calme, moderat dins lu sieus biais, li sieu presas de posicion, etc. 2. Que la sieu valor es estada calculada m'un metòde de ponderacion. Sin.: **apagat**, **assuaudat**, **moderat**, **retengut**.

ponderator, tritz adj. e n. Que pondèra, que mantèn l'equilibri. Var.: **ponderador**, **moderaire**.

ponderau, ala adj. Ponderal.

ponderós, oa adj. Si di de matèrias de densitat elevada emplegadi dins l'industria. ◆ n.m. Materiau ponderós.

pondre vt. 1. Produire un òu, faire l'òu. 2. (fam.) Escriure, redigir. ◇ Inventar, imaginar: *Que n'aurà mai pondut?*

ponduda n.f. 1. Accion de faire l'òu. Sin.: **ponta**. 2. Quantitat d'òus ponduts.

ponent n.m. Oèst.

ponentés, esa adj. e n. Dau ponent.

pongidat n.m. *Pogidats*: Família de moninas antropidas coma lo gorilla.

pongista n. Persona que practica lo tennis de taula.

ponh n.m. [*ˈpuŋ*] 1. Man sarrada: *Un còup de ponh*. 2. Cen que tèn dins una man sarrada. Sin.: **ponhada**.

ponhada n.f. 1. Cen que tèn dins una man sarrada. Sin.: **ponh**. 2. Pichina quantitat (de personas, etc.): *Una ponhada d'amics*.

ponhada n.f. Manelha: *La ponhada de la poarta*.

ponhal n.m. Arma formada d'un mànegue e d'una lama corta e ponchuda.

ponhalada n.f. Còup de ponhal.

ponhalar vt. Picar m'un ponhal. ◇ (fig.) *Ponhalar quauqu'un dins l'esquina*: Agir en traite còtra eu.

ponhastre, a adj. Opinhastre.

ponhedura n.f. 1. Pichina plaga producha per un instrument ponchut ò un insècte, una sèrp, etc. 2. Introduccion dins l'organisme d'una agulha per practicar una injeccion, una poncion ò per practicar l'acupuntura (agulha plena dins aqueste cas). 3. Trauc qu'un insècte laissa dins un materiau. 4. Taca d'umiditat sus de papier. 5. Sensacion viva qu provòca un gratonhament. 5. Mòt ponhent, acèrbe.

ponhent, a adj. 1. Que ponhe: *Barba ponhenta*. ◇ *Saussa ponhenta*: Saussa facha mé de chalòtas, de tàperis, de cogombrets, de vin blanc e de vinaigre. 2. (lit.)

Que provòca l'interès, la curiositat: *Un detalh ponhent*.

3. Que causa una dolor viva, una angoissa.

ponhent n.m. (lit.) Cen qu'es ponhent, estranh.

pónher vt. 1. Traucar la pèu mé quauqua ren de ponchut. 2. Enfonsar lo sieu dard, lo sieu agulhon dins la pèu, en parlant d'un insècte: *Una vèspa m'a ponhut*. 3. (lit.) Excitar un sentiment. ◆ **si pónher** v.pr. Si nafrar leugierament: *Si pónher m'una espina*.

ponta n.f. Accion de faire l'òu. Sin.: **pondadura**.

pontadura n.f. Ponchadura.

pontaire, airitz n. Ponchaire.

pontar vt. Ponchar.

pontar vt. (*poanti*) (cir.) Religar m'un pontatge (de vaisseus).

pontatge n.m. Ponchatge.

pontatge n.m. 1. (cir.) Operacion que consistisse à restablir la circulacion en avau de la partida tapada d'una artèria per un empeut vasculari ò un tube de matèria plastica. 2. (quim.) Creacion de ligasons transversali entre lu atòmes de cadenas adjacenti de macromoleculas.

pontejadura n.f. Trach fach de ponchs.

pontejar vi. e vt. 1. Faire de ponchs m'un gredon, un bulin, un pinceu. 2. Metre una puntuacion.

pontejat, ada adj. Qu'a una puntuacion.

pontelar vt. Sostèner, apontelar au mejan de ponteus.

pontet n.m. 1. Pèça metallica que protegisse la destenda d'una arma de fuèc. 2. (mús.) Sus un instrument de músicas à coardas, pèça plaçada entre li coardas e la taula d'armonia de l'instrument: transmete li vibracions dei coardas à la taula que va amplificar lo son produch e mantèn l'espacament entre li coardas e la sieu autessa per rapoart au mànegue. Sin.: **rastel**.

ponteu n.m. (constr.) Element de construccion plaçat entre doi partidas que tèndon à s'avesinar.

pontier n.m. Persona encargada de la manòbra d'un poant mobile.

pontife n.m. 1. Títol donat ai evesques e, en particulier, au papa, evesque de Roma e cap sobeiran de la cristianitat, finda sonat *sobeiran pontife*. 2. (fam.) Òme gonflat de la sieu importança, pretensiós. 3. (Antiqu.) Membre important dau collègi sacerdotal, à Roma. ◆ *Grand pontife*: Cap dau collègi dei pontifes.

pontifical, a adj. Var.: **pontificau**.

pontifical n.m. Ritual dei ceremònias pròpri au papa e ai evesques. Var.: **pontificau**.

pontificant, a adj. (fam.) Que pontifica.

pontificar vi. (*pontefiqui*) 1. (fam.) Pilhar d'àrias d'importança, parlar embé enfasi, embé pretension. 2. Celebrar un ofici pontifical.

pontificat n.m. 1. Denhetat, foncion dau papa; durada d'aquesta foncion. 2. (Antiqu.) Denhetat de pontife ò de grand pontife.

pontificau, ala adj. e n.m. Pontifical.

pontil n.m. Massa de vèire à l'estat de mièja fusion que permete de fixar un objècte de vèire en fabricacion à l'extremtat d'una barra de fèrre; aquesta barra.

pontilhisme n.m. Pontilhisme.

pontilhista adj. e n. Pontilista.

pontilhisme n.m. 1. (art) Divisionisme. 2. Fach d'agantar la veritat per detalhs successius. Var.: **pontilhisme**.

pontilista adj. e n. Dau pontilhisme; artista d'aquel estile. Var.: **pontilhista**.

pontilhós, oa adj. Susceptible dins lu sieus rapoarts m'ai autres; eigent: *Un examinador pontilhós*.

pontin n.m. 1. Pichin poant (d'una arca soleta). 2. Partida dau teatre dont son lu actors.

pontina n.f. Tumor ossoa que vèn au garron d'un cavau. ◆ *Pontina seca*: Flexion brusca dau membre posterior au moment que la bèstia si mete en movement. ◆ *Pontina de bòu*: Tumor ossoa qu'ocupa la fça intèrna dau garron e li dona l'aparença d'un garron de bòu.

ponto n.m. (it.) Ponch.

ponton n.m. 1. Apontament emplegat coma desbarcador. 2. Plataforma flotanta: *Ponton d'esquí nautic*. 3. Vièlha nau desarmada que sièrve de depaus de material, de nau-escòla, de preson, etc. 4. Construccion flotanta e plata per lo transport de material dins lu poarts.

ponton-grua n.m. Ponton que supoarta una grua, per embarcar ò desbarcar de cargás peanti dins un poart.

pontonier n.m. Militari dau gèni especialisat dins la construccion dei poants.

puntuacion n.f. 1. Accion, biais de pontuar. ◆ *Signes de puntuacion*: Signes grafics coma lo ponch, la virgula, etc., que màrcon li paus entre frasas ò elements de frasas e lu rapoarts sintaxics. 2. (bot.) Dubertura que permete lo passatge de divers elements d'una cellula à una altra. ◆ *La puntuacion areolada es lo tipe primitiu de la puntuacion bordada*.

pontual, a adj. 1. Qu'arriba à l'ora; exacte, regulier: *Es una persona totjorn pontuala*. Que poarta sobre un detalh; que pertòca un objectiu isolat ò limitat: *Una operacion comerciala pontuala*. 3. (opt.) Constituit d'un ponch: *Imatge pontual*. 4. (mat.) Que lu sieus elements son de ponchs. Var.: **pontuau**.

pontualament adv. D'un biais pontual.

pontualitat n.f. Qualitat d'una persona pontuala, qu'arriba à l'ora; exactituda, regularitat.

pontuar vt. (*pontui*) 1. Marcar (un tèxto) de signes de puntuacion. 2. Renforçar de mòts per de gèsts ò d'exclamacions. 3. (mús.) Marcar lu repaus en compauant ò en executant una particion.

pontura n.f. Talha, per lu gancs, li cauçaduras.

pontuau, ala adj. Pontual.

pòp n.m. ò f. Música populària, eissida principalament dau rock and roll e enriquida d'influèncas diversis (jazz, música classica, electronica, etc.). Var.: **música pòp**. ◆ adj. inv. Relatiu à-n-aquesta música: *Un grope pòp*.

popa n.f. (mar.) Arrier d'una nau (per op. à la *proa*). ◆ *Aver lo vent en popa*: Èstre dins un periòde favorable.

popa n.f. Mamèla.

popa n.f. 1. Partida tendra e carnuda deifruç, de divèrs lieumes. 2. Extremitat carnuda dei dets. 3. Teissut conjontiu de la cavitat dentària. Var.: **porpa**.

popada n.f. Accion de popar.

popar vt. Beure de lach à la mamèla.

poparèla n.f. Biberon.

popareu n.m. Nenon.

pòp art n.m. Corrent contemporaneu dei arts plastics, qu'emplega, per li sieu composicions, d'objèctes ò de tròç d'objèctes de la vida quotidiana e d'images pilhats dins de revistas, dins la publicitat, etc.

pòp còrn n.m. Grans de gran turc esclatats à la calor, sucrats ò salats.

pòpe n.m. Prèire de la Glèia ortodòxa eslava.

popèu n.m. Mamelon dau sen.

poplament n.m. (it.) Poblament.

poplitat, ada adj. (anat.) De la partida posteriora dau genòlh: *Muscle poplitat*.

popolacion n.f. (it.) Populacion.

popolar(i), a (-ària) adj. (it.) Populari.

popolarisar (-izar) vt. (it.) Popularisar.

popolós, oa adj. (it.) Populós.

popon n.m. 1. Enfanton encara au brèç. 2. Piada que representa un enfanton.

poponar vt. (fam.) S'ocupar d'un enfanton.

poponiera n.f. (vièlh) Establiment public per aculhir de jorn e de nuèch d'enfants en sota de tres ans que non poàdon restar dins la sieu familha.

poporassa n.f. Compoast.

popós, oa adj. Que contèn de popa, que n'a la consistença.

populaça n.f. (pej.) Pòble bas, classa desfavorisada de la populacion, à la quala si prèston de gusts e de biais vulgaris. Var.: **populassa**.

populacier, a adj. Pròpri à la populaça; vulgari. Var.: **populassier**.

populacion n.f. 1. Ensèm dei abitants d'un espaci determinat (continent, país, etc.). 2. Ensèm dei personas que constituïsson, dins un espaci donat, una categoria particuliera: *La populacion rurala*. 3. Ensèm dei animaus ò vegetaus d'una mema espècia que vívon sus un territòri determinat. 4. (astron.) *Populacion estelària*: Ensèm dei estelas d'una galaxia qu'an de proprietats intrinsèqui comuni (atge, composicion quimica, etc.). 5. Ensèm d'elements sotamés à un estudi estadistic. Var.: **popolacion** (it.).

populacionista adj. e n. Favorable à un acressement de la populacion.

populage n.m. Èrba vivaça toxica dei bèli flors jauni, que creisse dins lu luècs umides (Familha dei renonculaceas).

popular(i), a (-ària) adj. 1. Qu'apartèn au pòble; que pertòca lo pòble; que vèn dau pòble: *Expression populària*. 2. Que s'adreïça au pòble, au public mai nombrós; qu'es jutjat confòrme ai gusts de la populacion plus pauc cultivada.: *Roman populari*. 3. Conoissut e aimat de toi, de la màger part: *Un cantaire populari*. 4.

(ling.) Si di d'u mòt ò d'una expression emplegats principalament per li gents dau pòble, e d'un usatge gaire frequent dins li auti classas de la societat: *Un biais de dire populari*. Var.: **popolari** (it.).

popularament adv. Populariament.

populariament adv. D'un biais populari; dins lo lengatge populari. Var.: **popularament**.

popularisacion (-izacion) n.f. Accion de popularisar; fach d'èstre popularisat.

popularisar (-izar) vt. 1. Rendre populari. 2. Faire conoïsser de la màger part dei gents. Var.: **popolarisar** (it.).

popularitat n.f. Fach d'èstre conoissut, aimat de la màger part.

populassa n.f. (pej.) Populaça..

populassier, a adj. Populacier..

populeum n.m. (farm.) Pomada calmanta e descongestionanta à basa de grelhs de píbolas.

populisme n.m. 1. (liter.) Movement literari que s'estacava à la descripcion de la vida e dei sentiments dei mitans popularis. 2. Ideologia e movement politics dei ans 1870, en Rússia, que preconisava una via especifica vèrs lo socialisme. 3. Ideologia de divèrs movements de liberacion nacionala, en Amèrica latina en particulier.

populista adj. e n. Relatiu au populisme; partidari dau populisme.

poquèr n.m. Poker.

poqueta n.f. Juèc de bilhas dins lo quau si dévon mandar de bilhas en nombre par dins un trauc en tèrra.

porcachon n.m. 1. Sason que lo singlar es ben gras, boan per èstre caçat. 2. Salòp, brutícia; persona gorrina.

porcalha n.f. 1. 2. (pej.) Carnsalada.

porcaria n.f. 1. Bastiment dont son elevats lu poarcs. 2. (fig.) Luèc foarça brut, desordenat. 3. Acte, paraula obscènes.

porcàs, assa n. 1. Gròs poarc, gròssa truèia. 2. Persona gorrina.

porcatejar vt. 1. Baclar. 2. Menar una vida gorrina.

porcatier, a n. 1. Persona que vende de poarcs. 2. Carnsaladier.

porcelana n.f. 1. Produch ceramic de la pasta fina, translucida, vitrificada: *Un vas de porcelana, la porcelana de Lemòtges*. 2. Porprier.

porcelanier, a adj. e n. Persona que fa, que vende de porcelana, obrier que travaïha dins una fàbrega de porcelana. ♦ adj. Relatiu à la porcelana.

porcelar vt.

porcelet n.m. Pòrc jove. Var.: **porceu, porcon, porcelon**.

porcelon n.m. Pòrc jove.

porceu n.m. Porcelet, porcon.

porcin, a adj. 1. Dau poarc. 2. Qu'evòca un poarc: *D'uèlhs porcins*.

porcina n.m. Lu poarcs en general.

porcion n.f. 1. Partida d'un tot. 2. Quantitat d'aliments servida à una persona: *Una porcion de fromai*.

porcon nm. Pichin poarc. Sin.: **boet**. ◇ *Porcon d'Índia*: Mamífer rosegaire de Sudamèrica elevat coma animau de companhia.

porcum n.m. Carn de poarc.

pòre n.m. 1. Orifici pichinet à la susfàcia de la pèu, per lo quau s'escàpon la sudor e lo sebum. 2. Orifici pichinet dei tubes dei fonges, dei partidas aerenqui dei plantas (fuèlhas, etc.). 3. Trauc, interstici minuscule dins la textura de divèrsi matèrias.

porfir(e) n.m. 1. Ròca magmatica dei grands cristals de feldespat. ◇ *Porfire antic*: De la pasta colorada (roja, vèrda, blava, negra), emplegada en decoracion. 2. Ensèm constituit d'un mortier e d'un peston de porfire, emplegat per chaplar finament divèrsi substanças.

porfíria n.f. (med.) Trebolici dau metabolisme que mena à la formacion de quantitats importanti de porfirinas dins l'organisme e à la sieu eliminacion dins li urinas ò dins lu excrements.

porfiric, a adj. Que tèn dau porfire; que n'en contèn.

porfirina n.f. (biol.) Còrs format de quatre nucleus pirròle e qu'ientra dins la composicion de l'emoglobina e de la clorofilla.

porfiroblast n.m. (geol.) Cristal de granda talha (fins à d'unu centimètres) que s'es desvolopat dins una ròca metamorfica.

porfiroclast n.m. Grand fragment d'un cristal de granda talha (ancian fenoblast ò ancian porfiroblast) dins una ròca mecanicament desformada.

porfirogenèt, a adj. e n. Naissut pendent lo règne de son paire, en parlant de l'enfant d'un emperaire bisantin.

porfiroïde, a adj. Si di d'una varietat de granit que contèn de gròs cristals de feldespat.

pormonia n.f. Pneumonia.

pornografe, a n. Autor, autritz d'òbras pornografiqui.

pornografia n.f. Representacion complasenta de subjèctes, de detalhs obscènes, dins una òbra literària, artistica ò cinematografica.

pornografic, a adj. Relatiu à la pornografia; que n'a lu caractèr.

porofòre n.m. Compauat quimic emplegat per la fabricacion de materiaus cellularis e espongiós.

porós, oa adj. Que presenta de pòres; que la sieu textura compoarta totplen de pichins traucs.

porositat n.f. 1. Estat de cen qu'es porós. 2. (tecn.) Rapoart dau volume dei vuès d'un materiau, d'un produch, au volume total.

porpa n.f. Popa.

porpeta n.f. Pichina bola de pasta, de carn, de peis ò de lieumes, que si fa fregir.

porpier n.m. Planta dei pichini fuèlhas carnudi, qu'una espècia es cultivada coma lieume e una altra, originària d'Amèrica dau Sud, per li sieu flors dei colors variadi (Tipe de la familha dei portulacaceas). Sin.: **porcelana**.

porpon n.m. Bicèps, gras dau braç, dau boteu. Sin.: **notz**.

pòrpora n.f. 1. Matèria coloranta d'un roge escur, qu'autrifès si tirava d'un cauquilhaige. 2. Estòfa tencha d'aquesta color. ◇ (lit.) Denhetat imperiala, que la pòrpora n'èra la marca. ◇ *La pòrpora romana*: La denhetat de cardinal.

porporat, ada adj. 1. De la color de la pòrpora. 2. (anc.) *Fèbre porporada*: Urticari. Var.: **porprat**. Sin.:

porporin, porprin, purpurin.

porporin, a adj. Porprat.

porpós, oa adj. Popós.

porpra n.f. Pòrpora.

porprat, ada adj. Porporat.

porpre, a adj. D'un roge que tende vèrs lo violet. ◆ n.m. 1. Color d'un beu roge que tende vèrs lo violet. 2. (anat.) *Porpre retinian*: Substança fotosensibla de la retina dei vertebrats, qu'intervèn dins la vision crepusculària. Sin.: **rodopsina**.

porprin, a adj. Purpurin.

porprier n.m. Murèx.

porput, uda adj. Carnut. Var.: **polput**.

porquet nm. Pichin poarc.

porqueta n.m. Preparacion culinària italiana e niçarda, à basa de porcon de lach farcit mé d'alh, de romaniu, de pebre e de fenolh.

porquier, a n. Persona que garda lu poarcs, que s'en ocupa. ◆ n.m. Bastiment dont son elevats lu poarcs. Sin.:

porcaria.

pòrre n.m. Poarre.

porridge n.m. Preparacion à basa de flòcs de civada.

porrir vi. (*porrissi*) Poirir.

portable, a adj. 1. Que si pòu portar; portatiu. Var.: **portadís**. 2. (dr.) Que deu èstre pagat, remés en cò dau creancier, dau destinatari. ◆ Aparelh portable (televisor, telefonet, etc.).

portada n.f. 1. Distança mai granda à la quala una arma pòu mandar lo sieu projectile. ◇ *Portada practica*: Distança maximala d'emplec d'una arma au combat. ◇ *Portada utila ò eficaça*: Distança fins à la quala lo tir demòra pron precis per èstre eficaç. 2. À *portada de*: Que si pòu pilhar, tocar, rejónher: À *portada de vista, de man, de votz*. ◇ *Èstre à la portada de quauqu'un*: Li èstre accessible. 3. Capacitat intellectuala: *Un esperit d'una granda portada*. 4. Capacitat qu'una caua presenta de produrre un efècte; eficacitat, foarça: *Un eveniment d'una portada importanta*. 5. Distança que separa doi ponchs d'aponteu consecutius d'una construccion, d'un element lòng: *La portada d'un poant*. 6. (mecn.) Partida d'una pèça que sièrve d'aponteu ò de butada. 7. (mús.) Seria de cinc regas horizontali, equidistanti e parallèli, emplegada per notar la música. 8. Ensèm dei pichoï qu'una femèla porta e fa nàisser en un còup solet.

portadís, issa adj. Portable.

portadura n.f. Transpoart d'una carga sus l'esquina d'un òme. Sin.: **portatge**.

portaire, a adj. 1. Que poarta ò supoarta quauqua ren: *Un barri portaire*. Var.: **portant**. 2. *Maire portaira*: Frema que poarta dins lo sieu utèrus l'ovule, fecondat in

vitro, d'una altra frema. 3. Qu'es promés à un desvolopament segur, qu'es ric de possibilitats: *Un mercat portaire*.

portaire, airitz n. 1. Persona que lo sieu mestier es de portar de bagatges, de còlis. Sin.: **camalo**. 2. Persona au profièch de la quala un efècte de comèrci es estat sososcricòch ò encaissat. ◇ *Au portaire*: Mencion escricha sus un efècte de comèrci ò sus un chèc que lo sieu beneficiari non es designat nominalament. 4. Persona que detèn un títol dich *títol au portaire*, d'una valor transmissibla de la man à la man e qu'aqueu que lo possedisce es considerat coma lo proprietari, au contrari dau *títol nominatiu*. 5. Persona que poarta, que possedisce quauqua ren: *Portaire d'una arma*. 6. Qu'a una malautia, un virus, etc. ◇ *Portaire san*: Persona qu'a agantat un virus sensa desvolopar la malautia associada.

portal, a adj. Relatiu à la vena poarta.

portalàs n.m. Grand portau.

portament n.m. 1. Apoart. 2. *Portament de crotz*: Representacion artistica de Jèsus que poarta la sieu crotz.

portança n.f. 1. (fis.) Foaça perpendicularària à la direccion de la velocitat e derigida vèrs lo aut, que resulta dau movement d'un còrs dins un fluïde: *Lo movement de l'ària à l'entorn dei alas genèra una portança que permete la sustentacion d'un avion*. 2. (tr. Publ.) Aptituda d'un soal, d'un element de sostèn, à suportar de cargás, d'abutadas.

portant, a adj. (tecn.) Que poarta, que sostèn: *Un barri portant*. Var.: **portaire**.

portant, a adj. *Ben portant, mau portant*: E boana santat, en marrida santat.

portant n.m. 1. Aponte que sostèn lu decòrs d'un teatre. 2. (espòrts) Armadura metallica que poarta lo ponch dont si vènon apontelar lu rem, sus diverss embarcacions. 3. Aneu d'una cadiera à portaire. 4. Manilha, ponhada: *Portant d'un còfre*.

portantina n.f. Cadiera à portaire.

portar vt. (*poarti*) 1. Sostèner (una carga, un pes); èstre cargat de: *Portar una valisa*. 2. Aver dins lo sieu còrs pendent la gestacion. 3. Produire, en parlant d'una planta, d'un aubre: *Un figuiera que poarta de bèi fruchs*. ◇ (fig.) *Portar lu sieus fruchs*: Donar un boan resultat, aver de consequenças favorabli. 4. Aver coma vestit, coma ornament, coma marca distintiva, etc.: *Portar de braias negri, portar de belicles*. ◇ *Portar li armas*: Èstre militari. 5. Tenir (una partida dau còrs) d'un biais ò d'un autre: *Portar la tèsta auta*. 6. *Ben portar lo sieu atge*: Paréisser vigorós, en despièch de l'atge. 7. Presentar (una marca, un signe, una mencion): *Aqueu document poarta la data dau 1er d'abriu*. 8. Èstre designat per un nom, un escais-nom, un títol: *Poarta lo nom de sa maire*. 9. Faire anar, desplaçar d'un luèc à un autre: *Portar de sòus à la banca*. ◇ (fig.) *Portar lo debat davant l'opinion publica*. ◇ *Portar un còup à quauqu'un, portar la man sobre quauqu'un*: Lo picar. ◇ (fig.) *Portar un còup, portar toart à quauqu'un*: Li causar un prejudici, un dam moral. ◇ *Portar una òbra à la scena, à l'ecran*: La metre en scena, n'en faire un film. ◇ Dirigir, mòure vèrs: *Portar un gòt ai labras, portar lo sieu regard à l'horizont*. ◇

Portar lu sieus pas en un luèc: Li anar. 10. Escriure, inscriure: *Portar una mencion sus un document*. 11. Incitar, butar quauqu'un à quauqua ren, à faire quauqua ren: *Lo sieu caractèr lo poarta à agir*. 12. *Portar (un sentiment) à quauqu'un*: Lo provar per aquesta persona. ◆ vi. 1. *Portar sobre*: Repaugar sobre, èstre sostengut per: *Lo pes de la vòuta poarta sobre sièi colomnas*. ◇ (fig.) *Portar sobre lu nèvis de quauqu'un*: Lo tarabustar, lo faire enrabiari. ◇ Aver per objècte: *Un estudi que poarta sobre la poesia medievala occitana*. 2. Rejónher la sieu tòca: *Un còup que poarta*. ◇ (fig.) Aver un efècte: *La miu critica a portat*. ◇ Aver tala portada: *Un fusiu que poarta à 500 m*. ◇ *Portar à la tèsta*: Embriagar, estordir: *Aqueu vin poarta à la tèsta*. 3. (mar.) *Portar à*: Aver tala direccion, en parlant dau vent ò dau corrent. ◇ *Laissar portar*: Non anar tant pròche dau vent. ◆ **si portar** v.pr. 1. *Aver tal estat de santat*: Si poarta ben. 2. Si presentar en tant que: *Si portar candidat ai eleccions municipali*. 3. Si declarar: *Si portar malaut*. 4. Anar, si dirigir vèrs: *Si portar à l'autessa d'un concurrent*.

portaria n.f. Lòtja d'un concierge.

portat, ada adj. 1. *Èstre portat sobre*: Èstre predispausat, enclin (à), dependent (de): *Èstre portat sobre l'alcòl*. 2. (pintura) *Ombra portada*: Ombra projectada.

portat n.m. (coregrafia) Movement executat dins un pas de doi, , au cors dau quau lo dançaire soslèva la sieu partenària.

portatge n.m. 1. Transpoart d'una carga sus l'esquina d'un òme. Sin.: **portadura**. 2. *Portatge informatic*: Operacion que consistisse à portar, es à dire metre en òbra, un logicial, una foncionalitat, un sistema d'esplecha dins un autre environament qu'aqueu d'origina. 3. Apoart.

portatil(e), a adj. (it.) Portable.

portator, tritz adj. Portaire.

portalha n.f. Coarda de la grossor dau pichin det que sièrve per la reparacion dei autres cordatges.

portau n.m. 1. Poarta principala de granda larguessa, que pòu aver un caractèr monumental. 2. Composicion arquitecturala qu'a una poarta ò de mai, sus una façada d'edifici (glèia, en partic.). 3. (inform.) Site web qu'ofrisse una poarta d'intrada comuna à un grand nombre de ressorsas e de servicis accessibles sur Internet e centrats sus un domèni d'interès ò una comunautat particuliera.

portegada n.f. Pòrtegue.

portegal n.m. 1. Fruch manjadís dau portegalier. Sin.: **orange**. 2. *Portegal amar*: Bigarrada.

portegalier n.m. Aubre dau grope dei agrumes, dei fuèlhas persistenti, dau genre *citrus*, cultivat dins li regions caudi e que produe lu portegal (Família dei rutaceas). ◇ *Aiga de flor de portegalier*: Essença extracha per destillacion dei flors dau bigarradier e emplegada coma aròma en pastissaria.

portegalon n.m. Pichin portegal.

pòrtegue n.m. portique Var.: **portegada**.

porteta n.f. Pichina poarta.

portier, a n. 1. Emplegat que si tèn à l'intrada d'unu establiment publics per aculhir e guidar lu clients. 2. Persona que garda la poarta d'un covent, d'un monastèri. 3. Concièrge. 4. (anc.) Clergue qu'avìa reçauput lo premier dei quatre òrdres minors (suprimit en lo 1972). 5. Dins d'unu espòrts de balon, jugaire que garda la gàbia: *Lo portier de l'OGCN*.

portier n.m. *Portier electronic*: Dispositiu compausat d'un clavier e d'un boton de dubertura, plaçat à l'intrada d'un immòble per n'en permetre l'accès gràcias à un còdi de foncionament.

portiera n.f. 1. Poarta d'una veitura automobila ò de camin de fèrre. Tenda, tapissaria destinada à escondre una poarta.

portiera n.f. (mil.) Element d'un poant de bateu, lo mai sovent automotor, finda emplegat coma mejan de passatge.

portiera adj. f. (agric.) Si di d'una femèla en atge d'aver de pichoi: *Una fea portiera*.

portisson n.m. 1. Luèc dins un espaci public per demandar d'entresenhas, per pagar, per prene un bilheta, etc. 2. Avantprepaus (dins un libre, etc.). Var.: **portissou**.

portissou n.m. Portisson.

porto n.m. Vin de liquor dau Portugal.

porton n.m. Gròssa poarta; portau.

portor n.m. Marmo negre venat de jaune.

portret n.m. Retrach.

portretista n. Artista que fa de retrachs (sobretot en pintura).

portuari, ària adj. Relatiu à un poart, ai poarts.

portugués, esa adj. e n. Dau Portugal. ◆ Lenga d'origina latina parlada principalament au Portugal e au Brasili.

portuguesa n.f. Òstrega d'una varietat dei valvas inegali, qu'èra abondoa sus li ribas espanhòli, portuguesi e francesi.

portulacacea n.f. *Portulacaceas*: Família de plantas dicotiledonei, que comprèn 500 espècias repartidi en 19 à 21 genres. Var.: **portulacea**.

portulacea n.f. Portulacacea.

portulan n.m. Carta marina de la fin de l'Atge Mejan e de la Renaissença, qu'indicava la posicion dei poarts e lo contron dei costas.

pos n.f. Pòuvera foarça fina e leugiera en suspension dins l'ària e que provèn de matèrias diversis (en partic. tèrra seca) en seguida à un còup ò à un fretament. Sin.: **possiera** (fr.), **poussa**.

pòsa n.f. Postura (en partic. que si pilha per èstre fotografiat).

posadament adv. D'aise, calmament.

posadas n.f. pl. (it.) Ensèm format dau coteu, dau culhier e de la forqueta.

posar vi. Si metre en plaça per si faire fotografiar.

posar vt. Tirar d'aiga au potz.

posat, ada adj. Calme e mesurat dins lu sieus gèsts e li sieu paraulas; ponderat, seriós.

posca n.f. Breniada.

poscar vi. Breniar.

posicion n.f. 1. Situacion dins l'espaci; plaça ocupada per rapoart à cen qu'es à l'entorn: *La posicion d'una nau*. 2. (mil.) Emplaçament qu'una formacion militària en operacions ocupa. 3. Situacion sociala; plaça, emplec: *Una posicion de tria*. ◇ Situacion administrativa d'un militari, d'un foncionari. ◇ (fig.) Circonstanças particulieri dins li quali quauqu'un si tròva plaçat: *Una posicion critica*. 4. Situacion d'un còmpte, en particulier d'un còmpte en banca, resultat dau calcul d'un sòlde. 5. (mús.) Plaça relativa dei sons que constituïsson un acòrdi. 6. (mat.) *Faussa posicion*: Metòde d'analisi numerica, qu'es un algoritme de recèrca d'un zèro d'una foncion que combina li possibilitats dau metòde de dicotomia e dau metòde de la secanta. 7. Actituda dau còrs ò d'una partida dau còrs: *Una posicion agradiva*. ◇ (coregr.) Cadun dei diferents biais de pauar lu pens e de plaçar lu braç. 8. Opinion professada, partit adoptat per quauqu'un sobre un subjècte donat, dins una discussion, etc.: *Aver una posicion clara, pilhar posicion sobre quauqua ren*. ◇ *Restar sus la sieu posicion, sus li sieu positions*: Non cambiar de vejaire, non modificar una decision pilhada.

posicionaire n.m. (mecan.) Aparelh, dispositiu que permete de plaçar, de mantenir en posicion (de pèças, d'organes, etc.).

posicionament n.m. Accion de posicionar, de si posicionar.

posicionar vt. 1. Metre en posicion m'una precision impauada: *Posicionar una pèçé denant de la fixar*. 2. Determinar la situacion d'un produch sus lo mercat, còmpte tengut, en partic., de la concurrènça dei autres produchs. 3. Indicar ò determinar li coordenadas geografiqui, l'emplaçament exacte de. ◆ **si posicionar** v.pr. Si plaçar dins un luèc, à un reng precis, determinat.

posidonia n.f. Planta que creisse dins l'aiga de mar, sobretot pròche dei costas mediterraneï e australiani, dont constituïsse de grands erbièrs.

positiu, iva adj. 1. Qu'afirma, accèpta: *Una respoasta positiva*. 2. Que pertòca l'experiènça concreta; qu'a un caractèr de realitat objectiva: *Un fach positiu*. Que fa vèrie la presença de l'element ò de l'efècte recercat: *Un tèst positiu*. 4. Que manifèsta de realisme, qu'a lo sens practic: *Un esperit positiu*. 5. Urós, benefic, boan: *Un resultat positiu*. 6. *Espròva positiva ò positiu*, n.m.: Imatge fotografic sus film ò sus papier, après desvolopament e tiratge. 7. (filos.) *Estat positiu*: la darriera dei tres estapas de l'esperit uman dins la filosofia d'Auguste Comte. 8. *Cartga electrica positiva*: De la mema natura qu'aquela que si desvolopa sus un tròç de vèire fretat mé de lana. 9. (mat.) *Nombre positiu*: Nombre superior à 0.

positiu n.m. 1. Cen qu'es incontestable, qu'afirma: *Lo positiu e lo negatiu*. 2. Cen qu'es vertadierament utile; cen que repaua sobre de fachs (per op. à *imaginari, especulatiu*): *Vaquí de positiu!* 3. Ancianament, pichin òrgue de cambra ò de glèia que si podia pauar per tèrra ò sobre un mòble. 4. Espròva fotografica positiva. 5. (ling.) Gra de l'adjectiu qualificatiu e de l'advèrbi emplegats

sensa idea de parangon (per op. à *superlatiu* e *comparatiu*).

positivament adv. 1. Embé certituda, precision. 2. D'un biais urós, benefic: *La situacion càmbia positivament*. 3. Mé d'electricitat positiva: *Un còrs electrificat positivament*.

positivisme n.m. 1. Sistema filosofic d'Auguste Comte. 2. Tot sistema filosofic que, refudant toi lu a priori metafisics, ve dins l'observacion dei fachs positius, dins l'experiéncia, lo fundament unic de la conoissença. ◇ *Positivisme logic*: Movement filosofic contemporaneu que, denegant tota significacion ai enonciats metafisics, s'es esforçat de donar una forma logica e axiomatisada ai proposicions empiriqui sobre li quali si fòdon li sciéncias de la matèria. Sin.: **empirisme logic**, **neopositivisme**. 3. *Positivisme juridic*: Doctrina segond la quala li nòrmas dau drech positiu (opauat au *drech natural*) son li solet à aver una foarç juridica.

positivista adj. e n. Relatiu au positivisme; partidari dau positivisme.

positivitat n.f. Caractèr de cen qu'es positiu.

positon n.m. n.m. (rare) Antiparticula de l'electron qu'a la mema massa e una carga egala e de signe contrari, doncas positiva. Var.: **positron**. Contr.: **negaton**.

positòni n.m. Positròni.

positron n.m. Positon.

positròni n.m. (fis.) Edifici instable format d'un electron e d'un positon, e que presenta una analogia mé l'àtòme d'idrogène. Var.: **positòni**.

posologia n.f. 1. Quantitat e ritme d'administracion d'un medicament prescrich. 2. Estudi dau dosatge e dei modalitats d'administracion dei medicaments.

posquer v. Poder.

posquina n.f. Breniada.

posquinar vi. Breniar.

posquinejar vi. Fosquear.

possa n.m. (pop.) Sen, mamèla.

possada n.f. Impulsion.

possar vt. Butar.

possaraca n.f. Nòria.

possedent, a adj. e n. Que possedis de bens, de fortuna. Var.: **possedent**. Sin.: **possessor**.

possediment n.m. Possession.

possedir vt. (*possedissi*) 1. Aver, dispauar de: *Possedir una maion*. 2. Contenir: *Una region que possedis d'importanti resèrvas minerali*. 3. Aver una caracteristica, una qualitat, etc.: *Possedir una boana memòria*. 4. Conóisser à la perfeccion: *Possedis quatre lengas*. Sin.: **mestrejar**. 5. (fam.) *Possedir quauqu'un*: L'enganar, lo tradir. ◇ *Possedir una fema*: Aver de rapoarts sexual ensèm m'ela. Var.: **possèdre**.

possedit, ida adj. e n. En preda à una possession demoniaca, ocluta.

posseditor, tritz n. Possessor.

possèdre vt. (*possèdi*) Possedir.

possés, esa adj. (it.) 1. Possedit. 2. Possessòri. ◆ n.m. Possession.

possession n.f. 1. Fach de possedir un ben. Var.: **possés** (it.). ◇ *Aver en la sieu possession, èstre en possession de*: Possedir. ◇ *Pilhar possession de quauqua ren*: Començar d'exercir la sieu possession. 2. (dr.) Utilisacion ò gaudiment d'una cau, sensa que n'implique necessariament la proprietat. ◇ (dr. civ.) *Possession d'estat*: Exercici dei prerogativas e dei cargas estacadi à un estat (nom, fama, biais de tractar li personas, etc.). 3. Estat d'una persona possedida per una foarça demoniaca, ocluta. ◇ (psiquiatria) *Deliri de possession*: Dins lo quau lo malaut si cretz en preda à de foarças sobrenaturali. 4. Cen qu'es possedit; ben aver. ◇ (en partic.) Territòri qu'un estat possedis; colonia.

possessional, a adj. (dr.) Que marca la possession. Var.: **possessionau**.

possessionat, ada adj. Possedent.

possessionau, ala adj. e n. Possessional.

possessiu, iva adj. e n.m. (gram.) Si di dei adjectius determinatius e dei pronomes qu'exprimisson la possession, l'apartenença, la referença personala: *Es lo mieu libre, aquela maion es mieua*.

possessiu, iva adj. Que pròva un besonh de possession, de dominacion vèrs lu autres: *Una maire possessiva*.

possessor, a n. Persona qu'a quauqua ren en la sieu possession. Sin.: **posseditor**.

possessòri, òria adj. Relatiu à la possession. Var.: **possés** (it.).

possessòri n.m. Possession. Var.: **possés** (it.).

possessoriamment adv. Relativament à la possession.

possibilisme n.m. Teoria dei possibilistas; lo corrent possibilista.

possibilista adj. e n. De la fraccion moderada dau movement socialista francés, formada en lo 1882 que pretendia de si plaçar dins la «lucha quotidiana sus lo terren de la possibilitat». Lu possibilistas acceptàvon la collaboracion m'ai partits borgés en vista d'obtenir de reformas immediati.

possibilitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es possible. 2. Mejan de faire quauqua ren; ocasion, oportunitat: *Aver la possibilitat de causir lo sieu avenir*. 3. Cen qu'es possible: *Es una possibilitat*. Var.: **possibletat**.

possiblement adv. Bessai, versemblablement.

possible, a adj. 1. Que pòu existir, si debanar: *Una error es totjorn possible*. ◇ *Es possible*: Bessai. 2. (inv.) Expressisse una possibilitat en renforçant un superlatiu relatiu: *Cau pilhar lo mai de precaucions possible*. 3. Suportable, acceptable: *Es pas possible, aqueu dròlle!*

possible n.m. 1. Cen qu'es realisable, que pòu èstre: *Lo possible e l'impossible*. 2. *Faire lo sieu possible, tot lo sieu possible*: Faire tot cen que si pòu, agir en emlegant toi lu mejans à disposicion. 3. *Au possible*: Totplen: *Es noiós au possible*.

possibletat n.f. Possibilitat.

possident, a n. Possedent.

possiera n.f. (fr.) Pos.

possós, oa adj. 1. Cubèrt, emplit de pos. Var.: **poüssós**. 2. Pulverulent.

postaís adj. m. *Patron postaís*: Patron delegat d'una barca de pesca.

postal, ala adj. De la poasta. Var.: **postau**.

postam n.m. 1. Assemblatge de pòsts que sièrvon à revestir lo soal d'uni pèças d'abitacion. Var.: **parquet**. 2. Element de construccion entre doi plans, dins una maion, un edifici.

postar vt. (*poasti*) Metre à la poasta: *Postar una letra*.

postar vt. (*poasti*) Plaçar dins un luèc determinat per surveilhar, gaidar, etc. ♦ **si postar** v.pr. Si plaçar dins un luèc per una accion determinada.

postat, ada adj. Si di d'un trabalh organisat en foncion d'un sistema d'equipas successivi.

postat n.m. Paret, separacion entre doi pèças d'una maion.

postatge n.m. Accion de postar, de metre à la poasta.

postau, ala adj. Postal.

pòstclassic, a adj. Posterior au periòde classic.

pòstcombustion n.f. 1. Segonda combustion provocada per l'injeccion de carburant dins lo gas d'escapament d'un turboreactor, e que permete de n'augmentar la butada. 2. Dispositiu qu'assegura aquesta combustion suplementària.

pòstcomunion n.f. (liturgia cat.) Orason que lo prèire pronòncia après la comunion.

postema n.f. 1. Liquide jaunastre, constituit sobretot de polinucleari alterats, de degalhs cellularis e de micròbis, e que si forma en seguida à una inflamacion ò à una infeccion. 2. Abcès, pustula.

postemat, ada adj. Qu'a de postemas. Var.: **postemós**.

postemejar vi. Aver de postemas, frucar.

postemós, oa adj. Postemat, pustulós.

posterior, a adj. 1. Que vèn après dins lo temps: *Una data posteriora*. 2. Qu'es plaçat darrier: *Partida posteriora de la tèsta*. 3. (fon.) Que la sieu articulacion es situada à l'arrier de la boca.

posterior n.m. (fam.) Gaunhas. Sin.: **tafanari** (pop.).

posteriorament adv. Après, mai tardi.

posteriori (a) loc. adv. Posteriorament à l'experiença, ai fachs.

posterioritat n.f. Estat d'una caua posteriora à un altra.

posteritat n.f. 1. (lit.) Seguida d'aquelu d'una mema linhada. 2. Nsèm dei generacions futuri: *Transmetre lo sieu nom à la posteritat*.

posterla n.f. (fortif.) Poarta esconduda traucada dins la muralha d'una fortificacion e que dona sovent sobre la doga.

pòstescolar(i), a (ària) adj. Si di d'activitats destinadi à completar la formacion dei adolescents après la sieu escolarizacion.

pòst-escrich n.m. Cen que s'escriu après la fin d'una letra.

pòstfàcia n.f. Avertiment, comentari que si plaça à la fin d'un libre.

pòstglaciari, ària adj. (geol.) Que vèn après un periòde glaciari (en particulier la darriera glaciacion quaternària).

postic, a adj. 1. Fach e ajustat après: *Un ornament postic*. 2. Mes à la plaça de quauqua ren que non existisse plus; artificial: *Una barba postica*.

postic n.m. 1. Bèrris faus. 2. Barba faussa, bafis faus.

postier, a n. Emplegat, emplegada de la poasta.

postilha n.f. Anotacion dins lo marge ò en bas d'un tèxto. Sin.: **anotacion**.

postilhar vt. Anotar un tèxto.

postilhon n.m. Menaire de la poasta à cavaus; aqueu que montava sus un dei cavaus d'un atelatge.

pòstimpressionisme n.m. Ensèm dei corrents artistic que, pendent lo periòde que va pauc ò pron dau 1885 au 1905, s'escàrton de l'impressionisme ò li s'opàuon (neoimpressionisme, sintetisme, simbolisme, etc.).

pòstimpressionista adj. e n. Qu'apartèn au pòstimpressionisme.

postin, a n. sin. Postier, factor, en vivaroalpenc de Piemont.

pòstindustrial, a adj. Que vèn après l'èra industrial. Var.: **pòstindustriau**.

pòstindustriau, ala adj. Pòstindustrial.

pòstipofisi n.f. (anat.) Part posteriora de l'ipofisi.

postiti n.f. (med.) Inflamacion dau prepuci.

pòstmodernisme n.m. Corrent de l'arquitectura contemporanea que tende à rompre m'au foncionalisme frèi de l'estile internacional.

pòstnatal, a adj. Que vèn just après la naissença. Var.: **pòstnatau**.

pòstnatau, ala adj. Pòstnatal.

pòstoperatòri, òria adj. (med.) Que vèn après una operacion.

pòstpartum n.m. inv. (lat.) (med.) Periòde que vèn après la jacilha.

pòstpauar vt. (ling.) Plaçar après.

pòstposicion n.f. (ling.) 1. Plaça d'un mòt après un autre m'au quau forma un grope. 2. Mòt ensinda plaçat que juèga, dins divèrsi lengas, un ròtle parier à-n-aqueu dei preposicions en occitan.

pòstprandial, a adj. (med.) Que si produe just après un past. Var.: **pòstprandiau**.

pòstprandiau, ala adj. Pòstprandial.

pòstromantic, a adj. Que vèn après lo periòde romantic.

pòstsincronisacion (-izacion) n.f. (cín.) Enregistrar lu dialògues d'un film en sincronisme m' ai imatges virats precedentament.

pòstsincronisar (-izar) vt. (cín.) Efectuar la pòstsincronisacion de.

pòsttonic, a adj. Qu'es situat après l'accent tonic: *Una vocala pòsttonica*.

postulacion n.f. (dr.) Accion de postular.

postulant, a adj. 1. Persona que postula una pça, un emplec. 2. Persona que si prepara à intrar dins un noviciat religiós. Var.: **postulator**.

postular vt. 1. Demandar, sollicitar (un trabalh, una pça). 2. Plaçar coma postulat au començament d'una demostracion. ◆ vi. (*per, à*) 1. Èstre candidat à un trabalh, un emplec, una pça, una foncion: *Postular à la pça de directritz*. 2. (dr.) Complir lu actes de procedura d'un procès, en parlant d'un avocat.

postulat n.m. 1. Principi premier, jamaï demostrat ò que non si pòu demostrar.

postulator, tritz n. Postulant.

postume, a adj. 1. Que si debana, qu'existisse après la moart: *Una glòria postuma*.

postura n.f. Posicion particulmiera dau còrs: *Una postura naturala*. ◇ Èstre en boana, en marrida postura: Dins una situacion favorabla, desfavorabla.

postural, a adj. Relatiu à la postura, à la posicion dau còrs dins l'espaci. Var.: **posturau**.

posturau, ala adj. Postural.

põt n.m. Recipient de tèrra, de metal, etc., de formas e d'usatges divers. Sin.: **vas**.

potable, a adj. Que si pòu boire sensa perilh (si di especialament de l'aiga).

potamologia n.f. Idrologia fluviala.

potarga n.f. Botarga. Sin.: **caviar**.

potaria n.f. 1. Fabricacion de recipients en tèrra cuècha, etc., fabricats per modelatge, motlatge ò tornissatge dins una pasta argilò. 2. Objècte ensinda fach. Sin.: **terralha**.

potassa n.f. 1. *Potassa caustica* ò *potassa*: Idroxide de potassi (KOH) solide blanc, basic, totplen soluble dins l'aiga. 2. Derivat potassic emplegat coma engrais, coma lo *clorure de potassi*.

potassi n.m. Metal alcalin extrach de la potassa, leugier, moal e foarça oxidable; element (K) de n° atomic 19 e de massa atomica 39,1. Sin. (ancian): **cali**.

potassòu n.m. n.m. Merlan.

pótega n.f. Passeron de la talha d'un mèrlo, qu'a un flòc de plumas sus la tèsta (Família dei upupidats). Var.: **pútega**.

potegat, ada adj. Si di d'auceus qu'an un flòc de plumas sus la tèsta.

potença (-ència) n.f. 1. Poder de comandar, de dominar, d'impaur la sieu autoritat: *La potença dei lèis*. 2. *Potença publica*: Ensèm dei poders de l'Estat; l'Estat eu-meme. 3. Estat sobeiran: *Li grandi potenças*. 4. Energia, foarça que pòu produire un efècte: *La potença dei elements*. 5. (fis.) Quocient dau trabalh qu'una màquina complisse per lo temps que li a caugut per lo complir. ◇ *Potença nominala d'una màquina*: Potença que lo constructor indica e que correspoande au trabalh que la màquina produe en una segonda, quora fonciona normalament. ◇ *Potença administrativa* ò *fiscala*: Potença d'un motor d'un veïcule, calculada per servir de basa à l'imposicion fiscala. ◇ *Potença efectiva*: Potença d'un motor mesurada au banc d'assai. ◇ *Potença au fren*: Potença mesurada au mejan d'un fren. 6. *Potença*

d'una lúpia, d'un miscroscòpi: Quocient de l'angle sota lo quau si ve un objècte au través de l'instrument per la longuessa d'aquel objècte. 7. Poder de transport e d'erosion d'un cors d'aiga. 8. (min.) Espessor de la jaça d'un minerau ò d'un filon. 9. Accion, influença exercida sobre quauqu'un: *La potença de l'exemple*. 10. (filos.) Possibilitat, virtualitat: *La potença e l'acte*. ◇ *En potença*: Virtualament. 11. (mat.) Aplicacion qu'à un nombre *a* fa correspoandre lo nombre notat a^n (si liège *a* potença *n*; *n* es dich *expauant*) definit per lo produch de *n* factors egals à *a* quora *n* es un entier positiu, à $1/a^m$ quora $n = -m$ es entier negatiu e à $\sqrt[n]{a}$ quora $n = 1/p$ es fraccionari. ◇ *Potença d'un ponch per rapoart à una esfèra, à un cercle*: Produch dei distanças d'aqueu ponch ai interseccions de l'esfèra ò d' la circonfereça dau cercle m'una secanta que passa per aqueu ponch. ◇ *Potença d'un ensemble*: Cardinal d'aquel ensemble. ◆ pl. (relig.) Nom d'una ierarquia dei àngels.

potença (-ència) n.f. 1. Assemblatge de pèças de boasc ò de metal que forma una esquèrra, per sostenir ò suspendre quauqua ren. 2. Instrument que siève à impicar una persona; lo suplici en eu-meme. Sin.: **forca**. 3. (arald.) Ornament qu'a la forma d'una potença.

potencial, ala adj. 1. Qu'existisse virtualament, en potença, ma non vertadierament. 2. (ling.) Qu'exprimisse la possibilitat: "*Vendria se posquesse*" es una frasa *potenciala*. 3. (fis.) *Energia potenciala*: Energia d'un sistema fisic deuguda à la posicion d'una partida daus sistema per rapoart à l'autra. Var.: **potenciau**.

potencial n.m. 1. Ensèm dei ressorsas d'un país, d'un grope uman, d'una persona, d'un èstre vivent: Lo potencial militari d'una nacion. 2. (electr.) Grandor definida à una constanta pròche, que caracteriza lu còrs electrisats e li regions de l'espaci dont regna un camp electric (si mesuron de diferenças de potencial [d.d.p.], ò *tensions*). 3. (ling.) Forma verbala qu'exprimisse l'accion que porria acapitar si una condicion siguesse realisada (ex.: *Se quauqu'un m'ajudesse, acabarí mai leu*). Var.: **potenciau**.

potencialament adv. D'un biais potencial, virtualament.

potencialisar (-izar) vt. Aumentar, renforçar lu efèctes sobre l'organisme d'una substança activa, espec. d'un medicament, en parlant d'una altra substança.

potencialitat n.f. Estat de cen qu'existisse en potença.

potenciat, ada adj. (arald.) Acabat en dobla potença, en forma de T: *Crotz potenciada*.

potenciau, ala adj. e n.m. Potencial.

potenciomètre n.m. 1. (electr.) Aparelh per la mesura dei diferença de potencial ò dei foarças electromotritz. 2. Reostat mé tres bòrnas que perméton d'obtenir una tension variabla à partir d'una foant de corrent de la tension constanta.

potent, a adj. e n. 1. Qu'a totplen de poder, d'autoritat, d'influença. 2. Qu'a un grand potencial economic, militari, economic. 3. Qu'agisse embé foarça, que produe una granda energia dins un temps determinat: *Un motor*

potent. 4. Qu'a de foarça fisica; que la manifèsta. Sin.:

poderós.

potentament adv. D'un biais potent; embé foarça, intensitat: *Èra potentament armat*.

potentat n.m. 1. Sobeiran absolut d'un Estat potent. 2. Òme qu'emplega lo sieu poder d'un biais despotic; tiran.

potents n.m. pl. Aquelu que detènon lo poder, la riquessa.

potestat n.m. Podestat.

potestatiu, iva adj. (dr.) Que depende de la volontat d'una dei doi partidas.

potina n.f. 1. Moissin de sardina. 2. Cassida.

potinós, oa n.f. Cassidós.

potre n.m. Preparacion à basa de legumes secs bulhits e esquiçats, ò transformats en farina pi bulhits. Var.: **potròla**.

potròla n.f. Farinada; potre.

potron n.m. Pubís.

potz n.m. 1. Trauc vertical cavat dins lo soal, per rejónher la jaça d'aiga sota tèrra. 2. Trauc cavat dins lo soal per extraire de carbon ò un minerau, ò destinat à tota altra tòca industrial. 3. (mar.) *Potz dei cadenas*: Compartiment d'una nau dont si méton li cadenas dei àncoras.

potzrodier n.m. Nòria.

poussa n.f. Pos.

poussós, oa adj. Possós.

pouvereu n.m. Embrum, esposc.

pouverin n.m. 1. Pòuvera per lu canons foarça fina, que s'emplegava per l'amorsatge dei armas portativi e que s'emplega encuèi dins lu mesclums pirotecnics. 2. Pera per la pòuvera.

pouverisable (-izable), a adj. Que pòu èstre pouverisat. Var.: **pulverisable**.

pouverisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de pouverisar; lo sieu resultat. 2. *Pouverisacion catodica*: Ionoplastia. Var.: **pulverisacion**.

pouverisaire n.m. Aparelh agricòla emplegat per rompre li motas de tèrra. Var.: **pulverisaire**.

pouverisar (-izar) vt. 1. Redurre en pòuvera, en pichini partidas. 2. Destrúger completament: *L'OGCN a pouverisat lo sieu adversari*. 3. (fig.) *Pouverisar un recòrd*: Lo batre largament. 4. Projectar (un liquide) en fini goteletas. Var.: **pulverisar**.

pouverisator n.m. Instrument ò màquina que sièrve à projectar un liquide en goteletas foarça fini. Var.: **pulverisator**.

pouverós, oa adj. Qu'a la consistença de la pòuvera.

pouverulença (-éncia) n.f. Estat pouverulent. Var.: **pulverulença**.

pouverulent, a adj. Qu'es à l'estat de pòuvera; reduch en pòuvera. Var.: **pulverulent**.

pozzolana n.f. Ròca volcanica de l'estructura alveolària, recercada en construccion per li sieu qualitat d'isolacion termica e fonica.

PP. (mús.) Pianissimo.

Pr Simbòle dau praseodimi.

practic, a adj. 1. Que s'estaca ai fachs, à l'accion (per op. à *teoric*): *Aver lo sens practic*. ◇ *Travalhs practics*: Exercicis d'aplicacion de cors teorics. 2. Aisat d'aplicacion ò d'utilisacion facil; eficaç: *Un orari practic*. 3. (filos.) Relatiu à l'accion morala, li règlas de comportament.

pràctica n.f. Practica.

practica n.f. 1. Fach d'aver, d'exercir una activitat concreta: *La practica de la navigacion*. ◇ *Metre en practica*: Aplicar li règlas, lu principis (d'una activitat). ◇ *En practica, dins la practica*: En realitat, dins lu fachs. 2. Experiença, abituda aprefondida: *Aver la practica dei affaires*. 3. (Sovent au pl.) Comportament abitual, biais d'agir. 4. Observacion dei prescripcions d'una religion. 5. (filos.) Activitat concreta, istoricament determinada, dei òmes. 6. (mar.) *Liura practica*: Permission de comunicar donada à una nau après la visita dau servici de santat. Var.: **pràctica**. ◆ pl. Actes, exercicis de pietat: *Li practicas e la fe*.

practicable, a adj. 1. Dont si pòu circular, passar: *Una rota practicabla*. 2. Que pòu èstre mes en practica, en aplicacion.

practicable n.m. 1. (cín.) Plataforma que sièrve à desplaçar la càmera, lu projectors, etc. 2. Accessòri, element d'un decòr de teatre que non es solament pintat, figurat, ma que lu actors poàdon emplegar realament dins lo sieu juèc, lu sieus desplaçaments. 3. (espòrts) En gymnastica, cairat de 12 m de costat per lu exercicis au soal.

practicament adv. 1. Dins la practica, en realitat. 2. Esquasi: *Ai practicament acabat*.

practicant, a adj. e n. 1. Qu'obsèrva li practicas de la sieu religion. 2. Que practica abitualament un espòrt, una activitat.

practicar vt. (*practiqui*) 1. Faire, executar: *Practicar un trauc dins una paret*. 2. Si dedicar à una activitat, à un espòrt. 3. *Practicar una religion*: N'observar li prescripcions. ◆ **si practicar** v.pr. Èstre en usatge: *La marcha si practica de mai en mai*.

practice n.m. (mòt anglés) Au gòlf, terren ò ensèm d'installacions en sala destinats à l'adestrament.

practician, a n. 1. Persona que practica una activitat, un mestier (per op. au *teorician*, au *cercaire*). 2. Mètge, dentista, veterinari ò auxiliari medical qu'exercisse Aqueu que, d'après un modèle, comença dins un blòc de pèira, de marmo, etc., l'obratge que l'esculptaire acabarà.

pràctiga n.f. Client; clientèla.

pradaria n.f. Terren cubèrt d'èrba destinada à noirir li bèstias. ◇ *Pradaria naturala* ò *permanenta*: Terren en èrba que non es estat ni laurat ni semenat. Sin.: **prat**. ◇ *Pradaria artificiala*: Tèrra semenada de leguminoas puri ò mescladi, d'una durada de produccion d'una à tres annadas. ◇ *Pradaria temporària*: Tèrra semenada de gramineas e de leguminoas, d'una durada de produccion variabla en foncion dei espècias. Var.: **pratària**.

pradarial n.m. Tèrç mes de l'auton dins lo calendrier revolucionari francés.

pradelet n.m. Agaric.

praesídium n.m. (mòt lat.) Presidença dau Conseu dau Soviet suprème en U.R.S.S. Var.: **presídium**.

pragmatic, a adj. 1. Fondat sobre l'accion, la practica, caucionat per la capitada. 2. Fondat sobre l'estudi dei fachs. 3. (ist.) *Sancion pragmatica*: Edit d'un sobeiran per estatuar en principi definitivament dins una matèria fondamental: succession, rapoarts de la Glèia e de l'Estat, etc.

pragmatica n.f. Partida de la lingüística qu'estúdia lu rapoarts entre la lenga e l'usatge que lu locutors n'en fan en situacion de comunicacion.

pragmatisme n.m. 1. (filos.) Doctrina que pilha per critèri de la veritat la valor practica. 2. Actituda de quauqu'un que s'adapta à toti li situacions, qu'es orientat vèrs l'accion practica.

prea n.f. Pichin canal de tèrra batuda per menar li aigas.

pragmatista adj. e n. (filos.) Dau pragmatisme; que n'es partidari.

pragués, esa adj. e n. De Praga.

prakrit n.m. Caduna dei lengas comuni eissidi dau sanskrit, en usatge dins l'Índia anciana e qu'an donat naissença ai lenga indo-ariani d'encuèi. Grafia sabenta: *prākrit*.

pralin n.m. 1. Preparacion à basa d'amèndolas, de sucre e de vanilha, emplegada en pastissaria e en confisaria per recurrir lu pastissons, forrar li caramèlas, etc. 2. (agric.) Mesclum betós de tèrra e de bua de vaca dont si fan trempar li raïç dei aubres denant de lu plantar ò li granas denant de li semenar.

pralina n.f. Amèndola ò avelana brostolida cubèrta de suvre cuèch e glaçat.

pralinar vt. 1. Decorar, forrar, perfumar mé de pralin. ◇ Alestir dins lo biais dei pralinas. 2. (agric.) Curbir li raïç d'aubres ò de granas mé de pralin.

pralinat n.m. Mesclut de chicolat e de pralinas esquiquadi.

pralinatge n.m. Accion de pralinar.

pranisme n.m. Inèdia.

prao n.m. 1. Nau de Malàisia m'un balancier unic, de l'avant e de l'arrier simetric, velat per poder navegar dins lu doi sens. 2. Velier multicòca que la sieu construccion es inspirada dau prao malés.

praseodimi n.m. Metal dau grope dei tèrras rari; element (Pr) de n° atomic 59 e de massa atomica 140,90.

prat nm. Pradaria permanenta.

prataria n.f. Pradaria.

praxia n.f. (psicol.) Foncion de coordinacion e d'adaptacion dei movements voluntaris à una tòca.

praxis n.f. (mòt gr.) Accion e, espec., accion ordenada vèrs una tòca donada (per op. à *connoissença, teoria*).

prea n.f. (mar.) Contraquilha.

preable, a adj. Appreciable. Var.: **presable**.

preadaptacion n.f. (biol.) Predisposicion anatomica e fisiologica d'un èstre vivent à s'adaptar dins un mitan diferent d'aqueu dont viu.

preadolescent, a n. Enfant jove qu'es à mand d'intrar dins l'adolescença.

preaire, airtz n. Appreciator. Var.: **presaire**.

prealablement adv. Au prealable.

prealable, a adj. 1. Que deu normalament èstre fach, dich, examinat per començar: *Consentiment prealable*. 2. *Question prealable*: (dr.) Question sotamessa à un tribunal, e que la sieu solucion deu intervenir avant l'examen de la question principala (per op. à *question prejudiciala*). ◇ Question qu'un parlamentari paua per que l'assemblada decide que non si deu deliberar sobre lo tèxto, lo subjècte à l'òrdre dau jorn.

prealable n.m. Condicion qu'(una dei partidas fixa avant lo començament d'una negociacion, etc.: *Lu prealables d'un tractat*. ◇ *Au prealable*: Avant.

preambul(e) n.m. 1. Introduccion à un discors, à un expauat; avant-prepaus. 2. Cen que vèn avant quauqua ren, cen que l'anòncia: *Aquest incident èra lo preambule d'una crisi importanta*.

preamplificar vt. (*preamplifiqui*) Amplificar (un son) au mejan d'un preamplificador.

preamplificador n.m. (electron.) Amplificador de tension dau signal de sortida d'un detector ò d'una tèsta de lectura, denant d'intrar dins un amplificador de potença.

preannonci n.m. (c. de f.) Signal, fuèc vèrd intermitent que comanda au mecanician d'un tren que circula à mai de 160 km/h de non despassar aquesta velocitat au moment de passar lo signal seguent.

preaprendissatge n.m. Periòde d'aprendissatge efectuat pendent li darrièr annada de l'escolaritat.

prear vt. (*prei*) Trovar au sieu gust. ◆ **si prear** v.pr. Si radassar.

preatge n.m. Fach d'apreciar, de prear. Var.: **presatge**.

preaupin, a adj. Dei Preaups.

preavertir vt. (*preavertissi*) Preavisar.

preavis n.m. Avertiment prealable denant de denonciar ò de rompre un contracte, una convencion, etc.; temps que s'escorre entre aquest avertiment e lo moment que pilha efècte: *Preavis de licenciamment*.

preavisar vt. Donar un preavis à. Sin.: **preavertir**.

prebenda n.m. 1. (lit.) Revengut estacat à una situacion lucrativa. 2. (relig. cat.) Revengut estacat à un títol eclesisatic, à un canonicat; lo títol en eu-meme.

prebendar vt. Autrejar una prebenda à.

prebendat adj. e n.m. (relig. cat.) Qu'a lo benefici d'una prebenda.

prebendier n.m. (relig. cat.) Titulari d'una prebenda.

precambra n.f. Cambra auxiliària d'un motor à combistion, entre l'injector de combustibile e lo cilindre.

precambrian, a n.m. Promiera èra de l'istòria de la Tèrra, que la sieu durada es de 4 miliards d'ans. Sin.: **antecambrian**. ◆ **precambrian, a** adj. Dau precambrian.

precancerós, oa adj. Si di de lesions que poàdon venir avant un càncer.

precari, ària adj. 1. Qu'a ren d'estable, d'assegurat; provisòri, fragile: *Una santat precària*. 2. (dr.) Qu'existisse per autorisacion revocabla.

precariament adv. Embé precariat.

precarisacion (-izacion) n.f. Accion de precarisar.

precarisar (-izar) vt. Rendre precari, gaire duradís.

precaritat n.f. Caractèr, estat de cen qu'es precari.

precaucion n.f. 1. Disposicion pilhada per evitar un auvari ò n'en limitar li consequenças: *Pilhar li sieu precaucions*. ◇ *Precaucions oratòri*: Mejans gaubiós per obtenir la benvolença de l'auditor. 2. Circonspeccion, prudença: *Caminar embé precaucion*. Sin.: **cautela**.

precaucionar (si) v.pr. (lit.) Pilhar de precaucions.

precaucionós, oa adj. (lit.) Que pilha de precaucions; que si fa embé precaucion: *De gèsts precaucionós*.

precaucionosament adv. (lit.) Embé precaucion.

precaufatge n.m. Caufatge preliminar: *Precaufatge d'un forn, d'un aparelh*.

precedença n.f. Drech consacrat per l'usatge ò fixat per l'etiqueta d'èstre plaçat avant lu autres, de lu precedir dins l'òrdre onorific.

precedent n.m. Fach, exemple anterior invocat coma referença ò coma justificacion per quauqua ren d'analògue: *Crear un precedent*. ◇ *Sensa precedent*: Unic.

precedent, a adj. Que vèn just avant: *Lo jorn precedent, la pàgina precedent*. Sin.: **d'avant**.

precedentament adv. Avant: *Coma es estat dich precedentament*.

precedir vt. (*precedissi*) 1. Caminar davant quauqu'un: *L'avantgarda precedisse l'armada*. 2. Èstre situat avant, dins l'espaci ò dins lo temps: *L'article precedisse lo nom*. 3. Arribar, si trovar dins un luèc avant quauqu'un. Var.: **precedre**.

precedre vt. Precedir.

precellença (-ència) n.f. (lit.) Superioritat marcada, qu'escapa à tota ierarquia comuna. Sin.: **preexcellença**.

prechèpte n.m. Règla, ensenhamet dins un domèni particulier: *Lu prechèptes de la morala*.

preceptor, tritz n. Persona encargada de l'educacion d'un enfant à domicili.

preceptorat n.m. Foncion de preceptor.

precession n.f. (mecan.) Movement conic descrich à l'entorn d'una posicion mejana per l'axe d'un còrs animat d'un movement giroscop. ◇ (astron.) Movement conic foarça lent qu'efectua l'axe de rotacion terrèstre à l'entorn d'una posicion mejana que correspoande à una direccion normala au plan de l'ecliptic.

precioa n.f. (liter.) Au s. XVIIe, frema dau monde que cercava à si faire remarcar en metent en avant l'elegança dei sieus biais e dau sieu lengatges.

preciós, oa adj. 1. Qu'a una granda valor mercanda: *Una pèira precioa*. 2. Foarça utile, que rende de grands servicis: *Una ajuda precioa*. 3. (liter.) Relatiu à la

preciositat. ◆ adj. e n. Afectat dins lo sieu lengatge, lu sieus biais.

preciosament adv. M'una granda atencion: *Conservar preciosament li letras de la sieu calinhera*.

preciositat n.f. 1. (liter.) Tendença au refinament dei sentiments, dei biais e de l'expression leterària que si manifestèt en França au començament dau s. XVIIe.

precipici n.m. Luèc profund e bauçós; tomp, garagalh. 2. (fig.) Situacion catastrofica, desastre, roïna.

precipitacion n.f. 1. Vivacitat excessiva, que fa agir sensa la reflexion necessària: *Fugir mé precipitacion*. 2. (quim.) Fenomène per lo quau un còrs insoluble si forma dins un liquide e si depaua au fond dau recipient. ◆ pl. Formas variadi sota li quali l'aiga contenguda dins l'atmosphèra si depaua à la susfàcia dau glòbe terrèstre (puèia, neblaresc, neu, granhòla, aigalh).

precipitadament adv. Embé precipitacion.

precipitar vt. 1. Faire cabussar d'un luèc elevat vèrs un luèc foarça mai bas. 2. Butar, faire cabussar dintre: *Precipitar un país dins la guèrra*. 3. Accelerar lo ritme de: *Precipitar lu eveniments*. 4. Faire tròup leu, dins l'urgença: *Precipitar la sieu partença*. 5. (quim.) Provocar la precipitacion de. ◆ vi. (quim.) Formar un precipitat. ◆ **si precipitar** v.pr. 1. Si jetar d'aut en bas. 2. S'abrivar, anar rapidament: *Si precipitar per socórrer una persona ferida*.

precipitat, ada adj. Fach rapidament, tròup leu, sensa si donar lo temps de la reflexion: *Una partença precipitada*.

precipitat n.m. (quim.) Depaus format dins un liquide per precipitacion.

preciput n.m. Drech reconoissut à de personas que dévon faire un partatge de prelevar de la massa, denant de partatgjar, una soma ò de bens.

preciputari, ària adj. (dr.) Relatiu au preciput.

precís n.m. Obratge qu'expaua breument l'essencial d'una matèria.

precís, isa adj. 1. Que non lascia d'incertituda; just, exacte: Si faire una idea precisa. 2. Fixat, determinat rigorosament: *Si rejónher à una ora precisa*. 3. Qu'agisse embé exactituda, rigor. Qu'es fach d'un biais net: *Un dessenh precís*. 5. (mil.) *Tir precís*: Que lu sieus impactes son gropats.

precisament adv. Justament, exactament.

precisar vt. 1. Determinar, fixar embé precision: *Precisar la data d'un eveniment*. 2. Portar de precisions; rendre mai precís, mai exacte: *Cau precisar la tiu pensada*. ◆ **si precisar** v.pr. Pilhar forma, devenir distint.

precision n.f. 1. Caractèr de cen qu'es precís, exacte. ◇ (espec.) Qualitat globala d'un instrument de mesura que li permete de donar d'indicacions que correspoàdon lo mai possible à la valor vertadièra de la grandor que si vòu mesurar. 2. Exactituda dins l'accion: *Un gèst precís*. 3. Clartat rigoroa dins la pensada, l'expression: *La precision d'un estile*. 4. Detalh precís que dona una informacion mai granda: *Ti donerai de precisions deman*.

precisionisme n.m. Tendença de la pintura figurativa americana dei annadas 1920 e 1930, caracterisada per un estile esquematic e precis.

precisionista adj. e n. Relatiu au precisionisme; artista que practicava lo precisionisme.

precitat, ada adj. Citat precedentament.

preclassic, a adj. Anterior à un periòde classic.

preclinic, a adj. 1. Relatiu à l'estadi d'una malautia que precedisse l'aparicion dei promier simptoms, ò *signes clinics*. 2. Relatiu à l'estadi de la recèrca medicala que precedisse li pròvas cliniqi.

precòç (-òce), òça adj. 1. Madur denant dau moment normal ò abitual. 2. Que lo sieu desvolopament fisic ò intellectual correspoande à un atge superior: *Un enfant precòç*. 3. Qu'acapita mai leu que d'ordinari: *Una prima precòça*.

precoçament adv. D'un biais precòç.

precocitat n.f. Caractèr d'una persona, d'una caua precòça.

precolombian, a adj. Anterior à la venguda de Cristòu Colomb, en Amèrica.

precombustion n.f. Fasa dau foncionament d'un motor Diesel que vèn avant l'inflamacion dau combustible.

precomptar vt. (*precòmpti*) Operar lo precòmpte de.

precòmpte n.m. 1. Retenguda dei cotisacions socials que l'emplegaire opèra sus lo salari e qu'es versada ai organismes correspondents. Sin.: **retenguda**. 2. *Precòmpte mobilier*: Retenguda de contribucion fiscala exigida dei societats que non son sotamessi ai taxas sobre li societats.

preconcebut, uda adj. Imaginat per avança, sensa examèn critic: *Idea preconcebuda*.

preconcepcion n.f. Idea que si forma avant.

preconcèpte n.m. Cen que vèn avant lo concèpte, que non es encara un concèpte, que per lu enfants es generalament situat entre 2 e 4 ans.

preconisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de preconisar. 2. (relig. cat.) Acte solèmne per lo quau lo papa dona l'institucion canonica à un evesque que l'autoritat civila a nomenat.

preconisar (-izar) vt. 1. Recomandar vivament: *Preconisar un remèdi*. 2. (relig. cat.) Instituir au mejan de la preconisacion.

preconscient, a adj. (psican.) Que pertòca lo preconscient.

preconscient n.m. (psican.) Dins l'aparelh psiquic que Freud descriu, luèc dei procèssus mentals que, temporariament inconscients, non son reholats e poàdon tornar conscients.

preconstrench, a adj. Sotamès à la preconstrencha: *Betum preconstrench*.

preconstrencha n.f. Tecnica de messa en òbra dau betum que consistisse à lo sotametre à de compressions permanenti destinadi à aumentar la sieu resisença.

precordial, a adj. (med.) Relatiu à la region dau torax situada en avant dau coar. Var.: **precordiau**.

precordiau, ala adj. Precordial.

precuèch, a adj. Si di d'un aliment parcialament cuèch denant d'èstre condicionat e que demanda d'èstre cuèch solament per un temps reduch: *De ris precuèch*.

precursor, a n. 1. Persona que, per la sieu accion, duèrbe la via à quauqu'un, à una doctrina, à un movement: *Lu precursors dau romantisme*. Sin.: **davancier**. 2. (bioquim.) Compauat que n'en precedisse un autre dins una sequença metabolica.

precursor adj. m. 1. Que vèn avant e anòncia quauqua ren; avantcorrèire, anonciator: *De signes precursors*. 2. (mil.) *Destacament precursor*: Encargat d'alestir lo cantonament d'una unitat.

preda n.f. 1. Èstre vivent capturat e manjat per un animau (lo *predator*). ◇ *Auceu de preda*: Auceu que si noirisse de predas, d'autres animaues; rapace. 2. (fig.) Victima, persona que si tormentada ò que si pòu manobrar facilament. ◇ Cen que si pilha embé rapacitat, per la violença. 3. *Èstre en preda* à: Èstre liurat à, tormentat per: *Èstre en preda à la gelosia*. ◇ *Èstre la preda de*: Èstre destruch per: *La maion es estada la preda dei flamas*.

predacion n.f. 1. Mòde de nutricion dei animaues predators. 2. Mòde de subsistença dei populacions predatritz.

predator, tritz adj. e n. 1. Que viu de predas animalis ò vegetalis: *Li espècias predatritz*. ◇ *Predator natural d'una espècia*: Animau que fa ordinariament la sieu preda d'aquesta espècia. 2. (antrop.; preïst.) Si di de l'òme que viu de caça e de culhida.

predecessor n.m. Persona qu'a precedit quauqu'un dins una foncion, un emplec, etc.

predecopat, ada adj. Decopat à l'avança ò presentat en elements facilament separabli.

predela n.f. Partida inferiora d'un retaule, d'un poliptic, en general partatjada en pichins paneus.

predelinquent, a n. Minor susceptible de devenir un delinquent.

predestinacion n.f. 1. Determinacion fatala dei eveniments futurs. 2. (teol.) Decret etèrne de Dieu que pertòca la fin (sauvament etèrne ò damnacion) de la creatura umana.

predestinar vt. 1. Reservar per avança à un destin, un ròtle particulier. 2. (teol.) Destinar de tota eternitat au sauvament ò à la damnacion.

predestinat, ada adj. e n. Que lo sieu destin es fixat d'avança.

predeterminacion n.f. Accion de determinar à l'avança.

predeterminar vt. Determinar à l'avança.

predicable, a adj. (log.) Que pou sètre aplicat à un subjècte: *Lo tèrme "animau" es predicable à l'òme e à la bèstia*.

prèdica n.f. 1. Sermon. 2. Discors noiós que vau faire la morala. Var.: **predicada, predicament**.

predicacion n.f. Accion de predicar; sermon.

predicament n.m. Prèdica, sermon.

predicada n.f. Prèdica.

predicaire, airtz adj. e n. 1. Que prèdica; que li agrada faire la morala. 2. *Fraires predeicaires*: Dominicans encargats de predicacion.

predicant n.m. 1. Predicator protestant. 2. (pej.) Predicator de morala.

predicar vi. (*prèdiqui*) Prononciar un sermon, de sermons. ♦ vt. 1. Anonciar, ensenhar (la paraula de Dieu). 2. Recomandar embé insistença: *Predicar la moderacion*. Sin.: **preconisar**. 3. (ling.) Donar un predicat à (un sintagma nominal).

predicat n.m. 1. (log.) Atribut afirmat ò negat d'un subjècte. ◇ *Calcul dei predicats*: Partida de la lògica que tracta dei proprietats analisadi en predicats. 2. (ling.) Cen qu'es afirmat ò negat à prepaus de la caua que s'en parla (subjècte ò tema). 3. (mat.) Expression que contèn una variabla ò diferenti variablas e que pòu devenir una proposicion vèra ò faussa en foncion dei valors atribuidi à-n-aquesti variablas. Sin.: **foncion proposicionala**.

predicatiu, iva adj. (ling.) Dau predicat. ◇ *Frasa predicativa*: Reducha au solet predicat.

predicator, tritz n. Persona que prèdica, que fa la morala.

prediccion n.f. 1. Accion de predire. 2. Cen qu'es predich: *Lu fachs an contradich li tieu prediccions*.

predigerit, ida adj. *Aliment predigerit*: Qu'a subit una digestion quimica prealabla e que permete de demenir lo travalh digestiu d'unu malauts.

predileccion n.f. Preferença marcada per quauqu'un, per quauqua ren. ◇ *De predileccion*: Favorit: *Bernard de Ventadorn es lo mieu autor de predileccion*.

predinnar n.m. Après-dinnar. Sin.: **après-miègjorn**.

predire vt. (*predii*) Anonciar d'avança cen que si deu debanar, sigue per intuicion ò divinacion, sigue per conjectura ò rasonament: *Predire una crisi economica*.

predispauar vt. Metre per avança dins de condicions donadi: *La sieu constitucion lo predispaue à jugar au rugbi*. Var.: **predispòner**.

predispòner vt. Predispauar.

predisposicion n.f. Disposicion, tendença, aptituda naturala à quauqua ren.

predispòst, a adj. Predispauat.

predominacion n.f. Predominança.

predominança n.f. Caractèr predominant, preponderança. Var.: **predominacion, predomini** (it.).

predominant, a adj. Que predomina.

predominar vi. Èstre en quantitat màger, èstre lo mai important: *La pesca predomina dins aquesta region*.

predomini n.m. (it.) Predominança.

predipian, a adj. (psican.) Que precedisse l'aparicion dau complèxe d'Edip: *Lo periòde predipian*.

preelectoral, a adj. Que precedisse li eleccions. Var.: **preelectora**.

preelectora, **ala** adj. Preelectoral.

preelementari, ària adj. *Ensenhament preelementari*: Donat dins li escòlas mairali ò li classas enfantini.

preellenic, a adj. (ist.) Anterior à l'invasion doriàna en Mediterranea orientala (s. XIIe av. J.-C.).

preemcion n.f. Facultat qu'una persona ò una administracion detèn, de preferença à tota autra, d'aquistar un ben qu'es estat mes en venda.

preeminença (-éncia) n.f. Superioritat absoluta sobre lu autres, supremacia: *Si disputar la preeminença economica*.

preeminent, a adj. (lit.) Superior, qu'a la preeminença.

preenregistrar vt. Enregistrar à l'avança. Var.: **preregistrar**.

preenregistrat, ada adj. 1. Enregistrat à l'avança (per op. à *en dirècte*): *Programa preenregistrat*. 2. Que contèn ja un enregistrament (per op. à *vierge*). Var.: **preregistrar**.

preensil(e), a adj. Que pòu servir à la preension: *Un animau m'una coa preensila*. Var.: **preensil(e)**. Sin.: **preènèire**.

preension n.f. Accion de pilhar, d'agantar materialament: *La man es l'organe de preension de l'òme*. Var.: **preension**.

preensor n.m. Que sièrve à la preension: *Un organe preensor*. Var.: **preensor**.

preescolar(i), a (-ària) adj. Relatiu au periòde que precedisse l'escolaritat obligatòria.

preestabli vt. (*preestabli*) Establi à l'avança.

preestablit, ida adj. Establit d'avança. ◇ *Armonia preestablida*: Que, dins la filosofia de Leibniz, explica l'acòrdi entre l'ànima e lo còrs.

preexcellença (-éncia) n.f. Precellença.

preexistença (-éncia) n.f. Existença anteriora.

preexistent, a adj. Que preexistisse.

preexistir vi. (*preexistissi*) Existir avant. Var.: **preexistre**.

preexistre vi. Preexistir.

prefabricacion n.f. Sistema de construccion au mejan d'elements prefabricats.

prefabricat, ada adj. 1. Si di d'un element ò d'un ensèm d'elements estandardisats, fabricat à l'avança e destinats à èstre assemblats sus plaça. 2. Compauat exclusivament d'un assemblatge d'elements prefabricats: *Una maion prefabricada*. 3. Alestit à l'avança; faus, fabricat: *Una acusacion prefabricada*.

prefabricat n.m. Element ò ensèm d'elements prefabricats: *Travallar dins un prefabricat*.

prefaci nm. 1. Tèxto de presentacion plaçar au començament d'un libre. 2. (liturgia) Partida de la messa que precedisse la preguiera eucaristica. Var.: **prefacion**.

prefaci vt. (*prefaci*, classic *prefàcii*) Escriure lo prefaci de.

prefaciar, a n. Autor, autritz d'un prefaci.

prefacion n.f. Prefaci.

prefècte, a n. 1. En França, grade de la foncion publica que dona vocacion à ocupar l'emplec de comissari de la República (despí lo 1982). 2. *Prefècte de polícia*: Aut foncionari encargat de la polícia, à París e à

Marselha. 3. *Prefecte maritime*: Amiral encargat de comandar una region maritima. 4. *Prefecte apostolic*: Prelat non esvesque, à la tèsta d'una circonscripcion non apostolica en país de mission. 5. (Antiqu. rom.) Aut foncionari qu'avia una carga dins l'armada ò dins l'administracion. ◆ n.f. Esposa d'un prefecte.

prefectoral, a adj. Dau prefecte. Var.: **prefectorau**.

prefectorau, ala adj. Prefectoral.

prefectura n.f. 1. Circonscripcion administrativa d'un prefecte, d'un Comissari de la República, que dins l'administracion francesa correspoande à un departament. 2. Vila dont aquesta administracion a lo sieu sèti. 3. Ensèmseq dei servicis de l'administracion prefectorala; edifici dont son installats. 4. Foncion de prefecte; la sieu durada. 5. *Prefectura de Policia*: Administracion encargada de la polícia, à Paris e à Marselha; sèti d'aquesta administracion. 6. *Prefectura maritima*: Poart de guèrra, cap-luèc d'una region maritima. 7. (Antiqu. rom.) Carga de prefecte; territòri sobre lo quau s'estendia la sieu autoritat.

preferablement adv. (fr.) Preferiblement.

preferable, a adj. (fr.) Preferible.

preferar vt. (*preferi*) (fr.) Preferir.

preferat, ada adj. (fr.) Preferit.

preferença (-éncia) n.f. 1. Fach de preferir; predileccion. ◇ *De preferença*: Pusleu. 2. Cen que si preferisse: *Quala es la tieu preferença?* 3. Reglamentacion doaniera particulierament favorabla qu'un Estat autreja à-n-un autre Estat.

preferencial, a adj. 1. Qu'es tablisce una preferença à l'avantatge de quauqu'un. 2. *Vòte preferencial*: Sistema electoral dins lo qual l'elector pòu modificar l'òrdre dei candidats d'una lista. Var.: **preferenciau**.

preferencialment adv. D'un biais preferencial.

preferenciau, ala adj. Preferencial.

preferiblement adv. De preferença. Var.: **preferablament** (fr.).

preferible, a adj. Que s'amerita d'èstre preferit; que convèn de mai: *La segonda solucion es preferibla*. Var.: **preferable** (fr.).

preferir vt. (*preferissi*) 1. Considerar una persona, una caua mé mai de favor qu'una outra, la causir pusleu qu'una outra; estimar de mai: *Preferisse mi repauar que trabalhar, preferissi la coïna niçarda*. 2. Si desvolopar mai facilament dins d'unu luècs, d'uni condicions: *Aquela planta preferisse l'ombra*. Var.: **preferar** (fr.).

preferit, ida adj. e n. Que si preferisse: *Lo mieu enfant preferit*. Var.: **preferat** (fr.).

prefiguracion n.f. Fach de prefigurar quauqua ren; cen que prefigura, anòncia.

prefigurar vt. Presentar lu caractèrs d'una caua futura, anónciar per avança.

prefijar vt. (*prefigi*) (dr.) Prefijar.

prefinanciamet n.m. Crèdit à cort tèrme acordat à una empresa per li permetre d'aviar una produccion sensa asperar lo mòde de financiamet normal.

prefinanciar vt. (*prefinanci*, classic *prefinàncii*) Financiar una empresa m'un crèdit à cort tèrme per li

permetre d'aviar una produccion sensa asperar lo mòde de financiamet normal.

prefix(e), a adj. (dr.) *Tèrme prefix(e)*: Terme determinat per avança, fins au quau ren si pòu faire.

prefixacion n.f. (ling.) Formacion d'una unitat lexicala novèla en ajustant un prefixe à una unitat preexistenta.

prefixal, a adj. Relatiu ai prefixes, à la prefixacion. Var.: **prefixau**.

prefixar vt. 1. (ling.) Provedir d'un prefixe. 2. (dr.) Fixar per avança.

prefixat, ada adj. (ling.) Provedit d'un prefixe.

prefixau, ala adj. Prefixal.

prefixe n.m. (ling.) Element que si plaça à l'iniciala d'unmòt e que n'en modifica lo sens (per ex. *re-* dins *refaire*).

prefixion n.f. (dr.) Fach de fixar un tèrme fins au quau ren si pòu faire; lo tèrme ensinda fixat.

preflorida n.f. (bot.) Disposicion dei pèças floralis dins lo boton.

prefoliacion n.f. (bot.) Disposicion dei fuèlhas dins lo grèlh. Sin.: **vernacion**.

profond, a adj. 1. Que lo sieu fond es luènh de la susfàcia, dau bòrd: *Un potz profond*. ◇ Qu'es qu'existisse à un niveu elevat; intense: *Un gaug profond, un tristum profond*. 2. Qu'es d'una granda amplessa, que sembla venir dau fond dau còrs: *Un sospir profond*. ◇ Que si manifestà d'un còup e embé foarça, en parlant d'una facultat, d'una tendença, etc.: *Un instint profond*. ◇ Que fa vèire li tendenças, la mentalitat quotidiana d'un pòble, d'un país. 3. (psiquiatria) *Arrierat profond*: Subjècte pertocat d'una deficiença mentala grèva. 4. Que penètra luènh, à una granda distança: *De raïç profondi*. 5. Qu'es d'una granda penetracion, d'una granda portada: *Una òbra profunda*. Var.: **profond**. ◆ adv. À una granda profundor: *Cavar profund*.

profondament adv. 1. D'un biais profund: *Cavar profundament*. 2. Fortament: *Èstre profundament triste*. Var.: **profondament**.

profondar vt. Var.: **profondar**.

profondor n.f. 1. Caractèr de cen qu'es profund. 2. Dimension d'uni cauas, presa de l'intrada, de l'orifici, de la partida anteriora à l'extremitat opauada. 3. Grand penetracion d'esperit: *La profundor d'un rasonament*. ◇ Impenetrabilitat: Profondor dei mistèris. Var.: **profondor**.

preformacion n.f. Formacion prealabla: *La preformacion dei èstres vivents dins lo gèrme*.

preformar vt. Crear d'avança dins lu sieus elements essencial.

preformat, ada adj. Creat en preformacion.

pregadièu n.m. 1. Mòble bas sobre lo quau una persona si mete de genolhons per pregar. 2. Manta religioa. Sin.: **bernada**. 3. *Pregadièu de restòbla*: Bigòt. 4. *Pregadièu de mar*: Crustaceu qu'una dei sieu espècias a de patas que si replégon à l'entorn de la sieu preda.

pregar vt. (*pregui*) 1. S'adreïça per la paraula à Dieu, à una divinitat. 2. Demandar embé insistença, deferença,

umilitat, à quauqu'un de faire quauqua ren: *Vos pregui de vos tàiser quora parli.* ◇ *Si faire pregar:* Acceptar de faire quauqua ren solament après èstre estat longtemps sollicitat. ◆ vi. Intercedir pròche Dieu, lu sants.

pregenital, a adj. (psican.) Que precedisse l'estadi genital. Var.: **pregenitau.**

pregenitau, ala adj. Pregonital.

pregitar vt. Insinuar. Sin.: **bisbilhar.**

preguiera n.f. 1. Acte de s'adreçar à Dieu, à una divinitat per exprimir l'adoracion ò la veneracion, una demanda, una accion de gràcias. 2. Ensèm de frases, de formulas sovent rituali m'ai quali si parla à Dieu, à una divinitat. 3. Demanda insistenta.

preïndustrial, a adj. Anterior au periòde industrial de la fin dau s. XVIIIe. Var.: **preïndustriau.**

preïndustriau, ala adj. Preïndustrial.

preiralha n.f. (pej.) Lo tot dei prèires, dau clergat.

preirat n.m. 1. Foncion e dignitat de prèire. 2. Gra de sacrament de l'òrdre que dona poder de celebrar la messa, de confessar, de donar lo sacrament dei malauts e de benedir lu maridatges, dins la Glèia catolica.

prèire n.m. 1. Ministre d'un culte religiós. 2. Aqueu qu'a recevut lo sacrament de l'òrdre dins la Glèia catolica e li Glèias orientali.

prèire-obrier n.m. Prèire qu'es à l'encòup obrier.

preiressa n.f. Frema, joventa dedicada au culte d'una divinitat: *Li preiressas de Diana.*

preïslamic, a adj. Anterior à l'islam. Sin.: **anteïslamic.**

prèissa n.f. Bòrd qu'es au pen de la faïssa sobrana. Contr.: **bonda.**

prèissa n.f. Prèssa.

preissant, a adj. Pressant.

preissar vt. Pressar. ◆ **si preissar** v.pr. Si despachar, s'apreissar. Var.: **si pressar, s'empreissar.**

preissat, ada adj. Que prèisse, qu'es urgent. Var.: **pressat.**

preïstòria n.f. 1. Periòde cronologic de la vida de l'umanitat despí l'aparicion de l'òme fins à-n-aquela de l'escriptura. 2. Ensèm dei disciplinas scientifici que s'entrèvon d'estudiar l'evolucion dau comportament uman au cors d'aquesto periòde.

preïstorian, a n. Arqueològue especialisat dins la preïstòria.

preïstoric, a adj. 1. De la preïstòria; relatiu à la preïstòria: *Òme preïstoric.* 2. (fam.) Qu'es passat de mòda: *Un aparelh preïstoric.* Sin.: **antedeluvian.**

prejudicar vt. (*prejudiqui*) 1. Faire de toart à. Var.: **prejudiciar.** 2. Prejutjar. ◆ vi. (*à*) Faire de toart (*à*). ◆ vt. ind. (*de*) Prejutjar.

prejudici n.m. 1. Toart, damatge; dam ai drechs, ai interès de quauqu'un: *Causar un prejudici, portar prejudici à quauqu'un.* 2. Au prejudici de: *Còntra lu interès de; au mesprèt de.* ◇ *Sensa prejudici de:* Sensa faire de torat à; sensa comptar, sensa parlar de.

prejudiciablament adv. D'un biais perjudiciable.

prejudiciable, a adj. Que poarta prejudici ò que pòu portar prejudici: *Una error perjudiciabla.*

prejudicial, a adj. (dr.) *Question prejudiciala:* Question qu'un tribunal non n'a la comptença e qu'una altra juridiccion deu doncas jutjar, denant de l'accion principala. Var.: **prejudiciu.**

prejudiciar v. (*prejudici, classic prejudicii*) Prejudicar.

prejudiciu, ala adj. Prejudicial.

prejutjament n.m. Fach de prejutjar.

prejutjar vt. ind. (*de*) Prevèire per conjectura, portar un jutjament prematurat sobre: *Aquò non laissa prejutjar de la sieu decision.* ◆ vt. Jutjar, decidir per avança denant d'aver toi lu elements necessaris. Var.: **prejudicar, prejudiciar.**

prejutjat n.m. 1. Jutjament provisòri format per avança à partir d'indicis que son interpretats. 2. (pej.) Opinion adoptada sensa examèn per generalisacion d'una experiença personala ò que lo mitan e l'educacion impàuon.

prelacion n.f. 1. (dr. feudal) Drech de preferença reservat au senhor per l'acquisicion d'una tèrra nòbla en remboursant lo crompaire. 2. Drech de preferença reservat à l'enfant per l'acquisicion dei cargats de son paire. 3. Drech de preferença, segond lu drechs dau balh enfiteutic, reservat au balhaire per l'acquisicion de construccion e de melhoraments.

prelat n.m. Dignitari eclesiastic qu'a recevut la prelatura.

prelatura n.f. (relig. cat.) Dignitat eclesiastica que dona lo papa, lo mai sovent onorifica, ò que compoarta una juridiccion territoriala ò personala (evescat, abadia, etc.).

prelavar vt. Sotametre à un prelavatge.

prelavatge n.m. Lavatge preliminar dins lo cycle d'una màquina per lavar.

prelevament n.m. Accion de prelevar; quantitat, soma prelevada. ◇ *Prelevament automatic:* Reglament d'una soma retenguda directament e segond una periodicitat reguliera sus lo còmpte dau debitor. ◇ *Prelevaments obligatòris:* Ensèm dei taxas e cotisacions sociali.

prelevar vt. (*prelèvi*) 1. Pilhar una porcion donada dins un total, una massa: *Prelevar una taxa sus una venda.* 2. Extraire de l'organisme (espec. en vista d'una analisi medicala): *Prelevar un pauc de sang à un malaut.*

prelibar vt. Èstre lo promier à tocar quauqua ren, à tastar quauqua ren.

preliminar(i), a (-ària) adj. Que precedisse e prepara quauqua ren: *Un acamp preliminar.*

preliminar(i)s n.m. pl. 1. Esnèm dei negociacions, dei actes que preparon un acòrdi, un tractat: *Preliminaris de patz.* 2. Ensèm dei gèsts que preparon à l'acte sexual.

prelogic, a adj. Que non emplega lu instruments de la pensada logica ò que non n'en dispaua encara.

preludi n.m. 1. (mús.) Seguida de nòtas cantadi ò jugadi per provar la votz ò l'instrument. ◇ Pèça de forma

liura que siërve d'entamenada à una òbra vocala ò instrumentala, ò que pòu èstre autonòma. 2. Cen qu'anòncia, precedisse quauqua ren: *Aqueli incidents porrion èstre lo preludi à de causas mai perillhò.*

preludiar vi. (*preludi*, classic *prelúdi*) (mús.) faire una pròva de la sieu votz, dau sieu instrument, denant d'interpretar una òbra. 2. Improvisar un preludi. ◆ vt. ind. (à) Preparar, anonciar, marcar lo començament de quauqua ren de mai important: *Aqueli garrolhas prelúdiion à una guèrra civila.*

prematu, **a** adj. e n. Naissut avant lo tèrme. ◆ adj. 1. Fach denant dau moment que convendria: *Una demanda prematura.* 2. Qu'acapita, que si manifèsta avant lo temps normal: *Una naissença prematura.*

prematument adv. Avant lo temps normal; tròup leu.

prematuritat n.f. (med.) Estat d'un enfant prematur.

premedicacion n.f. (med.) Ensèm dei curas que prapàron un pacient à un acte cirurgical.

premeditacion n.f. Intencion pensada qu'a precedit l'acompliment d'un acte (especialament d'un delicte ò d'una accion marrida).

premeditar vt. Preparar embé atencion (un projècte, un acte delictuós).

premeirenc, **a** adj. Precòç. Var.: **premierenc**. ◆ n.m. pl. Premícias.

premenstrual, **a** adj. Relatiu au periòde que vèn avant li règlas. Var.: **premenstruau**.

premenstruau, **ala** adj. Premenstrual.

premissa n.f. 1. (log.) Caduna dei doi promieras proposicions d'un sillogisme (la majora e la minora). 2. Fach, proposicion que n'en vèn una consequença. Var.: **premissa**.

prèmi n.m. Recompensa autrejada à quauqu'un per lo sieu meriti ò la sieu excellença dins una disciplina intellectuála, un art, una tecnica, etc.: *La distribucion dei prèmis*. Sin.: **guiderdon**. ◇ *Grand Prèmi*: Competicion, en particulier en formula 1 (automobila) e en mòto: *Lo Grand Prèmi dau Mónegue*.

premiacion n.f. Distribucion dei prèmi.

premiar vt. (*prèmi*, classic *prèmi*) Distribuir un prèmi, de prèmis. Sin.: **guiderdonar**.

premicías n.f. pl. 1. (Antiqu.) Promiers fruchs de la tèrra e dau bestiari, ofèrts à la divinitat. Sin.: **premeirencs**, **premierencs**. 2. (lit.) Començament, promieri manifestacions: *Li premícias de l'amistat*. ◇ (cat.) *Messa de premícias*: Promiera messa q'un noveu prèire celèbra.

premier, **a** adj. e n. Premier, primier.

premierament adv. Premierament.

premierenc, **a** adj. e n. Premeirenc.

premiliter(a), **a** (-ària) adj. Que vèn avant lo servici militari, avant l'intrada dins l'armada: *Formacion premilitària*.

premissa n.f. Premessa.

premolara n.f. Dent situada entre la canina e la promiera molara.

premonicion n.f. Intuicion qu'un eveniment va acapitar; pressentiment.

premonitòri, **òria** adj. 1. Relatiu à la premonicion: *Un pantais premonitòri*. 2. *Signe premonitòri*: Signe qu'anòncia un eveniment à venir. ◇ (espec.) Signe que precedisse l'aparicion d'una malautia infeccioa.

premontrat, **ada** n. Religiós, religioa d'un òrdre regulier que sant Norbèrt fondèt en lo 1120 à Prémontré.

premsa n.f. 1. Mâquina per esquiçar lo raïm ò d'autra frucha; espaci dont si tròva aquesta màquina. 2. Mâquina per estampar; tot cen qu'es estampat en general (libres, jornals, periodics, revistas illustradi...).

premsaboton adj. inv. e n. Aparelh automatic: *Siam de mai en mai dins una civilisacion premsaboton*.

premsacarn n.m. Aparelh per faire sortir lo chuc de la carn.

premsafromatge n.m. Aisina ò aparelh per esquiçar lo fromatge.

premsafrucha n.m. Aparelh per faire sortir lo chuc de la frucha.

premsagrumes n.m. Aparelh per faire sortir lo chuc dei agrumes.

premsaire, **airitz** adj. Destinàt à premsar: *Un cilindre premsaire*.

premsapapièrs n.m. Aplech per empachar lu papiers de bureu de s'espargalhar dapertot.

premsada n.f. Cen que si premsa en un còup.

premsador n.m. (tecn.) Aisina de barricaire, de tonelier.

premsaire, **a** n. Persona que premsa.

premsalimon n.m. Aparelh per faire sortir lo chuc dei citrons.

pressaportegal n.m. Aparelh per faire sortir lo chuc dei portegals.

premsar vt. [pre'sa] Sotametre à l'accion d'una premsa.

premsat, **ada** adj. Qu'es estat sotamés à l'accion d'una premsa.

premsatge n.m. Accion de premsar.

premunir vt. (*premunissi*) ◆ **si premunir** v.pr.

prenable, **a** adj. Prendible.

prenatal, **a** adj. Que vèn avant la naissença. Var.: **prenatau**.

prenatau, **ala** adj. Prenatal.

prendible, **a** adj. 1. Que pòu èstre pilhat, en parlant d'una vila, d'una plaça foarta. 2. Que si pòu véncer, en parlant d'una equipa esportiva. Sin.: **prenable**.

prenditor, **tritz** adj. e n. Preneire.

prendre vt. Pilhar. Var.: **prene**.

prene vt. Pilhar, prendre.

preneire, **eiritz** n. 1. (dr.) Aqueu que pilha en balh (per op. à *balhaire*). 2. Persona qu'ofris de crompar à un prètz donat: *La veitura que volii vendre non a trovat preneire*. ◆ adj. Que siërve à pilhar.

prenent, **a** adj. 1. Qu'interessa totplen: *Un libre prenent*. 2. Qu'ocupa totplen: *Un trabalh prenent*. 3. Preensile. 4. *Partida prenent*: (dr.) Persona que receu de

sòus. ◇ Persona, organisacion, empresa, etc., qu'es directament pertocada ò qu'intervèn dins un affaire, un procèsus quauqu que sigue.

prenha adj. f. Emprenhada.

prenhat n.m. Prenhon.

prenhença n.f. Grossessa. Var.: **prenhessa**.

prenhent adj. f. Prenha.

prenhessa n.f. Prenhença.

prenhon n.m. Nadon. Var.: **prenhat**.

prencion n.f. Idea innada, per lu filosòfes inneïstas.

prenom n.m. Pichin nom, completat per lo nom de maion.

prenomar vt. Donar tau prenom à. ◆ **si prenomar** v.pr. Aver tau prenom.

prenomat, ada adj. e n. Qu'a per prenom.

prens adj. f. Prenha.

prensil(e), a adj. Preensil(e).

prension n.f. Preension.

prensor adj. m. Preensor.

prenupcial, a adj. Que vèn avant lo maridatge: *Examèn prenupcial*. Var.: **prenupciau**.

prenupciau, ala adj. Prenupcial.

preocupacion n.f. Inquietuda, cruci.

preocupar vt. Inquietar, tormentar: *Aquest affaire mi preocupa*. ◆ **si preocupar** v.pr. (de) S'inquietar: *La maire si preocupa de la santat dei sieus enfants*.

preocupat, ada adj. Inquiet, tormentat: *Mi semblatz preocupat*.

preolimpic, a adj. Que si debana denant dei juècs Olimpics ò per lu preparar: *La seleccion preolimpica*.

preominian n.m. Ominian fossile, intermediari entre la monina e l'òme, ma mai pròche de l'òme.

preoperatòri, òria adj. 1. (med.) Que precedisse una operacion cirurgicala: *Un examèn preoperatòri*. 2. (psicol.) *Pensada preoperatòria*: Tipe de pensada dei enfants entre 3 e 7 ans, caracterisada per l'aparicion de la representacion mentala d'un objècte ò d'un eveniment non actual ma encara independenta de tot procèsus d'accion.

preoral, a adj. (zool.) Qu'es situat en avant de la boca. Var.: **preorau**.

preorau, ala adj. Preoral.

prepagar vt. (*prepagui*) Pagar per avança.

prepagat, ada adj. Pagat per avança: *Un còlis prepagat*.

preparacion n.f. 1. Accion de preparar, de si preparar: *La preparacion d'un remèdi*. Var.:

preparament. 2. Caua preparada: *Una preparacion culinària*. 3. *Preparacion militària*: Instruccion militària donada à de joves voluntaris avant lo sieu servici militari.

4. (mil.) *Tirs de preparacion*: Tirs qu'an per tòca de dislocar lo dispositiu de l'enemic denant de l'atacar. 5. *Preparacion dau trabalh*: Elaboracion de toti li instruccions relatiu à un trabalh donat (metòde, aisinas, matèrias, etc.).

preparament n.m. Preparacion.

preparar vt. 1. Rendre pròpri à un usatge, una accion: *Preparar lu sieus bagatges*. Sin.: **alestir**. ◇ Acomodar: *Preparar lo dinnar*. Sin.: **adobar**. 2. Crear, organisar: *Preparar una sorpresa*. 3. Reservar per l'avenir, anunciar: *Lo marrit temps nos prepara un viatge complicat*. 4. Rendre capable de faire quauqua ren; formar: *Preparar un escolan à un examèn*. 5. Rendre psicologicament lèst à acceptar quauqua ren: *Preparar quauqu'un à una marrida nòva*. (quim.) Fabricar, isolar.

◆ **si preparar** v.pr. 1. Si dispauar à faire quauqua ren, à subir quauqua ren: *Si preparar per partir en viatge, si preparar à una marrida nòva*. 2. Èstre imminent: *La crisi que si prepara*.

preparatiu n.m. (Sobretot au pl.) Adobament, provediments en vista de quauqua ren: *Lu preparatiu d'un viatge*.

preparator, tritz n. 1. Collaborator d'un cercaire, d'un professor de sciéncias, qu'ajuda à preparar d'expriéncias. 2. *Preparator en farmacia*: Emplegat que travailha dins una farmacia sota lo contraròtle d'un farmacian.

preparatòri, òria adj. Que prepara: *Classa preparatòria ai grandi escolas*. ◆ *Cors preparatòri*: Lo premier nivèu de l'escola elementària.

prepauable, a adj. Que pòu èstre prepausat.

prepaubar vt. 1. Plaçar quauqu'un à la garda, à la susvelhança de quauqua ren: *Prepaubar quauqu'un à la garda d'un immòble*. 2. Ofrir à la causida, à l'apreciacion de quauqu'un; sotametre: *Prepaubar una data*. 3. Ofrir coma prèt: *Prepaubar una bèla soma*. 4. *Prepaubar quauqu'un à per*: Presentar quauqu'un coma candidat à un emplec. ◆ **si prepaubar** v.pr. 1. Aver l'intencion de: *Si prepauba de v'escriure*. 2. Ofrir lu sieus servicis: *S'es prepausat de m'ajudar*.

prepaus n.m. 1. (Sovent au pl.) Paraula dicha, mòt escambiat dins una conversacion: *Tenir de prepaus inacceptables*. 2. À *prepaus*: D'un biais oportun, au boan moment. ◇ *Foara de prepaus*: Au marrit moment. ◇ À *prepaus*: Locucion per marcar un ligam mé l'idea, la frasa d'avant: *À prepaus, t'a telefonat?* ◇ *À prepaus de*: Au subjècte de. 3. Cen que si prepauba de faire, intencion, resolucion. ◇ *Non èra lo mieu prepaus*: Non èra la mieu intencion.

prepegat, ada adj. Si di d'un materiau que d'un costat es estat prealablement cubèrt de pega per lo poder pegar mai facilament.

preponderança n.f. Qualitat de cen qu'es preponderant.

preponderant, a adj. Qu'a mai d'importança, d'autoritat; primordial. ◇ *Votz preponderanta*: Que l'emporta en cas de partatge dei votz.

preposar vt. (*preposi*) Prepaubar.

preposicion n.f. (gram.) Mòt invariable que, plaçat davant un complement, explicita lo rapoart entre aqueu complement e l'element completat: «*De*», «*à*» *son de preposicions*.

preposicional, a adj. Prepositiu. Var.: **preposicionau**.

preposicionau, ala adj. Preposicional.
prepositiu, iva adj. (gram.) Relatiu à la preposicion.
 Sin.: **preposicional**.
prepositivament adv. (gram.) En foncion de preposicion.
prepòst, a adj. Prepauat.
prepotença (-éncia) n.f. Arrogança.
prepotent, a adj. Arrogant.
preprogramat, ada adj. (inform.) Si di d'un computador que dispaua de memòrias moarti dont de programats son conservats en permanença.
prepsicòsi n.f. (psiquiatria) Organizacion patologica de la personalitat que pòu anar vèrs una psicòsi vertadièra.
prepsicotic, a adj. Relatiu à la prepsicòsi. ◆ adj. e n. Que presenta de simptòmas de la prepsicòsi.
prepuci n.m. Replec de la pèu que recuèrbe lo gland de la vèrga.
preraphaelisme n.m. Doctrina e biais dei preraphaelitas.
preraphaelita adj. e n. Si di d'un grope de pintres anglés de l'èra victoriana que si donèron coma modèles ideals li òbras dei davanciers de Rafeu.
prereglar vt. (*prerègli*) (tecn.) Efectuar la preseleccion (d'un aparelh, d'un circuit, etc.).
prereglatge n.m. (tecn.) Accion de prereglar quauqua ren; fach d'èstre prereglat. Sin.: **preseleccion**.
preregistrar vt. Preenregistrar.
preregistrat, ada adj. (mús.) Enregistrat d'avança.
 Var.: **preenregistrat**.
preretirada n.f. Retirada anticipada; prestacion sociala versada, sota de condicions donadi, à un trabalhair que cèssa de trabalhar denant d'aver l'atge legal per partir en pension.
preretirat, ada adj. e n. Persona que beneficia d'una preretirada.
prerintrada n.f. Rintrada dei personals ensenhaires e administratius dins li escolas, destinada à preparar la rintrada dei escolans.
prerogativa n.f. Avantatge particulier, privilègi estacat à d'uni foncions, à d'unu títols.
preroman, a adj. Que precedisse lo periòde roman: *Art preroman*.
preromantic, a adj. Qu'anóncia, que prepara lo romantisme.
preromantisme n.m. Periòde de l'istòria artistica e literària qu'a precedit lo romantisme.
presa n.f. 1. Accion d'agantar, de tenir estrechament: *Mantenir la presa*. ◇ Accion, biais d'agantar l'adversari, dins una lucha. ◇ *Èstre ai presas mé*: Luchar còntre; èstre tormentat per. ◇ Cen que permete d'agantar, de tenir, de si tenir: *L'alpinista cèrca la presa melhora*. ◇ (mecan.) *Presa dirècta*: Combinason d'un cambiament de velocitat dins la quala l'aubre primari transmete directament lo movement à l'aubre segondari. ◇ (fig.) *Èstre en presa dirècta mé quauqua ren*: Èstre en contacte dirècte, immediat. 2. Accion de si faire màstre de quauqua ren, de faire ò de retenir presonier quauqu'un: *La presa d'un casteu*. ◇ Cen qu'es pilhat: *Una presa de*

guèrra, una presa de dròga. 3. Accion de reculhir, de captar quauqua ren: *Presa de sang, presa de son*. ◇ *Presa de vistas*: Enregistrament d'imatges per un film. ◇ Dispositiu que sièrve à captar; bifurcacion que sièrve à partatjar una massa de fluïde: *Presa d'aiga*. ◇ *Presa de corrent ò presa*: Dispositiu de brancament electric religat à una linha d'alimentacion. 4. Accion d'absorbir (en particulier un medicament); quantitat administrada en un còup. ◇ Peçuc de tabac en pòuvera aspirada per lo nas. 5. Accion de començar à aver, d'adoptar (un comportament): *Presa de posicion*. ◇ *Presa de contacte*: Premier rescòntre. ◇ *Presa de consciença*: Fach de devenir conscient de quauqua ren (dau sieu ròtle, de la sieu situacion, etc.). ◇ *Presa de posicion*: Acte per lo quau si pilha possession d'un ben, d'una foncion, d'un territòri, etc. 6. Fach de si solidificar: *Ciment de la presa rapida*.

presabilitat n.f. Apresiasiabilitat.
presable, a adj. Preable.
presagi n.m. Presatge.
presagiar vt. (*presagi*) (lit.) 1. Anonciar per un signe: *L'horizont roge de sera presàgia lo vent*. 2. Preveire cen que va acapitar: *Aquò laissa ren presagiar de boan*.
presaire, airtz n. Preaire.
presalari n.m. [presa'lari] Allocacion (que divèrsi organisacions sindicali ò politiqui demàndon) que seria versada ai estudiants per compensar lo revengut professional que non poàdon aver en causa dei sieus estudis.
presar vt. Prear.
presatge n.m. Fach de presar. Var.: **preatge**.
presatge n.m. Signe per lo quau si pensa de poder jutjar de l'avenir; conjectura tirada d'aqueu signe. Var.: **presagi**.
presbicia n.f. Diminucion dau poder d'acomodacion dau cristallin, qu'empacha de veire clarament lu objèctes pròches: *La presbicia si corregisse au mejan de vèires convèxes*.
presbite, a adj. Pertocat de presbicia.
presbiofrenia n.f. Demença senila dins la quala domínon lu trebolis de la memòria, sensa perturbacion dau comportament social.
presbiteral, a adj. Dau prèire: *Ministèri presbiteral*.
 Var.: **presbiterau**.
presbiterat n.m. Ministèri d'un prèire.
presbiterau, ala adj. Presbiteral.
presbitèri n.m. Abitacion dau prèire, dins una parròquia.
presbiterian, a adj. e n. Qu'apartèn au presbiterianisme.
presbiterianisme n.m. 1. Sistema preconisat per Calvin, dins lo quau lo govèrn de la Glèia es donat, à toi lu niveus (parroquial, regional, nacional), à un còrs mixte, lo *presbiterium*, format de laïcs e de pastors.
presciença (-iència) n.f. Conoissença de l'avenir; pressentiment, intuicion.

prescient, a adj. Dotat de presciència.

prescriptible, a adj. (dr.) Subjècte à prescripcion.

prescripcion n.f. 1. Òrdre formal e detalhat. ◇ *Li prescripcions de la lèi, de la morala*: Li lèis, li maximas que si dévon observar. 2. Recomendacion precisa, eventualament consignada sus ordenança, en matèria de tractament medical. 3. (dr.) Temps au tèrme dau quau una situacion de fach devèn foant de drech. ◇ Temps au tèrme dau quau l'accion publica s'arrèsta (en matèria de sancions penali, per exemple).

prescriptor, tritz n. Persona que, per li sieu prescripcion ò lu sieus conseus, exercisse una influença sobre li causidas, la cròmpa d'un produch.

prescriure vt. (*prescrivi*) 1. Donar un òrdre formal e precís; ordenar. ◇ Preconisar un tractament, un regime. 2. (dr.) Aquistar ò liberar per prescripcion. ◆ **si prescriure** v.pr. S'aquistar ò si perdre per prescripcion.

preseleccion n.f. 1. Seleccion, causida prealabla: *Preseleccion dei candidats*. 2. (tecn.) Reglatge preliminar que permete la seleccion automatica dau mòde de foncionament causit per un aparelh, una màquina (velocitat, rapoart de demultiplicacion, longuessa d'onda, etc.). Sin.: **prereglatge**. 3. (autom.) Manòbra que consistisse à plaçar lo veïcule automobile dins la filasituada dau costat de la via vèrs la quala si vòu virar.

preseleccionar vt. Causir per preseleccion.

preselector n.m. Dispositiu de preseleccion.

presença (-éncia) n.f. 1. Fach de si trovar present. ◇ *Faire acte de presença*: Si far vèire breument (per respectar li convenenças, etc.). ◇ *En presença de quauqu'un*: Quora aquesta persona es presenta. 2. (teol. cat.) *Presença reala*: Existença reala dau còrs e dau sang dau Crist dins l'eucaristia, sota li aparences dau pan e dau vin. 3. Qualitat d'una persona que s'impaua au public per lo sieu talent, la sieu personalitat: *Aver de presença sus lo pontin*.

presenesença (-éncia) n.f. (med.) Periòde d'involucion fisiologica que lu limits, generalament fixats entre 45 e 65 ans, poàdon variar d'un individú à un autre.

presenescent, a adj. Qu'es dins lo periòde de presenesença.

presenil(e) adj. *Demença presenila*: Estat demencial que si manifesta avant l'atge de 70 ans.

present, a adj. e n. Qu'es aquí, dins lo luèc que s'en parla: *Li personas presenti*. ◆ adj. 1. Qu'es, qu'existisse aüra, au moment que si parla; actual: *L'estat, lo moment present*. 2. *La presenta letra ò la presenta*, n.f.: La letra en question, aquela qu'avèm sota lu uèlhs.

present n.m. 1. Part dau temps qu'es actuala; la realitat, lu eveniments presents: *Pensa solament au present*. 2. (ling.) Temps qu'indica que l'accion que lo vèrbo indica si debana actualament, ò qu'es valabla tot lo temps: *Present de l'indicatiu, dau subjontiu*.

present n.m. Caua ofèrta: *Per lo mieu anniversari, m'an fach present d'un beu libre*.

presentable, a adj. 1. Que si pòu mostrar sensa rèirepensada; convenent. 2. Que pòu paréisser en societat, en public; decent, ben educat.

presentacion n.f. 1. Accion, biais de presentar quauqua ren à quauqu'un, de lo faire conóisser, en particulier per lo vendre, lo promòure. ◇ Acamp au cors dau quau si presenta un produch, una òbra. 2. Accion de presentar una persona à una outra, à d'autri: *Faire li presentacions*. ◇ *Drech de presentacion*: Drech dei oficiers ministerials de presentar lo sieu successor à l'agradament dei poders publics. ◇ (relig. cat.) *Presentacion de l'Enfant Jèsus au Temple*, commemorada lo 2 de fevrier en meme temps que la Purificacion de la Verge. ◇ *Presentacion de la Verge au Temple*, commemorada lo 21 de novembre. 3. (med.) Biais qu'a l'enfant de si presentar au moment de la jacilha.

presentament adv. Aüra, au moment present.

presentar vt. 1. Ofrir quauqua ren ai regards, à l'atencion. 2. Faire conóisser, metre en valor: *Presentar un projècte*. ◇ *Presentar una emission (de television, de ràdio), un spectacle*: N'èstre lo presentator, la presentatritz. ◇ *Presentar lu sieus vòts, li sieu excusas*: Lu exprimir. 3. Laisser paréisser, comportar: *Presentar una semblança, d'avantatges*. 4. Expauar (una partida dau sieu còrs) dins un gèst: *Presentar lo sieu braç per acompanhar una dòna*. ◇ (mil.) *Presentar li armas*: Rendre lu onors en manejant li armas. 5. Metre una persona en presença d'una outra. ◆ vi. (fam.) *Presentar ben, mau*: Faire boana, marrida impression per lo sieu aspècte, lu sieus biais. ◆ **si presentar** v.pr. 1. Aparéisser, acapitar: *Una dificultat si presenta*. ◇ Virar d'un biais ò d'un autre, en parlant d'una situacion, d'un affaire, etc.: *Aquò si presenta ben*. 2. Paréisser en un luèc: *Si presentar à 8 oras*. 3. Paréisser davant quauqu'un e si faire conóisser: Si presentar ai sieu novèus collegas. 4. Èstre candidat: *Si presentar à un concors, per un emplec, à una eleccion, etc.*

presentator, tritz n. 1. Persona que presenta au public un programa, un spectacle, una emission de ràdio ò de television. 2. Jornalista encargat de rendre còmpte de l'actualitat au jornal televisat.

presèpi n.m. 1. Grúpia. 2. Grúpia dont Jèsus seria estat depauat dins l'estable de Betleèm. ◇ (per ext.) Ensèm dei estauetas e dei decòrs que figúron la Nativitat. 3. (fam.) *Jugaire dau presèpi*: Persona que non juèga ben (ai cartas, etc.).

preservacion n.f. Accion de preservar.

preservar vt. (*presèrvi*) Protegir d'un mau, metre à la sosta: *Preservar dau frèi, preservar d'aliments*.

preservatiu n.m.

preservatiu, iva adj. (lit.) Que presèrva, pròpri à preservar: *Una mesura preservativa*.

preservatiu n.m. Dispositiu en matèria soplà emplegat coma contraceptiu de l'accion mecanica, e finda coma proteccion còntre li contaminacions veneriani: *Preservatiu masculin, femenin*.

preservator, tritz n. Que presèrva, que permete de preservar.

preseria n.f. [prese'ria] Fabricacion industrial d'una pichina quantitat d'un objècte, que precedisse la produccion en seria.

presidar vi. Dirigir (un acamp, un debat). Var.: **presiedar, presièdre**. ◆ vt. ind. (à) Velhar à la realisacion de, dirigir: *Presidar ai preparatius d'una fèsta*.

presidença (-éncia) n.f. 1. Foncion de president; temps pendent lo quau es exircida. 2. Residença, bureu, servicis dau president: *Es una informacion que vèn de la presidença*.

presidenciable, -a adj. Si di d'una persona en posicion d'èstre elegida à una presidença, especialament à la Presidença de la República.

presidencial, a adj. Var.: **presidenciau**.

presidenciala(s) n.f. Eleccion à la presidença de la República. Sin.: **eleccion presidenciala**.

presidencialisme n.m. Sistema, regime presidencial.

presidenciau, ala adj. Presidencial.

president, a n. 1. Persona que dirigisse li deliberacions d'una assemblada, d'un acamp, d'un tribunal. 2. Persona que representa, dirigisse una collectivitat, una societat. ◆ *President Director General (P.D.G.)*: President dau conseu d'administracion d'una societat anonima, qu'a finda li foncions de director general. 3. *President de la República*: Cap de l'Estat, dins una república.

presidenta n.f. 1. Frema qu'exercisse una presidença. 2. Esposa d'un president.

presidi n.m. Fortificacions que l'Espanha establissia sus li coastas estrangieri.

presidial n.m. (ist.) Tribunal que lo rèi de França Enric II creèt en lo 1552, intermediari entre lu balhatges e lu parlaments, suprimit en lo 1791. Var.: **presidiau**.

presidialament adv. *Jutjar presidialament*: Sensa possibilitat d'apèl.

presidiau n.m. Presidial.

presídium n.m. Praesídium.

presiedar vt. e vt. ind. Presidar.

presiedre vt. e vt. ind. Presidar.

presocratic, a adj. E N. Si di dei filosòfes grècs denant de Socrates.

presompcion n.f. 1. Opinion per la quala si tèn per vèr, per versemblable, cen qu'es solament probable; suposicion, jutjament fondat non sobre de pròvas ma sobre d'indicis. 2. Opinion tròup avantatjoa qu'una persona a d'ela-mema; sufisença, pretension.

presumptiu, iva adj. *Eritier presomptiu*: Aqueu qu'es sonat à eritar. ◆ *Eritier presomptiu de la corona*: Prince designat per regnar.

presomptuós, oa adj. e n. Qu'a una opinion tròup avantatjoa d'eu-meme; sufisent, pretensió.

presomptuosament adv. D'un biais presumptuós.

preson n.f. 1. Establiment penitenciari dont son detengudí li personas condemnadi à una pena privativa de libertat ò en instança de jutjament. 2. Pena

d'emprisonament: *Aquò merita la preson*. 3. (fig.) Luèc ò situacion dont quauqu'un si sente embarrat: *Aquel apartament es una preson*.

presonier, a adj. e n. 1. Persona qu'es en preson; detengut. 2. Persona privada de libertat: *Presonier de guèrra*. ◆ adj. *Presonier de*: Que la sieu independença de judici ò la sieu libertat morala es empacha per: *Èstre presonier dei sieu ideas*.

presonorisacion n.f. (cín., telev.) Play-back (angl.).

prèssa 1. Multituda, fola. 2. Ardor; ànsia de faire quauqua ren rapidament. ◆ *Aver prèssa*: Èstre pressat de faire quauqua ren. ◆ *En prèssa*: Rapitament, sensa perdre de temps. Var.: **prèissa**.

pressadament adv. D'un biais pressat; au plus leu.

pressador n.m. (tecn.) Aplech de barriacaire, de tonelier.

pressant, a adj. 1. Urgent: *Un trabalh pressant*. 2. Insistent: *Una question pressanta*.

pressar vt. (*prèssi*) 1. Exortar, butar à: *Pressar quauqu'un de far faire quauqua ren*. ◆ Accelerar: *Pressar un affaire, pressar lo pas*. 2. Premsar. *Pressar una frucha, una esponga, un fromai*. 3. Passar un fèrre caud sus un teissut per li levar lu plecs. ◆ vi. Èstre urgent: *L'affaire prèssa*. ◆ si pressar v.pr. 1. S'afanar, si despachar: *Prèsse-ti un pauc!* 2. S'atropelar: *La fola si pressava còtra lo portau*.

pressat, ada adj. 1. Que si despacha: *Es pressada de partir*. 2. Urgent: Un trabalh pressat.

pressentida n.f. Pressentiment.

pressentiment n.m. Sentiment vague, instinctiu, que fa devinar cen que si va debanar. Sin.: **pressentida, premonicion**.

pressentir vt. Sentir, endevinar, se dobtar per avança. *Ai totjorn pressentit li chavanas d'oras avant*.

pression n.f. 1. Accion exercida sus quauqu'un per l'influenciar, per li far cambiar d'idea; accion de butar quauqu'un à far quauqua ren: *Subir la pression dei eveniments*. 2. Accion d'exercir una foarça sus quauqua ren. 3. Foarça d'un gas, d'un liquide, d'un còrs. 4. Mena de boton metallic en doi partidas (mascle e femeu) que si clàvon en quichar sus eli.

pressiografe n.m. Aparelh per enregistrar de pressions.

prèssi n.m. Prètz.

pressiera n.f. Frema que prèssa li estòfas.

pressupauar vt. 1. Admetre prealablament. 2. Necessitar l'ipotèsi de.

pressupauat n.m. Cen qu'es supauat vèr, prealablament à una accion, una enonciacion, una demostracion. Sin.: **pressuposicion**.

pressupòner vt. (it.) Presupauar.

pressuposicion n.f. Suposicion prealabla; pressupauat.

pressurar vt. 1. Sotametre à l'accion d'una premsa. 2. Sarrar tròup foart; comprimir. 3. Sobrecargar de taxas, de cargats diversis, etc. ◆ **si pressurar** v.pr. (fam.) *Si pressurar lo cerveu*: Faire un esfoarç intellectuau intense.

pressuraire n.m. (fig.) Aqueu que pressura li gents.

pressuratge n.m. Accion de pressurar.
pressurizacion (-izacion) n.f. Accion de pressurisar.

pressurisar (-izar) vt. Mantenir sota una pression atmosferica normala (un espaci clavat, en partic. un avion à auta altituda, un vaisseau espacial).

prèst n.m. 1. Accion de prestar. 2. Caua ò soma prestada: *Remborsar un prèst*. 3. Contracte per lo quau una caua, una soma, son prestadi sota de condicions donadi. 4. Prestacion de sòus à la quala an drech lu sordats e lu sotoficiers que fan lo sieu servici militari legal.

prèst, a adj. (it.) Lèst, gaubiós; viu dins lu sieus movements.

prestacion n.f. 1. Servici fornit: *Prestacions en natura*. 2. Fach per un actor, un cantaire, etc., de si produire en public. 3. Accion de prestar (de sòus). 4. Somas versadi au títol d'una legislacion sociala: *Prestacions familiari*. 5. *Prestacion de jurament*: Accion de prononciar un jurament.

prestaire, airtz adj. e n. Que prèsta.

prestant adv. D'un biais rapide; vivament, lestament.

prestança n.f. Biais fièr e elegant de si tenir.

prèstanom n. Persona que prèsta lo sieu nom, que lo sieu nom apareisse dins un acte dont lo contractant vertadier non pòu ò non vòu laisser figurar lo sieu.

prestant n.m. (mús.) Juèc d'òrgue de quatre pens, que lu sieus tubes mai grèva poàdon èstre plaçat en façada, e que sièrve de fondament à l'acòrdi de l'instrument.

prestar vt. (*prèsti*) 1. Donar per un temps, à carga de restitution: *Prestar de sòus*. 2. Acordar, ofrir esponaneament. ◇ *Prestar atencion*: Èstre atentiu. ◇ *Prestar jurament*: Prononciar un jurament. 3. Atribuir una paraula, un acte, etc., à quauqu'un que non n'es l'autor: *Li prèston d'intencion perilhoi*. ◆ vt. ind. (à) Fornir matèria à: *Prestar à rire*. ◆ **si prestar** v.pr. 1. Si plegar à, consentir à: *Si plegar à un acòrdi*. 2. Èstre pròpri à, convenir à.

prestat n.m. Cen qu'es estat prestat: *Es un prestat per un rendut*: Es un just revenge.

prestatori, ària n. 1. Beneficiari d'una prestacion. 2. Persona que fornisse una prestacion. ◇ *Prestatori de servicis*: Persona, collectivitat que vende de servicis.

prestes(s)a n.f. (lit.) Rapiditat, vivacitat, agilitat.

prestidigitacion n.f. Art de produire l'illusion d'operacions de magia per de manipulacions, d'artificis; illusionisme.

prestidigitator, tritz n. Persona que fa de prestidigitacion; illusionista.

prestigi n.m. Atrach, esclat que poàdon sedurre e impressionar; influença qu'una caua ò una persona pòu aver: *Lo prestigi de l'unifòrme*.

prestigiós, oa adj. Qu'a de prestigi, d'esclat: *Una escòla prestigiosa*.

prestissimo adv. (mús.) Foaça leu.

presto adv. (mòt it.) Leu.

prestrategic, a adj. (mil.) Si di dei armaments nuclearis tactics.

presumible, a adj. Que si pòu presumir.

presumir vt. (*presumissi*) Crèire d'après d'indicis; conjecturar, supauar. ◆ vt. ind. (*de*) Aver una opinion tròup ositiva de: *Presumir dei sieu foarças*.

presumit, ida adj. Que s'estima ensinda per suposicion: *Lo presumit culpable*.

presura n.f. Secrecion (enzima) de l'estòmegue dei joves romiaires (vedeu, anheu) que s'emplega dins l'industria fromatgiera per faire calhar lo lach. Sin.: **prèu**.

presurar vt. Calhar mé de presura.

pretencion n.f. Pretension.

pretenciós, oa adj. e n. Pretensiós.

pretenciosament adv. Pretensiosament.

pretendent, a n. Persona que revendica un trône sensa li aver drech.

pretendent n.m. (vièlh) Aqueu que vòu esposa una frema.

pretendre vt. 1. Afirmar, sostenir (una opinion). 2. Aver la pretension de: *Non pretendi saupre tot*. ◆ vt. ind. (à) Aspirar à: *Pretendre ai onors*.

pretendudament adv. Faussament.

pretendut, uda adj. Que non es cen que sembla èstre; supauat.

pretension n.f. (tecn.) Accion d'introduire volontariament dins una estructura un estat de tension iniciala.

pretension n.f. 1. Complasença vèrs si-meme, vanitat. ◇ *Sensa pretension*: Modestament. 2. Exigença, revendicacion. Var.: **pretencion**.

pretensiós, oa adj. e n. Que cèrca à si metre en valor per de qualitat que non a. ◆ adj. Plen de pretension: *Un estile pretensiós*. Var.: **pretenciós**.

pretensiosament adv. D'un biais pretensiós. Var.: **pretenciosament**.

pretericion n.f. Figura retorica per la quala si declara de non voler parlar de quauqua ren tot en n'en parlant per aqueu mejan: *Non dirai davant aquesta assemblada que l'an passat avètz votat còtra lo meme projècte*.

preterit n.m. (ling.) 1. Forma verbala qu'exprimisse lo passat, dins li lengas que non fan de diferença entre l'imperfach e lo passat simple. 2. Passat simple.

pretèxta n.f. e adj. f. Tòga bordejada de pòrpora que portàvon à Roma lu magistrats e lu adolescents (de la pubertat fins à 16 ans).

pretextar vt. (*pretèxti*) Donar coma pretèxte: *Pretextar una visita importanta per non faire lo sieu trabalh*.

pretèxte n.m. Rason aparenta que si mete en avant per escondre lo motiu vertadier d'un biais d'agir. ◇ Sota pretèxte de, que: *En pilhant coma pretèxte*.

pretintalha n.f. 1. Ornament decopat qu'agrementava lu vestits femenins sota Loís XIVⁿ. 2. Detalh segondari qu'acompanha una caua ò n'en depende. 3. (mús.) Fioritura.

pretitoïdian, a adj. Qu'es situat en avant de la tiroïda.

pretium dolòris n.m. inv. (lat.) (dr.) Ensèm de domatges e interès autrejats coma reparacion morala d'un eveniment e dei sofranças que n'en vènon.

pretonic, a adj. Que precedisse una sillaba accentuada dins la cadena parlada: *Vocala pretonica*, ò *pretonica*, n.f.

pretor n.m. (latin *praetor*) Dins l'Antiquitat magistrat que rendia la justícia à Roma ò que governava una província.

pretòri n.m. 1. Sala d'audiència d'un tribunal. 2. (Antiqu. rom.) Emplaçament dau camp dont si trovava la tenda dau general. ◇ Palais dau governaire, dins li províncias.

pretorial, a adj. Relatiu au pretòri, au pretor. Var.: **pretoriau**.

pretorian, a adj. (Antiqu. rom.) Dau pretor. ◇ *Garda pretoriana*: Tropa encargada de la garda dau pretor e, ulteriorament, de l'empeaire; encuèi, garda personala d'un dictador, d'un cap d'Estat, dins un regime autoritari.

pretorian n.m. (Antiqu. rom.) Sordat de la garda personala de l'empeaire.

pretoriau, ala adj. Pretorial.

pretura n.f. Carga, foncion de pretor; durada dau sieu exercici.

prètz n.m. 1. Valor d'una caua, exprimida en moneda: *Lo prètz d'un article*. ◇ *Prètz fixe*: Que non si pòu discutir. ◇ *Prètz garantit*: En sota dau quau un ben non pòu èstre pagat à-n-un productor, en vertut d'una decision dei poders publics. 2. Valor, importança donada à quauqua ren; cen que costa per obtenir quauqua ren: *Lo prètz de la libertat*.

pretzfach n.m. Soma fixada per avançar per un servici, un trabalh. ◇ *À pretzfach*: M'una retribucion fixada per avançar.

pretzfachier, a n. Persona que trabalha à pretzfach.

prèu n.m. Presura.

prevalença (-èncià) n.f. (med.) Raport dau nombre de cas d'una malautiè (ò d'un tipe d'accidents, etc.) à l'efectiu d'una populacion donada, sensa destriar lu noveus cas dei ancians.

prevaler vi. (lit.) Aver l'avantatge, l'emportar: *Lo sieu a prevaugut*. ◆ **si prevaler** v.pr. (*de*) Tirar avantatge: *Si prevaler de la sieu foncion*.

prevaricacion n.f. Accion de la persona que manca ai devers de la sieu carga. ◇ (espec.) Destornament de fonds.

prevaricar vi. (*prevariqui*) Mançar, per interès ò per marrida fe, ai devers de la sieu carga, dau sieu mandat.

prevaricator, tritz adj. e n. Que prevarica.

prevèire vt. 1. Si representar per avançar (cen que deu acapitar, cen qu'es previsible): *Prevèire una aumentacion dei prètz*. 2. Organisar per avançar, envisatjar: *Prevèire toi lu detalhs d'un viatge*.

prevencion n.f. 1. Ensèm dei mesuras pilhadi per evitar un perill, un risc, un mau, per l'empachar d'acapitar: *Prevencion de l'alcolisme*. ◇ *Prevencion rotiera*: Que tempta de reduire lo nombre e la gravitat dei accidents de la rota. 2. (dr.) Estat d'un individú còtra lo

quau li a una presompcion de delictè ò de crimi; detencion d'un prevengut.

prevenda n.f. 1. Racion d'una animau. 2. (agric.) Mesclum de farinas e de granas que si dona au bestiar.

prevenença n.f. Biais d'anar dins lo sens de quauqua ren que pòu plaser à quauqu'un.

prevenent, a adj. Atencionat.

prevengut, uda n. Persona qu'es acusada d'aver comés una infraccion e non es estada encara jutjada.

prevenir vt. (*prevèni*) 1. Informar per avançar; avertir: *Prevenir quauqu'un de la sieu absença*. 2. Reagir denant que quauqua ren acapite en prenent li precaucions, li mesuras necessari: *Prevenir un auvari*. 3. Satisfaire per avançar: *Prevenir lu desidèris de quauqu'un*.

preventiu, iva adj. Qu'a per efècte d'empachar un mau previsible: *Medicina preventiva*. ◇ *Detencion preventiva* ò *preventiva*, n.f.: Detencion subida denant que sigue fach lo jutjament. Sin.: **detencion provisòria**.

preventivament adv. D'un biais preventiu.

preventologia n.f. Disciplina que si preocupa de la prevencion de toi lu riscs d'accidents e de malautias.

prevèntòrium n.m. (lat.) Establiment de cura dont son tractadi li personas que sofrisson d'una forma iniciala de tuberculòsi non contagiosa.

prevèrbo n.m. (ling.) Prefixe que si plaça avant lo vèrbo.

prevesença n.f. Qualitat de quauqu'un que saup prevèire. Sin.: **previdença**.

prevesent, a adj. Que manifèsta de prevesença. Sin.: **prevident**.

previdença n.f. Prevesença.

prevident, a adj. Prevesent.

previsibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es previsible.

previsiblement adv. D'un biais previsible.

previsible, a adj. Que pòu èstre previst.

prevision n.f. Accion de prevèire; conjectura, ipotèsi: *Li previsions de creissença, li previsions meteorologiqui*.

previsional, a adj. Que compoarta de calculs de prevision, que si fonda sobre de previsions: *Un budget previsional*. Var.: **previsionau**.

previsionau, ala adj. Previsional.

previsionista n. Especialista de la prevision economica.

previst, a adj. Qu'es estat l'objècte d'una prevision; anonciat, fixat per avançar: *Èra previst despí longtemps*.

prevòst n.m. 1. Agent dau rèi ò dau senhor, mé d'atribucions diversis (judiciari, administratiu, militari) à l'Atge Mejan e sota l'Ancian Regime: *Lo prevòst de París*. 2. Oficièr de gendarmaria que comanda dins una provostat.

prevostal, a adj. Que pertòca lo prevòst ò la provostat. ◇ *Cort prevostala*: Tribunal excepcional establhit en França dau 1815 au 1830, que judicava sensa apèl dibèrs delictes. Var.: **prevostau**.

prevostat n.f. 1. (ist.) Títol, foncion de prevòst; juridiccion, residença d'un prevòst. Var.: **prevostura**. 2. (mil.) Destacament de gendarmaria afectat, en

operacions, à una granda unitat ò à una basa, e encargat dei missions de polícia generala e judiciària.

prevostau, ala adj. Prevostal.

prevostura n.f. Prevostat.

priapea n.f. (Antiqu.) Cant, fèsta en l'onor de Priap, dau caractèr generalament licencios.

priapic, a adj. 1. Relatiu au fallus. 2. Que sembla un fallus.

priapisme n.m. (patol.) Ereccion prolongada e dolorosa, non ligada à una estimulacion erotica, simptomatica de divèrsi afeccions.

prima n.f. Printemps.

prima n.f. 1. Soma qu'un assegurat deu à l'assuraira. 2. Soma versada à un salariat en mai de la sieu paga: *Prima de transport*. 3. Soma acordada coma recompensa ò encoratjament: *Lu jugaires de balon an meritat una prima*. 4. Cen que si dona en mai; present ofèrt à un client per l'atirar ò lo retenir. 5. (Borsa) Desdich que lo cromptaire paga en cas de resiliacion d'una transaccion. ◇ *Prima d'emission*: Prima qu'un soscriptor d'accion deu pagar en mai de la valor nominala d'aquesta accion.

prim(e), a adj. 1. (lit.) Promier. 2. (mat.) Si di d'una letra afectada d'un accent solet: *b' s'enóncia «b prima»*.

prima n.f. Partida de l'ofici divin que si recitava à poncha d'auba.

primacia n.f. Dignitat de primat; estenduda, sèti de la sieu juridiccion.

primacial, a adj. Relatiu à un primat, à la sieu carga. ◇ *Glèia primaciala* ò *primaciala*, n.f.: Glèia, sèti d'un primat. Var.: **primaciau**.

primaciau, ala adj. Primacial.

prima donna n.f. (it.) Promiera cantairitz dins una òpera lirica.

primairenc, a adj. Precòç.

primairencs n.m. pl. Fruchs ò legumes comercialisats en avança de la sason normala, que vènon d'una cultura forçada ò d'una region mai cauda.

primal, a adj. (psican.) *Crit primal, terapia primala*: Tecnica terapeutica que si prepaua de faire tornar viure au malaut, especialament au mejan de crits, la sofrença à l'origina de la sieu nevròsi. Var.: **primau**.

primalha n.f. Pastura de printemps.

primar vt. ò vt. ind. (*sobre*) L'emportar sobre quauqua ren, quauqu'un: *Aquesta rason prima sobre toti li autri*.

primari, ària adj. 1. Qu'es lo promier dins lo temps. ◇ *Forèst primària*: Originala. ◇ *Estructura primària*: Estructura que li plantas vivaci aquíston pendent la promiera annada de la sieu vida. ◇ Si di dei simptoms d'una malautia qu'aparéisson lu promiers ò de la promiera fasa d'una malautia ciclica. ◇ (geol.) *Èra primària* ò *primari*, n.m.: Segonda division dei temps geologics, que vèn après lo precambrian e d'una durada de pauc ò pron 350 milions d'ans, ela-mema partatjada en sièis periòdes (cambrian, ordovician, silurian, devonian, carbonifèr, permian). Sin.: **paleozoïc**. ◇

Eleccion primària ò *primària*, n.f. Ai Estats-Units, designacion per lu electors de cadun dei doi grands partits dei candidats ai eleccions localis ò nacionalis; biais per lo quau lu sòcis d'un partit causisson un candidat per l'eleccion presidenciala. 2. Qu'ocupa la promiera plaça; fonamental. ◇ *Colors primari*: Lo roge, lo jaune e lo blau. Qu'apartèn à l'ensenhament de promier gra (de l'escòla mairala fins à l'intrada au collègi): *Escòla primària*. 3. (pej.) Simplista e bornat: *Un rasonament primari*. 4. (econ.) *Sector primari* ò *primari*, n.m.: Ensèm dei activitats economiqui productritz de matèrias promieri, en particular l'agricultura e li industrias extractritz. 5. (psicol.) Si di, en caracterologia, de quauqu'un per cu predomínon li reaccions immediati (per op. à *segondari*).

primari n.m. 1. Ensenhament primari. 2. (econ.) Sector primari. 3. (geol.) Èra primària. 4. (electr.) Enrotlament, alimentat per la ret, d'un transformator ò d'una màquina asincrona.

primària n.f. Eleccion primària.

primaritat n.f. Caractèr de cen qu'es primari ò promier.

primat n.m. 1. Títol onorific ligat à un sèti episcopal en vertut d'una tradicion fondada sobre l'importança istorica d'aquesto sèti. 2. (filos.) Predominança, primautat, anterioritat logica.

primata n.m. 1. *Primatas*: Òrdre de mamifèrs escaladaires dei mans prensili, dei onglas plati, qu'a una dentadura completa e un cerveu foarça desvolopat, coma lu memurians, li moninas e lu òmes. 2. (fam.) Òme grossier e inculte.

primatologia n.f. Estudi scientific dei primatas.

primau, ala adj. Primal.

primauba n.f. Poncha d'auba.

primautat n.f. Preeminença, promiera plaça; superioritat. ◇ *Primautat dau papa*: Autoritat sobeirana dau papa, que li Glèias protestanti négon e que li Glèias orientali reconóisson à títol purament onorific.

primavera n.f. 1. Printemps. 2. Planta dei prats e dei boases, dei flors blanqui ò mauvi, que florisse au printemps (Familha dei primulaceas).

primidí n.m. Promier jorn de la decada dins lo calendier revolucionari francès.

primierenc, a adj. Primairenc.

primipara adj. e n.f. Qu'a lo sieu promier pichon.

primipil(e) n.m. Primipilari.

primipilari n.m. (Antiqu.) Centurion mai elevat en grade dins l'armada romana. Var.: **primipil(e)**.

primitiu, iva adj. 1. Qu'apartèn au promier estat d'una caua; promier, inicial, original: Forma *primitiva d'un continent*. ◇ *Glèia primitiva*: Dei promiers doi siècles dau cristianisme. 2. Que constitue l'element promier, fonamental: *Colors primitivi*. ◇ (mat.) *Foncion primitiva* ò *primitiva*, n.f. *d'una altra foncion*: Foncion que la segonda n'es la derivada. 3. Simple, rudimentari. ◆ Si di dei societats umani restadi à l'escart de la civilisacion mecanica e industriala e qu'an

conservat li sieu estructuras soci-economici pròpri, coma dei individús que li compàoun. Sin.: **arcaïc, non-industrial**.

primitiu n.m. Pintre, esculptor dau periòde avant la Renaissença.

primitivament adv. À l'origina.

primitivisme n.m. Afinitat m'un art primitiu.

primo adv. (mòt latin) Promierament, en premier luèc.

primogenitura n.f. (dr.) Anterioritat de la naissença que pòu generar divèrs drechs.

primoïnfeccion n.m. (med.) Promiera afeccion de l'organisme per un gèrme.

primordial, a adj. 1. Qu'existisse despí l'origina, qu'es lo mai ancian. 2. D'una granda importança; principal, fondamental, capital: *Un ròtle primordial*. Var.: **primordiau**.

primordiau, ala adj. Primordial.

primulacea n.f. *Primulaceas*: Família de plantas gamopetali de la coròlla reguliera coma la primavera e lo ciclamèn.

prince n.m. 1. Aqueu qu'a una soberiranitat ò qu'apartèn à una família sobeirana. ◇ *Fach dau prince*: Acte arbitrari d'un govèrn. 2. Títol de noblessa mai aut. 3. Lo premier, en foncion d'un òrdre ierarquic. ◇ *Lu princes de la Glèia*: Lu cardinaus e lu evesques. ◇ (lit.) Lo premier per lo sieu gaubi, lo sieu talent: *Lo prince dei poetas*.

prince de Galas n.m. e adj. inv. Teissut que presenta de motius dei linhas crosadi en diferents tons d'una color.

princeps adj. inv. 1. *Edicion princeps*: La promiera de toti li edicions d'un obratge. 2. *Observacion princeps*: Promiera descripcion scientifica d'un fenomèn.

princesa n.f. 1. Filha ò frema d'un prince; filha d'un sobeiran ò d'una sobeirana. 2. Sobeirana d'un país.

princier, a adj. 1. D'un prince, d'una princesa: *Un maridatge princier*. 2. Somptuós, digne d'un prince.

princierament adv. D'un biais princier, somptuós.

principal, a adj. Qu'es lo mai important: *Personatge principal, bastiment principal*: ◇ (gram.) *Proposicion principala ò principala*, n.f.: Proposicion de la quala li autri depèndon e que non depende d'una altra (per op. à *subordenada*). Var.: **principau**.

principal, a n. 1. Cen que li a de mai important; l'essencial: *Oblides lo principal*. 2. Capital d'un deute. 3. (dr.) Montant d'una demanda en justícia per oposicion ai accessòris. 4. Montant primitiu d'una taxa, d'un impòst, denant dau calcul dei centimes ò dei decimes en mai. 5. Director, directritz d'un collègi. 6. Premier clergue d'un estudi. Var.: **principau**.

principalament adv. Avant tot, en dessobre de tot.

principat n.m. 1. Dignitat de prince. 2. Regime politic dei premiers doi siècles de l'Empèri roman, monarquia de fach qu'a conservat lo quadre dei institucions republicani.

principau, ala adj. e n. Principal, principala.

principautat n.f. Estat independent que lo sieu sobeiran a lo títol de prince: *Pincipautat dau Mónegue*.

◇ Terra à la quala es estacat lo títol de prince. ◆ pl. (teol.) *Li principautats*: Lo tèrç còr dei àngels.

principi n.m. 1. Origina, foant, causa promiera: *Lo principi de tota caua*. 2. Proposicion admissa coma basa d'un rasonament: *Parti dau principi que mi poades capir se voales*. 3. Lèi generala que comanda un ensèm de fenomènes e qu'es verificada per l'exactituda dei sieu consequenças: *Lo principi d'Arquimèdes*. 4. Conoissença, règla elementària d'una sciènça, d'un art, d'una tecnica, etc. 5. Element constructiu d'una caua; element actiu: *Un fruch ric en principis nutritius*. 6. Règla generala teorica que guida lo comportament: *Restar fidèle ai sieus principis*. 7. *De principi*: Que poarta sobre l'essencial ma demanda confirmacion: *Un acòrdi de principi*. ◇ *En principi*: Teoricament.

principiant, a adj. e n. Novelari.

printanier, a adj. Dau printemps.

printemps n.m. 1. La promiera dei quatre sasons, que s'estende dau 20 ò dau 21 de març fins au 21 ò au 22 de junh, dins l'emisfèri boreal. 2. Sin.: **prima**. (fig. e lit.) Joinessa: *Lo printemps de la vida*.

priodont n.m. (zool.) Tatò gigant (pauc ò pron 1 m de lòng) d'Amèrica dau sud.

priol n.m. [pri'u] Prior.

priolat n.m. Priorat.

priolessa n.f. Prioressa.

priomatge n.m. Prior.

priol n.m. Proteïna responsabla de malautias infeccioï.

prior n.m. [pri'u] Superior de divèrsi comunautats religioï. Var.: **priol**. Sin.: **priomatge**.

priori (a) loc. adv., adj. inv. e n.m. inv. (lat.) Vèire a *priori*.

priorat n.m. 1. Comunautat religioa plaçada sota l'autoritat d'un prior, d'una prioressa. 2. Glèia d'una tala comunautat. 3. Dignitat de prior, de prioressa. Var.:

priolat.

prioressa n.f. Superiora de divèrsi comunautats religioï. Var.: **priolessa**.

prioritari, ària adj. e n. Qu'a la prioritat.

prioritariament adv. En prioritat.

prioritat n.f. 1. Fach de venir lo premier, de passar avant lu autres (en rason de la sieu importança). ◇ *En prioritat, per prioritat*: Denant de tota altra caua. ◇ Drech qu'un reglament establisce de passar avant lu autres: *Laissat la prioritat ai veïcules que vènon de la drecha*. 2. Anterioritat dins lo temps: *Establir la prioritat d'un fach per rapoart à un autre*.

priscillianisme n.m. Doctrina de l'evesque Priscillian.

prisma n.m. 1. (geom.) Solide limitat per una susfàcia prismatica e doi plans parallèles que la cópon segond doi poligònes (*basas*). 2. (fis.) Prisma de la basa triangulària, en materiau transparent, que desvia e descompaua lu rais luminós. 3. (fig. lit.) Cen que desforma la realitat: *Vèire la realitat au travèrs dau prisma de la sieu imaginacion*.

prismatic, a adj. 1. Dau prisma, qu'a la forma d'un prisma. ◇ (fis.) *Colors prismatiqui*: Colors de l'espèctre

obtengudi per dispersion de la luz blanca au travèrs d'un prisma. ◇ (mat.) *Susfàcia prismatica*: Ensèm de drechas de direccion fixa que s'apontèlon sus un poligòne. 2. Que contèn un prisma, de prismas.

pritàni n.m. (Antiqu. gr.) Promier magistrat de la ciutat.

pritàneu n.m. 1. (Antiqu. gr.) Edifici public dont lu printanis pilhàvon lu sieu pasts. 2. Establiment militari d'ensenhament de segond nivèu.

privacion n.f. Accion de privar, de si privar de quauqua ren; estat de quauqu'un qu'es privat. ◆ (pl.) Mancança voluntària, ò que li circonstanças impàuon, de causas necessari e, especialament, de manjar.

privadança n.f. Familiaritat.

privadament adv. D'un biais privat, en privat.

privadocent n.m. Professor liure, dins li universitats alemandi e soissi. Var.: **privadozent**.

privadozent n.m. Privadocent.

privar vt. Levar à quauqu'un la possession de quauqua ren; empachar quauqu'un de profichar de quauqua ren; *Privar de libertat*. ◆ **si privar** v.pr. S'abstenir de; s'empachar de profichar de quauqua ren; s'impauar de privacions: *Si privar de vin, si privar per poder partir en vacances*.

privat, ada adj. 1. Qu'es estrechament personal; intime: *Vida privada*. 2. Que non es dubèrt à toi: *Un acamp privat*. 3. Qu'apartèn en pròpri à un individú, à d'individús: *Proprietat privada*. 4. Que non depende directament de l'Estat: *Escòla privada*. Contr.: **public**.

privat n.m. 1. Vida intima, de familha. ◇ *En privat, dins lo privat*: Dins l'intimitat, sensa testimònis desconoissuts. 2. Sector privat.

privatica n.f. Utilisacion de mejans de tractament de l'informacion privats, descentralisats, capables de foncionar en defoara d'una ret de telecomunicacions.

privatisacion (-izacion) n.f. Accion de transferir au domèni de l'entrepresa privada cen que dependia de l'Estat: *Privatisacion de l'ensenhament*.

privatisar (-izar) vt. Procedir à la privatisacion de.

privatista n. Jurista especialisat dau drech privat.

privatiu, iva adj. 1. Que priva: *Pena privativa de libertat*. ◇ (ling.) Que marca la privacion, l'absença, la mancança: *Des- es un prefixe privatiu dins descoratjar*. 2. Que lo sieu usatge es reservat exclusivament à una persona determinada; privat: *Jardin privatiu*.

privautat n.f. Familiaritat à l'egard de quauqu'un mé cu non si partatja minga intimitat. ◆ pl. Familiaritats, libertats sovent desplaçadi qu'un òme si permete m'una frema.

privilègi n.m. 1. Drech, avantatge particulier ligat à quauqu'un ò que quauqu'un a e pas lu autres. 2. (dr.) Avantatge que d'unu creanciers an d'èstre pagats avant lu autres.

privilegiar vt. (*privilègi, classic privilègii*) Avantatjar, favorejar.

privilegiat, ada adj. e n. Qu'a un privilègi; qu'a una vida facil.

prò adv. Pron.

proa n.f. Partida avant d'una embarcacion. Contr.: **popa**.

pròba n.f. Pròva.

probabilisme n.m. (filos.) Doctrina segond la quala l'òme non pòu rejónher la veritat e si deu contentar d'opinions basadi sobre de probabilitats.

probabilista adj. e n. Dau probabilisme; partidari dau probabilisme.

probabilitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es probable; opinion, eveniment probable; versemblança. 2. (mat.) Rapoart dau nombre dei cas favorables à la realisacion d'un eveniment aleatòri au nombre total dei cas possibles: *Calcul dei probabilitats*. ◇ Nombre, comprés entre zèro e un, associat à un eveniment aleatòri per una lèi de probabilitat. ◇ *Lèi de probabilitat ò probabilitat*: Aplicacion qu'assòcia à cada partida d'un ensemble A, sonat *univèrs dei possibles*, un nombre positiu de tau biais que la probabilitat de A sigue 1 e que la probabilitat de la reünion de doi partidas disjonchi sigue egala à la soma dei sieu probabilitats respectivi.

probablement adv. Versemblablement.

probable, a adj. Versemblable, qu'en principi deuria acapitar, foncionar, etc.: *Chavana probabla en montanha*.

probacion n.f. 1. (relig.) Temps d'espròva que precedisse lo noviciat. 2. (dr.) Suspension provisòria e condicionala de la pena d'un condemnat, assortida d'una messa à l'espròva e de mesuras d'assistença e de contraròtle.

probacionari, ària adj. Persona condemnada sotamessa à la probacion.

probant, a adj. Qu'empoarta l'aprobacion, que pòu convèncer.

probatòri, òri adj. Que permete de verificar que quauqu'un a ben li capacitats, li qualitats, li conoissenças demandadi: *Examèn probatòri*.

pròbe, a adj. D'una onestetat totala, escrupulosa.

probitat n.f. Caractèr d'una persona pròba; observacion rigoroï dei principis de la justícia e de la morala, onestetat.

problema n.m. 1. Question que si deu resòlver per de metòdes logics, racionals, dins lo camp scientific. 2. Exercici escolari que consistisse à trovar li respoastas à una question pauada à partir de donadas conoissudi: *Problema de geometria*. 3. Dificultat d'òrdre especulatiu, à la quala si cèrca una solucion satisfasenta per l'esperit: *Problema filosofic*. 4. Dificultat sovent complèxa, à la quala si pòu èstre confrontat: *Un problema tecnic*.

problematic, a adj. Que la sieu fin, la sieu realisacion, la sieu accion, la sieu realitat, non son seguri, pàuon un problema. ◇ (filos.) Assertoric. Contr.: **apodictic**.

problematica n.f. (didact.) Ensèm de questions qu'una sciença ò una filosofia si paua relativament à un camp particulier.

proboscidian n.m. *Proboscidiants*: Família de mamífers ongulats provedits d'una trompa, coma lu elefants.

procaïna n.f. Anestèsic local de sintèsi.

procariòta adj. e n.m. Èstre vivent generalament unicellulari e que lo sieu nucleu non es clarament separat dau citoplasma, coma li bacterias (per op. à *eucariòta*).

procediment n.m. 1. Mejan, metòde comòde per faire quauqua ren, per obtenir un resultat: *Procediment de fabricacion*. 2. Biaís d'agir, de si comportar: *Un procediment malonèste*. 3. (pej.) Tecnica, mejan emplegats d'un biaís tròup sistematic e que finísson per lassar.

procedre vi. Procedir.

procedir vi. (*procedissi*) Agir d'un biaís donat: *Procedir metodicament*. Var.: **procedre**. ♦ vt. ind. (à) faire, executar una operacion dins li sieu diferenti fasas: *Procedir à una eleccion*. ♦ vt. ind. (*de*) (lit.) Tirar la sieu origina de, venir de, resultar de.

procedura n.f. 1. Biaís de procedir; metòde per obtenir un resultat. 2. (dr.) Ensèm dei règlas e dei formas que convèn d'observar per agir en justícia, avant, pendent e fins au tèrme d'un procès e per complir lu actes d'execucion forçada. ◇ Ensèm dei règlas que cau seguir per establir de situacions ò de drechs juridics.

procedurier, a adj. e n. Que li agràdon li proceduras, li garrolhas.

procellariifòrme n.m. *Procellariifòrmes*: Òrdre d'auceus marins dau bèc format de diferenti placa juxtapauada, coma l'albatròs.

procès n.m. 1. Instança en justícia. ◇ (fig.) *Faire lo procès de*: Acusar, condemnar. ◇ *Sensa outra forma de procès*: Sensa outra formalitat. 2. (ling.) Accion ò estat que lo vèrbo exprimisse. 3. (anat.) Prolongament d'un organe: *Procès ciliaris*.

processaire, airtz adj. Plaidejaire.

procession n.f. 1. Ceremònia de caractèr religiós que consistisse en un cortègi solemne acompanhat de cants e de preguieras. 2. Lònga tièra de personas, de veïcules.

processional, a adj. Relatiu ai processions. Var.: **processionau**.

processionarària adj. e n.f. *Toaras processionari*: Que si desplaçon una darrier l'autra en tièras nombroï e foarça nocivi.

processionau, ala adj. Processional.

processiu, iva adj. Garrolhaire, procedurier. ♦ adj. e n. (psiquiatria) Querulent.

processor n.m. (inform.) Organe capable d'assegurar lo tractament complet d'una seria d'informacions.

procèssus n.f. 1. Encadenament ordenat de fachs ò de fenomènes, que respoande à un esquema donat e qu'abotisse à un resultat determinat; desenvolopament: *Lo procèssus inflacionista*. 2. Seguida continua d'operacions que constituísson un biaís de fabricar, de faire quauqua ren; procediment tecnic: *Procèssus de fabricacion*.

procès-verbal n.m. 1. Acte qu'un magistrat, un oficier public, un oficier ò un agent de polícia judiciària

ò administrativa establísson, que rende còmpte de cen qu'a fach, audit ò constatat dins l'exercici dei sieu foncions. 2. Rendut-còmpte escrich dei debats e dei travalhs d'un acamp, d'una assemblada, etc. Sin.: **verbal**.

pròche, a adj. 1. Que non es luènh, dins l'espaci ò dins lo temps. ◇ *Un parent pròche, un amic pròche*: Una persona qu'a una relacion estrecha de parentèla ò d'amistat. 2. Gaire diferent: *Una idea pròcha de la veritat*. Sin.: **vesin**.

pròche n.m. Parent pròche, amic pròche.

pròche adv. (*de*) À costat (*de*).

prochinés, esa adj. e n. Partidari, en politica, de la China populària.

prociència n.f. (anat.) Sortida, à l'exterior, d'un organe ò d'una partida anatomica mobila.

procionidat n.m. *Procionidats*: Família de mamífers carnivòres canifòrmes coma lo raton lavaire.

proclamacion n.f. 1. Accion de proclamar. 2. Cen qu'es proclamat.

proclamar vt. 1. Reconóisser, revelar publicament e solemnement: *Proclamar la veritat*. 2. Faire conóisser publicament: *Proclamar un verdicte, lu_ resultats d'un concors*.

proclitic, a n.m. e adj. (ling.) Mòt privat d'accent, que fa còrs m'aqueu que seguísse: *L'article es proclitic*.

proclive, a adj. (anat.) Qu'es inclinat vèrs l'avant (en particulier en parlant dei incivivas).

procònsol n.m. (Antiqu. rom.) Cònsol sortit de carga e prorogat dins la sieu foncion per governar una província ò per acabar una accion entamenada.

proconsulari, ària adj. Dau procònsol; que relève de l'autoritat dau procònsol.

proconsulat n.m. Dignitat, foncion de procònsol; durada d'aquesta foncion.

procordat n.m. *Procordats*: Embrancament d'animaus pròches dau vertebrats inferiors. Sin.: **protocordat**.

procreacion n.f. Accion de procrear. ◇ *Procreacion artificiala*: procreacion que resulta de la fecondacion de l'ovule en defoara dei condicions naturalis.

procrear vt. (*procreï*) (lit.) Generar, donar la vida, en parlant de la frema e de l'òme.

procreatica n.f. Estudi de la procreacion artificiala.

procreator, tritz adj. e n. Que procrea.

proctalgia n.f. (patol.) Dolor anala.

proctiti n.f. Rectiti.

proctologia n.f. Especialitat medicala que tracta dei malautias anali e rectali.

proctològue, òga n. Especialista de proctologia.

procura n.f. 1. Ofici de procuraire dins una comunautat religioa; bureau dau procuraire. 2. Procuracion.

procuracion n.f. Poder qu'una persona dona à una altra d'agir en lo sieu nom; acte autentic que dona aqueu poder. Var.: **procura**. ◇ *Per procuracion*: En vertut d'una procuracion; (fig.) En s'en remetent à un autre: *Agir per procuracion, viure la sieu passion per procuracion*.

procurador n.m. Procurator.

procuraire, airtz n. 1. *Procuraire general*: Magistrat qu'a li foncions dau ministèri public dins una Cort de cassacion, la Cort dei còmptes e li Corts d'apèl. ◇ *Procuraire de la República*: Magistrat qu'a li foncions dau ministèri public dins un tribunal de granda instança. 2. Religiós encargat dei interès temporals d'una comunautat. 3. Aqueu qu'agisse en vertut d'una procuracion.

procurator n.m. (Antiqu. rom.) Foncionari de l'òrdre equèstre que l'emperaire plaçava à la tèsta d'un servici important ò d'una província imperiala. ◇ (ist.) Aut magistrat dei Repúblicas de Venècia e de Gènoa. Var.: **procurador**.

procurar vt. 1. Obtenir per quauqu'un: *Procurar un emplec à una amiga*. 2. Portar, ocasionar à quauqu'un: *Aquò m'a procurat totplen de crucis*.

prodessa n.f. 1. Accion d'esclat, performança. 2. (lit.) Acte de coratge, d'eroïsme.

prodigalisar (-izar) vt. Si mostrar prodigue de.

prodigalitat n.f. 1. Qualitat d'una persona prodiga. 2. (Sobretot au pl.) Accion, fach d'una persona prodiga; despensa, larguessa: *Li sieu prodigalitats l'an roïnât*.

prodigament adv. Embé prodigalitat.

prodigar vt. (*prodigui*) (lit.) Despensar sensa comptar, degalhar, dilapidar. 2. Donar generosament: *Prodigar de conseus*.

prodigi n.m. 1. Fach, eveniment extraordinari, que sembla de caractèr magic ò sobrenatural. ◇ *Tenir dau prodigi*: Èstre prodigiós, incredible. 2. Cen que sorprèn, meravilha: *Lu prodigis de la sciènça*. 3. Persona d'un grand talent ò d'una intelligença rara, remirabla. ◇ *Enfant prodigi*: Excepcionalament precòç e talentós.

prodigiós, oa adj. Que sorprèn, qu'es extraordinari per li sieu qualitats, la sieu raretat, etc.

prodigiosament adv. D'un biais prodigiós.

prodigue, iga adj. e n. 1. Que despensa à l'excès, d'un biais inconsiderat. 2. Que dona sensa comptar: *Èstre prodigue dei sieus sentiments*. 3. *Enfant, fiu prodigue*: Que s'en torna au domicili pairal après aver perdut toi lu sieus bens (per allusion à la parabòla evangelica).

prodomal, a adj. Relatiu ai conseus de prodòmes. ◇ *Conselhier prodomal*: Prodòme. Var.: **prudomal, prodomau**.

prodomau, ala adj. Prodomal.

prodòme n.m. Membre d'un tribunal electiu (*conseu de prodòmes*) compauat paritariament de representants dei salariats e dei emplegaires, que lo sieu ròtle es de reglar lu conflictes individuals dau trabalh. Var.: **prudòme**.

prodòmia n.f. Ensèm de l'organizacion prodomala. Var.: **prudòmia**.

pro domo loc. adj. inv. (latin, *per la sieu maion*) Si di dau plaidejar d'una persona que si fa l'avocat d'elamema.

prodonian, a adj. e n. Relatiu à Proudhon, au sieu sistema.

prodròme n.m. 1. Simptòma dau començament d'auna malautia. 2. Fach qu'anòncia un eveniment, signa avantcorrèire: *Lu prodròmes d'una revolucion*.

prodromic, a adj. D'un prodròme.

produccion n.f. 1. Accion de produrre, de faire existir: *La produccion d'un son*. 2. Accion de produire, de crear ò d'assegurar li condicions de creacion dei riquessas economiqui (bens, servicis, etc.); aquel estadi (per op. à la distribucion, etc.): *La produccion de frucha*. 3. (Dins lo vocabulari dau marxisme) *Mòde de produccion*: Constituit per li foarças productivi e li rapoarts socials de produccion. ◇ *Mejans de produccion*: Formats per li matèrias promieri, lu instruments de trabalh e li condicions de produccion. ◇ *Rapoarts de produccion*: Relacions que lu òmes entretèn on entre elu dins un mòde de produccion donat; resultat d'aquesta accion, ben produch, quantitat producha: *La produccion d'una empresa*. 4. (cín.) Activitat de productor; branca de l'industria cinematografica qu'exercisse aquesta activitat. ◇ Film, vit en tant que resultat d'aquesta activitat, en particulier economicament: *Una gròssa produccion*. 5. (petr.) Ensèm dei tecnicas relativiv à l'extraccion dau petròli. 6. Accion de presentar un document, coma justificacion, per sostenir una afirmacion, una presentacion: *Produrre un acte de naisença*.

produch n.m. 1. Riquessa, bens economics eissuts de la produccion: *Produchs agricòlas, industrials*. ◇ Objèctes fabricats: *Un produch de qualitat*. ◇ *Produch interior brut (P.I.B.)*: Soma dei valors ajustadi que li empresas d'un país realison annualament, quala que sigue la sieu nacionalitat. ◇ *Produch nacional brut (P.N.B.)*: Soma totala dau P.I.B. e dau sòlde dei revenguts dei factors de produccion transferits de l'estrangier ò à l'estrangier, sovent retenguda per caracterisar la potença economica d'un país. 2. Benefici retirat d'una tèrra, d'una carga, d'una venda, etc. 3. Pichon d'un animau. 4. (mat.) Resultat de la multiplicacion de doi nombres; element que resulta de la composicion de doi elements d'un ensemble provedit d'una operacion notada multiplicativament. ◇ *Produch dirècte de doi ensembles*: Produch cartesian d'aquetu ensembles. 5. (log.) *Produch logic*: Conjoncion. ◇ *Produch logic de doi relacions*: Interseccion. 6. Resultat d'una reaccion quimica.

productible, a adj. Que pòu èstre produch.

productica n.f. Ensèm dei tecnicas informatiqui e automatiqui que la sieu amira es de ganhar en productivitat.

productiu, iva adj. 1. Que produe, fournisse quauqua ren: *Una tèrra gaire productritz*. 2. Que rende de sòus: *Un plaçament productiu*. ◇ *Travalh productiu*: trabalh que, d'après Marx, produe à l'encòup de bens materials e una maivalença.

productivisme n.m. Tendènça à recercar sistematicament lo melhorament ò l'acrissement de la productivitat.

productivista adj. Relatiu au productivisme.

productivitat n.f. 1. Fach d'èstre productiu. ◇ Rapoart mesurable entre una quantitat producha (de bens, etc.) e lu mejans (màquinas, matèrias promieri, etc.) mes en òbra per li arribar. 2. (biol.) Quantitat de riquessas (naturalì, viventì) qu'una susfàcia ò un volume poàdon fornir dins un mitan natural per unitat de temps.

productor, tritz n. e adj. 1. Persona, país, activitat, etc., que produe de bens, de servicis: *Lu país producers de petròli*. 2. (cín.) Persona ò empresa que recampa l'ensèm dei elements necessaris à la realisacion d'un film (mejans financiers, personal, etc.). ◇ (ràdio e television) Persona que s'entrèva de la concepcion d'un programa e, eventualament, de la sieu realisacion.

produire vt. (*produi*) 1. Assegurar la produccion dei riquessas economiqui, crear (de bens, de servicis, etc.): *Aquela region produe de tomatis de granda qualitat*. 2. Rendre, procurar coma profièch: *Una carga que produe tant per an*. 3. Crear, elaborar, concevre: *Produire un roman per an*. ◇ Financiar (un film, un programa de ràdio, de television, un spectacle, etc.) 4. Provocar, causar; permetre d'obtenir: *Es un metòde que produe de resultats excellents*. 5. Mostrar, presentar per sostenir lu sieus dires: *Produire d'elements concrets*. ◆ **si produire** v.pr. 1. Arribar, acapitar. 2. Si faire conóisser, si mostrar. ◇ Donar un recital, faire un spectacle, interpretar un ròtle: *L'estiu que vèn, aquesta artista si produrrà à Niça*.

proèmi n.m. Avant-prepaus.

proeminença (-èncià) n.f. Caractèr de cen qu'es proeminent; cen qu'es proeminent, salhida.

proeminent, a adj. En releu per rapoart à cen qu'es à l'entorn; salhent: *Maissèla proeminenta*.

profanacion n.f. Accion de profanar.

profanar vt. Violar lo caractèr sacrat d'un luèc, d'un objècte, de culte, etc. 2. (lit.) Avilir, degradar: *Profanar lo sieu talent*.

profanator, tritz adj. e n. Que profana.

profane, a adj. Que non fa partida dei cauas sacradi; que non relèva de la religion. ◆ n.m. Ensèm dei cauas profani: *Lo profane e lo sacrat*.

profane, a n. e adj. 1. Si di d'una persona estrangiera à una religion, non iniciada à un culte. 2. Si di d'una persona estrangiera à una associacion, à un grope, etc.; persona qu'ignòra lu usatges, li règlas d'un activitat, etc.: *Siéu profane en matèra de cant lyric*.

profanitat n.f. Qualitat de cen qu'es profane.

profarmacian, a n. Mètge autorisat à possedir un depaus de medicaments e à lu donar ai sieus malauts quora la localitat dont exercisse non a de farmacian.

profasa n.f. (biol.) Promiera fasa de la mitòsi cellulari, pendent la quala lu cromosòmas s'individualíson en filaments fendesclats longitudinalament.

profchosament adv. Avantatjosament.

profecia n.f. 1. Oracle d'un profeta. 2. Prediccion d'un eveniment futur.

profectiu, iva adj. (rare) Que vèn dei ascendents: *De bens profectius*.

proferir vt. (*proferissi*) Prononciar, articular à votz auta: *Proferir de prepaus insultants*.

profès, èssa adj. e n. Religiós, religioa qu'a fach la sieu profession.

professar vt. 1. Declarar, rendre public: *Professar una opinion*. 2. Ensenhar.

profession n.f. 1. Activitat reguliera exercida per ganhar la sieu vida, mestier. ◇ *De profession*: De mestier. 2. Ensèm dei personas qu'an lo meme mestier. 3. *Faire profession de*: Declarar, reconóisser dubertament. ◇ *Profession de fe*: Afirmacion qu'una persona fa publicament, à prepaus de la sieu fe religioa e, per ext., dei sieu opinions, dei sieu ideas (per ex. lo document mandat ai electors per presentar lu candidats à una eleccion). ◇ (relig. cat.) *Profession de fe*: Engatjament d'un enfant batejat sobre la sieu fe. Sin.: **comunion solemna**. 4. (relig.) Acte per lo quau un religiós ò una religioa pronóncia lu sieus vòts, après lo noviciat.

professional, a adj. 1. Relatiu à una profession; pròpri à una profession: *Secret professional*. ◇ *Malautia professionala*: Que la provòca l'exercici d'una activitat professionala e que fa l'objècte d'una proteccion legala. ◇ *Escòla professionala*: Establiment d'ensenhament tecnic que prepara à divers mestiers. ◇ *Seccion professionala*: Seccion d'un escòla dins la quala si prepara à divers mestiers. ◇ *Cors professional*: Cors de formacion generala e tecnica, destinats à d'aprendistas en complement dau sieu trabalh. 2. Si di d'un espòrt practicat coma una profession: Lo rugbi es devengut professional. Var.: **professionau**.

professional, a n. e adj. 1. Persona qu'exercisse regulierament una profession, un mestier: *Un professional de l'informatica*. 2. (espec.) Si di d'un esportiu de profession, pagat per la practica d'un espòrt: *Un jugaire de tennis professional*. 3. Persona qu'a una experiença particuliera dins un mestier, una activitat: *Un trabalh de professional*. Var.: **professionau**.

professionalament adv. Dau ponch de vista professional.

professionalisacion (-izacion) n.f. 1. Tendença que presenta un sector d'activitat que pòu èstre exercit unicament per de gents de mestier, especialistas dins aqueu camp. 2. Fach per una persona de si professionalisar.

professionalisar (-izar) vt. 1. Assimilar (una activitat) à una profession: *Professionalisar un espòrt*. 2. Faire devenir professional. ◆ **si professionalisar (-izar)** v.pr. Devenir professional.

professionalisme n.m. 1. Fach, per una persona, d'exercir una activitat d'un biais professional.

professionau, ala adj. e n. Professional, a.

professor, professoressa n. 1. Persona qu'ensenha una matèria, una disciplina precisa: *Professor de tennis*. 2. Membre de l'ensenhament segondari ò superior: *Professor de matematicas, professor d'universitat*. 3. *Professor dei escòlas*: Magistre, dins l'ensenhament primari francés.

professoral, ala adj. Relatiu à un professor, au professorat. Var.: **professorau**.

professorat n.m. Foncion de professor.

professorau, ala adj. Professoral.

profeta n.m. 1. Dins lu tèxtos biblics, òme que, inspirat per Dieu, parla en lo sieu nom per faire conóisser lo sieu messatge. 2. *Lo Profèta*: Maumet, per lu musulmans. 3. Persona qu'anóncia un eveniment futur.

profetessa n.m. Frema inspirada interprèta de la divinitat.

profetic, a adj. 1. Relatiu à un profèta, ai profètas. 2. Que tèn de la profecia.

profeticament adv. D'un biais profetic; en profèta.

profetisar (-izar) vt. 1. Anonciar, per inspiracion sobrenaturala, lo messatge divin. 2. Previèire, predire per divinacion, pressentiment ò conjectura.

profetisme n.m. Ensèm de fachs relatius ai profètas.

profichable, a adj. Que procura un avantatge. Var.: **profitable**.

profichaire, airitz n. Persona que cèrca à tirar un profièch abusiú de tota caua, espec. dau trabalh dei autres. Var.: **profitaire**.

profichar (*profièchi*) vt. ind. (*de*) Tirar un avantatge material ò moral de: *Profichar dau dimènegue per faire una virada*. Var.: **profitar**. ◆ vt. ind. (*à*) Èstre utile, procurar un avantatge à: *À cu profiècha lo crimi?* ◆ vi. (*fam.*) 1. Devenir foart, créisser: *Un enfant que profiècha ben*. 2. Èstre avantajós en permetant un usatge que dura: *Un vestit que profiècha*.

profièch n.m. 1. Avantatge material ò moral que si retira de quauqua ren. ◇ *Au profièch de*: Au benefici de. ◇ *Faire lo sieu profièch, tirar profièch de (quauqua ren)*: N'en retirar un benefici, un avantatge. ◇ *Metre à profièch*: Emplegar utilament. 2. (*econ.*) Cen qu'una empresa ganha, que correspoande à la diferença entre lu costs de produccion de bens ò de servicis e li recèptas que vènon de la sieu comercialisacion. ◇ *Taus de profièch*: Rapoart, d'après Marx, entre la maivalença e lo capital total (capital constant e capital variable). Var.: **profit**.

profieü n.m. Perfieü.

profilactic, a adj. Relatiu à la profilaxia.

profilar vt. Perfilar. ◆ **si profilar** v.pr. Si perfilar.

profilat n.m. Perfilat.

profilatge n.m. (*tecn.*) Perfilatge.

profilaxia n.f. Ensèm de mesuras pilhadi per evitar l'aparicion ò la propagacion d'una malautia, dei malautias.

profilografia n.f. Aparelh que permete d'obtenir lo dessenh, à escala reducha, dei irregularitats dau profieü d'una rota.

profit n.m. Profièch.

profitable, a adj. Profichable.

profitaire, airitz n. Profichaire, profichairitz.

profitar vi. Profichar.

profús, usa adj. (*lit.*) Abondós.

profusion n.f. Granda abondança: *Una profusion de colors*. ◇ *À profusion*: En granda quantitat. Sin.: **brèti**.

progenitura n.f. (*lit.* ò *ironic*) Lu enfants, per rapoart ai parents; la descendença.

progermanic, a adj. Tendença favorabla à l'Alemanha.

progestatiu, iva adj. e n.m. (*med.*) Si di d'una substança que favorisa la nidacion de l'òu dins la mucoa uterina e la gestacion.

progestèròna n.f. Ormòna progestativa que l'ovari genèra pendent la segonda partida dau cicle menstrual e pendent la grossessa. Sin.: **lutèina**.

progocial n.m. (*inform.*) Programa concebut per èstre fornit à diferents usanciers en vista d'una mema aplicacion ò d'una mema foncion. Var.: **progiciau**.

progiciau n.m. Progocial.

proglòtis n.m. (*zool.*) Cadun dei aneus d'un vèrp costède.

prognat, a adj. e n. Caracterisat per lo prognatisme.

prognatisme n.m. Salhida en avant dei oàs maxillaris.

progovernmental, a adj. Favorable au govèrn. Var.: **progovernmentau**.

progovernmentau, ala adj. Progovernmentau.

programa n.m. 1. Enonciat dei temas d'una disciplina que lo sieu estudi es previst dins una classa ò sobre lu quaus un examèn deu portar. 2. Fuèlh estampat, libret qu'indica lo títol d'un espectacle, lo nom dei interprètas, etc., ò lo tema e lo debanament d'una fèsta, etc. ◇ Lista dei emissions de ràdio, de television, que dona per un periòde précis lu oraris, lu subjèctes, etc. 3. Expauat, declaracion dei intencions, dei projèctes d'una persona, d'un grope, etc. (*espec.* en politica). 4. Enonciat dei caracteristicas foncionali ai quali deurà respoandre un projècte arquitectural. 5. (*inform.*) Sequança d'instruccions e de donadas registradi sus un supoart e susceptible d'èstre tractada per un computador.

programable, a adj. Que si pòu programar: *Un aparelh programable*.

programacion n.m. 1. Establiment d'un programa. 2. Accion de programar.

programador n.m. Programator.

programaire, airitz n. 1. Persona qu'establisce un programa de ràdio, de cinéma, etc. 2. Persona encargada de la preparacion, de l'escriptura e de la messa au ponch d'un programa informatic.

programar vt. 1. Establir per avança (una seguida d'operacions, li fasas d'un projèctes, etc.). 2. Previèire, inscriure (una òbra, una emission) au programa d'un cinéma, d'un teatre, d'una ràdio, etc. 3. (*inform.*) Fornir à un computador li donadas e instruccions que pertòcon un problema que si deu resòlver, un trabalh que si deu executar, etc.

programat, ada adj. Inscrìch à un programa; qu'un programa comanda. ◇ *Ensenhament programat*: Dins lo quau la matèria ensenhada es partida en elements corts,

facilamaent assimilabli, que l'escolan n'en determina eumeme lo ritme e l'òrdre.

programatic, a adj. Que relèva d'un programa; que constitue un programa.

programator n.m. Dispositiu que lu sieus senhals de sortida comàndon l'execucion d'operacions que correspoàndon à un programa. ◇ Dispositiu integrat à divèrs aparells que comàndon l'execucion automatica dei operacions que cau efectuar: *Lo programator d'una coïniera*.

progreder vi. (it.) (*progredissi*) Progressar.

progrès n.m. 1. Melhorament, desenvolopament dei conoissenças, di capacitats de quauqu'un: *Faire de progrès en occitan*. 2. Cambiament gradual de quauqua ren, d'una situacion, etc., que sigue per melhorament ò non: *Lu prgrès d'una epidemia*. 3. Desenvolopament de la civilisacion: *Cau crèire au progrès*.

progressar vi. 1. Avançar, si desvolopar, si difusar, s'expandir: *Li tropas progresson en tèrra enemiga*. 2. Faire de progrès: *As ben progressat en matematicas!* Var.: **progredir** (it.).

progression n.f. 1. Movement en avant, marcha. 2. Desenvolopament, acreissement, propagacion: *La progression d'una doctrina*. 3. (mat.) *Progression aritmetica*: Seguida de nombres reals taus que cada tèrme es la soma dau precedent e d'un nombre constant, sonat rason: 1, 4, 7, 10, ... *fórmon una progression creïssenta de rason* 3. ◇ *Progression geometrica*: Seguida de nombres reals taus que cada tèrme es lo produch dau precedent per un nombre constant, sonat rason: 1, 2, 4, 8, 16, ... *fórmon una progression creïssenta de rason* 2.

progressisme n.m. Doctrina progressista.

progressista adj. e n. Qu'a d'ideas politiqui, socials avançadi. Contr.: **conservator**.

progressiu, iva adj. Qu'avança per gras; que si desvolopa regulierament, segond una progression. ◇ *Forma progressiva* ò *progressiu*: Dins divèrsi lengas coma l'italian, l'espanhòu, l'anglés, forma verbala formada d'un auxiliari seguit d'un gerondu, qu'indica qu'una accion es à si debanar: *Sto lavorando (it.) es una forma progressiva*. ◇ *Taxa progressiva*: Que lo sieu taus aumenta quora la matèira taxabla aumenta.

progressivament adv. D'un biais progressiu.

progressivitat n.f. Caractèr de cen qu'es progressiu.

proïbicion n.f. Interdiccion legala. ◇ (espec.) Interdiccion de consumir d'alcol ai Estats Units entre lo 1919 e lo 1933.

proïbicionisme n.m. Sistema economic dei proïbicionistas.

proïbicionista adj. e n. Favorable à la proïbicion d'unu produchs.

proïbir vt. (*proïbissi*) Enebir legalament.

proïbit, ida adj. 1. Que la lèi enebisse: *Lo poart d'armas es proïbit*. 2. (dr.) *Temps proïbit*: Temps pendent lo quau d'unu actes son legalament enebits: *Caça en temps proïbit*.

proïbitiu, iva adj. 1. Qu'enebisse: *Una lèi proïbitiva*. 2. Qu'es tament car qu'enebisse de fach la cròmpa: *Practicar de prètz proïbitius*.

proïraelian, a adj. e n. Qu'es favorable ai israelians, à la politica de l'Estat d'Israèl.

projeccion n.f. 1. Accion de projectar, de lançar quauqua ren dins l'espaci: *Projeccion de vapor*. 2. Cenb qu'es projectat, matèria projectada: *Projeccions volcaniqui*. 3. (psicol.) Fach de situar dins lo monde exterior d'afectes, de desidèris, etc., sensa lu identificar coma taus, e de li prestar una existença objectiva. 4. (psican.) Mecanisme de defensa que consistisse à atribuir ai autres un sentiment que si pròva tot en lo refudant. 5. Accion de projectar un film. ◇ Imatge projectat. 6. (mat.) Aplicacion que dins un plan fa correspoandre à un ponch l'interseccion m'una drecha de direccion donada que passa per aqueu ponch; imatge d'un ponch, d'una figura per aquesta aplicacion. ◇ *Projeccion ortogonala*: Projeccion que la sieu drecha de direccion es perpendiculara au plan. ◇ *Plans de projeccion*: Plan horizontal e plan frontal sobre lu quaus si projècton ortogonalament li figuras de l'espaci. ◇ *Projeccion cartografica* ò *projeccion*: Que permete de representar sus una susfàcia plana un modèle dau glòbe terrèstre (esfèra ò ellipsoïde).

projeccionista n. Professional encargat de la projeccion dei films.

projectaire, airtz n. Tecnician qu'establisce lu projèctes dins una empresa.

projectar vt. (*projècti*) 1. Lançar, mandar embé foarça en l'ària, au luènh, etc.: *Projectar de sabla*. 2. (cín.) Faire passar un film, de diapositivas, de fòtos dins un aparell que manda lu imatges sus un ecran. 3. Determinar l'imatge d'un ponch, d'una figura per una projeccion. 3. Aver en projècte: *Projècta de faire una manifestacion*. ◆ **si projectar** v.pr. S'imaginar dins una situacion futura: *Si projècta ja dins lo sieu mestier futur*.

projècte n.m. 1. Cen que quauqu'un a l'intencion faire. 2. Promiera redaccion d'un tèxto. ◇ *Projècte de lèi*: Tèxto de lèi que lo govèrn a elaborat e qu'es sotamés au vòte dau Parlament. 3. Estudi d'una construccion (dessenhs, plans, financiament, etc.).

projectil(e) n.m. Còrs lançat embé foarça vèrs un bersalh. ◇ (espec.) Còrs que si manda au mejan d'una arma (saeta, bala, etc.).

projectiu, iva adj. 1. (mat.) *Geometria projectiva*: Geometria qu'estúdia li propietats invariants per projeccion. 2. (psicol.) *Tèst projectiu*: Qu'emplega lu mecanismes de la projeccion e dins lo quau lo subjècte es menat, à partir d'un material sensa significacion, à exprimir lu elements fantasmatics e afectius constitutius de la sieu personalitat.

projector n.m. 1. Aparell que remanda au luènh e m'una granda intensitat lo lume d'un fogau. 2. Aparell que sièrve à projectar de films, de fòtos, etc.

prolactina n.f. Ormòna ipofisària que favorisa la lactacion.

prolamina n.f. Oloproteïna vegetalala, rica en acide glutamic.

prolan n.m. Ormòna gonadotròpa secretada per la placenta, abondoa dins lo sang e dins l'urina de la frema prensa.

prolapsus n.m. (patol.) Tombada d'un organe ò d'una porcion d'organe.

prolegomènes n.m. pl. 1. Lònga introduccion au començament d'un obratge. 2. Ensèm dei nocions preliminaris à una sciènça.

prolèpsa n.f. Procediment d'estile per lo quau si prevèn una objeccion que si refuta per avança.

proletari, ària n. ◆ adj. Relatiu au proletari; qu'apartèn au proletariat.

proletarian, a adj. Dau proletariat.

proletariat n.m. 1. Lo tot dei proletaris, la classa sociala dei proletaris. 2. Condicion de proletari.

proletarisacion (-izacion) n.f. Fach d'èstre proletarisat, de si proletarisar.

proletarisar (-izar) vt. Donar un caractèr proletari à. ◆ **si proletarisar** v.pr. Tendre à devenir proletari, passar à la condicion de proletari.

prolifèr, a adj. (bot.) Que si multiplica.

proliferacion n.f. 1. Multiplicacion rapida; fach d'èstre en granda quantitat. 2. (biol.) Acreissement dau nombre de cellulas per division, sensa diferenciacion. 3. (bot.) Aparicion d'un boton à flor ò à fuèlha sus una partida d'una planta que non n'en poarta abitualament.

proliferar vi. (*prolifèri*) 1. Si reproduire rapidament e en grand nombre, en parlant d'organismes vivents. 2. (fig.) Si multiplicar, s'espandir.

prolific, a adj. 1. Que si multiplica rapidament, fecond: *Lu conius son prolifics*. 2. Que produè totplen, en parlant d'un autor, d'un artista.

proligèr, a adj. (sc. de la v.) Que poarta un grèlh.

prolixament adv. Embé prolixitat.

prolixè, a adj. Tròup lòng dins lo sieu biais de s'exprimir, que parla tròup, qu'escriu tròup. Sin.: **verbiós**.

prolixitat n.f. (lit.) Deca d'una persona prolixa.

prològ n.m. (Sigla de PROgramacion en LÒGica) (inform.) Lengatge de programacion simbolic especialisat per l'intelligènça artificiala.

prològue n.m. 1. Promiera partida d'una òbra literària ò artistica que cuènta d'eveniments anteriors à-n-aquelu que si debànon dins l'òbra. 2. Cen qu'anòncia, prepara quauqua ren; entamenada: *Aquesta pichina fèsta a servit de prològue à la conferènça*. 3. (mús.) Tableau que seguísse la dubertura, dins una òpera lirica, denant dau promier acte. ◆ Tròç que duèrbe una particion. 4. (espòrts) Dins un corsa per etapas, espròva que si debana lo promier jorn, avant la promiera etapa, e que permete d'establir un promier classament: *Lo prològue dau Torn de França*. 5. (Antiqu.) Partida de la pèça denant de l'intrada dau còr, qu'expaua lo subjècte.

prolòng n.m. Prolongament.

prolongacion n.f. 1. Accion de prolongar. 2. Temps ajustat à la durada normala de quauqua ren. ◆ (espec. au pl.) Dins d'unu spòrts (balon, per exemple), temps

ajustada à la partida per despartatjar doi equipas à egalitat à la fin dau temps reglamentari: *Anar ai prolongacions*.

◆ (fig.) *Jugar li prolongacions*: Durar mai qu'à l'acostumada; contunhar, si mantenir en là dau temps previst ò normal.

prolongador n.m. Prolongator.

prolongament n.m. 1. Accion d'acréisser quauqua ren en longuessa: *Lo prolongament d'una rota*. 2. Cen que prolònga: *Aquesta androna es lo prolongament d'una carriera importanta*. ◆ pl. Consequenças, seguidas d'un eveniment, d'un affaire.

prolongar vt. (*prolòngui*) 1. Aumentar la durada de. 2. Acréisser la longuessa de: *Prolongar una rota*.

prolongator n.m. Que sièrve à prolongar: *Un prolongator electric*. Var.: **prolongador**.

promenada n.f. Passejada.

promenar vt. e vi. Passejar. ◆ **si promenar** v.pr. Si passejar.

promés, essa adj. Que s'en es fach la promessa: *Una caua promessa*. ◆ *La Tèrra promessa*: La tèrra de Canaan, que Dieu avia promès ai ebreus; (fig. lit.) Luèc ò situacion que s'en pantaia, dont la vida es facil e uroa.

promés, essa n. Fiançat, fiançada.

promessa n.f. 1. Accion de prometre, fach de s'engatjar à faire, dire ò à formnir quauqua ren. 2. (Borsa) *Promessa d'accion*: Certificat remés au soscriptor d'una accion au moment de la constitucion d'una societat ò d'una aumentacion dau sieu capital. 3. *Promessa de venda*: Document per lo quau lo vendèire d'un ben accèpta lo prètz prepauat e dona lo sieu acòrdi per la venda.

prometazina n.f. Anti-istaminic derivat de la fenotiazina e leugierament ipnotic.

prometedor, oira adj. Prometèire.

prometeïc, a adj. 1. Relatiu au mite de Prometeu. 2. (lit.) Caracterisat per un ideal d'accion e de fe en l'òme tau qu'es simbolisat per lo mite de Prometeu.

prometèire, eiritz adj. Plen de promessas. Var.: **prometedor**.

prometeum n.m. Metal dau grope dei tèrras rari; element (Pm) de numèro atomic 61, de massa atomica 147.

prometi n.m. Metal dau grope dei tèrras rari; element (Pm) de n° atomic 61 e de massa atomica 147.

prometre vt. S'engatjar verbalament ò per escrich à faire, à dire, à donar quauqua ren: *Prometre una recompensa*. ◆ vi. Laisser esperar per l'avenir: *Aquest an, la vinha promete!* ◆ (iron.) *Aquò promete!*: L'affaire s'engatja mau. ◆ **si prometre** v.pr. 1. Pilhar la fèrma resolucion de faire quauqua ren, d'agir d'un biais donat. 2. Èstre fermament decidit à aver, à obtenir quauqua ren: *Mi prometi un pauc de repaus à la fin d'aquesto trabalh*.

promielocit n.m. Cellula de la mesolha ossoa que, dins la linhada dei polinuclearis, vèn après lo mieloblast e avant lo mielocit.

promier, a adj. 1. Que vèn avant lu autres dins lo temps: *Lo promier jorn dau mes*. 2. Qu'es à l'origina,

inicial ò dins l'estat de la sieu origina, original: *Examinar un manescrich dins lo sieu estat promier*. ◇ *Matèria promiera*: Materiau d'origina naturala qu'es l'objècte d'una transformacion artesanala ò industrial: *La lana, lo coton, son de matèrias promieri*. 3. Que vèn avant tot lo rèsta dins una explicacion racionala, que depende de ren. ◇ (filos.) *Causa promiera*: Causa que seria à l'origina de l'encadenament dei causas e dei efèctes, es à dire tot l'univèrs. 4. (mat.) *Nombre promier*: Que non admete d'autre partidior qu'eu-meme e l'unitat. ◇ *Nombres promiers entre elu*: Nombres entiers que lo sieu solet partidior comun es l'unitat. 5. (log.) *Proposicion promiera*: Axiòma. 6. Que vèn avant lu autres dins l'espaci: *La promiera plaça*. 7. Que marca lo començament d'una tièra, d'una seria: *A es la promiera letra de l'alfabet*. 8. Qu'es classat avant lu autres per la sieu importança, la sieu valor. 9. *Promier ministre*: Cap dau govèrn dins d'uni democracia parlamentari. ◇ *Promiera dòna*: Esposa dau President de la República. 10. *Costeleta promiera*: Si di de caduna dei costeletas que si tròvon lo mai pròche de la sèla. 11. *En promier*: À la promiera plaça. ◇ *En promier, d'en promiera*: Promierament; per començar.

promier, a n. *Jove promier, jove promiera*: Comedian, comediana que juèga lu promiers ròtles d'amorós.

promiera n.f. 1. Classa mai cara dins un mejan de transpoart public. 2. Promiera representacion d'una pèça, promiera projeccion d'un film. 3. En montanha, promiera ascension, promier percors d'un itinerari noveu. 4. Classa de l'ensenhament segondari entre la segonda e la terminala. ■ Dins d'autres païs, coma l'Itàlia, promiera annada d'un nivèu d'ensenhament (collègi, liceu). 5. Velocitat mai desmultiplicada d'una veitura, d'una mòto, etc. 6. Emplegada principala d'un atalhier de cordura. 7. (coregr.) La promiera dei cinc posicions de la dança classica (pens dubèrts, ponchas que fórmon un angle de 180°). 8. Dins una cauçadura, sòla de cuer fina, en contacte m'au pen. 9. (fam.) *De promiera*: Excellent.

promierament adv. En promier luèc. Sin.: **d'en promiera**.

promier naissut, promiera naissuda adj. e n. Enfant naissut lo promier dins una familha. Sin.: **màger**.

promiscuitat n.f. Situacion de vesinatge, de proximitat, embarrassanta.

promission n.f. Caua qu'a fach l'objècte d'una promessa, ò que s'en aspèra totplen. ◇ Per extension, s'emplega per un objècte ò encara per una tèrra qu'a per caracteristica d'èstre particulierament fertila: *Una tèrra de promission*.

promocion n.f. 1. Nominacion, accession d'una persona ò de diferenti personas à un grade ò à una denhetat superiora, à una foncion ierarquica mai importanta: *Aquesta promocion s'acompanha d'una augmentacion de salari*. ◇ Ensèm dei personas pertocadi dins lo meme temps per aquesta nominacion. 2. Accession à un nivèu de vida mai aut de personas qu'apartènon ai gropes socials mai bas: *Promocion sociala*. 3. Ensèm dei personas entradi la mema annada

dins una escòla. 4. *Promocion dei vendas ò promotion*: Desvolopament dei vendas au mejan d'accions apropiadi de la ret de distribucion (publicitat, prètz mai bas, etc.). ◇ *Article en promocion*: Vendut à un prètz mai bas pendent una camphna de promocion. ◇ *Faire la promocion de*: Vantar, metre en avant. 5. *Promocion immobiliària*: Activitat dau promotor immobiliari.

promocional, a adj. Relatiu à la promocion d'un produch. Var.: **promocionau**.

promocionau, ala adj. Promocional.

promontòri n.m. Cap elevat que s'avança dins la mar.

promòure vt. 1. Elevar à un grade ò à una denhetat superiors. 2. Favorisar lu desvolopaments de (un article, un produch).

promotor, tritz n. 1. Persona que s'engatja vèrs una altra (dicha *mèstre d'obratge*) à faire procedir à la construccion d'un immòble autrament que coma vendèire, arquitecte ò entreprenèire; persona qu'exercisse abitualament aquesta activitat. 2. (lit.) Persona que dona la promiera impulsio à quauqua ren; iniciator, precursor: Lo promotor d'una refòrma.

promotor n.m. (quim.) Substança que rende un catalisaire mai actiu.

promptament adv. (lit.) D'un biais prompt; vivament.

prompte, a adj. (lit.) 1. Rapide, viu: *Un esperit prompt*. 2. Que non tarda.

promptessa n.f. Promptituda.

promptituda n.f. 1. Qualitat d'una persona prompta. 2. Rapiditat, velocitat: *La promptituda de l'ulhauc*. Sin.: **promptessa**.

promulgacion n.m. Acte per lo quau lo cap de l'Etat constata qu'una lèi es estada regulierament adoptada per lo Parlament e la rende aplicabla.

promulgar vt. (*promulgui*) Procedir à la promulgacion d'una lèi.

pron adv. D'un biais sufisent.: *Ai pron travalhat per encuèi, n'ia pron*. Var.: **prò**. ◇ *Pauc ò pron*: Aproximativament, à quauqu ren pròche.

pron n.m. Avantatge, ganh, utilitat, profièch: *Boan pron ti fague!*

prònaos n.m. (gr.) Vestibule d'un temple antic, que donava accès au naos.

pronacion n.f. 1. Movement de l'avant-braç que fa executar à la man una rotacion dau defoara au dedintre (per op. à *supinacion*). 2. Posicion de la man que resulta daquesto movement, m'au revèrs en sobre.

pronaire, airtz n. (lit.) Persona que pròna.

pronar vt. (*pròni*) Vantar, recomandar embé insistença, preconisar.

pronator, tritz adj. e n. (anat.) Si di d'un muscle que sièrve ai movements de pronacion.

pronchinela n. Polichinela.

pròne n.m. (cat.) Ensèm dei anoncis que lo prèire fa à la fin de la messa parroquiala (messas de la setmana d'après, maridatges, etc.).

pronom n.m. (gram.) Mòt que representa un nom, un adjectiu, una frasa e que li sieu foncions sintaxiqui son identiqui à-n-aqueli dau nom: *Pronoms personals, demostratius, possessius, interrogatius, relatius, indefinits*.

pronominal, ala adj. Dau pronom ò que pertòca lo pronom; qu'es en foncion de pronom. ◇ *Vèrbo pronominal* ò *pronominal*, n.m.: Vèrbo que si conjuga m'un pronom complement à la mema persona que lo subjècte: *Lo presonier s'escapa*. Var.: **pronominau**.

pronominalament adv. En foncion de pronom ò de vèrbo pronominal.

pronominau, ala adj. Pronominal.

prononciabile, a adj. Que pòu èstre prononciat.

prononciacion n.f. 1. Biais de prononciar lu sons dau lengatge, lu mòts. 2. (dr.) Lectura d'un arrèst, d'un jutjament; prononciat.

prononciar vt. (*prononci*, classic *pronóncii*) 1. Articular d'un biais donat: *Prononciar un mòt*. 2. Dire, debitar: *Prononciar un discors*. 3. Declarar embé autoritat: *Prononciar un arrèst*. ◆ vi. Rendre un arrèst, un jutjament: *Lo tribunal a prononciat*. ◆ **si prononciar** v.pr. 1. Expressir una opinion sobre quauqua ren: *Lo mètge non si pòu prononciar*. 2. Causit un partit, si decidir: *Si prononciar en facor de quauqua ren*.

prononciat, ada adj. Fortament marcat, accentuat: *De trachs prononciats*.

prononciat n.m. (dr.) Lectura d'una decision de justícia à la'audiència. Sin.: **prononciacion**.

pronostic, a adj. (med.) Relatiu à un pronostic.

pronostic n.m. 1. Prevision, suposicion sobre cen que si deu debanar. 2. (med.) Jutjament portat per avança sobre l'evolucion d'una malautia.

pronosticaire, airtz n. Persona que fa de pronostics.

pronosticar vt. (*pronostiqui*) Predire, prevèire: *Pronosticar lu resultats d'una competicion*.

pronunciamento n.m. (esp.) Còup d'Estat militar.

pro-occidental, a adj. e n. 1. Favorable à l'Occident, ai sieu valors. 2. Favorable au sistema d'alianças politico-militari qu'unisse lu Estats Units, lu Estats d'Euròpa de l'Oèst e divèrs autres Estats dau monde (coma lo Japon). Var.: **pro-occidentau**.

pro-occidentau, ala adj. e n. Pro-occidental.

propadiène n.m. (quim.) Allène.

propagacion n.f. 1. Fach de s'expandir de proche en proche: *La propagacion d'una epidèmia*. ◇ (fis.) Desplaçament progressiu d'energia dins un mitan determinat: *La propagacion dei ondas sonòri*. 2. Accion de propagar, de difusar una idea, una nòva, etc. 3. Multiplicacion dei èstres vivents per via de reproduccion. ◇ Extension dau relarg qu'una espècia ocupa.

propaganda n.f. Accion sistematica exercida sobre l'opinion per faire acceptar d'ideas ò de doctrines, espec. dins lo camp politic, social, etc.

propagandisme n.m. Tendença marcada à la propaganda.

propagandista adj. e n. Si di d'una persona que fa de propaganda.

propagar vt. (*propagui*) 1. Difusar, expandir dins lo public: *Propagar una nòva faussa*. 2. (lit.) Multiplicar per reproduccion: *Propagar una espècia donada*. ◆ **si propagar** v.pr. S'estendre, progressar: *L'incendi si propaga*.

propagator, tritz adj. e . n. Si di d'una persona que propaga (una nòva, etc.).

propagula n.f. (bot.) Cellulas qu'assegúron la multiplicacion vegetativa dei mofas.

propan n.m. Idrocarbure saturat gasós (C₃H₈), emplegat coma combustible.

propanier n.m. Nau per lo transpoart dau propan liquide.

propanòl n.m. Nom de doi alcòls de formula bruta C₃H₈O.

proparoxiton adj. e n.m. (fon.) Si di d'un mòt accentuat sus l'antepenultima, coma *música*.

propedeutica n.f. Promiera annada d'estudi dins li facultats francesi dei letras e dei sciéncias, entre lo 1948 e lo 1966.

propendre vi. (à) Aver una propension à, tendre à.

propène n.m. (quim.) Propilène.

propens, a adj. Enclin à.

propension n.f. Inclination à faire quauqua ren: *Propension à mentir, propension à la violença*.

propergòl n.m. Substança ò mescla de substanças (ergòls) susceptibla de liberar una granda quantitat d'energia e un foart volume de gas cauds dins una reaccion quimica dins la quala non intervèn l'oxigène de l'ària e que s'emplega per alimentar lu motors fusadas.

propfan n.m. Eliça dei palas en forma de simitarra, que pòu foncionar m'un boan rendiment à de velocitats transsoniqui.

pròpi adv. Verament, vertadierament: *Es pròpi beu!* Var.: **pròpri**.

propici, ícia adj. 1. Que convèn ben, oportun: *Lo moment propici*. 2. Favorable: *De circonstanças propici*.

propiciacion n.f. (relig.) Accion que rende la divinitat propícia ai umans, clementa.

propiciator, tritz adj. e n. Que rende propici. Sin.: **intercessor**.

propiciatòri, òria adj. (relig.) Que la sieu tòca es de rendre propici: *Sacrifici propiciatòri*.

propilène n.m. Idrocarbure etilenic C₃H₆. Sin.: **propène**.

propileu n.m. Intrada monumentalada d'un palais, d'un santuari grècs, constituïda essencialament d'una colomnada e d'un vestibule: *Lu propileus de l'Acropòli d'Atenas*.

propòlis n.f. Substança resinosa que li abelhas rabàlhon sus lu grèlhs per tapar li fendaduras de la sieu rusca.

propòner vt. (it.) Prepaular.

proponiment n.m. (it.) Prepaus.

proporcion n.f. 1. Rapoart de grandessa entre doi quantitats. ◇ *Foara de proporcion*: Totplen tròup grand. 2. (mat.) Egalitat de doi rapoarts de forma $\frac{a}{c} = \frac{b}{d}$. (Dins una proporcion, lo produch dei extrêmes a-d es egal au produch dei mejans b-c). 3. Rapoart armonioís de partidas entre eli e embé lo tot. ◇ *En proporcion de*: Per rapoart à. 4. (Sovent au pl.) Importança materiala ò morala de quauqua ren: *L'incident a pilhat de proporcions inquietanti*. ◆ pl. Dimensions consideradi per referença à una mesura, à una escala. ◇ *Toti proporcions gardadi*: En parangonant solament de cauas parangonabli, en tenent còmpte de la diferença de grandessa ò d'importança entre lu elements parangonats.

proporcionadament adv. D'un biais proporcional. Var.: **proporcionalament**.

proporcional, a adj. 1. Si di d'una quantitat qu'es dins un rapoart de proporcion m'una altra ò mé d'autri dau meme genre, de quantitat que son dins un rapoart de proporcion. 2. *Representacion proporcionala* ò *proporcionala*, n.f. Sistema electoral que dona ai divèrsi listas un nombre de representantss proporcional au nombre de sufragis obtenguts. 3. (mat.) *Mejana proporcionala de doi nombres*: Mejana geometrica d'aquestu nombres. ◇ *Nombres proporcionalis*: Seguidas de nombres que lo rapoart de doi nombres dau meme reng es constant. ◇ *Nombres inversament proporcionalis*: Seguidas de nombres que lu nombres d'una son proporcionalis ai invèrses dei nombres de l'autra. Var.: **proporcionalau**.

proporcionalament adv. À proporcion.

proporcionalitat n.f. Relacion dins la quala si tròven de quantitats proporcionalis entre eli. ◇ *Proporcionalitat de l'impoast*: Dins la quala lo taus de prelevament es constant quau que sigue lo montant impaubable (per op. à progressivitat, à degressivitat).

proporcionar vt. Metre en exacta proporcion: *Proporcionar li sieu cròmpas ai sieus mejans*.

proporcionat, ada adj. *Ben (mau) proporcionat*: Que li sieu proporcionis son armonioï, equilibradi (ò, au contrari, que non son armonioï, que non son equilibradi).

proporcionalau, ala adj. Proporcional.

proposar vt. (fr.) Prepauar.

proposicion n.f. 1. Accion de prepauar; caua prepauada per una deliberacion. Sin.: **propòsta**. ◇ *Sus la proposicion de*: À l'iniciativa de. ◇ *Faire de proposicions à quauqu'un*: Li prepauar una aventura amoroa. ◇ *Proposicion de lèi*: Tèxto de lèi qu'un parlamentari sotamete au vòte dau Parlament. 2. Condicion prepauada per arribar à un acòrdi: *Faire de proposicions de patz*. 3. (gram.) Unitat sintaxica elementària de la frasa, generalament bastida à l'entorn d'un vèrbo: *Proposicion principala*. 4. (log.) Enonciat susceptible d'èstre vèr ò faus. ◇ *Calcul dei proposicions*: Partida de la logica qu'estúdia li proprietats generalis dei proposicions e dei operators proposicionals, sensa referença au sens d'aqueli proposicions, que non s'en considèra la veritat ni la faussetat. 5. (mat.) Enonciat d'una propietat que pertòca un ensemble definit per d'axiòmas.

proposicional, a adj. (log.) Que pertòca li proposicions. ◇ *Foncion proposicionala*: Predicat. Var.: **proposicionau**.

proposicionau, ala adj. Proposicional.

propòsta n.m. (it.) Cen qu'es prepauat. Sin.: **proposicion**.

proprement adv. (fr.) Netament.

pròpre, a adj. (fr.) Net, sensa taca. Contr.: **brut**.

propret, a adj. (fr.) Pròpre e beu.

propreat n.f. (fr.) Netitge.

propretor n.m. (Antiqu. rom.) Pretor que sortia de la sieu carga, delegat au govèrn d'una província.

propreteria n.f. (Antiqu. rom.) Denhetat, foncion de propretor; durada d'aquesta foncion.

pròpri, pròpria adj. 1. Qu'apartèn especialament à quauqu'un, à quauqua ren, que lo qualifica e permete de lo destriar d'un biais espeific. 2. Qu'apartèn à la persona que s'en parla, que vèn d'ela; qu'es exactament confòrme à cen qu'a dich, à cen qu'a fach. ◇ *Remetre quauqua ren en mans pròpri*: Directament à la persona, sensa intermediari. Just, que convèn exactament, en parlant d'un mòt, d'una expression. ◇ *Sens pròpri*: Sens premier d'un mòt, d'una expression, lo mai pròche dau sens etimologic (per op. à *sens figurat*). 4. (gram.) *Nom pròpri*: Que designa un èstre ò un objècte considerats coma unics (per op. à *nom comun*). 5. (astron.) *Movement pròpri d'una estela*: Lo sieu desplaçament angulari annual dins lo ciel, que resulta dau sieu movement dins l'espaci. 6. *Capitals pròpris*: Aquelu que figúron au passiu d'un bilanç e non provènon de l'endeutament (essencialament lo capital social e li resèrvas). 7. (dr.) *Ben pròpri*: Qu'apartèn au patrimonni personal d'un dei espós. 8. *Pròpri à*: Especific à; apte à, que convèn per: *De boasc pròpri à la construccion*.

pròpri n.m. 1. *Lo pròpri de*: Qualitat particuliera, especifica de quauqu'un, de quauqua ren: *Lo rire es lo pròpri de l'òme*. 2. (liturgia) Partida de l'ofici que vèria en foncion dau jorn de l'annada liturgica. 3. *En pròpri*: En propietat particuliera. ◆ pl. (dr.) Bens pròpris.

pròpri adv. Pròpi.

propriament adv. 1. Exactament, precisament. Sin.: **pròpi**. 2. Au sens pròpri. ◇ *Propriament dich*: Au sens exacte, estrech.

proprietari, ària n. Persona qu'a quauqua ren en propietat.

proprietat n.f. 1. Drech d'usar e de dispauar de quauqua ren d'un biais absolut e exclusiu (dins lo quadre dei restriccions que la lèi establisce). ◇ *Proprietat artistica e literària*: Drech moral e pecuniari exclusiu d'un autor sobre la sieu òbra. ◇ *Proprietat comerciala*: Drech d'un locatari negociant au renouvelament dau balh. ◇ *Proprietat industrial*: Monopòli autrejat au proprietari d'un brevet industrial. 2. Granda maion, mé de tèrras, de dependenças, etc., generalament en campanha. 3. Cen qu'es lo pròpri, la qualitat particuliera de quauqua ren: *Li proprietats de l'oxigène*. 4. Adeqüacion d'un mòt, d'una expression à l'idea, à la situacion, etc.

propriocepcion n.f. Sensibilitat pròpria ai oàs, ai muscles, ai tendons e ai articulacions e qu'informa sus l'estatica, l'equilibracion, lo desplaçament dau còrs dins l'espaci, etc.

proprioceptor n.m. Receptor de la propriocepcion.

proprioceptiu, iva adj. 1. Pròpri à la propriocepcion. 2. *Sensibilitat proprioceptiva*: Propriocepcion.

propulsaire n.m. 1. Engenh que sièrve à accelerar ò à aumentar la velocitat dei arsagaias. 2. Organe, màquina, motor, destinats à donar un movement de propulsion à una nau. 3. (astronautica) Motor fusada. ◇ *Propulsor auxiliari*: Destinats à aumentar la butada d'un motor de fusada.

propulsar vt. Mandar au luènh, projectar au mejan d'un propulsor. ◆ **si propulsar** v.pr. (fam.) Anar.

propulsion n.f. Accion de propulsar; fach d'èstre propulsat.

propulsiu, iva adj. 1. Relatiu à la propulsion, au movement de la propulsion. 2. Si di d'una pòvera capabla de lançar un projectile à partir dau tube d'una arma de fuèc.

prorata n.m. inv. (lat.) *Au prorata de*: En proporcion de.

pròroga n.f. (it.) Prorogacion.

prorogacion n.f. Accion de prorogar. Var.: **pròroga** (it.).

prorogar vt. (*prorògui*) 1. Reportar à una data ulteriora, prolongar la durada de: *Prorogar un contracte*. 2. (dr. constit.) Prolongar li foncions d'una assemblada en là de la data legala; suspendre e fixar à una data ulteriora lu acamps d'una assemblada. 3. Estendre la competença d'una jurisdiccion.

prorogatiu, iva adj. Que proròga.

pròsa n.f. 1. Forma ordinària dau discors parlat ò escrich, que non es assubjectida ai règlas de ritme e de musicalitat pròpri de la poesia. 2. (lit.) Cant versificat en latin, sovent rimat.

prosaïc, a adj. Que manca de noblessa, d'ideal; banal, comun, vulgari.

prosaïcament adv. D'un biais prosaïc.

prosaïsme n.m. Caractèr de cen qu'es prosaïc.

prosator, tritz n. Qu'escriu en pròsa.

proscèni n.m. 1. Davant dau pontin d'un teatre antic. 2. Avant-scena.

proscrìch, a adj. e n. Pertocat de proscriccion. Var.: **proscrit**.

proscriccion n.m. 1. (Antiqu. rom.) À la fin de la República, condemnacion arbitrària anonciada per via d'afichas, e que donava licença à cu que sigue de tuar aquelu que lo sieu nom èra afichat. 2. Condamnacion au bandiment. 3. Accion de proscriure; proïbiccion.

proscriptor, tritz n. Aqueu que proscriu.

proscrit, a adj. e n. Proscrìch.

proscriure vt. (*proscrivi*) 1. (Antiqu. rom.) Metre foara lèi per proscriccion. 2. Condamnar au bandiment. 3. Proïbir, enebir, refudar l'ustage de: *Proscriure lo recors à la violença*.

prosector n.m. Doctor en medecina que prepara li disseccions per un cors d'anatomia (foncion suprimida en lo 1968).

proselit, a n. 1. (ist.) Pagan convertit au judaïsme. 2. Noveu convertit à una fe religioa. 2. Persona convertida à una religion, à una causa, e que contribuísse à la sieu propagacion. Var.: **proselito** (it.).

proselitisme n.m. Zèle ardent per recrutar d'adèptes, per temptar d'impauar li sieu ideas.

proselito, a n. (it.) Proselit.

prosimian n.m. *Prosimians*: Lemurides.

prosobranc n.m. *Prosobrancs*: Sotaclasses de molluscs gasteropòdes, generalament marins, que li sieu branquias son situadi vèrs l'avant dau còrs.

prosodia n.f. (ling.) 1. (liter.) Lo tot dei règlas relatiu à la quantitat dei vocalas, que s'aplícon à la composicion dei vèrs (espec. dins la poesia grèga e dins la poesia latina). 2. (ling.) Part de la fonetica qu'estúdia l'intonacion, l'accentuacion, lo ritme, li pausas, la durada dei fonèmes. 3. (mús.) Estudi dei règlas de concordança dei accents d'un tèxto e d'aquelu de la música que l'acompanha.

prosodic, a adj. Relatiu à la prosodia.

prosopopea n.f. (ret.) Procediment per lo quau l'autor ò l'orator prèsta la paraula à d'èstres inanimats, à de moarts ò à d'absents.

prospeccion n.m. 1. Accion de prospectar un terren. 2. Exploracion metodica d'un luèc per li trovar quauqua ren ò quauqu'un. 3. Recèrca sistematica de la pràctica, (au mejan d'un mandadís de circulàrias, de visitas de representants, etc.).

prospectar vt. (*prospècti*) 1. Percórrer metodicament un luèc, una region, per li descurbir quauqua ren. 2. Estudiar un terren per li descurbir de mineraus, d'aur, etc. 3. Recèrcar una pràctica per divèrs mejans de prospeccion.

prospècte n.m. Distança minimala que l'Administracion impaua entre doi bastiments, entre un bastiment e lo perimètre dau terren.

prospècte n.m. (angl.) Client potencial d'una empresa.

prospectiu, iva adj. Orientat vèrs l'avenir: *Un estudi prospectiu dau mercat*.

prospectiva n.f. Sciença qu'a per objècte l'estudi de causas tecniqi, scientifici, economici e socials qu'accelèron l'evolucon dau monde modèrne e la prevision dei situacions que porrion nàisser dei sieu influenças conjugadi.

prospectivista adj. e n. Relatiu à la prospectiva; especialista de la prospectiva.

prosector, tritz n. e adj. Persona que prospècta.

prospèctus n.m. Fuèlh estampat distribuit à gratis per informar ò faire de publicitat.

prospèr(e), a adj. Que conoisce lo succès, que lu sieus afaires van ben. ◇ *Santa prospèra*: Santat excellenta. Var.: **properat, prosperós**.

prosperar vi. (*prospèri*) Aver de succès, si desvolopar.

prosperat, ada adj. Prospèr(e).

prosperitat n.f. Estat de cen qu'es propèr.

prosperós, oa adj. Prospèr(e).

pròssimo, a adj. e n. (it.) Tot òme ò lo tot dei òmes, per rapoart à un d'elu: *Aimar lo sieu pròssimo*.

prostaglandina n.f. Ormòna presenta dins un grand nombre de teissuts e d'organes e qu'an d'accions bioquimicas divèrsi, en particulier dins la màger part dei procèssus de reproduccion.

prostata n.f. Glàndola de l'aparelh genital masculin, à l'entorn de la partida iniciala de l'urètra fins au coal de la vessiga e secrèta un dei compauants de l'espèrma.

prostatectomia n.f. Ablacion cirurgicala de la prostata.

prostatic, a adj. e n.m. Relatiu à la prostata; que sofrisse d'una malautia de la prostata.

prostatiti n.f. Inflamacion de la prostata.

prosternacion n.f. Accion de si prosternar; actituda d'una persona prosternada.

prosternar (si) v.pr. Si corbar fins au soal en signe d'adoracion, de respècte.

prostèsi n.f. Fach d'ajónher un element non etimologic à l'iciciala d'un mòt, coma lo *e* de *estela* (lat. stella).

prostetic, a adj. 1. (ling.) Que resulta d'una prostèsi. 2. (biol.) *Gropament prostetic*: Fraccion non proteïca contenguda dins la molecula dei eteroproteïnas e liberada per idrolisi.

prostile adj. e n.m. (arquit.) Si di d'un edifici que presenta un pòrtegue à colomnas unicament sus la sieu façada anteriora.

prostitucion n.f. 1. Acte per lo quau una persona consente à de rapoart sexual en si faguent pagar. 2. (lit.) Aviliment.

prostituir vt. (*prostituissi*) 1. Liurar à la prostitucion. 2. (lit.) Avilir, en emplegant per quauqua ren d'indigne ò dins una tòca venala: *Prostituir lo sieu talent*. ◆ **si prostituir** v.pr. Si liurar à la prostitucion.

prostituit, ida n.f. Persona que se prostituisse. Sin.: (f.) **peripateticiana, puta, putan, petan, gandaula, radassa**.

prostracion n. Estat d'abatiment profund.

prostrar vt. (rare) Metre en estat de prostracion.

prostrat, ada adj. En estat de prostracion.

protactini n.m. Element radioactiu (Pa), de numèro atomic 91.

protagonista n.f. 1. Persona qu'a lo ròtle principal ò un ròtle màger dins un affaire. 2. (liter.) Personatge principal; actor qu'a lo ròtle principal: *Matieu Sampeyre es lo protagonista de romans policiers*.

protalle n.m. Pichina lama de vèrda que resulta de la germinacion dei espòras de feuses ò de plantas vesini que poarton de gametas mascles ò femeus (ò à l'encòup lu mascles e lu femeus).

protamina n.f. Polipeptide emplegat per la fabricacion d'uni insulinas retard, e coma antidòt de l'eparina.

protandria n.f. Proterandria.

pròte n.m. Cap d'un atalhier de tipografia. Var.: **pròto**.

proteaginós, oa adj. e n.m. Si di de plantas (sòja, pèu, etc.) que son cultivadi per la sieu riquesa en proteïnas e en amidon.

proteasa n.f. Enzima qu'idrolisa lu protides.

proteccion n.f. 1. Accion de protegir. 2. Persona que protegisse: *Aver de boani proteccions*. 3. Cen que protegisse, apara còtra un risc, un perill, un mau: *Una proteccion còtra la pluèia*. 4. Ensèm dei mesuras destinadi à protegir de personas; organisme encargat de l'aplicacion d'aqueli mesuras. ◇ *Proteccion civila*: Seguretat civila. ◇ *Proteccion judiciària*: Ensèm dei mesuras que pòu pilhar lo jutge dei enfants per un minor ò per una persona entre 18 e 21 ans en perill moral. ◇ *Proteccion sociala*: Ensèm dei regimes qu'asseguron ò complèton una cobertura sociala e divèrsi prestacionw dau caractèr familhal ò social.

proteccionisme n.m. Politica de proteccion de la produccion nacionala còtra la concurrença estrangiera. Contr.: **liure escambi**.

proteccionista adj. e n. Pròpri au proteccionisme; partidari dau proteccionisme.

protector, tritz adj. e n. Que protegisse. ◆ adj. Que marca un comportament de proteccion condescendent.

protector n.m. (ist.) Títol de regent en Anglatèrra e en Escòcia (s. XV^m - s. XVII^m).

protectorat n.m. 1. Regime juridic caracterisat per la proteccion qu'un Estat foart assegura à un Estat deble en vertut d'una convencion ò d'un acte unilateral. 2. En Grand Bretanha, foncion de Protector, sota lo govèrn de Cromwell pi dau sieu enfant Richard.

protegir vt. 1. Metre à la sosta de perills, d'incidents; preservar, aparar. 2. Recomandar, favorisar, sostenir: *Protegir un candidat*. 3. Favorisar en ajudant lo desvolopament de: *Protegir li letras, lu arts*.

protegit, ida n. Persona qu'a lo benefici de la proteccion de quauqu'un: *Vos presenti lo mieu protegit*.

proteïc, a adj. Proteïnic.

proteïde n.m. (vièlh) Proteïna.

proteïfòrme n.m. Que pòu pilhar divèrsi fòrmas, que n'en pòu cambiar sovent.

proteïna n.f. 1. Macromolecula constituïda per l'associacion d'acides aminats religats per de ligasons peptiqui. Sin.: **oloproteïna**. 2. (espec.) Eteroproteïna. Sin.: **proteïde** (vièlh).

proteïnic, a adj. Relatiu ai proteïnas. Var.: **proteïc**.

proteïnuria n.f. Presença de proteïnas dins li urinas. Sin.: **albuminuria**.

protèle n.m. Mamifèr carnivòre, vesin de l'ièna, pròpria à l'Àfrica dau Sud.

proteolisi n.f. Lisi (desorganizacion, destruccion) dei substanças proteïqui complèxi.

proteolitic, a adj. De la proteolisi.

proterandria n.f. Estat d'una flor que li sieu estaminas son maduri denant dau pistil. Var.: **protandria**.

proteroginia n.f. Protoginia.

proterozoïc, a adj. e n.m. Periòde mai recent dau precambrian, d'una durada vesina de doi miliards d'anans. Sin.: **algonquian**.

protèsi n.f. 1. Tecnica qu'a per objècte lo remplaçament parcial ò total d'un membre ò d'un organe. 2. Pèça ò aparelh de remplaçament dau membre, de l'organe.

protésista n. Persona que fa de protèsi e, espec., de protèsis dentari.

protest n.m. (dr.) Acte d'un uissier de justícia, que constata l'absença de pagament ò lo refut d'acceptacion d'un efècte de comèrci, e que permete una accion immediata còtra lo debitor.

protestable, a adj. Que pòu èstre protestat, en parlant d'un efècte de comèrci.

protestacion n.f. Accion de protestar.

protestant, a adj. e n. Qu'apartèn au protestantisme; que lo practica, lo profèssa.

protestantisme n.m. Ensèm dei Glèias e dei comunautats cristiani naissudi de la Refòrma; la sieu doctrina.

protestar vi. (*protèsti*) Declarar embé foarça la sieu oposicion, s'auborar còtra quauqua ren, li s'opauar: *Protestar còtra una decision dau govèrn*. ♦ vt. (dr.) Fraire dreïçar un protest. ♦ vt. ind. (*de*) (lit.) Donar l'assegurança formala de: *Protestar de la sieu innoncença*.

protestatari, ària adj. e n. Que protèsta còtra quauqu'un, quauqua ren; contestatari. Var.: **protestator**.

protestator, tritz adj. Protestatari.

protetic, a adj. Relatiu à una protèsi.

proteu n.m. 1. (lit.) Persona que càmbia sensa relambi de ròtle, d'opinions, etc.; caua que si presenta sota de formas diversis. 2. Anfibià dei aigas soterrani, de la pèu blanca e dei branquias extèrni (Lòng de 20 cm; sotaclassa dei urodèles).

protidica, a adj. Dei protides.

protiste n.m. *Protistes*: Grope que recampa toti li espècias viventi unicellulari dau nucleu distint.

pròto n.m. Pròte.

protococcale n.m. *Protococcales*: Òrdre d'algas vèrdi unicellulari que vívon en pichini colonias.

protocòcus n.m. Alga unicellulara abonda dins li tacas vèrdi dei ruscas d'aubres, en pichins gropes.

protocòle n.m. 1. Ensèm dei règlas establidi en matèria d'etiqueta e d'onor dins li ceremònias oficiali. 2. Procès verbal dont son notadi li resolucions d'una assemblada, d'una conferença; aquesti resolucions: *Signar un protocòle d'acòrdi*. 3. (sc.) Enonciat dei condicions, dei règlas, etc., dau debanament d'una experiènça. 4. Formulari per la redaccion dei actes publics, dei letras oficiali, etc.

protocolari, ària adj. Confòrme au protocòle.

protocordat n.m. Procordat.

protoestela n.f. Massa de matèria interstellària en cors de condesacion, que precedisse la formacion d'una estela.

profít n.m. (bot.) Vegetau unicellulari.

protogalaxia n.f. Galaxia en cors de formacion.

protogina n.f. Granit vèrd metamorfosat que si tròva sobretot dins lo massís dau Mont Blanc.

protoginia n.f. (bot.) Estat d'una flor que lo sieu pistil es madur avant li estaminas. Var.: **proteroginia**.

protoistòria n.f. Periòde cronologic, intermediari entre la preistòria e l'istòria, que correspoande à l'existença de documents escrichs rares ò indirèctes sobre l'istòria dei societats.

protoistorian, a n. Especialista de la protoistòria.

protoistoric, a adj. De la protoistòria.

protomartir, a n. Martir, martira dei premiers temps dau cristianisme.

protomé n.m. (arqueol.) Element decoratiu constituit d'un buste d'òme ò d'animau.

proton n.m. Particula fundamentala cargada d'electricitat positiva, qu'ientra m'au neutron dins la composicion dei nucleus atomics.

protonema n.m. (bot.) Organe filamentós ramificat, que provèn d'una espòra de mofa, e de dont nàisson lu pens.

protoneuròna n.f. Promiera neuròna dins una cadena nervioa.

protonic, a adj. Relatiu au proton.

protonotari n.m. (relig.) Dignitari mai elevat dins lu prelats de la cort romana que non son evesques.

protoplaneta n.f. Planeta en cors de formacion. Sin.: **planetoïde**.

protoplasma n.m. (biol.) Ensèm dau citoplasma, dau nucleu e dei autres organits vivents d'una cellula.

protoplasmic, a adj. Relatiu au protoplasma.

protoptèr n.m. Peis dei paluds de l'Àfrica tropicala, que respira per de branquias e de paumons e que passa la sason seca dins la beta (Lòng de 60 cm, sotaclassa dei dipneustes).

protor n.m. *Protors*: Òrdres d'insèctes pichins foarça primitus, sensa alas, sensa uèlhs e sensa antenas, que vívon dins lo soal.

protostomian n.m. Iponeurian.

protorax n.m. Promier aneu dau torax dei insèctes, que poarta jamai d'alas.

prototerian n.m. *Prototerians*: Monotremas.

prototipe n.m. 1. Promier exemplari, modèl original. 2. Promier element d'un ensèm mecanic, d'un aparelh, d'una màquina, qu'es destinat à n'experimentar en servici li qualitats en vista de la construccion en seria.

prototròfe, a adj. e n.m. Si di d'un organisme vivent capable de proliferar dins un mitan de basa sensa necessitar la presença de factors de creissença particuliers. Sintetisa solet li substànças necessari à la sieu proliferacion. Contr.: **auxotròfe**.

prototrofia n.f. Possibilitat per un organisme de proliferar dins un mitan de basa sensa necessitar la presença de factors de creissença particuliers.

protoxide n.m. (quim.) Oxide lo plus pauc oxigenat d'un element. ◇ *Protoxide d'azòte*: Substança anestesica (N₂O).

protractil(e), a adj. Que pòu èstre estirat vèrs l'avant: *Lenga protractila dau cameleon*.

protrombina n.f. Substança contenguda dins lo sang e que participa à la sieu coagulacion.

protozoari n.m. Èstre vivent unicellari, desprovedit de clorofilla e que si multiplica per mitòsi ò per reproduccion sexuada.

protuberança (-ància) n.f. 1. Salhida en forma de bunha à la susfàcia d'un còrs, excreissença; proeminença. ◇ *Protuberança cerebrala ò anulària*: Riban larg en salhida que regropa lo cerveu, lo bulbe raquidian e lo cercelet. 2. (astron.) Ejeccion de matèria sovent observada à l'entorn dau disc solari.

protuberancial, a adj. Relatiu ai protuberanças. Var.: **protuberanciau**.

protuberanciau, ala adj. Protuberancial.

protuberant, a adj. Que forma una protuberança; proeminent.

protutor, tritz n. (dr. anc.) Persona que, sensa èstre estada oficialament nomenada tutor ni tutritz, èra fondada à s'encargar dei afaires d'un minor, en particulier lu sieus bens en defoara dau país dont èra domiciliat.

pròva n.f. 1. Cen qu'establisce la veritat de quauqua ren. 2. (mat.) Procediment que permete de verificar l'exactituda d'un calcul ò la solucion d'un problema: *La pròva per sèt, per nòu*. 3. Marca, testimoniatge, signe: *Donar una pròva de boana volontat*. ◇ *Faire pròva de*: Manifestar, mostrar. ◇ *Faire li sieu pròvas*: Manifestar la sieu valor, li sieu capacitats, etc. 3. Espròva (dificultat, conflicte, composicion ò interrogacion dins un examèn) ◇ *À pròva de*: Que pòu resistir à. Sin.: **à l'espròva de**. ◇ *À tota pròva*: Que pòu resistir à tot. Sin.: **à tota espròva**. ◇ *À pròva*: À cu farà mai ben que l'autre. Var.: **pròba**.

provable, a adj. Que pòu èstre provat.

provant, a adj. Que convence.

provar vt. (*pròvi*) 1. Establir per de rasonaments, de testimoniatges incontestables la veritat de: *Vos cau provar la voatsra boana fe*. 2. Marcar, laisser paréisser la realitat de: *Provar lo sieu amor per pichina atencions quotidiani*. 3. Esprovar: *Provar d'òdi per lo sieu vesin*. 4. Assajar; temptar, cercar (de).

provediment n.m. 1. Accion de provedir; lo sieu resultat. 2. Mesura, disposicion que si pilha per respoandre à un besonh, un problema, per organisar quauqua ren.

provedir vt. ind. Fornir, donar à quaqu'un cen que li es necessari: *Provedir ai besonhs d'un enfant*. ◆ vt. Metre en possession de cen qu'es necessari, utile; munir, dotar, garnir: *Provedir la sieu maion de toti li comoditats*. ◆ **si provedir** v.pr. Si munir, s'equipar.

proveditor, tritz n. Persona que fornisse quauqua ren.

provençalet adj. e n.m. Varietat d'olivier.

provençaleta adj. e n.f. Varietat d'oliva.

provençau, ala adj. e n. De Provença. ◆ n.m. Varietat d'occitan que si practica en Provença. ■ Lo tèrme a finda designat lo tot de la lenga d'òc, à l'Atge Mejan e per Frederic Mistral.

provenença (-éncia) n.f. Origina: *De mèrç de provenença estrangiera*.

provenient, a adj. Que vèn (de), qu'es originari (de). Sin.: **eissit**.

provenir vi. (*provèni*) Tirar la sieu origina, venir de.

provèrbi n.m. Enonciat cort qu'exprimisse un conseu populari, una veritat de sen ò d'experiença, devengut d'usatge comun.

proverbial, a adj. 1. Que tèn dau provèrbi: *Expression proverbiala*. 2. Qu'es conoissut de toi, coma passat en provèrbi: *La sieu cortesia es proverbiala*. Var.: **proverbiau**.

proverbialament adv. D'un biais proverbial.

proverbialisar (-izar) vt. Donar un caractèr proverbial à.

proverbiau, ala adj. Proverbial.

provesiment n.m. Provediment. Var.: **aprovesiment**.

provesir vt. Provedir. Var.: **aprovisionar, aprovesir**.

providença (-éncia) n.f. 1. Saviessa sobeirana atribuida à Dieu e per la quala governeria tota caua. 2. (M'una majuscula) Dieu en tant que govèrna lo monde. 3. Persona, eveniment, etc. Qu'arriba à talh per sauvar una situacion ò que constitue un còup d'astre, un socors excepcional. 4. Persona que velha, ajuda, protegisse: *Es la providença dei paures*.

providencial, a adj. 1. Relatiu à la Providença; que la Providença règla, vòu, provòca. 2. Qu'acapita per un còup d'astre, d'un biais oportun que non s'asperava. 3. Sauvator: *L'òme providencial*. Var.: **providenciau**.

providencialament adv. D'un biais providencial.

providenciau, ala adj. Providencial.

provident, a adj. Prevesent.

pròvido, a adj. Prevesent.

província n.f. 1. Division territoriala d'un Estat plaçada sota l'autoritat d'un delegat dau poder central; abitants d'aquesto territòri. 2. Ensèm de toti li regions de França en defoara de París e de la sieu banlega. 3. (Antiqu. rom.) País, territòri conquistat en defoara d'Itàlia assubjectit à Roma qu'un magistrat roman administrava. 4. (relig.) *Província eclesiastica*: Ensèm de diocèsis que depèndon d'un meme archevescat ò d'una mema metropòli. ◇ *Província religioa*: Ensèm dei maions religioi plaçadi sota l'autoritat d'un meme superior.

provincial, a adj. e n. 1. D'una província: *Administracion provinciala*. 2. De la província, per op. à la capitala. Var.: **provinciau**.

provincial, a n. Persona que viu en província. Var.: **provinciau**.

provincial n.m. (relig.) Superior plaçat à la tèsta d'una província religioa. Var.: **provinciau**.

provincialat n.m. (relig.) Carga de provincial.

provincialisme n.m. 1. Mòt, biais de dire que si prèsta à una província. 2. (pej.) Caractèr desgaubiàt que luabitants de la capitala prèston à-n-aquelu de la província.

provincialista adj. e n. Si di d'una persona estacada à una província, que l'apara.

provinciau, ala adj. e n. Provincial.

provision n.f. 1. Amolonament de cauas necessari en vista d'un usatge ulterior; resèrva: *Una provision de boasc*. 2. Soma depauada en banca destinada à curbir de pagaments ulteriors: *Chèc sensa provision*. 3. Soma inscricha au passiu d'un bilanç per parar à una perda probabla. 4. Soma versada coma acòmpte à un avocat, un notari, etc. 5. Soma qu'un tribunal autreja provisoriament en esperant un jutjament definitiu. ◆ pl. Produchs alimentaris necessaris à l'usatge quotidian: *Faire de provisions per l'ivèrn*.

provisional, a adj. Que si fa per provision, en asperant lo reglament definitiu: *Acòmpte ptovisional*. Var.: **provisionau**.

provisionar vt. Creditar un còmpte d'una soma que basta per assegurar lo sieu foncionament.

provisionau, ala adj. Provisional.

provisor, essa n. Foncionari encargat de la direccion d'un liceu.

provisorat n.m. Foncion de provisor.

provisòri, òria adj. 1. Que si debana, que si fa, qu'existisse en esperant un estat definitiu; transitòri: *Una solucion provisòria*. 2. (dr.) Si di d'una decision de justícia sobre una demanda urgenta, sensa trencar sus lo fond dau procès, e que pòu èstre modificada ò retractada.

provisòri n.m. Cen que dura gaire de temps; solucion momentanea, dins l'espèra d'una solucion definitiva.

provisoriament adv. D'un biais provisòri.

provist, a adj. (it.) Provedit.

provitamina n.f. Substança inactiva presenta dins lu aliments e que l'organisme transforma en vitamina activa.

pròvoca n.f. Provocacion.

provocacion n.f. 1. Accion de provocar, de desfidar; incitacion à cometre una infraccion, d'actes repressibles. 2. Fach ò gèst destinat à provocar. Var.: **pròvoca, provocament**.

provocaire, airtiz n. Provocator.

provocament n.m. Provocacion.

provocant, a adj. 1. Que cèrca à produire de reaccions violenti, qu'es volontariament agressiu: *De paraulas provocanti*. 2. Qu'excita la sensualitat, qu'ioncita au desidèri: *Un gèst provocant*.

provocar vt. (*provòqui*) 1. Excitar quauqu'un per un comportament agressiu, l'incitar à de reaccions violenti; desfidar. 2. Incitar, botar quauqu'un à faire quauqua ren. 3. Excitar lo desidèri erotic de. 4. Produire, èstre la causa de; ocasionar: *As encara provocat una catastròfa*.

provocator, tritz adj. e n. 1. Que provòca la violença, lo desòrdre. 2. Si di d'una persona qu'incita à d'acte delictuós dins l'amira de justificar de represalhas. Var.: **provocaire**.

proxemica n.f. Estudi de l'utilisacion de l'espaci per lu èstres animats dins li sieu relacions, e dei significacions que s'en desgàtjon.

proxène n.m. (Antiqu. gr.) personatge oficial d'una ciutat encargat de s'ocupar dei interès dei estrangiers.

proxenèta n. Persona que si liura au proxenetisme.

proxenetisme n.m. Activitat que consistisse à tirar profièch de la prostitucion d'una altra persona ò à la favorisar.

proximal, a adj. Si di de la partida d'un membre, d'uns egment de membre qu'es mai pròche dau tronc, dau còrs. Contr.: **distal**. Var.: **proximau**.

proximau, ala adj. Proximal.

proximitat n.f. Vesinatge immediat. ◇ *À proximitat de*: Pròche de.

prudaria n.f. Afectacion de vertut.

prude, a adj. D'una pudor afectada, exagerada ò ipocrita.

prudença (-éncia) n.f. Actituda que consistisse à pear per avança toi lu sieus actes, à vèire lu perilhs que compòarton e à agir per evitar tot perilh, tota error, tot risc inutile.

prudent, a adj. e n. Qu'agisse mé prudença, que manifèsta de prudença.

prudentament adv. Embé prudença.

prudiment n.m. Gratiilh.

prudomal, a adj. Prodomal. Var.: **prudomau**.

prudomau, ala adj. Prudomal.

prudòme n.m. Prodòme.

prudomia n.f. Prodomia.

prudor n.f. Gratiilh.

pruina n.f. Jaça pouveroa que recuèrbe divèrs fruchs, lu fonges, etc.

pruna n.f. Fruch de la pruniera, manjadís, de la carn moala e sucrada. ◇ *Pruna seca*: Pruneu. ◇ (fam.) *Per de prunas*: Per ren. ◆ adj. inv. D'una color violacea escura.

prunareda n.f. Luèc plantat de prunieras. Var.: **prunaret**.

prunaret n.m. Prunareda.

prunèla n.f. Pupilha de l'uèlh.

prunelada n.f. Confitura de pruna.

prunelher n.m. Pruniera sauvatja espinoa.

pruneu n.m. 1. Pruna secada au forn ò au soleu en vista de la sieu conservacion. 2. Agranhon (fruch dau prunelher).

prunhon n.m. Ibride de pesca de la pèu lisca e dau merilhon aderent.

prunhoniera n.f. Aubre que dona de prunhons.

prunier n.m. Pruniera.

pruniera n.f. Aubre dei flors blanqui que vènon avant li fuèlhas, cultivat sobretot per lo sieu fruch manjadís, la pruna (Família dei rosaceas). Var.: **prunier**.

prunifòrme, a adj. (bot.) Que sembla una pruna.

prunus n.m. Pruniera ò prunelher cultivat coma aubre d'ornament.

pruriginós, oa adj. (med.) Que provòca una prusor.

prusent, a adj. Que prusisse.

prusir vt. (*prusissi*) Causar una prusor.

prusitge n.m. Prusor.

prusor n.f. (ò n.m.) Sensacion de picotament de la pèu, que dona envuèia de si gratar.

prussian, a adj. e n. De la Prússia.

prussianisar (-izar) vt. Rendre prussian, sotametre à l'autoritat e ai formas sociopolitiqui de govèrn de la Prússia. Sin.: **prussificar**.

prussianisme n.m. Tendença, caractèr dau govèrn prussian e de la nacion prussiana.

prussiat n.m. (quim.) Tèrme ancian per designar lo cianure.

prussic, a adj. *Acide prussic*: Acide cianidric, cianure d'idrogène.

prussificar vt. (prussifiqui) Prussianisar.

prussomania n.f. Tendença à prear, à imitar cen que si faia en Prússia.

PS Sigla dau Partit Socialista.

psaleta n.f. Mestresa, dins una glèia.

psalliòta n.f. Agaric.

psalmòdi n.m. Genre de protozoaris que transmete lo paludisme.

pseudoartròsi n.f. (cir.) Absença completa e definitiva de consolidacion d'una frachura.

pseudogène n.m. Gène inactiu dins un genòma.

pseudomembrana n.f. (patol.) Exsudat sovent fibrinós que si produe à la susfàcia dei mucoas.

pseudonime n.m. Escais-nom, especialament dins lo camp artistic ò literari.

pseudopòdi n.m. (biol.) Expansion citoplasmica de la cellula que sièrve de locomocion e à la fagocitòsi d'una protozoaris.

pseudosciença (-iència) n.f. (epistemol.) Conoissença organizada que non a la rigor d'una sciença.

pseudotumor n.f. (patol.) Formacion patologica que sembla una tumor ma non a lu caractèrs pròpris ai formacions tumorali.

psi n.f. e n.m. Vint-a-tresena letra de l'alfabet grèc (ψ), que nòta lo son [ps].

psicanalisar (-izar) vt. Sotametre à un tractament psicanalitic.

psicanalisi n.f. 1. Metòde d'investigacion qu'a per amira d'elucidar la significacion inconscienta dei comportaments e que lo sieu fondament si tròva dins la teoria de la vida psiquica formulada per Freud. 2. Tecnica psicoterapica que repaua sobre aqueta investigacion.

psicanalista n. Pratician de la psicanalisi. Sin. **analista**.

psicanalitic, a adj. Relatiu à la psicanalisi.

psicastenia n.f. Estat nevrotic caracterisat per l'abolia, l'astenia lo dubi, l'escrupule e la meticulositat.

psicastenic, a adj. n. Pertocat de psicastenia.

psicoafectiu, iva adj. Si di d'un procèssus mental que fa intervenir l'afectivitat, per op. ai procèssus cognitius.

psicoanaleptic, a adj. e n.m. (farm.) Si di d'una substança qu'a una accion estimulanta ò excitanta sobre li foncions psiquiqui. Sin.: **psicotonic**.

psicobiologia n.f. Disciplina qu'estúdia lo psiquisme dins la sieu articulacion m'ai foncions biologiqui.

psicocirurgia n.f. Cirurgia practicada sus l'encefale dins l'amira de faire desaparèisser de simptommas de malautias mentali.

psicocritica n.f. Metòde d'estudi dei òbras literari que consistisse à fa vèire dins lu tèxtos de fachs e de relacions que vènon de la personalitat inconscienta de l'autor.

psicocritic, a adj. Relatiu à la psicocritica. ♦ n. Critic qu'emplega aquesto metòde.

psicodrama n.m. Juèc dramatic de scenas reali ò imaginari emplegat dins una tòca terapeutica per tractar una situacion dificila actuala ò passada.

psicodramatic, a adj. Dau psicodrama.

psicodisleptic, a adj. e n.m. (farm.) Si di d'una substança que provòca de trebolis analogues à-n-aquelo dei psicòsis.

psicofarmacologia n.f. Estudi de l'efècte dei psicotropses sobre lo sistema nerviós e li foncions psiquiqui.

psicofisica n.f. Psicofisiologia.

psicofisiologia n.f. estudi scientific dei rapoarts entre lu fachs psiquics e lu fachs psicologics. Sin.: **psicofisica**.

psicofisiologic, a adj. Que si rapoarta à la psicofisiologia.

psicogène, a adj. Qu'es d'origina psiquica: *De trebolis psicogènes*.

psicogenèsi n.f. Estudi dei causas psiquiqui que poàdon explicar una nevrosi ò una psicòsi.

psicogenetica n.f. Estudi de l'aquisicion per l'enfant dei formas de la pensada.

psicoleptic, a adj. e n.m. (farm.) Si di d'una substança qu'a una accion moderatritz ò calmanta sobre li foncions psiquiqui.

psicolingüista n. Especialista de psicolingüistica.

psicolingüistic, a adj. Relatiu à la psicolingüistica.

psicolingüistica n.f. Estudi scientific dei factors psiquics que perméton la produccion e la comprension dau lengatge.

psicologia n.f. 1. Estudi scientific dei fachs psiquics. 2. Conoissença empirica ò intuitiva dei sentiments, dei ideas, dei comportaments dei autres: *Mancar de psicologia*. 3. Lo tot dei biais de pensar, de sentir, d'agir, que caracteríson una persona, un grope, un personatge literari; mentalitat.

psicologic, a adj. 1. Relatiu à la psicologia, ai fachs psiquics. 2. Qu'agisse sobre lo psiquisme: *Menar una guèrra psicologica*. 3. *Moment psicologic*: Moment oportun per una accion eficaça.

psicologicament adv. Dau ponch de vista de la psicologia.

psicologisme n.m. Tendença à explicar l'ensèms dei comportaments umans per de factors de natura psicologica, à adoptar lo ponch de vista dau psicòlogue de preferença à tot autre.

psicològue, òga adj. e n. 1. Si di d'un especialista de psicologia; professional de la psicologia aplicada. ◇ *Psicològue escolari*: Psicòlogue restacat à un establiment d'ensenhament per conselhar li familhas en foncions dei donadas psicologiqui dei escolans. 2. Persona que destria, capisse intuitivament lu sentiments, lu mobiles dei autres.

psicometria n.f. Ensèms dei metòdes de mesura dei fenomènes psicologics.

psicometric, a adj. Que si rapoarta à la psicometria.

psicometrician, a n. Especialista de psicometria.

psicomotor, tritz adj. 1. Que pertòca à l'encòup la motricitat e l'activitat psiquica. ◇ *Reeducacion psicomotritz*: Terapeutica non verbala que tende à melhorar lu rapoarts entre un subjècte e lo sieu còrs. 2. Que si rapoarta ai trebolics de la motricitat sensa supoart organic.

psicomotricitat n.f. Integracion dei foncions motritz e mentali sota l'efècte de la maturacion dau sistema nerviós.

psiconeuròsi n.f. Neuròsi qu'a la sieu origina dins lu conflictes de l'enfança.

psicopata adj. e n. 1. Malaut mental. 2. (psiquiatria) Malaut que sofrisse de psicopatia.

psicopatia n.f. (psiquiatria) Trebolici de la personalitat que si manifestà essencialament per de comportaments antisocials (passatges à l'acte) sensa culpabilitat aparenta.

psicopatologia n.f. Branca de la psicologia, estudi parangonat dei procèssus normals e patologicse de la vida psiquica.

psicopedagogia n.f. Pedagogia fondada sobre l'estudi scientific de la psicologia de l'enfant.

psicopedagogic, a adj. Que si rapoarta à la psicopedagogia.

psicoplasticitat n.f. Suggestibilitat.

psicopompe, a adj. e n. Si di dei menaires ò dei acompanyadors dei amas dei moarts.

psicoprofilactic, a adj. Relatiu à la jacilha dicha «sensa dolor», ai metòdes per li si preparar.

psicoquinèsi n.f. Accion dirècta supauada de l'esperit sobre la matèria, en parapsicologia, que doneria luèc à de fenomènes coma la levitacion ò la desformacion d'objèctes à distança. Var.: **psicoquinesia**.

psicoquinesia n.f. Psicoquinèsi.

psicoreeducator, tritz n. Especialista de la reeducacion de la psicomotricitat.

psicorigide, a adj. e n. Que manifestà de psicorigiditat.

psicorigiditat n.f. Trach de caract-r que si manifestà per una absença de soplesa dei procèssus intellectuals e una incapacitat à s'adaptar ai situacions novèli.

psicosensorial, a adj. Que pertòca à l'encòup li foncions psiquiqui e li foncions sensoriali. ◇ *Fenomène psicosensorial*: Allucinacion. Var.: **psicosensoriau**.

psicosensoriau, ala adj. Psicosensorial.

psicòsi n.f. 1. Afeccion mentala caracterisada per una alteracion profunda de la personalitat e dei foncions intellectuàli, e lo fach que lo subjècte non a consciença dau sieu estat. 2. Estat de panica collectiva qu'es causat per un eveniment particulier ò per una mença permanenta.

psicosocial, a adj. Que pertòca à l'encòup la psicologia individuala e la vida sociala. Var.: **psicosociau**.

psicosociau, ala adj. Psicosocial.

psicosociologia n.f. Estudi psicologic dei fachs socials; psicologia sociala.

psicosociologic, a adj. Relatiu à la psicosociologia.

psicosociòlogue, òga n. Especialista de psicosociologia.

psicosomatic, a adj. 1. Que pertòca à l'encòup lo còrs e l'esperit. ◇ Si di de trebolics organics ligat principalement à de factors d'òrdre psiquic (conflictes, etc.) mentre lu simptommas de malautia mentala non son presents. 2. *Medecina psicosomatica* ò *psicosomatica*, n.f.: Branca de la medecina que s'interèssa ai trebolics psicosomatics.

psicosomatica n.f. Medecina psicosomatica.

psicotecnic, a adj. Si di dei tèsts que perméon de mesurar li aptitudas d'un individú, emplegats per la seleccion e l'orientacion professionala. ◆ n.f. Messa en òbra d'aquetu tèsts.

psicotecnician, a n. Especialista de la psicotecnica.

psicoterapeuta n. Especialista de psicoterapia.

psicoterapic, a adj. Psicoterapeutic.

psicoterapeutic, a adj. Relatiu à la psicoterapia. Var.: **psicoterapic**.

psicotic, a adj. Relatiu à la psicòsi; pertocat de psicòsi.

psicotonic, a adj. e n.m. (farm.) Psicoanaleptic.

psicotròpe, a adj. e n.m. (farm.) Si di d'una substança quimica naturala ò artificiala qu'a essencialament un efècte sobre lo psiquisme.

psicromètre n.m. Aparelh que sièrve à determinar l'estat igrometric de l'ària.

psicrometria n.f. Determinacion de l'estat igrometric de l'ària au mejan d'un psicromètre.

psicrometric, a adj. Relatiu à la psicometria.

psilla n.m. ò n.f. Pichina cigala totplen expandida en Euròpa occidentala.

psilocibe n.m. Fonge allucinogène d'Amèrica centrala.

psilocibina n.f. Alcaloïde allucinogène extrach dau psilocibe.

psilòpa n.m. Mosca que la sieu larva viu dins li loanas de petròli vesini dei potz.

psiquè n.f. (psicol., psican.) Ensèms dei compaunats relacionals e afectius dau ieu.

psiquè n.f. Grand miralh inclinable, que vira sus un encastre que repaua sus lo soal e permete de si vèire en entier.

psiquedelic, a adj. Relatiu au psiquedelisme; que s'inspira, que tradue d'efèctes, de visions pròpris au psiquedelisme: *Música psiquedelica*.

psiquedelisme n.m. Estat de pantais evelhat provocat per divèrs allucinogènes, espec. lo L.S.D.

psiquiatre, a n. Mètge especialista de psiquiatria.

psiquiatria n.f. Disciplina medicala que lo sieu objècte d'estudi es lo tractament dei malautias mentali.

psiquiatric, a adj. Relatiu à la psiquiatria: *Un espitau psiquiatric*.

psiquiatrisacion (-izacion) n.f. Accion de psiquiatrisar; lo sieu resultat; fach d'èstre psiquiatrisat.

psiquiatrisar (-izar) vt. 1. Sotametre abusivament à un tractament psiquiatric. 2. Interpretar (un fach) en tèrmes de psiquiatria.

psiquiatrisat (-izat), ada adj. e n. Persona sotamessa abusivament à un tractament psiquiatric.

psiquic, a adj. Relatiu à la psiquè, à la vida mentala, ai estats de consciença.

psiquisme n.m. Estructura mentala, lo tot dei caractèrs psiquics d'un individú.

psitacide n.m. *Psitacides*: Familhas d'auceus coma lo papagau. Sin.: **psitacifòrmes**.

psitacifòrme n.m. *Psitacifòrmes*: Psitacides.

psitacisme n.m. Repeticion mecanica de frasas, de formulas per un subjècte que non li capisse.

psitacòsi n.f. Malautia infeccioa dei Psitacides, transmissibla à l'èstre uman.

psocoptèr n.m. *Psocoptèrs*: Òrdre d'insèctes, de la sotaclassa des pterigòts, de la seccion dei neoptèrs e dau superòrdre dei paraneoptèrs.

psoralène n.m. Substança que provòca una fotosensibilizacion e emplegada dins lo tractament de divèrsi dermatòsis (espec. lo *psoriasis*).

psoriasis n.m. Dermatòsi cronica caracterisada per de placas rogi recubèrti d'espessi esqüamas blanqui.

Pt Simbòle de la platina.

pteranodon n.m. Reptile fossile volant, dau segondari (Òrdre dei pterosaurians).

pteridofit n.m. Criptogama vasculari.

pteridospermada n.f. *Peridospermadas*: Òrdre de plantas dau cabonifèr, dei fuèlhas de feuse, classadi dins lu gimnospèrmas per la sieu reproduccion per granas.

pteridobranque n.m. *Pteridobranques*: Classa d'animaus aqüatics que vívon fixats e en colonias, vesins dei antenats dei vertebrats.

pteridodactil(e) n.m. Reptile volant fossile dau jurassic superior d'Euròpa, de la coa corta, dei maissèlas recubèrti d'un bèc cornat (Òrdre dei pterosaurians).

pteropòde n.m. Òrdre de pichins gatropòdes marins denedaires, de la gruèlha foarça leugiera.

pterosaurian n.m. Òrdre de reptiles fossiles dau segondari, que volàvon au mejan d'una larga membrana sostenguda per lo quint det de la man, foarça lòng.

pterigoïde, a adj. e n.f. (anat.) Si di dei doi apofisis ossoi de la faça inferiora de l'oàs esfenoïde.

pterigoïdian adj. m. e n.m. (anat.) Muscles pterigoïdians: Muscles que perméton lu desplaçaments laterals de la maissèla inferiora.

pterigòt n.m. *Pterigòts*: Sotaclassa d'insèctes que la sieu forma adulta poarta d'alas ò de vestigis d'alas.

pterigòtus n.m. Animaus aqüatic fossile dau primari, pròche crustaceus, que podia faire fins à 2 m de lòng.

ptolemaïc, a adj. Dei Ptolemeu.

ptomaiïna n.f. Substança aminada toxica que provèn de la descomposicion de matèrias organiqui.

ptòsi n.f. (patol.) Calada d'un organe, deuguda à un afebliment dei muscles ò dei ligaments que lo mantèn.

ptòsis n.m. (patol.) Tombada de la parpèla superiora, deuguda sigue à una lesion d'aquest organe, sigue à una paralisia dau muscle relevaire.

ptialina n.f. Enzima de la saliva, que transforma l'amidon cuèch en maltòsa.

ptialisme n.m. (med.) Salivacion abondoa.

Pu Simbòle dau plutòni.

puada n.f. Camin, rota, etc. Que va d'un ponch bas vèrs un ponch mai aut. Contr.: **calada**.

puar vi. (*pui*) Anar vèrs un luèc mai aut. Sin.: **montada**.

pub n.m. (angl.) 1. Establiment dont si sièrvon de bevendas alcolisadi, en Grand Bretanha. 2. Cafè adobat dins lo biais dei pubs anglés.

pubalgia n.f. (med.) Inflammacion dei tendons inserits dins la sinfisi pubiana, que pertòca sobretot lu esportius.

pubèr, a adj. Que non a encara l'atge de la pubertat.

pubertari, ària adj. Relatiu à la pubertat.

pubertat n.f. 1. Periòde de la vida d'un èstre uman, entre l'enfança e l'adolescença, marcada per lo començament de l'activitat dei glàndolas reproductritze la manifestacion dei caractèrs sexuals segondaris. 2. Ensèms dei transformacions fisiologiqui que mârcon aqueste periòde.

pubescença (-ència) n. (bot.) Estat dei pens, dei fuèlhas pubescenti.

pubescent, a adj. (bot.) Qu'es cubèrt de pels fins e corts, en parlant d'una fuèlha, d'un pen.

pubian, a adj. Dau pubís.

pubís n.m. 1. Partida anteriora de cadun dei oàs iliacs. 2. Partida inferiora e medianade la region ipogastrica, de forma triangulària, que si cuèrbe de pels au moment de la pubertat.

public, a adj. 1. Que pertòca la collectivitat dins l'ensèms ò que n'en vèn (per op. à *privat*): Opinion publica. 2. Relatiu au govèrn, à l'administracion d'un país: *L'autoritat publica*. 3. De l'Administracion ò dei finanças publiqui: *Tesaur public*. 4. Conoissut de toi: *La rumor publica*. 5. Qu'es à l'usatge de toi, accessible à toi: *Un pargue public*.

public n.m. 1. La populacion; toi sena distincion. 2. Ensèm dei pràcticas à cu s'adreïça un jornal, un escrich, etc.: *Es un article reservat à un public de professionals.* ◇ *Lo grand public*: Lo tot dau public, per op. ai solets iniciats. 3. Lo tot dei personas que son acampadi dins una sala, que véon un spectacle, etc. ◇ *En public*: En presença de totplen de personas: *Parlar en public.* ◇ (fam.) *Èstre boan public*: Reagir mé benvolenia davant à un spectacle, una galejada, etc.

publicable, a adj. Que pòu èstre publicat.

publicacion n.f. 1. Accion de far paréisser un escrich: *Publicacion d'un roman.* ◇ *Director, directritz de (la) publicacion*: Persona responsabla penalament dau contengut redaccional d'un jornal. 2. Obratge estampat, escrich publicat. 3. Accion de rendre public: *Publicacion d'una lèi au Jornal Oficial.*

publicament adv. En public, davant de monde: *Insultar publicament.*

publican n.m. (Antiqu.) Adjudicatari d'un servici public.

publicar vt. (*publiqui*) 1. Far paréisser un obratge, lo metre en venda. 2. Faire conóisser legalament: *Publicar una lèi.* 3. Divulgar, esparir, especialament per via de premsa: *Publicar una nòva.*

publicat, ada adj. Qu'a fach l'objècte d'una publicacion.

publicista n. 1. (anc.) Jornalista. 2. Jurista especialista de drech public. 3. Publicitari.

publicitari, ària n.f. Que s'ocupa de publicitat: *Un redactor publicitari.* ◆ adj. Que pertòca la publicitat.

publicitat n.f. 1. Activitat que la sieu tòca es de faire conóisser una marca, d'incitar lo public à crompar un produch, à emplegar un servici, etc.; ensèm dei mejans e dei tecnicas emplegats per aquò: *Agença de publicitat.* 2. Anonci, film, etc., que sièrvon à faire conóisser un produch, un servici, etc.: *Passar una publicitat à la television.* 3. Caractèr de cen qu'es public: *Publicitat dei debat parlamentaris.*

publifòne n.m. Cabina de telefòne publica que si podia emplegar au mejan d'una carta de pagament.

publipostatge n.m. Prospeccion d'un mercat e venda per via postala, per internet. Sin.: (angl.) **mailing**.

puccinia n.f. Fonge microscopic parasite dei vegetaus (Òrdre dei uredinalas).

puident, a adj. 1. Que sente foarça mau. 2. (fam.) Persona particulierament odiosa à toi per la sieu vanitat, lu sieus biais.

puidentaria n.f. Odor foarça marrida. Sin.: **puident**.

puident, a adj. Que manifèsta una pudor excessiva.

puidentaria n.f. Caractèr puident.

puident, a adj. 1. Que manifèsta de pudor; cast. 2. Que non manifèsta facilament lu sieus sentiments; discret, reservat.

puidentament adv. D'un biais puident.

puidentia n.f. Pudicitat.

puidentat n.f. (lit.) Pudor, pudicitia.

puident vi. (*puidenti*) Sentir mau.

puident n.m. e n.f. 1. Discrecion, retenguda qu'empacha de dire ò de faire cen que pòu anar còtra la decença, especialament dins çen que pertòca li questions sexuali. 2. Resèrva de quauqu'un qu'evita d'urtar lo gust dei autres, de lu embarrassar. Sin.: **puidentat, pudicitia.**

puident n.m. Pudentaria.

puèi n.m. Pichina coala.

puericultritz n.f. Infirmiera diplomada, especialista de puericultura.

puericultura n.f. Ensèm dei conoissenças e dei tecnicas messi en òbra per assegurar ai enfants una creissença e un desvolopament normals.

pueril, a adj. 1. Qu'apartèn à l'enfança. 2. Ingenú, enfantin, que pareisse desplaçat de la part d'un adulte: Un comportament pueril.

puerilament adv. D'un biais pueril.

puerilisme n.m. (psicol.) Comportament d'un adulte qu'evòca, per la sieu mancança de maturitat, aqueu d'un enfant.

puerilitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es pueril, enfantin. 2. Accion ò caua gaire serioa; enfantilhatge.

puerperal, a adj. (med.) Qu'es pròpri ai fremas en jacilhas, à la jacilha. ◇ *Fèbre puerperala*: malautia infeccioa, deuguda abitualament à un estreptocòc, que si pòu declarar en seguida à una jacilha. Var.: **puerperau.**

puerperau, ala adj. Puerperal.

puertorican, a adj. e n. De Puerto Rico.

puget n.m. Pichin puèi. Var.: **poget.**

puigilat n.m. 1. (Antiqu.) Combat à còups de ponh que faía partida dei concors atletics en Grècia. 2. Combat, garrolha à còups de ponh.

puigilista n. 1. (Antiqu.) Atleta que practicava lo pugilat. 2. Boxaire.

puigilistic, a adj. 1. Que si rapoarta au pugilat antic. 2. Que si rapoarta à la bòxa.

puignaç, a adj. (lit.) Combatiu.

puignacitat n.f. (lit.) Combativitat, amor de la lucha, de la polemica.

puicària n.f. Èrba de sant Ròc.

puicidat n.m. *Puicidats*: Família d'insèctes coma la nièra.

puilloròsi n.f. (patol.) Malautia infeccioa de la volalha, sovent mortala, que tòca sobretot lu polons joves, finda sonada *diarrea blanca dei polons.*

puillulacion n.f. Fach de pullular. ◇ (espec.) Aumentacion foarça rapida dau nombre d'individús d'una mema espècia, en particulier per disparicion dau sieu predator.

puillulament n.m. 1. Multituda e multiplicacion d'èstres vivents. 2. Granda afluença: *Un puillulament de toristas.* 3. Profusion.

puillular vi. 1. Si reprodure en grand nombre; proliferar. 2. Si trovar en grand nombre: *Lu insèctes puillulon dins aquela region.*

puimonar(i), a (-ària) adj. Paumonar(i).

puimonària n.f. Paumonària.

pulmonat n.m. *Pulmonats*: Sotaclasse de molluscs gastropòdes terrèstres ò d'aiga doça, que respíron m'un paumon, coma la limaça.

pulpari, ària adj. De la polpa dei dents. Var.: **polpari**.

pulpiti n.f. Inflamacion de la polpa dentària.

pulsacion n.f. 1. Batement dau coar, dei artèrias. 2. *Pulsacion d'un fenomène sinusoïdal*: Produch de la frequença f d'aquesto fenomène per lo factor 2π , sigue $\omega = 2\pi f$.

pulsar n.m. (mòt angl., de *pulsating star*) (astron.) Foant de raionament radioelectric, luminós, X ò gamma, que li sieu emissions son corteto e si tórnon produrre à intervals foarça reguliers.

pulsar vt. (tecn.) Faire circular per pression (un fluide). ◇ *Ària pulsada*: Mandada per un mecanisme de ventilacion mes en circulacion per pression: *Escaufatge à ària pulsada*.

pulsatiu, iva adj. (med.) Relatiu au pols, ai pulsacions dau coar, dei artèrias.

pulsion n.f. 1. Impulsion. 2. (psican.) Foarça au limit dau psiquic e de l'organic, que buta lo subjècte à faire una accion que tende à reduire una tension.

pulsional, a adj. (psican.) Relatiu ai pulsions. Var.: **pulsionau**.

pulsionau, ala adj. Pulsional.

pulsomètre n.m. Aparelh que fonciona per pression de la vapor d'aiga e qu'es emplegat per aspirar e refolar de liquidés gras ò viscos.

pulsoreactor n.m. (aeron.) Motor à reaccion d'un tipe ancian, dins lo quau la combustion si fa d'un biais discontinú.

pultaceu, ea adj. (med.) Mièg liquide.

pultrusion n.f. (tecn.) Formatge dins lo quau la matèria es à l'encòup extrudada e tirada à la sieu sortida.

pulveraceu, ea adj. Qu'a l'aspècte de la pòuvera.

pulverisable (-izable), a adj. Pouverisable.

pulverisacion (-izacion) n.f. Pouverisacion.

pulverisaire (-izaire) n.m. Pouverisaire.

pulverisar (-izar) vt. Pouverisar.

pulverisator (-izator) n.m. Pouverisator.

pulverulença (-éncia) n.f. Pouverulença.

pulverulent, a adj. Pouverulent.

pumiciu, iva adj. Que contèn de pèira ponce.

pumicós, oa adj. Que sembla la pèira ponce.

punaisa n.f. Cimec.

punh n.m. Ponh.

punhais, a adj. Que sente foarça mau: *Un òu punhais*.

punible, a adj. Punissible.

punic, a adj. Relatiu à Cartage, ai Cartaginés. ◇ *Guèrras puniqui*: Qu'opauèron Roma à Cartage entre lo 264 e lo 146 av. J.-C.

punic, a n. Fenician de Cartage.

punic n.m. Lengua semitica que parlàvon lu Cartaginés.

punicion n.f. Sin.: **castic**.

punicionari n.m. (mil.) Aqueu qu'es punit, ò que fa partida dei personas puniti.

punir vt. (*punissi*) 1. Castigar per un acte delictuós; donar una pena à. 2. Faire seguir d'una sancion: *Punir un crimi*. 3. Faire subir un mau, un desagradiment à quauqu'un per lo sieu comportament: *Una indigestion a punit la tieu glotonaria*. ◇ (fam., espòrts) Batre secament; aprofichar d'una error de l'adversari per faire un ponch. Sin.: **castigar**.

punissible, a adj. Que merita una punicion. Var.: **punible**. Sin.: **castigable**.

punit, ida adj. e n. Que deu subir una punicion. Sin.: **castigat**.

punitiu, iva adj. Qu'a per objècte de punir, de castigar: *Expedicion punitiva*.

pupa n.f. (zool.) Ninfa dei insèctes diptèrs (moscas, per ex.) qu'es enclausa dins la darriera pèu larvària.

pupil, pupilla n. Orfaneu minor, orfanèla minora ò persona majora incapabla que si plaça sota tutèla. ◇ *Pupil(la) de l'Estat*: Enfant, orfaneu ò abandonat, elevat per l'Assistença publica; incapable major que l'Estat n'a en carga la tutèla. ◇ *Pupil(la) de la Nacion*: Orfaneu de guèrra que pòu beneficiar d'una tutèla particuliera de l'Estat.

pupilla n.f. Orifici central de l'iris de l'uèlh. Sin.: **prunèla, petita, viston**.

pupillar(i), a (-ària) adj. (dr.) Que pertòca un pupil, una pupilla.

pupillar(i), a (-ària) adj. (anat.) Que pertòca la pupilla de l'uèlh.

pupinizacion (-izacion) n.f. Introduccion, de distança en distança, dins li linhas telefoniqui, de bobinas d'autoinduccion per melhorar la transmission de la paraula.

pupipar(i), a (-ària) adj. Si di d'insèctes diptèrs que li sieu larvas se desvolópon dins li vias genitali dei femèlas e espelisson lèsti à si transformar en pupas.

pupitaire, airitz n. Tecnician que travaisha au pupitre d'un computador.

pupitre n.m. 1. Pichin mòble m'un plan inclinat per lièger, escriure, à una autessa comòda. 2. (cibern., inform.) Tableau de comanda e de contraròtle d'una màquina-autís, d'un computador.

puputa n.f. *Galet puputa*: Auceu essencialament insectivòre dau genre *Upupa*.

pur, a adj. 1. Que non es estat mesclat: *Vin pur*. ◇ (quim.) *Còrs pur*: Compauat quimic dins lo quau minga element estrangier pòu èstre trovat experimentalment. 2. Que non es ni alterat, ni viciat: *Ària pura, aiga pura*. 3. Qu'es sensa corrupcion, sensa deca morala: *Una consciença pura*. 4. Qu'es absolutament, exclusivament d'un biais donat: *Un gèni pur*. ◇ *Pur e simple*: Que non es ren d'autre qu'aquò; sensa minga restriccion ni condicion. 5. Que si desvolopa en vertut dei sieu soletè exigènças intèrni: *Recèrca pura*. 6. Que presenta una armonia sensa deca: *La linha pura d'una veitura d'espòrt*.

pur, a n. 1. Persona d'una granda rigor morala, que confòrma rigorosament la sieu accion ai sieus principis. 2. Persona fidèla à l'ortodoxia d'un partit.

pura conj. Indica una oposicion: *E pura si mòu!* Sin.: **pasmens**.

purament adv. Exclusivament e totalament. ◇ *Purament e simplament*: Sensa resèrva ni condicion; unicament.

purea n.f. Preparacion culinària facha de legumes cuèchs à l'aiga e esquiçats.

pires(s)a n.f. Puretad.

puretat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es pur, sensa mescla ni deca. 2. Qualitat d'una persona moralament pura. Sin.: **puessa**.

purga n.f. 1. Accion de puragar. 2. Medicacion que provòca l'evacuacion dau contengut intestinal. 3. (dr.) *Purga legala*: Operacion per la quala un ben immòble es liberat dei ipotècas que lo grèvon. Sin.: **purgament**.

purgacion n.f. Accion de purgar.

purgador n.m. Bacin de filtratge dei aigas de foant.

purgaire n.m. Aparelh, dispositiu per purgar de tubes, una installacion, etc.

purgament n.m. Accion de purgar quauqua ren.

purgament n.m. (dr.) Purga legala.

purgar vt. (*purgui*) 1. Provocar l'evacuacion dau contengut intestinal. 2. (tecn.) Vuar completament (una canalizacion, etc.). ◇ Eliminar d'un recipient, d'un tube, d'un circuit, lu gas e lu liquides residuals: *Purgar un radiator*. 3. Eliminar d'un país, d'un grope, lu elements jutjats indesirables ò perilhós per lo poder. 4. *Purgar una pena de preson*: La subir, demorar detengut pendent lo temps de la pena. 5. (dr.) *Purgar li ipotècas*: Efectuar li formalitats necessari per qu'un ben non sigue plus ipotecat. ◆ **si purgar** v.pr. Pilhar un purgatiu.

purgatiu, iva adj. Que purga.

purgatiu n.m. Remèdi que purga. Sin.: **laxatiu**.

purgatòri n.m. 1. (relig. cat.) Estat ò luèc simbolic de purificacion temporària per li personas moarti en estat de gràcia, ma que non an encara rejonch la perfeccion que la vision beatica exigisse. 2. Periòde d'espròva transitòria.

puric, a adj. *Basa purica*: Basa azotada que deriva de la purina, presenta dins lu acides nucleïcs (A.D.N., A.R.N.).

purificacion n.f. 1. Accion de purificar. 2. (relig. cat.) Fèsta en l'onor de la Santa Vierge e de la sieu purificacion au Temple après la naissença de Jèsus. Sin.: **depuracion, depurament**.

purificant, a adj. (lit.) Que purifica: *Ària purificanta*.

purificar vt. (*purifiqui*) 1. Rendre pur, sensa mesclum; assanir, epurar. 2. Rendre pur religiosament, moralament. Sin.: **depurar**.

purificator, tritz adj. Que purifica.

purificatòri, òria adj. Que purifica, torna donar una puretat religioa.

purificatòri n.m. (liturgia catol.) Linge m'au quau lo prèire pana lo calici, après la comunion.

purina n.f. 1. (bioquim.) Compauat eterociclic de formula C₅H₄N₄. 2. Basa purica.

purisme n.m. 1. Actituda segond la quala l'emplec de la lenga si deu conformar à una nòrma ideala e s'opauar

à l'evolucion e particulierament ai manleus à d'autri lengas. 2. Atencion portada à la perfeccion, observacion totplen ò tròup estrecha dei règlas dins la practica d'un art, d'una disciplina, d'un mestier. 3. Tendènça picturala (1917-1925) eissida dau cubisme, dont domínon la simplicitat geometrica dei contorns, la recèrca dei formas epuradi.

purista adj. e n. Pròpri au purisme; partidari dau purisme. ◇ (espec.) Persona que fa particulierament atencion à la correccion e à la puretat de la lenga.

puritan, a adj. e n. 1. Membre d'una comunautat de presbiterians ostiles à la Glèia anglicana e rigorosament estacats à la letra dei Escripturas, que totplen emigrèron en Amèrica per escapar ai persecucions dei Stuart. 2. Persona que manifèsta ò qu'afècta una granda rigiditat de principis. ◆ adj. 1. Dau puritanisme, dei puritans. 2. Rigorista, austère.

puritanisme n.m. 1. Doctrina, actituda dei puritans. 2. Grand austeritat de principis, rigorisme.

purkinje (cellula de) Cadun dei grandi neuròns de l'envolopa dau cervelet.

púrpiti n.m. Pupitre.

púrpito n.m. Pupitre.

purpura n.m. (med.) Erupcion de tacas rogi à la susfàcias de la pèu, deuguda à de pichini emorragias consecutivi à la rompedura de capillaris dins lo dèrma.

purpurenc, a adj. Purpurin.

purpurin, a adj. Sin.: **porprin, porporat, purpurenc**.

purpuina n.f. Matèria coloranta contenguda dins la garança.

pur-sang n.m. inv. Cavau de sèla d'una raça francesa elevada per la corsa.

purulença (-éncia) n.f. Estat de cen qu'es purulent.

pus conj. e adv. Plus, mai.

pus n.f. Resca de cerealas.

push-pull n.m. (angl.) 1. Montatge simetric, en electricitat. 2. Avion provedit de doi motors, un davant e un darrier.

pusillanime, a adj. e n. (lit.) Que manca d'audaça, de coratge; qu'a paur dei responsabilitats.

pusillanimitat n.f. (lit.) Caractèr d'una persona pusillanima.

pusleu adv. 1. De preferença (à): *Cau faire aquesto travalh pusleu qu'aquel autre*. ◇ *Pusleu que de*: En luèc de. 2. *Ò pusleu*: En realitat, per parlar mièlhs: *Es partit, ò pusleu s'es escapat*. 3. Pron, passablament: *Lo sieu discors es pusleu noiós*. Sin.: **pustòst** (fr.).

pústola n.f. Pustula.

pustolós, oa adj. Pustulós.

pustòst adv. [py'tɔ] (fr.) Pusleu.

pustula n.f. 1. Pichina pòcha de postema qu'apareisse sus la pèu dins d'uni dermatòsis e malautias eruptivi. 2. *Pustula maligna*: Carbon uman. 3. Pichina taca redona sus la pèu dei babis. 4. Pichina vesicula sus la fuèlha ò sus lo pen d'uni plantas. Var.: **pústola**.

pustulós, oa adj. 1. Cubèrt de pustulas; acompanhat de pustulas. 2. Qu'a l'aspècte clinic d'una pustula. Var.: **pustolós**.

puta n.f. (vulg.) Putan.

putan n.f. (pop.) Prostituida; frema desbauchada. Sin.: **gorrina, gandaula, fretassa**. 2. (fam.) *Putan de...*: Maudich... ◇ *Putan!* Juron qu'exprimisse lo despièch, l'estonament, etc. Var.: **petan**.

putanejar vi. Menar una vida de rufian.

putanassa n.f. Aumentatiu de putan.

putanela n.f. Diminutiu de putan.

putaniera n.f. Frema que cèrca d'aventuras amoroi.
Sin.: **correntina**.

putassier, a adj. (pop.) 1. Dei prostituïdas ò que li evòca. 2. Que corre darrier li fremas.

putassiera n.f. Frema que cèrca d'aventuras amoroi.
Sin.: **correntina**.

putatiu, iva adj. (dr.) Qu'es supauat legal, legitime, en despièch de l'absença d'un fondament juridic vertadier. ◇ *Títol putatiu*: Títol qu'una persona invòca en cresent à la sieu existença alora que non existisse. ◇ *Maridatge putatiu*: Maridatge nul, ma que lu sieus efèctes juridics subsiston per lu enfants (*enfants putatius*), en rason de la boana fe d'un au manco dei espós.

pútega n.f. Pótega (*Upupa epops*).

putegat, ada adj. Potegat.

putejar vi. Si prostituir; frequentar li prostituïdas.

putitge n.m. Prostitucion; gorrinitge.

putrefaccion n.f. Descomposicion bacteriana d'un cadavre, d'un organisme moart.

putrefach, a adj. Qu'a subit una putrefaccion.

putrefaire vt. Putrificar.

putreficable, a adj. Susceptible de si putrificar.

putreficar vt. (*putrefiqui*) Provocar la putrefaccion de. Sin.: **putrefaire**. ◆ **si putreficar** v.pr. Èstre en putrefaccion. Sin.: **poirir**.

putrescent, a adj. (lit.) Que comença à si putreficar; qu'es en via de putrefaccion.

putrescibilitat n.f. Caractèr, natura de cen qu'es putrescible.

putrescible, a adj. Susceptible de poirir.

putride, a adj. 1. (lit.) En estat de putrefaccion. 2. Que presenta lu fenomènes de la putrefaccion: *Fermentacion putrida*. 3. Que sembla si produrre à causa de la putrefaccion: *Una odor putrida*.

putridir vi. (*putridissi*) Si putreficar.

putriditat n.f. (lit.) Estat de cen qu'es putride.

putsch n.m. (mòt alemand) Còup d'Estat organisat per un grope armat en vista de pilhar lo poder.

putschista adj. e n. Relatiu à un putsch; que li participa.

putto n.m. (mòt it.) En pintura, niston nut, pichin amor, angelòt.

puvaterapia n.f. Metòde de tractament de divèrsi dermatòsis, qu'assòcia l'irradiacion per de rais

ultraviolets de granda longuessa mé l'absorpcion d'un psoralène.

p.-v. n.m. Procès-verbal.

PVC Policlorure de vinil, matèria plastica foarça emplegada.

pyrex n.m. (nom depauat) Vèire dificilament fusible e totplen resistant.

pz (fis.) Simbòle dau pièze.